

Editura Univers
BUCUREŞTI, 1989
Coperta de Francisc Kalab
Jean-Pierre Millecam
ET JE VIS UN CHEVAL PÂLC
Éditions Gallimard, 1989
Toate drepturile asupra acestei versiuni sunt rezervate Editurii UNIVERS.
Jean-Pferre Miftecm
Înfruntarea
În româneşte de Matilda Banu şi George Anania
PREFAŢA ŞI NOTE DE
Gheorghe Ţârlescu
ISBN 973 – 34 – 0068 – 8
Prefaţa

Cu TOATE CĂ, având în vedere limba în care este scris, precum şi originea autorului, nu există îndoială în ceea ce priveşte încadrarea romanului *înfruntarea* (titlul în original *Et je vis un cheval pale*) în universul literaturii franceze, cred că, ţinând seama de unele date biografice ale lui Jean-Pierre Millecam (strâns legat, prin naştere şi activitatea ulterioară de ţinuturile nord-africane prezente în opera sa), dar mai ales de maniera sinuoasă a naraţiunii – tipică, desigur, manierei proustiene, dar şi povestirilor din o *mie şi una de nopţi* sau acelui gen de parabole din proza arabă, care încântă şi ţin trează atenţia ascultătorilor în nopţile lungi de veghe ale postului de Ramadan sau în alte ocazii ce marchează atât obişnuitul cotidian, cât şi marile evenimente, am putea să afirmăm că avem de-a face, mai degrabă, cu una dintre lucrările ce-şi au rădăcinile în literatura algeriană de expresie franceză, categorie prezentă în aproape toate istoriile literare şi evaluările critice care se ocupă de fenomenul cultural din Maghrebul arab, ce înglobează mai multe state, foste până mai ieri colonii franceze, între care Algeria. De altfel, chiar

dacă *înfruntarea* este un roman de reflecţie asupra evoluţiei destinului uman aruncat în viitoarea evenimentelor istorice acesta reprezintă, totodată, o privire ce se vrea lucidă asupra unuia dintre cele mai importante episoade din lupta de eliberare anticolonialistă, şi anume, războiul din Algeria din perioada anilor ’50-*60, ce a ţinut trează atenţia întregii lumi pe parcursul mai multor ani şi care nu putea să nu-şi aibă urmările sale în plan politic, economic etc., dar şi în ceea ce priveşte conştiinţa morală a participanţilor, sentimentele şi resentimentele pe care le va fi stârnit pentru o bună perioadă de timp. De fapt, fie că vrea sau nu, romanul lui Millecam ajunge să fie, în ultimă instanţă, ecoul unei acerbe înfruntări politice, ideologice şi, prin aceasta, se impune şi în actualitatea imediată, într-o epocă în care nu numai sechelele – dar nici chiar petele mai întunecate ale stăpânirii coloniale, asupririi rasiale şi hegemoniei, sub cele mai diverse forme, sunt departe de a se fi şters, cu atât mai mult de a fi fost date uitării.

Dacă labirintul parcurs de cititor este răscolitor, cu imagini ce pot deveni halucinante şi chiar neverosimile (de altfel, chiar unul dintre naratori, Germaine, dă grai la un moment dat acestui gând, când spune: „la urma urmei, e posibil să fi povestit mai mult decât ştiam…”), nu mai puţin întortocheată şi anevoioasă este istoria însăşi a instaurării şi – apoi – a lichidării colonialismului francez în această parte a globului. Succesiunea de tablouri şi figuri umane care se interferează la tot pasul în naraţiunea lui Millecam – până la punctul în care imaginea devine „palidă”, de o „realitate apocaliptică” (sugerată chiar de titlul original), poate fi mai bine înţeleasă şi justificată fie şi numai de o succintă trecere în revistă a principalelor evenimente ce au marcat scena politică algeriană la ora când se derulează acţiunea romanului (pesemne, în intenţia – şi concepţia autorului o adevărată epopee, dacă avem în vedere că prin această parte se deschide – nici mai mult nici mai puţin – decât o tetralogie).

Pământul algerian a constituit pentru Franţa cea mai mare şi mai importantă colonie a sa din Africa, atât prin întindere (deşi ocuparea militară definitivă a Marelui Deşert nu a avut loc decât în jurul anului 1900), cât şi prin poziţia sa geografică, adevărată placă turnată pentru legăturile cu celelalte colonii franceze africane, precum şi pentru impunerea controlului asupra unei mari părţi din bazinul Mediteranei, mai ales că, treptat, această ţară devine o importantă bază pentru trupele colonialiste franceze, precum şi pentru pregătirea cadrelor administrative necesare imperiului colonial. Aceasta, fără să mai vorbim de foloasele economice ale Franţei, constând în exploatarea bogatelor zăcăminte ale subsolului, aprovizionarea cu fructe şi legume timpurii ş.a.m.d. Iată de ce, de-a lungul câtorva zeci de ani de stăpânire, s-a ajuns ca Algeria să constituie şi un important ţinut propice colonizării prin popularea sa cu cetăţeni francezi, dar şi de naţionalitate spaniolă etc., ajungându-se ca, în anul 1921, numărul locuitorilor de origine europeană să fie de cca. un milion la o populaţie de cca. cinci milioane de algerieni băştinaşi. Coloniştii europeni au reuşit, treptat, să acapareze cele mai fertile terenuri (cca. 3 milioane de hectare în anul 1940) şi să deţină peste 90% din volumul capitalului investit în Algeria, ui toate consecinţele nefaste pentru populaţia arabă locală, lipsită de drepturi politice, sociale şi naţionale şi redusă la rolul de „supuşi francezi".

În perioada interbelică au avut loc o serie de modificări care au agravat şi mai mult situaţia algerienilor, între care: introducerea serviciului militar obligatoriu şi pentru populaţia locală (numai în această epocă, peste 30.000 soldaţi arabi şi berberi vor muri în conflictele ce au slujit exclusiv cauzele Franţei), creşterea poverii impozitelor, aservirea totală a industriei (relativ dezvoltată) din Algeria celei din metropolă, pauperizarea satelor algeriene şi creşterea exodului demografic către oraşe, declanşarea unei migrări masive de forţă de muncă

ieftină către Franţa, dezvoltarea pe teritoriul Algeriei a acelor ramuri ale industriei prelucrătoare menite să aducă profituri imediate (în primul rând industriile uşoară şi alimentară), adâncirea diferenţierilor de clasă (îndeosebi în mediul rural), context în care crizele economice care afectau periodic ţările europene erau resimţite poate şi mai acut de către poporul algerian.

Marii latifundiari şi reprezentanţi ai burgheziei naţionale au constituit în această perioadă mai multe tabere, unii adoptând o atitudine conciliatoare, pentru a profita cât mai mult de pe urma raporturilor cu stăpânii francezi, alţii, animaţi de sentimente naţionaliste, încurajând mişcări şi grupuri ce sperau să elibereze ţara cu ajutorul Axei. Franţa este nevoită, la rândul său, să facă unele concesii, care, prin caracterul lor parţial şi inechitabil (dat fiind că de ele se bucurau mai mult păturile sociale înstărite) duc la nemulţumirea unor mari grupuri de algerieni, care se alătură unei largi mişcări revendicative, condusă de emirul Khalid, nepotul marelui erou naţional algerian, Abd el Kader, care condusese o dârză rezistenţă împotriva primilor colonialişti francezi. Numai parţial reuşită (prin obţinerea unor drepturi naţionale, culturale şi electorale, între care o mai largă autonomie locală), mişcarea sus-menţionată avea să constituie impulsul care, sub influenţa forţelor de stânga – între care şi P.C. Francez – Secţia din Algeria – şi a altor prefaceri ce au loc pe plan internaţional, avea să ducă la apariţia unor grupări mai radicale, cu o presă proprie, de masă, între care „Federaţia Naţională a Musulmanilor din Nordul Africii”.

Intuind pericolul de deznaţionalizare a poporului arab algerian, pericol reprezentat mai ales prin ofensiva aşa-zisei civilizaţii colonialiste împotriva trăsăturilor etnice, lingvistice şi religioase ale celor colonizaţi, reprezentanţii cei mai înaintaţi ai mişcării naţionale au acţionat, încă în această fază, pentru răspândirea învăţământului în limba arabă şi apărarea acelor valori

tradiţionale arabe şi islamice ce făceau fala dintotdeauna a algerienilor, în faţa moralei celor mai zeloşi dintre colonialişti care, urmărind contopirea deplină a Algeriei (şi, în general, a Maghrebului arab) cu metropola, nu făceau decât să stimuleze recrudescenţa unor practici din timpul cruciadelor.

În timpul celui de-al doilea război mondial, îndeosebi după înfrângerea Franţei, a existat şi în Algeria – ca şi în alte colonii – la unele cercuri naţionaliste, iluzia că independenţa poate fi cucerită cu ajutorul trupelor germane, de unde şi anumite acţiuni de colaborare cu Guvernul de la Vichy. De menţionat că, chiar după debarcarea aliaţilor în Africa de Nord (1942), vechii funcţionari colaboraţionişti (între care amiralul Darlan şi generalul Giraud) se menţin în funcţie, până la constituirea la Alger, în 1943, a Comitetului Francez de Eliberare Naţională, sub conducerea generalului de Gaulle, care câştigă şi adeziunea comuniştilor algerieni. În aceste condiţii – cu toate că situaţia economică se înrăutăţeşte în Algeria, sau poate tocmai de aceea – se amplifică şi revendicările de autodeterminare, formulate de către cele mai diverse grupuri şi straturi sociale, de la elementele de stânga, până la burghezia naţională, ceea ce şi duce, de altfel, la obţinerea unor compromisuri din partea Franţei aflată în război. Semnificativ este, însă, că tocmai în această perioadă se formează şi cadrele – de diverse orientări – care mai târziu aveau să conducă războiul de eliberare naţională, între care Ferhat Abbas, conducătorul unei largi grupări politice. Cu toate acestea, acţiunile – unele deosebit de violente – anticolonialiste ce au loc către sfârşitul sau imediat după terminarea ostilităţilor mondiale sunt mai mult spontane, lipsite de organizare, ceea ce uşurează misiunea trupelor coloniale (în rândul cărora Legiunea Străină avea să capete cea mai tristă faimă), de a înăbuşi în sânge orice mişcare, astfel că în răscoalele şi tulburările din anul 1945 îşi dau Viaţa peste 50 de mii de algerieni.

Perioada de acalmie relativă – 1945 – 1947 – este martora cristalizării unor partide şi forţe politice – legale sau clandestine – unele dintre acestea militând pentru reglementarea problemei pe cale parlamentară, inclusiv pentru autodeterminare în cadrul „menţinerii legăturilor cu Franţa”, ceea ce însemna, aşa cum a dovedit-o experienţa – simple ¿luzii.

În anii imediat următori, se produce o regrupare a rândurilor forţelor naţionale de diverse orientări, pe fondul unei ofensive politice şi economice şi mai aspre din partea Franţei, care recurge la tot soiul de manevre – inclusiv la falsificarea alegerilor ce trebuiau să-i desemneze pe deputaţii algerieni în parlamentul de la Paris, introducerea unor legi draconice împotriva oricărei atitudini ostile, caracterizată drept „atentat la integritatea Franţei”, menţinerea unei înalte rate a analfabetismului în rândul populaţiei (cca. două milioane şi jumătate de copii arabi, dintr-o populaţie de cca. nouă milioane nu mergeau la şcoală). În cele din urmă, la 1 octombrie 1954 se ajunge la crearea Frontului de Eliberare Naţională (FLN) şi la constituirea detaşamentelor înaintate ale acestuia, grupate în Armata de Eliberare Naţională (ALN).

La 1 noiembrie 1954, cele câteva mii de luptători declanşează Revoluţia de Eliberare Naţională, la care aveau să adere zeci şi sute de mii de oameni, îndeosebi felahi din mediul rural, mai ales din zonele montane, precum şi tineretul de la oraşe. Desigur că reacţia autorităţilor franceze va fi promptă, prin dezlănţuirea unor mari campanii de represalii, inclusiv împotriva aşezărilor şi populaţiei civile, urmărindu-se astfel izolarea şi lipsirea militanţilor de sprijinul popular. Arestările în masă, schingiuirile şi celelalte acte barbare ale regimului colonial erau însoţite de gesturi de relaxare politică, însă atunci când acestea deschideau anumite compromisuri în favoarea cursului spre independenţă, nu întârziau să fie dejucate de reacţia violentă a cercurilor extremiste coloniale, unele deja constituite în bande teroriste

paramilitare. Numărul soldaţilor francezi dislocaţi în Algeria până în anul 1956 ajunsese deja la patru sute de mii, pentru ca spre sfârşitul războiului numărul efectivelor să se dubleze.

Pe de altă parte, în 1956 va începe o nouă fază a luptei de eliberare, prin crearea unei structuri organizatorice avansate a FLN şi ALN şi, totodată, extinderea bazei de masă d puterii revoluţionare, inclusiv la nivelul unor consilii municipale şi comunale.

Neputinţa autorităţilor coloniale de a înăbuşi revoluţia – cu tot sprijinul primit din partea altor puteri, membre ale NATO – a dus la rebeliunea extremiştilor europeni din Algeria, la 13 mai 1958, acţiune care a pus capăt celei de-a IV-a Republici şi a dus la propulsarea din nou în arenă a generalului de Gaulle care, la început, ca şi predecesorii săi „continuă să ceară depunerea armelor de către revoluţionari.

La 19 septembrie 1958 ia fiinţă Guvernul Provizoriu al. Republicii Algeriene, recunoscut în curând de câteva zeci de state. Totodată, ca urmare a presiunilor la care este supus – inclusiv pe plan internaţional – guvernul francez este nevoit, în septembrie 1959, să recunoască dreptul la autodeterminare al algerienilor, în ciuda opoziţiei unor elemente fanatice din armata franceză, care nu renunţă la practica rebeliunilor militare. După eşecul altor numeroase manevre politice şi a unui „referendum" terminat cu un fiasco pentru Franţa, preşedintele de Gaulle este nevoit să accepte tratative cu autorităţile revoluţionare, începând din mai 1961, tratative ce aveau să se termine prin Acordurile de la favian de la 18 martie 1962, care prevedeau, între alte măsuri, organizarea unui referendum (1 iulie 1962), soldat cu victoria zdrobitoare a majorităţii algeriene. În felul acesta, data de 5 iulie – zi de doliu pentru poporul algerian, care evoca prima debarcare a colonialiştilor francezi la Alger, în urmă cu aproape un secol şi jumătate (1830) – avea să se preschimbe în sărbătoarea naţională, marcând triumful unei lupte

îndelungate pentru neatârnare şi libertate. Desigur că, chiar după recunoaşterea dreptului său la autodeterminare, poporul algerian avea să fie confruntat cu numeroase obstacole şi pericole „între care cel mai iminent consta în acţiunile extremiştilor, regrupaţi în Organizaţia Armată Secretă (OAS), care nu avea să se mulţumească numai cu răspândirea terorii ucigaşe în rândul algerienilor, deopotrivă arabi şi europeni (inclusiv în Franţa), ci să şi recurgă la tactica „pământului pârjolit", când devenise limpede în favoarea cui se înclină balanţa, toate acestea având ecouri răscolitoare şi dureroase în romanul de faţă.

Cele de mai sus aveau să îngreuieze şi mai mult misiunea tânărului stat, chemat să lichideze urmările a peste 130

de ani de dominaţie străină. Instigaţi sau înfricoşaţi, până în decembrie 1962 aveau să părăsească Algeria cca. opt sute de mii de coloni, între care majoritatea specialiştilor – medici, ingineri, cadre didactice, de care tânăra republică avea să ducă o lipsă presantă, nemaivorbind de deruta şi chiar haosul (aşa cum transpar ele şi în *înfruntarea*) din economie, viaţa socială şi instituţiile publice în general. Desigur că, imediat după revoluţie, are loc şi o „înfruntare" între numeroasele orientări politice, care concep reconstrucţia şi dezvoltarea în mod diferit, ba chiar raporturile cu fosta metropolă. Până la urmă, aveau să aibă câştig de cauză ideile cuprinse în Programul adoptat la Tripoli (Libia), de către Consiliul Naţional al Revoluţiei Algeriene, în iunie 1962, care condamnă ideea compromisurilor şi prevede continuarea mersului revoluţionar pe baza principiilor socialismului şi guvernării populare, inclusiv prin naţionalizarea marelui capital, înfăptuirea reformei agrare etc., precum şi adoptarea unor poziţii antiimperialiste pe plan internaţional.

În acest proces, Franţei îi revenea rolul de a sprijini noul guvern, ceea ce în parte aceasta a şi făcut; din dorinţa

de a-şi prezerva interesele economice – îndeosebi exploatarea în continuare a petrolului din Sahara Algeriană – Parisul trimite specialişti şi acordă unele credite financiare, făcând, totodată, presiuni pentru apărarea proprietăţii coloniştilor emigranţi.

La rândul său, burghezia naţională căuta să smulgă „o bucată cât mai mare din plăcintă" (v. Millecam). În mediul rural, unde masele erau mai radicalizate, s-a trecut din proprie iniţiativă la luarea în folosinţă a proprietăţilor părăsite, constituindu-se, ulterior, organe de autogestiune (ca şi în unele fabrici), cu precizarea că măsurile sunt provizorii, până la clarificarea situaţiei foştilor proprietari, apăraţi de Acordurile de la vian, care prevedeau „o compensaţie echitabilă" sau „retrocedarea proprietăţii în caz de revenire a titularului de drept".

La începutul anului 1963, Algeria a ajuns într-o situaţie economică şi politică mai favorabilă, inclusiv pe plan internaţional, iar elementele cu înclinaţii conservatoare sunt nevoite să părăsească guvernul. Presiunile şi comportamentul dictatorial al guvernului francez – care a culminat cu sfidarea aruncată poporului algerian de a efectua prima experienţă nucleară în Sahara Algeriană –, a provocat valuri de mânie populară, ce-au obligat Guvernul Republicii Algeriene Democratice şi Populare să naţionalizeze toate proprietăţile agricole şi industriale abandonate de către colonii francezi, prin promulgarea Decretelor din martie 1963, aceasta însemnând* totodată, şi o lovitură dată marii burghezii naţionale, speculanţilor şi îmbogăţiţilor de pe urma războiului.

După eşecul înregistrat de elementele conservatoare prin îndepărtarea din guvern a unor lideri tradiţionalişti (între care Ferhat Abbas), acestea au încercat să mizeze pe aşa-zisele forţe de stânga, sub conducerea lui Ait Ahmed, care încearcă să organizeze în munţi mişcarea antiguvernamentală „Frontul Forţelor Socialiste44, sub acoperirea unor devize demagogice, ca apărarea

„adevăratului socialism” etc., mişcare ce nu a avut sorţi de izbândă. În septembrie 1963, după adoptarea prin referendum popular a noii Constituţii, în postul de preşedinte este ales Ahmed Ben Bella. Acesta continuă procesul de naţionalizări şi reforme, consolidind principiul autogestiunii şi dejucând o serie de tentative, interne şi externe, menite să abată poporul algerian de la calea reconstrucţiei paşnice. În aprilie 1964 are loc Congresul de transformare în partid a Frontului Naţional de Eliberare din Algeria, proclamat drept singura formaţiune politică legală, documentele adoptate prevăzând o serie de măsuri, îndeosebi cele din aşa-numita Chartă Algeriană, care consfinţea, între altele* principiul autogestiunii.

După lichidarea de către guvernul lui Ben Bella a unor tentative, pornite fie din partea elementelor radicale dubioase* fie din partea unor cercuri militare însetate de putere, la 19* iunie 1965 acesta este demis (şi i se stabileşte domiciliu forţat), în urma unei acţiuni organizate şi conduse de către colonelul Houari Boumediăne, care prezida un Consiliu al Revoluţiei. În proclamaţia emisă, noua conducere îşi afirma hotărârea de „a crea condiţiile necesare înfăptuirii Programului de la Tripoli şi Chartei Algeriene, transformarea FLN într-un partid revoluţionar, de avangardă, pe baza centralismului democratic, precum şi convocarea unui Congres reprezentativ, care să aleagă în mod liber organele de partid”.

H. Boumediene, care şi-a asumat ulterior şi rolul de şef al statului, va deceda în anul 1978, fiind înlocuit de Şazli Ben-Jdid. În toţi aceşti ani care au urmat Revoluţiei de Eliberare Naţională, Algeria a continuat pe calea transformărilor revoluţionare, a regăsirii propriei identităţi, ocupând, totodată, lo<cul care i se cuvine în concertul statelor nealiniate pe plan internaţional, unde întreţine raporturi de prietenie.

Acestea sunt câteva jaloane în hăţişul materialului faptic, istoric, în care se desfăşoară şi filmul (mai degrabă umbrele) ce se dezvăluie – uneori în cascade sau numai cu

picătura – în romanul lui Millecam. De sub mantia Timpului, apar şi dispar o serie de figuri, în cortegiul cărora sunt prezente „cele două jumătăţi de conştiinţă”, ale lui Salah Eddine Lansări şi Geofrey de Ferrier, inseparabili nu precum Castor şi Polux din legendă, ci uniţi trup şi suflet prin legătura „dintre cei mai buni duşmani”, aşa cum strâns legate sunt înseşi taberele ostile angajate într-un conflict, relaţie fără de care adversitatea respectivă nu ar putea exista. Pe de o parte, fiul unor dezmoşteniţi – algerienii înşişi – pe de alta, odrasla expropriatorilor colonialişti, ambii trebuind să ducă povara conştiinţei mai multor generaţii şi chemaţi să limpezească lucrurile, în viitoarea unei încrâncenări.

Desigur că şi celelalte personaje îşi dezvăluie – sau lasă numai să se întrevadă – rolul lor în economia conflictului – şi, deci, a romanului: Germaine şi Lancelot, prizonieri ai unei condiţii sociale pentru care au impresia că plătesc un preţ prea mare, fără a fi vinovaţi: Nejm Al arab şi Francis, oameni care – potrivit opiniei unui personaj sunt conduşi în portul de destinaţie ca o marfă ce trebuie ferită de deteriorare ceea ce, din păcate, nu este posibil în cazul celor doi (şi a sutelor de mii de algerieni şi francezi jertfiţi pe altarul revoluţiei); Şi Said, prototipul celor pentru care „Revoluţia era pur şi simplu o manieră de a-şi adjudeca plăcinta lăsată de colonialişti”; Herbert II şi mulţi alţii, care constituie o largă paletă a gândirii tipic colonialiste, ce variază de la credinţa în „rolul civilizator al colonialismului”, chemat „să scoată Algeria din starea de mizerie în care o găsise Franţa când pusese mina pe ea”, până la izbucnirile scelerate şi distructive, tipice reprezentanţilor OAS şi tuturor extremiştilor care-şi muşcau mâinile în agonia neputinţei de a-şi mai menţine prada.

Chiar dacă *înfruntarea* este – am putea spune – un roman de idei în plină acţiune, experienţa fiind aceea chemată să valideze aserţiunea, potrivit căreia, într-un fel arată Revoluţia în cărţi, într-alt fel în mintea şi inima

oamenilor şi cu totul altcumva în practică, cititorul poate recunoaşte cu uşurinţă că şi în acest caz avem de-a face cu practici colonialiste comune (de pildă, spolierea şi dezmoştenirea clanului Lansări nu întrece cu nimic şiretenia şi „onorabilitatea" negoţului cu băştinaşi al primilor exploratori şi conchistadorii sosiţi în viitoarele colonii (undeva, Geofroy mărturiseşte că „nici pe el credinţa nu-l va duce până acolo încât să retrocedeze ceea ce străbunii săi au dobândit prin rapt, uzurpare şi înşelăciuni); mai mult, face aluzie la faptul că creştinismul (şi, în general, unele atribute ce ţin de civilizaţia europeană – limba, portul etc.) sunt mijloace sau, în orice caz, simptome ale aservirii. În ultimă analiză, e vorba de înfruntarea dintre tendinţa de acaparare şi hegemonie, pe de o parte, şi dragostea de moşia natală şi eforturile de apărare a propriei fiinţe, pe de altă parte, aşa cum va spune şi un înaintaş al lui Lansări, în episodul pădurii Merzouka: „… Bunul acela (pământul înstrăinat – n.n.) trebuia să ajungă intact în mâinile lor (urmaşilor – n.n.) pentru ca, la rândul lor, ei să-l poată trece, neatins, în mâinile copiilor şi al copiilor copiilor lor „pentru că era un lucru care nu se cumpără şi nu se vinde… pentru că el e memoria a ceea ce am fost noi în vremea de demult, înainte ca pământul să se fi mânjit, a ceea ce socotim să ajungem iar într-o bună zi, cu ajutorul lui Dumnezeu". Este ceea ce poporul algerian a şi realizat – cu preţul unui greu tribut de sânge – tocmai pentru că acesta a luptat întotdeauna la el acasă, trăgându-şi seva – întocmai ca în actul iniţiatic de contopire săvârşit de unul dintre personaje „din plămada propriului pământ.

Este şi unul dintre numeroasele mesaje posibile cu care rămâne cititorul în urma parcurgerii acestor pagini.

GHEORGHE ŢÂRLESCU

Partea întâi i

— Ea SE NĂSCU din primele ploi ale toamnei, ori «n-ai curând din vânturile pe care, de două sau trei zile, ploile se arătau neputincioase să le oprească, astfel încât, în

partea dinspre mare, storurile se încăpăţânau să rămână coborâte, ridicând fragila lor pavăză de şipci împotriva cataractelor imprevizibile smulse valurilor de dincolo de cheiurile abandonate, sau mai degrabă de peste munţi, dinspre insule, fiindcă dintr-acolo sufla furtuna; pur şi simplu apăru într-o seară, în picioare, în faţa bibliotecii, cu tocurile murdare de noroi înfipte în ghirlandele de frunze şi trandafirii covorului, înălţându-se, cât era de lungă, alături de rafturile pline de cărţi, ridicându-şi bărbia către geamuri şi îndreptându-şi ochelarii spre un titlu sau un nume de autor pe care nu ajungea să le descifreze fiindcă se aflau puţin mai sus decât creştetul ei cu părul sur, încă ud, chinuit de vijelie şi de uscătorul electric, dat fiind scurtul popas în baie, şi cu energia unui animal gata să sară asupra vânătorului la pândă, găsind un sprijin în acest decor nou pentru ea, care inspira un sentiment de securitate perfectă – nu numai consola supraînălţată a oglinzii din vestibul, ci şi jilţurile adânci, catifeaua purpurie unde ştia de acum că îşi poate îngropa cei treizeci de ani de furtuni infructuoase, de răzvrătiri tocite prin monotonia repetării, cu perdelele trase pentru a înăbuşi gemetele vântului ce măcina antenele şi coşurile de pe mareea de acoperişuri pe care o ghicea căţărându-se pe pantă în întuneric; de când pusese piciorul în salon, ea, care exercita meseria de a fugi din alte saloane aproape asemănătoare, dar lipsite de inocenţa ce se părea că o răsfrâng aici mesele de acaju, lustrele de cristal, berjerele aurite (şi totuşi ar fi regăsit aproximativ acelaşi mobilier în aceleaşi saloane pe care îşi închipuia că le-a părăsit pentru totdeauna de dragul simplităţii, al sărăciei spartane ce spera să le afle pe ţărmul de dincoace al mării, departe de hardughia solemnă şi sofisticată unde văzuse lumina zilei, în mijlocul unui parc unde se degradau statui, mărturii ale fastului prăbuşit al celui de-al doilea imperiu şi unde tatăl ei, generalul Maynardier, se încăpăţâna să găsească un sens agoniei sale, agoniei neamului său) îşi putuse da seama că bătuse la uşa potrivită, că toate acestea

— Obiecte, jilţuri, cărţi şi mai ales gazdele, Geneviève, colega de liceu, ca şi fetiţa care îi deschisese – alcătuiau un refugiu trainic, unde să se adăpostească de neajunsurile furtunii, de ocările cărora le era supusă din ziua în care îl găsise în drumul ei pe acest... acest ce? – acest bau-bau, acest uriaş fulgerat, acest arhanghel care întorcea împotriva ei sabia cu care până acum îşi înfruntase adversarii (şi formaţia ei o învăţa că, în cazul lui toţi adversarii erau, evident, politici), acest băieţandru pe care Revoluţia îl făcuse să crească prea repede – de când îl întâlnise la ceea ce ea numea un colocviu, în realitate o adunare a unor excitaţi de bună-credinţă, cei mai mulţi membri ai corpului didactic, ca şi ea, veniţi să aducă un cuvânt bun pe acest pământ încă ud de sângele a şapte ani de război, amestecaţi, între pereţii unui apartament de-a dreptul modest, cu oamenii locului, membri ai Partidului, ofiţeri din A.N.P.[1], avocaţi sau medici, pentru a încrucişa sabia cu ei în privinţa problemelor de interes naţional

— Rolul Coranului în emanciparea femeilor ori dificultăţile ridicate de căsătoriile mixte – şi de când, descoperindu-l apoi pe băncile facultăţii la propriul ei curs, dintr-odată vorbise, gândise, îşi citise notiţele pentru el, numai pentru el, ca şi cum prezeftţa lui în primele bănci ar fi fost de ajuns ca să eclipseze restul auditoriului, înainte să devină amanta lui, fiindcă, în epoca aceea, îi trebuia o femeie, nu oricare – o femeie cu destulă cultură şi conversaţie încât să-l facă să uite că fusese înfrânt de două ori, în patru sau cinci luni, în rolul lui de mentor politic, pe scurt un soi de oază unde să-şi adune ce-i mai rămăsese din puteri după îndepărtarea sa din partid şi preluarea puterii de către Boumediene – el, Salah Eddine, Salah Eddine Lansări, cum luase ea obiceiul să murmure într-o lentă expiraţie extatică, cu ochii încremeniţi şi strălucitori, lăsându-se pătrunsă de violenţa destinului lui, fiindcă destinul purta un asemenea nume, numele unui bărbat

1 Assemblée Nationale Populaire, organul legislativ unicameral al Republicii Algeriene.

care nu era nici din neamul, nici din mediul şi poate nici din *regnul* ei, şi în ochii căruia ardea un foc asemănător celui care, la celălalt capăt al istoriei, în epoca în care Timpul începea să se hotărască, ilumina fruntea profeţilor sau calcina Sodoma şi Gomora.

De fapt, în măsura în care nu-şi curăţa tălpile noroioase pe ştergătorul ce sfida hoţii pe palierul dintre uşa ascensorului şi cea a apartamentului (de trei ani, Oranul era locul unui jaf gigantic şi, uneori, oamenii erau solicitaţi, în bazarul din Lamur, să cumpere, la mâna a doua, ustensilele, mobilele şi tablourile ce le fuseseră furate cu două sau trei săptămâpi mai înainte), ea nu lăsa nici furtuna în pragul casei. Nu asta îi era intenţia; ştia că, venind printre oameni cu care întreţinuse doar relaţii de politeţe ori mai curând de curiozitate (fiindcă nu era pentru prima oară când îşi punea ochii pe un cuplu unit, armonios şi, înainte să-şi fi cunoscut destinul în persoana lui Salah Eddine, începuse să aibă reputaţia că destramă familiile, ceea ce era prea mult spus, deoarece se mulţumea să se îndrăgostească de soţ, nutrind totodată cele mai bune sentimente pentru soţie sau chiar copii, până ce schimbările de dispoziţie sfârşeau prin a o trăda, iar uşa gazdelor rămânea cu îndărătnicie închisă ori de câte ori ciocănea la ea) îşi dezgolea viaţa acum devastată, mutilată definitiv – fiindcă arhanghelul negru, bau-baul (Lansări, Salah Eddine Lansări) o curăţise până la os de primele sedimente ale educaţiei ei burgheze – ea, care visase un cataclism, o Revoluţie care să o facă să uite pielea în care se născuse, pe tatăl ei, generalul, şi toate umilinţele îndurate de pe urma acestor lucruri – până într-atât, încât, în violenţa care o zguduia, care îi subţia obrajii şi făcea să-i dispară celulita, ajungea să regrete confortul în care văzuse lumina zilei, să viseze întoarcerea la cuib, viaţa defunctă, cu lungi, interminabile plimbări pe parchetul *à la* Versailles, de-a lungul suitei de saloane, ori în parcul părăginit, unde statuile continuau să se năruie, departe, foarte departe de frământările prezente, la

capătul cărora vedea profilându-se statura jupiteriană înaltă, chipul în formă de soare, cu părul strălucind ca de nişte scântei – Moartea sau mai degrabă Moartea *ei*.

Nu, nu asta îi era intenţia – fiindcă alesese această uşă, acest salon, acest cuplu doar ca să poată striga în voie după ajutor, ceea ce de altfel nu făcu imediat, ci după răstimpul impus nu atât de convenienţe cât de necesitatea de a se putea intitula prietena cuplului – a Genevièvei şi a lui Lancelot – adică, de fapt, la trei sau patru săptămâni după prima vizită.

Aşadar, în seara aceea, furtuna o lăsă la uşa casei; ea se mulţumi să sune, să aştepte ca micuţa Aurore să vină să-i deschidă, să întrebe dacă mama ei era aici, zâmbind dinainte, ca să fie adoptată de copil. Iar când Geneviève, prevenită de fiica ei, o găsi la intrare, nu avu răbdare să-i mai zică bună seara ori să se scuze pentru vizita inoportună; îi aruncă, literalmente, în faţă motivul prezenţei sale între aceşti pereţi – evident, nu motivul profund, ci pretextul care, din vorbă în vorbă, îi va da prilejul într-o zi să mărturisească totul atât soţiei, cât şi soţului. Îi spuse lucrul acela, sau mai curând i-l turui dintr-o suflare, ca şi cum urcase cele zece etaje pe scări, urmărită de un satir – aşa încât, înainte să se fi rostit primul cuvânt, Geneviève îi putu auzi gâfâitul vreme de câteva frânturi de secundă, de parcă vorbele şi răsuflarea se luptau să-şi facă loc în gâtlejul ei (în care timp ea îşi azvârlea capul înapoi, ca o iapă ce-şi scutură coama, probabil pentru a-şi ascunde ruşinea că a ajuns să cerşească ajutor de la necunoscuţi): „E o prostie, dar spuneţi-mi, pot dormi la voi în noaptea asta?” Şi, fără să-i lase Geneviève! timp să-i răspundă altfel decât printr-un zâmbet: „Acasă-i imposibil, îţi vine să te arunci pe geam. Am murit de frică, toată clădirea se leagănă fără încetare. Uite-aşa…” îşi agita crupa de la stânga la dreapta şi înapoi, în timp ce surâsul Genevièvei dispăruse definitiv. Vântul. Insuportabil. Construcţia e antiseismică, şi la etajul cincisprezece se leagănă cu un metru cel puţin. Voi, măcar,

nu sunteţi antiseismici? Nu, aici nu mişcă. Dar să vedeţi cum e acolo. De azi-dimineaţă simţeam un soi de nevoie să vomit. Chiar m-am întrebat dacă nu sunt însărcinată. Slavă domnului, nu e cazul. Toată ziua m-a chinuit povestea asta* Şi adineauri, la desert, s-a produs iluminarea… Geneviève îşi simţea două-trei cuvinte oprite pe buze: „Intră, te rog”, sau o altă formulă asemănătoare, de bună-cuviinţă, ce s-ar fi potrivit unei alte femei sau unei alte poveşti. Cealaltă continuă: „Pusesem pe masă un castron cu apă să spăl fructele. Şi deodată, da, am putut vedea cum apa se leagănă dintr-o parte într-alta, un flux în miniatură. I-am spus: „Tu mişti masa?” Şi el mi-a răspuns: „Nu, de ce? u M-am simţit îngrozitor: Zadarnic ştiam că nu sunt însărcinată, fiindcă i-am zis: „Refuz să dorm la noapte în coteţul ăsta de porumbei!”

După care Geneviève îi oferi baia şi uscătorul ei electric, astfel încât, peste un sfert de oră, când veni acasă, Lancelot o putu vedea, din uşa salonului, lângă peretele acoperit de cărţi cu strălucirea aurie a literelor atenuată de geamuri. El intră în salon şi păşi către ea (ea se întorsese spre el, îşi coborâse asupra lui privirea deformată de ochelarii uşor coloraţi, mărginindu-se să aştepte primul şi inevitabilul şoc dintre planetele lor, cu buzele strânse simţind cum i se pune un nod în gât. Iar Lancelot prea era obişnuit cu nenorocirea, ca să nu-şi dea seama că blocul Méditerranée zgâlţâit de furtună nu era singurul motiv ce-o aducea în casa lui. În timpul cinei, apoi cât mai stătuseră în salon, de unde, în pauzele conversaţiei, puteau auzi toţi trei vântul cum scalpează valurile în spatele barajului de arbori de pe promenada Letang, apoi cheiurile şi docurile, şi cum ciocnea antenele de balustradele metalice de pe terase şi balcoane, se vedea silit să-şi spună că ea îi ocolea privirea neîncetând să-l privească, absorbită parcă de el, asemeni fluturelui atras de flacără – ca şi cum s-ar fi temut să nu-şi ardă aripile la flacăra lui, dar fascinată de imaginea ei însăşi pe care-o descifra în privirea obosită şi totuşi luminoasă a gazdei.

Deoarece ştia că el ştie – puţine lucruri, fireşte: că se întreabă de ce femeia aceea cu şolduri cam prea generoase adâncită în canapeaua din salon – walkiria aceea cu carne mătăsoasă, cu voce profundă, catifelată, care încerca să se ameţească vorbind câte-n lună şi-n stele, adusă întruna de valul cuvintelor, ca un înotător la mal, veşnic la aceeaşi întrebare ce ascundea o alta, mai înăbuşită, mai insidioasă – cea care-o împinsese în seara aceea să dea buzna acolo în casă Algeria, perioada imediat următoare războiului, cetatea în descompunere – răfuielile, cadavrele tăiate în bucăţi din care marea anunca la ţărm un braţ, pe urmă capul, pe urmă abdomenul, femeile răpite, adolescenţii sugrumaţi, locuinţele prădate, recoltele putrezite – tot ceea ce, pentru ea, purta un nume de săptămâni şi săptămâni de zile, un nume pe care nu îndrăznea să-l rostească în faţa gazdelor, nu încă, dar al cărui contur Lancelot îl vedea precizându-se puţin câte puţin pe buzele ei – Lansări, Salah Eddine Lansări. Iar mai târziu, când îi dezvălui numele, când fu în măsură să creadă că, prin asta, exorcismul avea să-i dea, puţin câte puţin, dovezi palpabile ale eliberării, el îşi spuse că, dacă întreaga oroare n-ar fi purtat numele acela, ea ar fi rămas, poate, indiferentă la toate evenimentele care, acum, îi turnau foc peste cei treizeci de ani de febre sterile – ea, pentru care Revoluţia rămânea aproape o poveste de salon, de discuţii încălzite de alcool, printre posesori de diplome universitare, pentru care emanciparea politică se confunda mai departe cu aceea a sexului. Pe scurt, Lancelot descoperi că, dacă sângele, violul şi crima nu s-ar fi numit Salah Eddine, ea ar fi continuat, ca şi în trecut, să participe printre colegii de sindicat la manifestaţiile de 1 Mai, fără să-i pese dacă prin prezenţa ei face jocul lui Benbella sau al lui Boumediene, îmbrăcată în roşu, mergând în urma femeilor în haâk[2], a infirmierelor în uniformă sau a funcţionarelor de la prefectură, în urma

2 Veşmînt tradiţional al femeilor din Maghrebul arab, constînd dintr-o ţesătură din lînă albă care acoperă atît capul cît şi restul corpului.

muncitorilor de la întreprinderile europene, cu armata amânată – fiindcă pe placardele plimbate de ei în vârful beţelor se putea citi „SA LICHIDAM BURGHEZIA44 sau „MOARTE CAPITALISMULUI44 (şi îi putea vedea pe toţi aceşti oameni crânceni trecând în tăcere sau însoţiţi de aplauze ce răsunau atât de tare pe stradă, de la un trotuar la altul şi de la un balcon la altul, încât păcănitul motocicletelor sau refrenele fanfarei din faţă nu alcătuiau decât un îndepărtat vacarm de bâlci. Nu, îşi spunea Lancelot, ea ar fi alergat de la un miting la altul, şi-ar fi sădit propriul copac pe pantele de la Murjajo şi nimic din toate astea n-ar fi atins-o; ar fi fost convinsă, în lăcomia caracteristică fecioriei politice, că în prezent Algeria mergea pe calea cea bună, pentru că tatăl ei, laolaltă cu toţi foştii ofiţeri coloniali care gravitau pe orbita lui, îşi petrecea timpul în lamentaţii pe tema prăbuşirii imperiului şi a apropiatei dispariţii a rasei albe.

Iar salonul îi deveni familiar; n-avea decât să sune la uşă, la prânz şi seara, pentru ca imediat să se adauge un tacâm celor care aşteptau pe masa de acaju, iar vinul (roşu, de cea mai proastă calitate şi pe gustul ei) ieşea îndată din frigider, în sticla golită exact atât cât o lăsase ea la masa precedentă, deoarece gazdele nu beau alcool. Şi dincolo de fereastra camerei pe care o adeptase îi deveniră familiare Château-Neuf, terenul de sport din Oranaise şi moscheea turcească de pe strada Philippe, locul privilegiat al săvârşirii minunilor, vizionar, cu fortul şi capela spaniole profilându-se pe cerul împurpurat al asfinţitului, despicătura trecătorii, unde tremurau doi pini decupaţi din veşmântul de catifea în nuanţe de oliv şi oranj ce îmbrăca panta până jos, la nivelul acoperişurilor, creasta în linie dreaptă unde se cocoţase mausoleul lui Sidi Lahouari. Şi acolo, aşezată la picioarele patului, în vreme ce Geneviève aranja rufăria proaspăt călcată, debitând banalităţi despre liceu şi facultate, urmărită mereu de obsesia pe care (încă) nu socotea că a venit momentul să o dezvăluie, ochii i se umpleau de freamătul aerului, al mării, al luminii care se

schimba pe nesimţite. Îşi dădea seama că decorul exploda, se disloca şi că, deci, ochii ei se umpleau de lacrimi – pentru că toate astea, chiar lucrul acesta purtau acelaşi nume ca şi coşmarurile sale, totul, până şi inocenţa zilelor dintâi, nu numai cele ce urmaseră sosirii ei pe acest pământ mitologic, ci chiar cele care o precedaseră, acolo, la Paris, când ea se învârtea în zeama năclăită din cartierul Saint Michel sau chiar în baraca plină de cariatide a tatălui ei.

Şi atunci veni clipa – fără să se anunţe, ca şi cum n-ar fi fost premeditată, ca şi cum nu s-ar fi supus nici unei strategii, ci simplu, în curgerea limpede a relaţiilor dintre ea şi gazde – când le spuse ceva de felul: „Dacă prietenia ar semăna cu un registru contabil, cu tot ce înseamnă coloane pentru debit şi credit, mi-ar fi greu să plătesc ce vă datorez, fiindcă de cel puţin douăzeci de zile vin aici ca la un magazin cu ridicata şi mă servesc de fiecare dată fără să-mi fac socoteală, probabil cu mult peste cât mă ţine punga. De asta nu cred că invitaţia pe care v-o fac ar putea fi interpretată ca o arvună, fie şi mică, la plata datoriilor mele. Voi încerca să vă dau tot ce am, adică nu mare lucru, sau mai bine zis *nimic*, dacă poate fi socotit drept nul un capital de teroare şi înstrăinare. Căci toate astea reprezintă fiinţa mea – pe mine şi pe el – şi înseamnă poate lucrul la care ţin cel mai mult, la drept vorbind, fiindcă până la urmă am convingerea că ele fac parte din mine mai tare decât pielea şi decât oasele… /4 Şi le mai spuse (era spre seară şi în vatră ardea primul foc al iernii): „Am vrut să împing omagiul până la ultimele lui consecinţe (şi îmi dau seama că n-am făcut decât să-i urmez sfatul, sau mai degrabă admonestările, dat fiind că totul cu el se petrece la modul superlativ – ceea ce dovedeşte că el vă ştie poate din altă parte decât din ce i-am spus eu despre voi) şi veţi fi singuri cu el şi cu mine: la 16 decembrie este ziua lui de naştere, deci aproape, un rit iniţiatic, o ceremonie secretă, înţelegeţi?…w

În ziua cu pricina se duseră pe bulevardul Tripoli,

urcară scara dreaptă şi abruptă ce se termina într-o curte mare, de ciment roşu, pe care o traversară, plecându-şi capetele sub ploaia de lumină crudă care cădea din cele două proiectoare fixate în vârful a două coloane de marmură, pentru a-i descuraja pe spărgători, satiri şi beţivi să se aventureze sub o cascadă destul de puternică (s-ar fi zis) încât să-i strivească de pământ. Când ajunseră sub colonade, dincolo de aversa de lumină, cotiră la stânga şi se pomeniră în holul a ceea ce o inscripţie, deasupra uşii, denumea Aripa Nordică. Dintre cele trei ascensoare aflate în faţa lor, îl aleseră pe cel din mijloc, adică acela care ducea direct la etajul al cincisprezecelea.

Puţin mai târziu şedeau amândoi într-un salon care nu-l amintea prin nimic pe al lor; uşa se deschisese brusc, în momentul când ei ezitau dacă să sune a treia oară şi fără ca nimic din interiorul apartamentului să fi anunţat mişcarea; se treziră nas în nas cu ea – după ce auziseră, încă o dată, oftatul care i se strecura printre buze, horcăit, sincopat. Abia atunci le parveni şi glasul. Ea striga, jucându-şi până la capăt rolul de copil teribil, de vlăstar disident al unui general în retragere, cu o emfază de om obişnuit să ascundă faptul că păşea în poante pe o pardoseală cuprinsă de flăcări: „Nu vă puteţi închipui ce plăcere… Sunteţi aici, în sfârşit… Intraţi, intraţi, descotorosiţi-vă de umbrelă… Caraghios, salonul e la capătul culoarului, dincolo de bucătărie, de o altă cameră şi de baie… O bucurie, o adevărată bucurie pentru mine… 44

Intrară în salonul mobilat simplu, prea simplu ca să nu trădeze spiritul ce prezidase la alegerea canapelelor, a tapetului, a covoarelor arabe – neglijenţa afectată pe care o denunţau sipetele şchioape, tăvile de aramă puse pe piedestale, balansoarele cu împletitura de pai spartă. Îi conduse drept spre uşa de sticlă de unde privirea colinda deasupra oraşului – o maree de lumini umezite de ploaie, ghemuită la picioarele clădirii, stăvilită de peretele muntelui sau pur şi simplu de bordura copăii pe fundul

căreia se înghesuiau grupuri de case, spaţii verzi şi bulevarde. Şi era evident: îi dusese de-a dreptul la marginea prăpastiei, în spatele fragilei carapace de cărămizi şi de sticlă, pentru a-i face să alunece prin apartament, prin salon, fiindcă vidul care bântuia în spaţiul închis între ziduri risca să scoată la iveală, cu câteva minute prea devreme – dat fiind că el (Salah Eddine) nu apăruse încă – inutilitatea comediei, goliciunea personajului ei.

Apăru şi el, nu atât de brusc ca ea, pentru că în timp ce se întorceau spre dânsul, oaspeţii se smulgeau senzaţiei de ameţeală pe care le-o dădea imaginea acoperişurilor şi a luminilor (care nu făcea decât să confere un aspect organic, kinestezic, celeilalte senzaţii de ameţeală, care îi cuprindea de fiece dată când ea venea să-şi stabilească reşedinţa la ei, dormind, mâncând, bând, corectându-şi lucrările); îşi reveneau prin intermediul imaginii oferite de el – după zgomotul înăbuşit, aproape mângâietor al celor câţiva paşi pe pardoseală şi pe covor – cu statura lui înaltă, monument al unui timp liniştit, adolescentin, drapat într-un halat de catifea verde, încununat de un cap rotund, cu gura despicată de un surâs vorace, dulce, crud, întins până la urechi, cu o dantură care scânteia în penumbră, canini care te făceau să te gândeşti la nişte colţi, şi ochi ce licăreau, totuşi imobili, în aşteptare, cântărindu-i pe cei doi oaspeţi, ochi mari, adânci, felini între franjurile duble ale genelor, totul împodobit cu o coamă ale cărei şuviţe se răspândeau începând din centrul feţei, ceea ce dădea personajului înfăţişarea exterioară suplă şi totodată senzuală, leneşă, regală a unei fiare care ar putea sări asupra ta, dar, dintr-un motiv necunoscut, renunţă să te sfâşie cu ghearele.

Şi acum el (felina, tigrul) nu se mulţumea că te-a cruţat; se apropia de tine, măsurându-te mereu, cu aceiaşi ochi care nu clipeau, luminaţi de acelaşi zâmbet, cu numai atâtea supunere cât îi îngăduia mândria să nu semene a decădere – aşteptând ca amanta lui să facă prezentările.

Dar ea rămânea încremenită; niciun cu vânt nu-i ieşea din gâtlej. Se postase între Lancelot şi Geneviève şi, cu genele aproape lipite înapoia reflexului din ochelari, privea la splendidul animal ce le venea în întâmpinare, poate îngrozită de mecanismul ale cărui resorturi nu ajungea să le descurce, de maelstromul de graţie malefică, încercând să descifreze semnele capabile de a dovedi că destinul s-a conturat şi că ea nu va întârzia să iasă din neclintirea care o aducea la un pas de strigăt. Iar acum privirea i se aprindea; îşi studia oaspeţii cu un fel de aviditate, pe Lancelot mai ales, care, fără să-şi îndrepte ochii spre ea, se simţea devorat, ars de acest soi de inchiziţie. Astfel încât scoase un suspin de uşurare când îl auzi pe Salah exclamând cu un glas care nu tremura – dulce, cald, mângâietor în registrul pe care şi-l alesese (nu numai registrul, ci şi intensitatea), în stare să izbucnească, să facă să tremure geamurile dacă registrul, intensitatea se modificau oricât de puţin: „Fiindcă nu e nimeni să ne prezinte, nu ne rămâne decât să o facem noi înşine”. Lancelot şi Geneviève auziră pentru prima dată acest nume – care le şi scăpă imediat, probabil deoarece erau ocupaţi să şi-l rostească pe al lor, sau violenţa spectacolului le ascunsese cele câteva sunete articulate, menite să reprezinte numele în cauză. Lancelot auzi deci numele, strânse mâna fiinţei ce avea să-i arunce existenţa în neant şi remarcă fisura care, cu perfidie, izbea această capodoperă de forţă liniştită; de seninătate atât de deplină, încât s-ar fi spus că atinsese punctul dincolo sau dincoace de care’s preschimba în brutalitate ucigaşă, în delir al a rodistrugerii. Această fisură nu o putea decât constata; avea să-i trebuiască încă destul timp pentru a măsura întinderea şi adâncimea ei, deoarece, în incurabila lui naivitate, avea să rămână multă vreme incapabil de a analiza răul şi de a se gândi la un remediu. Avea să se limiteze sau poate că din el şi fără ştirea lui avea să se limiteze să trăiască aproape zi de zi laolaltă cu ea, să trăiască pe seama ei, să doarmă, să mănânce în tovărăşia

ei, să răspundă la solicitările ei – asta din clipa în care ea intră în viaţa lui, adică din clipa în care Salah îi întinse un pahar cu vodcă, se angajă în conversaţie cu el – şi cu Geneviève şi amanta lui, dar era evident că Lancelot îi acapara atenţia – începu să râdă când îşi pierdu un papuc, îl trase încetul cu încetul la o parte, probabil pentru a-l lăsa să întrevadă rana care îl făcea să putrezească, îl duse către femeile care tăifăsuiau pe canapea, apoi până la biblioteca unde îi arătă cu bărbia operele complete ale lui Marx şi discursurile în ruseşte ale lui Lenin. Apoi spuse fără a insista, de parcă ar fi vrut să remarce în treacăt: „Aveţi o altă propunere?” Iar Lancelot: „Nu, nu văd altă soluţie – fiindcă problema e pusă în aşa fel încât nu comportă decât soluţia asta”. Salah Eddine continuă să zâmbească în tăcere, pe când privirea lui îşi croia drum prin aceea a lui Lancelot; era limpede că nu sensul cuvintelor rostite de interlocutorul lui îl interesa, ci anume cine era acesta, prezenţa lui pe care nu era în stare să o înlăture cu o fluturare a mâinii. Găsi de răspuns numai „Aşadar ne suntem duşmani…” O spuse cu o voce aproape stinsă, foarte gravă, extatică, uimită ca de revelaţia unei prezenţe care ar fi dezminţit curgerea obişnuită a evenimentelor în acea cameră, biblioteca, restul mobilierului, amanta şi toate încercările prin care trebuise să treacă pentru a ajunge acolo. La rândul lui, Lancelot, cu un surâs egal: „Fiindcă o declari… accept…” Şi amândoi, parcă puşi în mişcare de acelaşi resort, îşi strânseră mâna.

Astfel încât acum Salah era cu atât mai degajat când îl duse la cheia care atârna de un cui pe un perete lateral al bibliotecii. O luă cu mâna rămasă liberă şi o ridică în dreptul feţei, privind-o de foarte aproape, ca şi cum o putere mistică s-ar fi găsit întrupată în obiectul acela. Şi Lancelot nu fu nici măcar mirat când! îl auzi spunând: „Făceai parte dintr-un plan, dintr-un proiect. Poate că acum ai încetat să mai faci parte din el, pentru bunul motiv că, de când ai intrat în acest salon, lucrurile au început să se complice. Aşa încât planul acesta grozav – care pentru

mine avea avantajul de a fi al meu – poate nu este, la urma urmei, decât o capcană, în care risc să cad eu însumi. Dar n-am intenţia să scap prilejul. Sunt lipsit de scrupule şi îţi cer să-ţi joci rolul ca şi cum ai fi o piesă a maşinăriei, un angrenaj în mecanismul ale cărui comenzi continui să sper că le menţin. Îţi cer lucrul acesta în numele duşmăniei noastre vechi, cinstite, fireşti”. Iar Lancelot: „Sunt pe de-a întregul la dispoziţia dumitale. O spusese cu tonul cu care ar fi zis: „Bine. Despre ce-i vorba?” De aceea Salah Eddine continuă: „Te consider destul de subtil ca să te întreb dacă ea a venit la dumneata din întâmplare – dacă a dat buzna în seara când blocul se legăna sub rafalele vântului (după cum îmi închipui că nu numai acest pretext a împins-o să-ţi ceară ospitalitate în noaptea aceea). În faţa unui duşman de calitatea dumitale, aş fi mai puţin viclean decât îmi stă în putere; ceea ce mi-ar veni greu, te asigur, deoarece, în general, am luat obiceiul să-i socotesc pe oameni ca pe o marfă ce trebuie condusă în portul de destinaţie ori salvată de la deteriorare, deci cu minciuni (pioase, evident) şi cu lovituri de picior în dos. Şi e limpede, Lancelot, că dumneata nu eşti un om oarecare. Poate un rege, un rege uzurpat…

— Nu, spuse Lancelot, şi eu am crezut asta o clipă, dar rege nu.

— Bine. Poate un înger. Nu spui nu. Mărturisesc că aş fi preferat regele. Dat fiind că eu sunt aşa ceva – un rege, firește (dumitale ţi-o pot mărturisi) – astfel s-ar fi putut explica multe lucruri, mai ales, poate, duşmănia dintre noi; n-am spus ostilitate, fiindcă doi regi sunt totdeauna nişte duşmani posibili. Pe scurt, ea a venit la dumneata, în Rampe Faraj, pentru că un prieten comun te-a elogiat faţă de noi. – «Este un om, ne-a spus, capabil să-şi proiecteze visurile pe pereţii casei unde locuieşte şi chiar în spaţiul dintre pereţi.» De aceea i-am cerut (ei, nu prietenului comun) să meargă să verifice asta. A durat mult până să se decidă. Am rostit câteva cuvinte imprudente. I-am zis – «Aici, la noi, degeaba avem vinuri; facem tot ce putem ca

să le ignorăm». În acelaşi timp îi arătam covoarele uzate, scaunele plesnite, toate aceste mobile alese, probabil, pentru urâţenia lor – fiindcă că s-a născut în lux şi încearcă să se cureţe de el, ca şi cum ar fi vestitul păcat al parfumurilor din Arabia (prea proastă ca să priceapă că păcatul constă tocmai în a vrea să te speli), în vreme ce, dacă s-ar fi născut săracă, dacă i s-ar fi spus din copilărie că alţii se bucură de bunurile care trebuia să-i revină ei, deoarece într-o zi o mână de oameni, nişte oameni ai legii, sprijiniţi de forţa armelor, au venit să-i confişte moştenirea, s-ar fi aruncat asupra aceloraşi bunuri şi poate şi asupra celor ale altora, asupra acelora care ar fi putut reprezenta creşterea capitalului furat, s-ar fi aruncat asupra tuturor acestora fără umbră de scrupul, din pricina setei de a îndrepta lucrurile, sete pe care acum nimic nu o va mai putea potoli, fiindcă hermina mantiei tale regale a suferit ultragiul unei mici picături de noroi şi fiindcă nimic nu-i va mai putea reda vreodată virginitatea. Ar fi ucis, jefuit, violat pentru asta – fiindcă ar fi fost săracă, sau* ajunsă săracă şi-ar fi amintit că a fost bogată odinioară, într-un Eden uitat”.

Agită pe sub nasul lui Lancelot cheia de aramă şi o lasă să cadă în paharul cu vodcă pe care îl goli dintr-o înghiţitură. Apoi urmă „S-a dus deci la dumneata şi s-a întors aici să-mi spună ceea ce ştiam că va spune până la urmă: Este exact omul care-ţi trebuie”. A adăugat: „De visat, visează. E un nebun în genul tău. Dar nu cred că pereţii sau mobilierul ar fi copia visurilor lui”. I-am răspuns: „N-are importanţă. Acuma e rândul meu să verific” Zâmbi, îl studie îndelung pe Lancelot, capul uşor aplecat, cu ochii în ochii lui, ca pentru a-l sfida (şi totuşi Lancelot simţea acum fisura, mult mai puternică decât se impusese fiinţei lui obscure până atunci – adică un soi de tandreţe care i-ar fi putut fi fatală într-un viitor nedeterminat). Şopti „N-a fost nevoie să verific prea mult. Avea dreptate (eu aveam) eşti omul care-mi trebuie. Şi cred că vei face treaba, chiar dacă îţi dă peste cap toate

proiectele, chiar dacă nu ai timp sau trebuie să nu-ţi mai tihnească mâncarea şi băutura. Fiindcă acum te cunosc. Sau mai degrabă te recunosc; odinioară am luptat alături pe acelaşi câmp de bătălie. Unul dintre noi a murit pentru celălalt. Şi azi, deşi suntem duşmani de moarte, ştim că nu ne vom trăda”.

O clipă mai târziu, intrau în ascensor împreună cu femeile; se opriră la ultimul etaj, al douăzeci şi unulea, Salah precedându-i, cu cheia într-o mină şi cu o lanternă în cealaltă. Deschise uşa şi spuse: „Aici e”. Pătrunseră după el, în spaţiul neutru, nedefinit, a ceea ce putea fi un şantier sau la fel de bine o ruină de acum învechită. Lanterna dădea naştere unor graniţe pe care le destrăma necontenit pentru a croi altele, iar decorul de ziduri, bârne şi stâlpi se clătina la capătul conului luminos. Se aflau într-o sală mare care dădea, prin trei deschideri enorme, spre o terasă, iar Salah continua să-i conducă, măturând acum solul cu fasciculul de lumină, pentru a nu-i lăsa să calce în picioare înlănţuirea de fire electrice acoperite de un strat subţire de nisip – până la ramele metalice fără geamuri peste care săriră ca să ajungă pe terasă. Şi acum, cu toate că luptau împotriva ploii şi a vântului, călăuza lor continua să-i ducă de-a lungul peretelui, prin faţa altor rame goale – unele astupate în grabă cu scânduri bătute din loc în loc – până la capătul spaţiului; acolo (construcţia acoperea în întregime giganticul şi dementialul edificiu) se opri în cele din urmă cu ceilalţi străduindu-se să-l urmeze la şase ori şapte metri înapoia lui, cu luminile oraşului care îi întovărăşeau de cealaltă parte a perdelei de ploaie, în faţa a ceea ce le păru de departe o cavitate întunecată şi de aproape o piscină goală, îmbrăcată cu plăcuţe de gresie albastră. Lanterna îi sondă adâncimea, după care femeile, cu capul vârât între umeri, făcură cale întoarsă de-a lungul zidului, scoţând mici strigăte vesele. În marginea golului, Salah Eddine explica, nepăsător la vânt şi la ploaie (aşa că Lancelot încetă, la rândul lui, să mai ţină seama de furia elementelor – mai puţin din dorinţa de a-şi imita tovarăşul,

cât pentru că fiinţa lui obscură renunţă să mai considere drept ultragiu tratamentul la care el îl supunea), că respectivul apartament fusese destinat arhitectului şi că evenimentele modificaseră proiectele acestuia, încât el se gândise dacă nu ar fi fost mai bine să-l transforme în restaurant, dat fiind că un negustor ceva mai priceput (un evreu, un grec, un italian) putea atrage pe terasă, în punctul culminant al oraşului, în decorul cerului, al mării şi al munţilor, ceea ce mai rămăsese din lumea bună franceză, de vreme ce construcţia era încă absolut nouă, cu toate turnurile întrecându-se la una, două, trei extremităţi, la antipod de cartierele de locuinţe care, de la începutul lui august 1962[3], îşi lăsaseră mareea de familii algeriene să ia cu asalt zidurile rezervate până atunci europenilor; dar el (arhitectul iniţiator) sfârşise prin a abandona partida în momentul în care înţelesese că O.A.S. făcea totul pentru a tăia punţile cu Algeria de mâine, cu fantoma adică a unei Algerii poate algeriene, în orice caz nu franceze – în momentul în care începură să ardă anumite edificii publice împreună cu arhivele pe care le conţineau şi nişte clădiri ce adăposteau întreprinderi particulare, mori mecanice, ateliere de prelucrare a abanosului, aparţinând unor europeni suspectaţi că simpatizează cu adversarul, şi din care locuri oraşul se acoperi cu o colosală ciupercă de fum negru, până într-atâta, încât, în ciuda timpului frumos, soarele dispărea îndărătul umbrelei de funingine a cărei ţesătură nu înceta să cadă într-o ploaie de minuscule resturi întunecate, ca şi cum cerul însuşi ardea, iar oraşul, zidurile albe de la malul apei şi de la picioarele muntelui îşi părăseau dependenţa faţă de francezi, pentru a se îndrepta spre un viitor apocaliptic – ciuperca a cărei tulpină nu înceta să crească în mijlocul flăcărilor gigantice scuipate de cinci ori şase cisterne pline cu carburant în mijlocul antrepozitelor, pe promontoriul aflat în prelungirea cheiurilor, aproape la nivelul mării, sporea zăpuşeala şi agitaţia oraşului şi aşa

3 Perioadă ce a urmat imediat independenţei de stat.

supraîncălzit – toate astea pentru că în anumite capete disperate sau mai hotărâte se strecurase ideea că arabii (nu algerieni; spuneau *arabi*, şi aşa aveau să spună cât timp aveau să mai trăiască) trebuia să-şi recapete ţara în starea de mizerie în care o găsise Franţa când pusese mâna pe ea, cu o sută treizeci de ani mai înainte. Deci arhitectul, continuă Salah (şi Lancelot îşi dădu seama mai târziu că, de la un timp, încetase să mai simtă ploaia şi vântul) şi-a făcut bagajele şi a instalat de cealaltă parte a mării, la Monte Carlo, fructul a ceea ce era doar o mică parte a speculaţiilor pe care războiul (sume anuale oscilând între cinci şi şapte sute de miliarde de franci vechi, graţie cărora cea de-A Patra şi apoi A Cincea Republică întreţineau armata de pacificare şi care erau înghiţite pe loc, ca pentru a plăti cheltuielile mirosului pestilenţial ce urca până la stele din imensa grămadă de cadavre) le făcuse să crească aidoma pirului de la un capăt la altul al ţării. Toate astea deoarece într-o zi, la capătul unui lung şir de evenimente al căror înţeles avea să rămână încă multă vreme obscur – deoarece fiinţa care constituia centrul lor, antrenată din copilărie de torentul lor, nu se bucura de o distanţare suficientă pentru a putea descurca acest înţeles – a avut loc întâlnirea fiinţei (Salah Eddine Lansări) cu cele câteva ziduri implantate pe o terasă înconjurată ea însăşi din patru părţi de o prăpastie de vreo sută de metri, pierdute în azur sau în furtună şi vizibile din oricare punct al oraşului, ca vârful unui donjon din satele înconjurătoare. Şi visă să se despăgubească de toate sângerările pe care o viaţă încă adolescentină (fiindcă în seara aceea îşi sărbătorea abia cel de-al douăzeci şi cincilea an) i le provocase – să se despăgubească sau mai degrabă să se instaleze pe platforma ce domina oraşul, măturată de toate miasmele care circulau jos, pe străzi – beţivi care vomau pe sub arcade, târfe care îşi puneau pielea la tocmeală cu soldaţii, slugi politice sau ataşaţi la cabinetele ministeriale, fără a le mai socoti pe excelenţele însele, care îşi etalau bogăţia

în mijlocul mizeriei, al zdrenţelor şi al aburilor înălţaţi din gurile de canal – un soi de capelă unde să reconstituie întregul, odinioară de neştirbit, al destinului său şi să reflecteze la mijloacele de recucerire a locului ce i se cuvenea în acest oraş, în acest departament, poate şi în această ţară – locul întâi, de ce nu?

Dar asta nu i-o mărturisi de la început lui Lancelot (şi totuşi în noaptea aceea, la marginea piscinei căreia lanterna îi cutreiera adâncimea, Lancelot putea simţi aripa frântă a visurilor lui fâlfâind în spaţiul îmbibat de ploaie şi de vânt deasupra capului). Aşteptă ca mai întâi lucrurile să fie relativ avansate şi ca Lancelot, oprindu-se în toiul lucrului, cu părul şi sprâncenele pline de ipsos, cu manşetele şi piepţii bluzei mânjiţi de vopsea, să fie în stare să-şi zică: „E un negustor de sclavi negri. Şi eu sunt un negru cumpărat de el pe nimica toată. Şi accept asta, fiindcă omul e prea subtil ca să nu-şi dea seama că, făcându-mă sclavul lui, devine el, încetul cu încetul, sclavul meu.44 Nu, în seara aceea, când continuară vizitarea locului în tovărăşia femeilor (coridoare, încăperi cubice care puteau deveni camere, băi sau cabinete de toaletă), se mulţumi să spună: „Desigur, nu-ţi poţi face o idee. Dar începând de mâine ei dispune de o cheie şi când o să-ţi placă vei putea veni aici să meditezi la căderea imperiilor şi la utilitatea revoluţiilor44.

Lucrările nu începură imediat, nu numai fiindcă Lancelot se gândi mult până să dea un răspuns (petrecea ore întregi umblând de colo până colo pe terasă sau în şirul de încăperi neterminate, cu un nod în stomac, cu creierul înfierbântat mai puţin de faptul că dădea căldură interioarelor pentru a alunga vidul din spaţiul închis între pereţi – drapând, mobilând, acoperind cu lambriuri, micşorând sau lărgind perspectivele – cât fiindcă acest spaţiu secreta de pe acum toate fantomele născute din noaptea unei fiinţe căreia el era gata, din nu se ştie ce motive, să i se predea cu mâinile şi picioarele legate – visurile, ambiţia, zăngănitul de arme, cadavrele mutilate,

Moartea, Moartea călare, care încetul cu încetul urcau spre el, suprapunându-se ochilor negri, sclipind de inteligenţă, zâmbetului tandru şi crud, coamei instalate a negustorului de negri care îi propunea să-l angajeze), ci fiindcă Geneviève simţea primejdia şi încerca, în maniera ei obişnuită, să-l abată plutea în jurul lui, îl învăluia, îl fixa cu ochii ei mari unde el citea o chemare, astfel că nu se putea împiedica să o ia în braţe, să o iubească şi să se prăbuşească în somn, de unde o auzea spunând „Ştiu că vei fi incapabil să rezişti tentaţiei şi am să te ajut cât voi putea de mult. Mi-ar plăcea numai să nu-mi ascunzi greutăţile pe care le întâmpini. Aş vrea să-ţi dai seama pe deplin cum stau lucrurile şi ce consecinţe decurg de pe urma lor – în aşa fel, încât să nu ai vreo surpriză neplăcută.4

Graţie acestei metode, Geneviève întârzie, deci, cu o lună hotărârea lui Lancelot. El nu înceta să examineze servitutea căreia urma să i se supună în mod deliberat. Cântărea cu regularitate motivele de a renunţa să se mai ocupe de apartamentul din vârful blocului Mediterranée. Salah Eddine, din vreme în vreme, îl întâlnea pe terasă; se rezemau amândoi de balustrada metalică şi îşi aruncau privirile asupra oraşului, în fundul prăpastiei – asupra portului unde marea continua să delireze de-a lungul cheiurilor pustii, în vecinătatea cisternelor surpate, coşcovite, umplute cu o apă neagră după incendiul care pentru Pieds Noirs fusese semnalul de plecare – apoi şi le fixau asupra fortului şi a capelei Santa Cruz. Niciodată Lancelot nu citea în ochii lui Salah o cât de mică întrebare, într-atât acesta era sigur că el va accepta în cele din urmă propunerea. De fapt, o formulase în două sau trei rânduri şi nu revenise niciodată la ea („într-adevăr, nu pot invoca nimic sfânt – nici profan – ca să-ţi cer să transformi acest mirador într-un domiciliu locuibil; nici pe Dumnezeu, nici domnoii, nici vreo obligaţie, nici necesitatea reparaţiilor – fiindcă principiul care mă împinge să ţi-o cer şi care te va determina să accepţi nu s-a născut încă şi nici nu şi-a trăit

traiul pentru unul şi altul în viaţa asta în care unul e mort pentru celălalt. Să mai ştii că nu vei fi răsplătit ca un mercenar [există destui pe piaţă care nu cer decât asta, dar casa cu pricina vrea sânge, şi nu de orice fel, ci sânge nobil – fie el al duşmanului meu de moarte – poate al celui mai bun duşman al meu, şi care nu ar fi în stare să-i dea altceva decât o sudoare vagă, aceea a banului]; dumitale îţi datorez aşa ceva, fiindcă această gratuitate e o capcană şi n-aş vrea să mă las închis în cursă cu un altul decât dumneata – şi ţi-am zis de ce”), astfel încât Lancelot se putea întreba dacă propunerea continuă să fie valabilă. Evident, continua; el ştia că Salah Eddine îi respecta ezitările, care, în fond, erau un soi de lux, o distanţare luată de jucător înainte de a da cărţile pe faţă într-o partidă despre care ştie că e gata să-i înstrăineze definitiv libertatea.

De aceea, peste puţină vreme, un troliu şi un scripete fură instalate pe o bârnă fixată la rândul ei de un număr impunător de saci de ciment urcaţi până acolo cu ascensorul. Pe scripete era petrecută o frânghie groasă, a cărei rezistenţă stârni temerile antreprenorului (un ungur stabilit de treizeci de ani la Oran, cunoscut pentru aptitudinea lui de a se lăsa devorat de clienţi şi pentru zgârcenia de cuvinte, precedate totdeauna de curioase deglutiţii – salivă, aer sau orice alt produs al unor rumegări secrete) să nu se întâmple un accident care să-i angajeze răspunderea, aşa că fu înlocuită cu un cablu de oţel. Cablul, cu cârligul de la capăt, începu să se scufunde îndelung, încet, până în fundul prăpastiei, la picioarele imobilului, într-o mică stradă laterală, unde mâini brune, braţe nervoase legau încărcături de ciment şi nisip, care, ridicându-se în aer, răspândeau voaluri uşoare de praf auriu sau cenuşiu, ce intra în ochii şi în nasul trecătorilor aduşi de spate din pricina vâr. tului. În acest timp, pe esplanadă, la marginea piscinei mereu goale, trebăluiau instalatorii dublaţi de tehnicienii companiei de apă, aşa încât, la capătul a două zile de eforturi, contoarele

începură să înregistreze consumul lichidului. În zilele următoare, de la toate ferestrele imobilelor care înconjurau zidurile ceruşii ale blocului Mediterranée, sute de priviri putură urmări evoluţia pachetelor de faianţă, apoi a grinzilor, a plăcilor de nisip şi de ciment, dar călătoria lor dura cu mult mai mult timp, ca şi cum ar fi fost cuprinse de ameţeală, ca şi cum rafala privirilor de la ferestrele şi de pe terasele clădirilor învecinate le-ar fi încetinit urcuşul.

Dintre toţi spectatorii care înregistrau interminabilul pescuit de materiale, locatarii blocului nu erau cel mai puţin interesaţi. Ei afectau indiferenţa, iar muncitorii care îi întâlneau pe scări sau călătoreau cu ei o bucată de drum în ascensoare întâlneau în general numai chipuri încremenite, priviri absente, trăsături puritane, figuri cu o transparenţă de andivă, pe care Franţa le trimitea în ex-colonie pe motivul cooperării universitare şi tehnice, cei mai mulţi nişte băieţi şi fqte ale căror trupuri mai păstrau, ca pe nişte rosături de cătuşe, urmele trecerii prin facultăţile din Paris, Toulouse ori Strasbourg, crescând copii dintre care unii erau născuţi de partea aceasta a mării, în vreme ce visurile care le legănaseră adolescenţa se prăbuşeau – imaginile stimulative ale Epinal-ului revoluţiilor roşii, culese din cărţi sau din fotoliul de cinematograf, acum când, dincolo un oraş de chipuri, de moravuri indescifrabile, se izbeau de mine, de epave ale unei revoluţii ce opunea visurilor lor dezminţiri, sau care, poate, nu începuse niciodată să existe cu adevărat. Toate astea (ce fuseseră, ce speraseră ei) se acreau, putrezeau sub cele zece straturi ale fiinţei lor secrete, iar falsa lor indiferenţă, privirea lor îngheţată sunau ca un reproş faţă de toţi agitaţii atraşi de slujba religioasă oficiată sus, pe terasa celui de-al douăzeci şi unulea etaj. Salah îi întâmpina cu o aroganţă surâzătoare, căutându-le privirea pentru a le arăta triumful lui, poate pentru a-i nelinişti. Îi spunea lui Lancelot „Nu eşti genul de om în tovărăşia căruia mi-ar plăcea să-i întâlnesc. Ai o înfăţişare – trebuie

s-o ştii, fiindcă, în fond, acesta e scopul pe care l-ai urmărit, cu pasiune, toată viaţa, legându-l de alte ambiţii, admit, dar care nu te putea face altfel decât eşti, adică, dacă-mi îngădui, exact opusul meu negativul după care s-a tras imaginea mea, dacă nu cumva invers – prea liniştitoare. În clipa asta ar trebui să am alături trei-patru mutre de ucigaşi, da – feţe pe care carnea să fie tot timpul la două degete de descompunere – înţelegi despre ce vorbesc: o piele pe cale de a se stafidi, mulată pe oase ca o mănuşă de cauciuc, câţiva dinţi de aur, o pereche de mustăţi turceşti, fără să uităm privirea, fireşte – ca să-i învăţ că lumea nu e morala lor, învăţată pe dinafară din micile manuale revoluţionare – de parcă asta ar fi Revoluţia. Aşa, Lancelot, aşa mi-ar plăcea să-i strivesc… ce Spusese vorbele cu acelaşi zâmbet carnasier, aceeaşi lucire în ochi, ca şi cum pe Lancelot îl punea la încercare, ca şi cum rezistenţa lui urmărea să o probeze şi nu pe locatarii alături de care luase ascensorul, ci pe el, pe Lancelot ar fi vrut să-l strivească. Examenul era, poate, concludent, deoarece, după o clipă, când ieşeau pe terasă, Salah îi punea mâna pe umăr şi îi înfigea în ochi privirea lui grea, puţin beată, unde întârzia ceva, ca un reflex al zâmbetului. Şi îi zicea „Duşmanul meu cel mai bun!…”

Şi Lancelot ştia că lucrurile nu se vor opri aici; ştia că într-o zi Salah va începe să vorbească, poate după ce va fi aşteptat destul, sau când pudoarea va fi fost suficient menajată de zâmbetele, tăcerile sau frânturile de confidenţe care până atunci ţinuseră lacul relaţiilor dintre ei. Şi el vorbea – începea să ridice vălul de pe fisura nenumită cu numele ei, nu încă, ci cu tot soiul de circumlocuţiuni, verdicte, reminiscenţe – toate astea macerate ori explodate; îi arăta lui Lancelot zidarii care tencuiau sau geamgiii care tăiau sticla (cu o clipă înainte, se alăturase lor şi începuse să le vorbească, mereu cu surâsul acela, cu buzele strânse deasupra caninilor plini de cruzime, iar oamenii, puţin câte puţin, îşi lăsaseră treaba ca să-i asculte, aşa încât acum o flacără uimită le strălucea

în ochi, iar trăsăturile feţei lor se adunau, se aşezau, ca ieşind dintr-o ceaţă – şi Lancelot asculta rostogolirile vocii, ca ale unui val uriaş, întrerupte de explozii surde, unele metalice, care o izbeau, o secerau de la înălţimea diafragmei). Le vorbea muncitorilor, şi încet-încet ceea ce spunea se preschimba în imagini tot mai precise, parcă însufleţite de o viaţă proprie, fiindcă vorbele lui trezeau în Lancelot amintiri, impresii care ar fi putut arde, odinioară, de-a lungul unui drum mărginit de prăpăstii, apoi de viţă-de-vie, în seara aceea de vară din 1962, când ochii lui cercetau ţara pe care o părăsise de şase ani, încercând să înregistreze cât mai exact cu putinţă oroarea şi speranţa, sau chiar într-o epocă mai recentă, când credea că destinul lui se confundă cu acela al ţării, al oraşului – ca şi cum licăririle toate nu s-ar fi stins decât pentru a alcătui într-o zi un morman de jăratec ce avea să-l ardă până la os, când Salah urma să înceapă să vorbească (ceea ce el şi făcea de altfel, ori mai curând se pregătea să o facă, asemeni unei orchestre care îşi acordează instrumentele înainte de a ataca uvertura). Şi îi vedea pe zidari, dulgheri, instalatori (nu pe toţi, fireşte, fiindcă în ce fel puteau fi deosebiţi cei originari din alt oraş de ceilalţi – cei pe care mizeria îi scosese din satele minate de război şi nu numai de el, ci şi de toate reconversiunile agrare aplicate după Independenţă?) – şi poate mai puţin pe oamenii aceştia care, în ultimă instanţă, nu-şi părăsiseră ţara, care găsiseră de lucru în oraş, cât pe aceia care nu mai erau aici ca să dovedească faptul că sunt încă vii felahii cu humusurile roase, cu pardesie jerpelite, care, pe şantiere, se mulţumeau cu o bucată de kesra şi câteva măsline amare, uscate şi noduroase ca şi viţa-de-vie pe care o îngrijeau, o stropeau, căreia îi culegeau roadele, în perioada în care pământul mai aparţinea coloniştilor, apoi când începea să le scape (acelaşi pământ, pe care aceiaşi zilieri continuau să-l fertilizeze, cum înainte îl fertilizaseră părinţii lor, toate acele rămăşiţe de triburi care nu avuseseră niciodată nimic, fiindcă ele *erau* pământul,

nimic altceva decât pământul – acum, când, la întoarcere după terminarea zilei de lucru, li se întâmpla să nu-şi mai afle colibele, deoarece colibele fuseseră prefăcute în pulbere, incendiate laolaltă cu împrejmuirea de smochini sălbatici care le apărau, şi în locul lor descopereau femeile şi copiii urlând în faţa cadavrelor însângerate ale bărbaţilor pe care îi lăsaseră acasă) şi, în sfârşit, în perioada când pământul începu să li se scurgă printre degete coloniştilor, în vreme ce încet, inexorabil, se întorcea arătătorul care îi ducea, pe ei, familiile lor şi cele ale muncitorilor spre acel prag al lui iulie 1962, acea explozie de bucurie şi de sânge care le provocă plecarea şi, odată cu a lor, aceea a europenilor ce locuiau la oraşe. „Plătiseră şi ei", spunea Salah Eddine. „Felahii nu încetaseră să plătească de pe timpul spaniolilor sau al turcilor. Iar sub francezi preţul sângelui fusese şi mai greu, fiindcă se punea problema smulgerii europenilor de pe un pământ unde aceştia nu aveau niciun motiv să nu se socotească la ei acasă, timpul părând să consfinţească vechiul abuz, vechiul ultragiu, şi dacă unora li se întâmpla, ca dumitale, Lancelot, să recunoască faptul că viaţa lor era legată de acest ultragiu, ei nu puteau înţelege de ce ar fi trebuit să răspundă pentru greşelile şi crimele săvârşite de părinţii lor. Şi eu ştiam că plătiseră, o ştiam chiar pe vremea când asupra dorinţelor sau a visurilor mele nu începuse să plutească speranţa unei compensaţii – ori când eram prea ocupat, să-mi croiesc cu ajutorul cărţilor, al caietelor şi al condeiului, un loc printre fiii cuceritorilor, nu ca un subaltern tolerat, scuzat, preferat pentru că şi-a prostituat mândria de animal sălbatic, ci în rândul întâi, ca şi cum aş fi fost unul dintre egalii lor şi un strămoş de-al meu ar fi debarcat, în fruntea alor lor, la Sidi-Ferruch[4], într-o bună zi din secolul trecut, ca să pună mina pe

4 Mic golf la vest de Alger, unde la 5 iulie 1830 a avut loc debarcarea trupelor franceze care au iniţiat cucerirea colonială a Algeriei de către Franţa. Acţiune întîmpinată cu o dîrză rezistenţă populară, avind în fruntea sa pe emirul Abd el Kader. Ziua de 5 iulie a devenit zi de doliu pentru poporul algerian, iar după 1962 sărbătoare naţională.

această ţară. O ştiam fiindcă îi cunoscusem din ziua când, pentru prima dată, reuşisem să mă ţin pe picioarele mele şi să fac doi sau trei paşi în direcţia unuia de-ai lor. Aşa că astăzi consider că ei sunt singurul lucru din ţara asta care nu merita dispreţul meu şi pentru care se cădea să te baţi şi să mori. E raţiunea pentru care trebuia să fi murit. Da, sunt aici, să-ţi spun toate astea, pe cea mai înaltă platformă a unui oraş devalorizat, iar ochii îmi alunecă în voie pe cheiurile pustii sau pe muntele Santa Cruz. Şi mă mir, mă întreb dacă totul este adevărat, dacă lucrurile continuă să meargă la fel ca pe vremea când eram sigur că trăiesc. O amânare, iată ce nume i se poate da întregii poveşti. Şi în clipa în care evenimentul s-a petrecut, degeaba ajunsesem de curând la majorat, văzusem destule gâtlejuri tăiate, capete despărţite de trup, pântece umplute cu pietre, sexe vârâte între buze cusute cu sârmă, ca să nu-mi fi zis «în prezent, eşti un mort amânat. Se pune doar problema dacă vei atinge limita lui martie sau a lui mai viitor.» – Fiindcă trebuia să fi trecut destul timp de când *el* îşi dăduse seama (trebuie să-ţi spui că a sosit momentul să *îl* numesc, ca şi pe toţi ceilalţi, cei pe care hazardul războiului i-a ales să-mi fie tovarăşi în rezistenţă; dar nu, după felul cum limba mi se eschivează, văd că lucrul ăsta va trebui să aştepte, ca să nu forţez destinul, pentru că există un destin, nu-i aşa, în ce ne priveşte, pe dumneata şi pe mine, pe mine şi pe dumneata, de n-ar fi altă dovadă decât această colină spaniolă, cu Fecioara care împodobeşte turla bisericii, acolo sus, la picioarele fortului, sau această casă pe care o vei decora în culorile mele) că va veni o zi când *îi* voi dovedi că n-am acceptat niciodată turnura pe care *el* (dar nu numai *el*: cei ca el erau câtă frunză şi iarbă, lucrul se ştia printre şefi şi ofiţeri, pentru ei Revoluţia era pur şi simplu o manieră de a-şi adjudeca plăcinta lăsată de colonişti) înţelegea să o dea evenimentelor. Dar degeaba ocupa doar un post subaltern în ierarhie; era şeful meu direct, avea drept de viaţă şi de moarte asupra mea. Dacă nu m-a suprimat,

pesemne că şi-a zis: «Un intelectual, cât atârnă în balanţă? E ceva care ştie să arunce din când în când o privire întunecată, un strigăt. Nu contează; vârtejul evenimentelor măturã toate astea, şi Istoria nu aparţine decât celor puternici.» Asta o ştiam şi eu; de la începutul războiului aveam capul doldora de citate din Marx şi Lenin. Avusesem timp, aşadar, să-mi fac o părere şi ştiam că, dacă Istoria aparţine celor puternici, trebuia deci ca marxiştii să fie cei mai puternici dintre toţi. Este motivul pentru care nu am ezitat să-mi asum riscul; am stabilit o anume dată cu el – un soi de întâlnire la o lună, un ¿în poate mult mai mult, după ce înfruntarea va fi avut loc, ca şi când am fi făcut un pariu «Ei bine, vom vedea în acea clipă – cel puţin acela dintre noi care mai fi în viaţă – cine a avut dreptate» (şi, ca să fiu cinstit, trebuie să spun că evenimentele i-au dat dreptate lui – deşi, dintre noi doi, a murit el, pe când eu continui să trăiesc pe traiectoria amânării mele; ceea ce dovedeşte că, la patru ani, sau aproape, după Independenţă, la şapte luni după lovitura de stat dată de hiena cu ochi galbeni care acum e simbolul întregii ţări, până la şi inclusiv, porţiunea de cer, de mare şi munte pe care o poţi descoperi din acest foişor, jocurile nu s-au terminat, iar bătălia continuă, fie şi numai pentru că există un pretext de luptă, pentru că o colonizare străină este limpede, este corectă în nedreptate şi oroare – pe când colonizarea făcută de ofiţeri şi de sateliţii lor, negustori de zahăr şi de aparate casnice merge mult mai departe în nedreptate şi oroare – nu eşti de aceeaşi părere?)”.

Lancelot zise, fără să-l privească (urechile şi nasul i se înroşiseră de frig, iar ochii îi rămăseseră aţintiţi la falezele din Canastei, abia luminate de primele reflexe ale asfinţitului) „Vorbeai de o înfruntare, de un pariu tacit…”

Şi, de data asta, Salah nu se mai putu eschiva; doar o clipă rămase tăcut, ca să se obişnuiască el însuşi cu ceea ce trebuia să spună acum, cu viziunile asupra cărora, până în prezent, preferase ga păstreze tăcerea – sau mai degrabă cu evenimentele deja moarte, ale căror prelungiri

se făceau simţite în acel moment privilegiat, pe terasa măturată fără veste de un stol de pescăruşi care, cu strigătele lor, decupau în rafale succesive aerul îmbibat de apă „Cred că n-aş putea face altceva decât să spun totul – dumitale, nu numai mie. Dar trebuie ca lucrurile să vină de la sine, ca adevărul să se dezvăluie încetul cu încetul, iar greşelile, minciunile în care l-aş fi putut ascunde fără voie (sau poate fiindcă îmi este imposibil să înfăţişez lucrurile altfel decât travestite) să cadă de la sine ca frunzele care, în privinţa asta, au răbdarea să aştepte clipa stabilită de revoluţiile soarelui44. Zâmbi, Lancelot întorsese capul destul ca să-şi dea seama că zâmbeşte „Acest preambul, ai ghicit, are menirea să pună o anumită distanţă între mine şi acţiunile mele, să întârzie clipa când voi fi din nou ud până la piele pe cărările noroioase ori în pădurea Merzouka, ale cărei trunchiuri nu aveau să întârzie să răsară din ceaţă, şi în miile de zgomote ale tăcerii groase ca o saltea (lăsând deoparte zgomotul tălpilor noastre care răscoleau frunzele uscate, crengile, rădăcinile pe care le distingeam cu greu, fiindcă era anevoios pentru fiecare să vadă unde e piciorul vecinului şi poate şi al lui însuşi) – adică, în fond, în clipa când tăcerea şi ceaţa aveau să se risipească îndeajuns încât să pot repera locul unde se afla el (mergea în frunte, ca de obicei) şi să fac ce aveam de gând să fac: să-i cer socoteală. Şi clipa se apropia şi ceva bătea în mine, îmi bătea în piept; nu frica – nerăbdarea, întrebarea care, odată cu zgomotul paşilor şi cu lumina îngheţată ce cobora din vârful copacilor, nu înceta să-mi umple capul – până când, la sfârşit, să-i pot arunca în faţă: «Le mănânci pâinea, te culci cu femeile lor, le iei ultimii gologani. La ce-ţi trebuie toate astea, ia spune?» El se oprise acum şi îi puteam vedea ochii palizi, albi ca strălucirea unui tăiş de pumnal, înşurubaţi în ochii mei care nu clipeau, care ar fi rămas ţintuiţi ore întregi, dacă trebuia. Oamenii se adunaseră lângă noi şi ştiam că sunt acolo, de jur-împrejur, gata să mă înhaţe dacă el ar fi ridicat o sprânceană. Şi eu trebuia să continui să joc

aceeaşi carte, până ce el deschidea gura, ca să explodeze sau ca să arunce unul dintre acele cuvinte seci şi tăioase cărora le deţinea secretul. Dar nu explodă, izbucni în râs. Se lăsă pe spate, apoi îmi puse mina pe umăr «Nu-ţi face sânge rău. Avem prea multă nevoie de tine ca să te lăsăm să putrezeşti la picioarele vreunuia dintre copacii ăştia.» Râdea, şi ceilalţi începuseră şi ei să râdă, destinşi acum, când el dăduse semnalul, sau când lumina, printre trunchiuri, tufişuri şi arbuşti, se dezgheţase puţin. El zicea: «Am să-ţi spun de ce toate astea: ca să mă despăgubesc…» Iar eu, tot încremenit, arma începea să mă ardă, odată cu cele două grenade de la centură: „Îi jefuieşti, asta e tottt. Da, atât am zis şi am ştiut mai apoi că alţii, care spuseseră mai puţine unor şefi mai puţini iritabili sau mai puţin lipsiţi de scrupule, plătiseră fără întârziere. El nu făcu nimic, fiindcă trecuse de patruzeci de ani, eu nu aveam decât douăzeci şi îi puteam sluji drept secretar în continuare (poate avea un alt motiv; dacă n-aş fi fost acolo, ar fi amorţit până la urmă în mijlocul tuturor acelor oi aţipite cărora îi era prea uşor să le poruncească, în vreme ce prezenţa mea, acest ghimpe în talpă, era pentru el un parapet care îl ferea de multe primejdii şi capcane). Acum privirea lui semăna cu cea a unei maimuţe. Şi nu numai privirea; corpul întreg, atitudinea, mâinile, maxilarele – pentru că se cerea aplanat un incident care ar fi trebuit să se termine printr-o lovitură de pumnal – cadavrul lui, sau al meu, sau amândouă abandonate pe pământul înmuiat al pădurii. Continua să râdă (şi oamenii la fel, pentru ei nu aveau nicio importanţă spusele, fiindcă dispoziţia lui era de ajuns ca să le dicteze o atitudine) ««Poate că păstrez toate astea pentru bătrâneţe, băiete. Poate şi pentru bătrâneţea ta, dacă eşti cuminte şi ajungi să înţelegi că o revoluţie arată foarte frumos între paginile unei cărţi, dar şi mai frumos în capul şi în inima oamenilor. Iar în privinţa oamenilor nu ai de ales sunt ca mine şi ca mulţi alţii, care îmi seamănă.» Deci în ziua aceea n-am murit, nici el, nici eu. Iar zilele au continuat să treacă peste el şi peste mine,

fără ca soarta să catadicsească să se decidă în favoarea unuia sau a altuia, cu toate venirile şi plecările de la un sat la altul, din pădure la Chélif, cu bărbaţii şi femeile care ne ofereau ospitalitatea, cărora el (el, oamenii lui şi eu, fatalmente, fiindcă eram unul dintre ei, mereu cu aceeaşi durere surdă alături, de când ostenelile războiului, sângele, decorul, oamenii halucinaţi printre care mergeam ca un somnambul, crăpând de foame, îmi îngropaseră revolta, iapă mândră care se cabra şi spumega în perioada când eram nou venit, când avusesem curajul să-l înfrunt) le smulgea ospitalitatea – nu numai pereţii casei, paiele care acopereau coliba, ci şi mâncarea, şi din timp în timp femeile şi fetele. Şi când armele au încetat să mai scuipe foc, când sângele a început să se sleiască, mi-am zis: «<Ora pe care ai aşteptat-o atâta e aproape. El îşi va da seama.» Mi-am zis-o de o sută de ori, privindu-l pe furiş, pândind pe faţa lui primele simptome ale unei reconvertiri pe care evenimentele nu aveau să întârzie a i-o dicta, un soi de dezgheţ pe care pacea şi deci adevărul, dreptatea le desfăşurau peste ţară ca pe p pânză străvezie şi care avea să-i atingă, pe el şi pe toţi cei care îi semănau lui, care se aruncaseră în război cu dubla intenţie de a aduce libertatea ţării (şi la nevoie a muri pentru o cauză sfântă) şi de a profita din plin de pe urma tuturor pământurilor, a tuturor fermelor abandonate de francezi. Şi el mă supraveghea, la rândul lui, încercând să afle dacă răzvrătirea mea azvârlea din copite şi spumega la fel ca în primele zile sau dacă nu sfârşisem prin a mă obişnui, dacă nu adunasem şi eu, în acelaşi timp cu istovirea din timpul luptelor, un capital asemănător aceluia al lui beţia puterii şi setea de a ajunge la ea. Şi ştia că, oricum, nu mai e nevoie să mă ucidă, întrucât evenimentele dădeau dreptate şi câştigase pariul care ne legase luni ani[5] în şir – acel sâmbure de neuitat ce se întorsese odată cu fiecare dintre

5 Un soi de cămaşă lungă cu mîneci largi, purtată de bărbaţi, mai ales în mediul rural. în alte ţări arabe jellaba e cunoscută şi sub denumirea de „gallabia14.

noi, noaptea, pe rogojinile unde dormeam şi străbătuse, zi de zi, laolaltă cu noi, mii de kilometri, de la o fermă la alta, de la pădure} *a* fluviu, de la fluviu la câmpie. Câştigase, fiindcă acum fiecare ofiţer revendica acea parte din plăcintă, proporţională cu gradul sau pur şi simplu cu importanţa lui, peste care stăpânea în clipa când războiul începuse să se stingă. Şi nu numai din pricina acestor lupi pe cale să-şi dispute prada aburindă, aproape golită de sânge, care devenise ţara după toţi anii de război, fiecare cu haita lui alături, ca să ia parte la goana după profit şi să-i împiedice pe rivali să smulgă bucata avută de el în vedere; acum, trupele staţionate în Maroc, ghiftuite cu material de lupta refolosit în mod deliberat (tancuri, autoşenile, mortiere, mitraliere) începeau să se rostogolească peste ogoare, pământuri părăsite şi, urmându-şi înaintarea, valul lăsa ca pe o spumă, la conducerea fermelor, oameni care de fapt erau clienţii, executanţii şefilor şi ai ofiţerilor; uneori oameni fără nicio experienţă cu privire la pământ, la tractoare sau la animale – aşa încât zilierilor agricoli, care cunoşteau pământul pe dinafară, nu le mai rămânea decât să-şi facă bagajele, să caute de lucru în oraşe sau în sate ori să stea la coadă în faţa agenţiilor de voiaj, în veşmintele lor incomode de felahi (jellaba*, sarouel[6]), ca să capete un bilet de punte la prima navă cu destinaţia ţării care le fusese adversar în bătălie şi le datora moartea unui unchi, unui frate sau fiu, în speranţa să găsească aici de lucru şi să-şi hrănească familia lăsată acasă…44

Salah se oprise. Şi Lancelot îşi spuse că acum aşa era mai bine; fiindcă toate astea însemnau şi pentru el prea multe imagini – imaginile, licăririle a trei ani şi jumătate de agonie căreia nu-i bănuise ravagiile şi pe care vorba furioasă a lui Salah o sublinia, în vreme ce pumnii lui loveau balustrada de metal ce-i despărţea, de prăpastie, ca şi cum el ar fi zis „Toate astea trebuie zdrobite. Trebuie zdrobite fără milă!”

6 Sau „sirual“ (în arabă) : şalvari.

Şi mai târziu, când muncitorii se retrăseseră şi ei amândoi puteau colinda pe terasă sau în apartamentele pustii, Salah Eddine spuse „Când îţi vorbesc, am impresia că lucrurile s-au petrecut acum un veac şi ajung la mine încetişor, ca din depărtarea unui vis, sau poate ca şi cum aş fi o umbră care îşi aminteşte să fi luat parte la ele – mai mult, să fi fost în viaţă într-o zi de odinioară”. Apoi, împiedicându-se de un ciocan sau un fierăstrău: „Dar, peste o clipă, e de ajuns o nimica toată ca să mă readucă în prezent, deci la tot ceea ce nu ţi-am spus – ce-ţi voi spune mâine, poate, dacă, aşa cum cred, îţi iei în serios rolul de *duşman credincios*”.

II

Dar NU VORBI nici a doua zi, nici în zilele care urmară, pentru bunul motiv că dispăruse. Şi Lancelot se putu întreba (şi nu numai el sau Geneviève, ci şi walkyria care se lovea de zidurile apartamentului de la etajul al cincisprezecelea, rătăcea de la o oglindă la alta, de la uşa de sticlă din salon la patul pustiu, faţă în faţă cu ea însăşi, cu un gol care schiţa contururile unei prezenţe supradimensionate în cutele adipoase şi moi ale condiţiei ei de renegată) dacă Salah nu fugise ca să pună o distanţă respectabilă între el şi confidenţa din ajun. Şi, probabil, nu acesta era motivul adevărat, fiindcă Germaine, după ce cântărise argumentele pro şi contra, sfârşi prin a clătina din cap, prin a desfăşura în faţa lui un evantai de posibilităţi al căror număr era destul de elocvent pentru a-i da prilejul să afle cheia acestei plecări; ceea ce ea şi făcu, dar nu imediat, ci la vreo două săptămâni, până ce deveni limpede că Salah dispăruse ori dăduse bir cu fugiţii.

Aşadar, ziua care urmă confidenţei, ceva ascuns în Lancelot începu să-l aştepte – un fel de mic animal la pândă, care ştia că nu va reveni – fiindcă, în ciuda zidarilor, a instalatorilor şi electricienilor care munceau de zor, terasa i se părea pustie. Însă orgoliul, pudoarea, sau şi una, şi alta, îl împiedicară să sune la uşa de la etajul al cincisprezecelea. Se mulţumi să aştepte, aproape să

nădăjduiască, în faţa piscinei acum murdare sau între pereţii zguduiţi de loviturile de ciocan şi de perforatoare. Şi pe măsura trecerii timpului îşi dădea seama că, în întreaga zi şi poate şi în noaptea care urmase confesiunii, aşteptase, nădăjduise. A doua zi rămase în alertă. Dar lucrurile nu progresară; de data asta, odată cu venirea nopţii, tumultul se potoli sau aproape, fiindcă acum Lancelot era absorbit nu de prezenţa lui Salah pe terasă, ci de ordinele pe care le dădea el însuşi antreprenorului, maiştrilor, muncitorilor însărcinaţi să fixeze pe pardoseala salonului romburi mari de lemn roşu, în interiorul cărora alţi muncitori se pregăteau să aşeze plăcuţe de gresie neagră.

Abia după două zile coborî până pe palierul de la cincisprezece, sună şi aşteptă – nu fiindcă avea intenţia să afle mai multe despre Salah, ci fiindcă antreprenorul avea o problemă; domnul Pinter, omuleţul cu păr cenuşiu şi privirea absentă nu ştia dacă trebuie să folosească instalaţia de încălzire a blocului sau să echipeze apartamentul cu un cazan propriu şi cu ţevi şi radiatoare independente. Ea îi deschise (într-un halat soios şi mototolit, cu părul în ochi, în ochii vei zi-cenuşii fără ochelari – astfel încât el îi putu vedea disperarea în toată goliciunea ei şi, pentru prima oară, îşi dădu seama că ceva asemănător frumuseţii şi forţei de atracţie putea sălăşlui în acest corp ruinat – şi cu un pahar mare de whisky în mână); înţelese că şi ea aştepta şi nădăjduia, dar cu o altă înfrigurare decât a lui. Îi spuse că Salah nu e acolo; nu ştia nici unde este, nici când o să se-ntoarcă. Îl pofti înăuntru. El îi refuză propunerea şi înşiră datele şi necunoscutele problemei ridicate de încălzire. Ea îl măsură o clipă prin uşa deschisă (şi, prin el, zărea altceva – un spectru, poate o imagine a lui Salah pe care numai ea o cunoştea, sau poate o dimensiune a lui Lancelot ignorată de el însuşi, dar nu de o femeie căreia alcoolul îi dădea simţul premoniţiunii, legănându-se încet, imperceptibil, ca şi cum aştepta ca vântul sau orice altă mişcare a aerului să o facă

să cadă într-o direcţie sau în alta – de ce nu în braţele lui? apoi spuse „Dumneata trebuie să ştii, fiindcă ai ajuns acum *duşmanul* lui *credincios*!”

El nu se miră când, întorcându-se acasă la ora opt, găsi în antreu o umbrelă deschisă din care picura apa. Ciuli urechile, pentru că luminile din salon erau aprinse; dar ea nu vorbea; niciuna, nici cealaltă nu vorbeau, lăfăindu-se pe marea canapea verde, cu la uşă, ascultând cum el îşi freacă picioarele pe ştergător – ceea ce inversa rolurile; deci, când pătrunse în salonul luminat, el avu impresia că se dă în spectacol, în vreme ce, contrar aşteptărilor sale, spectacolul nu era constituit de canapeaua verde, ci de una dintre berjerele îmbrăcate în velur roşu. Fiindcă acesta era scaunul pe care şi-l alesese, gătită ca o actriţă, pictată ca o regină de comedie, cu gura sângerie ca o cireaşă, pleoapele strivite de trei rânduri de linii trase cu dermalograful, cu părul grizonant tapat ca o cască, fără a mai pune la socoteală bijuteriile care îl făceau pe Lancelot să nu ştie unde să privească mai întâi cercei de rubin la urechi, coliere şi brăţări, al căror aur necruţător denunţa carnea învinsă, puhavă. Nu lipsea nimic, nici măcar rochia de mătase neagră, adânc răscroită la gât, ca să servească drept alibi pentru restul. Evident, îi venea greu să-şi reţină triumful şi îl primi cu un zâmbet forţat, care aproape îi sfâşia buzele.

Nu vorbi imediat. Trebui să aştepte sfârşitul cinei, apoi până ce Lancelot aprinse focul, până mai pălăvră – giră de una, de alta, cu o veselie prea firească pentru a fi adevărată – ca şi cum fiecare dintre ei, inclusiv ea, n-ar fi fost atenţi la secundele ce se îngrămădeau, la metronomul intermitent al unei antene care izbea parapetul de fier, pe terasă, la ploaia ce bătea darabana pe storuri, de cealaltă parte a draperiilor trase – toate acestea apropiindu-i încet-încet de sorocul când ea era obligată să vorbească.

Spuse „Dacă e să cântăresc bine lucrurile, cred că o să vă cer ospitalitate pentru ia noapte – mai puţin ca să te scutesc (se întoarse spre Lancelot) să mă conduci pe ploaia

asta teribilă, pe dumneata, care, la vederea unui volan, leşini şi care te-ai însurat cu Geneviève fiindcă îţi servea drept şofer, cât fiindcă între pereţii voştri găsesc spirite mai binevoitoare decât între ai mei – titlul de proprietate fiindu-mi recunoscut doar ca să compenseze amestecul de teroare şi nebunie pe care l-am putut aduna din clipa când, pentru prima oară, am închis în urma mea uşa apartamentului. Dar îmi zic că aveţi destulă perspicacitate încât să vă fi dat seama de asta… w

O spusese mai puţin ca să-şi sondeze gazdele şi mai mult ca să verifice, după reacţia lor, dacă vorbele ei erau întemeiate. Cei doi nu se clintiră, numai Geneviève aruncă o privire piezişă spre Lancelot, şi tot ea (Germaine) se agită în berjeră, între marginile spătarului cu ornamente aurite – de parcă un soi de electricitate ar fi atacat-o la nivelul stomacului, vizibilă în zguduiturile care o făceau să-şi mişte fără astâmpăr picioarele, în unghiile înfipte în căptuşeala de velur a scaunului, sau în privirea zdruncinată de influxul precipitat al unor tandreţi râncede, al unor speranţe avortate încă din copilărie şi, fireşte, peste toate astea, de crimă, de ură, de trădare. Urmă „Poate că a ales apartamentul meu doar fiindcă era un popas comod în drumul spre celălalt, cel de la etajul douăzeci şi unu. Altfel îmi vine greu să cred că totul s-a petrecut la întâmplare – nu vorbesc de o voinţă aflată deasupra oamenilor, ci de un plan având statura, privirea şi colţii unui mâncător de oameni, deci de un proiect încarnat de-a binelea, pe măsura unei ambiţii căreia în fiece zi, de aproape doi ani, i-am putut constata cu ochii mei elanurile şi întoarcerile – doar dacă, bineînţeles, el (călăul meu, mâncătorul de oameni) nu e altceva decât executantul inocent al înaltelor porunci ale unui personaj supranatural, ceea ce nu sunt departe să cred, fiindcă eu plătesc oalele sparte. A ales acest apartament la numai două săptămâni după ce şi-a dat seama că uşa celuilalt, a celui dintâi (cel pe care dintr-odată nu l-a mai vrut ca să-şi adăpostească amorurile, somnul şi sticlele de vodcă) i-ar fi

rămas deschisă zi şi noapte, fiindcă îi dădusem o cheie ca să-i uşurez venirile şi plecările. Pur şi simplu a spus într-o dimineaţă (la deşteptare, auzeam apa curgând în cadă pentru baia lui – deci, dacă era gol la capătul coridorului, lucrul nu fusese nici el întâmplător), ca şi cum atunci descoperise asta, ca şi cum intuiţia îi apăruse în clipa când deschidea gura «*E* prea strâmt aici. Nu-i de nivelul nostru (încă nu se încumeta să spună nivelul *meu*), ce crezi?» Şi avea dreptate; apartamentul de două camere pe care îl închiriasem pe strada Khemisti de când pusesem piciorul în această ţară nu-mi putea fi de ajuns, fiindcă *el* hotărâse asta: Avea dreptate, fiindcă pentru mine era epoca în care lumea (Algeria, altfel spus o ţară care luptase vreme de şapte ani împotriva unor oameni ca tatăl meu care, aşa cum era, reprezenta un soi de elixir de viaţă lungă pentru cei care până atunci trebuiseră să se mulţumească doar cu ceaiul familial) se năştea, nu renovată, ci virgină, viguroasă, dintr-o bucată, ca şi cum cu o clipă înainte încă nu începuse să existe. Iar lumea, Algeria purta un nume magic, care abia dacă era al ei, fiindcă mâncătorul meu de oameni se cheamă în realitate Mohamed, ca un oarecare – nu ca războinicul condus de credinţă, Parceval al Orientului pustiu ci pur şi simplu Mohamed, Mohamed Lansări

— Ceea ce, vei obiecta dumneata, care eşti *duşmanul lui cel mai bun*, la urma urmei nici nu e prea rău.

S-a întors în aceeaşi zi, la prânz; era aţâţat din cale afară, arunca flăcări, vorbea sacadat, gâfâind des, din adâncul pieptului, ca un cal dus la grajd după terminarea alergării, de parcă ar fi vrut să-mi transmită nerăbdarea lui «*Am* fost la prefectură şi m-am întâlnit cu un prieten. Se ocupă de închirierea Bunurilor Vacante; mi-a dat cheia unui apartament. Dacă am merge imediat să-l vedem, ei?»

Ne-am dus, şi a doua zi ne-am mutat. Dar era vorba de o etapă intermediară, probabil, dat fiind că în vremea asta terasa de la etajul douăzeci şi unu rămânea tot deschisă, iar el îşi petrecea timpul liber învârtindu-se pe

lângă piscină sau în spaţiul mort, murdar, prăfuit, care putea ajunge într-o bună zi un living, o bucătărie, nişte camere. Mergea acolo, sus, pe orice vreme; arşiţa, ploaia, vântul, grindina nu aveau niciun efect asupra lui, se obişnuise cu ele de când era în *maquis*, iar potecile noroioase, frunzişurile decolorate, praful fin, roşu al taberelor abandonate continuau să-i joace în faţa ochilor, până şi noaptea, când începea să vorbească, să ţipe, să gesticuleze în aşternutul împărţit cu mine, trezindu-se uneori şi dând ochii peste cap, ori năpustindu-se în salon unde-şi lăsase revolverul. Probabil decorul ăsta nu înceta să defileze prin spaţiul neîmplinit al apartamentului său în cuprinsul aerului dintre terasă şi colina Santa Cruz

— Nu numai decorul, ci şi oamenii, şi peripeţiile intrigii, ale scenariului care îi amestecase, îi strivise, care îi dirija din nou şi mereu (pe unii, nu pe toţi, fiindcă, fatalmente, rândurile lor se cam răreau, îngăduind noilor recruţi să umple golurile), prin sângele, uzura, somnul războiului, prin hărţuieli, execuţii sumare, spre ţărmul mai puţin nesigur al păcii, spre omul care era acum, împopoţonat cu o amantă ce nu avea mare lucru în comun cu el, exceptând nişte visuri care, ajunse pentru el realităţi, rămâneau agăţate deasupra capului lui ca un n aelstdm de coşmaruri, deci spre terasa aceasta unde el medita, rumega, rezuma situaţia, inventaria mijloacele de a ispiti destinul sau de a-l ţine în şah. Aşa că, atunci când îl căutam să-i amintesc că prânzul era servit sau că îl aştepta corespondenţa pe măsuţa din vestibul, totdeauna eram primită cu aceiaşi ochi întunecaţi, care alunecau repede peste neînsemnata mea persoană ca să se întoarcă la contemplarea imaginii suspendate în acelaşi punct al spaţiului – aceiaşi ochi, aceleaşi sprâncene invariabil mânioase, aceleaşi buze strânse ca un fel de cioc; îmi întorcea spatele şi nu vedeam din el decât silueta colosală proţăpită în decorul suspect, între himerele ce galopau peste acoperişuri, valuri, capelă, fortul de la Mers el-Kébir: \ exact în clipa când în câmpul lui vizual se alcătuia planul

căruia acum îi finisa detaliile şi în care ceva îmi spunea că începeam să fiu unul dintre jaloane, probabil trambulina de unde el se va ridica până la înălţimile râvnite.

Asta până în ziua când, în locul ochilor întunecaţi, al nărilor umflate, al buzelor ţuguiate, am găsit o gură zâmbind până la urechi, dezgolind colţii strălucitori, şi o privire ce părea să se ciocnească de a mea, în loc să treacă prin ea ca prin sticlă. Mi-a zis, ca şi cum trăgea concluzia unei lungi discuţii care l-ar fi făcut să se încaiere nu cu el însuşi, ci cu mine, care începetam din clipa aceea să exist ca limită riverană «Tâmpiţii ăia nu şi-au răcit gura niciodată să ceară apartamentul de-aici, fiindcă îşi pot trânti unul oriunde în oraş – unul gata aranjat, fără să-i coste o ceapă degerată, dacă lăsăm la o parte, bineînţeles, chiriile amărâte pe care trebuie să le dea ălora de la Bunurile Vacante». Se posomorî «Dacă nu cumva despotmolirea ţării va merge mai iute decât credeam, şi burjuii o să pună mina pe toate astea…» Apoi îmi aşeză palma pe umăr de parcă ar fi vrut să-mi potolească temerile, nu pe ale lui: – «Lasă, n-o s-o facă!… Altfel ar ajunge să fie doborâţi pe la toate colţurile de stradă, ca iepurii…»

Acum era vesel; avea multă poftă de mâncare. Am fost la cinema aproape în fiecare seară şi îmi cerea mereu să mă îmbrac ca o prinţesă – ca şi cum bijuteriile şi rochiile mele erau firma unui magazin înăuntrul căruia cumpărătorul ar fi fost sigur să găsească articole de un lux izbitor, prin urmare la preţuri inabordabile, mai cu seamă într-o ţară sleită de război şi a cărei morală oficială era austeritatea. Şi în privinţa asta avea dreptate, nu se putea să nu aibă – deoarece cunoscuse războiul şi de două sau trei ori pe săptămână se trezea, urlând, în mijlocul rafalelor care îl făceau să se clatine, gol în patul răvăşit, înainte de a se repezi în salon ca să-şi înşface arma, dar nu numai din acest motiv, ci fiindcă în orice clipă se apropiau de el oameni de toate vârstele şi toate condiţiile, într-o manieră simplă şi totodată ceremonioasă, aceea a fiinţelor care salută un semen apropiat şi în acelaşi timp un suzeran

şi pe care mi-i prezenta declinându-le titlurile «Comandantul Cutare, de la un ştiu ce unitate, Maestrul Cutare sau Doctorul Cutare, ori şi Mohamed, Abderrahman, Jamal, secretar sau preşedinte al cutărei secţiuni a Partidului din cutare oraş sau cutare arondisment» – printre ei, unul sau doi miniştri şi, evident, o grămadă de colegi de facultate. Pe scurt, întregul oraş, întreaga ţară, fără a mai socoti delegaţiile ţărilor din Răsărit ori din Asia venite în vizită oficială să-şi manifeste simpatia faţă de tânăra Republică şi hotărâte să găsească numai lucruri frumoase, inclusiv pe mine, cu genele mele false, cu cele trei rânduri de perle şi tatăl general. Avea dreptate (a continuat să aibă dreptate foarte mult timp, chiar în perioada când ceva din adâncul fiinţei mele începea să-mi murmure că poate se înşală – dat fiind că o capodoperă se impune prin simplul fapt că, în fond, e o lovitură de pumn dată într-o masă mâncată de carii, iar subtilităţile, rezervele se întorc val-vârtej în uitare) pentru că era preşedintele organizaţiei de tineret a Frontului de Eliberare Naţională din întregul departament[7], adică vârful unei piramide de douăzecidouăzeci şi cinci de mii de tineri care veneau să-l aplaude, din toate colţurile Oraniei, la mitinguri uriaşe unde, ceasuri la rând, pe un podium înţesat de steaguri şi banderole, sub un portret enorm al lui Benbella, şi sâcâit de meandrele puterii, Cuvântul îl arunca în transă, îi răvăşea părul ca unui bolnav cuprins de convulsii şi aţâţa jeraticul care de obicei îi mocnea în ochi; în vreme ce el cuprindea microfonul în pumn, şi instrumentul metalic devenea o componentă naturală a fiinţei lui – ca, în alte momente, puşca-mitralieră pe care o învârtea deasupra capului, când se privea în oglinda din salon – hărţuindu-şi auditoriul în arabă sau în franceză, după împrejurări – fiindcă în orice seară consacra mai bine de un sfert de oră declamării unor tirade din Corneille sau a unor predici de Bossuet, pe care le alterna cu poeme din vechea Arabie, zguduite de fluxul, de refluxul unei marei

7A kme la interdicţiile islamice privind consumul de- băuturi alcoolice.

uscate, irespirabile, sau mai degrabă a cărei respiraţie era mai mare decât puteau suporta doi plămâni omeneşti – până ce auditoriul, supravoltat, exploda într-un fel de râs aidoma tunelului între pereţii unei văi (al cărui semnal fusese dat de el, în pragul mâniei, de parcă ar fi fost Dumnezeu însuşi) sau cel mai adesea într-o serie de fraze cadenţate, urlate, care nu erau altceva decât lozincile scrise în arabă pe banderolele de deasupra capului său. Cum oare o fiinţă care, în anumite clipe, înceta să mai fie din carne şi sânge – care devenea reflexul a zece, cincisprezece mii de priviri convergente (nu numai cele ale tinerilor, limpezi, pure, unele arzând cu o lucire extatică, ci şi cele ale adulţilor care vedeau, întâi cu circumspecţie, cum răsare acest astru rival şi care, împotriva voinţei lor, se trezeau înhăţaţi, gata să-l salute ca pe mentorul lor) pe care aceste priviri îl materializau, îl înzestrau cu o prezenţă, cu o putere ideale, sfinte şi care, pe de altă parte, întorcea, însutită, puterea transmisă de fiecare dintre priviri – cum oare o asemenea fiinţă, în picioare, acolo, la capătul tunelului înfundat cu el’inamită şi foc, colosal şi minuscul, să nu o învingă pe fiica unui general, care general îşi făcuse un principiu din singurătatea castei şi a gradului său, care ucisese punctual, scrupulos, nu numai pe duşmanii lui personali, ci şi pe cei pe care alţi solitari, ai unei caste sau ai unui grad învecinate, i-i desemnaseră în birourile ministerelor lor, sau în sălile de conferinţă ale cercurilor lor, ca duşmani ai unei idei, ai unei valori ai unei civilizaţii pe care ei o credeau, pe care hotărâseră să o creadă a lor? Şi nu numai aceste mitingurr aceste băi de mulţime, ci şi altele, mai puţin salubre – întâlnirile, conferinţele, inaugurarea de cămine, de centre, de asociaţii, prânzurile, dineurile, whisky-ul* vodca, în spatele paravanului lor de limonadă pudică* de apă termală ipocrită.

Şi într-o zi a spus «Mansour are nevoie de pantaloni». Nu, n-a spus-o atât de sec, cu atâta hotărâre. Urma şi justificarea «Dacă mai continuă aşa, colegii de

liceu o să-i vadă fundul». Până acum s-ar fi mulţumit să zică «încep să crăp de frig. Alaltăieri, Ia Saida, cu toată zăpada aia, te asigur că n-am dus-o deloc uşor» – aşa încât, în următoarele două ore, răscoleam magazinele de confecţii şi ne întorceam acasă nu numai cu un pulover gros, de munte sau cu o şubă destinată să vină de hac frigului de pe platourile înalte* ci şi cu un costum, o pereche de pantofi, două-trei cravate. Şi aici avea dreptate; tinereţea lui, prestigiul, puterea erau o dogmă în faţa căreia se frângeau aceste argumente de nemărturisit: o amantă mai în vârstă cu cincisprezece ani, care crezuse că se poate elibera de lanţurile familiei în braţele tuturor celibatarilor din oraş (funcţionari de prefectură, gestionari de la societatea de distribuire a apei, şoferi de taxi) şi chiar ale bărbaţilor căsătoriţi, taţi a cinci sau şase copii, pentru care amorul nu era altceva decât un soi de venit datorat titlului, gradului, rangului lor – deci bărbaţi care îţi deschid anumite uşi, care îţi netezesc anumite căi oficiale – o femeie care părăsise un continent putregăit* căreia banii îi erau un blestem (fiindcă îi moştenise la naştere, adică la moartea mamei ei), care avea interesul să se irosească, să renunţe, să se uite pe sine în aventura unui popor şi a aceluia care, mai bine decât oricare altul, părea să-l încarneze Salah Eddine, Salah Eddine Lansări.

Aşadar, era sărac, familia lui era săracă, şi era drept, salubru să se arunce asupra monedelor, a bancnotelor, a extrasurilor de cont pe care le lăsam anume pe măsuţa de lângă intrare, pe cufăr, la căpătâiul patului, ca pentru a-l încuraja: «N-ai decât să te serveşti. Toate astea nu sunt decât o contrapartidă jalnică în bani gheaţă a Aventurii în care, te asigur, sunt pe larg beneficiară». Asta fără să fiu nevoită vreodată să deschid gura, poate fiindcă socoteam că vorbele ne-ar putea otrăvi relaţiile sau, mai curând, mi-aş fi dat seama, cu timpul, că el trebuia să-mi furnizeze nişte explicaţii care îmi vor oferi prilejul să-l opresc şi să-i spun: «Să nu vorbim de asta. Regula jocului este ca eu să dau banii şi tu să te opreşti la ei» – perspective ideale,

evident, şi ar fi fost de ajuns un început de împlinire a lor pentru a le face să se rostogolească de pe plafonul de nori unde fuseseră visate. Dar el nu vorbea şi nu încerca să se justifice (şi n-ar fi trebuit să mă aştept la un asemenea lucru, deoarece singură hotărâsem că atitudinea lui era *justă*), sau arunca două-trei cuvinte, mici fraze izolate care făceau din mine un funcţionar plătitor, nu o colaboratoare acceptată dinainte în cadrul operaţiunii – şi în faţa căreia s-ar fi explicat, într-un soi de consiliu de administraţie roz «îmi intră apă în pantofi» sau «Tata a făcut o bronşită şi n-am cu ce-i lua medicamente». Aşa că într-o zi vorbele mi-au ieşit de pe buze, fără ca nimic, cu două-trei secunde mai înainte, să mă fi prevenit «că ele se află acolo, gata să ţâşnească între pereţii însoriţi ai camerei, peste trupul lui uriaş culcat de-a curmezişul patului «Am impresia că sunt, cum s-ar zice, exploatată» – şi asta fără aerul înţepat, răsuflarea precipitată sau privirea scrutătoare care s-ar fi potrivit dacă hărţuiala ar fi fost pregătită cu bună ştiinţă; nu, cu un zâmbet, deci pe un ton care arăta că victima găseşte supliciul agreabil. El izbucni în râs. Spuse – ca să fie la înălţimea jocului pe care, fără să vreau, îl începusem «Ţine-ţi guriţa şi plăteşte-ţi mai departe datoriile de război» şi râsul îi aduna sub pielea pântecului muşchii asemenea uno? funii groase, şi nu-i mai rămase decât să se ridice, să se aplece spre fereastră, să bată darabana cu pumnul în pervaz, apoi să apuce revolverul de pe noptieră. Şi acum îmi plimba arma pe sub nas, continuând «O să scoţi paralele, draga mea, ascultă ce-ţi zic. Nu numai tu, nu numai tatăl tău, generalul şi prietenaşii lui – fiindcă pentru asta eşti aici, pentru cooperarea tehnică, fiindcă îţi face plăcere să repari şi găseşti, la treaba asta, avantaje în natură după care ai fi putut să alergi mult şi bine în ţara ta împuţită (şi pentru asta, dragă, putem bea şi mânca peste măsură, şi la nevoie, dacă ţi-o cer, ai putea trage cu puşca alături de mine, ca o demnă soţie de partizan) nu, şi ceilalţi – prietenii mei miniştri şi secretari ai partidului, colonei, comandanţi –, lupii, hienele cu dinţi lungi, care se bat să

acapareze ţara…» Exulta, gâfâia, cu ochii preschimbaţi în două burghie, dinţii scânteind, degetul crispat pe trăgaci, aşa că încercam să spun ceva de felul: «Te rog, dă arma la o parte, pentru Dumnezeu…» (şi trebuia să o dea la o parte, dar încă nu venise momentul, deoarece continua, gâfâind întruna, dar acum aproape implorând): «Te rog, te rog, trebuie să mă ajuţi, trebuie să mă ajuţi să-mi redobândesc locul. Toate astea sunt ale mele, nu pot fi ale nimănui altuia, mai ales nu ale acestor fascişti, ale acestor ucigaşi. De ce să nu mergem până la capăt? De ce să nu-mi dai dreptul de decizie, fiindcă ştiu că poţi s-o faci, simţi nevoia, ca şi mine, de a intra din nou în posesia bunurilor mele legitime, nu? Când ai să vrei, te voi prezenta familiei mele, şi aşa lucrurile vor fi lămurite, limpezi…» Am spus «Bun. Bine. Sunt de acord în privinţa terasei de la etajul douăzeci şi unu…» Iar el, repede, foarte repede (cu arma acum lăsată în jos, fiindcă braţul îi coborâse, dar rămânea contractat, cu muşchii jucându-i mereu sub piele) «Tot ce e pe terasă, cu piscina, pereţii şi chiar ce nu e încă pe pereţi, între pereţi… Am spus «Desigur, desigur…» Iar el, cu faţa aproape îndurerată, încruntat, cu nările fremătânde şi buzele acuzatoare «Cel puţin, m-ai înţeles bine? Nu numai terasa – şi restul, tot, odată cu ea. Totul. TOTUL!» Braţul lui înarmat se îndreptase acum spre cer, spre muntele şi oraşul de la picioarele lui – pe care nu le privea, deoarece continua să-mi sfredelească ochii cu burghiele cu reflex alb, de nichel. Atunci eu: «Sigur că toate astea, dacă ai naivitatea să crezi că moştenirea şi economiile mele vor izbuti să ţi le ofere!» În timp ce vorbeam, simţeam cum o iapă mă purta în galop spre un obstacol pe care capătul drumului trebuia să-l ţină în rezervă, evident cu impactul şi pulverizarea fiecărei celule din alcătuirea de acum a organismului meu (şi corpul, în loc să mi se crispeze, se destindea, zbura către propria moarte, cu satisfacţia traiectoriei şi a vitezei), aşa încât îi puteam imprima splendidului meu canibal o traiectorie analoagă, de ce nu aceeaşi, şi îmi spuneam «Gata, mă va săruta…» Şi, într-

adevăr, mă săruta, dar nu imediat; nu terminasem de rostit cuvintele, când el se repezi la fereastră, smuci geamurile cu o grabă, o brutalitate gata să le spargă – o deschizătură destul de mare încât să-i îngăduie un salt peste pervaz, de la cincisprezece etaje deasupra străzii, rămase drept, cu picioarele depărtate în faţa cerului, a muntelui şi a acoperişurilor, cu o mină agăţată de storul de care îşi lovise capul, urlând: «Trebuie să le arăt la toţi cu ce-am să-i…» şi, râzând, gata să se răstoarne, ca şi cum n-ar fi fost la un deget de prăpastie, cu revolverul aţintit acum spre cer, apoi spre culmile dealurilor, apoi spre înălţimea domurilor şi a minaretelor. Iar eu, înnebunită, mă îndreptasem spre el, îi cuprinsesem gleznele, îl lăsasem să scape, cu teama că îl voi face să-şi piardă echilibrul, încetând să-mi spun (ca în clipa când se repezise) «îl vor vedea în starea asta!», iar acum zicând: «Nu! N-o să facă asta! N-o să facă aşa ceva!» Dar el o făcu. O făcu, în costumul în care ar fi trebuit să fiu singura care să-l vadă în viitor – fiindcă vrând-nevrând, pentru asta scosesem apartamentul din buzunarul meu de scamator, şi nu numai apartamentul, ci tot ceea ce el urmărea în continuare şi eu doar ghiceam. Trase aşadar cele două focuri de revolver în direcţia oraşului şi sări înapoi, zguduind cu râsul lui pereţii camerei, acum, când închisesem geamurile şi trăsesem perdeaua.

După ce l-am ajutat să golească toate sticlele din casă, dormi trei zile în şir.

Şi totul deveni limpede, curat, precis – pentru că mă prezentă familiei lui şi rupse tăcerea, nu într-un fel conform dorinţei mele, dat fiind că, de data asta, nu mai era vorba, din partea lui, de o încercare de supunere, pe care ai fi oprit-o ca să zici: «Serveşte-te, tot. ce am îţi aparţine, nu trebuie să-mi dai socoteală», ci de un val de cuvinte slobozit de o convenţie redactată după toate prevederile legale, un contract punând la dispoziţia mea tinereţea, febra lui, vitriolul care-i curgea în vine, în schimbul unui capital căruia îi ignora întinderea şi forma,

dar nu dovezile pe care le lăsasem, la voia întâmplării, aproape peste tot, în sertare, pe măsuţe şi cufere, pentru a dovedi tot atâtea întrebări, tot atâtea ispite, deci un contract care ne lega în alt fel decât tratatele încheiate în faţa notarului şi care nu sunt decât alibiul unei neîncrederi reciproce sau al artei de a încălca un jurământ. Totul deveni limpede, curat, precis prin faptul că mlaştina unde începeam să mă împotmolesc îşi etala milurile mişcătoare în plină lumină a zilei, nu în ceţurile nopţii; eram prinsă în ele şi nu ştiam dacă voi atinge fundul înainte ca mlaştina să mi se fi închis deasupra capului. Şi pe urmă am ştiut. Am aflat – spunându-mi mereu că tot ce ştiu, tot ce voi afla nu reprezintă în ultimă instanţă decât lucirea palidă a unei torţe diluate de întuneric, ploaie şi vânt, la marginea unei prăpăstii al căi ei fund îmi era imposibil să-l zăresc, poate fiindcă, dintr-un motiv sau altul, el scotea la suprafaţă anumite momente bine determinate ale vieţii lui, ţinându-mi restul ascuns, acele momente asupra cărora prefera să tac, ori să tacă el însuşi, sau mai curând fiindcă nu era în stare să-şi treacă în revistă întreaga viaţă, să-şi spună ««Iată traiectoria pe care am parcurs-o între clipa naşterii şi prezent, şi toate episoadele, toate nodurile unei funii slabe agăţate deasupra hăului se înlănţuie în chip logic, impecabil, acolo, peste capul meu, în vederea unui sfârşit îngrozitor. Deci…» – la fel cum în clipa asta, lângă acest cămin unde focul îşi dă suflarea, cu feţele voastre aplecate spre fotoliul meu şi ochii voştri în care pot citi defilarea umbrelor, a evenimentelor moarte de pe acum (moarte înainte să fi ars cu strălucire, în momentul când au putut crede că se petreceau, că se desprindeau din tenebrele unde luaseră naştere), nu-mi pot da seama dacă tot ce spun nu este o suită de minciuni obosite, răsuflate, în comparaţie cu lucrurile care s-au întâmplat, nu zic că în realitate, fiindcă realitatea asta nu există, decât ca o convenţie comodă, menită să îngăduie schimburile de nelipsit dintre Ocimeni, cu prăpastia care a luat din nou în stăpânire personajele, faptele, gesturile date cu împrumut

vreme de o clipită; pentru ca iluzia să continue a-şi pune amprenta pe memoria noastră; inclusiv pe Salah Eddine, Salah Eddine Lansări şi toate fantomele pe care numele acesta e în stare să le târască după el, el care, ca şi ele, a dispărut de un timp destul de lung încât să te poţi întreba dacă nu s-a născut din adâncul celui de-al zecelea strat al somnului, laolaltă cu pădurea Merzouka, satul Saint-Roch, fluviul şi mai ales oamenii, şi Said, sergentul, sau adjutantul, sau nu ştiu ce altceva, mai cu seamă Geoffroy, Geoffroy Ferrier şi toată familia lui – nu numai aceasta, ci şi Algeria istorică şi legendară, astfel încât te poţi întreba dacă şi Algeria, şi războiul nu s-au întors în străfundurile apei negre care le-a lăsat să scape într-o noapte de coşmar.

Deci ştiam – puţin, nimic; dar acel nimic îl ştiam acum. Mărşăluiam şi eu în urma lui şi Said şi a oamenilor lui, nu numai printre pini, cedri, araucana sau pur şi simplu arborii de fistic din pădurea Meizouka, ci spre Saint-Roch, Pélissier, Tounin sau Bellecôte, spre fluviu sau câmpie laolaltă cu aceşti prizonieri, deci cu Francis Deharo, sau chiar, în perioada când ei încă nu căzuseră prizonieri, cu Nejnvel Arab, vărul său, băiatul pe care îl făgăduise surorii lui, pe care îl formase, din copilărie, în aşa fel măt să elevină un veritabil bărbat, care era fratele lui prin alegere şi discipolul lui şi cu care voia să se unească prin legături mai strânse decât cele ale naşterii (îl striga Nejvrn ca să râdă de el, ca să-i arate că bărbăţia lui n-ai avea un drum lung de străbătut până să ajungă nu la înălţimea celei ale sale, fiindcă îşi închipuia despre el însuşi că încarnează gradul suprem al acestei bărbăţii atât de scumpă mediteraneenilor, ci la vreo douăzeci de p-i în urmă, ceea ce abia dacă era de tolerat pentru un om din care dorea să facă într-o zi cumnatul lui). Şi încetul cu încetul sângele acoperea trunchiurile pădurii vrăjite, coaja pinilor, a cedrilor, a eucalipţilor sacri, fiindcă mareea roşie ce se rostogolea peste fermele şi ogoarele, spicele şi butucii de vie sau ciorchinii printre care oamenii nu încetau să mărşăluiască, noaptea, ziua, pe orice vreme,

anotimp după anotimp, aşa încât ceva din corpul lor aţipit şi totuşi la pândă «ia uite, viile au început să rugineascâ; e toamnă», ori «*Au* răsărit peste tot crini de pădure; o să avem recolte bune», inundase până la urmă pădurea pe care el o credea totuşi de neatins împreună cu toate clipele inocente ale copilăriei – nu numai sângele lui Francis Deharo cel împuşcat într-o dimineaţă, laolaltă cu ceilalţi prizonieri, după două săptămâni de speranţă şi îndoială, nu numai sângele lui Nejm el Arab, pe care îl abandonase, mai curând încredinţase, însângerat, fără puterea de a mai face măcar un pas, în mâinile băiatului numit, înainte de apariţia dumitale, *cel mai bun duşman* al lui, Geoffroy, Geoffroy Ferrier, rivalul lui, colegul de clasă, de care îl lega şi îl despărţea asaltul neruşinat, turnirul mitologic al unui ordin cavaleresc perimat (sunt de acord cu dumneata că poate nu pe acest pământ nobil şi crud), dar şi sângele tuturor victimelor care nu trebuia neapărat să-şi lase numele în viaţa lui felahi torturaţi, împuşcaţi, tăiaţi în bucăţi cu toporul, cu fierăstrăul mecanic sau oricare alt instrument creat de mâna omului pentru eliberarea condiţiei lui, fără a mai socoti coloniştii, femeile şi copiii muncitorilor agricoli, ai rândaşilor de la ferme, soldaţii ciuruiţi de gloanţe, sfârtecaţi, mutilaţi, care au fost porţia aproape zilnică a războiului său, a Aventurii unde se aruncase ca să-şi jertfească pentru patrie cei douăzeci de ani, ca să se simtă învăluit de caracterul sfânt al luptei lui şi care, în fiece zi, şi acum încă şi mai mult (pe măsură ce se desfăşura interminabilul drum prin pădurea profanată, printre ogoare sau de-a lungul fluviului, în şirul de oameni care călcau în urma lui şi Said, luând cu asalt ceaţa, grindina sau arşiţa), îl sterilizau, îl prostituau. Astfel încât în rarele momente de luciditate, când se trezea în toiul nopţii şi întâmplările îi reveneau în minte îşi putea spune «Da, aşa a fost cu omul acela, avea capul despărţit de trup şi pântecele umplut cu pietre. Şi Said s-a mulţumit să-i zică lui Khodja, împăiază-mi-l cumsecade. Şi, zicând asta, râdea. Şi ceilalţi au râs şi ei…», sau: «Toate trupurile

acelea care ardeau în maşină, în mijlocul drumului – muriseră toţi, din fericire; erau o femeie şi doi copii», când nu-şi spunea «Acum Francis e mort; n-a avut de suferit până la capăt – de xr când l-am privit şi când a înţeles că s-a sfârşit…» şi «Neima… oare e viu? oare Geoffroy a ajuns să-l…» Şi întrebarea care în cele din urmă le înlocuia pe toate celelalte, pe măsură ce războiul se grăbea să se termine «Numai de nu s-ar întâmpla ca tot sângele ăsta, sutele de ţărani sacrificaţi, şi nu numai ţăranii, nu numai ai noştri – ci chiar şi cei aflaţi de cealaltă parte, chiar şi ticăloşii – să servească la cumpărarea unei mărfi deteriorate sau a unui fleac inutil…» Şi într-o zi lucrul a fost limpede, lămurit pe deplin şi Said câştigase pariul care-i legase din clipa când el (Şi Said) îi lăsase viaţa, din clipa când Salah Eddine) avusese curajul să-i declare că la urma urmei nu e decât o lipitoare trăind pe spinarea tuturor acestor felahi, mâncându-le pâinea, culcându-se cu femeile lor, jefuindu-i şi extorcându-i. Îi lăsase viaţa, mai puţin poate fiindcă nu se putea împiedica să manifeste admiraţie faţă de o fiinţă a cărei tinereţe, a cărei intransigenţă încarnau legea şi pe profeţi (poate şi fiindcă nu se putea împiedica să iubească un băieţandru care îndrăznea să se ridice împotriva lui, şeful său şi al tuturor – şi cine poate spune dacă, lipsit de statura înaltă, de coama leonină, de privirea dură ca oţelul, care purta încă reflexul lecturilor revoluţionare, ar fi supravieţuit? cine poate spune dacă, lipsit de asemenea atuuri, şi Said nu l-ar fi gâtuit cu mâinile lui, dacă n-ar fi lăsat să-i putrezească trupul legat de un trunchi, pentru ca pedeapsa să servească drept exemplu pentru ceilalţi, cei care i-ar fi putut încuraja insubordonarea?), cât fiindcă îşi zisese «Prea lesne să-l ucid aici, dintr-o lovitură. Să-l cruţăm ca să asiste la descompunerea lentă a orgoliului lui, a ceea ce el numeşte incoruptibilitate. Să lăsăm toate astea să putrezească la contactul cu evenimentele…» Fiindcă el însuşi (Şi Said) voia să afle ceva să afle dacă făcuse o alegere bună – dacă avusese dreptate mizând pe

instinctele de animal încolţit şi nevoit să se apere sau mai degrabă de om ale cărui calcule se sprijineau acum pe o revenire la legea junglei. Îşi spunea «Dacă băiatul sfârşeşte prin a-mi semăna (şi sunt nouăzeci la sută şanse de a ajunge să-şi trimită la plimbare afurisitele de terfeloage care i-au intrat în căpăţână şi să se gândească doar cum să se apuce de altele – femei, vin, proprietăţi sau afaceri şi mai ales Puterea, nu de orice fel, ci pe culmile cele mai înalte; are un maxilar care nu mă înşală), voi avea dovada că alegerea mea, alegerea politică a fost solidă; ţara întreagă se va răsturna în direcţia prevăzută de mine, iar conducerea va aparţine celor mai puternici – celor care au arme şi care au învăţat să se slujească de ele». Iar acum, sorocul venise; pacea fusese de curând semnată la Evian. Ştia că e câştigător; tot ce-i mai putea crea probleme era să afle care parte din plăcintă urmează să-i revină, în ce proporţii, Algeria era susceptibilă să se convertească în bani gheaţă, terenuri sau Putere pentru folosul lui, pentru a-l plăti pentru riscurile înfruntate de dragul ei (fiindcă, aşa cum presimţea, goana după pradă avea să fie colosală şi el deja îşi instala oamenii în punctele strategice – în satele şi pe proprietăţile unde se impusese prin teroare). Totuşi îi rămăsese un os în gât Salah Eddine. Nu, Salah nu-şi îndeplinise rolul de barometru moral şi politic, după aşteptările lui şi Said; învăţase numai să tacă, să-şi înăbuşe revoltele, să se supună fără crâcnire ordinelor. Pe el îl trimitea şeful la felahi să ridice impozitul de război; el ştia că banii au puţine şanse de a servi la cumpărarea de arme sau materiale de luptă; şi se execută cu faţa lipsită de expresie, gândind: «îmi mai prelungesc viaţa cu o săptămână». Şi calcula, îşi făcea socoteli «Incidentul s-a produs la 22 decembrie, iar acum suntem în 3 aprilie. Va să zică, am obţinut o amânare de…» Apoi «Nu eu îi pun în mână bancnotele, e doar o maşină care se murdăreşte în locul meu…» Acelaşi lucru când sta de gardă la uşa lui şi Said în vreme ce acesta făcea dragoste – Banditul bătrân avea dreptate evenimentele m-au înăsprit.

Când s-o întinde ţeapăn în vreun şanţ o să înţeleagă că ar fi fost mai bine pentru el să se înşele.» Dar nu l-a omorât. Nu fiindcă „la rândul lui, i-ar fi cruţat viaţa; îl putea ucide din ce în ce mai puţin deoarece evenimentele îi dădeau dreptate virtualei victime. Poate că şi el dorea să afle până unde v. a merge apetitul acestui căpcăun, ştiind foarte bine că şi Said nu era singurul vultur gata să se repeadă asupra ţării lui şi care încă nu-şi luase distanţa necesară pentru a stabili obiectivul şi mijloacele potrivite – ca să continue o luptă căreia războiul de independenţă îi fusese numai primul episod.

Pe scurt, n-a fost în stare să-l ucidă. Iar în tot acest timp, celălalt n-a făcut decât să-l spioneze, să-şi spună «Nu zice nimic, e semn bun», apoi, pe măsură ce tăcerea devenea insuficientă, iar chipul începea să se prefacă într-un bloc de marmură şi privirea într-un sloi de gheaţă «Doamne, dumnezeule! Imposibil să-ţi dai seama ce se petrece în ţeasta lui!» Şi veni ziua de 2 iulie. Şi el îşi putea spune: «Am câştigat pariul. Ştie că l-am câştigat. Şi nu-mi spune că am avut dreptate. Nu spune nimic de luni întregi. Şi vreau să aflu!» De aceea, spre sfârşitul acestei prime zile de pace totală, străbătură amândoi pădurea. Îi însoţeau trei oameni, îmbrăcat fiecare cu o uniformă capturată de la adversari, ca şi armamentul – cele două grenade atârnate de o parte şi de alta a centurii şi revolverul în toc de piele. Şi Said purta, petrecută pe după umăr, puşca lui mitralieră. Se opri deodată, ştergându-şi fruntea. Oamenii se opriră şi ei. Puse batista la loc în buzunar şi lăsă cureaua armei să-i alunece peste braţ. Iar Salah înţelese, ori mai curând privirea lui, acum rapidă şi plină de perspicacitate, presimţi gestul înainte chiar de a fi fost împlinit, aşa încât avu răgazul (o fracţiune de secundă) să se mire, să-şi pună întrebarea: «Asta să fie, într-adevăr?» Şi văzu că asta era. Ştia că nici de data aceasta nu crâcnise, că nimic de pe faţa şi din trupul lui (nicio tre'[8]

8 Ziua de 2 iulie 1962, data semnării acordului de .la Evian prin care se acordă independenţa Algeriei.

sărire a mâinii, nicio vină care să-şi accelereze pulsul) nu îl trădase. Luă arma întinsă de bătrânul bandit care îl pândea cu o lucire printre pleoapele pe jumătate închise şi genele care aproape se atingeau – «Ţine, băiete, şi Said e acum bătrân şi suntem în prima zi de pace, nu-i aşa? Şi îşi urmă drumul prin praful roşu, printre araucana, stejari şi pini, întâi la o jumătate de metru în faţa lui, apoi la un metru, apoi la doi, apoi la trei. Şi îşi zise – «Nu, n-am să merg alături de el, n-o să-i arăt că am înţeles, nici măcar asta, afară doar dacă nu-l vor ajunge din urmă ceilalţi «Dar ceilalţi îi urmau la zece paşi, ca de obicei, ca şi cum pădurea n-ar fi început, în ziua aceea, să iasă la suprafaţă din baia de sânge. Văzură de departe magnoliile şi bougainvileele de la Relle-Rive, proprietatea familiei Ferrier, iar Salah îşi spuse: – «Acolo mă duce. Trebuie să fie la curent. A aşteptat prima zi a Independenţei ca să mă pună în faţa faptului. De ce? De ce?» Dar lăsară Belle-Rive la stânga şi se îndreptară peste mirişti de grâu, livezi de măslini şi vii către sat. Acum şi Said i se alăturase (şi nu îşi încetinise mersul, continuase să înainteze în acelaşi ritm), astfel încât îşi făcură împreună intrarea pe strada principală urmaţi de cei trei oameni care tăifăsuiau la câţiva paşi mai înapoi. Trecură pe dinaintea faţadelor pustii (şi ştiau că mulţi ochi îi spionează din spatele obloanelor închise), a grădiniţelor unde florile continuau să explodeze, ignorând fatalitatea păcii şi teama celor care le sădiseră şi le tunseseră, astăzi închişi în case, lângă bagajele pregătite, cu armele la îndemână, încercând să înăbuşe suspinele copiilor, întrebările şi scâncetele lor. Un câine stropi un palmier de pe aleea ce ducea la biserică, de parcă ziua aceea ar fi fost asemănătoare oricărei alteia. Ajunseră în faţa statuii soldatului francez de pe Monumentul celor căzuţi în război; nişte copii jucau fotbal în piaţa primăriei, în costume desperecheate, de culori ţipătoare. Îşi întrerupseră partida şi alergară spre mujahedini[9], urlând: – «Tahia

9s pre deosebire de o altă categorie de militanţi, „musalibini“, care

Jezair![10]» Le răspunseră chiuituri din toate punctele orizontului, de pe străzile paralele sau adiacente, de cealaltă parte a barajului de balustrade albe, de faţade cu pergolă, împodobite cu iederă şi liane. Acum copiii îi însoţeau, iar şi Said intrase în vorbă cu ei; din vreme în vreme, îşi trecea mâna bătătorită peste un creştet proaspăt ras, cu aceeaşi asprime cu care ar fi vrut să scoată o arahidă din coajă. Şi bătu la uşi. jalnicei clădiri, între cele două coloane umflate ce susţineau frontonul unde, cu o clipă înainte, putuseră citi literele aurite: *Pi mărie*. De vreo zece minute, Salah se gândea: – «Aşadar, aici ne aduce!» Şi nu se putea împiedica să se întrebe «Doamne, dumnezeule! De ce eu?» După câteva clipe, şi Said scoase revolverul din toc. De data aceasta lovi de două ori cu crosa stejarul masiv. Se adunase în el însuşi pentru a încerca să prindă un eventual zgomot de paşi în interior şi părea mai mic decât oricând pe lângă tovarăşul lui înălţat cât era de lung, cu arma la umăr şi ţeapăn ca un planton; răcni spre copiii ce se văicăreau în piaţă împreună cu bărbaţii şi femeile care acum li se alăturaseră: «Potoliţi-mi adunătura asta de proşti!» Cei trei mujahedini din escortă se apropiară de mulţime şi aruncară câteva ordine scurte.

Uşa se deschisese putuseră auzi cheia răsucindu-se în broască, apoi balamalele scârţâind pe măsură ce deschiderea se mărea în faţa pântecului unui om gras, aflat de cealaltă parte – nu numai a pântecului în carapacea lui subţire de stofă închisă la culoare, cu nasturi negri şi panglica unei decoraţii la butonieră, ci şi a mâinilor albe ca de mătase, care atârnau la capătul mânecilor şi mai ales a feţei, în colţul unde umbra era mai deasă, cu o mustaţă mică, semănând cu două baligi de ţap agăţate de buza prea înaltă, şi ochii imobili, îngheţaţi, cu pleoapele crispate, ca şi gura cu buze decolorate, parcă acoperite cu un strat subţire de talc, toate contrastând cu

---

desfăşurau acţiuni clandestine sub acoperirea unei activităţi oficiale.

10 Trăiască Algeria ! (Arabă.)

faţa palidă, golită de sânge, moartă, ÎI scrută o clipă, cu o licărire amuzată în ochi.

Apoi intră, împingând neglijent revolverul în stratul de grăsime de deasupra centurii. Omul îl privi fără să se clintească, fără să se dea înapoi, fără să ridice braţele, cu ochi asemănători unor bile de antracit muiate, acum foarte aproape de ai lui. Şi el spuse: «Vedeţi, domnule Boyfras? Prima mea vizită după război v-a fost rezervată dumneavoastră». Îi făcu semn lui Salah Eddine să închidă uşa şi începu să urce treptele «Puteţi constata, n-am uitat unde vă e biroul». Se opri (era la jumătatea scării şi se întoarse cu un zâmbet care îi zbârli mustaţa «Ştiţi prea bine şi Said are o memorie de elefant...»

Se aflau acum în camera mare, ale cărei ferestre dădeau spre monument şi aleea de palmieri, şi Said în spatele biroului ministerial pe care erau adunate vrafuri de dosare, bine aşezat în scaunul pivotant, cu capul dat pe spate, sub bustul Mariannei, cu picioarele aşezate unul peste altul pe mapa de marochin verde, jucându-se cu arma. Omul stătea în picioare în faţa lui, de cealaltă parte a biroului, enorm şi încremenit, iar Salah Eddine se afla la celălalt capăt al covorului roşu, în dreptul draperiilor şi al storurilor cu ciucuri. Salah îi privea pe cei doi şi ştia că primarul se întreabă dacă fostul secretar al primăriei se află acolo ca să-l ucidă. El însuşi se întreba dacă pentru asta a venit şi l-a adus şi pe el în această primă după-amiază a Independenţei. Şi Said puse cea dintâi întrebare «Dacă am merge la dumneavoastră acasă, domnule Boyfras? Mi-ar face plăcere să vă cunosc mica familie...» Primarul rosti cu o voce abia auzită: «Nu mai sunt aici. Sunt în Franţa.

— La loc sigur, zâmbi şi Said, nu-i aşa?» Atunci primarul, ca şi cum cele dintâi cuvinte pe care şi le smulsese ar fi stârnit o avalanşă de vorbe asemănătoare, legate de cele dinainte ca mătăniile într-un şirag «Şi Said, nu-mi reproşa una ca asta; ştii bine că nu puteam face altfel... Era război, aveam dovezi... puteam porunci să te

aresteze şi ştii ce preţ ai fi plătit… Nu te-am dat pe uşă afară ca pe un deocheat; ţi-am cerut demisia, atâta tot…» Şi Said întoarse brusc capul spre Salah, care îi simţi privirea piezişă ca un burghiu – deodată rece ca de gheaţă «Haide, băiete, dă arma la o parte, nu vezi că-l faci pe domnul primar să vorbească prostii?» Apoi reveni la omul căruia îi spunea domnul Boyfras, scoase un oftat prelung şi zâmbi «Toate astea sunt poveşti de demult, domnule dragă; de atunci s-au întâmplat atâtea lucruri, a curs atâta apă pe gârlă…» Examină ţeava revolverului, suflă un fir de praf, încruntându-se, plecându-şi capul pe umărul stâng. Apoi trase piedica de siguranţă: «Priviţi: astăzi stau eu pe fotoliul dumneavoastră, nu?» Şi râse, un râs gros, care îi scuturǎ mǎruntaiele şi care se sfârşi cu un acces de tuse, aşa că acum picioarele îşi reluaseră poziţia pe pardoseală şi, îndoit, stacojiu, scuipă printre coapsele desfăcute, încerca să continue să vorbească, deşi tuşea îi devenea mai aspră, mai violentă, până când, într-un târziu, fu în stare să-şi scuture capul şi să exclame cu o voce hârâită «Nu, mai bine să lăsăm toate astea deoparte, astfel o să schimbăm amintiri la nesfârşit – nu numai despre felul cum m-aţi luat la goană, ci şi despre celelalte: cei doi fii ai dumneavoastră şi Mâna Roşie[11], şi toţi cei care au ucis ori au poruncit să se ucidă, în familia mea sau aiurea, fără să mai punem la socoteală, colac peste pupăză, şi O.A.S.-ul… Primarul încerca să-l întrerupă, dar el ridicase mâna, ca pentru a-i spune: «Haide, lasă-mă să vorbesc». Şi urmă «Vedeţi bine că toate astea trebuie să le lăsăm aşa cum sunt. Şi acum o să fumăm amândoi pipa păcii, nu?» îşi regăsise întregul aplomb şi surâdea. Spuse «Băiete, deschide fereastra şi culege-ne un ciorchine frumos din bolta de viţă. De acolo, nu trebuie să cobori în stradă, bineînţeles…

În vreme ce încerca să rupă ciorchinele de pe vrej, iar boabele strivite începeau să-i năclăiască degetele,

11 Organizaţie teroristă care acţiona din umbră împotriva populaţiei de origine algeriană.

Salah nu se putea împiedica să se gândească: «Doamne, ce vrea să facă? Dacă trebuie să ajungă la omor, e firesc să o spună limpede, nu?» îi întinse ciorchinele lui şi Said. Acesta îl luă, îl cântări în mână şi smulse o boabă pe care începu să o şteargă pe mânecă. Apoi se ridică, ocoli biroul şi veni în faţa primarului, care se întoarse spre el. îl privi îndelung în ochi, cu pleoapele strânse, aşa încât era greu de ştiut dacă mai continua într-adevăr să zâmbească. Spuse cu un ton de indiferenţă totală: «Deschideţi gura. vă rog!» Primarul se uită la el uimit. «Mi se pare că v-am cerut să deschideţi gura, e clar *1*» Celălalt se execută cu încetineală, ca şi cum s-ar fi străduit să desfacă o menghine. «Mai mult! Aşa! Aşa e bine!» Avea tonul unui dascăl care cheltuie comori de răbdare ca să dea pe brazdă un elev recalcitrant.

Aruncă în gura celuilalt boaba aurie. Omul se prăvăli pe covor, cât era de mare, după ce mai înainte se izbise de birou. Şi Said se aplecă îndată deasupra lui şi îşi lipi urechea în dreptul panglicii roşii a decoraţiei; s-ar fi zis că gestul lui era prelungirea căderii grasului, fără cea mai mică ezitare între cele două mişcări. Îşi ridică încet bustul şi, rămânând în genunchi, începu să râdă, mai întâi tăcut, apoi cu acelaşi râs grosolan de mai înainte, până ce gâtul îi fu sfâşiat de tuşea ce părea să urce din măruntaie. La sfârşit, zise: «Primul mort al păcii *l*» Şi începu din nou să râdă, cu şi mai multă pofta.

Salah rămăsese o clipă încremenit, întrebându-se dacă lucrurile sunt ce par a fi, cu ochii aţintiţi la grupul format de cei doi pe pardoseală, inundat încetul cu încetul de rumoarea ce urca de pe esplanadă, din ce în ce mai tare şi de soarele ce intra în valuri prin perdele; iar satul, străduţele, palmierii şi copiii piereau şi ele sub apă; piereau alături de pădure, de alertă, de petele roşii ale lui Francis şi dispariţia lui Nejma, astfel încât întrebarea ce plutea asupra spectacolului (asupra lui şi Said şi a victimei lui, nemişcaţi pe pardoseală sau mai exact pe covorul din lână de cea mai bună calitate, cel dintâi aplecat peste

celălalt, apoi ridicându-se şi râzând, râzând) era «Să fie adevărat? Toate astea s-au întâmplat într-adevăr?» începu şi el să râdă – nu cu acelaşi râs ca al şefului său, nu un râs care ar fi fost urmarea firească, salubră a angrenajului asemănător aceluia ce-l punea în mişcare pe şi Said (răcnetul fiarei, schelălăitul şacalului ale cărui cruzime, frică, viclenie i se încleiază de blană) – cu un râs născut din caverne întunecate, trebuind să traverseze toate straturile suprapuse ale obişnuinţelor (pe acela de a bea, pe acela de a mânca), tot acest somn stratificat, îngheţat şi care, deci, ar fi prefăcut îngheţul acesta în cioburi, ca să se avânte prin gâtlejul lui, în plină lumină, la început sfios, câteva sughiţuri intermitente, ca pentru a fi sigur că terenul e convenabil, apoi în blocuri cristaline, până ce se instalează fără a mai părăsi locul, oscilând de la o margine de registru la alta, trecând de la grave la acute, apoi rămânând o clipă pe culme, înainte de a se afunda în gol, când lătrat, când urlat, dureros ca un schelălăit care ar deveni încet-încet urlet de moarte. Aşa că şi Said se opri din râs şi îşi pironi asupra lui ochii din nou palizi, îngheţaţi, hotărâţi – «încetează!», apoi cu o voce mai dură: «Ajunge! Am spus să încetezi!» Şi Salah se opri dintr-odată, ca şi cum râsul, sau izvorul lui ar fi secat brutal, pironindu-l la rândul său pe şi Said cu o privire de motan imens şi sâcâit. Şi Said zâmbi, iar Salah îşi dădu seama că nu dădea înapoi; nu, pur şi simplu venise momentul să-i arate cheia succesului, şi Salah Eddine avea să afle de ce bătrânul vulpoi îi cărase până în sat. Toate astea le înţelese în clipa în care celălalt deschidea gura: «Ei bine, băiete, ţi-ar plăcea să iei locul porcului ăstuia gras?» Putea vedea licărirea amuzată ce dansa în spatele pleoapelor lui boţite «Vreau să zic la biroul ăsta de ministru, în camera asta frumoasă, împodobită magnific covor roşu, draperii roşii…» Acum râdea «Nu trebuie să spui decât un cuvânt, băiatule; totul este al tău. Şi nu numai asta…» Salah îşi şi clătinase capul în semn de refuz. Îşi dădea seama că îşi clătinase capul înainte de a şti dacă oferta lui şi Said îi

place, înainte de a fi avut vreme să se lămurească dacă şeful lui îi întindea o cursă; ceva dinăuntrul lui pusese în mişcare un mecanism care îl făcea să clatine capul, poate vechile lecţii dintr-o epocă moartă sau numai copilăria lui, adolescenţa, prea bogate ca să se mai încurce cu bogăţii şi posesiuni suplimentare. Aşa că şi Said renunţă la ofertă, dar nu şi la zâmbet, pe care îl înnoi, probabil pentru a-şi ascunde înfrângerea, spunând doar, cu ochii în pământ, sau mai degrabă în locul unde ar fi trebuit să vadă trupul inert, la piciorul biroului «Nu ştiu dacă ai dreptate. Asta n-o ştiu…», adăugând după o clipă «Lui şi Said nu i-ar face plăcere să regreţi într-o zi…» Se opri şi privi din nou în direcţia lui Salah Eddine, exact în momentul în care acesta zicea «Nu, n-am să regret» – dar cu o voce atât de decolorată încât îşi putu spune imediat «N-am zis eu asta» şi celălalt începu să-l scruteze, să-l învăluie cu privirea lui mângâietoare. vicleană, întrebându-se pe semne: «Oare e o păcăleală? Oare ştie că e o păcăleală?» Şi continuă, cu ochii la fel de ageri, cu mustaţa zbârlită deasupra buzelor strânse: «Cum vrei, băiete…» Apoi «Bine. Va trebui curăţat locul de grasul ăsta de rahat. Du-te şi bate la uşa tuturor dobitocilor ălora închişi pe după obloane. E primarul lor, nu? Să-l azvârle în cimitir şi să nu mai vorbim despre asta».

Dar nu, şi Said nu-şi spusese ultimul cuvânt. Bineînţeles, Salah îi dezvăluise secretul lui, dar atât de hoţeşte, încât celălalt se putea întreba dacă a văzut într-adevăr ceea ce crezuse că vede – numărul şi culoarea atuurilor pe care adversarul le ţinea în rezervă. Şi Salah o ştia. Aşa încât îşi spunea că nu e ultima hărţuială a bătrânului vulpoi; era hotărât, de data aceasta, să-l înfrunte, să-i spună *nu* fără ca vocea să i se mai înmoaie – cu atât mai hotărât cu cât ceva în el mărturisea că şeful l-a gâdilat într-un loc deosebit de sensibil şi cu cât acest ceva începea să-şi iasă din minţi sub presiunea animalelor cu botniţă, din perioada în care crezuse că a găsit un făgaş pentru violenţa lui, de când îşi spusese: «Tot ceea ce sunt –

un soi de forţe brute, un maelstrom de mânie şi aviditate – toate astea vor căpăta o formă în prezent, când cunosc obiectivul şi mijloacele, deci de o sută de ori mai compactă, mai puternică decât în trecut», adică de când *Manifestul*[12] îi slujea drept popas, adăpost şi ham. Şi lucrul nu întârzie să se întâmple, avu loc în aceeaşi zi, la asfinţitul soarelui, probabil fiindcă lui şi Said îi stătea pe suflet să bată fierul cât e cald. Reveniră în pădure ca să se întoarcă la cantonament şi din nou văzură magnoliile, arborii cu flori roşii şi bougainvilleele de la Belle-Rive, foarte departe, ca un lung şir de ciucuri la marginea cerului de vară. Şi Said se opri şi scoase batista ca să-şi şteargă fruntea. Arătă spre grupul de copaci plini de culori tropicale şi spre zidurile ce răsăreau printre ei, din loc în loc; arătă spre ele cu bărbia. Vorbi după câteva clipe, ca şi cum i-ar fi lipsit suflul: «Dar asta, ia zi, băiatule, nu ţi-ar spune nimic?» Auzi răspunsul (şi ştiu că de data asta lovise drept la ţintă) un răspuns imediat, pe care Salah nu avu nici timpul, nici puterea să-l reţină «Toate astea?» apoi, ca şi când acum avusese timp să realizeze că se dăduse cu mâinile şi picioarele legate şi să ia hotărârea (sub presiunea animalelor nerăbdătoare, care nu încetau să azvârle din toate patru potcoavele) de a trece dincolo, de a lichida cât ai clipi din ochi vechiul pariu care-l lega pe şi Said, de a afla, fie ce-o fi, cu o secundă înaintea celuilalt: «Dar pădurea? Şi pădurea?»

De data asta, şi Said nici măcar nu râse: trebuia să se mişte cu băgare de seamă dacă voia să fie sigur că agaţă peştele în cârlig. Respiraţia îi rămase egală ca şi când n-ar fi fost preocupat decât să-şi şteargă fruntea cu batista, ca şi când certitudinea victoriei (şi numai Dumnezeu ştia câte luni o nădăjduise şi o hăituise!) nu merita să-şi piardă

12 „Manifestul Poporului Algerian“, document elaborat de capii mişcării naţionale, provenind din elementele înaintate ale burgheziei algeriene, în martie 1943, prin care se cerea dreptul la autodeterminare şi se formulau numeroase alte revendicări politice. Unii dintre liderii mişcării naţionale algeriene, între care Ferhat Abbas, vor înfiinţa mai tîrziu o formaţiune politică partizană a acestui program politic.

stăpânirea de sine şi să-şi sărute adversarul, să se tăvălească pe jos de plăcere. Nu, avea nevoie, după o răbdare atât de îndelungată, de o certitudine totală. Sau mai degrabă dorinţa, aviditatea pe care le citea pe chipul lui Salah nu-i erau de-ajuns! trebuia să meargă până la ardere, până la posedare, şi asta, fără îndoială, deoarece, de câteva clipe, Salah încetase să mai fie pentru el adversarul, zidul neted şi îngheţat care îi interzicea Edenul unde se născuse ca să fie alungat – conştiinţa strictă, inextricabilă care face revoluţionarii şi revoluţiile; pe scurt, fiindcă în prezent Salah, în ochii bătrânului bandit, nu era altceva decât un alter-ego, ba mai mult, Salah era un şi Said mai tânăr cu douăzeci de ani şi de o sută de ori mai lacom, de o sută de ori mai ambiţios. Îi spuse: «Totul. Şi pădurea, pentru că face parte din moşie».

Nu mai aşteptă. Îşi vârî batista în buzunarul de la pantaloni şi porni spre ciucurii de magnolii, bougainvillee şi sălcii plângătoare. Ştia că pe urmele lui vine celălalt, la o jumătate de metru, tălpile lui de cauciuc răscolind pământul negru, gras, printre scaieţii uscaţi de soare – aspirat de mirajul de acolo, de la marginea cerului. Ştia că nu va mai râde acum, pentru că Belle-Rive, imperiu al viilor, al griului, al junglei de conifere, ce se întindea pe nouăzeci de hectare, cuprins între râu, în apropiere de Saint Roch şi calea ferată dinspre Ighil-Izane era o parte din prada pe care şi-o rezervase lui însuşi. Râvnise proprietatea din ziua în care mângâiase prima dată patul unei puşti, când plimbase de-a lungul lemnului lustruit lopăţelele înguste care-i protejau vârfurile degetelor de cimpanzeu, şoptindu-şi sieşi că arma merita mai multe menajamente decât o femeie, fiindcă era în stare să-i procure bunuri pe care n-ar fi gândit niciodată să şi le însuşească înainte de a simţi bizara şi misterioasa căldură ce se răspândea în mâinile care o pipăiau sau în şoldul pe care ea îl atingea – toate astea într-o epocă în care destinul ezita să-şi dezvăluie intenţiile, deci cu mult înainte ca familia Ferrier să ceară armatei să le apere zidurile,

recoltele şi şeptelul, ignorând faptul că şi Said interzisese să fie ars vreunul din ogoarele lor de grâu, ori să fie tăiat vreun singur butuc de vie, măslin sau smochin sădit pe pământurile lor – el care nu se dădea în lături să incendieze şi să doboare tot ce creştea pe terenurile învecinate, masacrând nu numai oamenii, ci şi caii, catârii, vacile care erau descoperiţi a doua zi în grajdurile transformate în măcelării, boxele, ieslele şi paiele mustind de sânge negru şi greu; astfel încât oricine din regiune, oamenii lui în primul rând, se întrebaseră până la urmă dacă alde Ferrier nu-i plătea un tribut împovărător sau dacă bătrânul bandit nu se mulţumea să păstreze nişte bunuri pe care le punea deoparte pentru el însuşi. De aceea acum nu mai râdea. Şi Salah ştia de ce. Şi dacă nu râdea, însemna că oferta lui e serioasă; îşi dădea seama că şi Said, din ziua în care Salah îi spusese: «Tot ce ştii să faci e să le mănânci pâinea, să te culci cu femeile lor şi să-i storci de bani», deci din clipa în care începuse să se mire că mai e în viaţă (zilele succedându-se în monotonia alarmelor, a sângelui a împuşcăturilor, trunchiurile pădurii înşirându-şi mătăniile mohorâte, cu interminabila rătăcire de la calea ferată la fluviu, de la fluviu la coline, mai ales acum când Nejma dispăruse, iar Francis fusese îngropat cu tot cu găurile roşii care îi ciuruiau pieptul), jucase o partidă mai tare decât el însuşi – adversarul crezuse, fiindcă nu ezita, în această primă zi de pace (adică acum, când întorsătura evenimentelor îi confirma câştigarea definitivă a pariului) să-şi rişte cel mai vechi dintre visuri ca să-şi încunune triumful. Deci Salah Eddine ştia în prezent că Belle-Rive e preţul pe care celălalt trebuie să-l plătească, pentru a face din acest triumf (asupra evenimentelor şi asupra lui, a lui Salah) un soi de capodoperă. Şi celălalt, în vreme ce grilajul lui Belle-Rive se apropia, laolaltă cu terasa cu baluştri, asupra căreia se revărsa cascada de bougainvillee, rostogolindu-se de pe creasta zidului lung, rectiliniu, ca de pe marginea unui bazin care-şi revarsă surplusul de apă, celălalt îşi impunea

să păşească riguros, ca după cadenţa unui metronom, ca să ascundă cât de mult îl costa operaţia aceasta, ca pentru a-şi face umbletul ireversibil şi a reduce la tăcere glasul care îi şoptea – «Nu cumva, din întâmplare, ai înnebunit? Oare nu recunoşti zidurile sortite să-ţi adăpostească femeile, copiii şi pe copiii copiilor tăi?» – pe când un alt glas, lent, cuprins de somn, răspundea «Doar nouăzeci de hectare, din care un sfert sau o treime hăţişuri; de mi-aş da osteneala, aş găsi ceva mai bun, nu?» Şi intrară în locuinţa bogată. Deschiseră grilajul şi îl închiseră la loc în urma lor. Lăsară în dreapta curtea unde ştiau că se înşiră magaziile, grajdurile şi şura cu încărcătura lor de tractoare, grăunţe şi animale şi urcară cele câteva trepte ce duceau la terasă. Merseră de-a lungul balustradei şi trecură dincolo de cascada bougainvilleelor. Ajunseră la acea parte a esplanadei spre care se deschidea apartamentul. Obloanele celor opt ferestre ale faţadei erau închise. Şi atunci îl văzură pe bărbat venind; avuseseră timp să vadă unul dintre obloanele parterului deschizându-se şi geamul sclipind scurt, astfel încât omul păru că răsare din peticul de lumină ce se dădea peste cap, împreună poate cu propria lor imagine, pe fondul baluştrilor şi al cerului. Şi deodată se pomeniră cu el acolo; masa înaltă şi albă, arsă de soare a vilei îl aruncase dinaintea lor de parcă ar fi clipit dintr-o pleoapă. Şi văzură că bărbatul vine spre ei. Şi văzură trupul ca de taur, uşor îndesat, care înainta cu o mişcare de ambarcaţie chinuită de hulă, cu şoldul drept sprijinindu-se pe piciorul ţeapăn de fiecare dată când, cu celălalt picior, sănătos, îşi azvârlea corpul în faţă, ciocănind cu regularitate pământul cu ciotul de lemn pe care îl înfigea cu un soi de hotărâre încăpăţânată şi care scârţâia din fiece articulaţie, cu capul împins înainte, deschizând spaţiul cu fruntea, cu ochii plecaţi ca şi cum ar fi ales cu grijă locul unde călca. Iar Salah Eddine ştia că n-are să întârzie să-şi ridice privirea spre ei, dar nu înainte de a fi început să-şi încetinească mersul; când va ajunge la trei sau patru metri, aşa încât va

veni momentul când să-şi spună «Da. E chiar el. E tatăl lui». Şi lucrurile se petrecură exact cum se aştepta; amândoi primiră în plin căutătura decolorată a ochilor cu reflexe argintii, poate vag albăstrui, încercănaţi de o uşoară tentă cafenie, ascunşi în fundul pleoapelor încreţite, strânse în două pliuri granuloase, în jurul cărora pielea arsă de soare semăna cu un corset fleşcăit, unde nasul, pometii, bărbia modelau forme vagi, iar gura, cărnoasă încă, având buzele arse de alcool, crispate într-o strâmbătură ameninţătoare, te ducea cu gândul la o rană prost cicatrizată – astfel că Salah îşi zise iarăşi «El e; a murit împreună cu fiul lui…» Şi acum Francis era şi el acolo – ieşit din neant vreme de o clipită, ori poate niţel mai mult, deoarece, chiar atunci când imaginea lui, dintr-odată foarte precisă (barba cu reflexe roşcate care îi creştea de când nu se mai putea rade, mica lucire sidefie ce i se strecura printre genele aproape închise în timp ce-şi răsturna capul pe spate pentru a sufla fumul ţigării – şi în tot acest timp Salah îşi spunea «E ultima… în zori, înainte ca soarele să înceapă să urce pe coline, Francis va zăcea în groapă laolaltă cu toţi ceilalţi, care îi vor ţine tovărăşie» – uniforma jegoasă, mototolită de intemperii şi de dormitul direct pe pământul clisos, cu pantalonii zdrenţuiţi din care ieşeau picioarele goale, murdare, albite de frig, cu gleznele aşezate una peste alta la fel de inocent cum doi cai priponiţi în acelaşi staul îşi rezeamă gâturile unul deasupra altuia) dispăruse, o fantomă nedesluşită continuă să plutească în amintirea lui – o fărâmă din ceea ce el, Francis, era pe vremea aceea, în acea noapte care fusese pentru el ultima, sau în dimineaţa când ştiuse că avea să moară laolaltă cu tovarăşii lui, sau chiar înaintea orelor firave în care speranţa arsese ca un loc de paie, făcând loc dezamăgirii brutale, viziunii peretelui falezei şi a tuturor acelor oameni cu privirea absentă, îngheţată, care aveau să-şi încarce armele; pe vremea când mergea, mergea, cu mâinile legate sub ploaia strivindu-i pe frunte şuviţe de păr, apoi pătrunzându-i treptat între cămaşă şi

flanela de corp, între flanela de corp şi piele, apoi, poate, şi sub piele, până la oase, aşa încât colinele, fluviul, satele care până acum îi apăruseră dincolo de zidul mişcător al oamenilor ce mergeau alături de el, cu arma agăţată, de umăr, se estompaseră cu totul într-o ceaţă unde el însuşi dispăruse, odată cu amintirea ambuscadei, a tovarăşilor ucişi, a răniţilor lichidaţi, a camioanelor în flăcări şi tot restul: frigul, oboseala, spaima.

Atunci bărbatul (bătrânul pirat cu un picior de lemn, răsărit din cărţile care-i legănaseră copilăria) vorbi. Vorbi pentru că era rândul lui să vorbească, nu cel al lui şi Said ori al lui Salah, dat fiind că împrejurarea inversase întâietăţile. Spuse cu voce cavernoasă: – «Vă pot fi cu ceva de folos?» Iar şi Said, cu tonul celui ce n-are de gând să se împiedice de formule de politeţe: «Am venit să vă vizităm». Acum omul îi privea, nu ca să încerce a le ghici intenţiile (de multă vreme trebuia să le fi trecut în revistă), ci pur şi simplu pentru a aşeza între ei o tăcere pe care să o poată prelungi cât îi plăcea, poate până când unul dintre cei doi să caute, în sfârşit, cuvintele necesare pentru a o întrerupe – poate şi ca să-i ţină la capătul privirii lui, agăţaţi de ura liniştită care îi ardea în ochii spălăciţi, ca şi cum şi-ar fi zis; «Bineînţeles că-i pot face să-şi dea seama cine sunt eu – nu mare lucru* totuşi tatăl unui băiat pe care l-au luat ca să-l ucidă atunci când au hotărât că aşteptaseră prea mult, poate nu anume ăştia doi, ci alţii, ce mi-e unul, ce mi-e altul, care le semănau ca nişte fraţi, fiindcă toţi cei de soiul lor se numesc între ei fraţi. Da, îi pot face să priceapă asta. Dar nu imediat – când o să-mi placă mie, pentru că acum ştiu: mâine sau peste o sută de ani ne vom purta aceeaşi ură, nesmintită… «Spuse««Dacă vreţi să vizitaţi, nu cred că e momentul cel mai nimerit, nu…» Şi aşteptă. Iar şi Said, cu ochii pironiţi în fundul orbitelor şi nu numai ochii, cu toţi muşchii feţei încremeniţi, în afară de buze care se mişcară doar cât era nevoie ca să spună: «Prefer să cred că n-am înţeles bine!» Atunci bătrânul pirat, fără să-şi plece ochii, cu o vagă licărire amuzată care-i iradia din

nări şi din buze: «Nu, nu-i ziua cea mai nimerită – e ziua în care a murit bătrânul – Renaud Ferrier. Şi nici nu s-a răcit încă. Abia au trecut de-atunci patru-cinci ore.» Salah Eddine ştia că a venit rândul lui să ia cuvântul. Zise: «Prezentaţi familiei condoleanţele noastre, domnule Deharo. Dacă nu vă supăr, aş vrea să vorbesc cu Geoffroy».

Bătrânul răspunse într-un târziu – nu fiindcă şi de data asta punea între el şi interlocutorii lui o distanţă la capătul căreia să-i ţină după bunul lui plac; Salah îl şocase şi-şi chema în ajutor toate resorturile memoriei, aşa că însuşi şi Said putea citi pe trăsăturile lui deodată împietrite, congestionate ca acelea ale unui dispeptic, lupta ce i se dădea în ţeastă – până ce, neputând găsi un răspuns la întrebările ce-l asaltau, se hotărî să zică: «Dom Geoffroy mi-ar fi greu să vă spun unde e la ora asta…

— De ce? Lipseşte?» Celălalt înţelese tot ceea ce întrebarea se ferise să formuleze. Şi nu răspunse:» Nu. Vedeţi bine că ar fi trebuit să fie aici în ziua asta când i-a murit bunicul». Ci doar «Nu e aici». Atunci Salah Eddine «Poate le-aş putea vedea pe mama sau pe sora lui…» Iar moş Deharo «Familia nu primeşte pe nimeni». Şi Salah îşi dădu seama că mica propoziţie pe care o putuse citi de atâtea şi atâtea ori în *VEcho d'Oran* la rubrica intitulată *Decese* fusese rostită pe un ton destul de apăsat, cu fiece cuvânt destul de bine detaşat încât să semnifice: «De bună seamă, ar fi de ajuns să treceţi de mine şi să pătrundeţi în salon ca să-i găsiţi rugându-se în jurul corpului neînsufleţit. Dar, într-un moment ca ăsta, sarcina mea de bărbat şi de bătrân servitor este să îndepărtez de rămăşiţele sale pământeşti toată pleava care începe să colcăie pe moşia care până în prezent era a lui şi numai a lui!» Astfel încât Salah, pe când, împreună cu şi Said, înainta din nou spre liziera pădurii, rupse tăcerea zicând: «Bineînţeles că am să iau toate astea, fără nicio îndoială – dacă eşti decis să mi le dăruieşti». La care şi Said răspunse: «Tu ai spus-o, băiete: sunt decis». Şi acum îi zâmbea, iar ochişorii lui indiscreţi (de dihor) se înfigeau ca

două şuruburi în pielea lui Salah, în dreptul tâmplelor sau al frunţii – într-un înveliş în stare să adăpostească gânduri atât de apropiate de cele nutrite de el însuşi şi totuşi atât de puţin asemănătoare, atât de paradoxal străine de ale sale încât începea să se întrebe dacă le va putea trece în revistă vreodată. De aceea adăugă «Ceea ce şi Said a spus o dată rămâne valabil pentru toată viaţa» – aruncând încă puţin lest dincolo de bord, aşa încât să fie sigur că într-o zi va înfige acul în fluturele ce risca să-i scape în clipa în care ridica plasa ca să pună mâna pe el: «îţi dăruiesc toate astea, aşa cum spui. Dar trebuie să fii conştient că, dacă proprietarul legal se odihneşte între două luminări, purtând cel mai bun costum al lui fiind învelit într-o pereche de cearşafuri, partida nu s-a încheiat şi că proprietatea e pe cale să treacă în alte mâini, nu ale fiului, fiindcă acesta a murit înaintea tatălui, ci ale nepoţilor* şi asta deoarece Algeria independentă n-a avut încă timp să abroge legile care fac şi desfac legalitatea sau legitimitatea proprietăţilor». Acum se oprise (erau la poalele celui dintâi araucana din pădure, iar Salah Eddine nu se putea împiedica să-şi spună: «Totuşi bătrânul Ferrier le-a sădit pe toate!» apoi, cu acel gust pentru exactitate care de câţiva ani îl tot urmărea «Ba nu. A găsit la faţa locului schiţa proiectului şi n-a făcut altceva decât să împlinească o lucrare începută cu mult înainte ca el să fi pus piciorul pe pământul ăsta – poate de către Natură, poate de un strămoş de-al nostru comun, al lui Nejm el Arab şi al meu»). Se oprise, pesemne ca să-l oblige şi pe Salah să se oprească şi să se uite la el. Şi rostea, cu glasul lui tărăgănat, grav, ale cărui meandre risipeau un soi de umezeală călduţă, cavernoasă, ce te ducea cu gândul la felul de a vorbi al unuia care abia s-a trezit după o noapte de orgie: «Există un mijloc nimerit pentru a-ţi curăţa drumul pe care bănuiesc că-l găseşti cam prea încărcat de obstacole…» Era, într-adevăr, o problemă, căreia Salah nu se putu împiedica să-i răspundă; îşi dete seama că începuse să clatine din cap înainte ca şi Said să fi terminat

de vorbit. Aşa că acum bătrânul vulpoi zâmbea de mai mare dragul «Eşti tânăr, dăiete! Totuşi ar cam trebui să ştii unele lucruri din ziua de azi… Ia azi, nu ţi-am fost profesor bun?» Salah continua să clatine din cap. La sfârşit, murmură: «Nu. Cu ei nu. Tânărul Ferrier mi-a fost coleg la liceu…» Iar şi Said «N-ai să ajungi departe, băiete! Într-o zi ai să pricepi că am avut dreptate. Dar atunci o să fie prea târziu». Acum vorbea serios – sau mai curând aşa hotărâse să pară «Aşa că o să-mi spui cum ai de gând să faci»…

Salah rămase tăcut un moment, măcinând cu dinţii cuvintele pe care se temea să le lase să scape «Nu, n-am să-i spun. N-am să-i spun chiar de mă taie în bucăţi…» Spuse doar atât (şi propria lui voce i se păru la fel de gravă, unsuroasă, cavernoasă) «De mult mi-am pus planul la punct. O să mă descurc, nu-mi duce grija». În acea clipă, şi Said izbucni în râs; îi ajunsese la ureche cuvântul *plan*, iar explozibilul potenţial pe care nu încetase să-l acumuleze de când se apropiaseră de Belle-Rive zbura în ţăndări la contactul cu un asemenea fitil – astfel încât Salah Eddine avu un moment de panică: «Nu cumva, din întâmplare, am rostit vreo vorbă în plus?» Dar nu, acum celălalt se potolea. Se potolea fiindcă îşi putea zice «Aşadar, în tot acest timp, urzea la proiectul *lui*!…» Şi din nou îl învăluia pe Salah cu privirea lui caldă, mângâietoare, continuând totodată să-şi înfigă burghiele ochilor. La urmă, spuse «Bine. Ţi-ai luat măsuri, te priveşte. Dar admiţând că eşti în stare să elimini, într-un fel sau altul, vreau să spun legal ori măcar legitim, droaia de vulturi sau mai degrabă de ulii care îşi împart proprietatea cu pricina (sunt şanse ca treaba asta să se lungească până când, sub presiunea evenimentelor, viitorului preşedinte al viitoarei republici algeriene va stăvili măsurile care fac din poporul algerian – deci din tine, dacă eşti destul de descurcăreţ – proprietarul ei legal), îţi vor rămâne totuşi o sumedenie de obstacole de depăşit – aceleaşi ca şi în cazul când, în după-amiaza asta,

ai fi intrat cu puşca mitralieră în odaia mortului şi i-ai fi făcut pe nepoţi, pe mamă şi pe administratorul fermei să priceapă că pentru ei ar fi preferabil să-şi urmeze strămoşul în lumea părinţilor lui; chiar procedând aşa, n-ai fi obţinut nimier fiindcă ar fi rămas să capeţi aprobări, promisiuni, garanţii ale mediilor influente, adică ale oamenilor astăzi puternici şi care mâine nu vor mai fi nimica (nu oameni ca mine, bineînţeles, eu n-am spatele atât de tare – ceea ce, slavă domnului, îmi va îngădui să supravieţuiesc, în vreme ce alţii, cei care n-au înţeles că, fiind prea puternic, nu câştigi nimic, îşi vor frânge gâtul). Trebuie, va să zică, să te duci la Mostaganem sau mai bine la Oran (poţi fi zgur că partida se va juca la prefectură); şi acolo să faci curte nu numai viitorilor administratori nu uita nici partidul, nici militarii, îndeosebi cei mai barosani. Ia zi, băiete, cunoşti pe careva de prin preajma lor?»

Salah Eddine nu răspundea, din simplul motiv că nu privise niciodată problema din acest unghi; proiectul pe care de luni de zile îl purta într-un colţ al minţii – de la dispariţia lui Nejma – nu comporta asemenea complicaţii. Şi se mărginea să înregistreze lecţiar deci să-şi spună: «Putreziciunea e şi mai mare decât credeam. Iar acest bătrân cretin îşi imaginează că eu…» Şi Said socoti, după tăcerea celuilalt, că marcase un punct. Continuă: «Trebuie să te duci să faci curte. Trebuie să arăţi că eşti pe linie, să-i obligi să-ţi reţină candidatura, să-şi spună: „Micuţul Lansări a făcut războiul şi drept răsplată cere şi el bucăţica asta de brânză. Şi pe urmă să-ţi dai seama că de unul singur n-ai să poţi exploata şi administra optzeci de hectare de pământ ca acela de la Belle-Rive. Va fi nevoie să laşi să cadă destule firimituri prietenilor (nu mie, încă o dată, fiindcă, înţelegi, şi Said, care ştie să dăruiască o prăjitură atât de frumoasă, nu se poate mulţumi cu firimituri); chiar dacă treaba asta îţi face greaţă, eşti obligat să treci prin ea – dacă încerci să păstrezi numai pentru tine o îmbucătură atât de marer până la urmă o să capeţi doar pământul trebuincios ca să-ţi adăpostească

sicriul…»

A doua zi, şi Said îşi adună oamenii şi-i duse în sat. Înainte să-i repartizeze în punctele strategice, le ţinu un discurs în care le aduse la cunoştinţă că e obligat să meargă la Oran pentru a-şi pune treburile la punct. Întări garda instalată în ajun la primărie, lăsă cinci oameni în localul jandarmeriei şi plasă doi în clădirea poştei. Restul fu împrăştiat pe la fermele părăsite de când trupele franceze rămăseseră consemnate în barăci, de unde, altminteri, se evacuau pe rând, lăsându-i pe *Peids-Noirs* la discreţia inevitabilelor represalii.

Cât despre Salah, el fu singurul dintre tovarăşii săi de arme care parcurse alături de şi Said drumul dintre Saint-Roch şi Oran, ca şi cum s-ar fi mărginit să-şi îndeplinească atribuţiile de secretar – dar, în realitate, fiindcă, începând din ajun, raporturile lui cu superiorul ajunseseră la un alt nivel, pe care ezita să-l socotească mai înalt câtă vreme şeful nu i-o spusese el însuşi (ceea ce, evident, n-avea s-o facă niciodată, deoarece, până azi, îl aborda de fiece dată printr-o mişcare de învăluire, lăsând în seama lui Salah grija de a ghici cu timpul, câteodată abia înainte de atingerea obiectivului sau când rezultatul era vădit, motivul ori intenţia care îl conduseseră). Mergeau cu maşina rechiziţionată de şi Said de la băcanul spaniol din sat. Trecuseră de Mostaganem, Oureah şi Es-Stidia şi ajunseseră în preajma dunelor de la Macta, când vehiculul, o maşină cu tracţiunea pe faţă şi caroseria gri-argintie, refuză să-i ducă mai departe. Zadarnic şi Said se înfurie, răsuci cheia în contact, burduşi portbagajul cu lovituri de picior şi-l făcu pe stupidul scarabeu pui de căţea şi avorton putred al colonialismului – motorul nu vru să ştie de nime. Atunci, fără tranziţie, şi Said izbucni în râsul lui gros, de elefant guturăit: rezervorul de benzină era gol. Salah începu şi el să râdă, dar se opri imediat pentru întâia oară râdeau împreună. De aceea, pe când şi Said se întorcea de pe acostament, unde împinsese maşina, gata să oprească primul vehicul ce avea să-şi facă apariţia (*se*

înfipsese în mijlocul şoselei, cu picioarele depărtate, cu o mină agăţată de cureaua puştii-mitralieră, iar cealaltă vârâtă sub centură) Salah îşi spuse că e momentul să-i ceară ceva ce nu putea părea decât o favoare deosebită. Aşteptă să se instaleze la dreapta lui şi Said într-o altă maşină, de data asta nouă, înecată sub un val de drapele alb-verde cu o mică semilună roşie pe linia de îmbinare a celor două culori (iar lucrurile se petrecuseră foarte simplu maşina se oprise, şi Said se aplecase către portiera şoferului, şi toată încărcătura – două matroane, o tânără cu văl, trei copiii care agitau nişte drapele şi conducătorul – se scursese pe asfalt în direcţia Citroën-ului abandonat, în vreme ce bătrânul bandit le dădea adresa unui garaj imaginar unde şi-ar fi putut redobândi maşina) pentru a da glas problemei care de zile în şir i se învârtea prin cap ca o morişcă. Şi, curios, şi Said nu spuse nu. Răspunse ea şi cum cererea nu l-ar fi luat pe nepregătite, ca şi cum gândul acesta i-ar fi trecut prin minte din când în când, adică fără şovăire «De ce nu, băiete? Nu văd la ce ai mai putea fi folositor acolo, acum când războiul s-a sfârşit şi când, pentru tine ca şi pentru mine, începe un alt episod…» Dar Salah nu înţelese imediat; inima îi bătea prea tare (ştia că sângele îi fugise din obraji în momentul când receptase acel «De ce nu?» al lui şi Said; un val arzător, alcătuit din mii de înţepături de ace minuscule, îi umezea fruntea, începând de la rădăcina părului) şi nu mai reuşi să-şi spună altceva decât «Am auzit oare bine? Bătrâna canalie e într-adevăr de acord?»

Lucrul nu-l afectă decât atunci când şi Said îşi dădu cărţile pe faţă, adică la a treia călătorie la Oran, deşi el (Salah Eddine) avusese tot timpul să-şi dea seama că bătrânul bandit îşi pusese consimţământul în aplicare Salah era liber în măsura în care poate fi un ostaş demobilizat şi putea străbate în voie arterele oraşului, părăsi casa părintească la orice oră din zi şi din noapte şi alerga după fuste sau vizita camarazii alături de care, în adolescenţă, cumpăra arme de la militarii francezi. În clipa

când avu această revelaţie abia începea să iasă din ceţurile unde îl cufundaseră anestezia războiului şi a primelor zile de pace (ceţuri care, probabil, îi şi ascunseseră atâta vreme intenţiile lui şi Said) – nu numai vechile imagini ce continuau să i se învârtească în cap, colibele distruse de foc cu lungile şiruri de cadavre prăbuşite la pământ, care te făceau să te gândeşti la o enormă expoziţie de rufe murdare, fără capete fără mâini şi picioare, totuşi întrucâtva omeneşti şi care se îngrămădeau pretutindeni, sângele închegat, năclăit în băltoace mari pe veşmintele înseşi şi pe pământ, apoi Nejma ţinându-se de picior şi clătinându-se când într-o parte, când în alta, alb ca varul, în vreme ce el îi spunea lui Geoffroy ceva de felul «*Ţi-l* las ţie… Mă bizui pe tine…», apoi uşa în dosul căreia şi Said o viola pe fiica felahului unde îşi aleseseră domiciliu, apoi privirea lui Francis în momentul când descoperise faleza cu toţi oamenii oare îi aşteptau, pe el şi pe tovarăşii lui, unii plângând şi ţipând, nişte băieţandri veniţi de cealaltă parte a mării şi care îşi dădeau seama că toţi cei douăzeci de ani cât trăiseră până atunci, şcoala, prietenii, meseria, mobilizarea, traversarea mării, casele albe de aici, fetele ţinute în braţe, toate astea îi împinseseră în faţa celor câţiva oameni ce-şi armau puştile, stând în picioare la poalele falezei – şi nu numai asemenea imagini, ci şi altele, mai noi, care, pe parcursul câtorva zile, aproape le acoperiseră pe cele vechi, aşa cum un strat proaspăt de sedimente îl acoperă pe cel de dinainte (până într-atât încât el, care începea să se trezească din letargia tuturor anilor de sânge, de teroare, de fugă veşnică de la calea ferată în sat, din sat la fluviu, de la fluviu pe dealuri, revenind încet-încet la viaţă, într-o cadenţă respiratorie mai puţin precipitată, fiindcă o avea sub ochi pe mama lui care îl sorbea din ochi, pe tatăl şi pe fraţii lui care îşi făceau de lucru tăcuţi în jurul său, în vreme ce el se odihnea pe cel mai bun pat din casă ori mânca, aşteptându-l pesemne să înceapă să vorbească, să înceapă a povesti despre războiul *lui* – iar el nu vorbea, nu-şi

descleşta dinţii, deoarece continua să rumege, să facă bilanţuri, să încerce a-şi da seama ce ajunsese, ce ajunseseră lumea şi oamenii – fără a o mai socoti şi pe sora lui, în ochii căreia citea mereu aceeaşi întrebare mută la care nu răspundea, nu încă, pentru că nu avea răspunsul, nu ştia ce să întreprindă ca să găsească fiinţa ce-i putea da acest răspuns – Geoffroy, Geoffroy Ferrier, *cel mai bun duşman*, al lui, singurul în care încă ar fi avut încredere, în afară de propriii părinţi şi fraţi – din nou anestezia zilelor sumbre, a zilelor sângeroase pusese stăpânire pe el, în momentul când noile imagini ale sângelui şi ale morţii se suprapuseseră celor vechi, în momentul când crezuse că va începe să se elibereze de coşmarurile adunate vreme de cinci ani, spunându-şi «Poate că, de cealaltă parte a pânzei de ceaţă, soarele continuă să ardă cu aceeaşi strălucire ca înaintea măcelului, ca pe timpul când Nejma şi eu străbăteam pădurea Merzouka, înainte chiar ca puşca lui Francis să fi ochit câinele lui iar eu să fi ghicit că Geoffroy avea să-mi fie *cel mai bun duşman*…»; fiindcă acum există imaginea soarelui diluându-se pe cerul încins până la alb, astfel că azurul odinioară străveziu se solidifica încetul cu încetul, devenea o imensă învelitoare de cositor topit aşezată peste munte, mare şi oraş, că fortul Santa Cruz, pădurea ce-i acoperea pantele, falezele întinse până în valuri, în loc să capteze lumina începuseră să o reflecte – aşa încât soarele era pretutindeni, îşi abandonase punctul din spaţiu unde ar fi trebuit să alunece, pentru a se fragmenta la infinit – pentru ca, de la un capăt la altul al orizontului, ţesătura ce grupa oameni şi lucruri între ochiurile ei să se prefacă într-un ocean de sori minusculi aşezaţi unul lângă altul (şi umbra fusese alungată de pe coasta muntelui, din adânciturile unde, pe timpuri, ar fi trebuit să-şi adune ceaţa albăstrie, deci de pe arterele oraşului, din spaţiile verzi, din grădina publică de pe platoul Lamur, din scuarul aflat în faţa catedralei – zidurile, turnurile, domurile, clopotniţele, minaretele ridicându-şi falezele, săgeţile incandescente deasupra mareei în

fierbere – toate astea în aşteptare, lipsite de respiraţie, agăţate de explozia ce avea să se producă peste trei, apoi două, apoi o zi, în clipa când zorii zilei stabilite pentru sărbătoarea naţională (5 iulie, data ce aniversa debarcarea de la Sidi Ferruch cu mai bine de o sută treizeci de ani în urmă) şi-ar fi deschis robinetele peste o insomnie veche de acum de trei, patru sau cinci nopţi – cu europenii ascunşi acasă, căutând un slab adăpost în spatele zidurilor, al obloanelor, al storurilor care nu izbuteau să

Vezi nota de la pag. 38.

spargă valurile de lumină crudă sau rumoarea revărsată din cartierele arabe care se umfla, mugea, izbucnea în rafale de automate şi focuri de armă, astfel încât pentru ei ziua sfârşise prin a se răsturna în noapte, alcătuind cu noaptea o singură masă incandescentă, un coşmar al pândei, o constelaţie de priviri aţintite asupra celei mai mici tresăriri a propriei cărni disperate – în timp ce din ţoale părţile (din cătune, din satele vecine şi chiar din oraşe atât de îndepărtate ca Mostaganem, Sidi Bei-Abbes, Tlemcen) nu încetau să se adune maşini, şarete, camioane, camionete, cisterne cu încărcătura lor de bărbaţi, femei, copii, fluturând steaguri, claxonând. aplaudând, ciocănind pe tabla obosită a portierelor cele cinci note, cele cinci lovituri mai degrabă, ale eliberării lor – două lungi şi trei scurte – lunga stridenţă rostogolindu-şi izvoarele frenetice spre cetatea fără umbră, până în inima vacarmului, în inima întregii violenţe aflate în aşteptare – astfel încât în ziua fixată, la ora fixată, soarele care nu mai era acolo, în opacitatea umbrei care nu mai era acolo, apocalipsul se dezlănţui; iar Salah Eddine îl văzu, văzu mareea albă revărsându-şi fluviul de jellabe albe, de haikuri albe din cartierele arabe unde mugise, clocotise, trăise întemniţată luni în şir, până în inima oraşului, în cartierele europene unde tocmai în acea dimineaţă oamenii hotărâseră să-şi învingă teama şi se duseseră la lucru, în spatele tejghelelor de la magazinul sau barul lor, în biroul sau atelierul lor (fiindcă ignorau că acest 5 iulie

era sărbătoarea naţională – o ignorau deoarece nimeni nu-i avizase, mai ales Igamul care, de la 2 iulie, îndată după proclamarea Independenţei fugise să se adăpostească în Prefectura cu zidurile ciuruite de gloanţe, lăsând cele patru sute de mii de suflete ale oraşului, nu numai pe compatrioţi, ci şi pe cei care încetaseră să-i mai fie compatrioţi, în seama succesorului său lipsit de experienţă, în loc să-l sfătuiască să devieze manifestaţia, să o scoată în afara zonei nevralgice unde era de ajuns o scânteie pentru a arunca în aer această pulberărie – şi aşa se şi întâmplă undeva un vâri de ac îmboldi valul de bărbaţi, de femei, de copii care continua să se reverse cu drapele, cântece şi strigăte; doar un cuvânt în plus, o privire în plus, o detunătură în plus, de la o petardă sau de la un revolver, poate un steag sfâşiat pe neaşteptate de un glonte în mâinile unui cercetaş şi, cu siguranţă, vacarmul, căldura, excitaţia, insomnia, soarele care nu contenea să se scurgă străbătând cerul, marea, muntele şi oraşul până în inima nopţii – toate astea se adunaseră şi masacrul începu); da, Salah văzu văzu mareea albă, agitată de drapele şi strigăte, cuprinsă de convulsii de-a lungul străzilor care abia izbuteau să o cuprindă, o văzu risipindu-se în locurile deschise, pieţe, scuaruri, grădini, o văzu dând înapoi pentru a se umfla din nou şi a lua cu asalt ziduri, uşi, scări, coloanele teatrului, leii de bronz ai primăriei – oamenilor li se tăia gâtul pe loc, erau scoşi din locuinţele unde se baricadaseră şi împuşcaţi pe trotuar; împuşcăturile se întinseseră în toate părţile ca o molimă, oricine trăgea în oricine, pretutindeni domnea frica sau mânia; fiecare mai întâi ucidea cu spumele turbării pe buze, cu ochii ieşiţi din orbite şi nu avea vreme să-şi dea seama că fiinţa care se zbătea pe jos, urlând, pierzându-şi sângele, scuturată de aceleaşi spasme ca o pasăre decapitată era un om cu care împărţise interminabilii ani de spaimă, de nădejde, de recluziune, un om din aceeaşi plămadă, din aceeaşi carne, nu în mod fatal un european, ci un cetăţean liber al Algeriei independente – văzu toate

astea, văzu bărbaţii şi femeile aliniaţi pe trotuare, cu faţa la zid, cu mâinile la ceafă tremurând ca frunzele uscate în faţa puştilormitraliere (şi armele câteodată trăgeau ele singure ca şi cum trăgaciul ar fi comandat degetul, mâinii care îl ţinea) – văzu bărbaţii şi femeile îngrămădiţi în camioane, acum când mareea odinioară albă se risipise, dăduse înapoi spre izvorul, spre zidurile de unde pornise mai devreme, şi, întorcându-se acasă, văzu rugul – mormanul de mobile (mese, scaune, şifoniere, cufere, perne) încă pline de transpiraţia stăpânilor care le folosiseră în noaptea precedentă) scuipând flăcări roşii înalte, vomând nori de funingine spre cerul care din nou devenea albastru, spre creasta neregulată a pilcului de chiparoşi de dincolo de zidul cimitirului, spre încâlceala de barăci de tablă, buşteni, scânduri, bârne care alcătuia piaţa de vechituri; văzu asta şi numai a: i: „văzu ceea ce ar fi preferat să nu vadă niciodată în viaţa lui, mai degrabă să nu fi apucat lumina zilei decât să fi trebuit să privească la aşa ceva într-o seară din iulie 1962: văzu mulţimea adunată într-un cerc la distanţă inegală de rugul ce continua să-şi arunce flăcările şi fumul în văzduh (mai ales femeile, cu meterezele albe ale haikurilor scuturate de spasme, scuipând, explodând în sarcasme şi înjurături – iar bărbaţi în uniformă militară oprindu-le, împiedicându-le să străpungă cercul şi să se repeadă spre rug cu pumnii întinşi, cu privirile arzătoare, cu gurile strâmbate de ură) şi, în interiorul îngrăditurii de oameni, camionul din care erau împinşi, erau aruncaţi bărbaţi – nu şi femei, nu – bărbaţi ce încercau să se apere de scuipatul şi ghearele mulţimii, poate cinci la număr, şase ori zece şi pe care cei în uniformă militară, după ce-i aruncaseră de pe platforma camionului, îi apărau de mulţime cu lovituri de picior şi cu patul armelor, înainte să-i târască unul câte unul, în vreme ce ei gesticulau ca să scape, în focul pe care alţi bărbaţi în uniformă militară îl alimentau azvârlind, într-o jerbă de scântei, câte o masă, două-trei scaune, un bufet; văzu o namilă în tricou, care se zbătea pe când doi gâzi, agăţaţi

fiecare de câte un braţ de-al lui, îl smulgeau din locul îngust unde încerca să-şi proptească picioarele; văzu namila petrecânau-şi braţele pe după gâturile călăilor şi strângându-le ca nişte menghine în clipa când trupul i se prăbuşea în flăcări; văzu un tânăr blond îmbrăcat doar într-un pantalon de pânză albastră hotărându-se, în vreme ce oamenii în kaki se apropiau să-l înhaţe, alergând fără şovăire spre rug unde se azvârli cu capul înainte – văzu toate astea, în clipa, fireşte, în care lucrurile se petreceau, în ordinea în care detaliile urmau detaliilor, în care oroarea îşi înşira mătăniile de ţipete, de fum şi de sânge, dar şi în dezordinea celor douăzeci, treizeci, cincizeci de nopţi albe ce urmară (aceleaşi chipuri, aceeaşi maree anonimă, aceleaşi flăcări ce trosneau, care produceau un soi de huruit); iar a doua zi, în vreme ce soarele îşi regăsea locul în azur – şi nu numai soarele, ci şi muntele, fortul, capela, zidurile cetăţii, cu minaretele, clopotniţele ale căror săgeţi compacte se avântau iarăşi în spaţiu – ştiu că morţii de la 5 iulie erau îngropaţi cu buldozerul pe fundul noroios, până aproape de faţa apei, în Peţit Lac; ştiu că A.L.N. (regimentele aduse de la graniţă şi care în ajun defilaseră în împrejurimile cetăţii) puseseră capăt masacrului cu forţa şi că omul răspunzător de asasinate – un element local care decisese să domnească asupra Oranului ca şi Said asupra regiunii Saint-Roch – era căutat de toate poliţiile neputincioase ale epocii, de A.T.O. ce deseori erau recrutaţi dintre ucigaşii abia reabilitaţi, cu trăgaciul prea sensibil; ştiu că Moartea continua să bântuie pe străzile oraşului, Moartea şi fumul tuturor incendiilor aprinse mai înainte de O.A.S. sau de Attou şi oamenii lui, partizanii lui Lamur, de la Victor Hugo, de la Petit Lac (iar acum din imobilele înalte aşezate ca nişte metereze de jur-împrejurul oraşului se revărsa necontenit un val de maşini care se îndreptau spre aeroportul JUs-Senia; acolo, maşinile erau abandonate sau vândute pe o îmbucătură de pâine, iar ocupanţii lor se înghesuiau în aerogară, apoi la capătul pistelor unde aşteptau avioanele care să-i ducă de

cealaltă parte a mării; şi pentru unii aşteptarea dura mai multe zile, fără mâncare, fără apă – nou-născuţii mureau deshidrataţi, preţul unui biberon ajungea la o mie de franci şi mai mult – doar cu amintirea infernului şi a spaimei amestecată cu speranţa vagă, îndârjită, a supravieţuirii, care devora minţile şi pupilele ca o halucinaţie, sub soarele implacabil, sub sticlăria supraîncălzită, pe asfaltul în clocot – două sute, două sute cincizeci de mii de suflete (rămâneau în oraş numai cei mai hotărâţi, cei ce refuzau panica, cei ce nădăjduiau să se întoarcă un tată, un frate, un fiu dispăruţi în ziua masacrului), poate şi mai mult, fiindcă, după Oran, toate oraşele, toate satele din Orania se goliră de sângele lor european – Mostaganem, Ighil-Izane, Perregaux, Sidi Bel-Abbes, Tlemcen – de urmaşii pionierilor sau ai oamenilor care găsiseră aici o situaţie stabilă, după epoca de omoruri, de lupte, de spolieri, de urmaşii Cuceririi, incapabili să înţeleagă de ce în holocaustul demenţial al zeului Moloh numit azi istorie fiii plătesc pentru părinţi, nevinovaţii pentru vinovaţi, popoarele pentru prinţi; iar oraşul îşi înălţa acum zidurile şi turnurile pustii, golite de sânge, în mijlocul tăcerii, al mirosului de incendiu, mort în picioare la malul apei invariabil albastre, în lumina soarelui sau a lunii, cu obloanele închise la ferestrele a zece, cincisprezece, douăzeci de etaje, cu străzile deşarte unde circulau câini abandonaţi, pisici, revenind la starea de sălbăticie, unde zburau canari, sticleţi, păsări cardinal, bengali cărora li se deschisese uşa coliviei). Şi Salah Eddine continua să se scalde în imaginile, în saramura măcelurilor ciclopice, vechi sau noi, spunându-şi – «N-am intervenit. N-am făcut decât să vomit ce-am mâncat...» Nu-i vorbi despre asta nimănui, nici măcar femeii care într-o zi avea să figureze la capătul unui lung şirag de amante – eu –, dar această femeie va sfârşi prin a face turul de oroare, prin a învăţa pe dinafară, ca pe un text, acest chip, gura, statura de colos; îi va spiona visele pe pleoapele închise, îi va asculta interminabilul murmur strecurat printre buze, ca o şuviţă

de sânge, înainte ca şuviţa, murmurul să se prefacă în torent, în strigăte, urlete, iar el să se ridice în capul oaselor, apoi să sară în picioare, să se repeadă în salon, la comoda unde nu uitase că şi-a lăsat arma. Nu, acestei femei avu pudoarea, orgoliul să refuze să i se destăinuie «*Aş* fi putut interveni şi n-am făcut-o…» Şi de ce ar fi făcut-o când, în ciuda uniformei militare pe care continua să o arboreze acasă ori pe stradă (puţin şi ca un copil ce se joacă de-a războiul, pur şi simplu ca să se grozăvească faţă de prieteni, şi care, totuşi, ştie acum că războiul nu e un joc şi mai ales pentru că, de când îşi părăsise prietenii, crescuse şi nu era în stare să se întoarcă la veşmintele de altă dată, la care acum fratele lui mai tânăr se întorsese) ar fi putut împărtăşi soarta celor torturaţi – în ajutorul cărora o parte din el se aruncase, frânată însă de restul organismului, de certitudinea neputinţei sale, de letargia celor cinci ani de maquis; probabil n-ar fi fost ars de viu, dar un glonte l-ar fi găsit cu uşurinţă din partea celor care, îmbrăcaţi într-o uniformă asemeni cu a lui, procedau la sacrificare, în mijlocul cercului de bărbaţi şi femei ce spumegau şi frământau aerul cu ghearele. Şi începu să-i urască şi-i trebuia acum o certitudine. Şi întinse mâna spre cartea ce zăcea pe un raft mucegăit în şifonierul din camera lui. Contemplă o clipă literele şterse, odinioară aurii. Îşi trecu degetele peste relieful lor, ca în adolescenţă. Închise ochii, iar falangele îi dezvăluiră numele pe care memoria mâinilor, a corpului întreg, continua să-l poarte Lenin. Şi murmură: *Vladimir Ilici Ulianov*. Atunci deschise Cartea. Citi. Şi repede, foarte repede, lucrurile intrară iarăşi în ordine. Iar el stăpânea lucrurile. Şi planul lui căpăta contur; din cele patru colţuri ale zării, din toate punctele cardinale ale existenţei chema la el, în prezent, masa colosală a viziunilor, a imaginilor (continuând să se reverse, totuşi pietrificate, fiecare topindu-se în celelalte, totuşi diferită de ele, unică, vertiginoasă) cu care se confunda viaţa lui, pentru ca viaţa, viziunile să sfârşească prin a se concentra într-un sâmbure

minuscul, greu, compact ca un proiectil – proiectul lui.

De aceea, când şi Said veni să-l vadă (a fost o a doua, apoi o a treia vizită) îl primi bine. Îi oferi patul lui şi masa părinţilor lui. Îşi putu stăpâni ura şi dispreţul, fiindcă ura şi dispreţul ajunseseră atât de mari încât era în stare să le disimuleze.

Şi îşi dădu seama că poate citi în şi Said (dincolo de faţada râsului gros, a privirilor strecurate printre genele aproape lipite, de bruftuluieli ce maimuţăreau prietenia) ca într-o carte deschisă. El însuşi făcea parte din proiectul lui şi Said, dintr-un plan vechi, ascuns, pregătit cu răbdare, din ce epocă oare? – poate din ziua când bătrânul bandit refuzase să-i pedepsească insolenţa – în momentul când Salah avusese curajul să-i arunce în faţă: «Nu eşti bun decât să le mănânci pâinea şi să le siluieşti femeile! – pe scurt, era un pion pe care fostul său şef îl mişca încet, iscusit, pe un eşichier căruia doar el îi cunoştea toate capcanele (cel puţin aşa credea) – fiindcă acum, la fiece vizită, îl vira, zi de zi, oră de oră, într-un labirint de coridoare, clădiri, localuri unde se juca soarta ţării, îl prezenta unor oameni care tronau la birouri cu un creion şi un maldăr de hârtii albe la îndemână, care nu aveau să întârzie a-şi schimba sfârşeala de câini jigăriţi cu burticică unei poziţii comode, cu securitatea, confortul şi miile de răsfăţuri presupuse de ea, şi de fiecare dată şi Said îl recomanda drept un băiat cu cel mai mare viitor, un doctrinar şi un om de acţiune deţinând atuuri majore cum ar fi forţa, temperamentul unui leu tânăr (iar el, la asemenea vorbe, refuza să roşească; intra în pielea personajului, se răsturna în scaun râzând, glumea; iar ceilalţi primeau în faţă lucirea dinţilor lui plini de cruzime, temperată de ochii zâmbitori, care iertau, care acordau un răgaz – fiindcă în aceeaşi clipă el îşi punea întrebarea: «Şi pe ăştia va trebui să ordon să-i împuşte?»). Astfel încât i se dăduseră asigurări Partidul urma să se reorganizeze, iar el va primi un post pe măsura meritelor sale. Şi ştia că, totodată, i se dădeau asigurări şi lui şi Said, deoarece şi

Said era creierul, mâna ce acţiona, iar până în prezent Salah Eddine era doar slaba prelungire a acestui creier, şi a acestei mâini, angrenajul lipsit de autonomie, dar necesar, care face maşina să înainteze; dat fiind că şi Said ignora că el însuşi era numai un angrenaj în maşina comeseanului său, o mică piesă a proiectului lui Salah Eddine, căreia acesta din urmă îi lăsa iluzia alegerii.

Astfel că amândoi se duseră la Tlemcen. Şi Said cumpăni forţele prezente, prevăzu întorsătura pe care lucrurile trebuia să o capete cu necesitate şi miză pe calul potrivit – iscodind mereu, cu coada ochiului, pe tânărul său comesean care, în ciuda profesiunii lui de credinţă era în stare să devină partizanul lui Ferhat Abbas*, datorită respectului pe care vârsta, demnitatea, nobleţea îl puteau inspira unui băieţandru de

Unul dintre reprezentanţii burgheziei naţionale, conducător al mişcării de eliberare naţională, la începutul acesteia, întemeietor şi al unor formaţiuni politice efemere, ajuns ulterior în conducerea F.L.N., de unde este îndepărtat în august 1963, din cauza unor divergenţe.

douăzeci şi doi de ani, cu adolescenţă prelungită, lipsit de experienţă – cel puţin aşa credea el – şi riscând să asculte vocea inimii, Iar Salah Eddine nu-şi dezamăgi şeful; nu-l dezamăgi, fiindcă acum era destul de dibaci incit să ştie ce aştepta acesta de la el – fiindcă îşi dădea seama că, dacă vrea să ajungă pe culmile cele mai înalte, trebuie să-i dea bătrânului tâlhar dovezi de docilitate, deci să-l cloroformizeze pe el, cel viclean ca o vulpe, capabil să-şi aştepte ani în şir ziua şi ora până ce propria sa stea va fi ajuns destul de sus pentru a fi liberă, până ce el va fi în măsură să-şi predice propria morală, deci să intre în competiţia politică şi să-l doboare pe omul căruia îi datora în parte ascensiunea).

Când plecară de la Tlemcen şi de la vila Rivaud, şi Said avea toate motivele să fie satisfăcut – pentru el situaţia era limpede, iar Salah instrumentul visat al avansării lui. Îi şopti: «Acum, fără îndoială, ai stofă de şef.

Belle-Rive e a *ta*». În loc de răspuns, Salah se mulţumi să-i zâmbească. Şi cum ştia că acesta îl priveşte, îşi luă ochii de la drumul ce defila dincolo de parbriz şi îi aţinti în ochii lui şi Said. Iar efortul i se păru un preţ destul de ridicat pentru a plăti o profeţie cu care nu avea ce face – sau mai curând o mizã căreia era obligat să-i răspundă printr-o altă mizã, la alegerea lui.

Şi Said avu timp să treacă pe la Saint-Roch înainte de a se întoarce de la Oran şi a-şi da seama de progresele pe care Salah le realizase în timpul absenţei lui. Salah nu mai ştia unde-i e capul de atâtea solicitări; era invitat la prânz în toate cele patru colţuri ale oraşului. Făcea cunoştinţă cu oameni ce ieşeau din umbră, militari şi politicieni care aveau nevoie de un purtător de cuvânt, de un om cu o linie doctrinală solidă pentru a servi de paravan ambiţiilor lor personale, în grămadă, Salah îi identifica pe cei sinceri – mai cu seamă tineri care-i sorbeau cuvintele şi în care îşi vedea locotenenţii de mâine, adică dintr-o epocă în care situaţia lui va fi fost destul de sigură încât să-i îngăduie să strivească colcăiala de crabi care la ora actuală erau obligaţi să asigure viitorul lui pentru a şi-l consolida pe al lor.

Aşadar şi Said reveni. Înregistră, evalua, aplauda. Aplaudă în sinea lui, dar Salah făcuse asemenea progrese, încât celălalt nu putea să nu-şi dea seama. Şi Said spuse: «N-o să-ţi laşi părinţii – părinţii unui erou – să locuiască mai departe în casa asta amărâtă. Şi tu, băiete, trebuie să înveţi cum să-ţi ţii rangul, închipuie-ţi că oamenii vin să te vadă – nu vor crede în tine dacă dau peste zidul ăsta lepros şi scara putredă.» Salah ştia exact cuvintele răspunsului; îi stăteau pe limbă, cum se întâmplase şi altă dată, cu orice întrebare, orice atac personal. Totuşi nu spuse nimic. Văzu în minte zidul de la Belle-Rive, văzu grilajul de la intrare şi, în fundul aleii de sălcii plângătoare, explozia de bougainvillée şi de arbori cu flori roşii. Avu timp să-şi zică: «Te pomeneşti că bătrâna jigodie e în stare să câştige pariul!» Dar imaginea lui Geoffroy îi apăru imediat –

privirea şi fruntea prea curate, gura ce nu cunoştea îndoiala şi ciuful rebel, blond, stufos, sever ca şi tot restul personajului – şi îşi zise: «Toate în prezent sunt ale lui». Şi îşi rememoră proiectul splendid, suplu şi bine pus la punct, ca un mecanism. Îşi spuse: «Nu, bătrânul rechin n-are să mă înşele!» Şi Said continua «Trebuie să alegi. Apartamente şi vile sunt peste tot, acum când ticăloşii ăştia s-au cărat. La drum, băiete; vom încerca să găsim ceva pe măsura ta!»

Se aşezară pe bancheta din spate a Versailles-ului (Şi Said schimba maşinile de fiecare dată şi nici nu-şi mai da osteneala să conducă; luase cu el un băiat care făcea pe ordonanţa). Se opriră la uşa unui lăcătuş pe care, după ce se înţeleseră, îl luară cu ei. Apoi se duseră în cartierele de vile.

Maşina trecea pe lângă grilajele şi faţadele cu obloane închise. Coborâră de patru sau cinci ori. Să deschidă poarta unei grădini era o joacă. Dar broaştele uşilor de la intrare, la capătul peroanelor, opuneau mai multă rezistenţă. Aşa că îşi pierdură o dimineaţă întreagă deschizând broaştele cu şperaclul şi forţând uşile. De fiece dată treceau vila în revistă, cu şi Said în frunte, deschizând geamurile, încercând fotoliile şi paturile, inspectând băile şi bucătăriile. Şi Said nu era zgârcit cu criticile; găsea locuinţele sau prea mici, sau prost împărţite, stupid de pretenţioase, murdare;

cu mobilierul demodat. Ori spunea «Puii ăştia de târfă şi-au luat pesemne tot ce aveau mai frumos şi uite ce ne-au lăsat!» Salah simţea cum încet-încet i se pune un nod în gât în faţa spectacolului oferit de locuinţele abandonate, de viaţa întreruptă brusc; în unele camere aşternuturile rămăseseră nestrânse, caiete de şcoală erau îngrămădite pe colţul unui birou de copil, uneori în bucătării frigiderul continua să funcţioneze, masa purta resturile vreunui prânz. Iar Salah era silit cu brutalitate să-şi amintească imaginile incendiului, ale rugului, ale tânărului pe jumătate gol care ar fi putut avea chipul lui

Geoffroy.

Abia a doua zi descoperiră Proprietatea (cum altfel să-i fi spus de vreme ce încă nu fusese familiarizat cu o locuinţă care nu era nici vilă, nici castel, nicio adevărată casă de ţară – prea se afla aproape de centrul oraşului, în ciuda aşezării ei periferice, ca să fie aşa ceva – şi poate toate astea la un loc, fiindcă prin importanţă, splendoare, fast era în stare să înlocuiască Belle-Rive înainte de a figura ca jalon al drumului ce avea să-l conducă la apartamentul de pe mirador, la marginea prăpastiei, la etajul al douăzeci şi unulea al blocului Mediterana. Şi Said avu încă o dată satisfacţia să constate că lovise drept la ţintă: Salah rămăsese cu gura căscată în faţa aleii de palmieri ce ducea spre coloanele şi frontonul în stil antic, fragile şi degajate la capătul perspectivei. Astfel încât avu prilejul să măsoare şi să cântărească dintr-o parte într-alta, în voie, primul dintre bunuri care risca să-i lase în mână altceva decât o vagă urmă de praf şi de vis – pentru că acum şi Said se retrăsese, împreună cu lăcătuşul şi ordonanţa, ca pentru a îngădui demonilor casei să se manifeste, să strângă în jurul lui Salah năvodul lor de farmece, de blesteme. Şi aşa se şi întâmplă: după o jumătate de oră petrecută între ziduri, Salah deveni prizonierul acestora. Războiul dispăru deodată, dispăru în negura veacurilor. Salah se afla într-un spaţiu ireal – poate pe tărâmul regilor, al eroilor legendari, ca pe vremea când, copil fiind, adormea citind basme cu uriaşi, covoare zburătoare, palate de dincolo de nori. Nu încetă să umble de colo-colo, cu acelaşi pas de plimbare, ca într-o pădure vrăjită ce-şi deschide tufişurile în faţa trecătorului, îşi dă crengile la o parte, fără să-l lase să-şi aleagă drumul, ori să-şi spună «Şi dacă aş deschide această uşă?... Dacă aş urca această scară?...» îşi dădea seama doar că a ajuns în sala armelor, în bibliotecă sau în salon deoarece mâna lui coborâse de pe perete o muschetă împodobită cu sidef şi fire de argint sau ochii îi treceau în revistă titlurile ce străluceau în penumbră, pe rafturi, de sus până jos, atunci

când nu inventariau gazelele, elefanţii, leii, fazanii de pe una dintre cele trei tapiserii mari în salon, ori nu se odihneau pe cele două maşini adăpostite în garaj, lângă bucătărie (şi se trezea murmurând «Un Mercedes! Un Chevrolet!…»).

În ziua aceea nu mâncă. Rămase în casă până pe înserate; în acel moment, tenebrele îl treziră la realitate, visul îşi desfăcu năvoadele. Se pomeni pe trotuar, sub cerul însângerat, după ce avusese grijă să închidă poarta cu un lacăt.

Nu revăzu casa niciodată (de fapt, ea nu încetă să-şi desfăşoare fastul în mintea lui, asemeni carcasei unui galion pe care, în zilele frumoase, o întrezăreşti pe fundul apei; ţesea kilometri de tapiserie unde se zbăteau toate animalele creaţiei în ajunul potopului, ridica până la cer pereţi pe care scânteiau titluri aurite şi miriade de paturi de armă împodobite cu arabescuri, florete şi spade cizelate, constelaţii de plăsele explodând spasmodic în fulgerări de argint). Când se întorsese acasă şi descrisese familiei toate acele splendori, urmaşe un lung moment de tăcere în care toţi îşi putură zice «Toate astea sunt ale mele. Numele meu, familia mea şi-a recăpătat nobleţea de odinioară…» Iar la sfârşit tatăl vorbi. Spuse numai atât: «Nu, Nu ne vom atinge niciodată de ceva ce nu e al nostru…» Cât despre mamă, în liniştea ce se lasă din nou, se mulţumi să scuture din cap, cu o încăpăţânare înverşunată; ochii i se holbaseră, de parcă o hipnotizase dispariţia bogăţiilor pe care nu avea să le aibă niciodată – ea, a cărei familie stăpânise tot pământul unde acum se întindea pădurea Merzouka şi încă şi mai mult, şi care murise în fiecare zi a războiului aşteptând să i se întoarcă fiul, totuşi o femeie bătrână, încă nu pensionară, fiindcă îi cădea în sarcină să-şi slujească soţul ajuns o ruină şi copiii până când cel mai mic va fi împlinit vârsta însurătorii.

Iar Salah, mai mult decât în nopţile precedente, nu fu în stare să închidă ochii. Îşi spunea: «Trebuia să se întâmple aşa şi nu altfel. Poate că, siliţi să trăiască în

sărăcie, au ajuns să dispreţuiască bogăţiile». Iar în cele din urmă: «Nu, eu am alte planuri în cap…»

Dar lucrurile se pe trecură altfel decât dorea. Aşa încât casa întrezărită într-o zi din lunga vară a anului 1962 nu încetă să capete proporţii, în vreme ce evenimentele, Timpul dezlănţuit treceau peste el – până când, la un moment dat, ea sfârşi prin a se căţăra pe o terasă, la marginea unei piscine (ziduri abia tencuite sau acoperite cu o carapace de ipsos, dar capabile să-i adăpostească toate visurile dezamăgite care îl bântuiseră încă din copilărie) şi, neapărat, până când hazardul, sau Providenţa, sau cum vreţi voi să-i spuneţi, îi scoase în drum o femeie – pe mine – capabilă să aducă un sânge nou visurilor lui, dar plătind pentru asta un preţ fără legătură cu aspectul pe care aceste visuri îl puteau îmbrăca (statura colosală, figura jupiteriană, adolescentină, triumfătoare a fiinţei iubite), fiindcă, văzute de aproape, toate visurile acestea semănau cu un coşmar, cu un maelstrom de fapte abominabile colecţionate de omenire de la crearea ei, din clipa când s-a străduit să se ridice spre lumină pentru a cădea iarăşi în mocirla unde s-a născut – lucruri prea dure pentru o mic-burgheză născută în alte timpuri şi în alte locuri, într-o ţară pe cale să se istovească într-o lungă anemie – aşa că nu-mi rămânea decât să trec povara pe umerii voştri; iar ăsta, probabil, nu-i decât începutul, şi mâine vor fi poate din nou ţipete, lacrimi, sânge… înţelegeţi ce vă spun? înţelegeţi cu adevărat?…”

III

C* CÂTEVA CLIPE domni tăcerea. Storurile încetară să se zbată în canaturi, iar antenele să izbească parapetul de metal al terasei. Nu mai ploua, vântul nu mai mătura faţadele (şi totuşi îţi dădeai seama că acordase doar un răgaz; trebuia să fie nu prea departe, încolţit probabil de cealaltă latură a zidurilor de la Château-Neuf, sau în cartierele sărace, la picioarele moscheii din strada Philippe) aşa încât acum oraşul se odihnea pe fundul unui strat gros de linişte care, cu timpul, sfârşea prin a răsuna

între pereţii salonului, între lambriurile bibliotecii şi draperiile trase, asemeni unui fluierat din ce în ce mai strident, sfredelind încet-încet timpanul, până ce, pe neaşteptate, zgomotul unei prăbuşiri în vatră, urmat de trei-patru pocnete, împrăştie somnul pe cale de a se aduna în cameră, iar cele trei perechi de ochi se îndreaptă brusc spre flacăra ce a prins deodată puteri (o limbă suplă, sinuoasă, cu marginile înstelate de scântei) precedând îndeaproape întoarcerea vântului. Iar vântul fu din nou prezent, ca şi cum n-ar fi lipsit nicio clipă, pe neanunţate, cu aceeaşi forţă ca mai înainte. Şi acum ştiau că se apropie momentul când unul dintre ei se va ridica, lăsând pe colţul canapelei o adâncitură plină de cute ce nu vor întârzia să dispară, catifeaua păstrând o vreme riduri destinate să se estompeze puţin câte puţin, ca şi cum orice urmă a acestei veghe era condamnată să dispară, ca şi cum scaunele şi zidurile trebuiau să fie gata să primească alte confidenţe, menite să le denatureze ori să le completeze pe acelea abia făcute de femeia între două vârste – fiica pocăită a unui general în retragere – ce urmărea colacul de fum subţire şi sinuos care tocmai îi ieşise din gură şi care o preocupa încă, de parcă pentru ea ar fi fost un soi de destin oscilând între prăpastia unei adolescenţe prelungite şi cea a unei maturităţi problematice.

Tăcu mai bine de două săptămâni. La liceu, părea să o evite pe Geneviève, şi era bizar să o vezi pe această regină de o noapte revenind la chipul ei şifonat, ce dispărea în spatele ochelarilar cu dublu focar, la părul sur torturat de vânt, la şoldurile prea largi, înecate într-un palton ponosit, şi la caietele de şcoală, înmuiate de apă, decolorându-i-se pe degete. Poate fugea de acel chip, fiindcă acum se trezise cu totul din beţie; pe coridoarele liceului, printre colege şi eleve nu mai era în stare să-şi joace rolul ca altă dată în luminile salonului, în mijlocul tuturor fantomelor stârnite de vorbele ei. În orice caz nu mai aduse niciodată vorba despre Salah, de parcă aureola cucerită de el alergând de la un tufiş la altul, din pădure în

sat, îi interzicea să fie amestecat în viaţa de toate zilele. Iar Geneviève îl socoti, în cele din urmă, atât de puţin însemnat în comparaţie cu treburile de la liceu, încât se întrebă dacă va mai da vreodată semne de viaţă şi chiar dacă existase.

Pentru Lancelot, el exista însă fără putinţă de tăgadă, fiindcă apartamentul căpăta treptat formă. Lancelot îşi vedea visul întrupându-se, pironind spaţiul care până atunci nu încetase să se eschiveze, să se disloce ca măcinat de un burghiu obscur. Şi îşi dădu seama că întreprinderea lui se afla pe punctul de a reuşi vedea acum cu ochi proprii cum toate liniile de forţă ce străbăteau terasa, piscina, apartamentul şi dependinţele acestuia, căminul monumental adâncit pe trei sferturi, converg către un punct unic, încă invizibil şi că împlinirea operei avea să suscite, în mod necesar, nu porţiunea de spaţiu gol, figura geometrică pură ocupată de lucrare, ci materia compactă, plină de colţi, zâmbete, priviri, cu o coamă de fiară menită să slujească drept aureolă splendidului cap jupiterian – Salah Eddine aşa cum îi apăruse lui Lancelot când îl făcuse să viziteze, cu lanterna în mină, aceeaşi clădire abandonată ploii şi mai ales aveau să-l primească pereţii într-o zi.

De aceea nu s-a mirat când a văzut-o apărând uşa palierului, trăgându-şi marginile halatului peste piept, peste pulpele goale – fără ochelari din nou şi răspândind un miros puternic de whisky – asemeni cu peştele-pilot care deschide calea rechinului; venise numai ca semn prevestitor, ca emanaţie a fiinţei ce o marcase destul de puternic incit să-i sublinieze golul privirilor şi al gesturilor, acum, când se retrăsese din ea, risipindu-se către orizonturi la care îi interzicea accesul. Astfel că Lancelot îşi putu spune „Nici el, probabil, nu e departe. Voi auzi vorbindu-se de elu.

În aceeaşi seară ea vorbea despre Salah Eddine. Desigur, îi trebuise mai întâi un pretext pentru a se introduce la Rampe Faraj. Fiindcă nu zise (încă nu venise

momentul): „Nu mai pot, abandonez… Ajutor!…”, ci: „Crezi că Geneviève va accepta să cinez – dacă nu să mă şi culc – aici? u o spuse cu tonul unuia care continuă să se achite de obligaţiile mondene în cotiga în care e dus spre eşafod. Apoi adăugă, cu aceeaşi răsuflare precipitată, abia puţin încetinită de alcool „Şi pe urmă… nu simţi?… Vaporul are tangaj… înainte, înapoi, hop!… Tot aşa, de la prânz încoace…44 Iar Lancelot continuă „Da, ştiu… Construcţie antiseismică…”

Iar acum era acolo, ghemuită în berjera roşie, în hainele de lucru; aşeza pe o farfurie de pe măsuţa de lângă scaun aripa de pui pe care până atunci se prefăcuse că o ronţăie – ca şi cum gestul acesta ar fi fost preambulul ideal al povestirii ce i se îngrămădea pe buze.

Spuse: „Vă gândiţi, poate, că sunt aici ca să-l judec, şi e posibil ca asta să fie raţiunea profundă, limpede şi stupidă a prezenţei mele la voi. Evident, voi face tot ce voi putea ca să-mi găsesc un alibi, să inventez motive ascunse care ar avea meritul de a-mi dezvălui un adevăr nebănuit, mai adevărat decât celălalt, cel aparent, care la urma urmei este singurul – cum să ştiu? Fapt este că de trei săptămâni, de aproape o lună el a dispărut (mulţumindu-se, încă o dată, într-o bună dimineaţă, să sară din pat, ca şi când ar fi hotărât în somn «Trebuie să plec. Mi-e cu neputinţă să-ţi spun când mă întorc.» Apoi nicio veste. Nimic. Şi nu-mi rămâne decât să-mi zic «Poate că mâine…» Şi aşa în fiece zi. Încât întrebarea în cele din urmă ajunge «Şi dacă de data asta nu va mai fi niciodată?…»

Până în prezent, tot ce aveam în mâini era propriul meu gol, spaţiul circumscris de soarta mea – nesfârşit. Şi nu-mi rămânea decât să-mi asum acest gol, să mă confund cu această soartă, pentru a plonja dincolo de suprafaţa secundelor şi a încerca să le simt cum se înnoadă undeva în adâncuri, poate dinainte de a ne fi început viaţa în comun sau poate dinainte de a ne fi întâlnit, înainte ca fiecare să se fi putut gândi că undeva pe lumea asta există celălalt, să servească drept pârghie propriei lui vieţi, îmi

veneau în minte eclipsele lui recente, din care îl vedeam întorcân lu-se cu faţa trasă, cu ochii iluminaţi, cu mâinile pătate de cerneală. Mă săruta, îşi arunca servieta pe patul cu aşternuturile nestrânse şi zicea arătându-şi colţii «Vrei să-mi citeşti ultimul articol?» Şi eu citeam textul. Şi îmi ziceam «E pe undeva, în mijlocul naturii, pe cale de a-şi organiza detaşamentele de partizani. Cumpără arme. Târăşte după el nişte furioşi de vârsta lui, care îşi închipuie că pot începe în ţara asta curăţenia de care lumea are atâta nevoie…» Zadarnic însă îmi repetam refrenul ăsta, ştiam că adevărul e altul, ceva îmi şoptea că, dacă vream să fiu sigură că îl pot afla, trebuie să mă strecor ceva mai la fundul apelor – ale mele, ale lui, fiindcă erau amestecate, fiindcă în prezent destinele noastre se înlănţuiseră – acolo unde transparenţa suprafeţei lasă loc tenebrelor de la marile adâncimi. Îmi povestise frânturi mari din viaţa lui, continua să o facă. Ştiam aproape tot ce era în stare să-mi spună, ce era el însuşi în stare să ştie şi-mi ziceam că poate adevărul îi scapă până şi lui, că era incapabil să discearnă motivele care îl făceau să acţioneze, care îl făceau să dispară din sezon în sezon – pentru că se lăsa cu prea multă patimă dus de existenţă, era şi prea tânăr ca să aibă o viziune clară a ceea ce este el însuşi, a forţelor care îl împingeau prin lume. Şi căutam, căutam. Până ce, într-un târziu, am întrevăzut o licărire. Până ce mi-am zis ««Ei, da Mi-a spus totul. Mi-a spus lucrul acela fără să-şi fi dat seama… Şi, după o clipă «Poate, dimpotrivă, ştia, era perfect conştient şi conta pe mine ca să reconstitui adevărul, să pun cap la cap piesele de puzzle risipite cu dibăcie în cele treizeci-patruzeci de nopţi de confidenţe, când îl ascultam vorbindu-mi în întuneric fără să-l întrerup (avea oroare de întreruperi), sprijinindu-ne amândoi capetele pe aceeaşi pernă, până ce, deodată, se oprea: Ajunge pentru astăzi. Căpşorul tău nu mai e în stare, cred, să înregistreze nicio vorbă în plus. Şi, cum eu protestam, se întorcea cu spatele, fără să răspundă şi curând îi auzeam răsuflarea regulată şi adâncă.»

De aceea, când dispărea, încercam de fiece dată să pun bucăţile una lângă alta. Şi fireşte, eram transportată dincolo de salon, de încăpere. Începeam să fiu, eu, ca să devin el. Străbăteam episodul pe traiectoria care fusese a lui (şi puţin conta dacă fusese cu adevărat, fiindcă acum eu eram el, iar el începea să fie acolo, în vârtejul imaginilor care mi-l făceau prizonier, care îl lăsau la bunul meu plac!). Mergeam pe urmele lui prin pădurea fermecată, în căutarea mausoleului pierdut – nu aşa cum era ea în epoca lui şi Said, când sângele îneca trunchiurile cedrilor, pinilor, araucanilor şi animalele pentru care era un soi de azil ce le punea la adăpost de puşca vânătorului, de drumurile gudronate sau de bălăngănitul fierului ce gâfâia de-a lungul căii ferate, cu panaşul lui de fum cenuşiu şi coada lungă de vagoane.

Pe vremea aceea să fi avut vreo doisprezece, treisprezece ani. Nu era singur. Mergea în frunte, evident, ţinând în mână un băţ încă verde, pesemne o creangă de eucalipt pe care o tăiase cu un pumnal din colecţia lui şi cu care ciocănea trunchiurile pe măsură ce acestea ajungeau în bătaia armei sale – de pe acum soldat, păstor sau profet, în capul unei coloane sau al unui popor care, deocamdată, se mărgineau la cei doi fraţi ai lui şi la Nejm el Arab. Fiindcă era de Crăciun, şi vărul lui îl invitase la Merzouka, pe toată durata vacanţei, împreună cu Mansour şi Jamal.

Nu venea la Merzouka prima oară. Când fusese mai mic, mama îl aducea adesea la unchiul lui. Şi Mekki îi aştepta împreună cu Nejm el Arab pe peronul gării aşezate în plin câmp, între pădure şi Saint-Roch. Îndată după ce-şi săruta unchiul şi vărul (acesta ajunsese băiatul cu trăsături delicate, pe care el nu va întârzia să-l tortureze – în ziua când a citit în ochii lui o admiraţie pasivă, un abandon pasionat – salutându-l cu vorbele «Hei, femeiuşcă!» sau trâmbiţând în faţa trupei sale, o bandă de băieţandri feroci, crescuţi de vreo trei-patru derbedei de prin mahalalele oraşului, acolo unde apa şi curăţenia lăsau de dorit «Parizian nenorocit, şade-n e… cu un chibrit!» –

poate ca să nu recunoască boala ciudată pe care tandreţea lui Nejma o făcea să se nască în el ca şi dorinţa, gelozia lui faţă de obrajii roşii, părul auriu şi buclat ale acestuia); mama încerca să-l împingă pe bancheta capitonată din fundul caleştii care în urmă cu douăzeci de ani fusese gloria tatălui ei, bătrânul şi Brahim – înainte ca vinul şi femeile să fi izbutit să-l pironească sub o lespede, într-un colţ al propriilor lui pământuri. El refuza să se cocoaţe pe perna de piele neagră şi lustruită. Cerea să stea alături de vizitiu şi îşi poftea vărul să-l urmeze. Şi, în timp ce Lalla Nefissa, în caleaşcă, rezemându-şi capul de peretele tapisat cu un moar stacojiu pe care timpul nu ajunsese să-l strice (mulţumită şi grijii acordate de bătrânul beţiv unei trăsuri celebre în tot ţinutul) începea o discuţie pătimaşă cu fratele ei, totdeauna aceeaşi, sau aproape – fiindcă de fiecare dată era vorba despre felul cum acesta administra moştenirea paternă şi despre fratele lor mai mare, care ispăşea la ocnă uciderea judecătorului Chancel, el punea întrebări vizitiului, omul pe care şi Brahim îl angajase acum douăzeci de ani să mine trăsura şi care, cu timpul, îşi scosese la mezat livreaua (nu fiindcă pretenţiile bătrânului destrăbălat provocaseră un soi de furtună pe o rază de douăzeci de leghe împrejurul fermei, un formidabil hohot de râs, în colibele arabilor ca şi la europeni, ci pur şi simplu pentru că hainele ajunseseră să se mototolească iar jobenul nu rezistase unei grindine mari cât oul de porumbel), schimbând-o cu o jelaba, un turban şi o pereche de papuci, ceea ce îi îngăduia o atitudine mai relaxată – de pildă să-şi răsucească ţigări sau să-şi îndrepte nv-staţa îngălbenită de tutun în vreme ce-i încredinţa hăţurile lui Salah Eddine şi îşi îndrepta asupra caii ar privirea de filosof hârşit de viaţă. El îi punea întrebări, iar Nejm el Arab, crispat de frig, se mărginea să asculte. Era interesat de pădure, fiindcă aceasta revenea din ce în ce mai des în centrul lungilor discuţii contradictorii între tatăl şi mama lui – până într-atât, încât ajunsese să-i apară, noaptea, în vis, cu trunchiurile

adunate într-un zid de netrecut, într-un labirint care-şi înşira la nesfârşit alveolele şi fundăturile, cu îndepărtatele licăriri pe care vârful arborilor le filtra, sus, deasupra capului; această pădure de unde, noaptea, nu reuşea să scape decât trezindu-se, cu o tresărie, aproape ţipând şi plin de transpiraţie, o putea vedea defilând dincolo de vizitiu şi de calea ferată, pe măsură ce vehiculul dintr-un alt veac se înfunda în câmpiile ruginii, sub învălmăşeala norilor luminaţi de soarele la asfinţit, cu toată încărcătura lui de interese frustrate, de ranchiune şi patimi ce nu aşteptau decât un detonator pentru a exploda, în vreme ce vizitiul biciuia caii, iar aceştia luau în piept vântul serii ce bătea dinspre fermă. Încă de pe atunci, urmărind cu privirea trunchiurile aliniate în dosul boschetelor de fistic şi al arbuştilor, de unde îşi făceau apariţia, din timp în timp, un iepure, un şoarece-de-pădure sau o vulpe, auzea în sinea lui o voce care şoptea «Toate astea sunt făcute ca să fie învinse – asemenea fricii. Toate astea sunt făcute ca să fie dresate, să-ţi mănânce din palmă şi să dea înapoi când le arăţi biciul» (şi se strâmba dezgustat la Nejm el Arab, fiindcă el era doar o fetişcană şi nu un războinic).

Iar în ziua aceea mergea printre trunchiurile interzise, în fruntea fraţilor săi. Îndrăznise. Îndrăznise deoarece statura, ca şi muşchii – care îi împingeau, îi trăgeau trupul, într-o lungă tresărire voluptuoasă şi brutală – îl convingeau că e un bărbat şi că pentru el vârsta fricii, a supunerii trecuse; tolera autoritatea părinţilor, a învăţătorului fiindcă asta era regula, şi el consimţise să o respecte, fiindcă şi unii, şi celălalt meritau să le facă pe plac – altminteri el ar fi violat cu scrupulozitate regulile, ca să-şi rămână fidel sie însuşi, forţei care îi slujea drept suport în viaţă, setei lui de a cunoaşte şi a risca. Îndrăznise pentru că acum ştia. Pentru că era destul de mare ca să pună întrebări, să cerceteze răspunsurile – încât pădurea încetase cu totul să-l mai sperie, se prefăcuse într-un obiect al cuceririi, iar pentru el venise ziua în care să violeze spaţiul virgin, sacru, dintre

calea ferată şi Belle-Rive. Câtă vreme nu fusese sigur pe forţa lui (când carnea şi oasele prea plăpânde îi hibernaseră în gerul adolescenţei), dăduse înapoi în faţa îndrăznelii acţiunii. De câte ori se aventura în hăţişul de eucalipţi, pini, cedri, de câte ori automobilul ori caleaşca erau obligate să o ia de-a lungul lor ca să ajungă la poarta fermei se găsea cineva să-l aducă la ordine – mama sau unchiul lui, şi Mekki, preveniţi de Nejma care, înnebunit, făcea cale întoarsă şi alerga la ei (el care, de la naştere, trăise sub interdicţii, cu ameninţarea unui sabat de moun[13] agăţată deasupra plecărilor şi venirilor şi a somnului lui, chiar numai dacă i-ar da prin minte să încalce legea, să-şi arunce privirile spre pădure, să pătrundă acolo în vis). Şi apăruse de fiece dată împreună cu un chip de adult înspăimântat, o mască tragică, în vreme ce o mână febrilă o apuca pe a sa şi deasupra capului auzea mereu aceeaşi interdicţie, aceeaşi litanie «Nefericitule, nu ai voie, nu ai voie… Până la urmă au să te mănânce lupii!…» Apoi lupii lăsară locul hienelor, hienele leilor, mistreţilor şi tigrilor – fără a-l face să renunţe niciodată la ideea lui fixă, întrucât acolo găsea ocazia potrivită de a surprinde animalele care dispreţuiau pavajul străzilor şi fântânile publice (aşa că, în cele din urmă, şi Mekki trimitea pe urmele lui un argat care îl aducea înapoi la cuib invariabil furios şi lovindu-l pe om cu picioarele) până să ajungă să priceapă ceva din discuţiile purtate de părinţi între ei, apoi de mama lui şi şi Mekki.

Şi până când, în acea după-amiază de decembrie, viola prima oară sanctuarul interzis, templul cu o mie de pilaştri ce sprijineau, foarte departe, sus, bolta cenuşie a cerului, pe când se afla în fruntea fraţilor şi a vărului său, precedat de câinele lui Nejma care, la cincizeci de paşi mai încolo, alunga din vizuină o sălbăticiune oarecare, toată vechea poveste îi trecea prin minte – mai degrabă vechea legendă, pentru că, în ciuda unei pubertăţi prea precoce,

13 De la singularul Jinn“, însemnînd duh, spiriduş, fantomă, a căror acţiune poate fi benefică sau rea.

imaginaţia lui transforma faptele într-un soi de înfruntare cavalerească, de turnir bogat colorat (el fiind acela ce îndrepta greşelile, apărătorul celor slabi, el, a cărui spadă se afla de pe atunci în slujba Legii şi a Poporului). Îşi putea zice: «Copacii ăştia nu sunt ai lor. Sunt ai noştri. Ai mei!» Şi ştia că dovada nu va întârzia să i se arate, fel clipa când ochii lui, tot scotocind prin semiîntuneric, rătăcind de la un trunchi la altul, vor ajunge să descopere mausoleul uitat, moscheea mică pe acoperişul căreia se înălţau globurile de aramă (aşa cum, în repetate rânduri, o descriseseră mama şi unchiul lui) şi unde odihneau osemintele Sfântului care, odinioară, pe vremea când ţara însăşi era un sanctuar, înainte să fi fost profanată de invadator, de şoselele acestuia, de căile ferate, tractoarele, locomotivele şi vagoanele lui, adusese lumina înţelepciunii sale întregii bucăţi de pământ aflate între Oued şi Chélif şi câmpie, unei zone unde aveau să se ridice într-o zi, printre nenumărate târguri şi cătune, Bellecôte, Saint-Roch, Pélissier – nu numai un Sfânt al cărui cult aproape că dispăruse (devenind, prin forţa împrejurărilor, clandestin) de când pădurea trecuse din mâinile bătrânului beţivan, vânător de fecioare, în cele ale străinului cu faţa sepulcrală, cu obiceiuri austere, ce nu izbutea să dezmintă posesiunea caleştii până ce n-a sfârşit prin a o ceda vecinului său arab (curăţată, unsă, lăcuită, obiect al unor îngrijiri constante, până într-atât înfăţişarea ei delicată evoca aristocraţia crinolinelor şi a duelurilor cu pistolul, adică o epocă în care imaginaţia ţărănoilor situa nobilimea, titlurile şi banii); Renaud-Adhémar-Irénée Ferrier, bunicul lui Geoffroy, care încercase să introducă între numele lui şi seria de prenume imposibile o particulă destinată în egală măsură eufoniei cât şi amintirii originii sale nobiliare – nu numai Sfântul, Ascetul căruia Cucerirea, legile şi maşinile ei ajungeau să-i arunce numele în uitare, ci probabil fondatorul familiei bătrânului dezmăţat, deci strămoşul lui şi Mekki, Lalla Nefissa, al fratelui lor, ucigaşul judelui Ghancel – şi poate vocea

sângelui îl agita pe Salah de fiece dată când, prea mic, se apropiase de pădurea interzisă, ca şi în ziua aceea când, pentru prima oară, pătrunsese acolo, hotărât să găsească mausoleul şi să agaţe în el drapelul clanului.

Fiindcă trecutul nu murise; el era acolo, mereu acolo (şi va fi încă multă vreme, până la ultima picătură din sângele neamului Ferrier, ultima picătură din sângele neamului Lansări, al neamurilor Lansări şi Al Amn), în spaţiul totdeauna prezent, circumscris de memorie, cu ferma, pădurea, moşia Belle-Rive şi siluetele celor doi strămoşi înfruntându-se, proiectându-şi umbrele demenţiale asupra celor două descendenţe, asupra copiilor şi nepoţilor sortiţi să se înfrunte şi ei, să se iubească şi să se sfâşie. Nu avea importanţă că nu-i văzuse niciodată (dat fiind că şi Brahim murise înaipţe de naşterea lui şi încă nu venise momentul să-l cunoască pe bătrânul Renaud); nu-i venea greu să le creioneze o siluetă, un chip, un fel de a vorbi, pentru că, de fiecare dată când părinţii îi evocaseră în faţa lui pe cei doi moşnegi, el trebuise să completeze golul din dreptul figurii lor, astfel încât să îmbrăţişeze cauza unuia şi să-l trimită pe celălalt la demonii din infern. Şi, bătrânul Renaud îl putea pofti în voie pe bunicul lui în caleaşcă şi putea face să strălucească în faţa acestuia toate luminile unei civilizaţii ale cărei urme erau rare pe pământul Africii; bunele maniere ale neamului Ferrier nu datau de azi, de ieri, iar şi Brahim, cu mintea întunecată de alcool, n-avea decât să se simtă măgulit că a fost luat în seamă de un om pe care vechii colonişti, născuţi sub regi ori sub împărat, îl numeau gentilom şi să-şi fumeze trabucul în tovărăşia lui, pe scaunul capitonat al trăsurii, cu capul rezemat molatic de mătăsurile ce căptuşeau pereţii, pe când celălalt răspundea cu moderaţie sătenilor opriţi la marginea drumului şi care îşi ridicau pălăriile la trecerea lor. Căci familia Ferrier umbla în caleaşcă (o victoria sau o tilbury, după loc şi epocă) de generaţii întregi, iar înainte să fi apărut acest gen de vehicul – în lectică sau în rădvan; bătrânul Renaud, la patru-cinci ani

după ce se împrietenise cu şi Brahim al Amn: în cursul unei beţii rămase de atunci fără pereche, l-a făcut să întrevadă, cu privirea aspră şi cu lacrimi în ochi, originile lui nobiliare tatăl său un duce şi un pair a cărui familie cobora din Car: i cel Mare. Poate că pe atunci Salah era prea mic ca înţeleagă ce voiau să zică toate astea sau pentru a urmări umbrele, relieful scenei aşa cum se desfăşurase atunci sau ecourile conversaţiei dintre cei doi prieteni. Dar mai târziu, când el însuşi urcase toate treptele prieteniei cu Geoffroy şi când acesta îl invitase, împreună cu Nejma, la Belle-Rive (urmau toţi trei liceul la Oran şi se întâlneau în vacanţă pe acelaşi petic de pământ tăiat în două de pădurea Merzouka) Salah putu strânge mâna străMoşului – cu ochi albaştri, mereu vii – care odinioară îi spoliase pe ai săi şi retuşa portretul pe care în imaginaţie i-l creionase bătrânului pe când nu avea decât vreo zece ani şi când părinţii lui, înainte de culcare, evocau acele întâmplări de faţă cu el – nu numai portretul cu pricina, ci scena însăşi, sala de biliard unde şi Brahim şi bătrânul Ferrier, deja încălziţi de o sticlă sau două de bordeaux, se antrenaseră în discuţie, înainte să ajungă la confidenţe (pereţii îmbrăcaţi în marochin cu desene arămii, masa acoperită cu postav verde şi pusă pe un soclu de palisandru, banchetele aşezate între vitrine pe lângă ziduri, şi, în plafon, enorma lustră de aramă cu două cupe opaline întoarse spre covor) şi personajele, cei doi bărbaţi ce-şi jucau reciproc comedia, ochiul rece, calculat al gentilomului – sau al celui care ar fi trebuit să fie aşa ceva – şi care probabil simula beţia, îşi spiona tovarăşul pe care avusese vreme din belşug să-l studieze de când îi făcea cinstea să-l lase în trăsura lui sau să-l trimită acasă condus de vizitiul în livrea, arabul naiv, pişicher şi senzual, având el însuşi destulă nobleţe pentru a fi sensibil la ceea ce mai întâi celălalt îi dădea de înţeles, apoi îi spunea de-a dreptul: despre originile lui, despre felul cum trăiseră tatăl său şi tatăl şi bunicii acestuia în palatul lor din Saint-Germain, la curtea de la Versailles sau pe pământurile lor

din Bretania – şi cuvintele, conversaţia dintre două pahare, apoi dintre două cupe (şampania urmaşe neapărat bordeaux-ului): «Nu, eu nu port numele strămoşilor!

— Cum adică? Un tată îşi lasă totdeauna fiului numele…» Iar celălalt, după ce se întorsese cu spatele şi privea pe geam, ca şi când încurcătura şi durerea i-ar fi fost prea mari ca să le mai ascundă «Numele ăsta îl poţi citi la toate paginile Istoriei – amestecate cu destul sânge, fiindcă s-a făcut cunoscut mai ales pe câmpurile de luptă… Doar că tatăl meu n-a socotit de cuviinţă să mi-l lase; nici averea lui, de altfel; tot ceea ce am e dobândit de mine, cu mâinile mele…»

Şi Salah repeta cuvintele pe care bunicul le auzise în clipa aceea, pe care şi mama şi unchii le auziseră, şi le repeta în minte înainte ca unul dintre ei să se hotărască a i le repeta şi lui «Trăia cu mama, adică o vizita de câte ori putea, între două misiuni în străinătate. Fiindcă îi purta afecţiune şi probabil mult mai mult decât atât. Pe scurt, nu s-a căsătorit cu ea niciodată…» Atunci şi Brahim, pe care alcoolul îl înmuia încet-încet şi care simţea ceva ca un ou umflându-se în dreptul inimii «Faţă de un bărbat care-i face unei femei câţi copii? patru, cinci – şi care pe urmă o lasă baltă ca pe o târfă, nu există decât o metodă…» Celălalt spuse: «Nu. Mai târziu, când am ajuns la majorat (pe atunci eram încă linotipist la *Echo d'Oran*, dat fiind că, la moartea mamei, fusesem luat de un unchi de pe meleagurile acelea) a consimţit să mă primească în biroul lui, la minister…» Şi Brahim aşteptă ca interlocutorul său să-şi golească toată cupa. Celălalt spuse simplu «Şi atunci şi-a amintit, a binevoit să-şi aducă aminte că eram fiul lui mi-a dăruit caleaşca».

Şi Brahim rămase multă vreme interzis; se dezmeticise din beţie, avea ochii tulburi şi buza de jos îi atârna. Îşi zise: «Acuma s-a sfârşit. După asta n-am să mai pot…» Nu ştia că se înşală, fiindcă în el nu murise cu totul speranţa de a dobândi obiectul, vehiculul, caleaşca – acel soi de cufăr pe roţi care te trimitea cu gândul la o insectă

fragilă, la o libelulă. Se înşela, fiindcă într-o zi avea să fie ceva mai beat decât de obicei şi avea să îndrăznească să pună chestiunea pe tapet – încă o dată avea să spună, cu un ton care nu-l costa niciun efort, cu naturaleţea şi inocenţa unui comediant experimentat: «Şi caleaşca aia, eşti tot hotărât să n-o vinzi?» Iar celălalt avea să-i răspundă cu acelaşi ton: «Caleaşca?...» Apoi, cu un zâmbet: «Tot nu, şi Brahim. Ce dracu'; ştii bine că-mi poţi cere orice, afară de asta; e singurul obiect pe care mi-ar fi imposibil...» – Şi se opri, un hohot de râs îi urca în gâtlej; îşi înfipse bastonul în mraniţa de unde calul păştea câteva tulpini aurite de soarele verii. Şi adăugă: – E un lucru pe care dumneata, şi Brahim, ar trebui să-l înţelegi mai bine decât oricine. Motivul care mă face să-ţi refuz caleaşca e întru totul asemănător aceluia care te face să-mi refuzi pădurea. În ce mă priveşte, eu te înţeleg perfect, pe când dumneata...» O spuse cu obişnuitul ton de detaşare olimpiană, de severitate neînduplecată, ca şi cum n-ar fi subliniat un raport dintre caleaşcă şi pădure, ca şi cum n-ar fi pus degetul pe valoarea lor de schimb. Iar şi Brahim nici de data asta nu a simţit manevra. Fiindcă nu mai avea vreme să dejoace capcanele, nu mai era în măsură să opereze o întoarcere asupra celor cinci ani de relaţii cu vecinul lui, să izoleze în memorie diferitele momente când el însuşi îl rugase, apoi îl implorase (fiece refuz nefăcând decât să-i aţâţe dorinţa) să-i vândă vehiculul şi când bătrânul Renaud, la rândul lui, îi propusese să cumpere pădurea; atunci ar fi demontat angrenajul, ar fi dezamorsat bomba. Şi-ar fi auzit interlocutorul scuzându-se sau mai degrabă spunând exact ceea ce trebuia pentru a face – în realitate pentru a fixa jaloanele care, după câţiva ani, ar fi ajuns să însemne: „Iartă-mă. N-am ştiut asta. Crezusem numai că hectarele care, în aparenţă, nu-ţi serveau la nimic pot trece fără dificultate în mâinile altcuiva – ale mele, dacă vrei. Dar dacă zici că mausoleul... koubba[14] conţine rămăşiţele... cum spuneţi voi?... probabil cele ale

14 Cupolă specifică moscheilor şi altor construcţii mice.

strămoşului aflate la originea numelui vostru, al tribului vostru, atunci nu-mi rămâne decât să mă înclin; cunosc eu însumi prea bine valoarea unor astfel de lucruri. De la familia mea am moştenit doar o jucărică nesemnificativă în ochii oricui, dar pentru mine un soi de obiect sacru. Toată lumea va zice că sunt nebun să acord atâta importanţă la patru bucăţi de lemn trase de cai, însă faptul e împlinit şi nici nu ne îngăduie măcar să mai discutăm despre el...» Acestea erau vorbele, sau aproape, rostite la vremea aceea, şi el nu revenise niciodată asupra unei declaraţii atât de grave, fiindcă nu voia să lase impresia că se dezminte – ceea ce nu-l împiedicase însă să revină asupra pădurii ca atare, asupra Sfântului îngropat acolo, ca pentru a marca în faţa lui şi Brahim interesul cu privire la tot ceea ce ţinea de familia lui – în realitate pentru a încerca să afle până unde era hotărât să reziste adversarul şi ce mijloace trebuiau folosite pentru a-l face să cedeze. În acest fel îşi dădu repede seama că în fond şi Brahim nu ţinea prea mult la arbori sau la pământul ce-i purta; după un an sau doi ştia mai multe despre vecinul său decât ar fi putut descoperi însuşi acesta. Şi Brahim îi mărturisise că înainte cu un veac întreaga regiune de la câmpie până la fluviu aparţinuse bunicului său, iar că tatăl său fusese împuşcat pentru vina de a fi ucis cu mâinile sale un administrator care îi ceruse să vadă titlurile de proprietate – iar el nu mai era în măsură să realizeze ca urmare căror catastrofe ajunsese ce ajunsese vlăstarul uscat, aproape steril al unui neam a cărui sevă se confundase odinioară cu pământul „într-o vreme când acesta se întindea cât vedeai cu ochii, neviolat, cald, sălbatic şi fecund pentru oamenii toleraţi de mâlul lui abia zgâriat de plugurile lor şi frământat de copitele vitelor lor. Iar tatăl său fusese judecat, apoi împuşcat; pământurile fuseseră confiscate de administraţia colonială; văduva şi orfanul (el abia începea să se ţină pe picioare) despăgubiţi printr-o sumă de bani de hârtie care, se spunea, era echivalentul, în putere de cumpărare, în voluptăţi şi orgii celeste (serafimi cu sâni de

femeie, râuri de lapte şi miere), a ceea ce pământul, recoltele lui, fără a mai socoti ciclurile anotimpurilor ce făceau griul să crească sau măslinele să se coacă, putea însemna pentru oamenii pe care mai înainte, fie anii buni, fie răi, se ostenea să-i hrănească. Şi Brahim, ca şi strămoşii lui, se născuse din pământ şi din bucata de cer arcuită deasupra acestuia; copil, fusese lipsit de toate astea, inclusiv de armele, de muscheta sau de pumnalul graţie cărora îşi putea apăra bunurile. De aceea, prins în angrenajul amorsat de moartea tatălui, se străduise toată viaţa, cu un soi de frenezie, să delapideze cele câteva kilograme de bancnote care în ochii invadatorului puteau reprezenta echivalentul pământurilor, dar într-ai lui reprezerr. i numai hârtie şi atât; o viaţă care se scurge, pompată molatic de plăcere şi de femei, amante, actriţe, cântăreţe de şantan, în aşteptarea unui vânat mai cu moţ. demimonde, burgheze cu particulă, crescute în staţiuni climaterice, între două jocuri de ruletă, între două cupe de şampanie. Toate astea Renaud Ferrier le înţelegea pe deplin, dar şi Brahim deloc. El, pur şi simplu, se mărginea să răspundă aşa cum răspunsese toată viaţa, pesemne fără s-o creadă: «Nu, pădurea e sfântă. N-o pot vinde, din cauza sanctuarului lui şi Abderrahmane».

Astfel încât, încetul cu încetul, ideea încolţi în mintea lui slăbită; se gândise de o sută de ori, de o mie de ori la obiectul numit de Renaud jucărioară şi care îndeplinea chiar acest rol pentru copilul, pentru sugarul întârziat care era şi Brahim, aşa că nimeni, în fermele şi satele învecinate, nu ignora pasiunea lui pentru fragila, graţioasa efemeridă cu arcuri, în care familia Ferrier (tatăl, mama şi fiul) se duceau la biserică în fiece duminică. Şi până la urmă îşi zise «La urma urmei, de ce nu?» îşi măsură şansele de câştig şi de pierdere. Era cu neputinţă să eşueze. Singurul eşec posibil ar fi fost, poate, un nou refuz al lui Renaud. Dar de data asta Renaud nu refuză. Nu refuză, deoarece era tocmai întrebarea pe care o aştepta de la vecinul lui, cererea la care îl condamnase după o

vânătoare de cinci ani, capcana în preajma căreia îşi organizase pânda şi spre care îşi împinsese vânatul cu minuţie şi cu dragoste. Deci nu spuse nu.

În ziua aceea îl primi el însuşi la uşă. Avea aerul preocupat – nu acela al prietenului curtenitor, plin de solicitudine, uşor preţios şi distant cu care îl aborda de fiece dată pe şi Brahim, ci acela al omului hărţuit de împrejurări, care îşi cântăreşte şansele de reuşită într-o afacere unde a mizat e bună parte a resurselor sau pur şi simplu liniştea lui. Pe scurt, nu mai juca. Îl introduse pe şi Brahim în bibliotecă şi îi zise fără ocolişuri: «Mi-e teamă, dragă Brahim, că mi-ai dat virusul dumitale…» Se aşezase în spatele biroului şi răsucea în mâini un coupe-papier, în vreme ce ochii albaştri – cărora penumbra, în ciuda lucirilor albicioase, lăptoase aproape, datorate fixităţii privirii, le dădea un reflex nocturn – i se opriseră asupra lui şi Brahim care şedea pe marginea unui fotoliu. Spuse «< Dată fiind importanţa mizei propuse de dumneata, sunt gata să risc pierderea unui bibelou la care am slăbiciunea să ţin peste măsură…»

Partida de biliard – Înfruntarea, turnirul – avu loc la două săptămâni după această convorbire. Era într-o duminică după-amiază. Dimineaţa, Renaud Ferrier se dusese la biserică întovărăşit de soţia şi fiul lui, în trăsura care, din seara aceleiaşi zile, avea să înceteze a-i mai aparţine. Un crainic misterios îi pusese pe toţi vecinii la curent cu asaltul pe care cei doi cavaleri – curtenitorul moştenitor al ducilor şi nobilul beţiv – urmau să-l susţină unul împotriva altuia, astfel încât, între orele trei şi patru după-amiază, drumul ce lega Belle-Rive de Saint-Roch cunoscu un aflux excepţional de maşini cu trompetă, de vechi hodoroage peticite şi şarete trase de catâri. Şi Brahim ajunse printre ultimii. Îşi luă răgazul să măsoare animaţia ce domnea în locul unde, de obicei, nu se găsea decât un rândaş care ducea vitele la jgheabul de adăpat – nu numai curtea fermei ci şi porţiunea de drum dintre grilajul de la curtea fermei şi terasa cu pilaştri peste care

se revărsau bougainvilleele; trânti portiera şi ocoli maşina ca să-şi ajute copiii – Mekki şi Nefissa, care aveau pe atunci vreo doisprezece ani – să coboare. Înaintă prin mulţimea răspândită, ridicându-şi pălăria pentru a răspunde la saluturi oameni dintre care cunoştea doar o parte, colonişti cu care întreţinea relaţii de bună vecinătate sau numai negustori din sat, fierarul, dulgherul, dogarul ce veneau să-i debiteze un soi de compliment acompaniat de râsete şi clipiri din ochi, ca şi cum ar fi fost prieteni de când lumea, apoi ceilalţi, necunoscuţii a căror privire îl străpungea, un fulger nemişcat şi crud îndărătul pleoapelor pe jumătate închise, care îl judecau fără a-şi mai da osteneala să-şi ascundă dispreţul, aşa încât animalul din el deschise un ochi, se trezi cu totul, adulmecă dezastrul iminent, capcana, pânda, pierderea averii; nu mai putea face cale întoarsă acum, când se aventurase până aici, când toţi aceşti ciorchini de oameni i se îngrămădeau în urmă, închideau ca o barieră trecerea lui, sau mai curând a copiilor care îi urmau, în haine de sărbătoare croite după moda europeană, costumul negru al micului Mekki – cu vesta îmbrăcată peste cămaşa albă, cu jabou de dantelă – şi rochia de mătase bleu a surorii lui, cu noduri şi panglici de catifea – în vreme ce alte grupuri se desfăceau, se retrăgeau pe măsură ce înaintau ei trei, probabil rândaşi de la ferme întovărăşiţi de nevestele şi copiii lor împlătoşaţi în veşmintele de duminică şi pentru care luxul hainelor lui proprii şi ale copiilor lui era ca o insultă – el, odrasla unui neam înfrânt, al cărui tată fusese executat pentru uciderea unui reprezentant oficial al învingătorului şi care crezuse că poate uita cărei suite de catastrofe îşi datora averea, făcându-se tolerat printre cei care îi doborâseră poporul, îi condamnaseră tatăl şi îi luaseră pământurile – în timp ce se desluşea şi îi venea în întâmpinare, de cealaltă parte a balustradei, faţada înaltă, imaculată a reşedinţei seniorale, ferestrele închise ce oglindeau, fiecare, terasa ori cerul, astfel că, deodată, el începea să-şi dea seama de puterea vecinului aflat fără

îndoială la pândă înapoia unuia dintre geamuri, mereu la fel de calm şi distant, la fel de rece în hotărârile lui, spunându-şi pentru a se convinge pe deplin: «Da, e un lucru ce trebuie făcut!» sau murmurând spre soţia lui, heringul decolorat, unicul vlăstar al unui subprefect de colonie, pe care o descoperise într-un salon pe când era linotipist la Oran: «Va trebui să deschidem uşile. Avem obligaţia să-i primim pe toţi aceşti oameni „fără să-l piardă din vedere pe şi Brahim care se apropia, acum cu o mână petrecută pe după umerii copiilor, nici pe oaspeţii săi, pe care peste o clipă îi împinse către sala de biliard – farmacistul, veterinarul, primul adjunct al primarului, pentru că ei trebuiau să servească drept martori, garanţi ai turnirului. Înainte ca uşa să se deschidă în faţa lui, şi Brahim îşi privi copiii cărora, în momentul când treceau de-a lungul pădurii, în pocniturile motorului şi praful drumului, le spusese «Astă-seară veţi avea o surpriză, o surpriză ca niciodată în viaţa voastră!…» Şi deoarece copiii îl întrebaseră imediat despre ce e vorba, făcuse tot ce putea ca să-şi ţină gura: «Tatăl vostru, o să vedeţi… Ca un rege!…» Şi acum repeta refrenul «Nu risc nimic. De ce să-mi fac sânge rău?», apoi, ca şi cum s-ar fi străduit să pătrundă înţelesul cuvintelor ce-i veneau pe buze: «*Sunt* cel mai tare. Am dovedit-o de cincizeci de ori. Şi el o ştie…» Văzu sticla mişcându-se, un fulger gigantic şterse reflexul cerului şi al pilaştrilor: Renaud apăru, înaintă spre el, cu obişnuitul zâmbet pe buze – aceeaşi afabilitate uşor distantă, aceeaşi privire dreaptă şi definitivă. Se putea uita la el în voie. Era, deodată, sigur de sine. Gândi «*În* orice caz, astă-seară duc caleaşca acasă…»

Copiii îşi întinseră mina mică spre prietenul tatălui lor. Renaud îl lăudă pe tată pentru felul cum îi îmbrăcase; se plecă asupra lor, le mângâie părul şi aranjă dantela jaboului, nodurile de catifea ale rochiei. Apoi se îndreptă şi îi invită să-l urmeze în salonul unde îi aştepta o gustare. Dar copiii refuzară; se mulţumiră să lase capul în jos şi să-şi contemple vârfurile pantofilor, ţinându-şi buzele strânse

cu încăpăţânare, ascunzând dincolo de perdeaua groasă a genelor ochii căprui străbătuţi de fulgere aurii. Zadarnic tatăl le adresă câteva cuvinte în arabă, ei nu se clintiră, poate din timiditate, fiindcă faţada înaltă şi albă, cu balcoanele ornamentate şi pilaştri ce întrerupeau monotonia le impunea – lor, care erau obişnuiţi cu libertatea câmpiei, cu jocurile alături de fiii muncitorilor – poate pentru că Lalla Hasnia, mama lor, îi dăscălise zugrăvindu-le locul unde ea ştia că tatăl joacă şi se îmbată în fiece seară ca pe o anticameră a iadului, plină de mouni gata să-i tortureze. Cei doi bărbaţi renunţară, deci, să-i mai convingă; dispărură dincolo de uşa largă de sticlă, iar fulgerul readuse reflexul pe care din nou îl făcuse să se răstoarne. Şi cei doi copii rămaseră înţepeniţi acolo, pe dalele terasei, în hainele somptuoase care, prin contrast, păreau a servi drept recipient inocenţei lor – mână în mână, ca pentru a se uni împotriva forţelor maligne care puteau da târcoale împrejur, poate copiii argaţilor şi ai sătenilor care încet, încet îi înconjurau, se apropiau cu intenţia de a face şotii, traşi imediat înapoi de părinţii lor, grupuri de oameni de unde se desprindea deodată un bărbat cu voce aspră, nervoasă sau roiul de femei înghesuite în jurul băncilor de lemn, mamele trăncănind cu intonaţii iberice*, ocupate tricoteze, să dea piept nou-născuţilor şi care vreme de o clipă îşi întrerupseseră pălăvrăgeala ca să scruteze, cu ochii lor negri, încăpăţânaţi, pătrunzători ca nişte burghie chipurile celor doi campioni în frac. Rămaseră în picioare, alături pe aceeaşi dală de piatră cenuşie toată după-amiaza, chiar atunci când uşile clădirii înalte se deschiseră iar copiii şi femeile dispărură în penumbra interiorului, chemaţi de un servitor care îi invita să ia răcoritoare; chiar când soarele sfârşi să coboare pe geamuri, iar fulgerul imobil, explozia încremenită în cadrul ferestrei cedă locul unei frânturi de cer senin, asemeni unei vopseli de mătase luminescentă. Apoi cerul se coagulă într-o serie de cocoloaşe de lână mărginite cu aur, carmin, apoi ametist şi care deveniră

curând nori negri ce-şi rostogoleau masa cenuşie peste azurul colorat în negru; luminile sfredeliră spărturi largi, identice, prin masa sumbră a casei. La una dintre ele, la parter, se traseră una peste alta marginile unei perdele; în clipa aceea copiii şi mamele lor sfârşiseră de mult să-şi înghită sucul de portocale, se întorseseră de mult acasă, înainte de a fi fost surprinşi de asfinţit şi de frig, unii abandonând aici un tată care se încăpăţâna să rămână pentru a afla sfârşitul partidei. Dar fratele şi sora continuau să-şi înalţe siluetele spre cerul nocturn, agăţaţi mereu unul de mina altuia, imobili ca un grup de piatră, ca una dintre statuile pe care un cunoscător s-ar fi aşteptat să le găsească pe terasă, de-a lungul balustradei. Erau aici, ochii lor migdalaţi clipeau din vreme în vreme în direcţia luminilor, spre interiorul clădirii, când tatăl lor apăru, escortat de gazdă şi de cei trei domni care asistaseră la partidă – zâmbitor, obosit, dar cu un aer fericit, ca şi cum ar fi scăpat de o greutate enormă şi n-ar mai fi vrut decât să doarmă şi să uite, cu vesta sub braţ, gulerul cămăşii desfăcut şi cravata atârnându-i dintr-un buzunar. Îşi sărută copiii şi ei putură auzi imediat zgomotul potcoavelor şi al roţilor, jos, de cealaltă parte a rampei cu pilaştri, pe aleea cu pietriş ce scrâşnea. Coborâră alături de tatăl lor, escortaţi tot timpul de gazdă şi tovarăşii acesteia, păşiră pe câteva

O parte însemnată a coloniştilor era de origine iberică trepte şi ajunseră dinaintea cailor, dinaintea siluetei lăcuite, a blazoanelor pictate pe portiera vehiculului. Tatăl le deschise portiera şi ei se aşezară pe pielea capitonată a banchetei, examinând cu privirea pereţii acoperiţi cu mătăsuri, în timp ce şi Brahim îşi lua rămas bun de la ceilalţi şi urca pe capra vizitiului. Şi pe tot parcursul ei auziră zgomotul maşinii – cea în care tatăl îi adusese la venire – puţin mai în urma caleştii, probabil pentru a-i scuti, ca şi pe vizitiul improvizat, de praful drumului. În curând ajunseră în curtea fermei, iar mama îi aştepta împreună cu Salah Eddine, fratele lor mai mare şi

cu un argat şi copiii acestuia. Tatăl îi dădu jos pe cei doi de pe scara trăsurii, apoi se întoarse spre vizitiul ce cobora din automobil. După care îl ajută pe om să deshame. Omul se sui pe spinarea unuia dintre cai şi, întovărăşit de celălalt, care îl urma la capătul hăţului, se pierdu în noapte. Şi Brahim îl precedase până la poartă; îl auziră spunând, cu voce răguşită de alcool «Ai face mai bine să te dai jos, dacă nu vrei să-i omori, şi pe tine odată cu ei»

În acel moment (Şi Brahim nici măcar nu terminase de închis poarta) putură auzi vocea – calină, compactă, cu ceva dur care dovedea un echilibru instabil, ca în aşteptarea unei replici ce ar fi făcut-o să şovăie, să explodeze, să se sfâşie – un soi de furtună suspendată deasupra nopţii, prin urmare şi a capului lor (iar Lalla Nefissa, după ani de zile, îi putea spune fiului ei «Era exact vocea ta când pregăteşti o lovitură, când rumegi bătaia pe care ai să i-o tragi vreunui golan din cartier pentru că s-a uitat la tine pieziş ori nu s-a dat destul de repede la o parte de pe trotuar – nu numai vocea, erai tu cu totul, acelaşi cap de grepfrut la capătul aceluiaşi gât lung şi musculos, maxilarul gata să devore lumea şi aceiaşi canini, mai ales când zâmbea, de pisică mare, de panteră şi flacăra sălbatică, imobilă, din ochi – poate fiindcă, din pricina rugăciunilor, în vremea când mi te zbuciumai în pântec, sfârşisem prin a obosi Cerul din dorinţa de a aduce pe lume un fiu care să fie replica unchiului său, ca să perpetuez amintirea unei splendori acum dispărute, deoarece, după ce a ispăşit în ocna aceea, în America de Sud, el a murit, şi astăzi tu eşti singurul care aminteşti alor tai cine era şi ce vedeau oamenii în privirea lui, în părul lui răvăşit de vânt când se năpustea peste câmpuri şi prin pădure, cu călcâiele goale înfipte în coastele calului, pentru că era prea liber ca să poarte pantofii cu care şi Brahim izbutise să ne încalţe, pe Mekki şi pe mine, fără a mai socoti hainele scumpe prefăcute de el, cu regularitate, în zdrenţe, fiindcă îl împiedicau să respire în voie, cu care se rostogolea în praf sau în noroi când avea prilejul să se

bată, adică în fiecare zi, deci îmbrăcat simplu cu un burnuz strâns la mijloc cu o bucată de pânză răsucită de patru-cinci ori, câteodată cu un burnuz negru aruncat pe umeri, care îi dezgolea torsul de culoarea cărămizii arse prea tare, silueta lui făcând corp comun cu calul ce zbura fără răgaz spre fete dintre care unele aveau câte un copil de la el – tot ce mai rămânea frumos, mare şi nobil în această ţară în curs de aservire; unchiul care purtă numele său, Salah Eddine, eroul, cel ce îndrepta greşelile, oşteanul Domnului…»), ÎI auziră spunând «Va să zică, tată, e a ta?» Iar şi Brahim, copleşit de oboseală şi alcool şi totodată de pace şi de somn şi cu beatitudinea zugrăvită pe chip «Da, e a mea!» Şi din nou Salah Eddine (cu un alt debit decât adineauri, deoarece anumite cuvinte se ridicau deasupra restului frazei «Nu, tată; nu trăsura – pădurea!» Şi Brahim se întoarse spre fiul lui; îi văzu silueta înaltă şi ochii ce străluceau la lumina unei lămpi cu ulei aşezate pe un butoi răsturnat. Îşi văzu soţia, care nu se clintea, la doi paşi de Salah Eddine – care aştepta, ca şi cum nu făcuse toată viaţa nimic altceva decât să aştepte clipa în care fiul mai mare avea să-i vorbească tatălui, ca şi cum îşi repetase scena în minte de nenumărate ori şi acum venise clipa să o verifice. Tatăl se încruntă. Spuse: «Ce e? Nu cumva îmi ceri socoteală?…» Iar adolescentul nu răspunse – nu fiindcă avea nevoie de timp; se întoarse spre argat şi fiul acestuia, se mărgini să pocnească din degete, drept care cei doi dispărură prin uşa tăiată în poartă iar şi Brahim îşi putu repeta întrebarea: «Ei, ce?… Vreau să ştiu: îi ceri socoteală tatălui tău?» Iar celălalt – mereu acelaşi bloc de linişte gata să se facă ţăndări «Caleaşca în schimbul pădurii, nu-i aşa, tată?…» Şi Brahim rămase o clipă năucit, probabil fiindcă întrevedea o ieşire şi era prea obosit ca să nu profite de ocazie. Zise: «Nu, caleaşca plus nişte bani. E bine că lucrurile au ieşit aşa, altminteri târgul n-ar fi drept, nu şi, pentru a nu-şi pierde cumpătul, prinse cu un gest scurt biciul înfipt în lăcaşul lui, în stânga caprei vizitiului şi se lovi cu el peste picioare. Şi din nou răsună vocea aspră

şi răbdătoare (astfel încât cei doi copii puteau vedea acum sau mai degrabă ghici alterarea ce începea să schimonosească chipul fratelui lor mai mare): «Cât, tată *1*» Şi Brahim se opri deodată; trăsăturile îi încremeniră, mâna îi înţepeni, cu biciul ridicat, cu şfichiul măturând pământul. Dar Salah nu-i lăsă răgazul să-şi vină în fire. Repetă «Am întrebat, cât?» Apoi, cum tăcerea se prelungea, iar şi Brahim nu ajungea să ia o hotărâre, şi trăsăturile i se crispau tot mai mult cu fiece secundă, braţul îi căzuse, biciul se târa pe jos «Ia spune, tată… Spune, dacă ai curaj…». Şi celălalt se înmuia acum cu totul, ca şi când greutatea coloanei de aer ce-i apăsa capul şi umerii l-ar fi împins spre pământ, l-ar fi ghemuit, l-ar fi chircit (şi copiii se întrebau dacă n-avea să se aşeze în praf, peste urmele de roţi şi de potcoave; dar nu, asta ar fi cerut o serie de mişcări prea complicate şi el nu era în stare să le organizeze şi să le execute) aşa că avea aerul unui plantigrad lipsit de suflu, când îl auziră mormăind, mai mult horcăind «Nu mai e niciun fiu în ţara asta… la noi, în poporul nostru, niciunul, niciunul singur…» Şi acum adolescentul (făcuse un pas înainte, iar lămpaşul încetase să-i mai lumineze faţa, astfel că şi Brahim pesemne că nu-i mai vedea decât silueta înaltă ce se decupa pe luminozitatea nedesluşită a clădirilor, în afară poate de ochi şi dinţi care străluceau în întuneric): «În poporul nostru, ia spune, câţi taţi socoteşti în stare să facă ce faci tu?…» Şi celălalt avu puterea să şoptească (dar cu un glas atât de decolorat, încât era limpede că-şi dă seama nu numai de faptul că fiul lui îi umilea, ci şi de maniera în care el accepta umilirea, plecându-şi capul, făcându-se mic în faţa tânărului, a teribilului dresor: «Ce fac, spune-mi şi mie!…» Atunci fiul (putând constata că îl întrece cu un cap) – «Ceea ce faci! Toţi cei care sunt aici şi care poartă în vine sângele tatălui tău (se pot întreba cum e cu putinţă un asemenea lucru, pentru că tu, un om ca tine. un renegat şi un beţiv ai făcut să le curgă sub piele sângele tatălui tău şi al strămoşilor lui, până la Sfântul

înmormântat în pădure, până la zămislitorul tribului, într-o ascendenţă de înţelepţi, de cărturari şi de războinici) pot depune mărturie bunul acela nu-ţi aparţinea şi tu l-ai schimbat pentru porţia ta zilnică de vin, de femei şi de vânturături. Şi el, bunul acela trebuia să ajungă intact în mâinile lor pentru ca, la rândul lor, ei să-l poată trece, intact, în mâinile copiilor lor şi al copiilor copiilor lor, pentru că era un lucru care nu se cumpără şi nu se vinde, cum nu se cumpără şi nu se vând un picior, o mână, un ochi. pentru că el e memoria a ceea ce am fost noi în vremea de demult, înainte ca pământul să se fi mânjit, a ceea ce socotim să ajungem iar într-o bună zi, cu ajutorul lui Dumnezeu asta ai schimbat tu pentru aburul orgiilor tale, cu ce preţ – două, trei arahide?...» în timpul cât rostise toate acestea, şi Brahim vorbi, scoase gemetele pe care vorbele i le smulgeau, chircindu-se din ce în ce în el însuşi, cu biciul acum la pământ, ca şi pălăria, şi vesta (iar copiii şi soţia se întrebară dacă până la urmă nu avea să se rostogolească pe jos), bâlbâind, sughiţând «E prima oară în ţara asta... prima oară când un fiu...» Dar Salah Eddine se făcea că nu aude, ca şi cum vorbele tatălui nu aveau valoare de limbaj, ci erau numai strigăte provocate în chip necesar de durere; el continua – «Atunci uite, dacă vrei să-ţi mai spun *tată*, mâine, la prima oră te vei duce să-ţi găseşti vecinul, îi vei spune că poate să ia înapoi coaja asta de nucă cu hulube şi că pădurea nu mai e a lui cum nu-i nici a ta şi a nimănui – nu e un lucru care se cumpără sau se dăruie...» Adăugă, cu glas din ce în ce mai grav, incapabil să-şi descleşteze dinţii, cu trupul scuturat de spasme pe care se străduia să le domolească «Dacă nu eşti în stare să faci asta, atunci nu mai eşti tată. Eu am să-ţi ţin locul aici – până ce se va fi dovedit că nu sunt mai vrednic decât tine...» Nu terminase aceste cuvinte, că îl văzură pe şi Brahim aplecându-se ca să ia ceva de pe jos – biciul, la a doua încercare, fiindcă îşi pierdea controlul gesturilor, în furia lui de alcoolic trezit brusc din visul cel mai adânc care dura pentru el de luni şi ani întregi; strigând totodată

sau mai degrabă horcăind din pricină că organele îi erau comprimate, până când se ridică, învârtind codirişca biciului şi făcând şfichiul să vâjâie pe deasupra capului său şi al fiului său – până ce fu în stare a rosti cât de cât inteligibil: «O să-ţi arăt eu ţie, câine… o să-ţi arăt eu cine e tatăl aici!… Apoi, în vreme ce Salah Eddine, surprins de bruscheţea atacului, bătea în retragere: «O să-ţi vâr toate vorbele astea înapoi pe gât, golanule, până ce o să-ţi înghiţi dinţii şi limba odată cu ei!…» – Iar în vremea asta soţia lui se mulţumea să privească, buimacă, ţintuită locului, ştiind perfect că lucrurile nu se vor opri aici, aşadar delectându-se în momentul când văzu că urmarea se profilează, în momentul când fiul mai mare apucă şfichiul şi îl trase spre el cu o smucitură are îl făcu pe tată să zboare paralel cu pământul, pe când glasul lui îl acoperea pe al lui şi Brahim: «Cred că voi fi silit să fac şi asta! Cred că am aşteptat prea mult…» – Dar nu putu isprăvi; tatăl îşi regăsise echilibrul şi se aruncase asupra lui cu pumnii întinşi – astfel încât ceilalţi îi văzură pe tată şi fiu (soţ, frate) rostogolindu-se în praf, mereu în aceeaşi lumină nesigură revărsată de lămpaşul de pe butoi, două uriaşe insecte împerecheate, agitând braţe şi picioare, dintre care se desprindea din când în când un cap, un tors, un pumn ce lovea, ce se înfunda în carnea spongioasă ori în cutele unui veşmânt mototolit, ce izbea o suprafaţă deodată mai compactă, probabil un creştet, judecând după sunetul de tigvă dogită, dacă nu cumva era atingerea de butoi sau de roata caleştii, fiindcă amândoi se rostogoleau, se rostogoleau mereu, la picioarele copiilor ce se apropiaseră cu pumnii strânşi, cu stomacul contractat, ţipând, plângând: «Nu!… Tată!… Salah…» până ce mama lor îi trase violent înapoi şi îi duse spre faţada abia luminată, la extremitatea spaţiului circumscris de razele lămpaşului, dincolo de grămada de saci, de căpestre, de pluguri. Şi, după ce închise uşa îndărătul copiilor, se întoarse la cei doi bărbaţi, iscodind pământul unde ei continuau să se rostogolească, amestecaţi, cu acelaşi şir de

zgomote înfundate, de scuipături intermitente, de explozii care le urcau dinspre diafragmă pentru a le sfâşia gâtlejul – controlând dacă biruitor era cel pentru care se ruga, spunându-şi «Da, iată părul lui şi celelalte, ochii, gura, aparent în stare mai bună decât ale celuilalt, ale adversarului, ale renegatului!» – până ce, la sfârşit, Salah, se ridică, domină de la toată înălţimea lui maldărul de rufe murdare ghemuit la picioare, respirând acum cu mai multă regularitate, din ce în ce mai repede şi contemplând o clipă forma nelămurită pe care puţin mai înainte o numea *tată*, trecându-şi acum mâna prin păr de parcă ar fi vrut să-şi descâlcească gândurile, gândurile şi lungul şir de organe care le secretau al căror impuls era încă prea violent ca să-i îngăduie să spună ce avea de spus şi ceea ce nu va întârzia să zică: «A trebuit s-o fac şi pe asta. Nu voiam, dar a trebuit, ca să înţelegi, tată!… Şi sunt gata s-o iau de la capăt ori de câte ori nu vei fi înţeles – pentru că în povestea asta se află ceva mai mult decât mine şi tine, mai mult decât familia ta şi cele câteva zile pe care ni le-a împărţit Dumnezeu tuturor, lui şi Brahim Al Amn, nevestei şi copiilor lui înţelegi?…»

Iar a doua zi, la prima oră, îl întovărăşea pe şi Brahim în caleaşcă. Se urcă pe capra vizitiului şi rămase cocoţat acolo, sub burnuzul aruncat neglijent pe umerii goi, cu părul cu reflexe roşcate strălucind în lumina matinală, jucându-se cu cravaşa şi caii, în timp ce tatăl lui urca cele câteva trepte ce duceau spre terasă, cu faţa tumefiată, cu buza ruptă, cu obrajii brăzdaţi de zgârieturi, ca şi cum i-ar fi plăcut r, a-şi etaleze înfrângerea – fiindcă asta îi îngăduia să spună «Da, domnule Ferrier, fiul meu are dreptate. Şi fiindcă ştiu că are dreptate, port în faţa dumitale (şi numai a dumitale) toată aceasta ruşine pe chip…» – în realitate întrebându-se dacă nu va fi obligat să-şi urască fiul pentru a se achita de datoria pe care o contractase în acelaşi timp şi faţă de oameni, de publicul gata oricând să batjocorească sau să flecărească, ori dacă soluţia cea mai bună nu era o lentă sinucidere cu alcool,

astfel încât să se anestezieze în raport cu oprobriul şi să lase lucrurile să se limpezească de la sine. Salah Eddine rămase afară tot

Timpul discuţiei, din clipa în care îl văzu pe şi Brahim dispărând dincolo de reflexul geamului până când silueta lui se desenă de cealaltă parte a imaginii (cerul de dimineaţă cu norii săi) şi când se întrupă pe de-a-ntregul în bărbatul care era tatăl lui. Nu avu nevoie să-i pună nicio întrebare. Ghici rezultatul întrevederii doar văzându-l cum înaintează spre scară şi cum coboară treptele – şi văzându-i şi chipul. Astfel încât peste câteva momente tot şi Brahim zise: «Ei bine, poate o să-mi spui şi ce-mi mai rămâne de făcut…» de parcă îşi recunoştea definitiv înfrângerea şi, de data asta, îşi desemna singur fiul pentru a-i succeda în rolul pe care se declara incapabil să şi-l asume acela de cap al familiei, deci bazându-se pe hotărârea unui adolescent de abia de optsprezece ani, făcându-i cunoscut cu un soi de furie liniştită că venise pentru el clipa să-şi ducă până la capăt răspunderile pe care în noaptea precedentă ştiuse atât de bine să şi le revendice cu pumnii. Salah se prefăcu a nu simţi toate aceste nuanţe. Răspunse fără să ezite şi fără să se grăbească «O să consultăm un avocat!» După două ore erau la Mostaganem.

Salah refuză să urce în biroul omului legii. În loc să aştepte pe un scaun într-o anticameră, prefera să-şi expună privirilor curioase pletele zbârlite şi burnuzul; indiferent de vreme, cerul liber era singurul acoperiş pe care capul său îl tolera. Se mulţumi să-şi fixeze privirea în cea a lui şi Brahim: «Tu eşti tatăl, tu trebuie să faci asta, nu» Şi de fiecare dată când şi Brahim se ducea la oraş să consulte avocatul, el îşi însoţea tatăl. Se mărginea să asculte dările de seamă ale lui şi Brahim fără a adăuga niciodată vreun cuvânt, ca pentru a-i restitui prerogativele pe care într-o zi fusese cât pe ce să i le smulgă. Iar celălalt, aidoma unui copil ce merge pe urmele doicii apoi încetul cu încetul cutează să păşească singur, începea să intre în pielea rolului său; afacerea îl interesa, nu obosea să spere

că va reintra în posesia pădurii – şi mai cu seamă încetase să bea. Pe urmă, din nou scăpă hăţurile; pe măsură ce se apropia data procesului, rezolvarea, după spusele oamenilor era tot mai puţin sigură. Începu iar să bea; numai că, pentru a continua să dea curs exigenţelor mereu tacite ale fiului mai mare, întârzia pe cât posibil momentul când ştia foarte bine că se va duce după sticlă. Şi Salah nu ignora nimic din toate astea şi nu spunea nimic.

Iar într-o zi, când era la Mostaganem (în vreme ce tatăl lui îl consulta pe avocat), Salah se duse la frizer. Ieşi de acolo fără plete. Altă dată şi Brahim îl văzu venind îmbrăcat cu o haină de gata şi nu l-ar fi recunoscut de n-ar fi fost privirea gravă, implacabilă pe care acum avea un motiv în plus să n-o mai poată susţine – întrebându-se: «De ce? Unde vrea să ajungă? incapabil să vorbească, să-i spună că sub aceste veşminte sălbăticia lui surprindea de zece ori mai mult şi că trupul lui neîmblânzit, musculos se dezvăluia mai limpede decât dacă ar fi fost gol. Apoi se obişnui cu împopoţonarea asta, sau mai curând hainele se lăbărţară, sfârşiră prin a încheia un fel de armistiţiu cu picioarele şi cu torsul pe care erau chemate să le acopere. Dar Salah le purta doar cu ocazia ieşirilor dincolo de colţul de pământ (câmpurile şi, chiar în această epocă în care ar fi trebuit să înceteze a se aventura acolo, pădurea) ce alcătuia întregul lui univers; acasă circula desculţ, îmbrăcat cu aceiaşi pantaloni lăbărţaţi, cu acelaşi burnuz aruncat pe umeri. În cele din urmă păşi după tatăl său în cabinetul avocatului. Asistă fără să scoată o vorbă la fiecare consultaţie. Apoi se duse singur în oraş, vagabondă ore în şir pe străzi, unde ţinuta lui încetase să mai atragă cete de gură-cască, dădu târcoale pe lângă biserică, pe urmă între Trois-Ponts şi templul protestant, pe latura pieţii, inspectând fiecare dugheană, fiecare debit de tutun, examinând critic vitrinele cafenelelor, aranjamentul cărţilor în librării, oamenii care hoinăreau şi maşinile. Iar şi Brahim îşi spunea, seara, când fiul său se întorcea: «Gata! Şi el e gata să facă saltul!...» Şi nu se putea

împiedica să nu simtă ceva ca un soi de mică înţepătură de satisfacţie care îl gâdila în dreptul inimii; îşi închipuia că existenţă (cele optsprezece primăveri pe care fiul mai mare tocmai le împlinise) avea să-l revanşeze asupra mentorului de ocazie, a călăului tăcut ce-i urmărea fiecare pas şi, împotriva voinţei sale, îi trezea conştiinţa – acest maelstrom de orgoliu, invulnerabilitate, sălbăticie ce nu va întârzia să fie învins la rândul lui de fascinaţia oraşului, de moravurile cuceritorilor şi, de ce nu? de alcool. Dar se înşela. Salah Eddine pur şi simplu îşi studia adversarul. Voia să-l descifreze pe necunoscut şi să-i afle punctele slabe, aşa încât să fie mai sigur că-l înfrânge. Începu curând să cutreiere străzile ce se învecinau cu Palatul Justiţiei. Acum, când ştia înaintea cui avea să se pledeze cauza, îl aştepta pe judecătorul Chancel în faţa clădirii. Îi cunoştea orele de venire şi de plecare, îi scruta chipul de mucava, încercând să descifreze nişte gânduri în pupilele pe care abia le întrezărea în spatele strălucirilor duble ale ochelarilor cu montură de aur. Până la sfârşit ajunse să-l urmărească pe străzi atunci când magistratul ieşea de la Palatul Justiţiei. Nu-i mai rămânea acum decât să se ţină după el în interiorul clădirii, ceea ce nu întârzie să facă. Şi întâlni un bărbat (un adult, evident – deşi, dacă i-ai fi ras mustaţa de grec pe care o purta, probabil ca să pară mai bătrân, ar fi putut ezita în privinţa vârstei lui; pe scurt, un grefier sau un aprod ataşat prin partea locului, ceea ce îi permitea să bată coridoarele, să facă pe importantul, să-l examineze pe băieţandrul care apărea pe acolo din ce în ce mai des, cu maxilarele lui de carnasier şi privirea hotărâtă, dar cu trupul şovăitor, aşteptând, nădăjduind, ce?); îl întâlni şi i se adresă, peste vreo săptămână, aşa încât celălalt, după abia două săptămâni de când începuse să-l vadă dând târcoale prin tribunal, adulmecă vânatul şi se apucă să-i vorbească de parcă Salah îi era cunoştinţă veche, spunându-şi, pe măsură ce băiatul i se dădea pe mină «Da, asta e!», dar din ce în ce mai iritat, neputându-se împiedica să se întrebe «Ce-o fi clocind în mintea lui?»,

pe urmă: «Doamne, Dumnezeule, tot judecătorul Chancel! … Nu cumva?…», iar întrucât cuvintele rare ale adolescentului, chiar tăcerile lui confirmau presupunerile celuilalt «Bine. De data asta e clar… Dar oare până la urmă nu se va hotărî să-şi dea drumul la gură?» – aşa că acum îl aborda el însuşi pe Salah pentru a-i vorbi de judecătorul Chancel, încercând să-l facă să se răzgândească, insinuând: «Nu, nu cred; nu de astfel de judecător ai nevoie. Cei din tabăra opusă sunt prea puternici, mult prea puternici pentru dumneata… Ferrier? Indivizi care au justiţia în buzunar. Dacă nu cumva, fireşte… nu se ştie niciodată…

Şi acum hotărârea lui Salah era luată. Ca atare rămase acasă o săptămână întreagă, ca să se ocupe de iapa neagră cu pete brun-roşcate, fină, nervoasă, şi-şi petrecu timpul întinzându-i capcane, impunându-i capriciile lui, din joacă, parcă pentru a stabili între ei, între călăreţ şi cal, un regim al nuanţelor, bazat pe umor, o compensare pentru lipsa cuvintelor, o revanşă asupra distanţei dintre specii, ştiind că el pătrundea acest limbaj obscur, că îl practica aşa cum un amant răspunde mimicii prestabilite a iubitei sale printr-o mimică de asemenea prestabilită, impermeabilă neiniţiaţilor, tuturor celor ce nu fac parte din cuplu; femeia pe care o îndrăgea, o visa între toate, singura căreia îi fusese fidel şi care îi întorcea însutit fidelitatea – această iapă, pe jumătate flacără, pe jumătate încarnare a visului arab, care în sine însăşi rezuma pământul unde ei (omul şi dublura lui, animalul) văzuse lumina zilei, pădurea pe care o traversau unul peste altul, în goana mare, pletele unuia prelungind coama celuilalt, hotărâţi amândoi ca o alegorie, îngriji animalul, îl ţesălă, ore în şir îi lustrui părul, îi pregăti hrana, zburdă cu el pe câmpuri, prin pădure (şi iapa râdea, strănuta, tropăia cu toate patru copitele, ciulind urechile, dându-şi capul pe spate, sau întorcându-se cu botul lipit de gât, cu ochiul febril, glumeţ, ascuns în coamă, aprins de scurte luciri de voluptate, cu nările dilatate, gingiile dezvelite, în vreme ce

el o urmărea în fugă, se prefăcea că o apucă de coadă, o lovea cu palma pe crupă, o numea căţea, bastard, exploda în lungi psalmodii contradictorii, guturale, ce mimau mânia, dispreţul, indignarea, dar cu un ton cald, ori începea deodată s-o mângâie, s-o încânte, şi ea se oprea, îl asculta nemişcată, în timp ce faţa lui, urechea şi părul acum tăiat scurt lunecau de-a lungul nasului ei, al maxilarelor şi al buzelor). Noaptea dormea lângă ea, în grajd pe o mână de paie întinse jos. Şi pe măsură ce se apropia procesul, încetară să se mai joace; el îi mărturisi adevărul şi-i ceru iertare. Şi ea îl văzu plângând, pentru prima oară de când o încăleca, de când făceau corp comun. Iar el nu înceta să-şi repete în fiecare noapte «Trebuie! Trebuie s-o fac!... De aceea, în ziua când o duse la oraş (făcu drumul în etape mici, şi pentru că nu voia s-o obosească, şi pentru că se străduia să întârzie clipa când va înceta să-i mai aparţină), ar fi jurat că ea ştie; ceva o avertizase – adânc, foarte adânc sub părul lucios, străbătut de fiori, în tenebrele ce se îndesau sub bogatul înveliş de piele şi păr – că timpul nunţii lor trecuse şi acum începea o epocă a spaimei, fiindcă sângele judecătorului Chancel avea să ţâşnească peste cel puţin un membru al cuplului şi vor fi pierduţi pe vecie unul pentru altul. Şi cât ţinu drumul ei nu încetă să mestece aceleaşi cuvinte, ca să se pătrundă de inexorabilul lor «Nu depinde de mine; lucrul trebuie făcut!...», astfel încât în clipa când îl duse pe omul acela – aprodul, grefierul – la ea (o lăsase într-un garaj la porţile oraşului, deci la o bună distanţă de tribunal şi de bănuieli) nu se putu împiedica să repete, cu glas tare de data asta, ca şi cum ar fi ţinut ca şi omul, la rândul lui, să se pătrundă de ireversibilul hotărârii «Da, trebuia s-o fac!...» – Iar dacă omul ar fi fost mai puţin împins de aviditatea, de graba de a cântări cu privirea animalul ce i se dădea, ar fi descoperit în tonul, în ochii adolescentului ceva ca un avertisment al ursitei, ca bătaia în noapte a unui mecanism de ceasornic pe care el îl pusese în mişcare – pe care avea încă puterea să-l oprească. Dar nu văzu şi nu auzi nimic.

Se mărgini să tacă puţin şi să se strâmbe «Mă întreb dacă o chestie ca asta îl poate interesa pe un tip cum e judecătorul…» – Iar celălalt, fără să-i lase vreme să mai adauge un cuvânt: «Dacă nu-l interesează, n-are decât să-şi dea nădragii jos. Aşa am să aflu dacă e sau nu bărbat.» – Aşa încât celălalt se potoli ca prin farmec: «Bine, bine; o să-i vâr pe gât mârţoaga asta bună de abator!» La aceste cuvinte, adolescentul îl lovi, şi gura începu să-i sângereze. Abia după aceea Salah spuse «Până atunci îţi vâr eu ţie vorbele înapoi pe gât, pui de căţea!…»

Totuşi emul duse iapa. O duse în ciuda sângerării de la gură şi a gloatei care se adunase. Iar Salah nu-i îngădui s-o facă decât după ce se scuză în faţa animalului. Şi omul se execută deoarece animalul îi apăru drept ceea ce era un cal care ar fi făcut fericirea unui rege. Salah văzu deci iapa trecând în mâinile omului. Ochii îi scânteiară, nu din dragoste pentru ea, ci de mânie. Strigă spre om «Să-i vorbeşti ca unei femei.

De nu, îţi tai gâtul…» Omul nu se întoarse; dar dacă ar fi făcut-o, ar fi putut vedea tăişul strălucind între degetele tari, arse de vânt şi de soare.

Iar omul (corupătorul, pungaşul) nu avea să întârzie a înţelege că se jucase cu focul – pentru că peste două zile judecătorul Chancel pronunţă verdictul. Îşi pusese ceasul pe pupitru; acul care marca secundele nu sărise de la o gradaţie la alta decât de trei sau poate patru ori (adică doar timpul cât stupoarea să facă loc mâniei – nici măcar cât ucigaşul să-şi fi putut spune: «Imposibil! Nu judecătorul, ci urechile mă înşală!…» apoi să fi constatat că totul se terminase, dat fiind că Renaud Ferrier se şi retrăgea, cu solemnitatea ce i se imprima, ca de obicei, în toate mişcările, cu umbra unui zâmbet plutind nu în ochi, mereu de un albastru glacial, ci pe obrazul care îi roşise deodată, că şi Brahim se prăbuşise pe scaun, cu un aer absent, cu buza atârnând, asemeni unui copil bătrân ce simţea nevoia urgentă de a se întoarce la himerele lui, între zidurile primitoare unde, de aici înainte, de la o sticlă

la alta, îşi putea duce zilele care îi rămâneau de trăit), şi judecătorul se prăvăli peste dosarul tocmai închis, peste fleacurile risipite pe pupitru – o batistă de pânză fină, ceasul şi câteva tocuri scoase din uz. Se prăvăli, cu sângele ţâşnindu-i din piept ca dintr-un izvor, apoi mărind băltoaca scursă pe genunchii lui, pe tăblia verticală a biroului, până pe pardoseală – în timp ce pereţii sălii, geamurile mari cu multe ochiuri se cutremurau de strigătele, de lătratul haitei care înconjura vânatul, pe solitarul ce se apăra; fu nevoie de mai bine de un sfert de ceas până să-l potolească – singur, în ciuda prezenţei tatălui (care se mulţumea să plângă, să implore, să-şi scuture capul, să ţipe pe neaşteptate din răsputeri cu un guiţat de scroafă înjunghiată) în mijlocul acestor oameni pe care furia îi cuprindea ca o boală contagioasă, care găseau în emulaţia, în numărul lor un leac împotriva fricii – pentru că el se supăra ca o fiară, şi atacatorii lui puteau constata, nu numai după loviturile primite, ci şi două agilitatea lui, după ochii şi colţii plini de sclipiri, că făcea parte dintr-un alt regn decât al lor – inaccesibil, redutabil – mereu în acel vacarm repercutat de pereţi, acel ecou care deforma zidurile, curba ferestrele, ca interiorul concav al unei mingi de foc.

Sfârşiră deci prin a-l captura. îl bătură de moarte şi-l aruncară într-o celulă. Se explică; omul (grefierul, cel care îi luase iapa) fu arestat – şi el află că ucisese un magistrat care nu văzuse şi nici nu auzise vreodată despre cal.

Aşadar, în ziua când pătrunsese în pădurea interzisă în fruntea fraţilor săi, urmaţi de Nejm el Arab şi de câinele acestuia, Salah ştia, în ciuda ochiului cu care scotocea adâncurile, în spatele tiunchiurilor care nu încetau să se înmulţească (trebuise să taie gardul), să facă în el o gaură pe unde să se strecoare târâş) că nu e singur în pielea lui – pentru că, de când el se născuse, Lalla Nefissa mulţumea cerului că i-a dat un băiat care era, suflet şi trup, replica fratelui ei (spunea «S-a stins dincolo de ocean ca să renască aici, din sângele meu, care este al lui; numele tău

e şi Salah Eddine, nu numai Lansări – Al Amn numele purtat de tatăl tatălui meu, mort fiindcă şi-a făcut dreptate cu mâinile lui…»); discuţiile dintre părinţi, seara, după cină, povestirile mamei îi împuiaseră capul cu ecourile lor, iar unchiul lui continua să călărească iapa neagră prin pădurea ce-i renăştea sub paşi (fiindcă şi pădurea murise, din pricina exilului, apoi a morţii unchiului, dat fiind gardul cu care o închisese bătrânul Ferrier – cu excepţia împrejurimilor terasei, în faţa vilei, unde plantase araucana, magnolii, cenuşari şi arbori de foc, pentru a servi drept trăsură de unire între lizieră şi faţada albă –, în aceeaşi măsură pentru a împiedica eventualele mişcări de du-te-vino ale vecinului, incapabil, după cum se dovedise, să respecte angajamentul pe care îl semnase – de a-i lăsa caleaşca duminicile ca să meargă la biserică – şi pentru a slobozi acolo animalele destinate creşterii şi înmulţirii cerbi, veveriţe, vulpi şi diverse neamuri de păsări cu penaj exotic), ori se ridica, mereu în acea sală de tribunal, la zece metri de judecător, cu braţul mereu în sus, în vreme ce fulgerul tăişului zbura, prin atmosfera grea a acelui sfârşit de după-amiază, spre armura slabă, de doc, ce proteja sacul firav de piele şi carne de la capătul traiectoriei.

Şi deodată greutatea ce-i strivea pieptul dispăru. Inima îi bătea încet, cu pulsaţii egale, dătătoare de încredei \ Îmbrăţişă cu privirea trunchiurile care urmau trunchiurilor, la nesfârşit, cedri, pini, eucalipţi ale căror ramuri coborau, se întrepătrundeau până la înălţimea arbuştilor de fistic, cu scoarţa îmbrăcată în muşchi până la rădăcinile care dispăreau într-o saltea groasă de ace putrezite, aşa încât piciorul abia dacă bănuia pământul, foarte departe sub talpă – totul scăldat într-o lumină tulbure, asemeni cu o ceaţă coborâtă din colţul de cer pe care îl ghiceai acolo sus, să-şi zică: «Sunt liber!…», uimit de pe acum de forţa care îl înălţa, care pe neaşteptate făcea să-i bată sângele în vine, în cap, care îi netezea pielea şi îi umfla muşchii. Spuse tare de tot: – «Aici sunt

acasă!» «Nu vreau. Tata spune că nu. Eu mă întorc…» îl mai auzi şi pe Mansour, care şoptea: «Nu te du… O să te rătăceşti…» Atunci, în mod deliberat, se apropie de Nejma, legănându-se ca un urs. Simţi pe faţă impactul celor doi ochi al căror albastru, în penumbră, semăna cu două petice de cer nocturn. îl privi îndelung, ca şi cum ar fi vrut să se pătrundă de licărirea înnebunită care se aprinsese în căutătură, la două degete de pielea lui. Şi cu acelaşi calm, aceeaşi fermitate – pe când celălalt se zbătea într-o doară şi se smiorcăia moale, parcă de formă, cu chipul boţit pe neaşteptate, cu ochii ascunşi îndărătul unei fante brune, subţiri, cu buzele arcuite în jos, spre bărbie şi pe când cei doi fraţi asistau la spectacol, mai întâi uluiţi, apoi pufnind în râs, huiduind, lovindu-se peste coapse – trecu la acţiune: îl dezbrăcă de pantaloni pe care îi înfipse în vârful băţului, ca şi cum acesta ar fi fost stindardul pe care avea de gând să-l arboreze pe mausoleul lui şi Abderrahmane (nu numai pantalonii, ci şi chiloţii pe care şi Mekki îşi obliga unicul fiu să-i poarte ca măsură de igienă şi care erau pentru Salah şi fraţii lui o curiozitate, un obiect de batjocură suplimentară – aşa încât puteau examina în voie fesele tari şi rotunde care trimiteau cu gândul la cele două emisfere ale unei caise). Şi porni iar la drum, mormăind la adresa spectatorilor «Aşa o să fii obligat să mergi până la capăt…» Umblară câteva minute, avându-l mereu pe el în frunte, cu drapelul lui improvizat, Nejma păşind cu capul între umeri, sub sarcasmele lui Mansour şi Jamal, cu o mână dinainte şi alta dinapoi, miorlăind din ce în ce mai puţin, găsind probabil o plăcere nelămurită în insultă (fiindcă mai târziu, când aveau să frecventeze acelaşi liceu, Salah, prin intermediul convingerii, apoi al ameninţării, al loviturilor şi în sfârşit al terorii, va încerca să-l smulgă din voluptatea umilirilor repetate, pe care, prin manevre sinuoase, subterane, el le obţinea de la colegii cei mai duri, cei mai virili şi asta – până ce Salah se opri şi se întoarse spre ei pentru a le spune: «Aşteptaţi-mă aici. Nu vă mişcaţi» Şi toţi trei (cei doi fraţi şi vărul despuiat) îl văzură

dispărând în frunzişurile a trei sau patru arbori ce măturau pământul; apoi îi auziră paşii pe covorul gros care în curând păru să-l îngroape, ca şi cum s-ar fi preschimbat într-un strat înalt de zăpadă. Şi nu-şi dădură seama de ceea ce făcea – pentru că el nu le spusese niciodată, aşa cum n-a povestit nimănui, cu excepţia, mai întâi, a aceluia cu care n-avea să întârzie a se lega printr-o prietenie pe măsura lui, feroce, totală, ale cărei efuziuni zilnice şi poate al cărei sfârşit păreau că trebuie să fie (în locul liniştii, al păcii de la suprafaţă) sângele şi violenţa – cel pe care, înainte de dumneata, l-a numit cel mai bun duşman al său Geoffroy Ferrier, ai ghicit – apoi cu excepţia aceleia pe care soarta îl împinsese să o trateze ca pe o soţie – chiar dacă n-a existat niciodată un preot să binecuvânteze această unire, ori mai curând vreun cadiu sau primar care să o oficializeze – A MEA prin urmare, fiindcă mie mi-o datora. Şi n-a ezitat să-mi încredinţeze această taină, printre celelalte, în camera pe care voi amândoi o cunoaşteţi, gol între cearşafurile a căror monogramă aţi putut-o citi pe faţa de pernă regăsi imediat extazul tulburat de Nejm el Arab şi făcu ceea ce destinul lui aparte, sălbăticia locurilor, sângele care-i clocotea în vine, nobleţea ascendenţei familiale deodată redobândite, răzbunate de când îndrăznise să pună piciorul în sanctuar îi porunceau să facă. Spuse: «Aveam doisprezece ani şi tot atâta forţă, tot atâta sevă ca şi cum aş fi avut optsprezece. Ştiam, fireşte, că lucrul acela există şi în ce fel se face cu o femeie. Eram virgin. Şi am luat în braţe pământul. La puţin timp după ce am pătruns în incinta interzisă, am făcut dragoste cu pădurea. Am simţit sub trupul meu un trup mai mare şi mai cald decât acelea ale tuturor femeilor pe care eram chemat să le posed într-o zi. Am simţit între corpul acesta şi al meu un soi de osmoză, pentru că el se mişca în mine şi trecea totodată în pielea, în capul, în sângele meu – ca şi când acum *eu eram* acea pădure, acele trunchiuri tăcute ce susţineau universul la nesfârşit, acel pământ tapisat cu ace moarte şi resturi de animale care

mă precedaseră în îmbrăţişare; eu, Salah Eddine, probabil m-am aflat, la vârsta de doisprezece ani, în faţa Dragostei, şi nu numai a ei, a Morţii, a Veşniciei, a tot ceea ce e în om şi în afara omului, în Timp şi în afara Timpului. Aşa că după ce am împlinit actul de trei ori la rând, m-am trezit pradă unui calm înspăimântător – pradă mie în goliciunea mea absolută, fără vârstă, învelit într-o armură în care Timpul însuşi şi-ar fi rupt dinţii…»

Rămase câtăva vreme în faţa lui însuşi şi a pădurii – în faţa lumii, a rădăcinilor ei şi a crengilor ei înşirate până la orizont, până la cele două extremităţi unde putea străbate cu privirea. Apoi se încheie la pantaloni şi începu să meargă iar.

Reveni în Timp şi se duse la poiana (mai curând luminişul abia lipsit de trunchiuri, de vreascuri de eucalipt şi arbori de fistic) unde-şi lăsase tovarăşii. Nu-i găsi. Nu în acelaşi loc. Nu erau departe; înainte de-a se apuca să-i strige (abia începuse să audă în tâmple ecoul singurătăţii, al angoasei în faţa golului din pădure – lovituri dublate de sângele care-i zvâcnea în cap), urechile îi prinseră râsetele, strigătele înăbuşite de multipla grosime a labirintului de trunchiuri, deci la o distanţă dificil de apreciat şi porni în direcţia lor. Apoi grăbi pasul, furios că fraţii şi vărul lui îndrăzniseră să nu i se supună, pregătind ghionturile pe care urma să le împartă – când surpriza îl făcu să încremenească: deşi nu văzuse încă pe nimeni, îşi dădea seama că strigătele şi râsetele auzite nu sunt ale tovarăşilor lui.

Merse într-acolo. Nu avu de parcurs decât câteva zeci de metri până să descopere spectacolul. Îi era imposibil să distribuie rolurile şi să ghicească identităţile; cu toate că perdeaua de trunchiuri şi crengi se subţiase, formele pe care le vedea agitându-se în lumina crepusculară rămâneau imprecise. Apoi ajunse destul de aproape şi putu distinge, descifra – pe scurt relua calculele – de două-trei ori ca să fie sigur că ochii nu-l înşală; Mansour şi Jamal mergeau în frunte, escortaţi de un băiat

şi o fată, europeni (era vizibil, în ciuda distanţei şi a penumbrei – după un ceva anume din mersul lor, după un reflex al părului, după felul cum sughiţau, hohoteau, huiduiau), apoi venea Nejm el Arab, tot cu o mină dinainte şi alta dinapoi, urmat de un băiat cu părul roşu care ţinea îndreptat spre spatele lui un soi de instrument lunguleţ – o tijă de metal care nu întârzie să devină o carabină.

Şi acum erau destul de aproape ca să-i audă. Băiatul cel mare, cu părul roşu, spunea «Nu ştii ce vrea să însemne *Mâinile sus*! nu» şi îl împunse cu capătul ţevii în carnea despuiată, deasupra feselor. Fata şi băiatul care mergeau înainte scoaseră un fel de lătrat şi se întoarseră să înregistreze scena. Nejma plângea (un plâns surd, uniform, asemeni unei litanii). Se oprise, cu bărbia în piept şi refuza să-şi desprindă palmele de trup. Atunci, celălalt: «Aşa, nu vrei să ne arăţi dacă ai sau nu?...» Şi vârî ţeava carabinei între fese şi mâna care le apăra. Nejma se lăsă în genunchi, apoi se rostogoli pe humus, cu trupul ghemuit. Fata făcu un pas în direcţia cuplului format de victima la pământ şi călăul ei în picioare, cu tălpile în dreptul pântecului descoperit pe jumătate şi puşca aţintită mereu în aceeaşi direcţie. Spuse: «Gata. Lasă-l în pace!» Iar celălalt «Ce facem? îi împuşcăm aici, imediat, sau îi ducem la Marea Căpetenie?»

«Sigur este, avea el să zică după ani de zile (adică într-o perioadă când evenimentul fusese deformat de distanţă – şi nu doar de distanţă, ci şi de lungul şir de peripeţii, accidente, violenţe al căror punct de plecare era, poate, evenimentul cu pricina), că am reluat scena în minte de o sută de ori, ca să pot înţelege rolul ce-mi fusese repartizat în acea împrejurare. Fapt este că acel Salah Eddine de doisprezece ani care eram pe atunci – adică un ghem de nervi, un amestec de fulgere şi tandreţe, incapabil să suport jugul sau măcar prezenţa unui băiat de vârsta mea, fiindcă nu toleram decât fetele, şi toţi bărbaţii din cartier purtau cicatricele cu care îi însemnasem ca pe vite – se arăta puţin grăbit să intervină, să sară în ajutorul

băieţilor (soldaţii lui) legaţi de el prin sânge, n-are importanţă prin care: cel al strămoşului ale cărui rămăşiţe trebuiau recuperate, cel al unchiului mort la Cayenne pentru că fusese credincios acestui sânge. Astfel încât mi-am repetat în voie „Laşitate? Trădare? tt şi dacă mi-am pus întrebarea era din grijă pentru onestitate sau pur şi simplu fiindcă Salah Eddine, cel care eram la ora aceea precisă, avea să apară adultului care voi fi fost într-o zi ca un soi de efigie în alb, abia un contur căruia o forţă superioară i-ar fi şters trăsăturile – pe scurt, o absenţă printre multiplele prezenţe ale decorului şi ale personajelor, ale pădurii şi ale oaspeţilor ei. Dar nu, azi sunt din ce în ce mai mult convins că această gaură, acest gol nu însemnau nici laşitate, nici trădare. Atunci ce? Ceva, în adâncul meu, ştia că mai devreme ori mai târziu voi fi obligat să intervin, să mă bat, dar savuram răgazul ce-mi fusese acordat şi în răstimpul căruia mă puteam bucura în voie, prin fibrele mele secrete, de cruzimea ce o purtam în mine, a cărei, într-un fel, repetiţie generală o avem sub ochi, ceea ce avea până la urmă valoare de iniţiere, fiindcă deschidea în mine robinetele unei violenţe ce nu cerea decât să se descarce. Şi dacă am asistat fără să mă clintesc la ultragiile cărora Nejma le era victimă (Francis îl obligase să se ridice în picioare, să meargă pe drumul pe care cele două odrasle Ferrier continuau să-l deschidă, printre trunchiurile care acum se răreau şi îl ameninţa că apasă pe trăgaci dacă refuză să înainteze – dacă şi Mansour sau Jamal refuzau să înainteze –, chicotind mereu, batjocorind, îmbătându-se cu răgetele destinate să-i sperie pe prizonieri, Poate că Marea Căpetenie n-o să vrea să-i împuşte… Poate o să se mulţumească să le taie ce le creşte… nu-i aşa, derbedeule, hoţomane?… * cărora le răspundeau ca un ecou mieunatul, schelălăitul băiatului Ferrier, Hubert II, fiindcă încă de atunci ceilalţi, chiar copiii din sat şi părinţii lor îl numeau aşa, totuşi nu şi fata, în ciuda aerelor ei de amazoană silită să meargă pe jos, cu ochii ei de erete şi zâmbetul ascuns) a fost pentru că ceva din mine ştia că aş fi putut lua locul

băiatului cu păr roşu – Francis, Francis Deharo, fiul argatului – iar el pe cel al lui Nejma; ba nu, ştia mai degrabă că lucrul acesta se va petrece într-o zi, deoarece, nici zece ani mai târziu, se şi petrecu, într-o vreme în care el şi eu încetasem să mai fim copii jucându-se de-a soldaţii, în care şi unul şi celălalt devenisem adulţi, şi războiul nu mai era o joacă – pe când, deci, mi se oferise prilejul să răzbun umilinţa la care el îi supusese pe Nejma şi pe fraţii mei (fără ca, totuşi, eu să profit de ocazie; cu toate că, de data asta, era prizonierul meu, era prizonierul lui şi Said, dat fiind că şi Said primise misiunea să-i escorteze, în timpul nopţii, pe el şi pe alţi prizonieri, tineri din acelaşi contingent care, cu şase luni înainte, nu auziseră vorbindu-se despre Algeria decât prin intermediul sloganurilor mincinoase servite zilnic francezilor de ziarele lor, care se întrebau, înainte de a pune piciorul pe acest pământ, dacă leii nu sunt mai de temut decât felahii – printre tufişuri, câmpii noroioase transformate în mlaştini, sub o ploaie care refuza să înceteze, ale cărei picături se transformau uneori în grindină mare cât aluna, apoi cât oul de porumbel, într-o odisee interminabilă care se sfârşi de cealaltă parte a fluviului, pe coline, în clipa când şi Said primi mesajul care îl informa despre lucrul acela, nu prin viu grai, ci printr-o hârtie mâzgălită în grabă, cu un însemn oficial pentru a-i atesta originea, autoritatea care îl emisese, cam aşa: „În ceea ce priveşte prizonierii, operaţia avută în vedere a căzut; ei nu vor mai fi utilizaţi nici într-un sens, nici în altul. Poţi să dispui de ei cum îţi place etc. – aşa încât el aşteptă două zile până să se debaraseze de ei, să-i împuşte într-o dimineaţă la poalele unei faleze, adică în momentul când supravieţuiseră destul încât să spere că vor scăpa – Francis printre ceilalţi, fără să am posibilitatea de a-i pleda cauza, de a spune, ce? – poate că nu trebuie să se atingă de el fiindcă face parte din amintirile mele din copilărie, că el continuă, împreună cu fraţii mei, Nejma şi copiii Ferrier, să populeze pădurea Merzouka, deja profanată de sânge şi viol – asta pe lângă

un şef faţă de care mă aflam în raporturi de disidenţă mocnită, căruia îi reproşam violurile şi sângele?). În fapt, dacă asistam fără să mă clintesc la ultragiile suferite de Nejma, de fraţii mei, poate că şi moartea lui Francis se şi afla acolo, cu zece ani înainte de clipa când avea să intervină, să ia loc în lungul cortegiu de evenimente cărora Timpul le impune ordinea lui, ireversibila lui curgere; era colo, ca şi moartea lui Nemja sau poate a mea, cea a lui Geoffroy, fiindcă ceva din adâncul nostru ştie că Timpul nu există, tratează cu dispreţ interminabilele şiruri în care el face să se perinde părţile cele mai greoaie, cele mai stupide ale fiinţei noastre şi că toate faptele, toate avatarurile vieţii sunt veşnic aici, nicăieri, colcăind definitiv, imobile ca miriade de peşti morţi în apele moarte ale unei mlaştini moarte. Aşa că nu-mi rămânea decât să aştept, împietrit, evenimentul următor, care se şi anunţa, conţinut în masa celorlalte, a celor precedente şi a celor ulterioare – contemporan al lor – deşi toate fibrele corpului meu continuaseră să înregistreze secundele ce se năpusteau asupră-le. Şi evenimentul se produse. Se produse pentru că până la urmă ieşi la suprafaţă din îngrămădirea nocturnă de trunchiuri, mai înalt decât mărimea naturală (de pe atunci cel mai bun duşman al meu, singura fiinţă de dimensiuni egale cu ale mele, în răstimpul unei vieţi de douăzeci şi patru de ani), pe calul lui alezan, aidoma unui spectru scăpat din adâncuri, încarnare sălbatică a spiritului pădurii şi pentru că îşi plimbă asupra prizonierilor şi a escortei privirea înceată, în care întârzia un zâmbet, o lucire ce o purta în ea, semn al păcii şi al certitudinii – fiindcă până atunci nu se îndoise de el, de rolul pe care lumea îl aştepta de la el; nu avu decât să pună două sau trei întrebări, să asculte cu atenţie răspunsurile şi să decidă cu vocea lui liniştită (cu acel freamăt, uşor graseiat, de ierburi încâlcite, mângâiate de vânt, care îi ţinea loc de glas) „Daţi-le drumul! tt Apoi: „Ia zi, Francis, dacă ţi-aş scoate pantalonii ca să ne distrăm puţin? tt iar Francis, mai mare totuşi decât el cu doi ani şi

mai înalt, probabil, cu un cap: „Nu eu! Aşa l-am găsit, ţi-o jur!…” Atunci i se adresă lui Nejm el Arab, în vreme ce calul îşi pleca pe neaşteptate capul ca să interogheze humusul, să ridice câteva ace de pin cu ajutorul nărilor transformate în pompă aspiratoare: „Nu trebuie să fugărim animalele din pădure; e interzis…” Atunci veni replica, smulsă cu o forţă ce se explica prin depărtare, ca şi prin tăcerea prelungită, pietrificată: „Nu le fugărim. Suntem aici la noi acasă!” – aşa încât acum toţi ochii convergeau spre cel ce ţipase: acel Salah Eddine, în vârstă de doisprezece ani care înainta ţinând într-o mină băţul unde spânzurau pantalonii lui Nejma şi în alta pumnalul tras din teacă, nici el n-ar fi putut spune când şi cum. Mă privi venind, cocoţat în continuare pe cal, în vreme ce fratele şi sora lui încercau să pună între ei şi pumnalul meu întregul trup al animalului care începuse să danseze în loc, cu pielea străbătută parcă de fulgere, iar Francis se trăgea spre el, protejat de gura carabinei îndreptată în direcţia de unde venea ameninţarea. Spuse – se mulţumi să spună (şi acum puteam descifra zâmbetul de Buddha care-i întindea colţurile gurii, în ciuda ochiului la pândă, a pupilelor dilatate sub fruntea netedă şi dură ca o bucată de metal)

Poate că te explici, nu? Iar eu: „Cunosc un singur fel de a mă explica!… Şi în aceeaşi clipă ceva din mine ştia că lupta n-o să aibă loc – fiindcă acest ceva deja trecuse de partea lui: refuza să se lupte (deoarece, dacă lupta ar fi trebuit să aibă loc, n-aş mai fi vorbit, m-aş fi mulţumit să mă arunc asupra băiatului cu carabina, nu are importanţă cum, ori asupra calului, pentru a-l azvârli din şa pe duşmanul cu pupile de pâslă, cu o aureolă subţire de aur palid şi ne-am fi rostogolit pe sub copitele calului, în strigătele trupelor noastre). Poate că el (Geoffroy) o ştia în clipa când spuse: „Vrei să te baţi, nu-i aşa *V* Am răspuns: „Da! Imediat! Tăcu un moment, ochii lui continuau să-şi înfigă în ai mei burghiele ameţitoare, apoi: „În orice caz, nu aici… Atunci, eu, Ce?” Şi el: „Nu mă bat pentru galerie. Urcă!… Se agăţă cu o mână de coama calului, se aplecă

spre mine şi îmi întinse mâna cealaltă. Am zis, N-o să-i las cu un tip care are o carabină, asta nu!” Acum izbucni în râs (lucrul se petrecu firesc, fără a se anunţa, ca şi cum i-ar fi explodat zâmbetul de adineauri) şi ai lui odată cu el. Spuse cu glas mai tare: „Nu-ţi face griji. E o carabină cu aer comprimat, plină cu cartofi…4 în aceeaşi clipă Francis ochi câinele lui Nejma. Animalul sări în loc după care începu să adulmece cu vârful nasului smucindu-şi capul cu disperare, locul unde încărcătura îi atinsese blana zbârlită.

De aceea, după un moment, cei doi se afundau în pădure, Salah Eddine pe crupă, cu un braţ petrecut pe după mijlocul adversarului care mina calul prin labirintul de trunchiuri strigând din când în când «Atenţie la creanga asta, apleacă-te…» (şi în vreme ce ramurile se năpusteau spre ei ori se dădeau la o parte, ochiul oprindu-se uneori pe frunzişul unui eucalipt suspendat, imobil asemeni unui banc de sardele care nu vor întârzia să spele putina, Salah simţea, sub veşmântul ce acoperea torsul celuilalt – cavalerul infernului, elful dur şi străveziu care îi impusese voinţa lui – jocul trupului care se întărea, se muia, se cabra, manevrându-şi bidiviul, îndreptându-l pe direcţia bună, înlăturând cataracta vegetală) – până ce animalul ieşi într-un luminiş sau mai degrabă într-un colţ unde trunchiurile erau mai rare, lumina mai puţin săracă. Zadarnic îşi spusese Salah: «Gata… calul merge la pas, o să descălecăm în sfârşit…», cursa continuă, părea să nu se mai termine niciodată. Îşi dădu seama că adversarul avea să vorbească (o mişcare abia perceptibilă înăuntrul toracelui care se ridica, chiar deasupra centurii de care mâna lui încă era crispată). Vorbi fără să se întoarcă, pe când calul păşea la fel de liniştit, nu pe humus de astă dată, ci pe pământul roşu şi tare. Spuse: «Vreau să ştiu de ce?» Iar Salah: «Ce, de ce?» Un răstimp, cât respiraţia calului luă ritmul paşilor, acum absolut cadenţaţi, apoi «… de ce tu şi *eu*…» Salah răspunse „N-am nimic de zis. Cel puţin până nu te văd pe jos, ţeapăn…»

În cameră, de cealaltă parte a Timpului, la distanţe

astronomice şi totuşi vecine, Salah continua să vorbească fără să-şi arunce ochii spre mine, aşezat pe pat, cu bustul înfăşurat în cearşafuri, hipnotizat de umbrele care dansau, suprapuse pe geamuri sau perete – pe cei doi băieţi care tocmai descălecaseră «A spus, Bine!” sau poate nici asta. Sau, dacă a spus-o, a făcut-o pentru el, gândind, Fiindcă e drumul pe care l-am ales, trebuie să merg până la capăt M adică acceptând, resemnându-se sau mai degrabă sfidând puterile negre ce le purta în el, studiindu-le cu zâmbetui lui obişnuit, acum cu tenta unui uşor dispreţ. Se dezbrăcă de tricou, apoi descheie unul câte unul nasturii cămăşii, fără grabă, ca şi cum se străduia să nu distrugă, printr-un gest prea brusc, eşafodajul de calm şi certitudine pe care trebuise să-l acumuleze în decursul unei experienţe vechi de numai doisprezece sau treisprezece ani. În acea clipă am văzut pentru prima oară obiectul strălucitor ce-i atârna pe piept, fulgerul auriu care deveni îndată ceea ce era cu adevărat o cruce, asemeni celor pe care şi le scoteau de la gât colegii mei de clasă (mai ales spaniolii) la începutul orei de gimnastică – sau aproape, deoarece aceasta, dat fiind strălucirea ei, trebuia să fi fost de aur şi era de zece ori mai mare decât celelalte, aşa încât, după ce rămăsese fără cămaşă, nimic altceva nu i se mai putea vedea pe piept; doar acest subţire meterez de metal pe care îl ridicase între mine şi el, acest fetiş (după cum mi se părea, mie, care de-acum încetasem să mai cred în Dumnezeu, mie care îl învăluiam în acelaşi dispreţ, ca şi pe toţi idolatrii religiei lui) al cărui contact îndepărta de el frica, vrăjitoriile, care constituia puterea, invulnerabilitatea lui, la fel de sigur cum Samson se credea invincibil sub părul lui. Obiectul era, deci, acolo, pe pielea lui, ridicat între el şi mine, scânteind în umbra mai puţin deasă ca un foc în noapte, destinat să alunge fiarele din jurul taberei (şi avea să continue să strălucească la fel de viu, ostil, încărcat cu o electricitate malignă, între el şi mine, mai târziu, când vom fi devenit *duşmani nedespărţiţi*, aşezaţi în aceeaşi bancă la liceu, petrecându-ne toate vacanţele împreună şi când n-

aveam să mai simt nevoia de a-l vedea – la gimnastică, în dormitor, la duş – ca să ştiu că e acolo, mereu, între noi, până la sfârşitul veacurilor, ca un mărăcine înfipt într-o carne cu pretenţia de sănătate, mâncată din aproape în aproape de cangrena pornită de la acest corp străin). Eu n-aveam nevoie să mă dezbrac ca să mă bat. L-am privit despuindu-se de haine, hipnotizat de lucirile bucăţii de metal disproporţionat în raport cu restul – carnea prea alba, pieptul prea îngust. Am spus, Scoate asta, n-am chef să mă rănesc 14 A răspuns: „N-o să te răneşti, fiindcă n-o să dai decât tu… Am tăcut, aşteptând explicaţii. El terminase. Se uita drept în ochii mei, cu privirea fixă, cu zâmbetul cu care până la urmă mă obişnuisem – dat fiind că încetasem să mai văd în el o provocare. Zise ca şi cum era un lucru foarte natural, ca şi cum s-ar mai fi găsit într-o atare situaţie de un mare număr de ori, Poţi să-i dai drumul, sunt gata. Am înaintat cu pumnii strânşi, ţinând garda de parcă aş fi avut chiar de gând să mă bat, de parcă nu eram conştient că joc o comedie (descumpănit, deci, de tot ceea ce mi se întâmplase de când pusesem piciorul în pădvuea interzisă şi acţionând ca şi cum aş fi ignorat vraja căreia mă împotriveam) Am spus: „Apără-te! * Iar ei: „Ţi-am spus că numai tu o să dai… * Atunci eu, Pricep. Nu vrei să te baţi… Femeiuşcă!… * Şi a sărit la mine – nu cu pumnii sau cu antebraţele, nu – cu faţa lipită de a mea, şi mi-am dat seama că luasem drept zâmbet o cută de acum veche, o alegere făcută pornind de la viziunea lui asupra lucrurilor, care treptat se va fi impus trăsăturilor acestui chip, aşa încât sub suprafaţa asta puteau clocoti frica, ura, sau o sete de sânge egală cu a mea. Zise, Dacă aş fi vrut să mă bat, nu ştiu dacă tu sau eu am fi scăpat cu viaţă… Aşa că, dă-i drumul, profită de ocazie!… * Şi am lovit – pumnul mi-a plecat înainte să fi avut timp să-i cântăresc cuvintele (mi-am simţit falangele pătrunzând într-o căptuşeală fragilă de carne şi oprindu-se la prima rezistenţă – osul maxilarului şi nasul). Nu am pus întrebarea decât când am văzut sângele curgând (am rămas încremenit, cu pumnul

tot strâns, hipnotizat de zâmbet, de lacrimile oprite la marginea genelor, de sângele care pica de pe buze, pe pieptul unde dădea naştere unui pârâu deviat de obiectul mereu în aşteptare, crucea de aur roşu ameninţător) şi când el repetase: „Ei, ce aştepţi? Continuă… Continuă!… * L-am întrebat de ce. Până la urmă a răspuns, E un secret… * Apoi: „Da, o promisiune. Nu poţi înţelege, nu… Iată cum au început lucrurile între el şi mine. Maşinăria s-a pus în mişcare de la acest secret, această promisiune – roade, ele însele, ale unei necesităţi îndelungate, ale unui angrenaj ale cărui roţi trebuiau să se macine Timpul dintr-un îndepărtat trecut nocturn* comun amândurora. Şi totuşi mi-au fost necesari ani la rând ca să-mi dau seama că secretul, promisiunea pe care n-a vrut niciodată să le numească în faţa mea le avusesem sub ochi în ziua aceea, în pădurea magică* în clipa când el se dezbrăca pentru a-mi înghiţi loviturile – că îmi săriseră în ochi în toată vremea cât pumnii mi se pregăteau să izbească, apoi când sângele îi picura sub forma vizibilă, malefică pe care secretul* promisiunea o îmbrăcaseră: crucea prea grea, prea strălucitoare transmisă de bătrânul Renaud nepotului său după ce el însuşi o căpătase de la un strămoş îndepărtat.

Începând din acel moment, totul deveni posibil – restul urmă fără greutate: refuză să-mi dezvăluie taina, dar plătise un preţ destul de scump ca să afle din gura mea ce făceam cu fraţii şi cu vărul meu în incinta interzisă. Urcă, deci, pe cal, îmi întinse mâna încă o dată şi, în loc să mă ducă înapoi în luminişul unde ne abandonasem trupele, mă purtă *până* la sanctuarul lui şi Abderrahmane. Pe tot drumul nu deschise gura nici o singură dată. Nicio clipă nu-mi împărtăşi intenţiile lui. Şi când opri calul lângă mausoleu, nu spuse nici măcar ceea ce era dreptul meu să aud (ce aş fi spus eu însumi dacă aş fi fost în pielea lui), ceva de felul: „Nu cumva asta cauţi, din întâmplare *V* – poate fiindcă ecoul explicaţiilor mele continua să-i sune în urechi, fiindcă încerca să mistuie acuzaţia pe care tocmai o

aruncasem la adresa bunicului său (nicio clipă nu-şi astupase urechile, nu mă întrerupsese strigând ceea ce oricare în locul lui ar fi strigat:

Opreşte! Dacă mai continui o să te fac să-ţi înghiţi minciunile! * Nu, mă ascultase în tăcere până la capăt, fără să-şi plece ochii, cu sângele uscându-i-se acum pe buze şi pe bărbie, iarăşi cu vagul surâs care abia camufla acel ceva ce-l scutura pe dinăuntru, care până la urmă plesnea la suprafaţă ca nişte bule de aer). Rămase proţăpit pe cal. Se mulţumi să mă privească pe când agăţam stindardul tribului, de parcă tăcerea era contribuţia lui la ceremonie – ca şi cum, în spatele zâmbetului pe care îl opunea evenimentelor, enorma maşinărie de nervi şi sânge funcţiona din plin, într-ura vacarm de locomotivă supraîncălzită; pentru că observa, cântărea situaţia, încerca să pătrundă fiecare dintre gesturile mele ca să urce până la inimă, până la rămăşiţele strămoşului ce odihnea acolo, sub zidurile prăbuşite, înverzite de muşchi. Pe urmă iarăşi mă urcă în crupă şi abia după zece minute de drum am auzit sau mi s-a părut că aud, Poate o să vin să te văd mâine… / Se răzgândi: „Mâine e prea devreme. Atunci poimâine sau răspoimâine…

Şi a doua zi (nu a treia sau a patra) îşi ţinu făgăduiala. Apăru, tot călare, pe drumul ce ducea la fermă. Ceva în mine trebuie să fi pândit galopul calului, pentru că deodată, înainte chiar să văd silueta ce se năpustea asupra mea şi a fraţilor mei, am întrerupt partida de fotbal. Încetini, se apropie, opri în dreptul meu şi zise: „Pe tatăl tău am venit să-l văd! Am spus, Nu, pe tata. Pe unchiul!” Răspunse: „Bine, pe unchiul tău!”

Am mers pe jos înainte a lui până în curte. L-am chemat pe şi Mekki. În sfârşit acesta a apărut. Mă întrebam dacă celălalt (ca un soi de foc vrăjitoresc care ar fi împietrit în mijlocul unui sabat) va consimţi să-şi arunce ochii spre el; era ocupa: să privească în amănunt caleaşca pictată cu blazoane de pe vremuri şi care dormea într-un colţ al curţii. Şi Mekki îi spuse: „Îţi pot fi cu ceva de folos

V Iar el, trezindu-se deodată: „Da. Cu privire la kobba, acolo, în pădure... Bunicul vă face cunoscut că puteţi merge de câte ori doriţi/ Şi se întoarse fără să mai adauge o vorbă.» 44

Lancelot zise: „Bine. S-a născut în pădure. A murit prima dată – nu mi-ai precizat, fiindcă data s-a pierdut în timp dacă ieri sau în urmă cu mai multe veacuri. Dar n-are importanţă; i s-a înălţat acel mausoleu, şi rămăşiţele lui au primit omagiul celor care îl cunoscuseră şi onorurile *religioase* ale acelora care auziseră vorbindu-se de el. Penr.ru el era prea puţin: incinta pădurii nu-i era de ajuns spiritului său. Când i-a simţit pe ai lui în pericol, s-a întrupat sub înfăţişarea strămoşului – a fiinţei care l-a ucis pe administratorul colonial fiindcă îi cerea titlurile de proprietate. A fost trimis la moarte, iar la următoarea înviere se numea Salah Eddine. Şi-a petrecut jumătate din viaţă bântuind pădurea pe iapa lui pe care e iubea ca pe o femeie, iar cealaltă jumătate ca să ispăşească într-o ocnă, departe de pământul unde îşi înfigea rădăcinile, uciderea unui nevinovat (deoarece pumnalul lui greşise adresa). Şi, în sfârşit, a văzut lumina pentru o ultimă oară; trebuie să credem că numele acesta de Salah – şi nu numai numele, ci şi forma de care el era legat – i-a plăcut în mod deosebit, fiindcă tocmai sub acest nume şi sub această formă a ales să se reîncarneze. Dar poate nu te-am urmărit bine; am crezut că înţeleg că Salah Eddine n-a fost singurul receptacul al spiritului său zidit în sanctuarul ruinat, în incinta de trunchiuri interzisă, ci că l-a ispitit şi trupul, forma, lăcaşul unui băiat care nu era nici din sângele şi nici chiar din neamul lui – întrucât, când Salah a ajuns în prezenţa lui Geoffroy, s-a pomenit ca în faţa unei oglinzi care îi întorcea propria lui imagine, deşi deformată, încăpăţânându-se, de pildă, să reflecte o aureolă de aur palid (sunt propriile dumitale cuvinte) în locul coamei de fiară zbârlită, nişte pupile de o profunzime de pisică în locul celor două flăcări negre, feroce, pe care avea obişnuinţa să le descifreze dimineaţa pe când îşi făcea

toaleta, fără a mai pune la socoteală zâmbetul de Buddha, arborat de celălalt ca o hotărâre, cu scopul de a dezminţi cruzimea buzelor şi colţii descoperiţi vizavi. Pe scurt, în loc să ezite între cele două forme copilăreşti (sau adolescentine? Dar Salah şi Geoffroy au avut oare vreo vârstă, dat fiind că erau o dublă emanaţie a Timpului, destinată să se întoarcă în curând înapoi?)" între străinul ce bântuia prin pădurea furată de bunicul lui şi urmaşul preotului său neam ce se mulţumise până cum să se plimbe pe acolo în vis, strămoşul îi alese, îi luă cu împrumut pe amândoi. Astfel încât (e momentul să-mi spui dacă am pătruns gândirea dumitale, sau mai degrabă nu; mai puţin gândirea dumitale, cât aceea care iese la lumină prin intermediul povestirii dumitale, prin intermediul acestei bucăţi de carne tăiate din grosimea Timpului – pentru că nu atât dumneata vorbeşti, cât un mecanism invizibil, care se slujeşte de organele dumitale, ca să dea naştere unui obscur, imposibil de tradus în limbajul oamenilor) de fiece dată când dispărea, Salah se întorcea, probabil, în pădurea unde o parte din el intrase odinioară şi unde, probabil, sub multiple înfăţişări, se aventurase ca printr-o junglă originară, prin încâlceala şi dogoarea visului – nu numai pentru a se întoarce în pădurea Merzouka, ci, poate, şi pentru a pleca în căutarea dublurii sale, a lui Geoffroy Ferrier, «cel mai bun duşman», al lui, aşa e? 44

Germaine Maynardier se gândi o clipă; cuvintele lui Lancelot păreau să nu trezească în ea niciun ecou; dădea impresia că-şi urmează traiectoria propriului vis. Totuşi, atunci când vorbi, Geneviève şi Lancelot o putură auzi spunând: wla urma urmei, e posibil să fi povestit mai mult decât ştiam…44 Şi reluă „Da, probabil că Salah nu mi-a făcut niciodată o relatare atât de detaliată…"

Se retrăgea în ea însăşi, vocea îi redevenea o şoaptă, se pierdea în fundul berjerei mari, gata să închidă deasupra ei pernele îmbrăcate în catifea purpurie. Îşi relua visul de acolo de unde îl întrerupsese, fascinată din nou de

imaginile ce i se îngrămădeau în pupile, ce se busculau şi scânteiau în scurte spasme electrice. Spunea „Totul mă împinge să cred că a dispărut, aşa cum aţi zis-o voi, ca să facă încă o dată unul dintre nenumăratele lui pelerinaje în pădurea originară (şi ar fi de ajuns să luăm o maşină şi să ne ducem la Saint-Roch ca să verificăm), dar nu numai pentru asta, ci şi pentru a încerca să-l regăsească pe celălalt, pe rivalul intim, pe geamănul luminos care nu încetează a-i răscoli carnea obscură – pierdut, apoi recuperat, apoi pierdut a doua oară, cu toate tainele lui, cu crucea de aur roşu şi orizonturile geloase, dincolo de orice atingere pur şi simplu omenească, deci dincolo de atingerea mea – aşa că m-am putut îndoi dacă el (Geoffroy) a existat vreodată, dacă nu era doar un mit pe care el (Salah) îl ridica între el şi mine, ca să mă convingă să nu-l urmez pe acea planetă sălbatică, interzisă unde, periodic, îl văd dispărând…44

IV

FIINDCĂ PĂDUREA e locul geometric al tăcerilor lui, al absenţelor lui, prin urmare al torturilor pe care le-am îndurat de când m-am ataşat de el, într-o perioadă când ignoram că nu încetează să galopeze între trunchiurile ei de veacuri întregi, pe iapa unchiului lui mort la Cayenne, ea însăşi fiică şi nepoată a armăsarilor care au purtat generaţii de războinici, cu coama în vânt, pe aripile visului arab. Nu numai torturile mele, ci şi ale lui, deoarece, din cap până în picioare, el nu era decât o moştenire de semne de întrebare şi planuri încăpăţânate, orgolioase, mute – aşa încât, cu timpul tot observându-l, tot hăituindu-l dintr-o tăcere în alta, în cele din urmă am descifrat cu mai multă sau mai puţină claritate proiectul care îl tortura, ca şi când acum aş fi gândit eu însămi «Ei, da. Să fie oare calea cea mai bună? Având în vedere că patrimoniul ancestral *trebuie* să se întoarcă în mâinile mele sau în acelea ale oricărui alt moştenitor al sângelui înmormântat în mausoleu, acum când am dovada morţii lui Nejm el Arab, soluţia cea mai simplă nu este să-i cer lui Geoffroy să se

însoare cu sora mea? Dar, pentru a ajunge aici, trebuie întâi să-l găsesc, nu? Şi unde? Cine-mi va spune unde?...»

Întrebări (torturi) care ele însele proveneau din alte întrebări (torturi) pierdute în Timp, datând din perioada în care Salah Eddine începu să frecventeze acelaşi liceu cu Geoffroy, când se legară printr-o prietenie sălbatică, crepusculară, tăcută, deoarece dintr-odată pădurea se ridica între unul şi altul, cu întrebarea mută pe care o repercuta fiecare dintre cele cincizeci, optzeci sau o sută de mii de trunchiuri, neîncetând să se adune în aşteptarea trăsnetului ce o va face să explodeze, să fie formulată cu voce tare – ceea ce se petrecu într-o zi, la doi ani după începutul regăsirii lor, deci al acelui ataşament barbar, spartan, în echilibru instabil pe o sârmă întinsă, care risca să-i prăvălească într-o ură declarată (indescifrabilă pentru colegii lor, care se întrebau de ce ei doi nu fac niciodată vreun pas unul fără altul, de ce la cămin dorm în paturi învecinate, de ce la ore stau în aceeaşi bancă, aparte de ceilalţi, ameninţând – ei, cei mai buni elevi ai şcolii, cele mai înalte titluri de glorie pe stadion – că părăsesc liceul ori de câte ori un profesor sau un pedagog avea intenţia să-i despartă, în vreme ce oricine putea număra pe degete împrejurările când fuseseră văzuţi vorbindu-şi unul altuia ori glumind). Salah a fost acela care şi-a asumat sarcina să rupă tăcerea. Fiindcă îşi spuse că a aşteptat destul; ştia că niciodată Geoffroy nu avea să vorbească primul, niciodată nu avea să facă cel mai mic gest, poate din decenţă sau numai din orgoliu. Luă hotărârea la rece, nu sub impulsul unei mânii care, cu timpul, nu înceta să crească (în realitate, fusese de ajuns să pună piciorul în liceul Lamoriciere, adică să trăiască în prezenţa lui Geoffroy douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru ca să se înveţe cu răbdarea). Judecă în felul următor: «Se împlinesc în curând doi ani de când aştept această explicaţie. Doi ani de când, fără să mă fi auzit vreodată punând-o, el sesizase întrebarea mea şi eu răspunsul lui, şi una, şi celălalt reverberate de tăcere. În consecinţă îmi acord (îi acord) un

ultim răgaz, dincolo de care totul va fi spus – în mod definitiv». Fixă data. Alese vacanţa de Rusalii. Nu avu decât să-i zică lui Geoffroy, cu tonul scurt şi reţinut pe care îl adopta pentru a-i vorbi, după ce se asigurase, ca de obicei, că nu există niciun martor care să-i înregistreze cuvintele: «Uite, sâmbătă, în vacanţa de Rusalii, ne luăm rucsacul şi mergem cu cortul la Santa Cruz». Geoffroy se mulţumi să clatine din cap, în semn de încuviinţare, deoarece un răspuns negativ era exclus; fiecare se supunea aceleiaşi reguli tacite, ce consta în a se alinia invariabil oricărei propuneri formulate de celălalt (ceea ce avea, firește, corolarul, subînţeles şi el, că obligaţia va înceta să mai fie o servitute în ziua când îşi vor fi vorbit, adică atunci când se va şterge ipoteca tăcerii). Şi, în ziua numită, părăsiră liceul cu rucsacul în spate, sub privirile colegilor, traversară oraşul până la cartierul mărginaş spaniol şi urcară muntele până la capelă şi la front. După care continuară să urce până la mausoleul lui Sidi Lahouari. Şi acolo îşi ridicară cortul cu faţa spre Mers el-Kébir şi a centurii de ţărmuri şi plaje ce se întind de la Muntele Leilor până la Andaluzi, către insulele Habibas. Mâncară o cină rece şi, înainte ca ultimele raze ale asfinţitului să se fi şters, în faţa mării şi a cerului ce se întunecau, în faţa liniştii care, încetul cu încetul, cucerea platoul suspendat deasupra valurilor, Salah Eddine îşi formulă întrebarea.

Dar întrebarea aceasta era capătul unui urcuş penibil, nu cel pe care tocmai îl săvârşiseră – şi care, văzut prin prisma celor şaisprezece ani, a energiei consumate, nu reprezenta decât o ispravă oarecare; pentru Salah, drumul spre culmile halucinante fusese deschis în ziua când Geoffroy se lăsase bătut în pădurea Merzouka. De atunci trăia obsedat de amintire – mai puţin de imaginea crucii pe care curgea, picătură cu picătură, sângele victimei lui, mai puţin de avalanşa întâmplărilor din acea zi situată în afara Timpului, cât de dorinţa de a scăpa de ele, deci de a le da o urmare, de a şterge vechile viziuni prin

altele noi.

Aşa se face că la apropierea verii hotărî să lipsească în ultima zi de şcoală, cerându-şi voie de la profesoara care îl invitase acasă la o gustare organizată în cinstea celor mai buni elevi – în special a lui, fiindcă ceilalţi, mai slabi decât el în clasă ca şi pe terenurile virane din cartier, participau la sărbătoare doar în calitate de figuranţi. Spuse nu, pentru a ajunge cu o zi mai devreme, cu o jumătate de zi, cu un ceas măcar, la Merzouka, pe peronul gării, aşezat pe valiză, scrutând călătorii ce coborau din trenul de Ighil-Izane – în care îi revărsase trenul de Alger ca să le îngăduie, eventual, să ajungă la Mostaganem înainte de înserat. Plecă din gară doar după ce trenul se puse în mişcare, după ce ultimele particule ale panaşului de fum negru se abătuseră asupra peronului şi a recoltelor. Şi a doua zi dimineaţa fu acolo din nou, pentru a aştepta sosirea trenului de noapte – fără valiză, dar de data asta Nejma îl întovărăşea, fiindcă trăsese la vărul lui şi, în căldura regăsirii, el se simţise obligat, în lipsă de ceva mai bun, să-i arunce osul acesta, iar acum îl privea agitându-se alături, îi răspundea la întrebările lui prin mormăieli care, încetul cu încetul, se prefăceau în tăceri, pe măsură ce ora se apropia, întârzierea se prelungea sau panaşul negru, anunţând hodorogeala vagoanelor, se ivea înapoia holdelor de grâu. Aşa că seara veni singur, probabil ca să nu mai fie nevoie să facă faţă aşteptării care, împietrindu-i organele sub învelişul lor impasibil, îl forţa să rămână pironit pe peron, fără să facă vreun pas, ca pentru a dezminţi tumultul ce-l agita – şi totodată întrebărilor cu care Nejma nu încetase să-l hărţuiască: «Dar, pentru Dumnezeu, până la urmă o să-mi spui pe cine aştepţi?…

— Pe nimeni, îţi zic, nu-ţi ajunge? la dracu’!… Nu, rămâi aici, ai înţeles? Simt nevoia să fiu singur…» (Nejma, care îl preocupa din ce în ce mai puţin, fiindcă, în ciuda vârtejului unde îl împingea acel lucru din adâncuri, căruia nu ştia încă să-i dea un nume – presupunând că ar fi ştiut vreodată –, lucrul era tot mai limpede şi, trezindu-l în toiul

nopţii, îl făcea să spună cu voce tare «Când mă gândesc că domnişoara asta va înhăţa moştenirea (mai puţin pădurea, evident)

— Pentru că unchiul Salah Eddine a murit la Cayenne şi nu mai există acum decât un singur moştenitor în linie bărbătească al lui şi Brahim!…»

Trebui să se întoarcă şi de data asta cu coada între picioare, deoarece soluţia nu era aici. Nu în pânda cu care nerăbdarea lui scurtcircuita o voinţă înscrisă în firea lucrurilor, descifrată de fiinţa lui obscură cu o grabă ce aducea a sacrilegiu şi al cărei obiect, era, la drept vorbind, dorinţa de a se afla, în aceeaşi seară, în prezenţa vânatului său sau mai curând a Graalului pe care tot restul vieţii avea să se îndârjească a-l urmări – după numai o oră, dat fiind că-i ajunse o oră ca să se întoarcă de la gară la vărul lui, apoi – făcându-l să sufere pe acesta din urmă, descărcându-şi asupra lui preaplinul de violenţă ce-i străbătea arterele – ca să se repeadă prin jungla ce-l despărţea de

Belle-Rive şi să reverse asupra lui Geoffroy resturile de mânie, de turbare profanatoare pe care nici alergătura, nici bătaia administrată lui Nejma nu le putuseră epuiza. Da, mai întâi vărul lui (acest substitut decolorat al lui Geoffroy, a cărui vină era că se afla acolo, când nu el fusese urmărit – ca şi cum ar fi pus un ecran în faţa vânatului cu mantie de hermină): el, prea de soi prost, prea la îndemână, practicat zilnic de vânătorul care ambiţiona la alte prăzi.

Şi acum Geoffroy – fiindcă Salah Eddine, lăsându-şi pe neaşteptate vărul în plata domnului, se năpustise spre pădure, sărise gardul şi străbătuse pe nerăsuflate labirintul de trunchiuri şi crengi, aşa că, ajuns pe terasa de la Belle-Rive, dinaintea faţadei mute, se putu întreba ce căuta acolo, pentru că în mintea lui nu rămăsese nicio amintire a cursei, a tenebrelor pe care le străbătuse ca o săgeată ce străpungea nu rezistenţa aerului, ci apele visului – el, care, ziua în amiaza mare, trebuia să-şi aleagă

mereu repere ca să nu se rătăcească, printre coloanele ce putrezeau în lumina ca de acvariu, în lucirile ce păreau să împrăştie o maree de pupile la pândă; nu se miră deloc, aşadar, să-l vadă pe Geoffroy venind spre el cu o veveriţă pe umăr (pentru că acel ceva din el ştiuse, de asemenea, că Geoffroy se află aici, iar mai târziu, reluând în minte evenimentele zilei, îşi putu spune că acesta nu coborâse la gara din Merzouka şi că, probabil, o maşină mersese să-l aducă de la Ighil-Izane), aşa că, purtat de acelaşi vânt, nu-i rămase decât să meargă spre obiectul căutării sale şi să se mulţumească a-i şopti (cu fiece silabă zdrobită de scrâşnetul surd de piatră de moară care o lega de celelalte) «Aşadar asta-i tot ce ai de zis?» Şi fiindcă nu primea alt răspuns decât tirul neîntrerupt al perechii de pupile spălăcite, cu pleoapele trase spre tâmple de acel zâmbet care putea la fel de bine semnifica sfidarea ca şi acceptarea, mâinile amândouă îi porniră în acelaşi timp, nelăsându-i nici măcar răgazul să afle ce caută în răscroiala de la gât – până sfârşiră prin a găsi lanţul fin de aur roşu care aluneca pe carnea moale lipsită de apărare. Şi mâinile traseră lanţul spre spate, de cealaltă parte a gâtului, în aşa fel încât obiectul de metal, adus cu brutalitate în dreptul claviculelor, ieşi la iveală cu o fulgerare sumbră şi fugară. Salah smuci. Obiectul îi căzu în mână laolaltă cu lanţul care se încolăci, se strânse într-o fragilă aversă aurie. Iar ochii lui avură tot timpul să înregistreze imaginea celor două pupile fixate acum asupra mâinii care ţinea crucea, pe când cealaltă mână desfăcea cureaua pantalonilor – aşa încât nu trebuia să mai uite niciodată acest chip (de data asta gura, privirea încremenite în mod deliberat în vechiul zâmbet, îngustându-se, clătinându-se, dislocându-se, sub transparenţa subţire a pielii pe măsură ce se producea efracţiunea – ultrajul, violul) chiar dacă, în clipa când lucrul se întâmplă, era prea tare mânat de iuţeala demonului său pentru ca acel chip să aibă cea mai mică importanţă în ochii lui – nu, deoarece a doua zi după

eveniment el avea să-şi regăsească pacea: «Armistiţiul, urma să-mi explice (într-o noapte de insomnie când auzeam, dincolo de vorbele lui, chemarea muezinului[15] care lua cu asalt imobilul ca o rafală de proiectile îngheţate, încât incantaţia părea pe punctul de a se materializa, de a transgresa în lucirile vagi ce anunţau zorii), avea să dureze ceva mai mult de un an, dat fiind că atunci, cel puţin în ochii mei, eu repurtasem victoria. Dar fusesem tocmai destul de orb ca să nu-mi dau seama că această victorie ascundea, o înfrângere pe termen lung – pentru că el avusese tăria să nu se clintească, să nu sară la mine în momentul când m-a văzut urinând pe obiectul vechi, lustruit de secole de cât se frecase pe piepturi. Fiindcă, sunt convins, în vreme ce mă străduiam (când o forţă de nestăpânit din mine se străduia) să-l umilească, el nu opunea gestului meu o atitudine pur şi simplu pasivă; deja forţa obscură ce-l conducea îl determina să rabde maltratarea şi îmi dădea întâlnire peste luni şi ani. Iar eu, la urmă, am aruncat la pământ obiectul pângărit, pe terenul moale unde el rămase înfipt, întrebându-mă dacă de data asta adversarul încasase destul (fiindcă palmele, pumnii, vederea sângelui nu aveau la el niciun efect), ezitând înainte să-l azvârl la picioare şi la sfârşit aplecându-mă să-l ridic, strecurându-l la brâu şi strângând cureaua încă o gaură ca să-mi afişez intenţiile. El nu se mişcă. Mă îndepărtai cât putui mai liniştit, simţindu-i ochii în spate, continuând să-l sfidez, să-l umilesc toată vremea cât privirea lui era susceptibilă să mă urmărească, apoi, când coborâsem scările ce duceau la terasă şi când noaptea mă înghiţi, în tot răstimpul cât el va fi încetat să mă vadă…»

Aşadar faţa prelungă de crucificat se eclipsă mai bine de un an – un an şi jumătate mai exact, iar la sfârşitul intervalului apăru din nou, împietrită în aceeaşi răbdare,

15 Cel care, din minaretul unei moschei, rosteşte — de cinci ori într-o zi şi o noapte — tradiţionala chemare la rugăciune a credincioşilor musulmani.

pentru că, la urma urmei, nu era decât un trimis orb al sorţii, la fel cum şi crucea ajunsă din mâinile lui în acelea ale lui Salah nu era, la rândul ei, decât un popas graţie căruia el îl invita pe Salah să-l urmeze, în aşa fel încât într-o zi să-l ajungă din urmă, când va fi sunat ora, când Judecătorul va socoti nimerit să-şi folosească atuurile – răstimpul cât Salah să se macereze în imaginile otrăvite ale pădurii (şi Salah îşi zicea: «L-am umilit. L-am umilit până la rădăcinile fiinţei lui. Dar a mai rămas ceva la fund; am spart abcesul, dar în crater există încă microbi…»), torpilat acum de vechea întrebare «De ce? Doamne, Dumnezeule, de ce?», căreia avea să-i dea răspuns abia peste câţiva ani când, după luni şi luni de viaţă în comun cu Geoffroy (de prietenie tăcută, mereu cu aceeaşi pândă încăpăţânată, alături în aceeaşi bancă la şcoală, în paturi vecine în dormitor) va sfârşi prin a-l târî pe culmea de la Santa Cruz şi îl va întreba liniştit «Ei bine, eşti dispus să-mi zici de ce te-ai lăsat cotonogit?» Dar înainte să ajungă aici trebuia neapărat ca Judecătorul, Marele Cămătar să-l fi împins pe Nejma pe eşichier – ca Nejma să se năpustească asupra lui într-o duminică dimineaţa (învăţa la acelaşi liceu ca şi Salah, liceul Ardaillon, ca intern, şi în fiecare duminică venea să prânzească la Lalla Nefissa înainte de a se duce la un meci de fotbal şi. să-i spună, roşu şi gî fiind, cu vocea alterată ca de un început de laringită: «Ştii ce-am văzut?» şi, cum vărul lui nu se omora să-i răspundă «Perfect! E la Oran. Intern pe deasupra, la liceul Lamoriciere. I-am vorbit. Ieşea din curtea de onoare…» – oprindu-se acum (Nejm el Arab), fiindcă vărul îşi coborâse spre el privirea de plantigrad scos din bârlog şi în adâncul căreia se aprindea aceeaşi scânteie lacomă* implacabilă, ca ori de câte ori acesta se pregătea să-l chestioneze – palme şi cuvinte.

Iată pentru ce a doua zi se duse să bată la uşa lui Hamid Al Mokh, două străzi mai departe; şi, începând din acel moment lucrurile se derulară conform planului pe care tocmai îl stabilise; luni în şir evenimentele aveau să

se supună aceleiaşi mişcări de ceasornic, aceluiaşi tic-tac susceptibil să-i procure porţia zilnică de voluptate rece şi să-i confirme victoria asupra Epitomeei şi a lui Cornelius Nepos (lăsând deoparte, bineînţeles, sfârşitul operaţiunii – duelul cu cuţite care îl opuse lui Hamid, fiindcă devenise evident că, de o săptămână sau două, se culca cu amanta acestuia, o femeie cu zece ani mai mare, care preda latina într-o şcoala particulară şi că iubitul ei, încântat probabil de vanitatea de a arbora această piesă unică a panopliei lui de vânătoare, comisese imprudenţa să i-o pună la dispoziţie lui Salah); a fost de ajuns ca Hamid să-i zâmbească, în egală măsură cu dinţii mici şi regulaţi şi cavitatea trandafirie unde înainte cu un an se adăpostea o pupilă de un negru măsliniu, întru totul asemănătoare aceleia ce dăinuia de cealaltă parte a nasului său subţire şi cocoşat (îşi pierduse ochiul drept într-o încăierare şi de atunci semăna cu un erete care umblă să-şi recupereze penele), înainte să arunce «Asta mai lipsea E dresată, îţi spun! Sunt sigur că o s-o facă…» Salah se feri să-l contrazică; era prea fascinat de perspectivele deschise de consimţământul lui Hamid, de acest soi de scurtătură pe drumul spre liceul pe care îl frecventa Geoffroy – deci prea ocupat să-şi spună: «Da. Asta e, probabil, preţul pentru lecţiile de latină.» – Şi când fu singur în sufrageria care-i servea drept cameră «Un trofeu într-o panoplie de vânătoare – iată ce-am să ajung peste o săptămână sau două, eu, Salah Eddine Lansări. Fiindcă m-am înşelat amarnic anul trecut când am ales ştiinţele şi liceul modern… Şi ecoul dogit al gândurilor lui veni să-i sune la ureche, fiindcă motivaţia aceasta nu era decât un paravan destinat să ascundă motivaţia profundă – cea care nu va întârzia să se descifreze înainte ca el să o reducă la tăcere, să o mascheze din nou – în toată vremea cât avea să fie alături de Geoffroy la liceul Lamoriciere, cu el în clasă, în sala de mese, în dormitor, în plimbările de joia şi duminica când avea să-şi interzică a-i mărturisi preţul plătit, nu pentru câteva amărâte lecţii de latină, ci pentru admiterea

în liceul frecventat de dublura lui. JNu-i va dezvălui acest lucru decât când va veni momentul, pentru unul şi pentru celălalt, să ridice ipoteca pusă pe o prietenie mereu neformulată sau mai curând pe un sentiment în stare să devieze fie spre un duel pe viaţă şi pe moarte, fie spre o participare totală, absolută, cum se pomeneşte numai în memoria veacurilor – adică în sâmbăta Rusaliilor, când am întreprins ascensiunea pe Santé Cruz, cu intenţia de a rupe tăcerea, în după-amiaza când, din curtea de onoare a iiceului îşi ridicară capul ca să desluşească muntele care îi domina (pelerina uriaşă ale cărei pulpane de catifea coborau spre cartierul spaniol, ţesute cu miriade de ace de pin, decupându-se pe azurul transparent gata să se prefacă în aur, purtând la o extremitate, aşezat pe stânca Monte-Cristo, fortul aidoma unui leu la ora siestei şi puţin mai jos capela Santa Cruz, albă şi zveltă), pe scurt, volume, planuri, perspective atât de riguros împreunate, încât devenea evident, pentru unul ca şi pentru celălalt, că traiectoria lor avea să conducă spre o cale comună, că în faţa privirii lor se deschideau porţi care puteau fi acelea ale veşniciei – care *veşnic* se vor deschide acolo, în acel punct privilegiat al planetei pe acea uşoară pustulă a scoarţei ce se ridica deasupra valurilor, chiar şi atunci când ei nu vor mai aparţine acestei lumi, ori când această lume va înceta să mai existe. Şi când momentul cu pricina avea să vină (când, după ce-şi ridicaseră cortul în apropiere de mausoleul lui Sidi Lahouari, la marginea povârnişului dinspre Mers-el-Kébir îşi vor fi golit aproape rucsacul), Salah se va mulţumi să-l privească pe Geoffroy în ochi şi să-i spună, fiindcă trebuia ca tăcerea să fie spartă o dată pentru totdeauna «Da, am plătit foarte scump privilegiul de a-ţi pune întrebarea, ca şi alte privilegii, întâmplătoare. Inutil să-mi ceri detalii; orgoliului tău să-i fie de ajuns să ştie că, dacă preţul ar fi fost fixat măcar puţin mai sus de către, să zicem, Marele Cămătar, ar fi trebuit să plătesc cu viaţa! Acestea aveau să fie atunci cuvintele lui, un reziduu abia fidel al meditaţiilor în care,

în anumite momente, se va fi consumat; păstra tăcere în privinţa crucii de care nu fusese în stare să se debaraseze – şi mai ales în privinţa femeii, a amantei lui Hamid al Mokh, a celor câteva lecţii de latină pe care dorise să le obţină de la ea fără să-i fi propus nimic în schimb, cu excepţia, evident, a singurului bun material aflat în întregime în posesia lui: corpul până atunci sălbatic care, cu doi ani înainte, fusese supus îmbrăţişării pădurii interzise, ca într-un soi de ritual iniţiatic şi care de atunci se mulţumise să ia *în mod gratuit* trupurile fetelor de aceeaşi vârstă, întâlnite în hazardul fierbinţelilor lui.

Aşa încât, chiar în vremea ascensiunii pe Santa Cruz (la ieşirea din cartierul spaniol, după ce lăsaseră în urmă mulţimea lacomă, nonşalantă, negustorii de *calentita*, băieţandrii ce coborau panta pe *caricos* – biserica Saint Louis şi penumbra ei, în spatele grilajului şi a celor patru statui de ciment turnat – mişunând de lumânări aprinse, sunetele de orgă rostogolindu-se în tăvăluguri mari şi venind să moară în piaţa de la intrare, apoi primii pini sub arcadele maure de la Belvedere şi panta golaşă de deasupra lor, serpentinele de pe marginea prăpastiei, pe măsură ce, jos, oraşul se deschidea ca o corolă, şantierele imobilelor în construcţie – pe Front de Mer, la linia de centrură, cam pretutindeni între deschiderile bulevardelor – ridicându-şi contururile cenuşii, faţadele albe străpunse de un popor de ferestre, geamurile aprinse de soare, în timp ce câmpia începea să se desfăşoare, iar munţii, dincolo de Sebkra, albă scânteiere de sare şi apă, să se ridice la orizont, falezele roşii să-şi prăvale marginile în albastrul de leşie al portului şi când fortul şi capela se apropiau acum, agăţate împreună cu o mare bucată de cer într-un luminiş – şi pământul, marea, nu aveau să întârzie a se retrage cu recoltele, secerişurile de nave, pe măsură ce amândoi băieţii se vor fi ridicat, vor fi ajuns la trecătoare, vor fi lăsat fortul şi capela în dreapta ca să ajungă la drumul spre mausoleu), timpul continua să se răstoarne, femeia îl învăluia pe Salah în moliciunile ei tentaculare; zi

după zi, se succedau lecţiile de latină în mica odăiţă de la parter, în lumina de cristal distilată de aversele primăverii, ea trăgând mereu din ţigară, cu ochii aţintiţi la carte ca şi cum i-ar fi fost teamă să se uite la altceva, el adulmecând clipa în care ea va înceta să-i mai arate fruntea bombată, arămie, muchia nasului coborâtă cu obstinaţie şi genele sub care se îngrămădeau sclipiri nerăbdătoare. Şi la ora cuvenită lucrul se petrecea; era ca şi cum femeia, fără ezitare, ridica vălul care până atunci, pentru a aduce un sacrificiu simplelor convenienţe, ascunsese propria ei agonie – scrupulele ei, torturile şi în curând gemetele de vită înjunghiată.

Şi restul, neapărat – pe când Timpul nu înceta să se răstoarne (la apus, platoul de la Bel Horizon, pădurea brusc întreruptă în locul unde se înălţau barăcile postului de radio, antena despicând azurul ce delira, se prefăcea într-o pulbere de aur care îneca încetişor coasta, tivi tura albă din lungul plajelor, în depărtare Andaluzii, Coraleţii în faţa insulei plate, apoi farul de la Cap Falcon şi restul ascuns de muntele de deasupra lui Mers el-Kébir, iar jos, mereu în albastrul de leşie al portului, draga, navele imobilizate pentru lucrările din bază – toate astea la o distanţă apreciabilă, printre efluviile sălbatice ale serii, sub vântul niciodată în repaus care îndoia tulpinile, alfa, levănţica şi orhideele sălbatice); totul era de acum prezent – moartea era aici, cu liturghia ei solemnă şi geloasă: Hamid al Mokh scoţând de la brâu şişul, destinat să spele ultrajul, apoi plângând fără ruşine, fără să dea nicio atenţie spectatorilor, băieţandrilor în zdrenţe pe care duelul îi adunase de pe maidane, îi smulsese de la interminabilele lor partide de fotbal, în vreme ce Salah, sângerând el însuşi, îi bandaja braţul, răsucea batista în jurul ancorei tatuate (în lupta corp la corp, cuţitul îl tăiase adânc pe agresor) şi acum explicaţia «Să nu-ţi închipui că n-am cântărit lucrurile. Dar ea m-a obligat să fac târgul sau faci asta ca să mă ajuţi să uit, sau te duci să-ţi cauţi pe altcineva… Nu trebuie să crezi, pentru atâta lucru, că nu-ţi

mai sunt prieten… Şi celălalt, cu ochii încă umezi, aţintiţi la pansamentul care se înroşea «Cu atât mai bine… La fel şi eu, într-o zi, o să te las ţeapăn şi asta nu mă va împiedica să-ţi spun că voi fi totdeauna prietenul tău…»

Tot asta' şi iar asta (fortul Santa Cruz văzut din spate, cu zidurile, nişele, cupolele şi crenelurile lui, stăpânind azurul, marea şi centura de faleze dinspre

Canastei, până la Vârful Acului, până la Muntele Leilor, în vreme ce se însera iar jos culorile se întunecau, pânzele, faţadele acum mai albe pe fondul mării ori al asfaltului) şi nu numai atât acum despărţirea – femeia la volanul maşinii oprite în plin câmp (vorbea fără să se întoarcă spre el, mereu cu aceeaşi voce gravă, emoţionantă, puţin aspră, frizând mânia sau jalea «Da, l-am uitat, asta e… Dar pe tine cine mă va ajuta să te uit?…); în vreme ce-i spunea că-l părăseşte, că părăseşte ţara, el descoperea pe chipul din faţa lui o furtună care răscolea adâncurile, repercutându-se la suprafaţă în ciuda celor două-trei atitudini socialmente permise; în acest îndepărtat ecou al luptei pe viaţă şi pe moarte (chipul zguduit, violetele feroce care ardeau în adâncul ochilor, pielea transformată într-o pânză de bumbac străbătută de o dantelă de riduri foarte fine), femeia era fabulos de frumoasă, iar el se împărţea între nevoia de a plânge cu hohote, probabil din pricina acestei descoperiri: Timpul înfrânge până la urmă totul – şi o dorinţă nestăvilită de a o avea, aici, în maşina oprită la marginea unui drum nu prea circulat…

Iar acum decorul era instalat; Geoffroy şi el ridicaseră cortul şi aduseseră de la mausoleu o provizie de apă, cu binecuvântarea paznicului. Stelele se aprinseră una câte una, apoi şi rândurile de lămpi înşirate de-a lungul coastei, viermuiala de flăcări din incinta de la Mers el-Kébir pitită în fundul radei şi, departe, licărirea farului, Cap Falcon, în faţa Insulei Şobolanilor, rotindu-se lent peste spuma valurilor. Terminaseră de mâncat şi îi cotropea moleşeala pornită din măruntaie; capul le era

limpede. Aveau să vorbească. Vorbeau. În noaptea plină de freamătul ierburilor, de plânsetele nedefinite ale pădurii nimeni n-ar fi ştiut să spună dacă vocile lor nu erau un ecou al popoarelor de umbre la pândă, al pământului şi al animalelor geloase pe hegemonia oamenilor: Salah Eddine şi Geoffroy, replica, dublura lui sau poate cel care ar fi fost dacă oasele strămoşului său nu s-ar fi odihnit într-un tumulus acoperit cu o cupolă, în pădurea furată – dacă, la fel ca Geoffroy, ar fi primit la naştere coroana şi sceptrul, adică un regat care ar fi reprezentat pentru el siguranţa unei vieţi unde nu avea să lipsească niciodată pâinea şi mai cu seamă niciunul din acele produse în care se converteşte pâinea atunci când e prea abundentă (atelaje, cai şi din de rasă, maşini scumpe, fără a mai pune la socoteală educaţia *ad hoc*, croazierele pe vapoare albe aseptizate – până într-atâta încât moştenitorul, ghiftuit până la îngreţoşare din clipa când a văzut lumina zilei, sfârşise prin a dispreţui bunurile care-i legau picioarele şi ameninţau să-l facă să cadă cu capul în jos). Iar lucrul acesta (explicaţia – nu neapărat o confidenţă* fiindcă regimul de pudoare spartană şi de tăcere care până atunci le reglementase toate raporturile nu le îngăduia, cel puţin la început, decât cuvinte acoperite) nu era nici măcar o surpriză pentru Salah, dat fiind că, de când trăia alături de Geoffroy, îi împărtăşea lecturile, îi descifra temele pentru acasă pe când celălalt le examina pe ale sale, asista la rugăciunea lui la picioarele patului, îl aştepta în piaţa bisericii când el participa la slujbă, sfârşise prin a-şi da seama de toate* la fel cum Geoffroy nu mai ignora nimic din motivaţiile lui Salah, din opţiunile lui îndreptate împotriva cârmuirii semenilor săi şi a felului cum aceştia stăpâneau lumea, descoperind, sub afişul politic şi generozitatea justiţiarului, lăcomia unui mâncător de oameni. Întrucât de la primele vorbe ale lui Geoffroy, ca şi cum ar fi vrut să-l încurajeze să-i dea cheia labirintului, Salah strigă: «De multă urme am ghicit; *Imitaţia lui Christos*, *Urcuşul pe Muntele Carmel*, *Confesiunile* mi se

pare că erau explicaţia ideală. Dar am ţinut s-o aud din gura ta, dat fiind preţul pe care l-am plătit pentru asta. Şi totuşi (dacă ţinem seama de eşecurile presupuse de aventură, întrucât, după cum umblă zvonurile, reuşita în acest domeniu e de resortul invizibilului) astea nu exiică de ce te-ai lăsat pălmuit *por Vamor de Dios*, mai ales când abia aveai doisprezece ani». Şi cu toate că îşi aţintise privirile asupra luminii chioare răspândite de câteva momente de umbrelele împietrite ale pinilor, apoi, ici şi colo, de bălţile dintre boschete – dovadă că, în spatele lor, luna se ridica – ştia că Geoffroy zâmbeşte în clipa când răspundea: «Poate că nu m-aş fi lăsat dacă în locul tău ar fi fost oricare altul – vreau să spun un tip în stare să-mi smulgă crucea şi să urineze pe ea...» La cuvintele astea, Salah începu să râdă, îşi descheie gulerul cămăşii, vârî mâna în sân şi scoase obiectul, în aşa fel încât între degetele lui reflexele roşietice începură să-şi iradieze electricitatea dulceagă şi ameninţătoare. Spuse: «A sosit clipa să mă eliberez de ea. Deoarece, chiar dacă tu afirmi contrariul, deocamdată ea rămâne în ochii mei duşmana – poate o armă mai îngrozitoare decât praful de puşcă şi tunurile care v-au îngăduit să puneţi piciorul la Sidi-Ferruch acum mai bine de un secol...» Iar Geoffroy, luând obiectul pe care Salah i-l întindea (reflexul de ambră străpunse cu o licărire obscuritatea înnebunită) rosti vorbele care, deschizând drumul tuturor celorlalte – un diluviu de întrebări, de comentarii, de replici – avea să le permită să răscolească vechea rană şi să-i aplice mai puţin un remediu cât un balsam în stare să aducă începutul unei uşurări: – «Dacă ţi se pare o duşmancă, e fiindcă au fost oameni care s-au slujit de ea ca de o sabie, în loc să o slujească pe ea aşa cum ea o cere. Tu trebuie să-ţi dai seama că e imperioasă, categorică; exigenţa ei nu e jaful, ci dăruirea de sine, nu trufia, ci modestia. Bineînţeles, vei putea fi tentat să rânjeşti, să mi-o smulgi şi să o profanezi încă o dată – îţi va fi la îndemână s-o faci şi să adaugi: „Frumos îi şade nepotului lui bunicu-tău să vorbească de

renunţare! Dar n-ai s-o spui (n-ai s-o profanezi – şi nu numai pe ea, ci şi pe Acela pironit deasupra ei); fiindcă azi, chiar dacă îţi e suspectă, trebuie să-ţi dai seama că în decursul Istoriei a existat cel puţin un om care să-şi împartă pământurile, casa şi cămaşa pentru a-i fi credincios până la capăt, şi acum există cel puţin unul care să ridice făclia…» Şi ceva mai târziu, după ce Salah învârtise de trei ori în minte acel *nihil obstat* pe care i-l şoptea analiza (părăsiseră împrejurimile cortului şi mergeau printre pini, pe marginea falezei, Mers el-Kébir se stinsese acum la picioarele lor, în afară de şirurile de lămpi a căror lumină încremenea de-a lungul străzilor şi, departe, fulgerul farului, mai brutal, mai exploziv, alungind cerneala mării şi a cerului) «Nu spun că îmi voi vârî vreodată trupul într-o sutană. Dar, la fel de sigur cum avem acum şaisprezece ani amândoi, iată visul meu;

merita, poate, să-i sacrific ispita de a mă bate când am avut, şi tu şi eu, doisprezece ani, nu *1*»

Ce spunea Geoffroy, Salah ştia şi îi era teamă să nu vadă stingându-se, la o suflare abia simţită, scânteia care adineauri părea că trebuie să ardă toate obstacolele. De aceea puse întrebarea «Bine. Vorbeai mai înainte de cămaşă. De cămaşa ta, de casă, de pământuri… La care Geoffroy răspunse mai întâi printr-o tăcere. Şi când răspunsul ajunse la el (adierea uşoară a vântului clătinând tulpinile, la care trimitea cu gândul debitul şi glasul tovarăşului său), Salah îşi putu închipui pe faţa de vizavi, înecată în umbra dansantă a acelor de pin, zâmbetul de idol care îşi opunea dispreţul fiinţelor şi lucrurilor, lungii suite de avataruri susceptibile să-i rezume viaţa «Am spus casa şi pământurile şi tu te întrebi, fireşte, dacă n-am vrut să spun şi pădurea, nu-i aşa?» Salah nu suflă *o* vorbă. Geoffroy urmă «Nu se cade să condamn fiinţele cărora le datorez viaţa – ar fi o josnicie pe care nu mi-ai ierta-o, dacă te cunosc bine. Nu-ţi promit aşadar să-ţi duc pe o tavă de argint sanctuarul strămoşului tău, însă dispun de câţiva ani ca să mă fac înţeles de bunicul, dacă Dumnezeu îi mai

dă zile. Să nu mă întrebi cum am să procedez; e o afacere între el şi mine. Aşa încât curaj şi înghite în sec!…» La aceste cuvinte, Salah Eddine izbucni în râs; se pomeni aşezat pe jos şi se miră de ce Geoffroy nu face la fel – ceea ce era imposibil, fiindcă acesta continuă: «Aşa cum te cunosc, trebuie să-ţi zici: „De ce nu restul proprietăţii, aşa cum e?” Nu?… Ei, află că, de-aş avea puterea, ţi-aş dărui tot pământul. Ascultă, micuţule marxist sunt prea ambiţios ca să mă mulţumesc cu Belle-Rive şi cu o planetă mizerabilă. Mie mi-ar trebui toate astea (Salah, printre hohotele de râs, putea vedea elipsa mâinii care prindea, ridica, lua colinele, falezele şi satele de-a lungul întregii coaste) şi nu numai atât; odată cu ele lumea văzută şi nevăzută…»

Explicaţia continuă a doua zi şi a treia zi, cu nenumărate pauze, mai puţin peste noapte şi în orele fierbinţi ale zilei – încât în momentul când părăsiră Santa Cruz pentru a se întoarce printre semenii lor, unirea ciudată dintre ei trecuse de la tăcere la o sporovăială interminabilă; profesorii şi colegii, descumpăniţi de această schimbare, nu-i puteau pătrunde cauza. Evident, şi-ar fi putut spune că un dig se spărsese şi că apele tumultuoase, de neînfrânt, se împrăştiau pe acolo…”

Germaine Maynardier n-avea să-şi mai termine povestirea niciodată. După un scurt moment (care, de fapt, se anunţase ceva mai devreme în cursul povestirii, când debitul acesteia suferise ca o încetinire, un ton de orgă apăruse în timbrul vocii deodată mai aspre, mai grave) Lancelot şi Geneviève o putură vedea îndreptându-şi bustul până atunci rezemat de spătarul berjerei, apucând braţele acesteia, aplecându-şi capul înainte, după ce-şi lungise gâtul subţire şi veşted, ca şi cum, dincolo de gazdele aflate în faţa ei, dincolo de peretele împodobit cu o oglindă şi nişte portrete de familie ochii ei dilataţi fixau o imagine incertă, care încetul cu încetul căpăta relief, contururi, până într-atât încât elimina decorul şi personajele pline de neobosita ei litanie. Şi văzând cum i

se încordează gambele, cum corpul ei îşi trece toată greutatea pe tălpile picioarelor în vreme ce se ridica încet-încet de pe scaun, cei doi se întrebară dacă nu se pregăteşte să facă un salt prin spaţiul eliberat, devenită ea însăşi o panteră din jungla în care evolua de câteva clipe. Nu, pentru că în cele din urmă se smulse (cu vocea din ce în ce mai joasa şi mai aspră, o adiere abia simţită) „Mă puteţi conduce acasă? S-a întors. Simt că s-a întors…”

Partea a doua v

InsTINCTUL n-o înşelase Salah Eddine era acolo. Nu în cameră, le explică ea gazdelor care refuzaseră să o urmeze în interiorul apartamentului (rămăseseră o clipă să aştepte în faţa uşii de la intrare, deschisă spre vestibulul luminat, ca pentru a-i veni în ajutor la prima alertă); se odihnea îmbrăcat pe covorul din salon. Somnul îl luase prin surprindere, fiindcă o lampă continua să ardă pe măsuţă, luminând revolverul aşezat acolo alături de portofel şi câteva scrisori ferfeniţde. Şi pe când ascensorul îi ducea la parterul imobilului unde-şi lăsaseră maşina, Lancelot nu se putu împiedica să urmărească în gând imaginea acelei walkirii casnice care prelungea ecourile viziunilor cu a căror evocare umpluse ore la rând zidurile salonului din Rampe Farraj. O vedea strecurându-se hotărâtă lângă trupul iubitului ei; încercând să descifreze chipul parcă ascuns după o încuietoare, pleoapele închise peste acel *în altă parte* pe care de luni întregi ea îl urmărea cu o febrilitate cuprinsă în speranţa de a extirpa de acolo principiul ultim, ce se ferea mereu cu aceeaşi gelozie. Şi, după ce va fi chestionat o clipă masca împietrită (de cealaltă parte a ştergătoarelor de parbriz, balustrada udă a bulevardului Front-de-Mer îşi înşira luminile lămpilor aidoma unor rânduri de clepsidre uriaşe de unde curgeau, amestecate, lumina şi apa din cer), ea se ducea la măsuţă, lua portofelul, îl deschidea, desfăcea cele două-trei scrisori, uzate din pricina frecării. Nimic, nu afla nimic mai mult decât ştia de acum pe dinafară – doar demonul a cărui formă nemişcată o vedea la picioarele ei,

numai această formă, deoarece devenea încetul cu încetul evident că toate celelalte lucruri se agitau *în altă parte*, într-un sabat ce nu se va sfârşi decât odată cu moartea lui. Şi ei nu-i mai rămânea acum decât să-şi ia un scaun, poate fotoliul-balansoar, să-şi aşeze ceafa pe împletitura de pai şi mâinile pe rezemătoare; va aştepta acolo, fără să închidă ochii, primele licăriri ale zorilor, iar Timpul, neclintit, va aluneca pe faţa ei împietrită, în camera suspendată acum între cer şi pământ, departe de chemările muezinului undeva, jos, de gălăgia din piaţă şi de zgomotul maşinilor din fundul prăpastiei. Nu va merge la liceu, nu va mânca. Fiindcă rolul ei constă în a aştepta ca Timpul să se pună din nou în mişcare – când amantul ei mai întâi se va întoarce pe partea cealaltă, apoi va deschide un ochi, va căsca, va întreba: „Cât e ceasul?”, ceea ce ar putea să se întâmple peste două zile.

Lancelot mai ştia că Germaine Maynardier, după interminabila confidenţă, se va eclipsa pentru o perioadă proporţională cu transa ei. Geneviève era de aceeaşi părere.

Aşteptară, deci, şi, ca să-şi omoare timpul, evocară numeroasele umbre ce se profilau în spatele efigiei lui Salah pe care o schiţase Germaine, toate spectre ale posibilului, nu numai în trecutul înviat de ea, ci şi în viitorul pe care îşi scotea sufletul să-l urmărească, odată cu ceea ce întrevedea ca deznodământ probabil al tragediei. În sfârşit, Salah Eddine telefonă, îi mulţumi Genevièvei pentru grija purtată Germainei şi îi ceru lui Lancelot să stabilească o întâlnire.

Întrevederea avu loc după-amiază, la ieşirea de la şcoală, pe terasa unde lucrătorii făceau toaleta apartamentului pentru a ceda locul, în zilele următoare, altor muncitori, specializaţi în vopsitorie. Lancelot sosi ultimul şi îl descoperi pe Salah Eddine visând, singuratic, în picioare, într-un colţ al rampei care îngrădea spaţiul, la marginea golului. Dincolo de capul lui cu şuviţe de păr fluturând se vedea o învolburare aidoma cerului

zbuciumat, înşfăcând într-o elice imensă zborul pescăruşilor cu ţipete răzbunătoare şi, în vârful muntelui Santa Cruz, mausoleul, fortul şi capela înfipte într-o sferă azurie ce nu înceta să se dilate. „Da, îşi spuse Lancelot pe când înainta, acum că e aici, în inima spaţiului, întregul decor capătă un sens. Dar care anume?” Şi cum Salah se întorcea spre el şi Lancelot primea în plină faţă căldura zâmbetului animal, fisura îi apăru limpede şi cu uşurinţă; nimic nu o mai putea disimula acum. Din lunga lui eclipsă* Salah Eddine nu adusese decât semnale înfrângerii sale – un soi de putreziciune lentă pe care splendoarea personajului o ascunsese până atunci şi care de aici încolo era pe punctul de a exploda sub carnea istovită în chip misterios. Încât în vorbele care aveau să urmeze (după efuziunea deloc convenţională, ci sinceră a regăsirii, în clipa când, părăsind amândoi balustrada rampei din marginea golului, se duseseră în marele salon unde începuseră să se plimbe) Lancelot găsi doar confirmarea primei lui estimări; mergeau în direcţia căminului monumental al cărui horn, placat cu aramă roşie, capta ultimele licăriri ale soarelui şi, în tăcerea ce se abătuse asupra lor, Lancelot îşi auzi tovarăşul suspinând: „Ai fost minunat!” Simţi, după o uşoară deformare a tonului, zâmbetul celuilalt: „Înţelesesem de la cea dintâi privire că, înainte să angajezi toate aceste lucrări, ai să te întrebi îndelung cine e personajul jalnic care de luni de zile nu încetează să defileze în faţa dumitale – chiar în somn, îmi închipui, pentru că sunt la curent; ştiu prea bine că *ea* nu s-a putut împiedica să vorbească sus şi tare, de preferinţă în prezenţa unor martori, probabil ca să-şi întrupeze fantasmele. Pe scurt, am ştiut că vei construi un decor pe măsura imaginii mele sau, mai curând, a aceleia, adevărate ori false, pe care ţi-o faci despre mine – un lăcaş gata să adăpostească şi să celebreze cadavrul îmbălsămat al iluziilor mele. Şi când judec rezultatul, îmi spun că poate nu-ţi vei fi pierdut timpul chiar degeaba. Nici eu pe al meu, la urma urmei – fiindcă, dacă trebuie să mai rămână ceva

din aceste iluzii, atunci e imaginea aici, absolut limpede (să îndrăznesc a zice veşnică?) a splendorii lor... tt ochii i se smulseră din aceia ai lui Lancelot; păstră o tăcere, ca pentru a se pătrunde de cuvintele pe care le aruncase cu emfaza unui actor grijuliu mai mult

Ja atitudinea lui decât la sensul textului. Şi murmură: a în faţa evidenţei „Deci era un lucru mare, nu-i aşa?... Da, eu eram mare!..."

Şi, începând din acea clipă, Lancelot îşi dădu seama că zidurile încăperii aveau să servească drept ecran centru filmul memoriei; din nou Timpul avea să-şi deruleze haosul de himere încremenite, înghesuite de un sabat de întrebări. De cealaltă parte a giurgiuvelelor acum închise cu geamuri (falezele de la Canastei cânteiară cu numeroasele lor filoane de ametist, iar. a picioarele lor valurile se ridicară, se arcuiră într-un albastru nocturn destrămat de spumă) spaţiul se întindea la infinit; din fundul orizontului năvăleau în galop cai înaripaţi care în curând aveau să ajungă pe olatforma suspendată deasupra prăpastiei şi să pătrundă în salonul gol, cu zidurile în aşteptare. Salah „tiddine avea să vorbească. Acum şi vorbea.

„Să nu mă întrebi dacă mă supuneam unui proiect bine pus la punct când te-am rugat să duci la bun sfârşit decorul acesta abia schiţat. Putea fi vorba de un refugiu destinat refacerii forţelor unui războinic care a suferit o înfrângere. Sunt convins că la asta te-ai gândit dumneata însuţi, probabil fiindcă te-am împins pe calea unei astfel de interpr? ţări (şi dacă am făcut-o e pentru că şi mie mi se părea aptă să explice dorinţa mea de a mă instala în acest cuib de vulturi bătut de sunt). Dar nu numai atât; în seara când am început să mă destăinui în faţa dumitale cu privire la fantasmele mele (lucrul s-a p (trecut în toiul mesei, şi Germaine a înţeles că-i voi scăpa încă o dată, deoarece, după ce a sucit şi a răsucit întrebarea, până la urmă, mi-a pus-o «Rămâne pentru mâine, nu-i aşa?» am simţit lupă nu ştiu ce semn că *el* trăieşte, trăieşte undeva,

D’ale în pădurea pe care am trecut-o prin sită în *t* ale direcţiile fără să-l găsesc, poate în altă parte, în orice caz că are nevoie de mine după toate nenorocirile abătute asupra lui şi alor săi. De a doua zi am plecat să bat din nou pădurea, câmpia, satele şi să descopăr că nici de data asta, ca şi până atunci, n-am pus mâna pe el să-l aduc la Oran. Însă descoperirea mea nu se oprea aici. În plin eşec, am fost obligat să-mi spun «Da. Casa aceea cocoţată pe o terasă, deasupra valului mocirlos al revoluţiilor avortate, în faţa muntelui, a fortului, a capelei – pentru tine, evident, pentru a-ţi îmbălsăma himerele defuncte. Dar nu numai. *Şi pentru el*; fără să-ţi dai seama cu adevărat, ambiţia ta era să-l târăşti cu tine, pe acest mirador de dincolo de noroi, astfel încât să împarţi cu el domnia peste Istorie – cu el, care fusese destul de nebun ca s-o nege, strigând peste tot, Nu. Pentru mine numai Regatul. Nu târfa asta stearpă * şi pe care până la urmă a găsit-o în drumul lui, de care acum s-a mânjit, nebun sau aproape, din pricina ororii!» înţelege-mă bine vreau să-l văd aici nu doar ca să-l închid, împreună cu mine, în turnul meu de fildeş. Ci pentru că acum ştiu, din rapoarte, din interogatorii şi verificări, ce a suferit, despărţit de mine, de data asta cu adevărat *duşmanul meu cel mai bun*, fiindcă războiul ne-a obligat pe fiecare dintre noi să alegem, chiar dacă, aşa cum spunea, vocaţia lui era nu să alerge pe urmele bătrânei târfe sterpe ce galopează pe calul ei palid, ci să-şi îndrepte privirile spre Regat, veşnicie sau orice altă himeră de acest soi. Au venit însă războiul şi demenţa care în fiece zi câştiga tot mai muli teren; contagiunea cuprindea nu numai oamenii, ci şi animalele, zidurile, solul, aerul unde se scăldau oameni şi lucruri. Şi flagelul l-a atins şi pe el, pe el care s-a crezut la adăpost sub cuirasa armurii lui sacrosancte. Şi totuşi până atunci nimic nu-l putuse atinge, nici măcar faptul că de aici încolo eu puteam cădea sub gloanţele lui sau el sub ale mele, încă şi mai puţin tovărăşia camarazilor lui de arme (soldaţi din acelaşi contingent, care fuseseră poate nişte fiinţe omeneşti, înainte ca sângele să-i prefacă

pe ţărmul de aici al mării, adică înainte ca sângele să-i prefacă în animale primitive – acum încrâncenaţi în ucidere, în supralicitarea crimei, ca pentru a face să se uite ceea ce fuseseră înainte de potop). Da, ştiuse să-şi păstreze mintea limpede în mijlocul dezastrului; îşi flutura crucea de aur roşu, arunca anateme, trăsnea, excomunica şi toate acele animale sălbatice îşi încovoiau spinarea în faţa lui, dădeau înapoi, mârâiau, aşteptau ca vigilenţa să-i slăbească pentru a-i sări la gât şi a-l dever de viu. Şi ocazia le-am dat-o eu Nejma a fost rănit, i l-am încredinţat, l-am încredinţat lui Ceoffrov, am făcut apel la vechile noastre jurăminte, la spiritul cavaleresc care nu încetase să ne lege (fiindcă niciun obstacol, nici măcar războiul, nici măcar faptul că putem muri unul din pricina altuia nu ne putuse dezlega; jurasem, nu spun că în faţa lui Dumnezeu, ci în faţa a ceea ce este absolut la doi bărbaţi smulşi din ei înşişi pentru a-şi contopi graniţele). N-a fost în stare să-şi ţină făgăduiala. Nejm el Arab a murit; Geoffroy n-a putut împiedica ca acea cohortă de hiene să-l sfâşie. Şi a urmat decăderea spitalul de psihiatrie, exilul în Franţa, apoi, la întoarcerea lui, întrevederea, unica noastră întrevedere – ianuarie 1963; moment crucial, fiindcă doar cu un cuvânt, poate cu o privire, aş fi putut pune capăt răului, dar acestea se petreceau după şapte ani de război, după o interminabilă perioadă de cruzimi fără nume, cu extenuarea speranţei de Independenţă, iar în căminul ameninţat, adeseori pustiit, cu aşteptarea femeilor şi a copiilor care crescuseră în război ori se născuseră în coşmarurile lui. (în tot acest timp, sora mea îl aşteptase pe Nejm el Arab, adică pe logodnicul desemnat de mine, şi se pârguise, se veştejise în intimitatea îndelungată cu o fantomă, cu o fiinţă care până atunci fusese ceva mai puţin decât un bărbat, abia plămădit din carne şi sânge, abia o idee, un *fiat* născut din calculele mele, căruia îi voi fi insuflat un simulacru de viaţă, fiindcă tot ceea ce fusese, ceea ce trăise, fusese şi trăise prin mine – s-a păstrat pentru el, călugăriţă, de la vârsta de opt ani, a cultului

unui zeu îndoielnic, zidită în casa devenită sanctuar şi pierzându-şi fiece zi a acestor opt ani ca să-şi înveţe servitutea, ignorând aşadar că treburile menajere, mâncărurile condimentate, broderia, mânuirea lăutei, învăţate pentru ziua când domnul şi stăpânul ei se va întoarce din război vor rămâne nefolosite, ca şi pântecul ei, sterp până în ziua de azi.) Vei înţelege acum că lui Geoffroy i-am cerut socoteală nu pentru propria lui mizerie, ci pentru aceea a Halimei. I-am spus «Da, bineînţeles, el a murit; ghicisem asta. Tu ai lăsat să fie ucis…» Şi am adăugat «Aş putea să te omor – nu din ură sau ca să-i răzbun rămăşiţele; nu pentru că sora mea a fost logodită în toţi anii ăştia cu un mort şi acest mort a ucis până] a urmă în pântecul ei viaţa pe care orice bărbat ar fi putut-o zămisli. Ci pentru că amândoi am făcut un jurământ, tu în faţa lui Dumnezeu, eu în numele a ceea ce am fost noi doi în ziua aceea pe muntele răstignit (priveşte, Lancelot, îl poţi vedea, de unde te afli, prin fereastră; îţi poţi spune, chiar la ora actuală, că Timpul a ezitat, că Potopul a dat înapoi – împuşcăturile, sângele, nădejdea, lacrimile – şi că ar fi de ajuns să urci până acolo, printre pini, ca să-i regăseşti pe cei doi băieţi, pe cei doi cavaleri contopiţi în aceeaşi mistică sălbatică şi perimată) – neam jurat că în cazul când unul dintre noi va trăda, celălalt îşi va face o datorie din a-l ucide cu mâinile lui. Dar nu conta pe mine să pun în practică jurământul – dat fiind că tu ai şi trădat şi că nu-mi rămâne decât să-ţi urmez exemplul.»

Şi mă întreb dacă răspunsul lui a fost ceea ce un glas (al său, abia un murmur înăbuşit de sângele care îmi bate în tâmple) îmi şopteşte în nopţile de insomnie «Dacă tu nu-mi dai lovitura de graţie, atunci cine are s-o facă?» Cuvintele astea nu voi şti poate niciodată dacă el le-a rostit cu adevărat, pentru că hotărâsem să rămân surd la tot ce ar spune şi îi şi întorsesem spatele. M-am înapoiat la Oran. De atunci, el a dispărut; când m-am dus la Belle-Rive (Benbella tocmai naţionalizase proprietăţile europenilor, şi de săptămâni, de luni întregi mă sâcâia dorinţa de a merge

să-l surprind în clădirea mare, acum goală – fiindcă era limpede, de când circulau zvonurile despre naţionalizare, că nimeni, nici măcar algerienii îmbuibaţi de pe urma războiului, nu va fi destul de nebun încât să cumpere moşia, iar Hubert II spusese «Ei bine, să salvăm cel puţin mobilele!» încât Belle-Rive fusese curăţit, jupuit până la ultimul cui şi un lung şir de lăzi unde se înghesuiau mobilier, obiecte de artă, până la perdele şi la tapetele bătrânului Renaud luaseră drumul Franţei –, doream să-l surprind, mai puţin, poate, ca să îndepărtez răul ce i l-aş fi putut face (deoarece, de la ultima noastră întrevedere, nu încetasem să revăd în minte şubrezirea lui Geoffroy, veşmintele zdrenţăroa; e, privirea în care ardea o flacără demenţială în fundul orbitelor înroşite, supte de un virus secret, cât ca să-i cer să-l repare el pe acela făcut surorii mele, decis să o ia în căsătorie) era prea târziu dispăruse. Belle-Rive era acum proprietatea statului şi pierdusem definitiv speranţa (*definitiv*, fiindcă nu puteam şti, în perioada aceea, că peste numai doi ani o gestionare catastrofală a pământurilor, împărţite nu lucrătorilor care le îngrăşaseră cu sudoare, ci unor foşti moujahiddini incompetenţi, favoriţi ai vreunui potentat local instalaţi acum pe aceste pământuri ca tot atâţia pioni avansaţi ai înăspririi vremurilor, ai arivismului personal, ignoram că toate astea vor duce la aşa-numitele comitete de gestiune, la retrageri camuflate, la oferte făcute foştilor proprietari, coloniştilor îndepărtaţi de Benbella, în mod mascat, evident, dar nu de tot, pentru că evenimentul devenea de notorietate publică: ««Luaţi-vă fermele înapoi. Suntem gata să vă întindem mâna ca să cooperăm» – la care cei interesaţi, în cea mai mare parte a cazurilor, răspundeau printr-un refuz ««Viile degenerează, tractoarele sunt defecte. Ca să punem totul la loc, ne-ar trebui milioane, pe care, fireşte, nu le avem…», pierdusem orice speranţă de a recupera pământul unde se născuse odinioară tribul meu şi mai cu seamă pădurea unde, atât de des, mă plimbasem în vis, înainte să o pot face traversând coşmarul războiului.44

În acest moment Salah Eddine se întoarse spre Lancelot. Capul lui se afla între soare şi interlocutor, aşa încât îi apărea acestuia din urmă ca învăluit într-o aureolă în care şuviţele alcătuiau tot atâtea raze incandescente. Excesul de lumină nu reuşea totuşi să estompeze trăsăturile feţei mari, şi privirea, împlântându-se în aceea a lui Lancelot, îşi păstra intensitatea de jăratic gata să explodeze dintr-o clipă în alta, într-o jerbă de scântei.

„Asta explică de ce, în mod constant, mă întorc ia ceea ce pare a fi punctul nodal al dramei, cheia fugii lui Geoffroy şi a urmăririi lui de către mine – na ultima noastră întâlnire la Belie-Rive, în salonul lipsit de mobilier, deoarece în perioada aceea răul îl macin a deja, ci o întâlnire anterioară, cu mulţi ani în urmă. Bineînţeles, îl regăsesc pe Nejma rănit şi mă întreb pentru ce motiv m-a urmat în maquis. Oare din plăcerea de a trăi în orbita mea, cum o făcuse în copilărie, apoi în adolescenţă, până când l-am părăsit.

la vârsta de paisprezece ani, ca să fiu alături de Geoffroy la liceul Lamoriciere; să-mi calce pe urme însemna atunci să-şi răscumpere dizgraţia, ceea ce creierul lui smintit considera ca o repudiere – să-şi ia revanşa asupra lui Geoffroy, adică a rivalului său – şi, în caz de nereuşită, să-şi hrănească himerele de cucoană bolnavă de romantism să trăiască şi să moară alături de mine sub gloanţele duşmanului? Sau mai curând era doar un mod de a sfida? De ani de zile se muncea să-mi demonstreze că felul meu de a vedea lucrurile e greşit; mă tachina, mă hărţuia mereu cu aceleaşi arme, acelaşi tăiş subtil gata să înţepe, cu rictusul care începea să-i deformeze buzele, cu ochiul albastru care te pânclea la colţul dinspre tâmplă, la capătul frunţii. Spunea (părea să spună) «<Ia uite că sunt bărbat, nu-i aşa? Pe scurt, cred că m-a urmat în maquis la fel cum în două sau trei rânduri m-a întovărăşit la bordel – ca să-mi arate virilitatea lui şi, în acelaşi timp, hăituit, torturat de a mea, care îl reducea la rang de femeiuşcă, să-mi facă dovada că era demn să

devină soţul surorii mele, mai precis cumnatul *meu*. Încât văzându-l cum îndură foamea, setea, marşurile lungi de noapte pe furtună şi, la urmă, ţintind drept şi ucigând fără şovăire, cu tot atâta sânge rece ca oricare mujahid al lui şi Said, îmi ziceam «Nu, sângele lui nu e putred pe de-a întregul. A rămas încă în el o urmă de războinic – şi nu numai moştenirea alcoolului şi a desfidului împrumutată de la şi Brahim; ceva ce-şi aminteşte de sălbăticia neamului nostru dinaintea supunerii lui – dinaintea ca unul de-ai noştri să fi venit să mănânce din palma învingătorului…

Un glonte îi sfârtecase genunchiul. Şi iată acum, Lancelot Timpul decelerat. El va împietri împrejurul unor imagini şterse care rezumă ambuscada, invariabil aceleaşi – pe locul a ceea ce a fost forfota aşteptării, a panicii, a măcelului gestul multiplu al morţii agăţate deasupra decorului lipsit de sânge (colinele, fluviul şi un capăt de câmpie la orizont) a oamenilor ţinându-şi răsuflarea pentru a expira mai târziu cu un soi de opinteală nu a gâtului sau a plămânilor, ci smulsă cărnii în pericol, blocului articulat al trupului care, într-o clipită, desfăşoară o mie de mişcări reflexe, cu scopul de a ucide – fără să mai socotim huruitul letargic ce anunţa camioanele jos, înspre ţărm, aproape în dreptul fluviului, apoi crescând, înainte de a exploda la cotitura drumului. Trebuie să mai aştepţi, cu degetul crispat pe trăgaci, în aşa fel încât nu se mai ştie bine unde începe arma şi unde sfârşeşte organul; trebuie să aştepţi tupilat între grozame, în adânciturile noroiului boţit ca o piele de elefant, până când oamenii de acolo, din cabinele camioanelor, şoferul şi subofiţerul în ţinută de campanie, apoi ceilalţi, cei pe care îi ghiceam aşezaţi sub prelată, cu puşca între picioare, vor înceta să mai fie profiluri anonime, ascunse de distanţă, pentru a deveni pachete de carne şi sânge asemeni ţie, pentru că acum poţi citi în ochii şi pe buzele lor alerta, frica la pândă înapoia măştii de indiferenţă – până ce puşca-mitralieră a lui şi Said, aici, foarte aproape, va începe să latre, să tuşească sec şi

mecanic, încât îţi dai seama că şi puşca ta a fost contaminată şi că umărul ţi se smuceşte la fiecare detunătură. Şi acolo, la capătul distanţei, un camion a fost oprit, subofiţerul s-a aplecat până la brâu peste portiera deschisă, ca şi cum ar vomita, iar oamenii, în spatele vehiculului, sar de pe platformă, aleargă câţiva metri, apoi se rostogolesc la vale, seceraţi ca iepurii, în vreme ce camionul celălalt, cu şoferul căzut pe volan, îşi continuă drumul cu aceeaşi viteză implacabilă; şi subofiţerul din dreapta şoferului încearcă să oprească motorul, tocmai la timp, cu un gest febril, înainte de a se prăvăli pe banchetă, deodată beat mort, hâţânat de hârtoapele drumului care derapează sub pneuri, acum face loc şanţului, pe urmă, după trei sau patru zdruncinături zdravene, maşina se scutură cu o încetineală stupidă, asemeni unei găini care-şi agită târtiţa, pe panta ce coboară până în fundul prăpastiei. Din camionul scăpat de sub control au sărit câţiva oameni, unii seceraţi, alţii culcându-se în stufăriş, pe argila mocirloasă, dar cei mai mulţi au fost târâţi în cădere de carcasa care scrâşneşte, clincăne, scârţâie până ce explodează, un mare mănunchi sonor acolo, jos. Şi Said, cu vocea lui aspră, uscată de tutun, dăduse semnalul de atac. Şi îndată acea parte din noi pe care eram incapabili s-o controlăm – picioarele şi, odată cu ele, corpul încovoiat pentru a-şi regăsi echilibrul pe care îl disputa cu panta – se rostogolea în direcţia drumului, fiindcă trebuia ca în acelaşi elan să ţâşneşti până la camion, să lichidezi răniţii şi să-i scoţi din luptă pe cei care izbutiseră să sară din camionul prăbuşit; şi trebuia mai ales să culegi o recoltă bogată de arme şi muniţii. Şi atunci tot mecanismul s-a blocat; deodată am fost opriţi. A fluierat primul glonte, urmat probabil de roiul celorlalte (trebuia să fi fost undeva o mitralieră, nu-mi mai aduc aminte, dar iapa care de la naşterea mea nu a încetat să mă poarte mirosise pesemne asta, aşa încât s-a cabrat risipind şiragul detunăturilor, nenumăratele viespi ce zbârnâiau prin aer. Şi am văzut. Jos, la cotitura drumului, un alt camion îşi arăta vârful

nasului, oprit laolaltă cu oamenii care trăgeau în noi protejaţi de obloanele metalice ale vehiculului sau de un capăt de grohotiş din josul pantei. (Mai târziu am avut tot timpul să revin asupra catastrofei; ceea ce noi luasem drept două camioane izolate era începutul unui mic convoi, aproape neprotejat, nici măcar încadrat. Etapa de parcurs era scurtă; oamenii aveau să rămână cantonaţi probabil la Belle Côte. Însă urcuşul îngreunat de ploi dincolo de Chélif, drumul alunecos, numeroasele curbe strânse risipiseră maşinile; cele din frunte nu le mai aşteptaseră pe cele de la coadă, dat fiind că regiunea nu avea reputaţia de a fi nesigură. Cât despre şi Said, serviciul lui de informaţii nu fusese la înălţime, pentru bunul motiv că vizibilitatea era scurtă – oamenii însărcinaţi să semnaleze înaintarea convoiului nu reuşeau să descopere în peisajul cenuşiu cotiturile ce formau un soi de labirint şi erau nevoiţi să dea crezare mai mult urechilor decât ochilor. Ca să spun tot, terenul nu era potrivit pentru o ambuscadă; Şi Said ştia asta mai bine ca oricare; dacă îl alesese, era, probabil, pentru acest motiv – inamicul trebuia să urce coasta lăsându-se păcălit de torsul motoarelor şi noi n-aveam decât să-l prindem ca pe o muscă pe vreme de ploaie. Pe scurt, şi Said jucase şi pierduse – ceea ce s-a tradus, cum era de aşteptat, prin executarea celor doi oameni însărcinaţi să semnaleze mişcările inamicului).

Nejm el Arab era rănit. Un lung răstimp (pânda, împuşcăturile) el încetase să existe; până la urmă înţelesese că în maquis relaţiile noastre nu mai puteau fi aceleaşi ca la fermă sau în liceu şi că, legându-ne prea strâns destinele, riscam să-i dăm câştig de cauză morţii care ne urmărea din toate părţile – încât în momentul unui atac încetam să mai existăm unul pentru altul. Asta explică de ce în clipa când din nou mi se semnală drept vărul meu – adică o fiinţă legată de mine prin douăzeci de ani de joc capricios de-a v-aţi ascunselea, prin secole de visuri ancestrale îngropate sau galopând în aceeaşi junglă originară – am fost cuprins de un fel de panică; am alergat

la el în ciuda ordinului de retragere debitat de glasul cavernos, răguşit al lui şi Said. Şi acum ştiam că ordinul îmi era destinat mie «Lasă-l sau omoară-l, înţelegi?» Şi degeaba ştiam, ceva din adâncul meu se încăpăţâna să ignore; îl luasem pe Nejm el Arab pe umăr – în ciuda gloanţelor care miorlăiau, din ce în ce mai dese, împrejurul meu, împrejurul monstrului mitologic pe care îl alcătuiam amândoi (îl înşfăcasem ca pe un sac cu roşcove, şi sângele curgea din genunchiul lui sfâşiat pe şoldul meu; la fiece zguduitură, un resort din adâncul poverii mele, gemând, cerând îndurare tresărea de durere, dar animalul care mă ducea – tot iapa unchiului Salah Eddine, cu coama în vânt, cu nările în spume – hotărâse să ignore aceste detalii ca şi ordinele lui şi Said, rostite în aceeaşi clipă: «Lichidează-l, îţi spun!» Şi acelaşi animal beat de viteză îi răspundea «Vere! doar nu vrei să te dăruiesc lor…» – încât în timpul cursei (gloanţele încetaseră să mai fluiere fiindcă în prezent eram apăraţi de epiderma de argilă verde ce se umfla, ici şi colo, în formă de tumuluşi) începutul unui plan îmi încolţise în cap şi, încetinindu-mi mersul ca să-i îngădui şefului meu să mi se alăture, eram capabil să mă detaşez «Dacă-mi dai voie, am să duc pachetul ăsta într-un loc sigur. Îţi cer douăzeci şi patru de ore, nu mai mult.» Şi el, cu vocea aspră şi mai tare de efort «Găureşte-ţi pielea singur, fiindcă n-am vreme s-o fac eu însumi. Dar lasă-mi arma ta şi pe a lui…»).

Iar acum câmpia (brazdele, butucii de vie, secara şi din timp în timp un pâlc de măslini, un vad ce trebuia croit în hăţişurile de leandri) zburându-mi sub paşi, pe când cerul se sfâşia deasupra capului meu. Întâlneam ferme, atelaje aidoma unor corăbii, departe.

la orizont. Îmi răsunau încă în urechi vacarmul metodic al masacrului, vocea uscată a lui şi Said şi implicaţiile multiple ale vorbelor lui, fără să mai simt greutatea lui Nejma, acum inert, abandonat zguduiturilor, încetând să mai geamă, să mai implore cu glasul lui scârţâit «Te implor, fă cum ţi-a zis, omoară-mă *I*» pentru

motivul că-şi pierduse cunoştinţa, fără să studiez ori să-mi aleg drumul (fiindcă picioarele mele, sau mai curând copitele animalului cu părul negru, străbătut de luciri, pe care călăream, îl cunoşteau pe dinafară, îi învăţase, pe de rost fiece pietricică. Aşa ceva, dacă vrei nici unchiul Salah Eddine, ci efigia lui, chemată din fundul apelor de mama atunci când mă purta în pântece – pe scurt, o fiinţă în stare să sară peste toate obstacolele, ca să-l ducă pe vărul ei la loc sigur, nu fiindcă legăturile de sânge ar fi stimulat-o, ci fiindcă vărul acesta, moştenitor al ultimelor rămăşiţe din pământul strămoşesc, era logodnicul surorii ei). Aşa a fost, cel puţin până când viteza a început să-mi scadă, adică până oboseala m-a făcut să-mi las povara pe pământ; m-am apucat atunci să-l examinez pe acela pe care îl cărasem ca pe un mort şi care avea de la morţi faţa golită de sânge şi ochii daţi peste cap, întrebându-mă dacă mai e în viaţă şi liniştindu-mă abia când, cu urechea lipită de pieptul lui, i-am auzit bătăile inimii. Şi iată bănuiala, apoi siguranţa neputinţei mele nu voi avea nici timp, nici putere să-l duc până la azilul ales pentru el – pădurea, sanctuarul de o mie de ori violat, dar care, în sinea mea, îşi păstra neatinse virtuţile resurecţionale. Pentru a scăpa de întrebările care mă şi hărţuiau, mi-am rupt cămaşa şi i-am strâns-o în jurul coapsei; am pipăit genunchiul însângerat şi am constatat că glontele nu mai e acolo. Am privit apoi sângele care îmi păta mâinile – nu unul oarecare, de data asta, întrucât era puţin şi al meu, cel ce mă lega de un lung destin obscur, de ce nu acela al dublurii mele hiperboreene, al cavalerului pe care îl hăituisem în ani îndepărtaţi înainte de a-l înfrunta, de a-l prăda de crucea lui şi a i-o restitui. (Şi ultima dimineaţă pe Santa Cruz apăru – nu numai marea care începea să danseze pe loc, dincolo de digul de la Mers el-Kébir, nu numai vântul care începuse să împletească orhideele sălbatice, ci şi braţele noastre dezgolite în mijlocul hohotelor de fâş; purtând fiecare la încheietură semnul însângerat, o cruce cu soclu pentru mine, o semilună a Islamului pentru el, şi eu înroşindu-mă de râsul

care-mi înnoda abdomenul «Nu prea marxistă ceremonia iar el «Nu prea apostolică, nici romană… – toate astea în adâncimi nebănuite şi totuşi atât de apropiate; la marginea spumei, valul biciuind acum mâinile mele pline de sânge şi faţa albă care mi se odihnea pe genunchi.) Şi ideea răsări, simplă, luminoasă. Hotărârea mea era luată.

Mi-a încărcat din nou balotul pe umeri, mi-am reluat drumul – nu cel care urma să mă ducă spre Merzouka, în inima pădurii. Am ochit un pâlc de colibe ascunse în spatele unui şir de smochini sălbatici. Am petrecut noaptea acolo, împreună cu rănitul care îşi revenise. (Nu vorbea. Doar ochii lui îi căutau pe ai mei şi, stând pe o piele de oaie şi sorbind un pahar de ceai, îi spuneam – ochii gazdelor noastre, în obscuritate, alcătuiau constelaţii atente pe care lucirea unui kanoun* le făcea pe moment să explodeze «Nu-ţi face griji, am găsit mijlocul să te scap, rana nu e gravă».) în zori am fost în picioare; am scrutat câmpia adormită, pândind un urlet, pocnetul unei tulpini îngheţate, scrâşnetul unui pas pe pământul întărit de frig. L-am v<zut de departe venind pe cel aşteptat, precedat de păstorul pe care în ajun, înainte de apusul soarelui, îl desemnasem pentru operaţiune (un copil descărnat, cu fruntea şi maxilarele lustruite de foame, care dispăruse în noapte cu un mesaj împăturit în patru în punga pentru talisman, după ce învăţase.pe dinafară numele destinatarului). Şi acum ştiam că el desfăcuse hârtia, că nici măcar nu clipise descifrând figura dublă trasată cu creion roşu (desenul celor două mâini dintre care una, a mea, avea degetul mare scurtat, cu falanga ce purta unghia încovoiată ca un soi de paranteză mică – ceea ce îl făcuse să spună într-o zi «Mâna asta a ta mă sperie, e mână de asasin…» şi la încheietura uneia semiluna, iar a alteia crucea cu soclu), încât trebuia să fi găsit un

Preş sau rogojină folosită drept aşternut în corturile beduinilor.

pretext ca să scape de obligaţiile lui militare sau, pur şi simplu, apelul meu i se păruse destul de urgent ca să

plece din cantonament fără a preveni pe nimeni, ştiind ce riscă pentru o dispariţie care putea suna ca o dezertare; şi îl urmase pe emisarul în zdrenţe fără să-i pese de barăcile şi de oamenii lăsaţi în urmă, surd la ecoul sarcasmelor lor («Ei, ia spune, părinte, te cheamă vreun arab?» sau «Nu cumva o fi vreo farfuză care vrea să-şi facă ultima împărtăşanie?…») – cohorta de hiene gata să-l taie în bucăţi îndată ce le-ar fi întors spatele, îndată ce privirea lui şi crucea de pe piept încetau să le mai ţină la distanţă – aspirat de-a dreptul de goana la capătul căreia ştia că mă găseşte, pe mine, mai mult decât oricând duşmanul lui cel mai bun.

Şi acum era aici, în coliba aceasta ai cărei pereţi dezghiocaţi (scânduri putrede, tablă ondulată, capace de ceaun strânse laolaltă cu nămol roşu din vie) lăsau să treacă vântul, în tovărăşia a doi oameni care în alte împrejurări i-ar fi putut ucide, sau ei pe el, dim tre' care unul, pe jos rănit, îl devora cu ochi arşi de febră, de nădejde, de frică, iar celălalt în picioare, alături de cel dintâi, rostind «Tot ce-ţi cer este să-mi spui dacă o poţi face». Iar interlocutorul (dublura transparentă a celui care vorbise), cu smocul lui de sisal agitându-se pe frunte, în vreme ce ochii, de un cenuşiu de floare a reginei, rămâneau aţintiţi asupra celuilalt: «Poţi conta pe mine». Aceste ultime cuvinte, rostite cu glas scăzut, abia ca un murmur, ca şi când fuseseră îngheţate de aerul ce năvălea în baraca umilă, căzuseră încet la pământ, vătuite, pufoase – atât de categorice, încât eu (nu, nu eu, Lancelot, nu eu, fiindcă nu e sigur că acel eu, ca şi precedenţii, cei din pădurea neviolată, apoi din liceu, apoi de pe Santa Cruz a supravieţuit, dacă nu cumva de bună seamă, fiecare om e multiplu, dacă fiecare dintre chipurile lui nu e decât una din nenumăratele efigii susceptibile să repercuteze un model unic şi insesizabil) ştiam că reprezintă un răspuns suficient şi m-am mulţumit să tac – probabil ca să nu alterez ecoul interminabilului nostru amestec şi, dincolo de el, pe acela al timpurilor de odinioară.

I-am părăsit îndată ca să pornesc în căutarea lui şi Said (trebuia să mă întorc la locul ambuscadei sau mai degrabă să mă apropii de el, ca să-i interoghez pe felahii răspândiţi dintr-un cătun în altul şi aşa, din aproape în aproape, să-i găsesc urma); paşii mei repercutau secundele pe care tocmai le trăisem – ochii liniştiţi, amuzaţi ai geamănului alb, din care iradia, ca înainte de potop, zâmbetul oprit pe gura mută, gata să debiteze banalităţi, ca şi cum Dumnezeu, Regatul, Răstignitul şi arsenalul de mituri pentru care el era gata să moară ar fi ales în Geoffroy un fel de anonimat, un popas pe traiectoria presupusă a duce planeta către sfârşitul tragediei, către trâmbiţa îngerilor şi tumultul apocalipsului – iar eu, încremenit în faţa lui, captând acea tăcere, acea privire, acel surâs şi toate ecourile răsfrânte de ele, spunând fără să fi schimbat nicio formulă de politeţe «Iată. E rănit şi n-am fost în stare să-l duc până la destinaţie. Aşa că te întreb dacă îl poţi lua în seamă ta…», şi el continuând să mă privească fără o clipire, fără să deschidă gura, aşteptând răbdător urmarea cuvintelor mele ca să verifice dacă ghicise într-adevăr ce aveam să zic «Pădurea, fireşte. Sanctuarul lui şi Abderrahmane. Trebuie doar să-ţi previi părinţii.» Încât acum, pe măsură ce câmpia defila cu secara ei umezită, cu atelajele în picioare la orizont, privirea îmi putea întârzia asupra unei viziuni care era un fel de urmare logică a imaginilor din colibă – Geoffroy, urcându-şi acum pe umeri povara pe care tocmai i-o transmisesem sau mai curând în căutarea unei trăsuri, a unei şarete sau a unui cărucior cu care avea să-l ducă (îl şi ducea) pe Nejma în inima pădurii – nu numai aceste imagini, ci multe altele, mai adânc înrădăcinate în humusul memoriei (pădurea ce se întindea, neviolată, în spatele parapetului de sârmă ghimpată în clipa când, pentru întâia oară, am pătruns acolo în fruntea alor mei, Nejma fără pantaloni, lupta avortată şi cavalcada cu Geoffroy până la mormântul strămoşului) – şi, dincolo de toate astea, umbra chinezească a unei fetiţe încremenite în cadrul unei

ferestre violent luminate sora mea, în picioare, la sfârşitul războiului, cerându-mi socoteala pentru cel pe care îl aştepta, aşa cum fusese când am părăsit-o, abia adolescentă, şi nu cea care era în prezent o fecioară ce crescuse, pârguită, fanată în ideea ei fixă, în rolul impus de mine pentru a fi sigur că rămăşiţele proprietăţii strămoşeşti vor cădea într-o zi, graţie preocupărilor de acest soi, în mâinile mele.

Pământul se crăpa aşadar, ca o rodie toamna; eu mă apropiam de Bellecote, iar Geoffroy (sau mai curând cuplul pe care în clipa aceea îl alcătuia cu vărul meu), departe, foarte departe în urma mea, de cealaltă parte a prăpastiei care nu înceta să crească, se înfunda în inima singurătăţilor ideale, până în ziua când avea să iasă iar la iveală, în acel început al anului 1963, cina am plecat să-l caut şi l-am întâlnit în salonul gol de la Belle-Rive. De data această orănul şi pe Halima aveam să-i las în urmă, cu toate spectrele născute în şapte ani de război; o maşină a Partidului, cu un şofer devotat mie, va parcurge drumul singurătăţilor şi nu al Timpului, până la grilajul proprietăţii şi aveam să ne găsim faţă în faţă poate pentru ultima oară. Inexorabil, sub paşii mei măsurând drumul până la grajduri, apoi aleile grădinii abandonate (boughainvileele nu mai fuseseră tunse de luni întregi şi dădeau un aer funebru zidului pe care-l acoperiseră, un araucanu dezrădăcinat putrezea peste plantele strivite şi umbrarele prăbuşite; pretutindeni prin pietriş creşteau pirul şi oxalidele) descifram ca într-o supraimprimare paşii acelui Salah Eddine care fusesem în diferite epoci când am străbătut acelaşi drum, am traversat această grădină – mai întâi la doisprezece ani, când pentru prima oară iapa care mă purta s-a năpustit în căutarea lui Geoffroy, apoi, după episodul de la Santa Cruz, când el ne invita, pe Nejm el Arab şi pe mine, la masă la părinţii lui, în sfârşit cu şase luni în urmă, în ziua morţii bătrânului Renaud, când moş Deharo no tăiase calea, lui şi Said şi mie. Incit ceva din mine se aştepta să vadă ivindu-se balaurul care apăra

intrarea în castel – capul de demon de pe streşinile catedralelor, cu ochii spălăciţi, cu pielea tăbăcită de alcool şi de soare, cu ciotul de lemn care clătina cu zgomot dalele terasei şi cu clătinarea inevitabilă a trupului de taur. Şi nu mă înşelasem – pentru că răsări deodată în faţa mea, în echilibru pe piciorul de lemn, fără să se fi anunţat prin nimic, ca şi cum ar fi fost de ajuns să mi-l închipui, ca să-l şi văd materializându-se. Xu vorbea? Se mulţumea să mă scruteze, să potrivească imaginea pe care o avea despre mine peste amintirea furtunilor al căror martor fusese zilnic, de ani şi ani. Am spus «De data asta e aici? Se mărgini să-şi încline capul şi îmi întoarse spatele, invitându-mă să-l urmez. Acum îl auzeam vorbind «Dacă n-am dat în orbul găinilor, de o grămadă de vreme se aşteaptă la o vizită – poate a dumitale». Asta a fost tot ce-a zis, fie că împrejurările nu-i mai inspiraseră şi altceva, fie că hotărâse să rămână doar la acele cuvinte. Pe scurt, bătrânul pirat se mărgini în ziua aceea să-şi joace până la capăt rolul de servitor în slujba rămăşiţelor familiei Ferrier, a ceea ce mai rămăsese pe acel pământ, între acele ziduri, din sângele bătrânului Renaud – credincios până la sfârşitul robiei sale, chiar şi în acea perioadă când stăpânul lui (exploatator cu ochi limpezi de pasăre de pradă) îşi dormea somnul de pe urmă în cimitirul satului, când liota de canalii se căraseră de pe moşie şi trecuseră marea, în căutarea unui nou sălaş şi când nu mai rămăsese între pereţii goi, în şirul de încăperi curăţate şi de ultima perdea, decât acela dintre urmaşi care, mai bine decât toţi ceilalţi, rezuma decăderea neamului său.

La el mă conduse moş Deharo; până la urmă, cu mine pe urmele lui, îl descoperi în ceea ce altă dată fusese sala de biliard, acum un hexagon cu pereţii pe care rămăsese numai tencuiala, mâncată pe alocuri până la cărămidă – fiindcă o mână furioasă, după ce smulsese tapetul, răvăşise şi vitrinele care conţineau colecţiile de fildeşuri, tabachere şi arme automate – al cărui cămin, unde ardeau câteva buturugi, fusese despuiat de îmbrăcămintea de marmură şi

prefăcut într-o vatră mâncată de lepră («Dacă l-ai fi văzut pe Hubert îi îmi va spune într-o zi bătrânul Deharo, în bucătăria lui din sat, dezlănţuit, spărgând cu ciocanul tot ce nu putea lua cu sine, şi pe frate-său mai mare încercând să oprească masacrul – dar nu era în stare, tocmai se întorsese după şederea în clinica de psihiatrie şi tot ce putea face era să se baricadeze în pat, sub cuverturi sau să dispară călare în pădure, pe când celălalt zbiera, S-o crezi tu că o să le las toate astea puilor ălora de târfă! Să le fie de ajuns că i-au omorât pe tata şi pe bunicul!… Ştii bine că, de-aş avea timp, m-aş duce să smulg via buturugă cu buturugă. Şi cine ştie dacă n-am s-o şi fac – aşa, o să-şi găsească pământul în halul în care era înainte să punem noi piciorul în ţara asta!… Lângă foc se afla o saltea jegoasă pe care se întinsese. Se ridică la vederea mea, şi bătrânul se retrase. N-am spus nimic. Ne-am mulţumit să ne privim în tăcere, ascultând ciotul de lemn al cărui zgomot scădea de la o cameră la alta şi, vreme de o clipă, fiecare din noi se putu gândi că întâlnirea asta semăna cu precedenta – aceeaşi aşteptare, aceeaşi neclintire, aceleaşi întrebări repercutate de pulsaţia tâmplelor, cu Nejma din nou între noi, dacă lăsam deoparte faptul că în colibă el zăcea la pământ, pe o blană de oaie. Impresia dispăru când deveni evident că tăcerea dura de prea mult timp, şi am fost primul care am deschis gura ca să întreb «Va să zică, asta e tot ce ai de spus?» El nu răspunse. Probabil nici nu avea de gând să răspundă. Mă privea în ochi fără ca niciun muşchi al feţei să-i tresară (mai târziu, când aveam să trec în revistă ce se spusese şi ce nu, mi-am dat seama de un lucru licărirea amuzată care, odinioară, pornind de la ochi, îi organiza trăsăturile feţei, făcuse loc unei scânteieri fixe, violente, care transforma aceiaşi ochi în două sfredele înroşite în foc, înfipte în mijlocul unei feţe trase, cu tâmplele scobite şi maxilarele proeminente – ca şi cum privirea i se îndrepta nu spre în afară, către spaţiul gol al încăperii sau acela al grădinii devastate, de partea cealaltă a ferestrelor, ci spre desfăşurarea imuabilă a unui coşmar

interior, probabil imaginile trecutului care ocupau toată aria timpului prezent), fiindcă, fără îndoială, nu mai avea nimic altceva de făcut decât să mă privească – să-mi ţină piept ca uneia dintre halucinaţii. Dar pe atunci ceva din mine hotărî să ignore lucrul acesta; i-am scuipat veninul meu şi l-am lăsat cu fantomele, în casa goală. Perdeaua de ploaie m-a absorbit, apoi câmpia mohorâtă, desfundată de vânt.

Asta e, Lancelot. Acum înţelegi de ce în acea zi am lăsat să treacă ultima ocazie care-mi fusese dată ca să-l văd (să încerc să cârpesc propriile mele rămăşiţe cu ajutorul alor lui, nu zic să şterg şapte ani de omoruri, ci pur şi simplu să găsesc împreună cu el un teren, de la care plecând am fi generat unul într-altui o energie necesară unui nou concept) – şi nu numai asta, ci mai ales ocazia să redobândesc pădurea şi pământul, acum pierdute definitiv, fiindcă se află în mâinile a cinci-şase sateliţi ai lui şi Said, mereu la posturi, în ciuda asasinării patronului lor. Şi ştiu că toate astea sunt din vina mea, pentru că (bătrânul Deharo n-a pierdut ocazia să mi-o spună de fiecare dată când m-am dus să-l caut, în speranţa că mă va pune pe urmele lui Geoffroy, întâi la Belle-Rive, cu puţin înainte ca moşia să devină proprietate a statului, pe urmă în sat, unde împărţea două camere cu nora şi nepotul lui; nu consimţea să vorbească decât după lungi preambuluri, absorbit mereu de câte o treabă de care* ca un făcut, se apuca tocmai în timpul vizitelor mele, o şaretă de pus la punct, un foc de înteţit, un geam de schimbat şi ştiam că-şi va începe peroraţia când vedeam ceva potolindu-se în acel corp de minotaur – mâinile groase îi moşmondeau prin punga de tutun înainte să ducă, printr-o mişcare lentă, studiată, o priză către nări, apoi îşi aţintea drept în ochii mei privirea de cotoi gata să ţâşnească şi, încet-încet, se dezlănţuia într-un soi de litanie, răguşită, etilică, fierbându-mă pe îndelete, administrându-mi ranchiuna lui distilată temeinic, şi nu numai pe a lui, ci a tuturor celor de teapa lui, obligaţi să-şi facă bagajele unul după altul* dată

fiind incertitudinea sorţii lor imediat după Independenţă, poate şi fiindcă instinctul de leu fanat îi şoptea că nu sunt străin, dacă nu de moartea, cel puţin de ultimele clipe ale lui Francis «Bun. Morţii cu morţii. Nimic de zis, sunt de plâns. Dar şi mai şi cei vii – supravieţuitorii, mă-nţelegi? Şi printre supravieţuitori, eşti de acord cu mine? sunt unii privilegiaţi noi – fiindcă putem, când ne vine, să ne retragem în Franţa. Şi mai sunt şi ceilalţi – voi, cu amintirile, cu harababura, şi haleală ioc…» Şi mă ştia pe placul lui, fiindcă ştiam «*s-o* încasez», dar şi ripostam la venin, nu printr-o acreală de cocoş înfuriat* bătând din pinteni, ci printr-un hohot de râs care dovedea că sunt un adversar pe măsura lui) dacă a dispărut e pentru că am venit la el ca acuzator, pentru că mi-am alăturat glasul tuturor acelora care, în adâncul lui, în magma sângerând unde se zbătea de la moartea lui Nejm el Arab – furia de a lovi cu palmele şi cu pumnii, de a ucide, care pusese stăpânire pe el atunci când, întors de la înmormântarea tatălui său, şi-a dat seama că tovarăşii de dormitor profitaseră de absenţa lui ca să lichideze prizonierul (banda de şacali, toată vremea cât el rămăsese la cantonament, dăduse înapoi la vederea crucii pe care o agita ca să pună o stavilă între ei şi vărul meu şi, înainte să plece la înmormântare, o strecurase la gâtul lui Nejma, ca şi cum obiectul nu ar fi fost acum în ochii lor o provocare în plus), apoi retragerea în sânul familiei, şederea la spitalul de psihiatrie şi exilul în Franţa – proclamau invariabil verdictul care îl despărţea de Dumnezeu, de tot ceea ce fusese până atunci *vinovat*. Şi catastrofa nu se oprea aici «Te înţeleg perfect, continua bătrânul bandit din colţul vetrei (în timp ce noră-sa, un soi de fantomă care, în timpul vieţii, ar fi putut servi drept model unui sculptor al Renaşterii, cu părul ca abanosul răspândit pe un umăr alb ca marmura, cu gene lungi coborâte cu obstinaţie peste ideea pe care şi-o făcuse despre văduvie, îşi alăpta băiatul, urmaşul mutilat, prelungit al lui Francis, cu craniul umflat ca un pepene – în jurul căruia ar fi fost răsucită o lână

subţire, roşie – gata să se răstoarne şi să târască după el trupul minuscul, picioarele slăbănoage şi şoldurile lipsite de viaţă, încât mama, ca să anihileze greutatea, era nevoită să lipească de pieptul ei capul şi trunchiul copilului) îţi reproşezi că i-ai dat lovitura de graţie, în vreme ce el îşi cheltuise toate forţele ca să-l smulgă pe vărul dumitale din ghearele ălora – încât după asta, epuizat, golit, nu-i mai rămânea decât nebunia şi fuga. Dar nu numai atât; acuma, că bunică-său era mort şi ai lui risipiţi dincolo de mare, el avea mână liberă – putea să pună în aplicare planul pe care şi-l făcuse din ziua când v-aţi întâlnit (sau aproape să zicem ziua când, după cum povestea singur, urcase cu dumneata pe Santa Cruz). Ştiu de toate astea nu numai fiindcă el mi s-a deschis (în cele douăzeci de odăi ale casei curăţite de mobile şi de locatari trebuia să plec o ureche binevoitoare la delirul lui, un fel de scuipătoare unde putea în voie să-şi verse fierea), ci şi fiindcă bunicu-său, acum zece ani, hărţuit de el într-o vreme când începuse să-l cam lase capul, nu înceta să mă toace cu povestea asta „Ia fii atent, Manuel, nu zici că nebunul ăsta tânăr vorbeşte să le facem ălora pădurea cadou? După moartea mea, treaba lui! Şi ar vrea să întocmesc o hârtie, sau altceva de soiul ăsta, în faţa notarului – ca să nu fie contestaţii între el şi restul familiei…4 Şi pe urmă, după nişte ani, Acuma nu e numai pădurea. Zice că a venit vremea să împart şi restul vii, pământuri – arabilor. Numai vagabondul ăla i-a vârât prostiile în ţeastă. CU MUNCITORII! CU ZI-LIERII, îţi dai seama!… Tot ce pot să-ţi spun e că în ziua când ai avut norocul să pui mâna pe el (dar nu destul, cât să-i laşi vreme să se explice, fiindcă de ani de zile hotărâseşi că el l-a predat şi l-a omorât pe vărul dumitale) ai lăsat să-ţi scape ultima ocazie de a câştiga lozul cel mare. Azi e prea târziu; singur Dumnezeu ştie unde se ascunde (şi chiar dacă se ascunde cu adevărat), şi pe urmă, oricum, proprietatea i-a fost şterpelită de stat – cum s-ar zice de adunătura de muritori de foame căreia el i-o hărăzise,

adică şi dumitale, nu-i aşa? Şi când vorbesc de stat, ştii la fel ca şi mine că e vorba de un stat fantomă, de un fel de odraslă născută după şapte-opt ani de crime, un avorton care, după un an, nu e în stare să se ţină pe picioarele lui (şi toate furiile lui Benbella al vostru nu ajută la nimic). Aşa că să nu mai vorbim de statul ăsta incapabil la ora actuală să administreze pentru binele public o moşie de o sută de hectare. Să-i numim mai bine pe oamenii din comitetul de gestiune, cu care până la urmă afacerea s-a dus de râpă. Aici, cel puţin, ai de-a face cu oameni, cu patimi, stânga şi ură. Spune un nume, te rog!» Şi numele se şi desena pe buzele bătrânului Deharo, fiindcă el tocmai îl citise, ca o întrebare, pe ale mele «Da, ai ghicit şi Said. Perfect!…»

Şi mă întorsesem la jocul de-a v-aţi ascunselea dintre mine şi şi Said, început în ziua când îndrăznisem să-i arunc în faţă tot ceea ce (ca tânăr prozelit marxist, proaspăt absolvent al *Capitalului*) gândeam despre metodele lui şi când mă bucuram de un răgaz căruia anotimpurile şi apoi anii au sfârşit prin a-i acorda prelungiri, până când el crezuse că va face din mine un aliat propunându-mi Belle-Rive. Mi-am privit interlocutorul care răsucea una din ţigările lui galbene, puturoase (îi vedeam ochii mereu aţintiţi într-ai mei, şi, în colţul buzelor un rânjet gata să izbucnească). Am spus «E ceva ce nu ştii Belle-Rive trebuia să-mi revină mie. Da, ca pradă de război. Era o convenţie încheiată între mine şi şi Said.» L-am văzut pe cotoiul din faţa mea strângându-şi pleoapele cu o licărire ce se subţia între genele tocite şi rare* ca şi cum ar fi cântărit ştirea, ca şi cum ar fi încercat, prin verificări, să o introducă în seria de fapte al căror secret îl deţinea. Şi ştiam că dacă voi întoarce capul spre stânga abia cu câteva grade o voi vedea pe femeie – efigie, tăiată în marmură, a durerii – fixându-şi asupra mea ochii de culoarea fundului de mare. Am continuat: «N-am zis nu. Cel puţin nu în mod deschis – pentru că, dacă refuzam Belle-Rive, şi Said ar fi înşfăcat îndată proprietatea pe care o cruţase în toţi aceşti ani când

le jefuia pe celelalte, dând foc clădirilor, tăind butucii de vie, prefăcând grajdurile în măcelării. Înţelege-mă am acceptat Belle-Rive (ca pe o garanţie tacită a supunerii mele faţă de şi Said şi ambiţiile lui de potentat) ca să fiu sigur că moşia nu va ajunge în mâinile lui – ca să-i pot spune lui Geoffroy, Uite, ia-le; toate astea îţi aparţin tot ţie …»

Bătrânul pirat se aplecă spre vatră şi înteţi focul. Din pricina efortului, chipul i se înroşise ca o cărămidă şi burta i se revărsase peste rezemătoarea fotoliului. Când şi-a reluat poziţia normală, plânsetele copilului îl făcură să se strâmbe. Îi spuse nurorii: «Du-l în camera de alături, nu ne mai auzim!» şi femeia se scurse prin deschiderea uşii pe care o trase după ea. Acum bătrânul îşi venea în fire. Mă privea fără un cuvânt; un zâmbet maliţios îi flutura pe buze. Până la urmă, se hotărî «Ce înduioşător! Dacă o mai ţii aşa, o să-mi dea lacrimile! O prietenie ca asta, neatinsă după şapte ani de măcel…» Nu terminase, dar nici eu nu aşteptasem sfârşitul spuselor lui pentru a izbucni în râs – ceea ce îi dădu curaj «O proprietate de o sută de hectare – cu ce să stârneşti pofta a o sută de mii de algerieni (nu numai muritori de foame, de ăia care, prin definiţie, n-au avut niciodată bucata lor de plăcintă, ci mai ales din ceilalţi, cei care s-au înrolat în războiul lor ca să înhaţe ciolanul la momentul potrivit); toată lumea asta s-a bătut pentru aşa ceva, nu spune nu, fiindcă nu faci o revoluţie numai cu idei sau cu un manual de catehism. Şi în grămadă e un supraom în stare să renunţe la prada a şapte ani de război ca să-i spună fostului proprietar, Păstrează-ţi bunul, eu nu-l vreau. Dacă m-am bătut toată vremea a fost ca să ţi-l păstrez!… pe Râsul îmi răsucea maţele şi am avut noroc că n-am început să urlu; uşa se întredeschise şi femeia apăru, cu copilul în braţe şi în ochi cu acelaşi reflex de fund de mare adânc. Se uită la mine fix, de parcă dincolo de faţa mea ar fi văzut o alta, ascunsă, pe care se apuca deodată să o scruteze. Am zis: «Opreşte, o să mă faci să plesnesc… Ai înţeles prea bine că dacă restituiam

bunul fostului proprietar o făceam ca să-i dau posibilitatea să mi-l dea înapoi. Numeşte asta cum vrei. Eu unul spun că n-ai să găseşti multă lume, aici sau aiurea, care să procedeze cu atâta delicateţe. Şi pe urmă, ca să-ţi mărturisesc adevărul, eram gata să fac juma-juma' cu Geoffroy. Nu proprietatea, pe care *o* voiam în indiviziune – ca pe vremea când aparţinea strămoşilor mei, ci roadele pământului, da, ca să aibă cu ce hrăni pe toată lumea.» Răspunse: «Eşti comunist? Ţi se potriveşte ca o pereche de bretele pe un elefant. Haida de eşti un mâncău prea mare pentru aşa ceva!...»

După ce-mi ştersesem lacrimile care-mi tulburau vederea, am fost în stare să adaug: «Să ne întoarcem la problema noastră: dacă în ianuarie 1963, adică două luni înainte ca Benbella să decreteze naţionalizarea pământului aparţinând europenilor mi-aş fi putut stăpâni ciuda, sunt de acord cu dumneata că astăzi nu numai că Geoffroy n-ar fi dispărut şi că l-aş fi determinat să uite că nu a apucat să-mi salveze vărul, dar şi Belle-Rive ar fi în mâna mea, şi nu în cele ale lui şi Said şi ale oamenilor lui. Nu fiindcă el hotărâse ca pământul îmi va reveni după moartea bunicului şi, probabil, a tatălui (ca să fiu mai exact, într-o epocă în care niciun european nu se îndoia că războiul era la un fir de păr de a izbucni – cât despre algerieni, pe ei îi puteai număra pe degete –, deci când seara, la liceu, în patul vecin cu al meu şi chiar de câte ori îşi străbătea călare cu mine moşia, se mai putea încă întreba, E cazul oare să-l pun la curent şi pe tata? Să mi-i sui în cap unul după altul, începând cu bunicul?"); niciodată nu mi-a mărturisit ceva despre acest proiect (la Santa Cruz se mulţumise să spună câteva cuvinte cu care să-mi potolească nerăbdarea, cerându-mi totodată cale liberă şi un răgaz nelimitat), a trebuit să aflu totul din gura dumitale, ca să constat că intuiţia nu mă înşelase (deoarece, fără nicio dovadă, am crezut mereu că în ziua cuvenită el va fi destul de mărinimos încât să-mi zică, Uite, ia-o, pădurea asta e a ta4 şi nu numai pădurea) – de aceea,

după întrevederea noastră ratată din sala de biliard redusă la şase pereţi tapisaţi cu ipsos am avut tot timpul să mă gândesc la cauzele şi consecinţele înfrângerii noastre, nu numai în maşina care, prin vacarmul furtunii mă ducea înapoi la Oran, ci şi oriunde aiurea la sediul Partidului, la prefectură, în anticamera vreunui ministru sau a lui Benbella; şi planul meu căpăta contur, umflându-se cu toate elanurile avortate, cu toate ambiţiile lipsite de viitor – îmi spuneam, Iată soluţia, cred că de data asta deţin combinaţia ideală!” şi când, după două luni şi jumătate m-am întors la Belle-Rive, de data asta singur, fără să-mi dau seama că el dispăruse şi că nu voi mai ajunge să-l găsesc, am făcut-o cu speranţa de a-i propune, Fiindcă nici tu, nici eu n-am avut mâna destul de norocoasă încât să-l păstrăm pe Nejm el Arab pentru sora mea, nu ne mai rămâne decât să-i găsim pe altcineva…4, formulă urmată imediat de o tăcere, apoi de o adăugire, necesară, De ce nu tu? Doar îmi datorezi asta şi eu ţie la fel, nu? 4 Şi ai înţeles că dacă l-aş fi făcut să accepte propunerea (să fiu mai clar hotărârea) eram de două ori câştigător: nu numai că îl legam de mine printr-o înrudire de sânge – Halima era o garanţie mai trainică decât frăţia de cruce de la Santa Cruz – dar şi proprietatea, pădurea, pământul arabil, viile şi tot restul îmi reveneau în chip firesc…»

Bătrânul Deharo se răsturnase pe scaun; trăgea metodic din micul sul galben pe care îl aprinsese din nou, cu aceeaşi licărire fixă în fundul ochilor, în spatele genelor aproape închise, şi nu aveam să-i înţeleg tăcerea decât mult mai târziu – poate fiindcă to: timpul cât vorbisem atenţia îmi fusese acaparată de tânăra femeie, mereu rigidă ca o spadă, cu excepţia privirii la capătul căreia apele geloase, mişcătoare, îmi aruncau chemarea lor de prăpastie marină (şi îmi amintisem de noaptea pe care o petrecusem alături de Francis, de viziunea intermitentă a părului arzând la lucirea luminării, de picioarele albe şi învineţite stând unul peste altul în timp ce cuvintele lui acopereau zgomotul halebardelor de la intrarea în peşteră

«Aşteaptă, o să-ţi arăt fotografia ei. Aşa o să-ţi poţi da seama singur!» Şi examinasem portretul deja şters, plesnit uşor din pricina curburii portofelului purtat în buzunarul de la spate – slobozind, după un lung moment, cuvintele cum mi-au trecut prin minte «Drept să-ţi spun, e ceva de nevastă-ta!»); nu, bătrânul pirat se mărgini de data aceea să-mi înregistreze declaraţia, să-mi cântărească vorbele ca să încerce să afle ce folosinţă le-ar putea găsi într-o zi, deci să mai aştepte cu răspunsul pe care mi l-a dat la ultima vizită.

Şi în ziua aceea femeia avea să fie acolo – sau mai curând trupul sculptural, vacant, cu aceiaşi ochi gravi, resemnaţi, sub suprafaţa cărora mişunau întrebări neformulate; avea să se întoarcă de la şcoală, să-mi adreseze un zâmbet convenţional înainte să-şi fi lăsat impermeabilul şi caietele şi să-l întrebe pe socrul ei «Cum e, nu ţi-a făcut prea mult rău?» – la care moşneagul va răspunde «Nu mai mult decât taică-său la vârsta lui». Şi pe când eu aveam să vorbesc, ea va şedea din nou în spatele fotoliului ocupat de bătrân, cu acelaşi neastâmpăr de abisuri tulburi în adâncul ochilor, studiindu-mă fără ruşine, până într-atâta încât mă întrebam dacă nu e la curent cu rolul jucat de mine pe lângă soţul ei chiar înainte de a veni să-l caute ca să-l împuşte şi dacă nu cumva un fel de vedere pătrunzătoare îi îngăduia să discearnă, dincolo de chipul meu, faţa lui Francis. Spuneam «Nu încerca să faci pe şmecherul cu mine; te cunosc şi ştiu perfect că eşti la curent – nu există fost colonist, nici lucrător, nici argat care să nu-şi tocească limba când vine vorba despre asta; în nouă cazuri din zece şi chiar mai mult, recunosc că gestiunea lor a fost o catastrofă au dat rasol cu tractoarele, au lăsat sămânţa să putrezească, pirul şi ridichea sălbatică au invadat viile, zilierii aşteaptă întruna să fie plătiţi şi sunt gata să le găurească pielea. Pe scurt, unii au avut curajul să-l caute pe fostul proprietar şi să-i ceară să vină înapoi – cu binişorul, firește, dar lucrul se întâmplă, n-o poţi nega. Aşa că…» El alese clipa aceea ca

să mă întrerupă (puteam vedea cele două chipuri suprapuse – vechea caricatură, cu obrazul plin de cicatrice, cu buzele arse de tutun şi alcool, cu ochii spălăciţi, încreţiţi ca ai unui satir şi care puteau în orice moment exploda în două flăcări pline de răutate şi, exact deasupra, masca de un alb ca ipsosul, mereu cu acea privire de cotoi răsărit din tenebre şi care părea să-mi şoptească «Nu aşa repede! Dacă-i vorbeşti pe tonul ăsta, n-o să obţii nimic de la el…»): «*Şi* câţi dintre foştii proprietari, cum spui, îţi închipui că o să-şi ia din nou fermele în mină? Întreabă-i câte milioane le-ar trebui ca să pună lucrurile la punct. Şi nu numai atâta – dar de unde să scoată banii ăştia, ai?»

Ochii femeii deveniseră rugători. Mai târziu, când aveam să mă gândesc la vizita mea – cea din urmă – voi găsi timp să mă întreb de ce să fi fost doar pentru a mă invita să nu-l contracarez pe socru-său, adică un om care, ca orice bătrân spaniol, împlătoşat în orgoliul lui, îşi făcea o chestiune de onoare din a ascunde faptul că moartea fiului său îi venise de hac şi că aştepta să descopere colţul unde acesta zăcea ca să se culce acolo şi să crape ca un câine? sau mai curând licărea în ochii ei o lucire de speranţă contrariată – un soi de proiect al cărui spectru se preciza ca sub efectul unui revelator lent şi pe care brutalitatea vorbelor mele risca să-l ducă la eşec? Am spus: «N-ai nimerit-o. Nu-i treaba mea dacă ei acceptă sau refuză, dacă găsesc sau nu aceste milioane. Pe mine mă interesează doar Geoffroy şi dacă el doreşte să-şi recupereze proprietatea. Ai înţeles?»

Niciun muşchi nu se clinti pe chipul deodată foarte palid din faţa mea. Spuse: «Dacă am înţeles? De multă vreme te văd venind, înainte chiar să te fi aşezat în fotoliul ăla sau să fi bătut la uşă; de când au început zvonurile să circule. Chiar acum vreo două săptămâni îmi ziceam: „Doamne, Dumnezeule, ce mai aşteaptă, animalul *T*» Deodată păru să se ghemuiască pe scaun: resortul care îi dădea puterea să-şi înfrunte, să-şi spioneze adversarul

pentru a-i detecta defectul din platoşă şi a-şi plasa vitriolul la momentul oportun se rupse şi din bătrânul leu năpârlit nu rămase decât un pisoi gata să se încolăcească pentru a-şi face siesta. Murmură, ca şi cum n-ar fi vrut să se lase auzit decât de el singur: «Nu, nu văd cum ai s-o faci. Acum e prea târziu…» Am răspuns «Prea târziu? De ce?…» Şi el (cu vocea şi mai slabă, un firicel dezlânat, cavernos – pe când pupilele îi aruncau pesemne o ultimă scânteie înaintea somnului şi a torsului): «Au venit unii să le-o propună ălora. Dar ei nu sunt de acord să-şi lase bucăţica – Belle-Rive. Ştiu, şi Said e mort şi îngropat, însă şi-a lăsat aici toţi sateliţii şi nu prea văd ce poţi face. Să-i lichidezi, ca în frumoasele timpuri de odinioară?» Am răspuns «Nu. Nu-i nevoie să-i lichidez…» Dar el şi reluase – convins că voi înceta să vorbesc ca să-mi plec urechea la glasul lui mereu la fel de slab, aspru, încâlcit «Abia în urmă? u doi ani, nu zic, încă erai cineva în ţara asta. Te la au să ţii adunări, îţi apărea poza în toate ziarele, erai n stare să aprinzi zece, douăzeci de mii de tineri care au jurau decât pe dumneata. Dar astăzi s-a sfârşit; nici u maşină, nici tu şofer, vii la Saint-Roch cu trenul, ca frice sărăntoc. La fel de pricăjit ca oricare dintre noi, cu toate amintirile – care te fac să fii aici şi lumea să te iubească – de parcă ai fi un *european-care-a pierdut-totul*…»

Am izbucnit în râs, şi fiara bătrână se îndreptă în scaun, cu o nouă strălucire în adâncul genelor, cu ghearele scoase. Mă îndoisem de mijloc şi nu izbuteam să-mi capăt răsuflarea. Tuşeam şi vedeam vcând clipa când mă voi rostogoli la pământ. Când am avut tăria să-mi îndrept ochii spre el, am constatat încă o dată că aprecia felul cum ştiam să-i încasez loviturile; se amuza ca un nebun, adică buzele se mărgineau să se întindă peste cei trei-patru dinţi care-i rămăseseră. Am zis: «Nu te înşela, domnule Deharo, nu sunt atât de *sfârşit* pe cât crezi. Da, dizgraţia mea datează de la finele domniei lui Benbella. Dar oamenii de la putere ştiu prea bine cine sunt şi vor prefera să mă vadă alături de ei decât într-o opoziţie clandestină. De aceea, cu

regularitate, oameni de la Alger coboară dintr-o maşină a Partidului ca să-mi facă oferte. Nu am decât să accept, ca să devin mare ştab în F.N.L. (fireşte, într-un răstimp decent – e necesar să urci treptele pe rând, sau cel puţin să te prefaci, ca să nu trezeşti prea mare pizmă, fiindcă ştii că în ţara asta pizma înseamnă, peste oarecare vreme, vărsare de sânge). Mi se propune o remuneraţie lunară îmbietoare şi un apartament în zona universităţii. Cât despre examenele de licenţă, le-aş trece, evident, cu mina în gură. Până în prezent, am zis nu. Pentru motive cunoscute numai de mine, le-am spus că aş fi un om sfârşit – ceea ce, la urma urmei, poate că şi este adevărat. Dar, cu mentalitatea lor de Jucători mărunţi, ei interpretează asta cu totul altfel îşi închipuie că le resping ofertele deoarece găsesc că bucata de plăcintă nu e destul de mare pentru mine. Şi ceea ce vin să-mi prezinte pe o tavă de argint la fiecare patru, cinci sau şase luni este de fiecare dată mai fantastic…»

Urmă o lungă tăcere, la capătul căreia îmi dădui seama că interlocutorul meu se retrăsese din nou în el însuşi; totul se stinsese pe chipul lui şi pe trupul gata, adineauri, de luptă. Umbra invadă încăperea, pe acoperiş şi pe străduţa alăturată ploaia îşi făcea auzit ţârâitul nedefinit, întrerupt când şi când de un trosnet în vatră. Ne găseam pe o insuliţă, iar lumea cunoscută se retrăgea, se retrăgea fără încetare dincolo de ziduri, de cealaltă parte a întinderii de ape care se tot umflau. Peste o clipă, singuri în mijlocul tenebrelor, luceau doar ochii tinerei femei a cărei faţă, deasupra spătarului care susţinea craniul devastat al lui[16]

moş Deharo alcătuia o băltoacă palidă, fără contur,

16 Front de la Libération Nationale, organism politic alge- rian, constituit, din mai multe formaţiuni politice, care, după al doilea război mondial, iniţiază mişcarea de eliberare naţională sub forma luptei armate în cadrul revoluţiei antiimperia liste, declanşată la 1 nov. 19,)4. La 19 sept. 1958, P LN constituie Guvernul provizoriu al Republicii Algeriene. După proclamarea independenţei (iulie 1962), FLN devine partid unic de guvernământ.

absorbită la rândul ei de valul întunecat al părului.

Şi exact în această clipă el spuse lucrul acela (care mă făcu să bănuiesc că de luni întregi – din ziua când îl vizitasem la Belle-Riyecrezând că la capătul cursei mele aveam să-l găsesc pe Geofârdy şi să-i fac propunerea – îl păstrase numai pentru el) – «Ai să-l urci iarăşi pe tron – fireşte, pentru a-l împărţi cu el… admiţând, bineînţeles, că o să pui mina pe dânsul… Dacă e să-ţi dau un sfat, atunci lasă-l în pace…» Am spus «Cum aşa?» Iar el, imediat: «întreabă-te dacă-l interesează Belle-Rive, Merzouka şi tot restul – cu alte cuvinte o barcă putredă care se scufundă fără încetare. Cât despre sora dumitale, de acord, domnule Lansări, el te iubeşte mult, dar nu cred să fie loc pentru o femeie în viaţa lui. Fiindcă foarte de tânăr (ce vârstă să fi avut pe atunci? Şase, şapte ani?) hotărâse să se căsătorească cu Domnul; poate a avut vreme să se răzgândească, ajuns la vârsta când priveşti lucrurile în faţă, vreau să spun când a cunoscut oamenii ceva mai îndeaproape, şi pe deasupra şi războiul. Dar nu, nu de ¿<sta e vorba – trebuie să-ţi vâri în cap un singur lucru pentru el, s-a sfârşit. Maşinăria s-a stricat şi, dacă îi mai rămân câţiva ani ca să-şi încheie socotelile (câţi? nu pot să spun. Poate zece, douăzeci sau patruzeci, dar m-aş mira), în locul dumitale aş dovedi că-l iubesc cu adevărat şi n-aş mai încerca să-l găsesc, l-aş lăsa să crape în linişte…»”.

Salah Eddine se oprise, iar Lancelot credea că datorită şocului pricinuit de propriile lui cuvinte. Îşi aruncă iarăşi ochii spre el; îi putea distinge trăsăturile în umbra care de multă vreme nu încetase să se îngroaşe (la un moment dat, capela şi fortul îşi înălţau silueta în ultimele licăriri ale zilei şi, răsărind dintre clădiri, detaliul cupolelor, catargul la capătul căruia flutura un drapel, statuia Fecioarei îşi decupau contururile pe un cer apocaliptic) şi care acum se dilua prin reverberarea, în plafonul de nori, a miilor de lumini de jos – becurile care pe neaşteptate începuseră să ardă de-a lungul bulevardelor, faţadelor zgârie-norilor eşuaţi aici, foarte

aproape, într-un şir asemănător, neregulat, pe Front de Mer. Era destulă lumină ca să-i îngăduie lui Lancelot să descifreze chipul din faţa lui: nu, întreruperea nu fusese provocată de o emoţie debordantă. Salah Eddine se oprise din povestit datorită unui zgomot, unei prezenţe – poate materializarea unuia dintre demonii lui (dat fiind că tocmai părăsise fereastra în apropierea căreia visa cu o clipă înainte, pentru a schiţa un pas către uşa ce dădea spre salon şi a scruta din prag obscuritatea).

În acel moment auzi şi Lancelot mersul – tălpile moi care călcau cu repeziciune pe pardoseală. Apoi veniră cuvintele, într-o cadenţă care, făcând pereche cu paşii, sună ca un alibi „E întuneric aici ca în iad!” Şi ea apăru, sau mai curând o trădară strălucirea ochelarilor şi gâfâiala care la dânsa era semnul că băuse. Cuprinsă de panică, urmă pe acelaşi ton voios „Mă întrebam dacă mai sunteţi aici…”

El spuse „Unde ai vrea să fim?” Şi adăugă, cu un soi de brutalitate implicită „Ei, lasă-ne!” Iar ca, imediat (lucirea ochelarilor se clătină pe neaşteptate: „Bine. În cazul ăsta…” Şi dispăru. Prea repede. În vreme ce el o urmărea cu privirea.

Îi AS A SĂ TREACĂ o clipă – tocmai cât trebuia pentru ca această sfâşiere a Timpului să se cicatrizeze de la sine (ceea ce îi îngădui să evite un nou comentariu despre urmărirea al cărei obiect era, deci să-şi regăsească visul în punctul unde îl părăsise). Vorbi fără ezitare „îţi dai seama că n-aveam intenţia să mă mulţumesc cu atât. L-am silit pe bătrân să se explice. Întrebările ţâşneau înainte să fi avut vreme să mi le pun mie însumi – ca sângele, asemeni unui gheizer, şi pe deasupra în sacade, după o lovitură de cuţit în inimă. Când îi lăsam cuvântul, el se mărginea să clatine din cap şi să mormăie (faţa Emmanuelei în penumbră alcătuia o planetă nedefinită, vag luminată din interior. O furtună părea s-o zguduie, epiderma ridicându-i-se de două degete şi apoi adâncindu-se – să fi fost mai curând reflexul flăcărilor care somnolau

sub buturugă şi, cu intermitenţă, îi aţâţau ochii?) «Nu. Şi aşa ai aflat destul. E foarte simplu – nu ştiu ce-aş mai putea adăuga după ce ţi-am spus totul. De la A la Z... De când mă tot fierbi – s-au adunat vreo cincisprezece, douăzeci de vizite, de pe vremea când ne-ai picat pe cap la Belle-Rive...» Iar eu «Mi-ai spus că e pierdut, sau aproape. Şi îţi închipui că o să mă mulţumesc numai cu atât? Vreau să ştiu cum şi de ce. Şi, pe deasupra, imediat... – (Acum era vădit: ceva înapoia măştii tinerei femei – Emmanuele, fiindcă trecuse destul timp, poate chiar din clipa când Francis, în noaptea dinaintea morţii, îmi arătase fotografia ei, de când sub numele acesta puteam visa la ea când aveam chef şi chiar fără să vreau – îmi lansa acelaşi apel mut, aceeaşi implorare amestecată cu o speranţă muribundă.) Moş Deharo tăcuse, şi ecoul liniştii îl înlocuia încet-încet pe acela al vorbelor mele. Ochii lui nu mai erau decât două crăpături în adâncul cărora ardea, fără greş, o licărire dublă de chihlimbar sălbatic. Apoi vorbi, cu o voce foarte joasă – un şir de meandre aspre, ca şi cum, printr-un efort supraomenesc, punea stavilă cuvintelor care i se îngrămădeau în gâtlej – «De patru ani – şi nici atât, fiindcă abia la 2 iulie se vor împlini patru ani de când oasele îi putrezesc în cavoul familiei; de atunci n-a mai fost nimeni să-mi zică, Manuel, fă asta, fă ailaltă, chiar dacă va trebui să-ţi iasă sufletul* Pentru că, atunci când am avut vârstu să înţeleg, mi-am spus: „Ei bine, au trecut ani de zile de când, fără să-ţi dai seama, ai acceptat să existe un om pe lumea asta care să-ţi vorbească de parcă ai fi un câine. *E primul şi va fi şi ultimul...6*»

Restul, Lancelot, se înlănţui ca în urma unei demonstraţii – eu pierzându-mă în scuze la adresa bătrânului bandit («N-am vrut să te jignesc, domnule Deharo; înţelege că, dacă Geoffroy e în pericol pe undeva, datoria mea este să-i vin în ajutor – ceea ce presupune ca mai întâi să cunosc natura răului „a), iar el întrerupându-mă şi scuturându-şi ciotul de lemn ale cărui articulaţii începeau să geamă «Ai fi avut ocazia, într-o zi, să le auzi

toate din gura lui şi, în loc de asta, n-ai produs decât pagube. Astăzi, calea cea mai bună de a-i veni în ajutor este să eviţi a-i revedea, în rest, ţi-am spus tot ce ştiam; dacă poţi să afli mai mult decât ştiu eu însumi, înseamnă că eşti al dracului de tare!» Apoi femeia punându-se în mişcare – părăsind spătarul peste care stătuse aplecată, privindu-mă cu un aer sfidător, dacă nu cumva socruei, ori firele secrete ce ne manevrau ne împinseră la această înfruntare – şi spunând «Am să-l conduc pe domnul Lansări...» încât după câteva momente, pe drumul spre hotelul acela prăpădit unde ştiam că-mi voi petrece noaptea dârdâind (singurul din întregul Saint Roch, ţinut de una dintre văduvele lui şi Said şi doi sateliţi de-ai ei), puteam reţine în voie cele trei sau patru imagini care serviseră drept epilog acestei ultime vizite – eu coborând cele câteva trepte dinspre uliţă, având în minte ecoul discuţiei, prezenţa Emmanuelei care cobora pe urma mea, în ciuda ploii, în ciuda întunericului (un felinar, pe uliţa învecinată, abia scotea din umbră un cărucior şi o şaretă cu ulube, pe jumătate ruginită) şi îmi şoptea repede «Dă-mi adresa dumitale la Oran...», apoi repetând pentru ea «-Blocul Mediterana...» – de parcă acela ar fi fost cel din urmă ecou al tăcerii păstrate la fiecare dintre vizitele mele, când se mărginise să se ducă şi să vină dintr-o cameră într-alta, să-şi înfeşe copilul şi să-i dea sân, pentru ca, pe neaşteptate, să-şi îndrepte ochii spre mine – toate astea înainte ca uşa de sub streaşina peronului să scârţâie din balamale, iar ea (soţia lui Francis, cea aleasă între toate, care, pentru a o atinge, mă costase subterfugiul unui cadavru) să arunce spre trupul de demon aflat împotriva luminii în deschizătura uşii «întoarce-te, tată! Să nu ţi se tragă moartea...» Şi, neapărat, motivul acestei cereri («Adresa dumitale, repede, am să...») legat de apariţia moşneagului, dar încă neformulat, prizonier al adâncurilor de unde ceva din mine încerca să-l scoată; da, moş Deharo, care azi înceta să mai fie demonul de odinioară, ci mai curând, pe nepusă masă, imaginea balaurului însărcinat să

apere intrarea în castelul cloroformizat (aşa cum, în răstimpul unei clipe, îmi apăruse în iarna lui 1963, când mă conducea spre Geoffroy cel culcat pe patul mizerabil, în sala de biliard dezafectată), veghind-o astăzi pe prinţesa închisă în spaţiul strâmt al amintirii, condamnată să rămână nu ea însăşi, învăţătoarea satului, visând la podurile de pe Sena, la metrou sau la Insula Saint-Louis, adică la locurile copilăriei ei (în timp ce le punea să bâlbâie o fabulă de La Fontaine pe odraslele măcelarului, băcanului şi chiar ale argaţilor de la ferma din Saint Roch), ci «*mama nepotului meu*, *deşi acesta n-a*, *moştenit mare lucru de la ea*, *pe când de la jiu-meu nu zic*, *are ochii albaştri*, *coama roşcovană şi pe urmă şi numele*, *Francis*, *Francis* II, *nu-i aşa*?…»

Toate astea au devenit mai clare a doua zi, în pofida nopţii de insomnie – de fapt, nu mai clare, fiindcă nu eram în măsură, cum nu sunt nici azi, să discern resorturile scenei şi ale multor altor lucruri cărora aceasta le era consecinţa; căpătaseră doar un contur mai limpede sau, ca să vorbesc ca un fotograf, erau o copie mai elaborată a aceluiaşi clişeu. Aşadar toate se lămureau puţin câte puţin pe măsură ce trenul mă apropia de Oran, apoi acasă la mine, printre fraţii înhămaţi la obligaţiile lor, în faţa mamei transformate după război într-o bătrână bigotă, prefirând neîncetat şiragul de mătănii – aici, bineînţeles, în patul amantei mele, adică al unei fiinţe care, de la început, şi-a plătit luxul de a-ţi da totul, până la ultima cămaşă, ca să fie sigură că într-o zi îţi va putea evalua ingratitudinea şi va trăi, în sfârşit, drama vieţii ei – smulgându-se dintre cearşafurile atunci inospitaliere pentru a striga «Cine-mi dovedeşte că *el* a existat vreodată? sau că, de există, nu slujeşte drept paravan vreunui Geoffroy nemărturisit, cu fustă şi ciorapi de mătase?…» Şi aici Lancelot, pe terasa asta măturată de burniţă, în casa goală ca un ghioc, unde pot auzi, ca murmurul mării, ecoul visurilor mele spulberate şi mai ales întrebarea de ce, de ce, DE CE?…

Suntem nevoiţi, aşadar, să trecem în revistă ce am

aflat din gura bătrânului Deharo, fatalmente deformat ca orice relatare de mâna a doua (fiindcă el însuşi îl deţinea din gura lui Geoffroy), prin urmare deviat de motivaţii mărturisite sau nu (dată fiind necesitatea, pentru el, de a se afirma odată în plus drept ceea ce crede că este în esenţă tatăl unui băiat mort de gloanţele A.L.N.-ului, al cărui corp putrezeşte nu în cimitirul din sat, deci într-un loc accesibil piciorului său de lemn, ci undeva, în natură – şi nu numai atât în egală măsură valetul bătrânului Renaud exploatat la sânge, până într-atât încât se încăpăţânează să-i apere nepotul pe cale de a apune, poate chiar a se stinge, mai puţin din bunătate cât pentru a mări datoria de dincolo de mormânt a uliului de patron.)

Problema consta, deci, în a trece de la o imagine a lui Geoffroy la alta (fiecare ceţoasă, pentru că nu e capabilă să se prezinte în stare pură) prima întrepătrunsă cu amintirea mea, deci amestecată cu mine, cu ceea ce foamea mea de vis şi de reparaţie făcea din el (în fond, o imagine a mea) – cealaltă, poate el, dar în supraimpresiune cu faţa bătrânului bandit, cu şantajul tacit al acestuia («Şi dacă ne-ai spune DUMNEATA ceea ce trebuie să ştii despre moartea fiului meu?…») Dacă preferi, două date: cea dintâi, martie 1960, adică perioada când i l-am încredinţat pe Nejma răpit (era *el însuşi* în acel moment, pot să jur – fruntea liniştită, cu cele două creste încăpăţânate în dreptul tâmplelor, cu aureola de materie spectrală, ochii, zâmbetul pe care i le cunoscusem de când îl ştiam, care-l definiseră o dată pentru totdeauna la prima noastră întâlnire); a doua, ianuarie 1963, când bătrânul valet al bunicului său m-a condus până la culcuşul mizerabil de lângă foc (deci într-o perioadă când un principiu străin începuse de câtva timp să pună stăpânire pe el, să-l consume să-i putrezească trupul şi sufletul). Şi, între cele două date, toate angrenajele succesive ale degradării – cerul schimbându-şi treptat culoarea în ce? în negru absolut? în moarte?

Deci, mai întâi, dimineaţa aceea când încercam să mă

alătur din nou lui şi Said: era abia în zori (cu soarele undeva, înapoia orizontului ruginit) – şi când, tot căutând să-i comunice lui Nejma (pe care, instinctiv, ceva din el ştia că nu-l iubeşte) pacea care se instalase în el, îşi elabora planul. Se întorsese spre păstorul care îl adusese la coliba unde Nejma şi cu mine ne petrecusem noaptea şi îi ceruse să facă rost de o căruţă. Apoi, în vreme ce aştepta întoarcerea băieţandrului, o clipă de răgaz pe care şi-o acordase ca să-şi ancoreze bine hotărârea în adâncul lui – în maniera care-i era proprie, îndreptându-şi ochii spre orizont, ca pentru a-şi determina poziţia şi declarând: «Uite drumul. E drept, e bun. Cu sufletul şi conştiinţa liniştite decid să merg pe el». Acum, căruţa; poate scârţâitul roţilor şi pasul catârului, copita pocnind ca o ventuză pe pământul muiat. Şi el, ajutându-l pe Nejma să se urce, calculând şi evaluând mereu: «Douăzeci de kilometri pe puţin. O să lipsesc toată ziua». Dar n-a avut de mers prea departe. Abia a dat bice catârului, că s-a şi lăsat surprins. Patrula le-a căzut pe cap. Şi lucrul, fireşte, nu era o coincidenţă: la cantonament faptele şi mişcările lui puteau trece cu greu neobservate… Răţuşcă ciudată din fabulă, dovedită în cele din urmă lebăda care nu încetase niciodată să fie – penajul virginal îl desemna în ochii celorlalţi drept un animal dintr-o altă plămadă; pe scurt, dezminţirea absolută, ameninţătoare a ceea ce sunt ei în acest caz, o adunătură de boboci dizgraţioşi, gălăgioşi, loviţi de război la sfârşitul uceniciei în uzină, la un stăpân de fierărie sau pe băncile facultăţii – o mână de fiinţe fără destin, adunaţi acolo ca să slujească drept carne de tun, purtând, amestecate printre efecte, resturi de eroism învăţat în graba la întruniri ale Partidului sau în săptămânalele specializate şi cu masa prejudecăţilor lor de copii de cor, de mici Feţe Palide, pentru care clopotniţa din sat ori Saint-Germain-des-Prés erau buricul pământului, castraţi moralmente de Bizanţul unde văzuseră lumina zilei, de o societate unde din ce în ce mai mult aurul făcea legea şi, prin compensare, trezea în tineri burghezele

virtuţi republicane din 1789 în pericol; nu ei fuseseră aceia care – conduşi de unul de-ai lor, un Rougier cu păr roşcovan şi pielea semănată cu pistrui

— Se culcaseră pe calea ferată ce trebuia să-i ducă până la Marsilia, gara maritimă, cu lozinci şi cântece, cu cântec firav zbierat de trei-patru gâtlejuri care împiedicau orice tentativă de cor; obscenităţi neputincioase, de grup, cu strigăte şi sloganuri repetate la adresa uniformelor, în egală măsură şefului de gară şi secunzilor lui care jubilau, cât şi adjutantului aflat în pragul apoplexiei? În timpul traversării, un vânt de răzvrătire bătuse pe vaporul hârbuit de deceniile de serviciu colonial; la plecare, ofiţerii şi subordonaţii lor crezuseră că au pus în lesă toată acea turmă cuprinsă de nebunie. Dar meritul (şi ei nu întârziaseră să-şi dea seama) revenise vântului violent care sufla în golful Lion, deci răului de mare; îndată ce pătrunseră în zona furtunilor, hula se dezlănţui în flancul navei, chiar în cala a cărei pardoseală emana duhoarea vărsăturilor stratificate de sutele şi miile de călători

— Rougier ţipa: «*Sa* le arătăm noi… Să le vârâm înapoi pe gât, cu dinţi cu tot, micul lor război împuţit şi galoanele, şi plantaţiile; pentru noi cauciucul? totul! şi viile, ah!… viile o să vă îndopaţi, o să vedeţi…» mai degrabă răgea şi putea s-o facă pentru că la ofiţeri, la subofiţeri era debandadă; nu mai era unul acum, să îndrăznească a se arăta în cală ca să distribuie cele câteva ordine biciuitoare cu care copleşeau oamenii în clipa răului de mare. Se mărgineau să se plimbe pe punte, supraveghind tambuchiul încuiat din prudenţă şi pe unde soarta putea oricând să iasă la iveală şi să se repeadă asupra lor – cei mai avizaţi strigând cu ochii holbaţi şi gura piezişă «E o nenorocire, totuşi nu-i putem împuşca pe toţi. Nici măcar pe instigatori, pe care, oricum, ei n-au să-i divulge; ar însemna să turnăm gaz peste foc…» Apoi alţii, obişnuiţi ai rutinei, ai confortului periodic al avansărilor, cei ale căror gafe sunt de obicei răsplătite cu câte o promovare «Trebuie, cu orice preţ, să luăm măsuri!…» Şi

acum o tăcere, până când ideea de geniu ţâşneşte limpede şi pură, pe cerul asfinţitului, prin zgomotul legănător al valurilor pe lângă cocă: «Dacă toată lumea e de acord, trebuie să telefonăm la Oran şi să facem o sugestie; ăştia de aici îşi dau în petic fiindcă se simt puternici datorită numărului lor. Despărţiţi-i, risipiţi-i în grupuri mici, îi veţi vedea că se potolesc automat…

— Numai să vă lase!…

— Ce?…

— Vreau să spun numai să ajungeţi să-i despărţiţi Dacă o să continue tot aşa, să vedeţi la debarcare!…» Strategul hotărâse: «O s-o scoatem la capăt… Dacă nu, n-ar mai fi aici la ora asta. La Paris, ca şi în toate gările până la Marsilia şi chiar la îmbarcare, adică peste tot unde puteau primi ajutor sau crea complicităţi, au făcut scandal ca toţi dracii dar asta nu i-a împiedicat să se afle aici, pe acest vapor, în clipa de faţă…» În cele din urmă răzvrătiţii, la sosirea în Algeria, fuseseră repartizaţi într-o serie de tabere-ale-ruşinii, în plin câmp. Aici, fireşte, rezistenţa lor lăsase locul anarhiei – cel puţin în acele tabere unde conducătorii eşuaseră (în celelalte cazuri, previziunile se dovediseră exacte; răzvrătiţii din primele ore, speriaţi de necunoscut, se refugiaseră pe loc în respectul faţă de regulament, ca în poalele doicii, şi se lăsau duşi la moarte de mină, cu ochii închişi). Altă idee genială pentru a-i linişti mai uşor se prevăzuse să fie amestecaţi cu tineri recruţi *pieds-noirs*, pentru care războiul însemna, într-adevăr, ceva, fiindcă în ochii lor era vorba, poate, de o problemă de viaţă şi de moarte, în orice caz problema să afle dacă îşi vor mai păstra pământurile, oraşele, satele de pe urma cărora trăiau. Fatalmente nişte ciocniri trebuiau să se producă, cel puţin la început, între aceşti oameni pentru care nevoia de a ucide era cât se poate de clară şi tovarăşii lor care se întrebau ce caută într-o ţară ce nu fusese niciodată a lor, nici a părinţilor lor, ca să apere nişte bunuri ce nu aveau să le aparţină nicicând – pentru a-i lipsi de ele pe aceia cărora, în definitiv, le reveneau de drept:

nişte felahi amărâţi pe care noii veniţi erau la o mie de leghe departe de a-i înţelege, uşor ridicoli cu mania de a-şi sechestra femeile şi a se agăţa de religia lor, dar spre care îi purtau un vechi fond de sentimentalism popular, o adiere de idealism republican. «Şi în necăjiţii ăştia, asemănători nu zic poate nouă, dar în orice caz bătrânilor noştri (da, eu ăsta care vă vorbesc, ştiu ce spun: pe taică-meu şi pe bunicu-meu pot să jur că tot aşa i-au ciocănit unii la mină, la uzină ori unde au fost), în oameni ca ăştia voiau ei să ne pună să tragem. Ascultaţi aici: dacă au fost în stare să ridice armele şi să spună lumii: „Vrem să măturăm tot rahatul ăsta44, eu, unul, îmi scot pălăria în faţa lor. Şi dacă vine vreunul să-mi pună puşca în nas, îi zic imediat:» Camarade, nu trage, sunt de-al vostru. Suntem toţi fii ai poporului, nu ne împiedică nimic să mergem mână-m mână... V şi nu numai copiii (alde Rougier sau Ducroc) erau în stare să intoneze genul acesta de predică; după câtva timp, oricare căuta un prilej să se pună în valoare faţă de prieteni (ofiţerii şi gardienii de multă vreme desfiinţaţi, retraşi în cochilia lor; din nou debandadă, fiindcă fuseseră afectaţi ei înşişi acestor tabere-ale-ruşinii prin măsuri cvasi disciplinare, un mod ca oricare altul de a-i retrograda, fără a-i face să-şi piardă galoanele, pentru greşeli comise aici sau aiurea. Astfel încât aproape renunţaseră să se mai facă ascultaţi de oameni; nu mai aveau loc nici ridicarea drapelului, nici adunarea trupei şi cu atât mai puţin exerciţiile militare. Se mulţumeau să se îmbete şi să doarmă, să-şi organizeze partidele de belotă şi bridge, cu un ochi la poştaş, cu altul la popotă – la masa ofiţerilor, meniuri ca de revelion, la trupă, atât cât să se ţină pe picioare: tradiţionala zeamă lungă din internatele afurisite, fasolea bătută care zboară din linguri să se întindă pe zidurile sălii de mese (semn că, undeva, cineva îşi face suma). Bucătăria are un aspect atât de respingător, încât, în aparenţă, murdăria iradiază pornind de acolo, se târăşte în fiecare zi mai departe, spre împrejmuirea taberei, făcând să putrezească lemnul şi oamenii; latrinele

nu se curăţă decât în cazurile dictate de necesitatea ajunsă la ultimele margini ale irespirabilului; uniformele, costume în care nu au mai rămas militari decât nasturii furaţi de la veşmintele regulamentare, cusuţi în grabă la haine civile ponosite, cu mânecile şi pantalonii boţiţi – totul acoperit de jellabele împuţite, lucii din pricina jegului şi atât de ţepene, încât ar putea sta în picioare; pletele şi bărbile cresc hirsute, ca nişte căi, de oameni ai cavernelor, până la umeri şi până pe piept; pe scurt, e o întoarcere la natură sau mai curând o scufundare lentă în neant). Între aceste tabere se afla şi cea dintre Saint-Roch şi Belle-Cote, unde avea să nimerească într-o zi Geoffroy în calitatea lui de recrut; Şi Said auzise, fireşte, de ea şi îl rodea ispita să dea un atac împotriva celor câteva clădiri izolate (incinta unei ferme abandonate din cauza insecurităţii şi care fusese lărgită prin terasamente succesive, iar acum era plină de corturi) – de nevoie: trebuia să-şi procure arme, ceea ce, în ultimă instanţă, era riscant, dată fiind inferioritatea numerică a oamenilor lui, în ciuda anarhiei care ştia că domneşte în tabără; şi totodată ca să-şi satisfacă un capriciu: soldaţii îşi întindeau gâturile la tăiere ca oile de Aid-el-Kébir. De ce să nu profite? Merita; cuţitul îi ardea mâinile. În cele din urmă însă raţiunea prevală; se mulţumi să studieze inamicul confruntând rapoartele denunţătorilor şi ale felahilor, deci aflând despre vocaţia fiilor din popor cărora doar seara, în dormitoare, le venea poftă să înfrunte adversarul, când vinul de la cină li se suia la cap. Şi planul i se impuse de la sine, îi stârni mari hohote de râs care degenerară în nepotolite accese de tuse, la capătul cărora oamenii lui, neşti-Marea sărbătoare care marchează zilele pelerinajului la Meca (una din cele cinci obligaţii fundamentale ale unui drept-credincios) când, conform ritualului, se sacrifică animale.

Ind ce se petrece, îl auziră gâfâind: «Pui de târfă! O să-i învăţ eu minte!» Puţin mai târziu, deghizat în felah, se îndrepta spre tabără ca să-şi ofere serviciile: era cumva nevoie de cartofi, ouă, sparanghel sălbatic? i-ar fi plăcut să

câştige câţiva bănuţi – erau vremuri grele pentru cei care-şi petreceau viaţa scormonind pământul, iar războiul nu-i îmbogăţea decât pe cei de mai-nainte bogaţi, pe europenii care mâncau toate bunurile săracilor (dea Domnul, în puterea Lui nemărginită, să li se scurteze viaţa câinilor ăstora!). Intendenţa răspunse că nu, n-are nevoie de nimic pentru moment, dar pseudopustnicul nici gând să se retragă; continuă să stea de vorbă cu recruţii cu obraji de fată, descheiaţi la piept, pletoşi («Adevărate domnişoare, avea să mi se destăinuie mai târziu cu privirea deşănţată şi în toiul acceselor de tuse. Dacă-mi slobod oamenii în coteţul ăsta de găini, după mai bine de zece luni de când n-au mai umblat la femei, închipuie-ţi ce tablou…») – o altă civilizaţie, în sânul căreia zeflemeaua, un argou de paradă erau un paravan şubred al unei naivităţi, al unei credulităţi care, în acele împrejurări, îi lăsau total descoperiţi. Şi mai erau şi răzvrătiţi băieţaşii – îndrăzneau să se ridice împotriva moralei în care fuseseră crescuţi, socotind-o *exploatatoare*, *burgheză*, *reacţionară*, *medievală*, *antediluviană*; prin urmare, răsturnare a valorilor, libertatea de a o lua de la început şi, ca atare, ca să vorbim asemeni burghezilor, de a *trăda*. (La sfârşitul celei de-a doua vizite a lui şi Said în tabără, lucrul era aranjat; descoperise doi frazeologi nătărăi care consimţiseră să-i furnizeze arme, contra cost. Uşor de convins «Poporul e dezarmat, cu mâinile goale în faţa unui adversar deosebit de puternic, blindat cu tunuri şi tancuri. Ah! dacă ar există oameni care să iubească destul cauza poporului încât să-i vândă arme etc. Războiul s-ar termina mai repede – fiindcă nimeni nu trebuie să-şi facă iluzii poporul preferă să moară în picioare decât să continue să trăiască în genunchi etc.») Ca urmare, şi Said renunţă să se mai ducă personal la tabără; mă delegă pe mine, cel mai des singur, uneori întovărăşit de Nejma, fiindcă figurile noastre, felul nostru de a vorbi *europeneşte*inspirau încredere, pentru a schimba revolvere, puşti, puşti-mitralieră contra hârtie. Astfel goli tabăra de o bună parte din arme; până la urmă,

lucrul deveni cumva contagios, care mai de care trăda, ca să-şi uşureze conştiinţa – mai cinici, în acest sens, decât toţi militarii cu care avusesem de-a face la Oran peste zidurile cazărmilor şi care trădau fără a-şi oferi scuze, pur şi simplu fiindcă le plăcea banul sau fiindcă asta le permitea să se ducă la bordel. Totul a mers până într-o zi când, la una din cererile mele, mi-au răspuns nu – raţionând cu aceeaşi subtilitate, grijulii să despice firul în patru: «Trebuia să le lăsăm şi lor nişte arme. Tot ce-i mult nu-i bun. Ofiţerii şi-ar fi dat seama că stocurile scădeau. Şi pe urmă, dacă tabăra va fi atacată?» I-am raportat răspunsul lui şi Said, care a făcut cu ochiul şi şi-a răsucit mustaţa: «Pui de târfă! Vor să mărească preţul. Bine! Mâine ai să-i cauţi ca să le dai întâlnire cu mine. Spune-le că le accept dinainte condiţiile, dar că-mi trebuie altceva decât nişte grenade sau o puşcă…» După două zile, şi Said examina cu o privire dezgustată puşca-mitralieră şi cele două revolvere pe care doi dintre clienţii noştri cei mai asidui i le întindeau. Lucrul se petrecea cu puţin înaintea asfinţitului, pe fundul unei prăpăstii. Împrejurimile erau păzite cu grijă, iar şi Said însoţit de doi paznici personali, fără arme, a căror statură îi făcuse specialişti în răpiri, spuse «E tot ce-mi aduceţi? O nimica toată…» Răspuns (cei doi oameni erau la pândă, în ciuda aerului lor destins, dincolo de faţada morocănoasă, a privirilor palide în expectativă, a ochilor care nu încetau să clipească, a coamei răvăşite de vânt): «N-am putut mai mult. Am fi adus una sau două jucării în plus, dar era afurisit de greu să le ascundem pe toate sub jellaba, pentru că totuşi nu e bine să trezim bănuieli. Ar trebui să veniţi voi să le luaţi, în loc să ne puneţi să vi le aducem atât de departe. Data viitoare…» Şi Said ştia că n-avea să mai fie niciodată viitoare. Luă armele, le încercă mecanismul şi le dădu paznicilor. Apoi începu să se uite în ochii celor doi acoliţi, în privire cu un zâmbet care nu aştepta decât să se prelungească în hohote de râs şi accese de tuse. Cei doi recruţi înţeleseră, fireşte, că un soi de felină mare şi crudă

se juca de-a v-aţi ascunselea cu ei, doi şoareci fără scăpare. Îngăimară: – «Bine. Acuma ne ducem!», apoi, cum şi Said nu se clintea sau mai degrabă cum lucirea din ochii lui devenea ca o gămălie de ac înroşită în foc – «Daţi-ne banii şi plecăm…» El răspunse «N-avem bani». Vocea îi era joasă şi înceată, aşa încât o lungă tăcere apăsă asupra grupului – la capătul căreia cel mai îndrăzneţ, un blond cu faţa de hârtie creponată, acoperită de acnee, îşi luă inima în dinţi: «Nu-i nimic. Ne plătiţi data viitoare…» În acea clipă şi Said izbucni în râs (hohotele alcătuiau mici explozii surde, cel puţin la început, ca şi cum s-ar fi reţinut) «Nu. De data asta e gratuit. Pentru că s-a adunat cam multă vreme, nu-i aşa, de când sugeţi poporul. Astăzi nu mai avem nicio leţcaie…» (Într-un sens, era adevărat; pentru că îi extorcase pe felahi dintr-un capăt în altul al ţinutului, acestora nu le mai rămânea, cât vedeau cu ochii, decât mizeria, foametea, frigul – era singurul mijloc prin care şi Said îşi procura banii peşin pentru cumpărarea armelor, dar de mult timp deturnase necesităţile războiului către profitul său personal.) Făcu un semn, şi zbirii îi prinseră de mijloc cu câte un braţ pe cei doi pungaşi palizi ca moartea, strângându-le gâtul cu braţul celălalt, ca unor pui de găină care se sufocă, se zbârlesc, se zbat sub cuţitul măcelarului. Totuşi aveau să se bucure de un răgaz – răstimpul cât să fie târâţi până la o grotă unde strigătele lor nu aveau să atragă pe nimeni, apoi să fie hărţuiţi cu întrebări în faţa tuturor oamenilor (o parodie de proces în cursul căruia şi Said, pe jumătate serios, pe jumătate batjocoritor, traducea pentru subordonaţii lui bâlbâielile acuzaţilor înainte să le traducă acestora reflecţiile celor dintâi, sau mai degrabă gânguritul, cotcodăcitul, nechezatul lor – chemându-mă în ajutor când nu ştia un cuvânt, sfârşind prin a arunca, pe un ton glumeţ, ceva de felul «Le propusesem oamenilor mei să vă lase o şansă, dat fiind că, pe legea mea, noaptea aţi putea crea iluzii, cu pielea şi pletele voastre femeieşti. Şi cred că, treacă-meargă, ar cam fi de acord cu asta (mai ales că de mult n-au mai dat

pe la vreo târfă). Dar până la urmă m-am gândit că o moarte frumoasă pe câmpul de onoare ar fi o soluţie mai onorabilă pentru doi apărători ai patriei lor… «» Cei doi tineri recruţi începuseră să plângă, să implore, să-şi strige mamele, dar şi Said continua neînduplecat «Nu. Când am luat o hotărâre, nici Dumnezeu în persoană nu m-ar putea face să dau înapoi». Apoi, cum cele două oi nenorocite începeau să behăie într-un ultim avânt: «*Am* făcut asta ca să sprijinim cauza algeriană, vă jurăm. Nu se poate să ne răsplătiţi astfel…», îi întrerupse clătinând din cap «Şi eu vă spun că veţi muri ca nişte eroi. Patria voastră nici nu va şti că sunteţi doi renegaţi, iar numele vă va fi înscris pe monumentul din satul vostru». Şi, mereu glumeţ, adăugă că exemplul lor va fi un prilej de meditaţii salutare pentru camarazi, după care le destăinui intenţiile lui, acumulând detalii peste detalii – încât, până să tragă afară pumnalul, una dintre victime leşinase, iar cealaltă, scoţând strigăte dezordonate, cu părul ridicat pe cap ca ţepii unui arici, părea să-şi fi pierdut minţile) – toate astea înainte de a le expune, la câţiva metri de împrejmuirea taberei, trupurile mutilate oribil, astfel ca primul lucru care să atragă privirile îndată după răsăritul soarelui să fie această măcelărire mută, monstruoasă, fruct al unui soi de geniu al regiei pe care războiul, din omor în omor, reuşise să i-l extragă din humusul lui secret şi pe care el se străduise să-l perfecţioneze până a-l face aproape neînţeles. Pe scurt, totul în acest spectacol «montat» pentru cei din tabără era pus la punct ca să îngheţe, să împietrească, să producă voma. (Prevăzuse cele mai mici reacţii ale publicului, dar fiind că îl studiase îndeajuns încât să-l cunoască în amănunt, ştia că soldaţii vor descoperi, la răsăritul soarelui, ceva ce nicio carte, niciun film, niciun coşmar nu-i putuse determina să presimtă – ei, a căror lume era circumscrisă la satul sau cartierul lor şi pentru care sângele nu fusese niciodată până atunci un astfel de lichid purpuriu, vâscos, în stare să putrezească, pe care corpul, crăpat ca un rezervor ordinar, îl poate pierde până la

ultima picătură.) Încât în faţa trupurilor sfârtecate, despuiate, în faţa pântecelor spintecate, umplute cu bolovani, a viscerelor răspândite împrejur, a picioarelor şi mâinilor arse, a capetelor despărţite de trunchi, aşezate pe un soclu de pietre plate, purtând sexul retezat şi cusut între buze cu sârmă, camarazii celor două victime rămaseră o clipă inerţi, fără glas, incapabili să-şi dezlipească ochii de acel carnagiu. Se înghesuiau, colcăiau ca muştele pe un hoit. Şi Said aştepta momentul când va apărea un subofiţer, poate chiar un ofiţer care va înţelege proporţiile dezastrului înainte să-şi împrăştie oamenii în grabă. Şi lucrul nu întârzie: un roşcovan gras se ivi, într-o ţinută răvăşită şi-şi croi drum. Se produse un fel de hulă, urmată de un mare geamăt subteran. Adjutantul ori sergentul îşi şi urla ordinele. Puşca-mitralieră a lui şi Said intră în acţiune, apoi şi armele noastre. Dinaintea taberei, oamenii căzeau împroşcaţi de gloanţe, fugind care încotro, încercând să găsească adăpost. Şi Şi Said ne opri. Întâi am fugit, după care, vreme de două zile, ne-am îndepărtat în marşuri forţate. Ştiam însă că adversarul nu e antrenat să ne urmărească.

Şi Geoffroy a fost repartizat în tabără. Asta se întâmpla la câteva săptămâni după măcel. Lecţia fusese înţeleasă, aşa cum prezisese şi Said acum, în tabără, toţi soldaţii fuseseră tunşi la piele, jellabele puse pe foc, cu insecte cu tot, ţinuta, fără a fi absolut reglementară, se dezbăra puţin câte puţin de orice fantezie. Victorie a ofiţerilor, repercutată asupra subordonaţilor? Nu. Cel puţin pentru moment. Poate avea să fie într-o zi, când oamenii vor fi înţeles că, dacă voiau să supravieţuiască, trebuiau să renunţe la toanele lor îndărătnice: deci că e problemă de viaţă şi de moarte acceptarea cât mai grabnică a disciplinei pe care, din instinct, animalul mândru, de nedomesticit din ei, o respingea. Şi apoi, pentru a asculta, le-ar fi fost necesar un om în stare să se impună prin statură, privire, voce, tăcere. Pe scurt, un şef. Or, aşa ceva nu exista; pe bună dreptate, tabăra, ca şi alte două sau trei

din Algeria, era supranumită «tabără a ruşinii». Astfel, în această stare de abandon total (Era limpede că la Statul Major tabăra nu figura pe nicio hartă: era ignorată de toate convoaiele, elicopterele o evitau de când unul din ele, încercând să aterizeze pe un teren prevăzut în acest scop, fusese supus tirului unui grup de beţivi cocoţaţi pe un acoperiş.

«În clipa când aveam să mă întorc la post – şi trebuia s-o fac cu *mijloace proprii*, îi mărturisea Geoifroy bătrânului Deharo în casa jupuită de marmură şi faianţă, ştiam la ce să mă aştept în privinţa greutăţilor care urmau, cel puţin asupra unora dintre ele, din moment ce eu însumi cerusem, poate în virtutea unui orgoliu nemărturisit, repartizarea la tabăra asta, fiindcă mă ispiteau dificultăţile sau eram convins că locul meu e acolo, printre acei oameni părăsiţi de semenii lor; avusesem o întrevedere cu un general care ne vizita acasă şi care îmi spusese: „Oamenii aceia pentru noi nu există. Cel puţin facem tot posibilul să fie aşa. Ce dacă doi dintre ai lor au fost găsiţi mutilaţi oribil şi, când ceilalţi s-au dus să le recupereze rămăşiţele, au fost masacraţi? Cu atât mai rău pentru ei: hotărâseră să ignore războiul. Să crape, ucigându-se între ei, să se devore unii pe alţii – oameni şi conducători, dacă ofiţerii şi subofiţerii nu sunt altceva decât o cremă a nevertebratelor; din acest motiv au şi fost trimişi în tabără şi unii, şi alţii. Şi consider că li se face o cinste pe care nu o merită, dacă li se trimit oameni ca dumneavoastră pentru a-i îndrepta! *>), copii de ieri, alde Rougier şi Ducroc, se improvizaseră şi încarnau în ochii camarazilor lor adevăraţii şefi de astăzi. Şi asta la numai câteva bre după botezul focului, atunci când, profitând de disperarea, de panica, de furia care îi zgâlţâiau, comandantul taberei crezuse că ar fi bine să sune adunarea (dar, ruginită de luni de inactivitate, trompeta se mărginise să scoată o serie de sunete hârâite şi a fost nevoie de expediente pentru a-i reuni pe oameni), şi să le ţină o predică în care se spunea mai cu seamă: «De data asta sper că v-aţi

învăţat minte… Bandă de pungaşi! Umblaţi să vă sinucideţi?… Da?… A trebuit să vedeţi cu ochii voştri doi dintre voi tăiaţi în bucăţele (nici măcar identificabili: cine ne spune că sunt într-adevăr ei?) – şi nu numai atât: ca opt dintre voi să se lase preschimbaţi în strecurătoare, ca să…» Dar o voce îl şi întrerupse «Ia zi, burtosule, ca să ne spui asta ne-ai adunat?…» – Frază rostită calm, parcă ştiindu-se că furtuna va urma în mod inevitabil; de altfel, Rougier era conştient că vocea lui incită, mai ales când era vorba să acopere glasul dogit, de beţiv, al căpitanului Megara. Întreaga tabără îşi întorsese privirile spre coama roşie pe care vântul o flutura ca pe un steag. Şi cu toţii au putut auzi glasul căpitanului care se îneca, la doi paşi de apoplexie: «Consiliul de război, asta vrei mucosule? De mult aştept să-mi închei socotelile cu tine – obrăznicie, insubordonare, revoltă împotriva comandanţilor…» * Dar nimeni nu-l mai auzea: vocea i se subţiase într-atât încât nu mai era decât un fel de gâfâială, ca şi cum plămânii i s-ar fi golit complet şi era silit să se aplece ca să scuipe ultimele cuvinte; se clătina în acelaşi timp* iar ofiţerii care îl înconjurau (un căpitan pe care rezerviştii îl porecliseră Mathusalem şi trei locotenenţi care de secole nu mai fuseseră avansaţi) se repeziră să-l susţină – toate astea în huiduielile oamenilor ieşiţi dintr-odată din starea de prostraţie, în timp ce vocea hodorogită a lui Rougier încerca să se impună: «Ce mai discurs funebru, tăticule! Şi crezi că numai cu atâţia ne convingi?… Revoltă împotriva comandanţii jr! Să mori de râs. Ar trebui mai întâi să-i avem!… Nici nu cerem mai mult… Sunteţi de acord, camarazi: nişte tipi gata rataţi, către şi-au primit ultimele trese înainte de potop, ăştia nu sunt şefi…» * Huiduielile izbucniră mai vârtos. El se urcase pe o adăpătoare dezafectată şi, în timp ce grupul ofiţerilor se îndepărta, ducându-i aproape pe sus pe căpitanul Megara care îşi apăsa pumnul pe piept (în afară de doi sergenţi care rămâneau să înregistreze predica), vorbea în lumina crudă a amiezii «Trebuie să v-o spun, camarazi… Nici vor nici eu

n-am vrut să intrăm în rahat. Dar aşa am ajuns, sunteţi de acord? Am intrat până-n gât. Şi dacă sunteţi bărbaţi, n-o să-i lăsaţi să vă taie ca pe nişte pui de găină. N-o să rămânem aşa, cu braţele încrucişate, aşteptând să vină să ni le reteze! Ce i-au făcut lui Thevenin, lui Evrard, ceea ce le-au făcut celorlalţi camarazilor, ce mai, eu zic să le-o plătim. Nu trebuie doar să ne apărăm! eu sunt de părere să-i învăţăm minte cu vârf şi îndesat! Aşa că e foarte simplu, ăştia doi-trei ţipi cu tinichele şi cozile lor de topor, dacă ştiu să facă şi altceva decât să joace belotă, ne au la dispoziţie. Exerciţii, mânuirea armei, trageri până n-or mai putea: pentru că avem nevoie de aşa ceva, ca să ne apărăm pielea… Dar atenţie, băieţi: trebuie să le intre bine în cap chestia asta nu le îngăduie să ne insulte lângă trupurile băieţilor care încă nici nu s-au răcit…»

A doua zi, a izbucnit un inrident de acelaşi fel. Era în momentul înmormântării celor zece victime <fusese necesar să se comande sicrie în satul cel mai apropiat, şi când a sosit preotul, adică după ore interminabile de aşteptare, cadavrele, expuse în ceea ce odată fusese un grajd, puteau atât de rău, încât moartea îi hărţuia pe fiecare din bărbaţii reduşi la inactivitate şi care bombăneau de nerăbdare); înainte de a coborî sicriele în groapă, preotul invitase asistenţa la un moment de reculegere. Rostise cuvinte de pace, de împăcare «Pe pământul acesta, de nenumărate ori stropit de sângele oamenilor, nişte oameni continuă să se sfâşie. De ce, fraţii mei? De ce aceste lacrimi, acest doliu – astăzi inima îndurerată a prietenilor, mâine aceea a părinţilor? Pentru că ei, oamenii aceştia, uită că omul este făptura dragă a Creatorului, făurită după chipul Său. Da, uită că Dumnezeu, în bunătatea Lui fără margini, l-a trimis pe Fiul Său, adică pe El însuşi, de data aceasta sub înfăţişarea lor, să le aducă iertarea Sa nesfârşită. Altfel spus, să-i răscumpere prin Cruce, prin sângele Mântuitorului, de toate nenorocirile lor, de nenumăratele lor imperfecţiuni. Şi a spus: „Îţi vei iubi aproapele ca pe tine însuţi”. Iar ei

uită asta. Şi se sfâşie unii pe alţii. Totuşi nu sunt ei cu toţii fiii aceluiaşi Tată? Şi pământul care îi adăposteşte nu este acelaşi pentru toţi? Ah! în răstimpul infim al vieţii, şi-au dat silinţa să se urască, să se jecmănească, să se omoare! Şi acum, odată cu moartea, în pacea regăsită a lui Dumnezeu, ei îşi dau în sfârşit seama că sunt fraţi. Prea târziu, din păcate! Cain la ucis pe Abel. N-ar fi mai bine ca, îndată, fiecare să-şi dea seama că tot ce urăşte, ce ucide în duşman, nu este al duşmanului său; ci al fratelui, al său însuşi? N-ar fi mai bine dacă, pentru a se împăca cu sine, el s-ar împăca cu duşmanul, cu fratele lui?...» La auzul acestor cuvinte, au izbucnit strigăte, precedate de o rumoare surdă; chipul preotului nu impunea, era un corp cu ochelari, tânăr, cu alură de seminarist, iar asistenţa, în loc să i-o reteze de la primele cuvinte, aşteptase să vadă, ca un fel de delectare morbidă, până unde va merge ceea ce, la preot, căpăta înfăţişarea neruşinării, poate chiar a provocării. În mijlocul vacarmului, preotul putea auzi cam aşa ceva «Auzi, scumpule, păstrează salata asta pentru enoriaşii tăi! Noi nu înghiţim popimea... împăcare? Uite, ciuciu!... Ştii la ce te mai ajută bunul tău Dumnezeu, cu care ne înapoi capul, când ăştia ţi-o taie şi ţi-o cos în gură? ... Haide, ajunge cu insultele pe seama memoriei băieţilor...» Preotul încercase să bâlbâie un cuvânt sau două în chip de scuză: «Fraţilor, ascultaţi-mă... N-aveam de gând să... Iertaţi-mă dacă v-am jignit...» Dar oamenii dezlănţuiţi nu voiau să audă nimic, îl împinseră până la maşina care îl adusese. Odată trupurile îngropate, a avut loc prima incursiune, botezată pudic «expediţie de pedepsire». «Haideţi, camarazi, mergem?» striga în gura mare Ducroc. «Mergem să le arătăm că suntem bărbaţi?» Şi acum adierea de nebunie care se iscase cu o zi înainte la vederea celor două corpuri mutilate îi împingea în dezordine în mijlocul naturii (băuseră pentru a-şi însufleţi stomacul şi, în spatele desişurilor şi gardurilor, în gropile săpate în pământul jupuit, ochi înspăimântaţi puteau să-i urmărească în timp ce, pe două cărări, se împiedicau şi

vociferau pentru a întreţine focul sacru) până la aşezarea cea mai apropiată, ascunsă în spatele brâului de smochini sălbatici. Orizontul, în apusul însângerat, repercută focurile de armă, strigătele, apoi tăcerea. Tăcerea – pentru că, acum, cei cincisprezece bărbaţi, cele cincisprezece Feţe Palide, ieri încă fără consistenţă, apăruseră pe neaşteptate în faţa lor înşile; în timp ce în lagăr ofiţerii alegeau poate chiar această clipă pentru a-şi spune «La urma urmei, există ceva stofă la sălbaticii ăştia; cu timpul, poate că vom reuşi să facem din ei bărbaţi!…», pentru prima dată în viaţa lor privirile dezmeticite descopereau cadavrele femeilor pe care le violaseră, ale bărbaţilor doborâţi în plină fugă, asemeni unui vânat. La rându-le, căpătau conştiinţa momentului când în mod iremediabil, destinul se pregăteşie să se răstoarne – bărbatul imobil acolo, în faţa cadavrului primei sale victime; viaţa care încă nu şi-a reluat cursul, decorul încremenit, sângele oprit în vine, timpul suspendat, cu acea premoniţie că secunda care urmează, aceea când din nou universul se va pune în mişcare, va da un sens definitiv stagnării lucrurilor şi respiraţiei lui. Şi acum întrebarea: va întoarce care spatele tuturor celor petrecute – şi care, chiar dacă el nu se simte în stare să-şi creadă ochilor, constituie dovada, spectacolul cărnii sfâşiate, al oaselor zdrobite, al corpului sfârtecat într-o poziţie nefirească, de marionetă dezarticulată –, deci va renega orgia sângeroasă izbucnită din tenebre nebănuite, adică îşi va da sufletul în pustiu, pentru că numai pustiul este în stare să-l cureţe până la os? Sau, dimpotrivă, va îneca primul cadavru în sângele unei a doua victime, şi aşa mai departe, ucigând acum pentru a uita că a ucis, pentru a închide în el toate pornirile de nebunie, strigătele care nu aşteaptă decât să izbucnească? Bineînţeles, destinul a ales cea de-a doua soluţie pentru micuţa cohortă de zeloşi; fiecare şi-a îngăduit luxul unui al doilea, apoi al unui al treilea cadavru. Pentru a-şi consolida inocenţa, au fost nevoiţi să-i antreneze în aventură pe aceia dintre camarazii lor ale căror mâini erau încă

nepătate la unii, rezistenţa a fost uşor de înfrânt, alţii erau mai puţin ascultători. Dar foamea violentă de sânge mocnea peste tot: prilejul de a o potoli îşi aştepta ceasul, şi această oră se prezenta în mod ineluctabil.

Şi într-o bună zi a sosit acolo Geoffroy. Pur şi simplu Timpul, lumina şovăitoare a unei dimineţi reci îl aruncară în tabără, care îl absorbi imediat. Dar nu. Nu aşa repede. Multă vreme a refuzat să-şi citească destinul în decorul de barăci care îl primea, în privirile care se furişau ca şi cum s-ar fi ferit de lumina cu care el putea să pătrundă întunecimile ascunse în străfundul lor – acoperişurile prăvălite la pământ, zidurile odinioară leproase, astăzi tencuite şi văruite în grabă, gropi astupate, grajdul transformat în dormitoare, celule din prefabricate care ţineau loc de cămăruţe, încăpătoare numai cât să adăpostească vitele umane, totul, acum, dacă nu pe deplin, cel puţin pe cale de a fi despăduchiat, lustruit, sterilizat, la fel şi bucătăria, unde în urmă cu două luni murdăria năpădea cele mai ascunse colţuri, infectându-le; pe scurt, ordinea tot mai evidentă (pe măsură ce sângele punea stăpânire pe oameni), adică replica extenuantă a lucrurilor, acelaşi automat reprodus în câteva zeci de exemplare, o stereotipie, de gesturi, de mârâieli, de înjurături din care se iţea coama lui Rougier şi, eventual, obscenităţile lui Ducroc… deasupra lor, dincolo de frunzişul purpuriu al eucalipţilor şi platanilor, cerul uluit, cu legiunile de nori purtaţi de vânt într-o alură infernală. Da, a fost suficient să apară, şi lagărul s-a zguduit într-un fel de spasm, mai puţin la suprafaţă cât în adâncime: o linie de forţă subterană a antrenat bărbaţi, ziduri, arbori – un clivaj nevăzut care despica miezul dur al abjecţiei materialului uman; sângele a înregistrat un recul, ca şi cum prezenţa lui ar fi fost de ajuns ca să suspende definitiv, la ce mai lipsiţi de personalitate, setea de a ucide, ca şi cum cei mai înverşunaţi, pentru o clipă descumpăniţi, aşteptau, pentru a năvăli peste cătunele învecinate (fiindcă, la început, superiorii închiseseră ochii asupra acestui gen de practici,

înainte de a vedea în ele un fel de regim de disciplină bună să strângă rândurile), să dea ocol personajului. Şi un soi de linişte, paralelă cu inactivitatea, cu încetinirea ritmului exerciţiilor de tragere, a cuprins tabăra. Totală în prima zi, a făcut loc apoi conciliabulelor, piuitului mărunt între colegii de cameră (din ce în ce mai mult, privirile se aliniau aceleia a lui Geoffroy în mod invariabil cumpătat, imperturbabil, cu zâmbetul lui de idol surprins în încâlceala junglei, ca şi cum, deodată, mânia oamenilor s-ar fi lovit, prin acest zâmbet, de dovada eternităţii care avea să-i poarte, de spaţiile înstelate, vibrând de întrebări fără răspuns, încât, contrar celor ce-i stăteau împotrivă, Geoffroy nu avea de ce să devină dur pentru a se măsura cu un adversar care, pentru el, n-ar fi putut fi unul anume, cel puţin nu înainte de clipa declanşării ostilităţilor), până în ziua când a izbucnit, dar voalată, prima obrăznicie: «Ia zi, dragă, e adevărat ce se spune?

— Ce?

— Că de fiecare dată când te duci la slujba ta blestemată uiţi să te rogi pentru camarazii tăi?» Vorbea Rougier. Lui îi revenea iniţiativa hărţuielii pentru că, în afară de Ducroc şi alţi doi sau trei, cine ar fi avut atâta îndrăzneală încât să distrugă echilibrul care tindea să se instaleze în tabără odată cu sosirea lui Geoffroy, altfel spus să-l provoace la scandal pe noul venit – a cărui statură avea proporţiile unui uriaş şi mai puţin statura cât un fel de dimensiune *dincolo de natură* – care îşi făcea rugăciunile în văzul şi auzul tuturor, parcurgând singur, neînarmat, de trei sau patru ori pe săptămână. cei zece kilometri care îl despărţeau de satul unde se oficia slujba, cocoţându-se în vârful unicului pin din lagăr pentru a medita aşezat călare pe cea mai înaltă creangă, cu ochii închişi sau aţintiţi către mişcarea neîncetată a norilor, rugându-se la căpătâiul patului, când se scula şi se culca, în mijlocul stupoarei ce degenera puţin câte puţin, făcând loc porţiei obişnuite de obscenităţi, fără ca vreuna să fie în mod aparent îndreptată împotriva lui – ca şi cum tabăra

aceea n-ar fi fost tabără, ca şi cum nu era, în ochii oamenilor, purgatoriul unde erau obligaţi să-şi ispăşească insubordonarea, ca şi cum privirile lor nu căzuseră, cu patru sau cinci săptămâni înainte, asupra trupurilor mutilate ale lui Evrard şi Thevenim; nu, scandalul acesta trebuia să înceteze înainte să se fi instalat definitiv, înainte ca oamenii, imunizaţi prin repetarea ofensei, să fi ajuns la capătul înjosirii. Şi Rougier s-a crezut desemnat pentru această misiune.

Geoffroy spuse: «Dacă ar fi fost aşa, n-aş fi comis cel puţin o greşeală: aceea de a nu vă fi cerut permisiunea». După care s-a instalat în mod obligatoriu tăcerea – fiindcă Rougier nu înţelesese şi aştepta *a* explicaţie suplimentară, fără să clipească, pentru a nu părea că cedează teren. Geoffroy, după câtva timp. a reluat: «Deci ai fi mai curând îndreptăţit să-mi pretinzi scuze. Dar trebuiau cerute prea multe permisiuni şi am vrut să fac faţă celei mai urgente.» A surâs, iar Rougier s-a hotărât să facă la fel. Dar asistenţa îşi putea da seama că nu era vorba decât de un armistiţiu: citea o sfidare atât în cuvintele lui Geoffroy cât şi în surâsul lui, iar zâmbetul său era de un alt fel, mai încordat, mai neînduplecat.

În urma acestei altercaţii, mulţimea celor aflaţi în aşteptare a crescut. Unii chiar, fără a fi de partea lui Geoffroy în mod deschis, subjugaţi de ascendentul său, smulşi din apatia lor congenitală, îşi regăseau vechea atitudine de *non-intervenţie*, ce îi caracteriza înainte de aventura încorporării. Alţii, foarte alarmaţi de dezertarea grosului trupei lor, înmulţeau hărţuielile – o suită de înţepături din ce în ce mai strânsă. La început, provocările îi fuseseră adresate fără ocolişuri şi, cum nu fusese prevenit, avea totdeauna avantajul unui răspuns naiv, dezarmant, despre care adversarul ar fi jurat că fusese pregătit anume pentru a fi servit la momentul oportun. Atunci tactica se schimbă. Ajunseră să-l insulte în mod indirect – din culise – ceea ce îi ferea de răspunsurile lui (în cazul când ar fi vrut să răspundă, se putea totdeauna

exclamă: «Ce zici, hei! îşi închipuie că se vorbeşte despre el!» apoi: «Dacă îşi pune mâna în cap, pesemne că se simte cu musca pe căciulă!»…); în loc să debiteze, ca la început: «Hei, popă, tipul de colo zice că dacă ţi s-ar întâmpla să te pomeneşti nas în nas cu un fellah, ai fi în stare s-o iei la goană ca un iepure. Dar eu spun că nici vorbă: sunt sigur că îţi scoţi crucea aia frumoasă, care-ţi atârnă între ţâţe, şi-l converteşti pe loc, nu?» (răspuns: «Exact, mi s-a întâmplat de nu ştiu câte ori: mă gândesc să organizez o mică mişcare de rezistenţă, în caz că vrei să faci parte din ea…»), se înţelegeau între ei să murmure la trecerea lui: «Ascultă la mine, dragostea s-a demodat. N-ai decât să faci ca el. Cum? Nu ştii? se culcă cu pruncul Iisus. Se pare că pruncul Iisus are o podoabă de toată frumuseţea. În orice caz mai grozavă decât rima care-ţi atârnă ţie la locul cu pricina…» El nu răspundea. Până la urmă, provocarea devenea mai vicleană; cu cât era mai mare ocolul, cu atât şocul era mai brutal: «în Indochina, ţi-o spun eu, că ştiu bine, copiii de cor n-aveau ce căuta. Aveam un prieten la noi pe stradă, sta cu două case mai încolo, şi ăsta ne-a povestit cum făceau luau prizonierul vietnamez şi îi smulgeau inima; de viu, în niciun caz după ce murise. Şi pe urmă îşi treceau inima unul altuia, ca să bea din ea pe rând…» – şi aceasta spus cu glas destul de tare pentru a fi auzit de el (cu un fel de crispare a gâtlejului, ceea ce însemna că el era singurul destinatar al tiradei), dar fără o privire în direcţia lui. Apoi, cum tema revenea din ce în ce mai des, rareori de pe aceleaşi buze: «Da. Aşa se călesc bărbaţii, cei adevăraţi, cei puri. Sacrificiu ritual. Pe vremea când bunică-mea nu purta sutien, era unul ca ăsta care, ca să nu-şi omoare băiatul, a strâns de gât o oaie. Pe urmă, lucrurile au progresat: un altul, mai tare, l-a pus pe cruce pe fiu-său. Aşa i-a spălat de păcate pe toţi ceilalţi. Ce credeţi voi? sângele spală, purifică, cimentează legăturile. Şi atunci la fel se întâmplă şi cu un vietnamez, cu un fellah – v-o spun eu…» De data asta loviturile erau încasate, Ducroc era destul de isteţ ca să-şi dea seama. Până într-

atât, încât data următoare Rougier, în fruntea unui grup de glumeţi, s-a simţit îndreptăţit să-l abordeze pe Geoffroy: «Uite, părinte dragă ne-am pus în cap să organizăm o micuţă confrerie – o religie a noastră, cu o deviză cam de felul: *toţi pentru unul, unul pentru toţi*. Eu sunt însărcinat cu recrutarea, şi mi-am zis că tu ai putea fi omul nostru, pentru că, în privinţa religiei, toată lumea ştie că eşti imbatabil. Atunci, dacă te interesează, iată cum vom opera: ne oferim un mic fellah şi-i împărţim între noi carnea şi sângele. Ei? ce crezi de asta?»

Geoffroy ştia acum că le va vorbi. Rougier pândea riposta şi nu era singurul: acoliţii lui, deşi nemişcaţi, păreau răsuciţi, la nivelul abdomenului, de un şurub invizibil, probabil un râs care nu aştepta decât ocazia să izbucnească. El rămăsese înţepenit în faţa lui Geoffroy, cu mâinile în şolduri, cu un deget trecut prin centiron, cu capul aplecat pe umăr, cu faţa strâmbată de o grimasă care putea trece drept zâmbet şi, între gene, o licărire în suspans – veninul ce continua să curgă încetişor.

Geoffroy îl privea în ochi. În acelaşi timp îşi descheia fără grabă cămaşa, până când mâna îi ajunse între pectorali, de unde degetele apucară enorma cruce de aur sclipitor şi lanţul pe care îl scoase pe după cap, astfel încât acum o puteau vedea cu toţii de jos în sus, prinzând razele soarelui şi trimiţându-le în ochii lor. Atunci vorbi. Vorbi, făcând o primă pauză „pentru a se asigura probabil că auditoriul îl urmăreşte, apoi o a doua, fiindcă asistenţa se mărise cu câţiva oameni şi subordonaţii lor, atraşi de strălucirea aurului deasupra capului său. Vocea nu încetase să-i devină tot mai puternică abandonase debitul leneş, aproape letargic de la început, şi fiecare putea bănui că, dintr-o clipă în alta, va fi în măsură să crească până la ţipăt. Atunci un glas, profitând de o pauză (nu glasul lui Rougier, poate a lui Ducroc sau al unuia dintre acoliţii lui): «Ia ascultă, la ce bun toată salata asta despre bunică-ta? Crezi că eu…» – măturat imediat, întors în anonimatul lui, pentru că Geoffroy nu ţinuse seama de intervenţie şi

continua cu o energie sporită, categorică, printre rafalele vântului care se stârnise, răvăşind deodată eucalipţii deasupra lor: «Aşa stau lucrurile cu strămoşii mei şi cu strămoşii strămoşilor mei!… Şi acum despre mine…»

Când a terminat, s-a produs mişcare printre oameni – o hulă care îi scutura, cruţându-le feţele încremenite într-o interogaţie mută el continua să le ţină piept, ca pentru a le adresa o ultimă politeţe, ca şi cum pasul său, punându-se în mişcare spre unicul pin din lagăr, ar fi fost semnalul unei rupturi definitive. Aştepta, deci – dar nu se întâmpla nimic, şi atunci avu timp, odată dispărută cea dintâi surpriză, să opereze o rememorare şi să-şi spună: «Bine. Poate că, la urma urmei, asta e calea pe care Dumnezeu a ales-o pentru mine…»; până când ceva s-a petrecut cu cei din faţa lui, o rumoare care a înflorit în câteva cuvinte, scurte, leneşe, pe buzele lui Rougier: «Ia spune… Eşti teribil de hotărât!…» Şi a auzit o voce, a sa, replicând: «Nu mai puţin ca tine, dragă!…» În acel moment, a auzit râsul asistenţei, un fel de pâclă, nesigură, distinsă, ce marca o complicitate latentă.

În timp ce-şi punea crucea la loc şi mai târziu, când se căţăra până în vârful pinului, a înţeles că îşi câştigase bunăvoinţa camarazilor, admiraţia până şi a celor mai duri îi obligase să-i lingă mâinile, erau cu toţii fermecaţi – animale sălbatice în stare să simtă un soi de voluptate în a se târî în faţa lui, ca şi cum ar fi fost vorba de un joc căruia în orice clipă oboseala sau repetările îi puteau pune capăt. Pe scurt, între Rougier şi el se instalase unul dintre acele sentimente abrupte, amestec care, în lipsă de ceva mai bun, capătă aspect de ură, cu atât mai greu de depăşit cu cât rădăcinile lui nu sunt acelea, îndeobşte cunoscute şi inventariate, ale urii.

A trebuit să aştepte ziua incidentului pentru a măsura progresele înfăptuite de această ură, poate fără ştirea celor care erau cuprinşi de ea, până atunci camuflată (raporturi în aparenţă afabile, porecle complice care nu înseamnă decât un cod acceptat şi evită

formularea întrebărilor: *Spune*, *Dragostea m*ea, *Sfântă mânie a Domnului*, *Cele zece porunci*, *Cel care va pieri*, *în vremea aceea* Iisus *spunea discipolilor săi*... care, datorită gustului pentru glume, deveneau *Stea mea, şi în Mân*, *Zecep*, *Celcap*, *Vremeace*...), o bucurie barbară l-a zguduit în timp ce-l înşfăca pe Ducroc, micul Ducroc pe care unii, ca să-i facă curte, îl numeau Agint Viu, nervos, uscat ca un curpen, pentru a-l arunca spre ceilalţi, ca pe o bilă la un joc de popice (având, în ţeastă, vociferările lui Rougier: – «Pe el băieţi! Vă spun eu că ăsta a rătăcit epoca. Zece, douăzeci contra unul, dacă asta îi face plăcere...»), apoi, gâfâind, din nou nemişcat în faţa trofeelor de vânătoare, corpuri îngrămădite la picioarele sale, trecându-şi prin păr mâna însângerată; în sfârşit, pe măsură ce bătăile din tâmplă se răreau şi fiecare obiect îşi regăsea locul în decor, îndreptându-se spre victimele sale, aplecându-se asupra lui Rougier, ajutându-l să se ridice iar în picioare, murmurându-i la ureche, după ce-şi regăsise zâmbetul: – «Iartă-mă, am fost silit...», şi, în faţa uităturii urâte a celuilalt, îndepărtându-se fără să se grăbească, înainte de a întoarce capul pentru a căuta cu privirea pe ciobanul din pricina căruia izbucnise incidentul (doi oameni îl prinseseră la o sută de metri de lagăr, apoi îl împinseseră în faţa lor după ce-i scoseseră pantalonii, tăbărând asupra lui cu lovituri de băţ, apoi înţepându-l între fese cu ţeava puştii: descoperiseră la mâna lui un ceas ruginit de tot, care părea să fie cel al lui Thevenin, şi i-l aruncaseră lui Ducroc, care, după ce-şi mobilizase comesenii, se închisese cu ei într-un grajd dezafectat pe care îl botezaseră *camera de gazare*).

Lucrurile nu puteau rămâne aşa: Geoffroy a fost chemat, după o jumătate de oră, de către comandantul lagărului care, la perspectiva unei întrevederi cu el (nu era prima, şi avusese tot timpul să-şi dea seama că exista la soldatul Ferrier un fel de sâmbure de nesfărâmat, a cărui natură era incapabil s-o determine: să fi fost oare crucea pe care o purta pe piele, deci o panoplie de baliverne

perimate, dat fiind că – «Religia, bineînţeles, este necesară, fie şi numai pentru a menţine ordinea, morala, disciplina, dar, fir-ar să fie! nu ca să dai crezare tuturor acestor superstiţii…», sau poate protecţia de care se bucura la şefi, cine ştie?), nu găsise alt refugiu pentru a-i ţine piept lui Geoffroy, atuurilor pe care acesta le putea ascunde în mânecă, decât în sticla de whisky păstrată pentru ocazii deosebite. De altfel sticla era aproape golită, fiindcă, pentru a-l primi pe Geoffroy, căpitanul le scosese afară pe cele două târfe pe care, de două ori pe lună, le aducea de la un bordel din Mostaganem (două hurii al căror surâs, arborat o dată pentru totdeauna în exerciţiul meseriei, etala o dublă dantură de viplă şi care îi revelau şoferului însărcinat să le ducă înapoi în sat accesoriile trebuincioase căpitanului Megara pentru a intra în transă: o luminare care era vârâtă într-o mănuşă de cauciuc, în timp ce bărbatului i se murmura la ureche: – «Nu-i aşa că vrei, C & nehita?… Vrei, draga mea, dragostea mea?…». L-a primit împleticindu-se şi s-a mărginit să bâlbâie, aşezat înapoia biroului, cu ochii plecaţi asupra unui raport pe care se prefăcea că-l purică, pentru că nu avea puterea să înfrunte albastrul privirii, ochiul de pasăre de pradă care zâmbea: – «Sincer, nu-mi convine să ţi-o spun, Ferrier. Dar n-am încotro, nu-i aşa? înainte de venirea dumitale am avut mult de furcă până să-i dăm pe brazdă pe porcii ăştia; de când le-au fost măcelăriţi cei doi prieteni, începuseră, fără îndoială, să devină bărbaţi, ostaşi – nu încă unii adevăraţi, ştiu bine, dar trăgeam nădejde… Şi pe urmă ai apărut dumneata, îmi pare rău s-o zic, dar cu doamne-miluieştile dumitale i-ai făcut s-o lase iar moale. Totuşi nu dumneata eşti şef aici. Când au şi ei o captură interesantă e firesc să procedeze la interogatorii. Ştiu că uneori mai sar peste cal, dar asta se întâmplă pretutindeni. E război, nu picnic. Morala Evangheliei e bună în civilie, pe timp de pace. Aici, dacă întorci şi obrazul celălalt, te regulează pe deşelate. Dumneata eşti construit pe dos, ai fi în stare să-i masacrezi tocmai când, în sfârşit, se poartă şi ei ca nişte

bărbaţi. Şi pe urmă să-i ridici pantalonii numitului

Cap – devielle, aşa-l cheamă, şi să-l conduci până la poarta taberei…» De câteva clipe, căpitanul Megara* târât de discurs, împinsese îndrăzneala până la a ridica ochii spre Geoffroy. Aştepta un cuvânt de la acesta care, de obicei, când era preocupat, se mărginea să-şi fixeze interlocutorul cu ochii al căror albastru bătea într-un cenuşiu de floare de colţ. În cele din urmă, pierzându-şi siguranţa de sine, comandantul taberei spuse cu jumătate de gură: «Ce părere ai, Ferrier?» Iar celălalt, mereu absent, ca şi cum şi-ar fi adunat puterile ca să dea un răspuns ad-hoc: «Mă gândeam… Domnule căpitan, tocmai mă gândeam că pantalonii lui Cap – devielle sunt prea strâmţi…» Şi, după o clipă, înainte ca figura căpitanului să treacă de la o paloare mortală la un roşu de apoplexie: «Dacă doriţi, am să-l recuperez pe felah, domnule căpitan; am putea proceda la un schimb…»

Nu din întâmplare patrula (sau ceea ce trecea drept aşa ceva: Rougier, Ducroc şi o hoardă de orgolii călcate în picioare) dădu peste el în clipa când biciuia catârul care trebuia să-l ducă, laolaltă cu rănitul, în pădurea Merzouka. Se lăsă surprins, şareta fu oprită, încercuită; de pe capră vedea acum oamenii agăţaţi de hulube, mângâind mârţoaga jigărită pe care o prinseseră de căpăstru, aruncând priviri de dulăi gata să pornească vânătoarea asupra rănitului ce se zărea peste capul lui. Şi Geoffroy citi în ochii acestuia o licărire de spaimă care, încetul cu încetul, trebuie să se fi preschimbat în resemnare – ca şi cum Nejma şi-ar fi cunoscut soarta.

De aceea îi înfruntă; coborî de pe capră dinaintea oamenilor, în aşa fel încât să-i ţină în fascicolul privirii lui, faţă în faţă, mai ales cu Rougier, fiindcă îi recepţiona vocea pe care emoţia o făcea albă: «Complimente, Ferrier!», apoi, incapabil să se rezume la atât: «Un felah care a participat la atacul de ieri. O să fii decorat, sunt sigur!»… încât pentru a preveni ecoul acoliţilor lui, Geoffroy se grăbi să intervină: «Jos labele! E al meu!…» Şi acum privirile lor

se ciocneau în cruciş şi în curmeziş cu a lui, care avusese timp să devină dură, să se adune pentru a alcătui acel bloc de nepătruns sub şocul căruia căutătura lor, de obicei, se fărâmiţa, se crăpa. Şi cu toate că nu dăduseră înapoi nici cu un pas, o uzură ascunsă le slăbea degetele agăţate de marginile căruţei, trăsăturile crispate ca după primele rafale ale ploii – până când, deodată, Ducroc explodă într-o serie de sughiţuri: «N-o să ne împiedici să-l luăm la întrebări, nu?», pe urmă, înainte ca Geoffroy să aibă vreme să răspundă: «E rănit! O să scuipe totul pe loc, ascultă ce-ţi spun…» Atunci Geoffroy (primele picături îl plesneau peste frunte): «E prizonierul meu. Şi o să dispun de el după bunul meu plac…»

Încât acum convoiul sosea la tabără pe o ploaie cu clăbuci, Geoffroy domina cu statura lui înaltă catârul scăldat într-o lumină spectrală, distilată de cataractele brăzdate de fulgere, ca şi cum trăsnetul, răsturnându-le deasupra orizontului, se comunicase, din aproape în aproape, fiecărei picături şi desena carcasa animalului cu detaliile coamei, ale coastelor sub pielea întinsă şi lipită pe oase; catârul înainta aşadar, cu răbdare încăpăţânată, ca pentru a-i veni de hac masei de apă care îl încovoia; şi, odată cu el, oamenii, obligaţi să-i urmeze cadenţa, să-şi târâie paşii ca să nu-l depăşească. Şi încă nu era tot Nejma culcat pe fundul căruţei, cu ochii închişi, cu rana sensibilă la cele mai mici hârtoape ale drumului noroios, la impactul fiecărei picături de ploaie cu epiderma, ca şi când plaga, ce sângera din nou, ar fi alcătuit centrul unei reţele de dureri ce-i împânzea trupul din cap până-n picioare. Tăcea, avea să continue să tacă, spunându-şi în gând că nu multor oameni le e hărăzit să-şi urmeze propriul lor cortegiu funerar şi văzând în asta o compensaţie pentru lipsa înmormântării cum, probabil, avea să-i fie soarta. Şi acum deschidea ochii; de cealaltă parte a catârului, zidurile se apropiau, iar auzul lui la pândă percepuse alterarea zgomotului produs de osie şi de potcoave şi repercutat de împrejmuirea fostei ferme. Văzu deasupra sa spatele lui

Geoffroy, abia aplecat sub diluviu. Şi pentru prima oară silueta întunecoasă, încununată cu un halou de lumini, îi ispiti carnea deschisă ca un port. Toată căldura lumii se refugiase acolo, la îndemâna lui, în fiinţa pe care până atunci o învăluise într-o ură surdă, geloasă şi care deodată se anunţa ca un adăpost călduţ, moale, abisal, în cuprinsul căruia să se poată cuibări şi dormi un somn fără vise. Incit în răstimpul unei clipe închise iar ochii şi se scufundă, smulgându-se morţii, elementelor dezlănţuite, căutării epuizante, niciodată potolite, la care se rezumau cei douăzeci de ani ai lui. Când ridică din nou pleoapele, văzu trecându-i pe deasupra, pe arcada care împodobea poarta deschisă, craniul de taur, oasele albite, dinţii şi coarnele pe care Rougier, fanatic amator de western-uri, le pironise acolo, regretând că nu are la dispoziţie «*o* căpăţână de fellah care, fireşte ar fi arătat mai bine». Privirea i se aţinti repede pe spatele lui Geoffroy, acum complet drept: trebuia să înfrunte tabăra, santinelele care îi deschiseseră, oamenii şi ofiţerii care, din uşi şi de la ferestrele întredeschise, priveau înaintând procesiunea; să-şi reia rolul de la care îl distrăseseră un moment ploaia şi amorţeala convoiului.

Aşa că acum (împrejmuirea şi poarta fiind lăsate în urmă) nu le mai rămânea decât să meargă la şura dezafectată ce avea să se închidă deasupra lor asemeni corolei unei dionee deasupra insectei. Dar nu încă – până nu era descărcată căruţa; prizonierul fu dus, ca un copilaş în braţele doicii, scotocind cu privirea barăcile dimprejurul curţii înmuiate de ploaie, cele câteva trunchiuri, puţul şi adăpătoarea şi mai ales geamurile şi uşile în spatele cărora se adăposteau nenumărate căutături în suspans. Apoi patul, aşternut în grabă pe solul bătătorit, la piciorul ieslei unde îngerul păzitor, între două etalări ale mielului ispăşitor, avea să se culce direct pe paiele murdare, pe când colţul cel mai întunecat, printre cataractele ce loveau şi scrumau neîncetat pământul, catârul strănuta, aburi se ridicau din pielea lui, iar deasupra animalului se deschidea

lucarna unde ardea cerul sau ceea ce ţinea loc de cer – fără a mai pune la socoteală vântul, izbiturile uşilor putrede, scârţâind din balamale, un geamăt adânc, întreţăiat de lovituri surde, în stare să înşele febra opacă şi multiplă ce scutura tabăra, de cealaltă parte a zidului ploii; pe scurt, decorul şi personajele, aşa cum au fost nu zămislite de existenţă, ci proiectate, între acest aiurea şi acel nicăieri, la graniţele labirintului unde ne străduim să le urmăm. Şi, neapărat, cuvintele care au fost ori nu au fost rostite în ziua aceea sau a doua zi sau a treia: «De ce? … Fiindcă sunt vărul lui?…» – apoi, când beţia sau febra (sau complicitatea locurilor, a vântului, a furtunii sau a nu mai ştiu cui) o vor fi îngăduit «Da, am aşteptat douăzeci de ani ca să cred în ceva. *Cred în tine*, *da în tine*…»

Dar nu, nu asta, cel puţin nu încă, dat fiind că idila a fost întreruptă de la bun început de năvala comandantului taberei în fruntea unui areopag de sergenţi şi adjutanţi; burta, obrazul încins, lovit de cuperoză ale căpitanului Megara despica spaţiul până la litiera unde zăcea prizonierul, astfel încât etalarea, îmbrăţişarea mistică fură oprite încă din premise, lăsând loc – cui? altercaţiei? Nici măcar, cu toate că, fără preget, căpitanul Megara a deschis focul: «Ia zi, Ferrier, mi se pare că, atunci când faci un prizonier, regulamentul prevede că trebuie să raportezi superiorilor…» Dar atacase cu un ton prea de sus, din care cauză violenţa, ratând ţinta, urma să se întoarcă împotriva lui – ceea ce deveni limpede de la prima replică a lui Geoffroy: «E vorba de un prizonier puţin mai special, domnule căpitan… E prizonierul lui Dumnezeu, dacă înţelegeţi ce vreau să spun. Nu al armatei franceze…» Din acea clipă nu-i mai rămase comandantului de tabără decât să elibereze fiara care, de luni de zile, se agita în adâncul lui – un taur sau mai curând un rinocer, judecând după felul cum începu să umble de colo-colo prin şură, cu bărbia în piept, cu mâinile la spate, navigând de vreo zece ori între catâr şi oameni înainte de a se opri în dreptul lui Geoffroy: «Bine. E prizonierul dumitale, fiindcă

dumneata ai pus mâna pe el! De acord, voi aştepta să se vindece. Şi o să asişti la interogatoriu, ca să nu se mai tipărească în foile alea bolşevice şi în mesajele secrete că, în tabăra comandată de mine, prefac prizonierii în tocătură de cârnaţi…» Şi, pe neaşteptate, apropiindu-se de litieră şi aplecându-se, roşu, apoplectic, deasupra lui Nejma: «Ei bine, gunoiule, n-o să poţi spune că nu suntem omenoşi noi ăşta din armată! Nu ca la tine, banditule; când un om de-al nostru ajunge să fie prins, găsim din el carne de frigărui…» Şi din nou rinocerul furibund se năpusti spre colţul unde catârul, încremenit în inepuizabila lui resemnare, se făcea una cu peretele; după care se întoarse şi se repezi iar la prizonier. Acum exploda, cu faţa la două degete de aceea a rănitului care-l privea liniştit, descifrând pe chipul congestionat simptomele unei violenţe în spatele căreia se profilau lacrimile, isteria, dezumflarea bătrânei băşici supralicitate luni de zile – patetic asemeni unui histrion care a avut succes ia douăzeci de ani în acelaşi rol şi nu-şi dă seama că azi pielea lui nu se mai potriveşte cu aceea a personajului: «Ascultă aici, nemernicule!… Ce ţi-a făcut ţie Franţa?… Nu te-a învăţat să scrii, să citeşti, ai?… Nu ţi-a dat Franţa să înfuleci? Nu te-a învăţat să respiri? Spune, spune, dacă eşti om, de ce? De ce te-ai ridicat cu arma împotriva Franţei? Ce ţi-a făcut Franţa?» Căpitanului îi curgeau bale, scuipa, ca şi cum organele lui, în învelişul de piele obosită se preschimbau încet-încet într-un terci pe care gura îl expectora deodată, strâmbă ca a unui hemiplegie. Nejma se ridicase într-un cot şi continua să-l privească pe căpitan, încât celălalt putea citi în ochii rănitului ebuliţia stârnită de albastrul irisului, lărgind minuscula pată a capilarelor rupte. Nejma spuse liniştit «Nu merită să vă înfuriaţi aşa…» Apoi, după ce cuvintele lui contribuiseră la lăsarea tăcerii «Dacă pielea mea vă poate domoli, v-o dăruiesc. O puteţi pune în frigare, n-am cum să vă împiedic…» Astfel încât acum comandantul taberei, stacojiu, cu părul în ochi, arătându-l (nu pe Nejma, de data asta, ci pe celălalt, pe renegatul care cuteza să-l

atace frontal, dar căruia prizonierul îi era trambulină directă), cu un deget tremurător, celor patru-o noi ofiţeri care îl întovărăşeau – ca şi când ar fi vrut să-l desemneze răzbunării lor, iar cuvintele, îngrămădindu-se pe buze, i le-ar fi paralizat (şi când graiul îi reveni, la capătul unei tăceri neputincioase, toţi fură cuprinşi de aceeaşi stupoare, în afară de rănit, căruia febra îi conferise darul premoniţiei; fiindcă tonul, accentul erau nu acelea ale bărbatului, ale oşteanului, ceea ce căpitanul Megara încetase de mult să mai fie şi a cărui mască se străduia să le-o prezinte subalternilor, ci a unui puştan care, în curtea şcolii, a fost bătut de unul mai tare ca el şi îl pârăşte pe vinovat învăţătorului de serviciu) «Uitaţi-vă… Îşi… îşi bate joc de mâinee…» – cuvinte repetate acum ca pentru a se îmbăta, cu un derapaj în acute care dovedea criza de nervi, cu lacrimi, care-i curgeau în torente, un tic care-i înnoda partea de jos a feţei, încât un subofiţer, după panica din primele clipe, îl luă şi-l duse spre uşa încă deschisă. Rămase în arenă singur căpitanul Mercier, alias Mathusalem, care făcu tot posibilul să rostească un cuvânt pe care îl voia dur, aşadar deschise gura în două rânduri şi, negăsind nimic\ se retrase.

Atunci, odată măturat avatarul (şi uşa închisă, miasmele risipite) un cuvânt, apoi altul, care dovedeau restabilirea curentului – unul vorbind invariabil, celălalt ascultând (sau mai degrabă tăcerea lui făcând să ricoşeze valul de vorbărie a rănitului, în aşa fel încât să alcătuiască un relief invers, adâncit, un discurs absolut care chema întrebări şi răspunsuri), iar cuvintele fură sau nu rostite – şi dacă nu, era ca şi cum ar fi fost «Cred în tine, numai în tine, *fiindcă tu eşti cel Unic*. Nu Celălalt, Contabilul, Cămătarul…» Şi, din fir-a-păr: «în fond, să nu te miri, Geoffroy, la urma urmei îmi convine. E mai bine să dispar acum, în prezenţa celui Unic, aproape în braţele lui. Singurul regret pe care îl voi lua cu mine va fi acela de a nu-mi fi dat seama că Unicul, vreme de mai mult de jumătate din viaţa mea, îmi fusese aici, la îndemână şi că

prejudecăţile, ura mea îi deformase chipul; în sfârşit, că era nevoie de rana asta şi de ¿ura asta ca să mi se ridice vălul. La drept vorbind, lucrurile sunt cum trebuie să fie. Pentru că, închipuie-ţi puţin că supravieţuiesc; voi fi nevoit să mă însor cu Halima, sora lui Salah, adică o fată pe care astăzi ar fi necinstit s-o refuz, dat fiind că, în urmă cu nişte ani, tiranizat de vărul meu (şi de restul familiei, inclusiv propriul meu tată, care, la insistenţele lui Lala Nefissa, ea însăşi terorizată, drogată de fiul ei, a trebuit să renunţe la o nouă căsătorie după moartea mamei – am acceptat mâna verişoarei mele, primită din mâna lui Salah, ca şi cum eu aş fi fost mireasa, ba mai mult, fecioara care trebuia defloratã, vânatul care trebuia doborât – ceea ce făcea neapărat din el vânătorul, amantul; deoarece, lăsându-mă să înţeleg că prin intermediul surorii lui el însuşi se căsătorea cu mine, ridica implicit pretenţii asupra a ceea ce mai rămăsese din pământurile ancestrale, acel ciot de Merzouka pe care şi Brahim îl amputase din pădure şi care, la moartea tatii, avea să ajungă în mâinile mele – o ştiam, nu mă înşelasem în privinţa interesului său neaşteptat faţă de mine; tata, obosit de Lala Nefissa, renunţase în cele din urmă să se recăsătorească, nu pentru motivele trâmbiţate de Salah (Vezi tu, Nejma, eu am împins-o pe mama să facă asta, te-am scutit de o maşteră care te-ar fi preschimbat într-un străin sub acoperişul tatălui tău etc.), ci pentru a suprima urmaşii dintr-o a doua căsătorie care, în ziua sorocită, şi-ar fi disputat moştenirea cu mine – în realitate l-ar fi frustrat pe el, Salah Eddine, fiindcă intenţia lui era să înhaţe moştenirea cu pricina. Şi asta nu-i tot în ochii lui, eu eram cel mai puţin în stare să-i fac copii propriei lui surori, aşa încât ar fi putut exercita de-a lungul întregii mele vieţi un soi de regenţă asupra proprietăţii, nutrind speranţa că după moartea mea pământul va reveni copiilor pe care, date fiind capacităţile lui virile, se ştia apt să-i zămislească. Ai să obiectezi că mă înşel, că Salah nu e un monstru, dovadă că ieri a încercat să mă ducă el însuşi pe umeri până la Merzouka şi că, dacă

ar fi vrut într-o zi să-şi însuşească moştenirea lui şi Brahim, mijlocul cel mai sigur era să mă lase să crăp într-o colibă în plin câmp, unde fatalmente inamicul avea să scotocească într-o zi, două. Şi-ţi voi răspunde că, bineînţeles, vărul meu nu-i un monstru că, toată maşinaţia asta dovedea pur şi simplu nevinovăţia celor doisprezece ani ai lui – mai curând un visător, pradă unor himere mai întunecate decât ale mele, înrădăcinate mai adânc în argila roşie unde tribul a văzut lumina zilei. Îţi voi spune că, dacă-şi riscă pielea ca să mă salveze, o face fiindcă e legat de mine prin sânge, deci că mă iubeşte în felul lui, sălbatic, tenebros, dar poate şi fiindcă, după dispariţia mea, nimic nu-l mai împiedică pe tata să se recăsătorească şi să aibă moştenitori… în orice caz, un lucru e sigur: dacă, aşa cum crezi tu, voi scăpa cu bine, va trebui să îndeplinesc clauzele contractului care mă leagă nu numai de Salah, de Lala Nefissa şi de şi Lahouari – adică de o galerie de sperietori susceptibile, în caz de dezicere din partea mea, să agite problema himenului surorii şi fiicei lor claustrate de ani în şir, pârguite în vederea consumului – ci şi de femeia în care s-a preschimbat fetiţa de odinioară, invocând, în jilăveala descompusă a camerei nupţiale, fiinţa pe jumătate materială, pe jumătate fantomatică spre care converg de zece ani gândurile, visurile, dorinţele ei, pe amantul mărit peste măsură de către absenţă şi care dintr-o lovitură o va elibera de recluziunea prelungită de război, de fecioria ei stânjenitoare – pe mine, Nejma, pe mine! Cu alte cuvinte, va trebui ca, modelat, strivit, recreat de Salah Eddine şi prodigioasă lui virilitate să fiu confruntat cu ceea ce sunt, ceea ce ignor, că sunt, ceea ce tremur să nu aflu că sunt – în măsura în care, după ce am trăit în umbra vărului meu, mi-a fost dat să fiu şi să ştiu cu certitudine. Asta nu, Geoffroy, niciodată, niciodată! mai bine să crăp imediat!…»

Ceea ce (rostit sau nu, în aceşti termeni sau nu, transmis sau nu bătrânului pirat, cu misiunea de a mi se transmite – deci recuperat, creat din nou de mine în

virtutea unei coborâri în acel *aiurea*, în acel *nicăieri* unde rămâne îngropat ce a fost şi ce n-a fost) dovedeşte că Nejma, în delirul lui extralucid, percepea moartea şi mersul ei obscur – de când? De la origini; de când păşise pe urmele nu ale lui Salah a cărui suprafaţă era permeabilă tuturor privirilor, ci ale imaginii aceluiaşi Salah pe care o purta în minte – ca şi cum, făcând asta, un soi de dublură, înăuntrul lui, ar fi început să dorească, să urmărească ieşirea fatală.

Şi acum moartea se afla sub ochii lui; evolua pe sub acoperişul spart, printre cataractele şi rafalele îngheţate, între catârul care tuşea în colţul lui şi patul unde îl veghea Geoffroy. Furtuna se dezlănţuise din nou, fulgere intermitente îşi înfigeau tridentele de la o margine la alta a zării – invizibile pentru prizonier şi îngerul lui păzitor (la nevoie, Geoffry se putea căţăra pe iesle şi de acolo, printr-o lucarnă, scruta perdeaua de ploaie ce se îngroşa peste câmpie), dar şi unul, şi altul le descifrau pe ecranul care le întretăia spaţiul interior şi înregistra obscur reţeaua de violenţe pe cale de a se strânge în jurul lor. Apoi furtuna ezită, dădu înapoi, cedă. Un miros de electricitate descompusă plutea pretutindeni. Zgomotul, mai devreme masiv, al ploii făcuse loc aceluia al multiplelor cataracte şiroind

În nenumărate burlane, înainte să se prefacă într-o serie de firicele cristaline, apoi în picături minuţioase iunecând de pe o creangă pe alta şi de pe ţigle pe pământ. Lumina reveni. În şură, fiece contur, fiece proeminenţă păru să ardă din interior. Se aşternu tăcerea, mai întâi groasă să o tai cu cuţitul; o prezenţă aidoma unei erete de o anvergură gigantică plana deasupra taberei acum izolate, rupte de zgomotele pământului. Geoffroy se ridică, se îndreptă spre uşa căreia îi deschise un batant. În faţa lui se întindeau curtea şi barăcile, solul în prezent excavat, rădăcinile dezgolite ale platanilor, faţadele jupuite de diluviu – totul acoperit cu un fin strat catifelat, electric, un praf de jeratic nimbând fiecare suprafaţă, gata-gata să

izbucnească în flăcări; impresia unui decor a cărui viaţă s-ar fi retras, putrezind sub cerul mut, ca şi când golul, tăcerea aveau să aducă imediat demonii alungaţi de mişcarea de du-te-vino a personajelor şi derularea intrigii. Şi pe măsură ce se lăsa întunericul, şi vântul se stârnea făcând să danseze, de la vârf până la crengile de jos, eucalipţii, platanii, singurul pin al taberei, decorul abandonat fu zguduit de un fel de spasm, exsudă o prezenţă subţire, nenumărată; spaţiul sfâşiat de vânt începu să geamă; un sunet risipit, nesigur, urcă din prăpastie, se preciză, se instală. Era o litanie surdă, aspră, scoasă de mai multe gâtlejuri – ceva sălbatic, chinuitor, a cărui violenţă, parcă ţinută în frâu, era în stare să dezrădăcineze întreaga tabără şi să o arunce *aiurea*. Unde? Sub ce lumină? Geoffroy încerca să-şi amintească; acest cântec al morţii îl fredonase şi el odinioară poate înainte de război. Era muzica unui film, un western evident, fiindcă Rougier se lăuda că nu i-a scăpat nici măcar unul, că a umblat kilometri în şir cu motocicleta ca să le revadă pe acelea care îi plăcuseră mai mult – o melopee hispano-indiană fabricată dincolo de ocean de către un rus specialist în materie. Melodia fusese suficient de mult la modă pentru a o cunoaşte întreaga tabără – inclusiv Nejma, care nu izbutea să izoleze acest cântec de lungul cortegiu de evenimente ce-l precedase. Ridicat în cot, murmură într-un suflu, ca pentru a nu acoperi vântul ale cărui rafale îi aduceau muzica îndepărtată, aspră, barbară: «Auzi?… Auzi?…» La care Geoffroy se mulţumea să-i răspundă printr-un hohot de râs îndată urmat de tăcere, de parcă şi el ar fi fost atent la ecourile trezite de litania neîntreruptă sau mai curând la hotărârea pe care aceasta o întărea – să-i facă faţă, cu binişorul, ca să-şi păstreze intacte forţele când va veni momentul să se bată, dacă el avea vreodată să vină.

Şi când, noaptea şi în zilele următoare, litania cedase locul unor manifestări cu caracter mai agresiv (oamenii, încinşi de alcool, îmbibaţi de o muzică ce însoţea raţia

zilnică de vin circulându-le de la un capăt la altul al trupului, în total efectivul a două-trei dormitoare – fiindcă toţi ceilalţi, inclusiv gradaţii, se complăceau ca de obicei, în rolul de privitori – sfârşiseră prin a părăsi barăcile unde stătuseră retraşi şi se arătau la faţă; în prezent gesticulau, trecând încolo şi încoace prin faţa uşii de la *camera de gazare*, cu Rougier în fruntea şi Ducroc în coada cortegiului, şi unul, şi altul agitând câte o torţă a cărei flacără trosnea în mijlocul unui fum negru şi acru, care dansa şi urca până la vârfurile copacilor şi la cerul fără stele, iar ceilalţi se răsuceau, în accentele refrenului obositor în care, degenerând fără răgaz, se prefăcuse litania pseudoindiană, până ce unul dintre oameni, urmat îndată de toţi ceilalţi, părăsise bacanala, pentru a reveni după o clipă înarmat cu două talgere care, la lumina răşinoasă a torţelor, se dovediră farfurii de tablă lovite una de alta sau, mai târziu, în mâinile camarazilor, două căni de aluminiu şi chiar două cutii de conserve, ruginite), Geoffroy se mărgini să ignore evenimentul ce se preciza, Timpul care, oprit la împrejmuirea taberei ca spuma unui râu în faţa unei insuliţe, nu înceta să se acumuleze, ameninţând cu explozia; la spectacolul tovarăşilor lui dezlănţuiţi, răspundea cu acelaşi hohot de râs, mai puţin ca să fie auzit de Nejma şi de oameni şi mai mult ca să se agaţe el însuşi de o certitudine, sau mai degrabă de ceea ce era numai o umbră a ei, poate şi ca să arunce un soi de sfidare himerei pe care ani la rând o hrănise cu sângele lui.

Dansul scalpului avea să dureze a doua şi a treia zi, cu întreruperi mai mult sau mai puţin lungi, în cursul cărora Geoffroy părăsea *camera de gazare* şi se alătura privitorilor pentru a culege din noroi corpurile răsucite, dezarticulate de oboseală, vin, isterie;

cei scuturaţi de convulsii rămâneau, în cea mai în parte a zilei, adânciţi într-un fel de comă, după care. la asfinţitul soarelui, se sculau, înfulecau cele douporţii de mâncare de peste zi şi se învârteau prin faţa şurii, neraşi,

cu ochii injectaţi, scrâşnind din dinţi, pincând unul dintre ei începea să scoată un strigăt de vită, care era reluat de toate gâtlejurile, ca o contaminare. Ritmurile luau naştere imediat – invariabil acelaşi tămbălău, întâi ezitant, de fierărie zdrenţuita. Apoi corpul începea să se legene de la sine, se lăsa antrenat în scuturături imponderabile, se grăbea către frenezie. În cea de-a treia seară dansară, îşi îngânară psalmodia în furtună, insensibili la torentele ce le măturau spinarea, la fulgerele ce le pudrau cu o aureolă albăstrie, spasmodică, veşmintele lipite de muşchi, de proeminenţele oaselor; de data asta strângeau în mâini nu ustensile de bucătărie, ci ţevi, crose, pumnale. Noaptea, la lucirea făcliilor sufocate de ploaie, dinţii le străluceau ca nişte cuţite, buzele, înhăţate de vârtej, slobozeau dâre de salivă albicioasă. Cântecul morţii nu mai era decât un horcăit surd, îndepărtat, ce se umfla şi se dezumfla într-o agonie de maree pierdută în ceaţă. Undeva se desfăcu o centură, nişte picioare se încurcară în pantalonii daţi jos; după o clipă, omul îşi aruncase şi restul bulendrelor. Apoi începu să-şi sfâşie cămaşa, maioul şi rămase gol sub picăturile care-i izbeau carnea ca nişte ciocane, horcăind şi contorsionându-se întruna, în vreme ce camarazii lui îl şi imitau, se despuiau de haine, le sfâşiau şi le călcau în picioare. Şi acum, când toţi erau goi, sângele se porni să curgă; cu pumnalele îşi scrijeleau umerii, abdomenul, spatele. Atunci ceva din ei trebuie să fi perceput gestul şi cuvintele uriaşului blond mereu în picioare în faţa uşii *camerei de gazare*; îi văzură buzele strânse într-un soi de rictus, pupila dilatată, de vultur mânios. Îşi dădură seama de toate astea, deoarece, în mecanismul care-i împânzise, ceva se poticni, intră în derivă; acum priveau, şiroind de apă, gâfâind, horcăind, obiectul ce strălucea în mâna uriaşului, sus, în întuneric, deasupra capetelor, adunând electricitatea cerului şi lumina torţelor ««Destul j… Am zis *ajunge*, aţi auzit? Adunătură de…» Vocea de stentor păru să se domolească; în prezent avea ceva aproape catifelat în debit şi accente: «Vă închipuiţi că-l speriaţi?… Vă jur că a

mai văzut şi altele de când ţine socoteala tuturor câinoşeniilor pentru care a plătit o dată…» Apoi auziră râsul ce se ridica spre obiectul de metal, înainte de a se prăvăli în cascade peste capetele lor «Indieni de operetă, asta sunteţi… Vă imaginaţi că e de ajuns să te transpui într-un rol, ca să şi devii curat?… Piei roşii, negri, feţe palide şi gata? Vinovaţi de la naştere, din tată-n fiu?… Băgaţi-vă în ţeastă – nu maimuţărindu-i pe sălbatici o să vă redobândiţi fecioria!…» Acum ploaia era mai puţin puternică, iar picăturile, mai rare, căzând cu mai multă regularitate, mărunţeau liniştea în miriade de particule moi. La sfârşit, ei auziră «Dacă vreţi cu tot dinadinsul să vă înnoiţi faţada, trebuie să plătiţi, e rândul vostru. Nu al lui. El a plătit destul…»

Obiectul dispăru pe neaşteptate şi el le întoarse spatele, aruncându-le un ultim cuvânt «Salut!» Şi în seara aceea nu mai urmă nimic; doar, după retragerea lui (uşa şurii se închise după el, ca şi când acum cele două canaturi de lemn putred le cereau explicaţii) vociferări, strigăte de animale care-şi mistuie neputinţa – mereu goi, picurând de apă, sângerând, cu privirile rătăcind între uşa unde el dispăruse şi pumnalele, puştile pe care continuau să le strângă în mi.

Şi când a doua zi, în zori, destinul dădu lovitura hotărâtoare, îi opuse aceeaşi atitudine, aceeaşi pasivitate arogantă, ca şi cum în prezent el îi acorda o ultimă şansă Marelui Cămătar, sfidându-l să meargă până la capăt, să se arate la înălţimea unui servitor care, din copilărie, renunţase pentru El la toate plăcerile existenţei – ca şi cum, adresându-i-se într-un limbaj de la vasal la suzeran, i-ar fi spus «Da, e cu putinţă ca acesta să fie bunul Vostru plac. Dar aveţi puterea să suspendaţi executarea unui proiect care ar arunca o pată de neşters pe imaginea dreptăţii Voastre. De aceea sluga Voastră are intenţia să vă înnoiască încrederea ei îndepărtându-se momentan din tabără, lăsând pe mâinile Voastre prizonierul, fiindcă acestea par a fi poruncile Voastre…» Totuşi, la început,

când auzi cele două scurte ciocănituri în uşă, după care, deschizând, se pomeni în faţa unui chip pe care abia peste câteva clipe îl recunoscu drept cel al lui Hubert II – descifrând imediat cuvintele al căror înţeles refuza să-l pătrundă, poate fiindcă aceste cuvinte lăsau atât de puţin loc îndoielii că mai poate nega ce-i auzeau urechile («Mai ales să nu te pierzi cu firea, Geoffroy… dar acasă treburile merg rău, foarte rău… Tata a murit, da… Mama îţi cere să vii la înmormântare…»), cunoscu un moment de panică – nu atât pentru că Hubert II îi vestea moartea tatălui, cât fiindcă îşi dădea seama, acum, de pericolul ce-l ameninţa pe Nejma şi, prin Nejma, pe el însuşi.

De aceea, în loc să verse lacrimi, rămase o clipă încremenit în faţa fratelui său, încercând să găsească o ieşire atunci când totul îi dovedea că ea nu mai există. Şi în clipa când deschise gura să spună că, nu, îi era imposibil să meargă la înmormântare, că plecarea lui din tabără va aduce moartea unui prizonier a cărui pază îi fusese încredinţată de Dumnezeu, soluţia îi apăru aruncându-i luminile ei călăuzitoare, adică, în fond mai puţin o soluţie, cât o somaţie, o ultimă sfidare aruncată Marelui Cămătar «Bine. Plec din tabără, pentru că Tu o doreşti. Soarta prizonierului meu se află deci în mâinile Tale. Aminteşte-ţi că Te leagă de mine un contract…»

Se apropie de Nejma. Îi spuse despre moartea tatălui său. Apoi, înainte de a-l părăsi, îi petrecu în jurul gâtului lanţul crucii. Acum Nejma zâmbea; în ochii lui, soarta care îl aştepta era neîndoielnică şi îşi închipuia că Geoffroy era pătruns de acelaşi gând, în vreme ce atitudinea îngerului păzitor îi dovedea că acesta îl abandonează ca să forţeze speranţa. Geoffroy murmură un banal la revedere, ca şi cum ar fi avut certitudinea că se vor regăsi la sfârşitul zilei, şi Nejma, zâmbind mereu, răspunse «Adio… Sunt dezolat pentru tatăl tău…»

Lăsă în urmă lui tabăra şi, în tabără, camera de gazare, oamenii încă striviţi de vin, de ploaie, de sânge. Hubert II se afla la volanul bătrânului Hotchkiss cu care,

de obicei, umbla pe câmp când avea nevoie de vreo femeie – scutit de această întrebuinţare, poate în mod definitiv, de când servise la aducerea trupului ciuruit de gloanţe al tatălui, de la liziera de sud a pădurii până la Belle-Rive. În timp ce ogoarele culcate la pământ de furtună defilau prin faţa maşinii, Geoffroy îşi asculta, tăcut, fratele povestindu-i evenimentul – «fără să-şi dea seama», avea să comenteze bătrânul D haro, «că fratele lui, relatând amănuntele întâmplării, o făcea mai puţin pentru a o istorisi cât pentru a o trece în revistă el însuşi. Ca şi cum moartea tatălui său deschidea de pe acum calea unei alte morţi, cea a bătrânului Renaud, care avea să fie ucis, ca şi fiul lui, în prima zi de pace, dar, evident, nu de aceeaşi mină, dat fiind că ucigaşul fiului nu avea niciun motiv să-l suprime pe tată şi că, toată viaţa lui, va ignora că, omorându-l pe Hubert II, îşi găsise imitatori – a doua crimă era asemănătoare celei dintâi, nu din pricina similitudinii armelor (în ambele cazuri, o încărcătură de alice, scuipată din ţevi de calibru diferit), ci a alibiului în mod oficial, asasinarea lui Hubert I se înscria printre faptele «elementelor necontrolate», ceea ce, spus mai direct, însemna pentru sat şi pentru toţi cei ce vor asista la înmormântare o acţiune a partizanilor sau, ca să folosim cuvintele lor, o ambuscadă pusă la cale de o bandă de răsculaţi. Şi Hubert II avea mai mult decât oricine motive să ştie câte puteau duce în spinare războiul şi bandele înarmate, fiindcă el descoperise cadavrul cald încă al tatălui său; era călare şi se apropia de gara dezafectată când auzise împuşcăturile – nu putuse dispune de maşină în ziua aceea deoarece o luase tatăl, pentru exact aceeaşi întrebuinţare. (Lucrul devenise până la urmă de notorietate publică, iar oamenii găseau că e logic ca tatăl şi fiul să se slujească de aceeaşi maşină, fiindcă, la urma urmei, cei doi nu se mulţumeau să-şi împartă doar numele, şi prenumele, fără a mai vorbi de înfăţişarea exterioară, aceeaşi tufă de sisal plantată de-a curmezişul, în loc de sprâncene, şi privirea palidă, de răpitoare, ci mai cu seamă

sângele, vicios în ochii acelora care nu putuseră obţine de la natură aceleaşi avantaje – mai cu seamă pentru bătrânul Renaud, de când vârsta îl prefăcuse într-un fel de arac, plin de teama iadului. (Oricine îl putea surprinde, iarna ca şi vara, la răspântia dintre drumul moşiei şi cel departamental, cu veşnica lui panama acoperindu-i capul lunguleţ şi uscat, de pe marginile căruia ţâşneau mustaţa albă ca un fulg de zăpadă şi nasul, subţire, încovoiat ca un cioc; în fiece zi făcea aceeaşi plimbare pe acelaşi drum noroio sau ars de soare şi, după câţiva paşi, ezitând, împleticindu-se, şchiopătând – de parcă, zi de zi, la aceeaşi oră, l-ar fi cuprins din nou dorinţa de evaziune din ajun; de parcă îl chinuia dorinţa de a părăsi o dată pentru totdeauna pământul unde domnise până atunci, copleşit de coşmaruri şi remuşcări şi de fiecare dată ar fi realizat că puterile îl trădau şi că nu era în stare să meargă dincolo de a treia bornă – se întorcea, gâfâind, disperat, învins, acasă, la conac, cum îi spunea în anii tinereţii, sau mai curând la capela care, cu vreo zece ani în urmă, poruncise să se construiască pentru a ispăşi o viaţă de tâlhării deghizate de lege): «Manuel, sufla către mine, în vreme ce, ca să-i pot auzi vorbele, lăsam copita iepei pe care mă pregăteam s-o potcovesc, simt că în curând va trebui să mă declar învins. Nu mai am nicio îndoială, de când ştiu că-şi împart aceeaşi femeie, nu numai acelaşi sânge – tată şi fiu, atât de asemănători, încât de departe îl poţi lua pe unul drept celălalt…» Apoi, cu vocea tot şuierătoare, într-o cadenţă care acum îi precipita necazurile reînnoite – «Am crezut că ajunge să mă instalez, să-mi fondez dinastia şi că nu ne mai rămâne decât să stăpânim din tată în fiu acest ţinuptentru că tata nu admisese niciodată ca eu sau fraţii mei să purtăm coroana ducală. Şi acum trebuie să mă înclin în faţa evidenţei ceea ce am aflat îmi dovedeşte că, la noi, izvorul vieţii era otrăvit…» Eu răspundeam: – «Ba nu! Va rămâne Geoffroy!» La care el – «Geoffroy, bineînţeles… Dar nu e cazul să mă înşel: el se întoarce spre Dumnezeu pentru că, în fond, îi e frică; şi-a dat

seama, de câtva timp, că în vinele lui curge sângele putred al tatălui şi bunicului... probabil că de asta obrăznicătura afurisită simte nevoia să dăruiască pământurile. Ca să repare, cum zice el!...») Deci Hubert II, ducându-l *pe* Geoffroy în vechiul Hotchkiss destinat destrăbălărilor familiei, se ferea să-i destăinuie ceea ce învăţase din moartea lui Hubert I – că el însuşi scăpase în ajun ca prin urechile acului, că ar fi fost de ajuns să se afle la întâlnire în locul tatălui său, în gara dezafectată de la liziera pădurii (cu afte cuvinte că, parcă dinadins, ceasul i se oprise în acea zi şi doar din acest motiv, la ora hotărâtă nu s-a instalat la volanul maşinii cu câteva clipe înainte de a-şi vedea tatăl făcând-o în locul lui, ca să pună în aplicare acelaşi plan, să o ia pe panglica de asfalt, să cotească pe drumul desfundat, pe urmă să intre în clădirea leproasă şi să găsească aceeaşi femeie) ca să ajungă, a doua zi, să fie stropit cu agheasmă de către rude, prieteni şi chiar de către asasin, înainte de a fi coborî! în groapa unde avea să vadă cu ochii lui cutia conţi –nând rămăşiţele tatălui în locul alor sale. Şi pe când faţada de la Belle-Rive urca spre el, nu putu să nu-şi repete că războiul nu aduce numai inconveniente, că în actualele împrejurări era uşor să te debarasezi de cei care te stânjenesc, dată fiind viermuiala ucigaşilor adevăraţi sau doar posibili...

Toate acestea Geoffroy le va pătrunde cu mult mai târziu, într-o epocă în care moartea tatălui se va fi estompat laolaltă cu toate evenimentele de care era legată parcă prin rădăcini (un trunchi comun, cu ramuri numai în aparenţă străine: la douăzeci de kilometri de acolo, moartea lui Nejma, la câteva luni distanţă asasinarea bătrânului Renaud) – nu doar puncte culminante ale ororii, ci şi vârfuri abia puţin ridicate sau puţin izolate, de fapt adiacente, unite cu restul aşa încât să constituie un singur bloc, compact, al tenebrelor. Da, toate astea nu le va pătrunde decât după potop, când va fi epuizat toate posibilităţile, cu excepţia rumegării trecutului, sterilă contabilitate a erorilor strânse (de când?) probabil din

frageda copilărie) a şanselor pe care nu ştiuse sau nu le putuse folosi – un refren a cărui repetare avea să-l ştirbească tot mai mult în fiece zi >Am fost dus de nas ca ultimul dintre imbecili. Dar era oare în puterea mea să dezamorsez vechea bombă cu întârziere, adică o maşinărie pusă în mişcare dinaintea naşterii mele, al cărei tic-tac mi-a întovărăşit toţi paşii, mereu, până într-atât încât abia eram în stare să-l detectez?) – spunându-şi dar prea târziu, că nu din întâmplare la Belle-Rive se putea înţelege numai cu bătrânul Renaud sau chiar că se născuse pe acest pământ, fruct al spoliaţiilor coloniale, în această familie de bârfitori, în ale căror vine curgea, ca o moştenire în indiviziune, sângele vărsat de pe vremea lui Carol cel Mare de generaţii de măcelari glorioşi, aşa încât abia ieşise din copilărie când hotărâse să ducă la bun sfârşit, de unul singur, uriaşa operaţie de ispăşire a hecatombelor săvârşite de strămoşii lui. Iar în ziua aceea, în Hoachkiss-ul lui Hubert II, care îl ducea la ai lui, adunaţi în jurul trupului tatălui său, ar fi putut şti deja că funeraliile care îl făcuseră să revină în familie, departe de a constitui un ocol, nu făceau decât să-l afunde în propriul destin.

Deci Hotchkiss-ul îl depuse pe Geoffroy la picioarele scării ce ducea la terasă. Din acel moment, îndeplini fără şovăire tot ceea ce soarta îi cerea în interiorul respectivei paranteze din sânul Timpului: riturile funerare şi interminabilul lor cortegiu de tăcere, aşteptare, gol unde se aglomerează demersuri prestabilite. Îi regăsi pe ai lui în camera mortului, îşi amestecă doliul cu al lor, sărută fruntea rece a tatălui. Când suna telefonul, mama, ca şi în trecut, îi cerea să răspundă în locul ei; el nu ezita să se execute, apoi îi regăsea exact în aceleaşi poziţii în care îi lăsase, în tăcerea hrănită de lenta scurgere a lumânărilor şi de ploaia ce bătea în geamuri. Din timp în timp, mama ieşea din cameră, iar gândul lui o urmărea până în bibliotecă unde, conform unui vechi obicei, degetele ei febrile dezgropau, din spatele unui raft cu cărţi legate, cu titlurile aurii, sticla de coinac căreia se străduia să-i

coboare nivelul. La întoarcere, îi vedea ochiul umed, întâlnindu-l pe cel al bătrânului Renaud, fix ca al unei bufniţe, şi licărirea fugară a unui alibi, uneori umbra unei sfidări trecea prin pupilele ei înainte ca trupul mătăhălos, de ouătoare la pensie, să se îngrămădească într-un fotoliu, dobândind deodată, din pricina alcoolului, o securitate pripită. O putea vedea şi pe sora lui, Gisèle, plângând fără zgomot, cu profilul de struţ mâncăcios întors cu obstinaţie spre fereastră pentru a descuraja orice urmă de compasiune. Cât despre Hubert II, în picioare în faţa oglinzii acoperite de deasupra comodei, cu braţele atârnându-i lamentabil de-a lungul corpului, neclintirea lui abia dacă ajungea să înşele pe cineva – fiindcă era vizibil că mintea nu-i e la camera mortuară.

Apoi veni momentul punerii în sicriu, cu gemetele, hohotele înăbuşite, loviturile de ciocan ce răsunau din pod până-n pivniţă prin labirintul de coridoare, scări, camere în anfiladă. Urmat de un prânz scurt, a cărui tăcere, la sfârşit, fu tulburată de motoarele maşinilor care se înşirau în curte, sub terasă, pe drumul gudronat ce ducea la şoseaua departamentală. Imediat clădirea enormă rămase goală ca un ghioc în care zgomotul valurilor se încăpăţânează să locuiască; cortegiul se puse în mişcare, cu dricul în frunte, urmat de caroseriile înecate sub flori, de şirurile lungi de scarabei strălucind în ploaie.

În sat, biserica era plină până la refuz de luminări, de acordurile aspre ale armoniului şi pe deasupra de mulţimea de la ocaziile deosebite; toţi europenii din regiune erau aici, de la băcani şi căldărari până la coloniştii de vază – unii veniţi de la Mostaganem ca să-şi îngroape semenul. Preotul rosti o predică în care, între altele, aminti că «Domnul, pentru a da un exemplu mulţimii uimite, cheamă uneori cu brutalitate la sânul Lui pe cei iubiţi de El între toţi». Dar asistenţa nu prea da atenţie predicii. Era preocupată mai curând să-l privească pe Hubert II, pentru a încerca să afle dacă era mulţumit că-i supravieţuise tatălui său. Şi mai mare decât

mulţumirea fiului era aceea a asasinului care atrăgea privirile; căci se afla acolo, în rândul al zecelea, la abia câţiva metri de cel pe care l-ar fi doborât fără ezitare dacă acesta s-ar fi prezentat primul între zidurile năruite ale fostei gări Merzouka. De unde se afla, putea vedea ceafa acoperită cu cânepă decolorată a tânărului său rival, în primul rând, într-o întreagă serie de cefe asemănătoare, până şi acelea ale femeilor, acoperite cu voaluri de mătase. Evident, nu o adusese cu el pe femia pe care în imaginaţie, chiar în asemenea momente, o putea vedea mângâind, frământând, muşcând această ceafă; o lăsase probabil, încă însângerată, hohotind în camera amărâtă pe care o împărţea cu ea, în ferma amărâtă pe care o arendaşe de cealaltă parte a căii ferate, acum părăsite, ce străbătea pădurea – n-o adusese pe femeia adulteră fiindcă ar fi fost pentru el un prea mare efort. Oamenii aşteptau cu un fel de lăcomie sfârşitul ceremoniei ca să afle dacă el va avea curajul să se aşeze printre împărţitorii de agheasmă; când îi veni rândul, apucă sfeştocul şi stropi cutia pecetluită şi conţinutul ei de cărnuri în putrefacţie sub pânza groasă, neagră, tivită cu alb. Rămânea cimitirul îşi juca rolul până la capăt. Oamenii îl văzură urcându-se în maşină – hodoroaga antediluviană, reputată că merge mai puţin cu benzină şi mai mult cu lovituri de picior în capotă – ca să urmeze cortegiul. Ascultă fără să se clintească discursul primarului lângă mormântul deschis. Nu clipi nici măcar la cuvintele «Şi te plângem ca pe un frate, Hubert Ferrier, suntem gata să-ţi mulţumim pentru sacrificiul vieţii tale, jertfită pentru cauza noastră a tuturor – cauza sfântă a Algeriei franceze. De aceea jurăm să facem în aşa fel încât moartea ta să nu fie zadarnică. Jurăm în faţa rămăşiţelor tale, calde încă, să te răzbunăm, să-l facem să ispăşească această crimă pe canalia care a cosit, odată cu tine, floarea de preţ a Algeriei…» Nimic nu se clinti pe faţa lui, în ciuda ploii ce cădea din nou, atuhci când prezenta condoleanţe familiei, inclusiv tânărului rival pe care îl privi drept în ochi în vreme ce-i strângea mina.

Geoffroy se mărgini să înregistreze toate asta, dar numai mecanic, fără să se gândească la ele deloc. O dată, când se va fi distanţat de această zi, cu tot ce avea să mai urmeze, memoria îi va restitui, păstrate la rece ca un produs proaspăt într-un congelator, detaliile înmormântării. Gândul lui poposise la douăzeci de kilometri, nu lângă un mort, ci lângă acela pe care se încăpăţâna să-l dorească viu. Când, la ieşirea din cimitir, mama îi ceru să o întovărăşească înapoi la Belle-Rive, el ezită înainte să încuviinţeze. Două ore mai târziu, căzuse întunericul; Hubert II îl lăsa la poarta taberei…”

VII

Se AŞTERNUSE una dintre numeroasele tăceri cu care Salah Eddine presăra ceea ce el însuşi numise „interminabilul lui recitativ44 şi de care Lancelot profita ca să strecoare o privire prin spaţiul închis, adică între pereţii îmbrăcaţi în faianţă, lambriuri şi ţesături în rame, totul prea nou, prea curat, prea aseptic ca să primească resturile astăzi însângerate ale Trecutului, la fel cum un pat de spital, cu tubulatura şi cearşafurile lui de un alb steril pare să refuze carnea înnegrită, sângerândă – încât privirea lui Lancelot traversa foarte repede geamurile ca să sondeze noaptea spaţiul nelimitat unde visele lui Salah (şi, inextricabil amestecate cu ele, acelea ale lui Geoffroy puteau zbura în voia lor, cu aripile frânte; el descoperea masa muntelui pe cerul abia mai puţin întunecat şi, pe fortul Santa Cruz, o ultimă lumină care strălucea ca *o* stea singuratică. Sub ochii lui, oraşul continua să se consume, şirurile de lămpi de-a lungul străzilor ardeau cu o lucire fixă, semnalând coşmarurile unei populaţii care sfârşise prin a eşua aici, în camerele, uneori în mobilele abandonate de locatarii precedenţi dat fiind că vreme de şapte-opt ani trăise hăituită; umblând de la o aşezare de corturi la alta, de la ţară la graniţă, pentru ca la sfârşit, când hemoragia va fi încetat, să se fixeze aici, de-a lungul acestor artere, între aceste ziduri lipsite de sânge, pe linia de plutire încercând acum să-şi uite veşnicele rătăciri,

nopţile albe, rafalele pistoalelor-mitralieră, lamentările, ţipetele, exploziile, mormintele de la marginea drumului de sub zidurile decapitate ale fermelor – să uite poate până la speranţă. Şi, la urma urmei, clipa prezentă, cu întreruperea tic-tacului infernal care împingea lucrurile şi oamenii în neant, era poate preferabilă şurubului care până mai adineauri, sfărâma Timpul; din acest motiv, fără îndoială, Salah făcea să dureze tăcerea, prelungind pauza din mijlocul unei povestiri despre care ştia că duce către moarte, ca şi când debitul ei ar fi determinat, încetul cu încetul, lenta sleire a oraşului, ca şi cum căutarea extenuantă a lui Geoffroy ar fi avut virtutea să accelereze scurgerea luminilor şi a somnului şi ar fi stat în puterea lui să prelungească la infinit iluzia unei vieţi fără capăt – nu numai pe aceea a lui Nejma, culeasă la două degete de sfârşitul fatal, ci şi pe aceea care circula, anonimă, în toate trupurile necunoscuţilor cufundaţi în somn, în golul alveolelor suprapuse de dincolo de faţada imobilelor.

Iată de ce povestitorul, care-şi oprise şi el peste oraş, mare şi cer privirea grea, de fiară chinuită de-o ţepuşă intrată sub piele, nu-i venea să întrerupă răgazul capabil să reţină în ultima, clipă destinul. Dar trebuie să-şi fi dat seama că puterea asta nu-i decât o iluzie, că o exercită – asemenea anumitor mediumuri care, ştiindu-se loc al unor fenomene inexplicabile, se prefac că ei le-au organizat – în virtutea unei uzurpări, astfel că încă o dată se afla la mai multe leghe de oraş, de clipa prezentă şi chiar de Lancelot, fără îndoială la Saint-Roch, în colţul cu vatra, în bucătăria unde bătrânul Deharo, sub pretextul că îl lămureşte, se străduia să-i răsucească cuţitul în rană – probabil dincolo şi de toate astea, în spaţiul virgin şi totuşi obosit, unde gândirea lui îi hăituia dublura hiperboreeană: „Da, zise (şi îndată noaptea se puse iar în mişcare, aşa că Lancelot putu ghici din nou valurile care horcăiau de cealaltă parte a digului ori se spărgeau la picioarele falezei de la Gambetta), plecă din tabără ca să ia parte la înmormântarea tatălui său Ascultă predica preotului şi

discursul primarului. Aruncă pe sicriu primul pumn de ţărână, apoi, în vreme ce groparul îşi făcea treaba şi se putea auzi, pe capacul de brad lăcuit, zgomotul bulgărilor şi din când în când ecoul imediat înăbuşit al unei pietre, el străiigea mâinile întregii colonii venite să-i prezinte condoleanţe. După care conducându-şi mama şi pe bătrânu') Renaud până la Belle-Rive, îi ceru lui Hubert II să-l ducă la tabără. Acolo ne e plăcut să ni-l închipuim în picioare în faţa porţii închise, în clipa când îşi declina identitatea către santinelă, cu inima bătându-i ceva mai tare în timp ce de cealaltă parte a zidului se angajau conciliabule evident suspecte (fiindcă santinela, în loc să-i deschidă, părăsise turnul de pază pentru a parlamenta cu nişte oameni de jos, după toate probabilităţile gradaţi cărora le anunţa întoarcerea lui). La urmă, santinela îi deschise, balamalele scoaseră un soi de miorlăit. Apoi nimic, sau aproape, dacă dăm crezare povestirii bătrânului Deharo (degeaba vei zice că avem imaginaţia destul de fertilă ca să refac în folosul meu rapoarte deja otrăvite ale bătrânului tâlhar, niciodată n-aş fi fost în stare să reconstitui tabăra, ofiţerii şi soldaţii ei, călăi sau victime, dacă bătrânul Deharo n-ar fi furnizat cu bună şt/nţă imaginaţiei mele o amplă recoltă de detalii gata n este cate, ca în virtutea unei furii mai întâi stăpânite, apoi din ce în ce mai dezlănţuite, pe măsură ce vizitele mele se înmulţeau, în asemenea măsură, încât realitatea faptelor putea fi deformată de abundenţa lor şi, din evenimente nu mai rămânea decât maelstromul ce le produsese). Şi zadarnic îl scuturam pe moşneag îl imploram aproape «Şi mai departe? Asta-i tot? v> privirea mi se izbea de imaginea miniaturizată a flăcării din vatră care dansa în ochii lui, iar peste o clipă descifram cuta ce-i bara buzele, apoi chipul franţuzoaicei suspendat în penumbră chiar deasupra bătrânei caricaturi, purtând în privire obişnuita prevenire «Nu nu aşa. Ai luat-o greşit. N-ai să reuşeşti niciodată cu metoda asta...» Iar moşneagul, aţintindu-mă deodată (o faţadă încă lustruită, două pupile de pisică la

pândă, nerăbdarea imobilă lărgindu-le puţin câte puţin) «Mi-e imposibil să-ţi spun mai mult, pentru bunul, motiv că nu mi-a spus mai mult. Doar nu vrei să inventez, aşa-i?» Iar eu, savurând cu vârful limbii cuvintele pe care nu aş fi avut curajul să le rostesc – «Parcă până acum ţi-ar fi fost ruşine s-o faci – «Nu, urma el, cu vocea din ce în ce mai aspră, sân: obligat să mă mărginesc doar la ce mi-a povestit, ca să nu deformez adevărul şi nici intenţiile lui Geoffroy, care aşa cum ştii, ca toate astea să-ţi fie spuse cu fidelitate într-o zi. Sunt de acord cu dumneata la acest capitol lipsesc detaliile. Să nu-ţi închipui că o fac dinadins, pentru că, la urma urmei, ar fi vorba de moartea vărului dumitale şi aş dori să te menajez. Nu, nu e aşa…» I-am retezat-o: «Atunci, ce? Nu înţeleg, ţi-ai dat seama că în privinţa acestui punct capital izvorul era gata să sece şi n-ai pus degetul pe rană? De ce nu l-ai obligat să revină asupra povestirii?… Ochii lui nu-i părăsiseră pe ai mei; pupila ocupa acum toată suprafaţa irisului şi o lucire lacomă, crudă se răspândea de la colţul pleoapelor spre buze, ca şi când aş fi fost o pradă pe măsura bătrânului cotoi chelbos, pe cale să-şi scoată ghearele. Spuse, cu aceeaşi voce aspră şi înceată «În locul meu, probabil că asta ai fi făcut, aşa-i? L-ai fi torturat până ar fi scuipat bucăţica… admiţând că iar în îi fi rămas ceva de scuipat…» Apoi, ca şi când ar fi fost sigur, de data aceasta că tăcerea, lăsând deoparte trosnetul flăcărilor în vatră, era destul* de grea încât să anihileze orice urmă de viaţă între cei patru pereţi ai încăperii «Iată de ce, chiar să-l ştiu, m-aş feri să-ţi comunic locul în care se ascunde – presupunând că se ascunde, fireşte…» Tăcu o vreme, cât să-şi poată savura efectul cuvintelor, şi urmă! «Eu nu sunt ca dumneata. N-am nevoie să mă îmbolnăvesc cu amănunte. Mai întâi pentru că, în târfa asta de viaţă, mi-am avut partea… Şi mă mulţumesc cu ce mi-a spus el. De ce? Fiindcă în ceea ce-l priveşte era vorba de un punct extrem de sensibil, se vedea de la o poştă, şi pe deasupra fiindcă – şi asta n-ar mai fi nevoie să ţi-o spun – prea m-a exploatat până la os bunică-său mai bine de patruzeci de

ani, ca să nu prind o ocazie suplimentară să sporesc datoria pe care îl voi face s-o plătească oriunde se află – în paradis, în purgatoriu sau în iad… Moartea vărului dumitale? Cum vrei să mi-o fi povestit, dacă, atunci când a avut loc, el lua parte la funeraliile tatălui său?… Ţi-ar fi trebuit mai mult dumitale ca să înnebuneşti şi să dispari din lumea celor vii? De acord – dar lui nu; mulţumeşte-te să iei lucrurile aşa cam sunt. Asta-i tot…

Iată-ne aşadar obligaţi, în punctul culminant al povestirii, să ne plecăm asupra celor câteva imagini firave, consimţite de moş Deharo, supuse de atâtea ori întrebărilor, fără a scuipa altceva decât veninul de acum ştiut. Da, primii lui paşi în tabără, luminile încă nestinse (noaptea populată probabil de toate acele priviri, o pândă nenumărată, din spatele geamurilor şi din vreme în vreme, de după colţul unui zid, o tuse nervoasă reţinută), drumul parcurs până la şură, în ciuda subofiţerului care îl hărţuia «Repet, comandantul te cheamă în biroul lui…» şi răspunsul său, invariabil «imediat, am mai întâi o mică formalitate de îndeplinit!», apoi cele două canaturi deschise spre interiorul *camerei de gazare*, cu pata mai palidă a patului de campanie, salteaua prea turtită ca să… *Nu cumva*… *Nu cumva*, *din întâmplare*… orice formulă debitată la repezeală, poate o vagă rugăciune, pentru a umple golul, în timp ce mâinile căutau, scotoceau până sub cearşafuri, de parcă victima ar fi fost nu un băieţandru de înălţime normală, ci un animal de mărimea unui şoarece – izbindu-se de obiectul dur în care recunoscu îndată crucea, pur şi simplu acolo, ineficientă, lipsită de viaţă… «Doamne, Dumnezeule! striga sergentul, rămas, din prudenţă, în prag, te aşteaptă în birou tocmai ca să-ţi explice…» – «Pentru că tu nu eşti dat dracului ca să-mi explici, ai?» Şi alergarea prin noapte până la biroul luminat ca un vas al Marinei de Război în zi de sărbătoare naţională – nefericitul subofiţer ajuns din urmă între barăci şi grupurile din pragul uşilor, înşfăcat de gulerul cămăşii, îmbrâncit spre luminile delirante, orgiace ale

comandantului taberei «Eu, unul, n-am nicio vină… îţi jur că n-am nicio vină…», şi celălalt, uriaşul, care dintr-o clipă în alta se putea transforma într-o maşinărie a morţii «Asta rămâne de văzut!…» – până la lovire şi insultă; uşa, lemn şi sticlă, sărind în ţăndări sub şocul omului prefăcut în berbec, împins cu capul înainte, şi comandantul în picioare, dincolo de biroul lui, nu în atitudinea studiată, minuţios pusă la punct, graţie căreia înţelegea să rezolve problema; nu, sărind un maimuţoi dintr-o cutie cu arc şi răsturnându-şi scaunul, dând înapoi, cu spatele la perete – nu căpitanul Megara; căpitanul Mercier, Mathusalem 1 obligat, împotriva voinţei lui, să facă pe interimarul… – «Dar, pentru Dumnezeu, explică-mi măcar asta… am ţipat la faţa de diavol încremenită în aceeaşi expresie, în dreptul căminului. Spunând cuvintele, mă ridicasem, mă năpustisem ca Mathusalem cel din povestirea bătrânului. El răspunse« «Puţină răbdare! îmi ceri toate detaliile, şi când încerc să te satisfac (îmi trebuie timp ca să fiu sigur că nu uit nimic) sari ca un arc… Comandantul titular, în aceeaşi zi, adică în vreme ce el era la căpătâiul tatălui său ori lua parte la înmormântare, plesnise până la urmă atacul de hemiplegie, pe care oricine l-ar fi văzut venind după capturarea vărului dumitale, sau chiar înainte; să spunem, ca să fim mai exacţi, puţin după ce Geoffroy pusese piciorul în tabără prima oară. Vinul, huriile aduse de la Mostaganem ca să-l facă să uite soldaţii în stare de insubordonare larvară, Geoffroy, ca să simplificăm lucrurile…» Am spus: ««Nu, nu-i nevoie…» Şi litania se opri îndată. ««Bine. Înţeleg perfect, am continuat eu, dar nu e cazul s-o iei de la Adam şi Eva. Cu atacul de paralizie e-n regulă. Dar de ce în ziua aia? Pentru ce în lipsa lui Geoffroy?» Atunci el, cu aceeaşi voce slabă, jupuită de alcool, în porţie dublă după ce-i murise băiatul ««Dacă mi-ai da răgazul… Presupun, fiindcă el nu mi-a spus-o (şi asta îmi sugerezi, nu-i aşa?) că lucrul se leagă de dispariţia vărului dumitale. Când a fost pus în faţa faptului împlinit, vreau să spun când a aflat că prizonierul e mort, sau mai

degrabă că fusese ucis (încă o dată, nu ştiu în ce fel; crezi că ar învia dacă ţi-aş spune că i-au tăiat gâtul ori că i-au smuls inima din piept ca să facă frigărui?), căpitanul Megara a făcut o congestie. Cel puţin asta e părerea mea şi, dacă nu mă înşel, şi a dumitale; când a fost pus în faţa unor noi răspunderi, l-a cuprins panica. ««Doamne, ce se va întâmpla când băiatul ăla se va întoarce de la înmormântarea lui taică-său?» Iar eu după o tăcere în timpul căreia imaginile (uşa cu geamuri spartă de capul însângerat acum al sergentului, căpitanul Mercier încolţit în spatele biroului) încercaseră să-şi ia avânt, ca să cadă îndată ca nişte păsărele cu aripile prea slabe: «Dar sângele *l* violenţa aceea, înainte să fi auzit explicaţia din gura lui Mathusalem! Da, perfect, subordonatul care îl zorea să se ducă în biroul comandantului şi care poate nu avea nicio vină…» – «Cel puţin, mă întrerupse bătrânul, cu un soi de triumf în ochi (un licăr care-i străbătu privirea şi îl întineri cu douăzeci de ani) tocmai că nebunia, delirul sau cum vrei să-i spui nu începuse să iasă la iveală în clipa aceea – când eh şi-a dat seama că grajdul, patul de campanie erau goale, doar cu crucea care nu-şi îndeplinise însărcinarea… Să nu-mi spui că aşa ceva ni se potriveşte! La urma urmei, ce ştii despre el? Figura de sfânt ipocrit pe care a încercat să ţi-o administreze pe băncile liceului sau în timpul singurului vostru pelerinaj la Santa Cruzi!… Nu, n-a vrut să te înşele, s-a arătat perfect loial faţă de dumneata, faţă de ai lui, de toţi cei care îi gravitau împrejur; făcea tot ce putea ca să se ameţească pe sine *şi credea în asta*, uite lucrul cel mai caraghios… Dar eu am avut vreme berechet să-i dau ocol strămoşului, apoi urmaşului căruia acesta i-a dăruit-o pe fata de subprefect şi apoi ultimilor lăstari (copii din ce în ce mai bastarde ale fondatorului dinastiei, de parcă din tată în fiu, sângele sfârşea prin a atinge culmile idealului său de tâlhării şi de violenţe) – Hubert I şi II, ca să nu mai vorbim de fiică, îndrăgostită nebuneşte de blazon, de însemne, de castă, care îi vor fi totdeauna refuzate (când era copil şi o trimiteau în Franţa să-şi

refacă sănătatea, îşi petrecea viaţa în cimitire, în biblioteci, descifrând pe morminte şi în cărţi originile familiei); eu pot să-ţi spun cine era prietenul dumitale Geoffroy – o faţadă magnifică, Sfinţenia evanghelică, Legea şi profeţii, mână de fier în mănuşă de catifea, sete de sacrificiu şi de îndreptare, *nu vă mai lepădaţi* /... Iar pe dedesubt sângele condottierilor gata să clocotească, să nu mai spunem de acela vărsat de ei înşişi pentru cauze mai mult sau mai puţin nobile, cruciade cu sau fără cruce, operaţiuni cu poliţe, unde interesele lor le ajustau pe acelea ale prinţului, să nu uităm mai întâi sângele victimelor lor – cu ce să alimentezi coşmarurile tuturor generaţiilor Ferrier şi ale celorlalte filiaţii până la sfârşitul veacurilor. Fiindcă sângele nu se uită niciodată; se transmite din tată în fiu, laolaltă cu strigătele şi tenebrele, şi într-o bună zi îl vezi apărând ici şi colo sub forma unei pustule sau a alteia – dorinţă de a ucide, nebunie, delir, ştii mai bine decât oricare, domnule Lansări, că suntem cu toţi fii sau nepoţi de ucigaşi, gata să ne ucidem noi înşine la cel dintâi prilej, mai ales când un drăguţ de război e gata să ne furnizeze un, pretext legal, patriotic, sfânt...»

Am zis: «Fie. Să admitem...» (După tonul meu, trebuie să-şi fi dat seama că acordul acesta era un mijloc de a-i elimina argumentele, şi totuşi ceva îmi spunea că e un adevăr în vorbele lui): «Oare Mathusalem a putut avea o explicaţie cu el?...» Şi, cum bătrânul nu pricepea unde voiam să ajung «Da, oare a avut timp să-i explice de ce era el şi nu căpitanul Megara... sau, dacă vrei, masacrul a început imediat, sau după explicaţiile lui Mathusalem?...» Atunci el (se gândea, se gândea; se răsucea, se chircea în fotoliu): «De la el am aflat de hemiplegia căpitanului Megara, să nu-mi spui că eu am inventat-o, nu; prin urmare celălalt trebuia să-i fi dat un început de explicaţie... Altfel spus... Rămase câtva timp la acest *altfel spus*, din ce în ce mai înghesuit în fundul fotoliului, pielea de pe frunte şi maxilare i se întindea, ochii îi ajunseseră ca două crăpături în care strălucea veşnica licărire de

chihlimbar sălbatic. Apoi «A intrat în birou printre sfărâmăturile de Iernii şi cioburile de sticlă; a aruncat pe masă, peste rapoarte şi tocuri, trupul inert al subordonatului şi a ţipat, Să-mi spuneţi ce-aţi făcut cu prizonierul! să-mi spuneţi!" Celălalt era tot încremenit, cu spatele la zid, fascinat de sângele ale cărui băltoace înecau hârtiile, mapa de birou etc. Şi-a adunat tot curajul ca să-l poată privi în ochi. Nici măcar nu l-a întrebat cu ce drept îl maltratase pe adjutant, sau sergent, sau nu mai ştiu cine, şi care nu făcuse decât să-i execute ordinele. A început să bâiguie că un atac de paralizie îl lovise pe comandant şi că, în mod automat, el s-a pomenit investit cu atribuţiile căpitanului Megara. Deci că a luat asupra lui sarcina de a reglementa problema prizonierului – că lucrul devenea urgent, dat fiind că oamenii (era vizibil de când Geoffroy plecase din tabără) intenţionau să-i joace o festă urâtă rănitului, poate să dea foc grajdului şi de ce nu, întregii taberi?). De aceea pusese să fie transferat prizonierul la Mostaganem, în cazarma Colonieu, ceea ce ar fi făcut de mult dacă ar fi fost în locul comandantului taberei – toate astea Geoffroy le putea verifica el însuşi dacă se ostenea să-i întrebe pe şofer şi pe cei trei paznici, toţi oameni de încredere şi pe care el îi desemnase să efectueze transferul…»

În mintea mea imaginile se succedau, se încălecau – suprapuse mereu celei a bătrânului, care, după ce expediase în vatră un jet de salivă, părea să examineze ceva pe pardoseală, între unicul lui pantof şi vârful îmbrăcat în metal al protezei. Dădea acum impresia că aşteaptă; morga lui lăsase loc unui soi de umilinţă de animal care se târăşte de teama loviturilor, însă gata să se repeadă cu ghearele scoase. Am spus «Totuşi imaginea despre Geoffroy pe care acum mi-o arunci în cap, fără să mă previi câtuşi de puţin, este cea a unei fiare dezlănţuite! …» În vreme ce rosteam aceste cuvinte, viziunii mele i se impunea, în mod bizar, nu chipul obişnuit al lui Geoffroy, aşa cum era în epoca regală de la Santa Cruz, ci unul

definitiv veştejit, după ani întregi de macerare în vinovăţie (fisură, ocazie ratată), cu pielea pergamentoasă, plină de pete, de reptaţia multiplă, insensibilă a valurilor de mucegai maroniu, întinsă pe osul frunţii, pe nas, pe pomeţi unde se împărţea în muchii şubrede, terifiante şi cu buzele strâmbate de un rictus – ochii, o lucire palidă imobilizată în găurile pleoapelor, înregistrând fulgerul de mii de ori repetat, Edenul dispărut; aşa cum îl văzusem la ultima noastră întâlnire, în ziua aceea din ianuarie 1963, în timpul răfuelii după care el se eclipsase, poate definitiv. Zăcând în culcuşul mizer din apropierea căminului jupuit de învelişul său de marmură, pe o latură a hexagonului ce meritase numele de sală de biliard, nu mi se adresa mie (cu toate că vorbele îmi erau destinate şi – dacă m-aş fi arătat mai puţin nerăbdător, mai puţin brutal – le-aş fi cules eu însumi de pe buzele lui), ci bătrânului pirat care acum îşi lua sarcina să-mi alimenteze viziunea – ba mai mult ceea ce, din pricina distilărilor lui fracţionate, răzbunătoare se prefăcea la mine în fantasme ce mă persecutau. Vorbea şi cuvintele lui se converteau imediat în imagini (dar oare îmi spusese cu adevărat toate astea? mi le repetase într-adevăr? sau imaginile îşi luaseră avânt pornind de la un nimic, de la o tăcere, de la o ezitare în debitul moşneagului?) – căpitanul Mercier se pomeni îndată săltat de la pământ şi nici măcar nu se zbătu; în vreme ce pumnul uriaşului impunător îl ridica în aer, simţi că i se descos membrele, organele până atunci contopite în letargica unitate a corpului său totuşi minat de artrită, înainte de a trece dincolo de uşa sfărâmată a biroului şi de a zbura în întuneric, peste capetele oamenilor care începeau să se înghesuie, atraşi de zvonul despre incident şi de pocniturile infernale ale becurilor sparte – totul nefiind, în esenţă decât prevestirea uraganului, fiindcă, imediat după azvârlirea căpitanului căzut pe pământul mocirlos sau peste soldaţii înşişi, Geoffroy neglijă victima şi asistenţa, pesemne nu atât de vinovate în ochii lui, ca să se repeadă la ultima baracă, acolo, la capătul spaţiului

înecat de întuneric şi de lumină, unde ştia că se adăpostesc alde Rougier şi Ducroc, dormitorul de criminali, pe scurt la oamenii baricadaţi în dosul pereţilor de plăci aglomerate, cu toate luminile stinse, obloanele închise, uşa încuiată – un roi de pupile la pândă, descifrând obscuritatea şi vacarmul de afară; vreo cincisprezece brute înfricoşate totodată de grindina ce se apropia şi obligate să-i facă faţă (şi el simţea toate astea, nu se putea să nu le simtă) – încât a trebuit mai întâi să spargă uşa, cu ce? la început cu mâinile goale, cu braţele, cu umerii, înverşunându-se până la sânge împotriva lemnului întărit pe dinăuntru cu mobile îngrămădite unele peste altele, la urmă probabil cu un trunchi de copac care zăcea pe acolo şi care, datorită dimensiunilor lui, scăpase de fierăstrău şi de vatra din bucătărie – şi nu numai uşa, deşi acum obstacolul fusese înlăturat, ci şi ferestrele, şi partea din pereţi unde erau prinse balamalele, poate pentru că o ultimă tresărire îl făcea să-şi îndrepte mânia mai degrabă împotriva lemnului, a geamurilor, a pietrei din zidărie decât a oamenilor; fără să reuşească, în tot cazul (dat fiindcă materialele nu puteau ispăşi în locul vinovaţilor) să se împiedice a pătrunde printr-o spărtură sau alta, să se arunce în obscuritate şi să continue masacrul; întâi cu obstacolele ce continuau să se ridice, între oameni şi el, aşternuturi, efecte, valize, înainte de a începe *culesul*, asemeni îngerului care, în perioada liceului, se ivea între noi la întorsătura unei conversaţii, *în picioare pe pământ şi pe ape*, încât de afară, gradaţii şi ostaşii care se adunaseră în jurul barăcii auziră strigăte, lovituri în oase, în lemn, în metal, cranii plesnind ca nişte pepeni, pe scurt lucrarea nemiloasă a armei divine în carnea omenească; auziră toate astea înainte de a interveni, primii dintre ei rupţi în bucăţi la rându-le – până ce el sucombă sub numărul lor, se prăbuşi horcăind sub grămada gâfâindă a victimelor, purtat, plin de sânge spre sala de mese unde mâini pricepute îl înfăşurară, îl încinseră, îl legară ca pe un faraon înainte de a-l expedia, sub escortă, cu furgonul

unde, chipurile, fusese îmbarcat în aceeaşi zi Nejm el Arab, spre ce destinaţie? Mostaganem? Oran? pe mâinile căror gardieni care îl duseră la ce doctori? Iar aceştia îl cărară la ce spital militar, unde revenindu-şi în simţiri, el a fost în măsură să-şi pună ce întrebări? probabil acestea? «Oare am ucis? Şi câţi?» – un întreg maelstrom de halucinaţii destul de otrăvite pentru ca şi eu să încep să le filtrez, transă după transă, prin ceea ce n-ar fi trebuit să fie memorie, dat fiind că n-am fost nicio clipă martor al acestor evenimente şi nimeni nu mi le-a povestit niciodată (din ce adâncuri au ieşit atunci?) ca să mă apuc să i le descriu bătrânului Deharo, frântură cu frântură, tot la Saint-Roch, în colţul cu vatra, în aceeaşi bucătărie care ţinea loc şi de salon şi de dormitor, cu faţa nurorii agăţată mereu deasupra lui în întuneric şi ca la urmă să-l întreb «E cu putinţă ca lucrurile să se fi petrecut astfel? nu e felul cel mai logic de a le înfăţişa? «şi iarăşi «Cum?… De ce?… De vreme ce Mathusalem îi dăduse totuşi o explicaţie, nu spun satisfăcătoare, dar care să-l liniştească; un pretext, o cale de scăpare, încât să-i fie la îndemână să-şi zică: „Ei bine, mă spăl pe mâini, am făcut tot ce puteam. Acum e rândul lui Dumnezeu!… – chiar dacă, în adâncul lui, ceva continuase să-l neliniştească… Atunci ce? Nebunie? Doar nebunie? Fiindcă i-a masacrat de-a binelea, nu?… Şi bătrânul pirat clătina din cap (începuse s-o facă de o bucată de vreme, cu mult înainte ca întrebările mele să rămână fără suflu) «Trebuie să credem că explicaţia căpitanului Mercier nu-l mulţumea… De unde să ştim?…» Apoi «De altfel, la ce bun să ştim?…

De aceea te întreb, Lancelot» Nebunie?…» Şi, fireşte, dumneata nu ştii; chiar dacă ai dispune de darul premoniţiei, acum suntem prea amestecaţi unul cu altul, povestea mea e prea mult şi a dumitale încât să-ţi îngăduie distanţarea fără de care e cu neputinţă să vezi limpede. Atunci ce ne rămâne? Inevariabil atât: să ne învârtim în cerc, în tulburarea hipnozei, pierduţi în deriva upui Trecut prăbuşit – cu nenumăraţi aştri morţi continuând să

graviteze în jurul unui centru ipotetic cutare oglindire a lui Geoffroy, apoi cutare şi cutare alta, la nesfârşit, şi nimic definitiv, deoarece în mod cert ne ciocnim de această evidenţă el s-a cufundat în nebunie, a poposit într-un spital psihiatric – până într-atât încât suntem siliţi să ne întrebăm dacă era vorba de acelaşi Geoffroy; mai puţin perechea, cum o credea toată lumea şi mai mult mentorul meu, chiar în tăcerea care, la început, în liceu, ţinea loc de relaţii între noi şi la fel mai târziu, din clipa când (în prima seară petrecută la Santa Cruz, pe platoul de deasupra luminilor în agonie de la Mers el-Kébir) arh început să ne dăm drumul la gură, şi când, cu exagerare, am hotărât să încrucişăm spadele, Marx împotriva lui Iisus, izbucnind în râs când ieşea la iveală indeiilitatea actorilor aflaţi în pielea celor două roluri – eu mai lucid, fiindcă fanatismul meu ţinea de lucruri pământeşti.

Aceeaşi viziune înaintea plecării mele în maquis, confirmată de reîntâlnirea aceea din zori când i l-am încredinţat pe Nejm el Arab rănit – pe scurt o dezminţire categorică a rătăcirilor, violenţei, nebuniei ce avea să urmeze, adică, într-un cuvânt, mărturia directă infailibilă a ochilor şi memoriei mele, dacă nu cumva, de la prima noastră întâlnire, Geoffroy a fost pentru mine un text indescifrabil, o limbă străină, deci violentată cu bună credinţă de interpretarea mea – ceea ce, evident, este exclus. Din ce motive? Nu numai pentru că, trăind ani îndelungaţi alături de el este cu neputinţă să mă fi înşelat, ci şi fiindcă mărturia ochilor mei a fost confirmată de bătrânul Deharo în persoană, cu alte cuvinte de un ins care ar fi avut serioase interese să falsifice relatarea pe care, înainte de a dispărea ultima oară, Geoffroy îi ceruse să mi-o facă, deci să-mi semnaleze urmele nebuniei lui cu mult înainte de criză – întrucât scopul său era (şi rămâne) să mă împiedice să iau urma vânatului, incitându-mă, prin intermediul detaliilor picante, să trec mai departe; mi-a furnizat toate aceste detalii (mi-a dat ocazia să reconstitui zone întinse din viaţa lui Geoffroy) mai puţin după capul lui

cât fiindcă eu îl încurajam pe drumul cu pricina, încât am ajuns la sfârşit să-l implor «Dacă refuzi să-mi spui unde se ascunde, dă-mi cel puţin destule elemente ca să-mi îngădui să ghicesc!» Şi el, după ce şi-a făcut socotelile, mi-a dat probabil mai mult decât i-am cerut – deoarece avea prilejul să pună pe tapet vechile certuri cu familia celor care îl exploataseră şi să-mi răsucească şi mai mult cuţitul în rană; totul în acelaşi decor, cu aceleaşi personaje (camera largă slujindu-i în acelaşi timp drept bucătărie şi dormitor, vatra, buturugile ce explodau în jerbe de scântei care estompau susurul ploii pe acoperiş şi îi nimbau cu o aureolă tainică pe Emmanuele şi pe fiul lui Francis când ea îl înfăşa, ori îi dădea piept). «Tot ce-ţi pot spune, suspina bătrânul pirat, mişcându-şi ciotul prelungit de jalnicul băţ articulat (fiul său, când se căsătorise cu învăţătoarea satului, fusese destul de bogat încât să-i cumpere o proteză decentă, dar moşneagul refuzase, fiindcă ţinea să-şi exhibe în faţa bătrânului Renaud piciorul de lemn ce scârţia la fiecare pas ca un reproş), am văzut cu ochii mei, bineînţeles, dar am aflat şi din confidenţele unuia şi altuia – de la strămoş în primul rând, care, pe măsură ce simţea apropiindu-i-se sfârşitul, găsea pesemne mai puţin obositor să toarne în urechile unui servitor mărturisirile pe care le-ar fi păstrat pentru o spovedanie, dacă ar fi găsit un preot mai înţelegător şi mai cunoscut.»

Dar când s-a dus prima oară să-şi caute argatul ca să plângă la sânul acestuia (poate în fierărie, unde el potcovea un cal, sau în atelierul unde, cu abia trei ani în urmă, cârpăcea o brancardă) se înşelase în convingerea că, având optzeci de primăveri, va muri înainte de a vedea sfâşiindu-se unii pe alţii clănţăii aduşi de el pe lume (Belle-Rive, pădurea Merzouka, cele optzeci de hectare de pământ roşu plantat cu viţă de vie ori semănat cu grâu şi cu orz, devenind miza invidiilor şi urilor familiale: întâi fiul, Hubert I, care nu mai aşteptase moartea bătrânului ca să declare că proprietatea trebuie să intre pe nişte mâini – ale sale – în stare să muncească, apoi nepoţii, Hubert II şi

Gisèle, care începeau să pândească la rândul lor, să se întrebe ce parte din ciolan le va reveni într-o zi. Şi Geoffroy? Fireşte, toţi moştenitorii i se coalizaseră împotrivă, deoarece crucea de pe pieptul lui îi speria şi le sugera în cele din urmă ideea că poate Christos plătise el pentru ceva); la început, aşadar, bătrânul Renaud era departe de a bănui că Marele Cămătar îi va acorda graţia unui răgaz suficient de mare încât să-i îngăduie să asiste la decăderea dinastiei pe care o fondase, fiindcă avea să se stingă abia după cincisprezece ani, aproape centenar, şi încă doborât de o mână ce credea că forţează destinul, pentru că timpul presa, iar bătrânul se agăţa cam prea mult de viaţă. În orice caz, în epoca aceea, poate bântuit de gândul morţii apropiate, bătrânul văzuse, fără să le poată interpreta, semnele dezagregării familiale şi, dincolo de ele, prin mijlocirea propriei lui descompuneri, pe aceea a coloniei care îi îngăduise, lui, bastard de duce şi pair, să-şi stabilească domnia pe un pământ confiscat; «Bine. De ce anume vă e frică?» îl întrebă moş Deharo ridicând ochii de pe potcoava înroşită în foc. Iar el, tot foarte înalt, deşi începuse să se încovoaie uşor, cu ochii decoloraţi în dosul smocurilor îngălbenite ale sprâncenelor, cu mâna crispată pe panama «Să nu-mi spui, Manuel, că băiatul ăsta care abia a împlinit zece ani, şi care de aproape şase luni de când cu întâmplarea aceea poartă în toate zilele crucea la piept şi face rugăciuni şi merge la slujbe şi posteşte şi celelalte – el care, înainte de asta, era fiul tatălui lui, cu aceeaşi lăcomie în vine, cu gustul riscului, cu jocurile violente, brutale chiar, cu setea de a se impune, de a se bate la sânge ca să-şi păstreze prerogativele, pe scurt nepotul meu, nu-i aşa? – să nu-mi spui că treaba asta nu ascunde ceva.

Dar, după părerea ta, ce anume?...» Iar celălalt care sufla din nou la foaie ca să rostească mai pe îndelete cuvintele ce-i urcau spre buze: «Ba nu-i nimic. Să vedeţi că totul revine la normal. Vă faceţi sânge rău degeaba...» Şi în scurtul răstimp cât ridicase ochii spre cele două pete

palide care se detaşau pe chipul înroşit din faţă, el însuşi conturat pe sumbra şi infernala lumină a fierăriei, putu asista la spectacolul pe care bătrânul Renaud îl desluşea prin intermediul lui – imaginile ceţoase, îngrămădite ale nepotului său în fruntea unei bande unde se aflau fireşte Hubert II, sora acestuia, ce începuse a fi minată de gusturile ei de amazoană, şi Francis, dar mai cu seamă copiii arendaşilor şi ai coloniştilor din împrejurimi, adunaţi de pe la ferme şi din sat, alături de câteva odrasle ale învinşilor care, din temperament sau de nevoie făceau zâmbre odraslelor de învingători, trupa strecurându-se în pădurea interzisă ca să descopere şi la adică să ucidă vulpea care în fiece noapte jefuia coteţele fără să se lase prinsă, unii purtând câte o armă, în vreme ce, după trecerea dincolo de baluştrii şi de arborii cu flori roşii ai terasei şi dincolo de liziera de araucana în faţa lor se deschidea pădurea cu limbii ei cvasi ne violaţi, adunaţi de Timp ca o zăpadă prăfoasă; de unde se afla, bătrânul Renaud putea să vadă şirul indian al copiilor insinuându-se printre trunchiuri, amestecătura de bulendre şi coame agitate de transa lentă a vânătorii şi gustul sângelui, fără a mai socoti ogarii şi corciturile îngrămădite, a căror voce era ecoul chipului stăpânilor lor. Vedea toate astea, în fierăria unde argatul lovea cu ciocanul în nicovală, şi argatul le putea vedea şi el dacă se întorcea către stăpân, dacă descifra aşadar imaginile în care se metamorfozau aceste gânduri (la iei cum şi eu, Salah, în bucătăria din Saint-Roch, puteam descifra spectacolul în ochii bătrânului pirat) – şi nu doar atât, ci şi prelungirea lor, copiii şi câinii întorcându-se plouaţi după ce se învârtiseră ore în şir prin pădurea ce refuzase să le dea pe mină vulpea şi, ca să-i intimideze, se prefăcuse că-i sechestrează în adâncurile ei, cu farmecele ei dispărute – o întreagă lume uitată, condusă de legi născute, laolaltă cu rădăcinile şi trunchiurile, din veşnicie şi care voia să ignore legile oamenilor, încât copiii, fiii de prinţi şi alte persoane însemnate, cu servitorimea măruntă aflată: n serviciul lor şi câinii aflaţi în serviciul

stăpânilor şi al valeţilor, exasperaţi că au fost păcăliţi de prezenţa impalpabilă ce sălăşluia printre trunchiuri, ajungeau să nădăjduiască, să caute chiar, în obscuritatea fiinţei lor, un derivativ la mânia şi neputinţa ce-i cuprinseseră. Şi până la urmă ar fi luat drept ţintă pe unul dintre ei, fireşte unul dintre cei mai puţin înarmaţi, dintre aceia pe care fragilitatea, feminitatea îi desemnează cu uşurinţă drept ţapi ispăşitori, dacă ţinta nu s-ar fi prezentat din proprie iniţiativă, depistată de un câine din avangarda haitei în momentul când, din nou dar în sens invers, se apropiau de lizieră. Şi putură desluşi, dincolo de ecranul trunchiurilor şi frunzişurilor de fistic, acea siluetă ce sărea în zigzag, care ar fi zburat, poate, de n-ar fi avut două minuscule labe brune lovind solul într-o mişcare de piston înnebunit – un soi de tufă zdrenţăroasă, deasupra căreia se înălţa un cap ras în creştet, lucind ca o bilă, acum cu toată haita după ea, cu colţii scânteindu-i pe urme, prin vacarmul lătrăturilor repercutate de ecou de la un trunchi la altul, în vreme ce ghearele sparanghelului sălbatic, al mărăcinilor şi al fisticului sfâşiau gambele şi zdrenţele fugarului. Bătrânul Renaud putea vedea toate astea la distanţă de câteva luni, fără să plece din fierăria unde moş Deharo potcovea calul – vedea şi restul copiii, tot în frunte cu Geoffroy, care veneau pe urmele haitei ce urla, asmuţind-o ca să o excite şi să se excite şi pe ei, în timp ce, la treizeci de metri mai încolo, picioruşele continuau să ciocănească în humus, apoi în pământul roşu şi cald înaintea câinilor, dintre care trei se aflau acum în faţă, încât ar fi fost de ajuns o cădere, deci un obstacol, un trunchi prăvălit pentru ca animalele să se arunce asupra copilului. Şi trunchiul apăru, dar nu prăvălit de tot, ci numai aplecat, dezrădăcinat pe jumătate de o furtună, apoi după o creştere a vigorii în fiecare primăvară, îndreptat în partea crengilor mai lungi, aşa că fugarul, în avântul lui, n-a avut decât să sară, apoi să se agaţe înainte de a se căţăra din creangă în creangă. Şi se opri, pentru bunul motiv că ajunsese în vârf, se lăsă legănat de vânt ca o veveriţă

speriată, cu dinţii dezveliţi în efortul de a-şi recăpăta răsuflarea, cu pupilele de animal încolţit cercetând golul, copacul ce se arunca în jos şi se răsucea până la câinii şi copiii adunaţi într-o coroană monstruoasă o – corolă carnivoră, o gigantică anemonă de mare împânzită de tentacule; maxilare scânteietoare, priviri al căror foc încrucişat îl străpungea din toate părţile, amestecate cu răgetele animalelor, schelălăitul, fluierăturile, huiduielile, insultele într-o limbă pentru el neînţeleasă – şi cum puştile care deodată îşi ridicau gurile spre el, cuprinse de un tremur subteran, împuşcăturile, gloanţele, care şuierau. (Interogat de bunic, Hubert II era nevoit să declare – «Ei şi ce! am vrut doar să-l speriem. Altfel eram destul de descurcăreţi ca să-l nimerim, nu?») Până ce Geoffroy, după mai bine de un sfert de ceas şi-a ridicat carabina şi a început să strige – «Ajunge! A avut ce-a meritat.» «<După asta avea să zică Hubert II, l-am lăsat să plece. L-am văzut ducându-se încetişor spre casă…» Atunci bătiinul Renaud – «Şi voi, toţi ceilalţi, aţi rămas. Şi unul sau doi s-au căţărat în copac. Şi acolo ce-au făcut? Ce i-aţi făcut micului tuciuriu?

— Nimic, bunicule; l-au dat jos şi toată lumea a continuat să râdă de ei, nimic mai mult. Nimeni n-ar fi îndrăznit să se împotrivească ordinelor Marii Căpetenii…

— Dar câinii? – l-am ţinut l-am lăsat s-o şteargă…» El târnul a cerut să i se repete povestea de zece ori. Ştia doar că Hubert II umblase pe câmp înainte să-şi întâlnească, la căderea nopţii, fratele mai mare privind drept înaintea lui spre orizontul în flăcări de dincolo de mareea copacilor, sprijinit de fereastra mansardei unde se refugiase şi că nu a reacţionat la cuvintele mezinului (nici măcar nu a întors capul, ci a continuat să scruteze incendiul ce se stingea înspre mare), ale lui Hubert II, care era încă excitat de aventură «N-o să mai pună piciorul în pădure, ascultă-mă pe mine. S-a speriat aşa tare, că nici nu mai poate vorbi…» Şi în seara aceea, apoi a doua zi, bătrânul Renaud avea să fie frapat de faptul că la masă, în ajun, în timpul

desfăşurării micilor tabieturi zilnice, Geoffroy nu-şi descleştase dinţii – altfel spus, că vânătoarea inaugurase la cel mai mare dintre nepoţii lui o lungă perioadă de muţenie, din care probabil n-a ieşit nici la ora actuală, fiindcă era aproape mut când am făcut cunoştinţă cu el şi când am trăit alături, în liceu, ca şi cum şi-ar fi socotit fiecare cuvânt, pe care rostea nu în faţa oamenilor susceptibili să-l uite, ci faţă de un judecător ce-i pândea cea mai mică greşeală. La fel se întâmpla cu privirile îndreptate de atunci încolo cu tot mai multă zgârcenie spre semenii lui, de parcă spectacolul nu se oprea niciodată la aceste ecrane fragmentate – ochi, guri, nări enorme şi interşanjabile, ci cu mult dincolo de ele, la viziunea care îl absorbea şi îi coordona toate demersurile. Lucrul a fost verificat de Hubert II chiar a doua zi după vânătoare şi repetat bunicului când acesta, alarmat de metamorfoză, începea să-i caute cauza; Geoffroy se purtase cu aceeaşi detaşare, la fel de absent, când el spusese ««Francis şi cu mine am descoperit iar vânatul. Tot ce ştie să facă atunci când ne vede e să înceapă să urle. Francis spune că mai înainte vorbea ca tine şi ca mine…» Încât peste două ore Francis îl văzu venind spre el, în momentul când termina să pună pe rulmenţi un cărucior şi când, la auzul vocii lui şi la vederea privirii ce o însoţea – «Hubert spune că ştii unde poate fi găsit puştiul…» –, lăsă să-i cadă scândurile, cuiele şi ciocanul şi îl duse pe lângă pădure la o râpă de unde încercau să evadeze cinci-şase barăci. Acolo Geoffroy îl putu vedea îndelung, aproape cu lăcomie pe copil. îl văzu şi îl auzi – un ţipăt lung şi subţire, întrerupt imediat de gâfâitul spaimei. Şi rămase pe loc, în vreme ce Francis, prudent, bătea în retragere, în clipa când dinapoia pereţilor de tablă, de scânduri şi chirpici ieşeau nişte adulţi care ar fi putut deveni ameninţători dacă copilul ar fi fost în stare să le dea o explicaţie. Seara, la cină, bătrânul Renaud băgă de seamă că Geoffroy nu venea la masă –, când supiera aburindă fu aşezată pe suport, Hubert I propuse: «Să începem, fără să-l mai aşteptăm pe

neisprăvitul ăla!» Atunci auziră cu toţii zgomotul – venea de pe terasă, o alternanţă de sunete metalice şi altele mai înăbuşite. Hubert II se ridică primul, se duse la uşa cu geamuri, şi strigătele lui îi atraseră şi pe ceilalţi. Tatăl şi bunicul deschiseră şi rămaseră în prag, ca pentru a se îmbuiba cu spectacolul pe îndelete, metodic, cel dintâi moştenitor al lor spărgea de cimentul balustradei ceea ce-i mai rămăsese din carabină. Zadarnic îl strigară şi-i puseră întrebări, el nu-şi ridică ochii. Când termină, le întoarse spatele şi coborî scara ce ducea spre drumul asfaltat; îl văzură îndreptându-se către primii araucana din pădure. A doua zi, Gisèle îi spuse mamei că Geoffroy nu-şi petrecuse noaptea în cameră. La prânz, masa fu servită fără el, aşa încât toată după-amiaza se scurse în căutări prin împrejurimi – numai copiii, deoarece părinţii erau convinşi că foamea îl va aduce la bucătării. Dar întrucât la cină scaunul lui rămăsese gol, Francis, care terminase de mâncat împreună cu bătrânul; Deharo, intră în marea sufragerie a familiei Ferrier. Spuse «îmi pun mâna în foc că ştiu unde îl putem găsi… După un sfert de ceas, se adunau toţi în semicerc la picioarele unui copac – pinul în care, cu două zile înainte, copilul îşi aflase refugiu; îşi ridicaseră feţele, iar cu fasciculele lanternelor scotoceau ramuri – şui des – până ce, la capătul conurilor de lumină, acolounde razele se preschimbau în întuneric, privirea lor descoperi o formă cenuşie aşezată pe o creangă, ceva ce putea trece drept ceea ce căutau şi care asta şi era, fiindcă, la capătul unei lungi tăceri aşternute după întrebările, admonestările, invitaţiile lor, vocea cunoscută le răspunse, la fel de fermă şi liniştită ca de obicer «Puteţi să vă întoarceţi. Am hotărât să stau câtva timp aici». Degeaba au insistat, au ameninţat, s-au înfuriat, n-au obţinut alt răspuns de la oracolul ascuns între ramuri, încât la urmă, când cerul începu să se aprindă de la un capăt la altul al orizontului între succesiune de spasme scurte (acum silueta aşezată călare părea foarte aproape, ca şi cum ar fi micşorat lucrurile şi ar fi înfundat trunchiul copacului în

pământ) şi când se abătură asupra lor, odată cu rostogolirile tunetelor, şi primele picături de ploaie, singură mama hotărî să mai rămână. Nu se întoarse în casă decât noaptea târziu, udă toată, în momentul când furtuna se prefăcea, neîndoielnic, într-un clipocit surd, regulat, cel al ploii. Şi nimeni n-a ştiut ce făcuse câtă vreme a lipsit, nici ce-şi spuseseră ea şi fiul cel mai mare. Pur şi simplu se duse în salon, unde se aflau bărbaţii, după un mic ocol: pe la bibliotecă, unde nivelul sticlei de coniac ascunsé în dosul volumelor legate şi cu titluri aurii scăzu cu cel puţin două degete. Spuse, ca şi când lucrul se înţelegea de la sine «*O* să stea acolo cât o să-i placă…» încât a doua şi a treia zi copiii putură aştepta în voia lor la poalele copacului foarte curând renunţară să-i mai pună întrebări, să-i ofere de mâncare, fiindcă aşteptau zadarnic vreun răspuns. Evidenţa se impuse, indiscutabil: Marea Căpetenie era aiurea, privirea nu-i mai cobora până la ei, iar respectul inspirat de el se prefăcea de acum în veneraţie, era mai bine ca tăcerea să-i fie nu ignorată, ci acceptată ca un semn suplimentar al regalităţii lui. Copiii îşi peârecură deci cele două zile sub pom, jucându-se şi luând trei sferturi dintre mese în prezenţa Fratelui cel mare, pe care îl divinizau şi care şedea suspendat între cer şi pământ. Numai că, în dimineaţa celei de-a doua zi, Hubert II dispăru, iar Francis şi Gisèle se întrebară unde se dusese; reveni însă curând, cu o duzină de băieţandri în vârstă de la opt la paisprezece ani şi cărora le promisese ceva senzaţional dacă-i dădeau fiecare o monedă de douăzeci de franci. La căderea serii, sub copac pălăvrăgeau vreo cincizeci de persoane – nu numai copii (fiii fermierilor, ai fierarului şi ai negustorilor de articole de fierărie aduşi din sat, ca şi cei ai servitorilor de la fermă şi ai muncitorilor din împrejurimi, care şuşoteau zâmbind), ci uneori şi mamele lor care tricotau şi răsfoiau reviste de modă schimbând din vreme în vreme câte un cuvânt într-o franceză amestecată cu dialect spaniol; câteodată apărea şi câte un bărbat, îşi făcea de lucru, spunea o vorbă-două,

izbucnea un hohot de râs, şi omul pleca aşa cum venise, cu haina sub braţ, scotocind cu privirea crengile cele mai de sus ca să vadă pasărea cuibărită acolo. Mulţimea se împrăştie cu un hohot de râs o matroană părăsi în grabă trunchiul de care se rezemase ore întregi, exclamând – «Ia ascultaţi, stă acolo de două zile... Dacă-l apucă nevoile, parcă poţi să ştii?...»

„Dacă lucrurile s-ar fi oprit la episodul vânătorii de oameni, gemu, cu aceeaşi reţinere înverşunată în alb, cu vestă de alpaga şi cu panama, bătrânul Renaud (asta trebuie să se fi întâmplat nu în fierărie, ci, la ora lichiorului de anason, în camera argatului), poate aş fi văzut, în atitudinea nepotului meu, ca şi tată! lui de altfel (dar, fără îndoială, nu şi maică-sa; se zice că ea are sânge de ţigan, deci darul premoniţiunii).

nu începutul unei metamorfoze şi semnul unei săbii a lui Damocles agăţată deasupra capetelor noastre, ci un capriciu vulgar, alimentat de personalitatea unui copil mai autoritar decât alţii, de a se juca altfel. Dar tocmai că lucrurile nu s-au oprit aici; după o lună, adică în clipa când evenimentul începea să se estompeze, a urmat dispariţia crucii. Acum n-a mai fost cu putinţă nicio îndoială – ceea ce unii sau alţii dintre noi luasem drept nişte extravaganţe era dovada unui comportament adoptat în mod deliberat, a unei conduite care nici măcar nu se mai căuta pe sine, deoarece, de douăzeci de veacuri, generaţii de preoţi o puseseră la punct...»

Şi acum bătrânul privea, dincolo de ochii decoloraţi ai omului din faţă sau de cele două pahare de pe măsuţa de răchită împletită, sertarul larg deschis ai comodei din propria lui cameră, unde, în picioare, cu ochii pierduţi dincolo de tapet şi de clipa prezentă, îşi lăsa degetele să cotrobăie cu un gest devenit maşinal, pescuind la întâmplare un batic mâncat de molii, o camee şi doi cercei pe care până atunci refuzase să-i ofere nurorii lui, un şirag de mătănii de ametist legate cruciş cu un lănţişor de argint, o carte de rugăciuni cu foile răscoapte, pe a cărei

pagină de gardă era sigur că poate citi, dacă şi-ar fi dat osteneala, literele ascuţite, răsucite, aşternute cu cerneală acum pe jumătate ştearsă de o fată cu nume dintr-o altă vreme – Pauline-Alexandra Ferrier –, urmate de câteva date, naştere, botez, prima comuniune, cu scris şi cerneală identice, apoi un cuvânt şters atât de apăsat, încât hârtia se zgâriase şi, în sfârşit, o dată mai într-o parte, precedată de o cruce, ambele puse de o altă mână, cu altă cerneală – ca să nu mai pomenim de cutiuţa de santal acoperită cu sculpturi fine (o împletitură întreagă de zei purtând tiare, de elefanţi şi turnuri, parcă învălmăşite de vârtejul fiinţelor şi al lucrurilor) de pe fundul căruia alegea, dintre alte fotografii, grupul în sepia al siluetelor de o mie de ori contemplate cea a mamei snle şezând pe scaun, ţinând în braţe un copilaş şi, în picioare, rezemat uşor de spătarul scaunului, bărbatul, foarte înalt, cu ochi luminoşi, cu părul strălucindu-i ca o aureolă, nasul ca un cioc de vultur şi gura lacomă (când le arătase nepoţilor fotografia, Hubert II strigase «O, bunicule, dar domnul ăsta eşti tu! o; stătea acolo, capul îi tremura încetişor, ca şi cum camera ar fi fost prinsă de un ruliu care făcea să-i trosnească încheieturile şi-i subţia oasele, şi el ştia că, dacă are răbdare şi nimic nu intervine să rupă vraja, curând, în câteva minute, slaba căldură a arterelor lui, transmisă puţin câte puţin tuturor acestor fantome le va conferi până la urmă o viaţă efemeră – destul ca să-l smulgă de la Belle-Rive, din lumea ce începuse să se prăbuşească în jurul lui, ca să-l poarte dintr-o catastrofă pur şi simplu iminentă într-alta deja consumată, pe care întreaga viaţă se străduise mai puţin să o uite cât să-i înlăture efectele, construind un imperiu acolo unde n-ar fi trebuit să se înalţe decât ruine. Şi ea era acolo – tânăra pe care omul cu profil de viking o numea Sandra, precedată de foşnetul crinolinei şi roiul zumzăitor al întrebărilor («Oare se va hotărî el să-i recunoască? Poate, la urma urmei, are de gând să lase timpului grija de a decide!… Poate că, după toţi anii aceştia, timpul lucrează pentru mine şi ne va duce înaintea altarului…»); în câteva

clipe bărbatul pe care nici el, nici fraţii lui nu-l numeau *tată*, ci *domnule* avea să sune şi ei toţi i se vor arunca în braţe, iar el avea să-i ridice până la înălţimea feţei, apoi să-i lase jos, piuind ca nişte pui, pe parchetul din vestibul. Şi femeia, silueta fragilă îmbrăcată într-o cascadă de moaruri scânteietoare (cu pasărea de pe pălărie aşezată pieziş pe edificiul complicat al coafurii dar incapabilă să-i atenueze crisparea buzelor, nici cuta care, de la un timp, i se adâncea între sprâncene «îi iubeşte, e evident! E aici, la ora protocolară, ca să mă ducă la teatru!...») va striga «Mai încet. Victor! Ai să te şifonezi tot!...

Şi pe când fluxul imaginilor îl purta spre adâncuri neexplorate, gata să-i destăinuie secretul ce le rezuma (şi deci dădea naştere în mintea lui, aproape şi pe buze, întrebării «De ce?... De ce întoarcerea asta în Trecut, goana după umbrele mereu treze: de o parte mama şi fraţii mei, adică o listă a naufragiaţilor pe care îi credeam dispăruţi pentru totdeauna, iar de alta cel răspunzător, omul pe care, împotriva voinţei mele, eram dispus să-l recunosc drept tată, dacă prejudecăţile nu l-ar fi condamnat să se însoare cu o femeie din casta lui») mâna – răvăşind nimicurile care, de atâta răscolit, alcătuiau o grămăjoară eteroclită – simţea o *absenţă*; o făcea cu o clipă mai înainte ca mintea şi memoria să deseneze conturul obiectului rece, lustruit, cu marginile tăioase. Iar privirea confirmă îndată verdictul mâinii nu, obiectul nu era acolo.

Atunci bătrânul tot în picioare, în ciuda ruliului ce legăna camera, prin reflexul norilor alunecând pe ziduri, cu mâna tot vârâtă în sertar, dar acum nemişcată): «Nu cumva, din întâmplare, şi asta?... – cu o confirmare imediată, ţâşnind ca un fulger din adâncurile de unde răsăriseră adineauri Parisul şi celelalte umbre «Da. Nu poate fi decât asta, mi-aş pune mâna în foc!...» în aceeaşi seară, după cină, la ora când ştia că Geoffroy se strecoară în cameră să-se culce, urmărindu-l, apoi ajungându-l la capătul coridorului lung, înainte ca uşa sculptată să se

închidă în spatele copilului, fu în măsură să verifice obiectul se afla acolo, în locul unde cu câteva ore mai devreme îl aşezase intuiţia lui – enorm pe pieptul slab şi feciorelnic – o flacără somptuoasă, un stigmat sclipitor care, gonind tot sângele de sub pielea impuberă, o făcea să pară şi mai albă, inocentă, încât, după. un moment de inevitabilă fascinaţie, fu nevoit să-şi abată privirea, în vreme ce nepotul lui continua să se dezbrace, cu o privire de sfidare calmă în ochi, inspirată din siguranţa că încheiase un contract o dată pentru totdeauna (patima neclintită i se născuse nu din fermenţii sângelui, ci dintr-o zonă mai întunecată, dintr-o plasmă unde se scăldase înainte de a se naşte, înainte de a fi fost ales de către viaţă), ca şi cum rolurile s-ar fi inversat: copilul în largul lui, cu gesturi de adult care nu are de dat nimănui socoteală – neascunzându-şi nici goliciunea, nici monstruosul obiect de care aceasta era pironită – iar bătrânul, dimpotrivă, pătrunzând în cameră cu o risipă de precauţii, de justificări «Ce zici, băiete, de câtă vreme n-am mai venit să te învelesc la culcare?... îmbătrânesc, asta e!»), apoi pândind momentul când, o dată scoasă cămaşa, va vedea lucind la gât fulgerul auriu al lănţişorului – şi inima bătându-i ca unui licean în faţa iubitei goale...

Dar asta, urmă moş Deharo, nu era decât începutul; bătrânul era ros mai puţin de evenimentele ale căror roade nu ieşeau la iveală, cel puţin nu încă, şi mai mult de vitriolul ce-i curgea în vine, transmis dinainte de naştere de o mamă care ea însăşi cântase destul în întuneric ca să descopere într-o bună dimineaţă că a adus pe lume doar bastarzi şi pe care lucrul acesta o înnebunise («Nu!» striga mogâldeaţa de carne învinsă, îmbrăcată în haine de doliu, din fundul canapelei pentru siestă. «Luaţi-i din ochii mei, vă implor. Vedeţi bine că tot ce-mi aminteşte de omul ăsta mă ucide...»). Iar unchiul Nicolas închidea îndată uşa în nasul celor trei băieţi care plângeau, care se întrebau de ce sunt lăsaţi să moară de foame, de ce pierde ele rămân cu încăpăţânare trase peste ferestrele ele însele

condamnate, ca şi când de o săptămână casa devenise un mormânt. Şi astăzi, după şaptezeci şi cinci de ani, imaginea femeii, a panterei zvelte îmbrăcate în negru, a cărei faţă, atunci albă ca varul, nu mai alcătuia decât o cascadă de unghiuri, încremenea în viziunea aceluia care o înregistrase în copilărie şi care acum era un moşneag tremurând – nesigură, aproape imaterială, în dosul barajului de ziduri, de uşi, de draperii pe care le ridicase între ea şi lume şi dincolo de care copiii ei rămâneau părăsiţi, să-i asculte gemetele şi în curând strigătele) – drama pe care exilul în Algeria o deşteptase şi căreia, smuls pe neaşteptate din somnul îndelungat, el îi trăia ultimul act. «Într-adevăr, Manuel, gemea către argat, există în toate astea un înţeles care-mi scapă, lucrurile nu sunt limpezi…» Apoi, pe măsură ce adevărul ieşea la lumină: «Copilul ăsta mă sperie. Dovadă, după cum mi-am dat seama azi-noapte, în timpul insomniei, este faptul că, de când i-am descoperit crucea pe piept, am început să-l evit-.» Până în ziua când, obosit să se eschiveze de umbra lui, bătrânul Renaud a hotărât să o înfrunte – încât oricine din împrejurimi îl putea vedea (de la Hubert I, căruia îi abandonase treptat administrarea proprietăţii, până la cel mai umil dintre zilierii care se speteau pe vreun şantier) ţinându-se după nepotul lui, la vremea gustării, şi întrebându-l «Azi unde mă duci?» şi afundându-se cu el în pădure sau coborând către fluviu, sprijinit în baston, cu şuviţele de pe capul tremurător albe ca neaua, ieşind întruna de sub marginile panamalei, deşi încovoiat, foarte înalt, alături de copilul căruia propria lui siluetă, asemeni pânzei unei corăbii gata să se scufunde, îi sublinia mersul aerian, neînfricat, aplombul şi toate certitudinile care-l inspirau – cufundaţi amândoi într-o tăcere căreia îi răspundea ca un ecou tăcerea pădurii sau cea a câmpiilor ce-i vedeau trecând. Fiindcă la tăcerea copilului el nu putea răspunde decât tot prin tăcere – grea de întrebări pe care nu îndrăznea să le pună, cel puţin nu singurei fiinţe în stare să-i dea o explicaţie; «Nu vorbeşte! se sufoca în faţa

argatului impasibil. Nu-şi descleştează dinţii. Poţi să-mi spui de ce, Manuel? «Şi aici sau acolo, în camera ajunsă templu al insomniei, sub bougainvilicele de pe terasă, în faţa orizonturilor fermecate ale toamnei, tânăra înveşmântată în negru se ridică şi striga deodată: «Tatăl vostru ne-a părăsit! Sângele nostru nu era demn de isprăvile lui! Coroana va trece pe fruntea moştenitorului legal – nu pe a ta, fiule. Nu pe a ta!...» Striga şi da din picioare. Hohotea de plâns şi-şi lovea capul de pereţi – încât acum unchiul Nicolas venise să locuiască în casa lor «Trebuie să mă ajuţi, Renaud! Eşti mare de-acuma. Mama trebuie împiedicată să facă vreo prostie» – Iar copilul arunca o privire înspăimântată spre draperiile de catifea în dosul cărora dospeau otrăvurile femeii retrase în izolare. «Manuel, spunea moşneagul, acum ştiu tăcerea asta e o manevră – mijlocul cel mai simplu de a face tot trecutul să iasă din nou la suprafaţă. Numeşte-o mai curând o manieră de a dialoga amândoi

— Atât de limpede, încât, în orgoliul său, el îmi spune «Nu, eu, bunicule; nu eu te judec. Sunt numai instrumentul Lui, instrumentul dreptăţii Sale...4 «Şi bătrânul

— În gând, fireşte (cu toate că argatul, mereu la pândă sub carapacea impasibilităţii, era destul de isteţ ca să reconstituie replica pe care confidenţa o dezvăluise doar în parte) «Nevinovat, micuţule; iată ce-i răspund Judecătorului tău... Şi mai întâi, cu ce drept?... Şi-a dat El osteneala să se nască? Oare a început să strige, ca oricare dintre noi, când prima răsuflare i-a pătruns în plămâni? A fost oare smuls de lângă mama Lui când ea s-a baricadat în fundul unui apartament, cu ferestrele închise, cu perdelele trase, în veşmânt de doliu, ca să înceapă să urle, să spargă oglinzile, să-şi cresteze vinele?... Dacă s-ar fi născut din sânge de femeie, dacă ar fi cunoscut, de copil, a zecea parte din iadul ăsta, i-ar fi trebuit, ca şi altora, o compensaţie – care să-l despăgubească, să-i îngăduie să-şi recapete aplombul şi să-şi pironească sub tălpi pământul care părea că se smulge să scape ca un cal nărăvaş; după

una ca asta nu i-ar mai fi dat prin cap să se joace de-a Judecătorii… Aşa că, micuţule, du-te şi repetă-i *nevinovat /*…»

Până în ziua când, după patru-cinci ani, fu în măsură să-şi spună că descoperise – nu soluţia, fiindcă înainte de toate, în furia luptei cu îngerul, urmărise satisfacţia de a putea să strige «Atins!», altfel zis să-l oblige pe adolescent să deschidă gura, oricare ar fi fost verdictul ce cădea de pe buzele lui. De aceea, fără să mai aştepte, îşi traduse proiectul în viaţă. Fu convocat un arhitect, şi în luna următoare se turnă fundaţia capelei. Degeaba arhitectul obiecta că apropierea lacului, în extremitatea nordică a terasei, făcea ca lucrările să bată pasul pe loc – moşneagul nu voia să ştie zidurile trebuiau să fie gata pentru târnosire la un mai târziu de trei luni după începerea construcţiei, şi el îşi petrecea majoritatea timpului pe şantier, plimbându-se febril pe pământul jupuit, în echilibru instabil pe capătul bastonului, hărţuind lucrătorii şi făgăduindu-le prime ca să grăbească treaba. Astfel că după cinci luni clădirea îşi ridica silueta graţioasă pe malul întinderii de apă, cu portalul în formă de ogivă şi morişca de vânt împodobită cu un cocoş. Şi acum febra îi trecuse; oricine, la Belle-Rive, îşi dădea seama, fără să priceapă de ce – afară poate de bătrânul Deharo, care ştia în ce scop şi pentru cine fuseseră cărate pietrele şi cimentul şi avusese loc slujba de inaugurare. În curând putură fi văzuţi, de trei sau patru ori pe săptămână, urmărindu-l pe bătrânul Renaud în direcţia capelei; alcătuiau o procesiune de-a lungul pilaştrilor terasei, apoi sub sălciile plângătoare de pe malul lacului, răvăşite de vântul nopţii, uitându-se unde calcă, de teamă să nu cadă în apă, cu felinarul ce le clătina umbrele prin ploaie, purtând pe umeri pelerine şi o plictiseală împovărătoare, iar strămoşul învântea în broască cheia sanctuarului şi aprindea lumina electrică. Zidurile albe, fără podoabe, îi primeau, în vreme ce moşneagul aprindea luminări ca să creeze atmosfera, după care se oprea în dreapta altarului, cu bastonul rezemat de

perna de rugăciuni şi şoptea cu vocea lui gravă, în chip de exordiu: «Doamne, cu umilinţă venim să aşezăm la picioarele tale faptele noastre de peste zi…» Şi dacă ajunseseră până aici o făcuseră în silă, fiindcă bătrânul Renaud, ca să-l oblige pe Hubert I la ceea ce acesta numea «maimuţăreli de pe lumea cealaltă», trebuise să pună pe tapet tradiţia strămoşilor, necesitatea de a avea o religie dacă voia să se proclame moştenitorul lui.

Şi, la ora cuvenită, lucrul se petrecu – nu în seara întoarcerii lui Geoffroy după eclipsa trimestrului şcolar, ci peste două-trei zile, cât îi trebui noului-venit să se aclimatizeze cu o fantezie care în ochii lui nu părea deloc astfel, dat fiind că mama îl prevenise, scriindu-i la liceul Lamoriciere. «Doamne, îl surprinse pe bunicul rostind, robul Tău te imploră să-i dai un semn, oricare, numai să-i aducă o certitudine cât de mică – şi prin orice mesager…» – cuvinte ieşite, împotriva oricărei aşteptări, din adâncuri până atunci închise ca nişte temniţe şi care se continuară îndată cu altele, smulse cu un fel de răget înăbuşit (acum bătrânul îşi ridica şuviţele de păr spre flacăra lumânărilor, cu fruntea scăldată de sudoare şi ochii ieşiţi din orbite): «Doamne… Poate nu e de ajuns căinţa… Poate trebuie să şi îndrept ceva…» Apoi adolescentul îşi văzu bunicul prăbuşindu-se pe perna de rugăciuni şi continuând să gâfâie, cu profilul deodată subţiat, cu pielea pergamentoasă, privind întruna la nepotul lui, cu un aer căruia era greu să-i atribui un înţeles (te puteai întreba dacă nu îl acuză – şi pentru ce? –, dacă nu îl imploră sau mai curând dacă nu-l scrutează cu ochi de drogat care ştie că n-are decât să întindă mâna după seringa salvatoare, aducătoare a uitării), până ce fu în măsură să înţeleagă vorbele ce se înghesuiau pe buzele bătrânului: «Haide, Geoffroy!… E rândul tău!…»

Atunci adolescentul vorbi. Da, vorbi şi toţi – ţinându-şi respiraţia care, eliberată, avea să degenereze în furtună – îi auziră cuvintele; şi lucrul se întâmplă îndată după ce-şi terminase peroraţia, la ieşirea din capelă, în vreme ce

bătrânul rămăsese înăuntru să stingă luminările; Hubert I, nepăsător la ploaie şi noroi, se repezi la fiul său mai mare, îl apucă de gât, cu mina ridicată să-l lovească, şi lătră: «De când, ai?… De când?…» La care mama, scâncind ca de obicei «Nu-l bate, te implor! N-a avut intenţii rele…» Şi din nou vocea tatălui, răguşită de arţag: «Şi pentru ce, pentru cine?… o naţie bună să cultive numai pietre şi pir!…» gâfâind acum sub ochii mezinilor care îşi ajunseseră din urmă părinţii şi fratele mai mare, cu felinarul de vânt legănat în mână de vijelie şi făcând să danseze umbrele şi luminile înecate de ploaie «O bombă!… O bombă în propria mea casă… Şi eu am legănat-o la piept, ca un imbecil!…» Până ce, la urmă, bătrânul Renaud (stinsese luminările şi, după ce încuiase cu grijă uşa, apăruse aici, cu bastonul înfipt în mijlocul cercului format de ceilalţi: «Trădătorule! … Ia mai zi o dată, cu voce tare, ca să te auzim bine…» După care tatăl, neputând să-şi mai roadă multă vreme frâul «Şi de ce nu?… *Trădător*? Perfect! Stau mărturie frate-său şi soră-sa, deposedaţi înainte de-a avea vreme să-şi închidă sicriul…» Iar bătrânul Renaud, apoplectic, sărind ca un arc, cu bastonul ridicat deasupra capetelor lor: «Vă interzic, auziţi?… vă interzic… Sunteţi aici în casa mea! Pământul ăsta e al meu… Aşteptaţi până am să…» în timp ce propriul lui fiu continua, spumegând: «Ştim, pământul e al tău… De parcă n-am fi plătit ca să fie al nostru…

— Nu aici! Linişte!… Am spus… Am spus…» Acelaşi gâfâit, tot mai stins, pe măsură ce moşneagul îşi dădea seama că fiul său, invers decât el, era departe de a-şi fi epuizat rezervele de violenţă). Şi mama gemea, frângându-şi mâinile: «Pentru numele lui Dumnezeu… Tată! Hubert… Gândiţi-vă la copii!…» Şi peste vâltorile anonime ale furtunii, vocea lui Hubert I se ridica mereu, densă şi viguroasă ca o spadă «încă n-ai obosit!… Centenar sau aproape…

Ar fi de ajuns o nimica toată… Oricine, un copil din leagăn… Cale liberă, drepturile redobândite, pentru că, în cele din urmă, mă întreb dacă, în privinţa pădurii, o să vă

opriţi aici, dumneata şi băiatul ăsta, trădătorul ăsta al propriei naţii, al propriei familii, al fratelui şi al surorii lui, am curajul s-o strig din toate puterile, da, da!…»

Dacă datăm aceste cuvinte, au existat un *înainte* şi un *după* – mai puţin în sensul că Hubert I (înţelegând că şi-a dărâmat toate punţile şi că – hotărât să se bată pentru a abroga ultimele dorinţe ale bătrânului, atunci când notarul va deschide testamentul, la moartea acestuia – de aici înainte se simţea dezlegat) a putut da curs liber hărţuielii şi sarcasmelor şi mai mult prin faptul că discursul lui nu a încetat să trezească ecouri în capul lui Hubert II, adică în efigia întinerită a lui însuşi, a tuturor viciilor şi violenţelor pe care el nu va avea timpul să le ducă până la capăt fiindcă propria lui viaţă va fi retezată peste doi sau trei ani de mâna unui arendaş căruia şi unul şi celălalt (cei doi Hubert) îi pătaseră onoarea. Deoarece adolescentul (dar nu era el oare un copil întârziat, de vreme ce repeta fiecare clasă a cursului complementar de la şcoala din sat şi se punea serios problema să fie retras la fermă, unde avea să se simtă mai în largul său sub nuiaua lui moş Deharo?) începu de atunci să se gândească «Tata a zis, Oricine, un copil din leagăn…» Sau mai degrabă nu, nu se gândi, cel puţin nu încă; gândul veni de la sine să bată din aripi de pâslă, ca un liliac într-o noapte de toamnă, lângă ţeasta lui care îi răspunse ea un ecou, în clipa când se aştepta cel mai puţin, în clasă, unde se chinuia cu o problemă de aritmetică, sau acasă, când străbătea călare câmpia. Era nevoie de oarecare timp pentru ca ideea, care nu era încă a lui, să sfârşească prin a i se impune şi a căpăta aspectul obişnuit al unei ispite. Şi când lucrul se petrecu, adolescentul fu din ce în ce mai puţin în stare să păstreze pentru el gândul care nu înceta să-l sâcâie, dar auditoriul lui se limita la Francis, tovarăşul de joacă dintotdeauna, pe care până acum îl tratase ca pe un egal, amândoi disputându-şi rolul de leneş al şcolii (până la urmă Hubert II întrecându-l în mod detaşat pe Francis), jucându-şi la zaruri fetele din împrejurimi, ceea ce

menţinea între ei raporturi de iluzorie egalitate, deoarece, şi moş Deharo era plătit ca s-o ştie, unul era doar fiul unic al unui argat, iar celălalt moştenitorul prezumtiv al moşiei. Se dădea pe mâna lui Francis, comenta la adresa mea moş Deharo, şi numai a lui, poate fiindcă ideea îi clocise destul în minte ca să-l îndemne să se teamă, să limiteze numărul de capete în care îşi răspândea ecourile. De ce? Pentru că ignora că într-o zi se va fi întărâtat destul de mult încât ideea să se prefacă într-un proiect şi că evenimentele (războiul care se întinsese pe nesimţite, omorurile, incendierea fermelor, represaliile care în cele din urmă strângeau laţul în jurul regiunii până atunci cruţate) îl vor împinge să pună proiectul în execuţie. Vorbea deci, fără să pară că dă importanţă celor spuse, ca şi cum ar fi fost lucrul cel mai puţin însemnat pentru el (Francis vedea bine că în aceeaşi clipă atenţia îi era îndreptată spre biciul a cărui codirişcă o repara sau spre calul pe care îl înşeua): «îţi închipui tot plumbul care se pierde în fiece zi în războiul ăsta împuţit! Şi câţi tipi care crapă fără să ştie de ce – băieţi născuţi dincolo de apă şi de care nu-i pasă nimănui. Şi se mai zice că oamenii buni mor de tineri. În orice caz, e limpede că tot plumbul ăsta n-a fost topit pentru bătrânii încăpăţânaţi!…»

Şi satul avu parte de primul mort. Deşi nu trecuse de douăzeci de ani, oamenii nu se alarmară peste măsură, fiindcă tânărul purta uniformă, şi moartea nu părea să fi greşit adresa. Se mărginiră să plângă, să ia parte cu toţii la înmormântare, să depună buchete şi jerbe de flori la picioarele sicriului învelit cu pânză tricoloră şi să prezinte condoleanţe părinţilor ce stăteau în ploaie la ieşirea din cimitir – doi băcani pe care generaţia precedentă îi văzuse într-o dimineaţă debarcând în sat cu economiile lor. Apoi moartea cosi o a doua victimă, şi de data asta deveni evident că loveşte pe oricine – un argat de origine italiană – şi că în locul lui l-ar fi doborât cu plăcere pe primar, pe fierar sau pe oricare dintre ei, poate pe soţia sau copiii lor. Şi în seara înmormântării Francis nu se putu împiedica să-i

raporteze lui moş Deharo reflecţiile la care se deda tovarăşul lui pe drumul ce ducea de la cimitir la Saint-Roch: «Da. L-au ucis, şi pe deasupra curat, după cât se pare, un singur glonte a ajuns. Şi l-au găsit în livadă, doar cu o găurică în cap, aplecat peste poartă, cu mâinile în faţă, parcă vomita…» Vorbise fără să privească la Francis, cu ochii la norii de deasupra piscurilor celor mai înalte, ca şi când şi-ar fi citit propriul destin în colţul albastru ce se lărgea între marginile incendiate ale norilor. Şi adăugase «Abia dacă a curs puţin sânge… Măcar de s-ar petrece lucrurile de fiecare dată la fel de simplu… la fel de curat…»

Dar destinul avea să-şi aştepte sorocul înainte de a lovi, adică încă vreo câţiva ani, iar pentru adolescent intervalul va fi umplut de o interminabilă alergare de-a lungul unui drum jalonat nu numai de riturile anotimpurilor proprii lucrării pământului, nu numai de izbitura regulată a potcoavelor calului ce-l ducea în galop de la un capăt la altul al moşiei, în vreme ce cadenţa implacabilă făcea să i se nască în cap un soi de cântec sălbatic: «Toate astea-ntr-o bună zi ale mele… nici vorbă să abandonez… mai degrabă crăp…», ci şi de răpăitul sarcastic al pistolului-mitralieră, de moartea care acum spulbera fără răgaz liniştea oamenilor, ca şi cum se străduia să-i dovedească fragilitatea moştenirii, rânjind: «Nu, toate astea ale mele, numai ale mele – în afară, fireşte, de cele câteva lopeţi de pământ ce vor servi să ascundă celor vii membrele tale descompuse!

Aşadar Timpul trecu, pe ocolite, întârzie în interminabile meandre. Era epoca lungului, mincinosului răgaz ceva, în angrenajul zilelor părea că îl iartă. De o parte era recolta de morţi (concentraţi ce păzeau fermele, colonişti, arendaşi, servitori şi mai cu seamă felahi cosiţi, culeşi sau arşi) şi de alta recolta de fete, de femei, slujnice, prinţese de bazar, tot ce, de aproape sau de departe, afişa coamă, şolduri şi piept. Iar recolta morţilor o chema pe aceea a fetelor, ca şi cum viaţa, cuprinsă de panică în

strânsoarea cleştelui care o strangula, hotărâse să-şi arunce sămânţa spre stele, să supravieţuiască *ce*. orice preţ, în tresăririle agoniei. Ceva din adâncul lui îşi dădea seama că se metamorfozează în animal, dar nu bănuia că moartea *A* aţâţă ca pe alţii plăcerea. Ochiul diamantin al morţii înfipt în carnea lui era acela care înnebunea femeile, făcute ele însele să alerge fără sfârşit după lucruri efemere şi făcând dragoste nu atât cu oasele, arterele, bărbăţia lui, cât cu principiul care-şi alesese domiciliu în el, cu splendorile şi cu atracţia zeului care-i transfigura privirea şi, o dată sfârşită transa, le abandona, zdrobite, golite ca nişte meduze pe un ţărm plin de pietre. Cât despre el, în maelstromul de plete, horcăieli şi salivă ce trecea peste sine, nu găsea nimic de care să se agaţe – nimic care să stea mărturie unei identităţi sau unei prezenţe, fiindcă toate acele femeiuşti (burgezhe ghiftuite, fecioare întârziate, mironosiţe de agheasmatar, slujnice bune de răsturnat pe sub tufişuri), din clipa când le strângea în menghina picioarelor încetau să mai fie ele însele, pierzându-se într-un noroi uniform, un mâl anonim, servind doar să-i primească urma; se goleau de ele ca să-şi reflecte imaginea lui sau mai curând pe aceea a morţii care locuia în el. În definitiv, cu moartea făcea el dragoste – şi nu ştia, nu el o ştia, ci ochiul montat în carnea lui aprinsă, aşchia care îl informa despre mişcările propriului corp, comunicându-i printr-o durere îndepărtată sentimentul că e în viaţă, că evenimentele îşi derulează contururile mohorâte în faţa pupilelor lui halucinate sau a organelor agitate de o hulă subterană.

Acel moment fu ales de moarte ca să-i elimine tatăl, adică fiinţa de care era legat printr-o rădăcină comună – nu obişnuita filiaţie de sânge ce făcea din ei, sub aspect fizic şi moral, două replici gemene ale aceluiaşi principiu generator (natura străduindu-se din răsputeri să reproducă într-unul formele, mersul, felul de a vorbi ale celuilalt, în asemenea măsură încât, de departe, chiar un ochi avizat îi putea confunda, lăsând deoparte gusturile

care îi împingeau spre aceleaşi femei, îi rostogoleau în prăbuşirea aceluiaşi dezmăţ, a aceleiaşi rătăciri de câini în călduri), ci o înrudire mai îndepărtată şi mai obscură – fiece fibră a lor ştiind că trupul căruia îi serveşte drept ţesătură alcătuieşte un bloc unic, indestructibil, în ciuda celor două voinţe, a celor două libertăţi. Moartea îl culese pe Hubert I, şi ceva din străfundul lui Hubert II se simţi amputat pe jumătate – nu suprafaţa pe care el o prezenta oamenilor şi lucrurilor, ci acel ceva ascuns privirilor şi exprimând fiinţa obscură. Iată de ce, fără îndoială, nu vărsă nicio lacrimă. Se mulţumi să-şi treacă în revistă poziţia, adică, după ce pierduse mai mult decât un picior sau un ochi, să afle ce-i mai rămânea de făcut ca să păstreze restul. Îşi zise «Bine. Eu, nu el am avut întâlnire cu femeia aceea. Prin urmare eu în locul lui ar fi trebuit să aud cum mi se închide sicriul deasupra capului.»

Şi, pe când jandarmii aduceau la Belle-Rive cadavrul tatălui «A plătit pentru mine. Cineva sau Ceva a vrut să mă cruţe. De ce, de ce?...» Apoi, în vreme ce-l aducea pe Geoffroy din tabăra de la Belle-Rive (dincolo de volan se succedau lanurile răvăşite de furtună, eucalipţii răsuciţi de hulă), timp de o clipă ideea trâmbiţă, suverană – făcându-l să deschidă gura şi cât pe-aci să-i dea glas, uitând aproape că, de alături, fratele lui i-ar fi auzit cuvintele «între pământul ăsta şi mine, nu mai e acum decât bătrânul bun de nimic. Ce vârstă poate avea la ora actuală?... – şi se puse pe socotit, pe evaluat, pe cântărit ce putea consimţi să primească moartea de la bătrânul Renaud în materie de amânare.

Şi pe durata priveghiului urmări nu atât trupul tatălui său odihnind, în costumul lui albastru-închis, între luminările de la căpătâi, cât chipul metalic, trufaş, impenetrabil al bunicului – un chip ce împietrise ca să nu destăinuie ora propriei morţi şi care, agăţat peste cadavrul fiului său, părea că le aruncă supravieţuitorilor o ultimă sfidare.

Dar, intrate pe un făgaş atât de propice, lucrurile, în

mod necesar, n-aveau să se oprească aici; noutatea ajunse la Belle-Rive înainte ca asupra înmormântării să fi căzut cortina. Sau, mai degrabă, aflară despre eveniment abia când Hubert, singurul în prezent cu numele acesta, se duse în tabără, chemat de căpitanul Mercier, adică di a ce rămase o vreme să rumege faptele, aşezat la biroul comandantului de tabără şi, mai târziu, în îgurătatea hodoroagei care-l ducea înapoi la moşie, şi. iţind din nou cum lumea se clatină, cum i se oferă perspective atât de multe, am de încurcate încât, sub impactul evenimentului, nu ştia încă foarte clar alegerea făcută de soartă pentru el. De data asta ideea îi galopă zadarnic prin cap, nu-l acapară decât peste vreo zece zile, după vizita la spitalul de psihiatrie de la Sidi-Chami, răstimp în care – dementa trecătoare a lui Geoffroy estompându-se încetul cu încetul – el avu răgazul să-şi dea seama că, părăsindu-l, tatăl lui îl amputase de jumătate din sine însuşi şi în care străbătu (în două sau trei zile aproape întregi) câmpul şi pădurea, călărind pe deşelate, ţipând, fără o lacrimă, fără să rostească toată vremea un singur cuvânt – lacrimile şi vorbele revenindu-i doar când durerea va fi început să i se atenueze.

Aşadar se duse la Oran împreună cu mama lui, delegat de restul familiei să stea lângă bolnav, împins mai puţin de compasiune şi mai mult de nevoia de a sluji drept şofer femeii aşezate pe scaunul din dreapta şi ale cărei sforăituri, din timp în timp, semnalau plânsete, şi încă mai tare dintr-o curiozitate căreia nu era în stare să-i ghicească motivele şi care pusese stăpânire pe el fără voia lui. De la Oran, merseră la Sidi-Chami şi li se îngădui, câteva clipe, să-l vadă pe Geoffroy, legat în cămaşa de forţă, inert, fără o privire la adresa lor, deşi avea ochii larg deschişi şi fixa peretele din faţă – doi cărbuni pe cale să se stingă pe chipul alb plin de zgârieturi. Iar după întoarcerea la Belle-Rive, furtuna se năpusti asupra lui, pădurea şi câmpia inundată îi înregistrară, zi şi noapte, urletele (ceea ce, printre cei apropiaţi, dădu naştere iluziilor, bătrânul

Renaud mărturisindu-i lui moş Deharo «La dracu', dacă-mi închipuiam că-şi iubeşte fratele chiar atât!…», dar fără să-l înşele pe bătrânul pirat, care adulmeca sub aceste ţipete, sub galopul calului gonit nebuneşte prin hârtoape, motive mai ascunse), astfel încât, durerea lovindu-l acum cu intermitenţă, îşi putu da seama de existenţa ei – vestală însărcinată să întreţină focul şovăielnic al familiei, prezentă ca din necesitate în momentul precis când destinul, lovind de două ori la rând, părea să anunţe o inepuizabilă serie de şocuri, investită cu rolul de înlocuitor, de cârjă a cărei existenţă preceda utilizarea, ca şi cum încetişor, sălbatic, i-ar fi propus: – «Dacă te laşi în voia mea, sunt şanse ca, din tocmeală în tocmeală, să fiu în stare într-o zi să umplu golul şi chiar, în cele din urmă, să te fac să uiţi partea din tine care a dispărut prin amputare».

Aşa se face că Gisèle se institui în mentor al lui, tăcând cea mai mare parte a timpului, dar mereu acolo când el avea nevoie de o prezenţă, de un ajutor, scoţându-i cizmele când se întorcea de la câmp, turnând apă fierbinte în ligheanul unde-şi spăla picioarele, curăţindu-l, masându-l, periindu-i părul, însoţindu-l seara până la patul unde-l abandona după ce parfumase cearşafurile – patul unde ziua, între două şederi în bibliotecă sau la bucătării, venea să descifreze povestea de dragoste care, deşi existentă, nu avea să se înfăptuiască niciodată; amândoi, frate şi soră alcătuind nu două efigii suplimentare ale aceluiaşi principiu (precum tatăl şi fiul înainte ca o încărcătură dublă de alice să fi despărţit o jumătate de cealaltă), ei o celulă unică unde se combinau, formulă cu formulă, două principii diferite, ca să nu spunem antagonice; unul pe măsură ce Timpul trecea, şi deci potrivirea se făcea mai strâns, însărcinat să domine, iar celălalt să execute, astfel că ea nu avea niciodată permisiunea să-i pretindă, iar el permisiunea să-i refuze. (Într-o zi, găsi în cameră un pat de campanie şi acceptă fără discuţie ca ea să-i vegheze somnul, tot aşa cum acceptase ca, atunci când avea chef,

ea să încalece şi să străbată moşia alături de el.) Aşa încât, atunci când ea îi spuse pentru prima oară: «De fapt, toate astea sunt ale noastre. Chiar dacă suntem doar subordonaţii lui, nu el administrează pământul; e prea bătrân pentru aşa ceva…» şi când adăugă: «Cât despre celălalt, el nu mai are dreptul legal să-şi spună părerea, fiindcă e nebun – şi chiar dacă nu e cu adevărat, sau nebunia lui a fost trecătoare, în faţa legii îndoiala poate fi oricând folosită…», îşi dădu seama că tot ce auzea formulat atât de limpede de sora lui era în fapt ecoul unei voci din străfunduri, care încercase să-i repete şi lui aceleaşi cuvinte după vizita la spitalul din Sidi-Chami. Ceea ce explică lunga suită de hărţuieli, abia simţite sub epiderma zilelor, uneori străbătută de izbucniri şi care avea să se termine cu moartea bunicului, şi poate nici măcar aşa, fiindcă, la urma urmei, această moarte nu va ajunge să pună capăt patimilor hrănite cu sângele a şapte-opt ani de război – în orice caz, în răstimpul cuprins între recluziunea lui Geoffroy (o vreme la spitalul psihiatric din Sidi-Chami, o vreme într-un sanatoriu undeva, în Franţa, cu ziduri destul de înalte şi infirmieri destul de vigilenţi încât să-şi ia gândul de la evadare) şi 2 iulie 1962, data proclamării Independenţei şi a înmormântării bătrânului Renaud, toţi patru (mama, bunicul şi cei doi copii) au clocit în aceeaşi zeamă a poftelor de stăpânire ce fermentau şi uneori avortau în mod subtil, în urma vreunei reflecţii a strămoşului al cărui ac îi înţepa ori de câte ori ceilalţi îl tratau cu duhul blândeţii – până ce bătrânul începu serios să-şi piardă nu vigilenţa, ci puterile fizice, care îi îngăduiau să se orienteze corect; încât, deodată mai puţin redutabil, apăru în ochii lui Hubert II ca o rămăşiţă şubrezită a trupului altă dată alert până la insolenţă şi a cărui greşeală era aceea că supravieţuise cu zece ani mai mult decât trebuia, iar nepotul, în aparenţă cuprins de bunătate şi înlocuindu-l pe Geoffroy, îl determină să-şi reia plimbările din fiecare după-amiază, când îl însoţea: pe aceeaşi cărare peste câmp, până la pinul înclinat, unde şedeau amândoi

vreun sfert de oră, într-o poiană aleasă, de o întreagă eternitate, nu de către ucigaş, ci de destinul în mâinile căruia toate meandrele, toate ocolişurile făcute de oameni se apropiau de punctul determinat, într-o inexorabilă linie dreaptă.

Numai că, înainte de a ajunge aici, trebuia să epuizeze secundă cu secundă, lenta perfuzie a Timpului, aşteptările unei distilări interminabile care cuprindeau, seara, consilii de familie unde se juca soarta lui Geoffroy: «Sunteţi liberi să-l expediaţi la azilul ăla din Franţa, mormăia bătrânul Renaud. Ştiţi că nu mă pot împotrivi. Şi mai ştiţi că, dacă ar fi să internăm pe cineva din familie, nu el ar trebui să fie, ci alţii…» La care nepoata riposta: «Cum poţi spune una ca asta?… Casa de odihnă ne costă şi ochii din cap, şi dacă se speteşte cineva cu moşia, acela nu eşti dumneata, care te mulţumeşti doar să te aşezi la masă şi în pat…» – în timpul potopului de insulte, mama îşi frângea mâinile, cu ochii sticloşi, cu părul lăsat peste spătarul scaunului, cu un început de agitaţie convulsivă care o făcea să-şi ofere gâtul parcă unui măcelar apoi nările i se dilatau şi se strângeau într-o serie de spasme, înainte ca primele gemete să-i urce spre buze şi primele lacrimi să ţâşnească de după perdeaua deasă a genelor scandalos rimelate (nu-i mai rămânea decât să fugă, să fugă, nu spre ghicitul în cărţi, pe care nu-I mai încarca de când anumite figuri se încăpăţânau să-i revină – chinuindu-se cu întrebări şi refuzând la început să înregistreze răspunsurile: «Cine?… Şi de către cine, Dumnezeule?… Imposibil! Imposibil!… şi mereu, la fiecare şedinţă, aceleaşi cărţi, acelaşi verdict, acelaşi refuz de a accepta, până când în cele din urmă intrase la bănuieli «Şi dacă tocmai cărţile., încetul cu încetul, au să provoace destinul? …» –, ci spre sticla de coniac care, din exil în exil, ca şi cum femeia ar fi ţinut să păstreze faţă de copii un rest de respectabilitate, eşuase în cele din urmă în culcuşul pechinezului).

Şi nu numai consiliile de familie, sau ceea ce le ţinea

locul, ci şi hărţuiala nesiguranţei grenadele care explodau pe terasa cafenelelor, convoaiele ce cădeau în ambuscade, fără a mai socoti hazardurile jocului politic, ţara inundată de aurul necesar întreţinerii armatei de ocupaţie, oarşele umflându-se de construcţii gigantice, toate macaralele aplecate peste carcasele de beton şi ridicându-se spre cerul nehotărât ca pentru a confirma fragilitatea cărămizii şi a cimentului, în vreme ce întrebările se preschimbau în certitudini, oamenii nemaispunând «Ei bine, tara asta e sortită să rămână franceză în vecii vecilor!…» ci, unii «încă vreo câteva mii de morţi, şi ceea ce ne revenea de drept ne va aparţine!», iar alţii «Fiindcă suntem trădaţi, nouă ne revine sarcina să ne batem ca să păstrăm pământurile unde ne-am născut…» * Incit pentru frate şi soră venise vremea profeţiilor – fiindcă destinul ţării şi, odată cu el, acela al particularilor, se putea citi pe pagina întâi a ziarelor inevitabile valuri de speranţă, urmate de inevi-

* Aluzie la punctul de vedere al coloniştilor fanatici, cei care aveau să acţioneze în organizaţii teroriste de tipul O AS.

stabile refluxuri, oamenii schimbând, în răstimp ce câteva ore, spaima pe certitudini ciobite, pe entuziasma nebuneşti, o ciclotimie care avea să ducă, peste câteva luni, la panică, la demenţa exodului, la oraşe şi sate abandonate, animale azvârlite în stradă, un întreg popor de furnici înnebunit de distrugerea furnicarului, refugiat în jurul aeroporturilor, sub acoperişurile de sticlă supraîncălzite ale gărilor, înghesuit, cu valize burduşite în grabă, în maşini încinse, sub soarele de iulie, sortite să fie vândute, pe o îmbucătură de pâine, acelora dintre ei care vor fi avut destul curaj ca să înfrunte hazardurile independenţei şi aveau să le revândă, cu beneficii, algerienilor – pe când în oraşul pustiu liniştea punea stăpânire pe zidurile înalte, cu storuri coborâte, cu lenta şi indiscreta gravitate a ultimelor limbi de foc care continuau să devoreze ruinele clădirilor publice şi particulare, aici o prăvălie de vândut făină, colo o instituţie municipală prin ale cărei uşi sfărâmate şi ferestre sparte ieşeau în valuri,

purtate de vânt, hârtii confidenţiale, documente cu antet, de-a lungul bulevardelor unde zburau păsări eliberate din colivii, sticleţi, bengali, canari şi cardinali abandonaţi pisicilor revenite la sălbăticie, dincolo norii de funingine de la rezervoarele de petrol din port, de la ciuperca uriaşă care ore şi zile în şir, ca o umbrelă apocaliptică, întunecase lumina soarelui, cu flăcări depăşind cincizeci de metri.

Şi avalanşa avea să treacă peste Belle-Rive, peste fratele şi sora care nu încetau să prorocească (să-şi împărtăşească, noaptea, în camera pe care o împărţeau, ca şi ziua, când călăreau împreună, temerile şi presentimentele). Şi veni ziua când Hubert (sau Gisèle), în faţa lucrătorilor ce consolidau zidul terasei, în faţa grădinarilor ce tundeau bougainvilleele, în faţa ciorchinilor de struguri ce se pârguiau, se întrebară în cele din urmă «Şi dacă asemenea lucruri nu vor mai avea niciun viitor?… Dacă valurile vor duce cu ele până şi asta, nu viaţa, care nu e mare lucru, ci dorinţa de a trăi – lăsând în loc un nimic absolut pe care nu stă în puterea noastră să ni-l imaginăm?…» Şi îndată «Dacă soluţia ar fi să vindem cât încă e timp? De ce nu un asemenea brânci, o lovitură sub centură, ca să le arătăm acestor *întâmplări* că mai suntem stăpâni şi că putem face tot ce poftim?…», cântărind o astfel de ieşire (pedepsirea pământului, a animalelor şi a oamenilor şi umplerea liniştită a buzunarelor) nu fiecare în singurătatea lui, ci laolaltă, cu voce tare, văzând cum se apropie clipa cinci problema va trebui pusă pe tapet într-un consiliu de familie şi când îl vor ataca frontal pe bătrânul Renaud. Şi veni martie 1962, fu semnat acordul de la Evian, după care năvăli un nou val de speranţă – O.A.S.-ul refuza să abandoneze partida însă proceda astfel fiindcă era un fel de chintesenţă a spaimei şi nu o tentativă de reîncadrare, nu o instituţie potrivită să regularizeze viaţa oamenilor pe care frica îi reducea la un soi de drojdie nevertebrată (nimic; câţiva generali a căror fiinţă obscură îşi închipuia că disperarea poate fi sinonimă cu o filosofie politică şi în coada lor un stat major şi nişte trupe

plămădite în oportunism pe termen scurt şi în spirit de jaf – cu un ochi la castanele ce trebuiau scoase din foc sau mai curând ia prăbuşirea unui imperiu – şi pe când alţii, pe un alt continent, acoperindu-şi capul cu măşti, dădeau foc unor cruci, ei amorsau bombe ale căror explozii ritmau, de la un capăt la altul al oraşelor, ultimele gesturi ale compatrioţilor lor încă toleraţi; în ultimă instanţă, un sindicat al crimei, unde se angajau toţi doritorii şi se vindeau arme destinate să ucidă menajerele şi muncitorii algerieni ce se duceau în cartierele europene ca să-şi câştige pâinea). Deci o nouă flacără de speranţă îi arse pe frate şi pe soră, în ciuda tendinţei lor fireşti de a nu se bizui decât pe ei înşişi. Apoi, treptat, aveau să deschidă ochii şi îi cuprinse regretul că n-au vândut cu luni în urmă (că n-au ascultat mai devreme glasul de animal înnebunit care le striga să vâna A); fiindcă acum cine ar mai fi vrut să cumpere, în afară de o mână de aventurieri, europeni neruşinaţi, în combinaţie cu baronii locali din A.L. N? – şi unul, şi celălalt spunându-şi «Trebuie să se întâmple, de pe o zi pe alta… * şi dezmeticindu-se: «Ca şi cum asta ar fi în puterea noastră… Doamne, Dumnezeule, ce l-a împiedicat să crape acum doi-trei ani?…», apoi, pe măsură ce zilele treceau şi armele maquis-ului se prefăceau că tac (şi când în oraşe explodau, ca prin compensaţie, bombele puse de

O.A.S.) Dacă măcar lucrul acela s-ar fi întâmplat *ca* binişorul ia nouăzeci de ani în loc de nouăzeci şi cinci…» – fiindcă lucrul acela venise, în ciuda aparentelor ezitări ale conştiinţei, sau mai curând a drojdiei subţiri care, în tălăzuirile furtunii, nu încetase niciodată să se lipească de soartă; lucrul era aici, prin toate meandrele care aveau să-l ducă pe căi ocolite până la poiana unde, în sfârşit, se va îndeplini. Le rămânea, mai întâi, să ia hotărârea; să-l abordeze pe bunic cu frumosul, ca să-i lase (să-şi lase lor înşile) toate şansele, decişi să cheltuie comori de convingere ca să-l determine nu să închine steagul, ci să li se alăture, să abdice o dată pentru totdeauna în faţa temeiniciei argumentelor lor. Şi înfruntarea avu loc, la

timpul potrivit, după cină, în bibliotecă (trosnetul înăbuşit al lemnăriei care încadrează vitrinele în spatele cărora străluceşte aurul vigilent al titlurilor pe legăturile din piele, scaunele adânci, de o parte şi de alta a căminului – şi alcoolul care e încălzit înainte de a fi lipăit puţin câte puţin, o pipă ce nu se va aprinde, din pricina vârstei şi pe care el se va mulţumi să o mângâie, aşa încât contactul cu ea să trezească amintirile; mama care tricotează ţinând pe genunchi pechinezul atent, gata să mârâie; fără a fi uitat pe bătrânul Deharo care, de la plecarea lui François în armată, asistă la toate întrunirile de seară «pentru că, spunea strămoşul, a ştiut să se arate servitor bun şi credincios şi să mă întovărăşească toată viaţa, până în pragul mormântului», din tablou nu lipseşte nimic care să nu se potrivească decorului şi personajelor, cu excepţia celor absenţi, o reproducere a ceea ce putea fi înainte să fi răsunat prima explozie a războiului). Şi, încetişor «Tată, trebuie să vindem. Să vindem, dacă mai poate fi vândut; e glasul raţiunii, nu a nu ştiu cărei furii de a poseda, fiindcă tot ce vom mai avea va fi o amărâtă de memorie pentru amintirile noastre şi, în buzunare, doar cu ce să ne adaptăm unei existenţe despre care nu ştim nimic, dacă nu ni se iveşte vreo şansă undeva, dincolo de mare.» La care se răspunde mai întâi prin tăcere (doar flacăra trosnind vesel, sau mârâit al pechinezului pe care întreruperea bruscă a andrelelor îl făcuse să se ridice şi să vâre un nas inchizitorial prin deschiderea uşii-fereastră), apoi, distilată cu încetinitorul, cu o voce spartă, bătrânească – «Posibil, la urma urmei. O să mai vorbim când va fi aici şi fratele tău…»

Aşa încât a doua zi se grăbi (Gisèle, bineînţeles) să-i scrie lui Geoffroy, cerându-i să se întoarcă de urgenţă dacă medicii vor fi de aceeaşi părere. Şi după o săptămână primiră răspunsul – «Cred că merge, dar nu sunt motive de grabă…» Ceea ce o făcu să reia condeiul (ca şi cum sfârşitul n-ar fi fost hotărât, ca şi cum ar mai fi rămas, unora sau altora, vreo cale cât de mică de iertare): «E

vorba despre moşie. Chiar de nu vii, ne poţi spune dacă eşti de acord. Dar sunt sigură că ai să fii, pentru că soarta tuturor e în joc şi hotărârea priveşte pâinea noastră de mâine…» Răspunsul, de data asta peste trei săptămâni «Sunteţi destul de mari ca să luaţi o decizie singuri – eu nu vă pot fi de niciun ajutor în actuala stare de lucruri. În afară, fireşte, de ceea ce e în legătură cu pădurea, pentru că e probabil singura certitudine de care astăzi se mai poate agăţa existenţa mea…» Aşa că la primirea acestei scrisori avu loc scena care rămăsese în suspensie de mai bine de o lună, ca să nu spunem că de mult mai mult timp «Dar în sfârşit, tată, dacă el ne dă binecuvântarea… dacă e de acord…» Şi bătrânul, mărginindu-se să clatine capul şi să şuiere (pe atunci, nu mai avea glas; cuvintele profitau de aerul eliminat din plămâni pentru a ajunge la urechile celorlalţi, parcă sfâşiate) «Nu înainte ca el să fi pus piciorul în casă…» Şi, bănuiala strecurându-se încetul cu încetul în acea minte rece şi vicleană «Priveşte, tată; te asigură că e el, scrisul lui… Verifică şi timbrul, ca să nu spui…» – apoi, din injurie în injurie, la explozia nu a surorii, ai cărei ochi scânteiau acum ca ai unui uliu (o lucire rece, calculată, poate intuiţia bruscă a destinului în mers, a poruncii definitive venite de sus), ci a lui Hubert II, scos din sărite, cu gura strâmbată, cu dinţii rânjiţi de un rictus, cu spume în colţul buzelor şi, pe frunte, la baza cărării, cu broboane mari de sudoare «Îţi baţi joc, fiindcă ştii că nu mai e nimic de făcut pentru dumneata pe lumea asta… Nu noi, Dumnezeule, nu noi!…» Rosti cuvintele cu trupul încordat ca într-un început de convulsie – cu toată carnea deja concentrată în vederea actului care îl va înzestra pe totdeauna cu adevărata lui dimensiune, pentru restul vieţii cu cerul în capul parcă dislocat de urletul furtunii; de aceea a doua zi, pe când traversa câmpia la volanul Hotchkissului, nici măcar nu trebui să-şi spună că în orice caz e prea târziu, că lucrul acela, admiţând că s-ar putea petrece, nu va sluji la nimic, dat fiind că şansele lor de a găsi un cumpărător scădeau din zi în zi. Şi nici ea n-

avu de ce să se gândească la asta, fiindcă amândoi ajunseseră la o asemenea stare de tensiune, încât numai o traducere în fapt, chiar inutilă, i-ar fi putut elibera ori, cel puţin, azvârli dintr-o constrângere în alta. Aşadar un veritabil angrenaj, cel al nebuniei, îi făcea să privească vânzarea ca pe o eliberare – nebunie când el îşi oprea maşina sau calul şi lucrul acela îi apărea, în scurte fulgerări spasmodice, la asfinţitul congestionat, când pornea în urmărirea viziunilor fără să le poată ajunge, zicând la sfârşit, cu glas tare, ca unul care ştie că nu gândirea lui îi porunceşte fapta şi nu mâinile lui o execută «Da, lucrul e acum pe calea cea bună». Întrucât nicio clipă nu-i trecu prin minte că îndeplinirea nu-i va putea aduce roadele dorite, că, în pofida preţului consimţit şi plătit, proprietatea nu-şi va găsi niciodată cumpărător, fiindcă singurul gând care-i umbla prin cap era «Trebuie. Trebuie s-o fac înainte să înceteze zăngănitul armelor…» Şi pe când ţeasta lui (poate şi maxilarele şi, prin urmare, dinţii care scrâşneau) rumega şi iar rumega ideea, încăleca din nou şi se repezea la gară, ca în perioada când n-avea să întârzie să descopere trupul cald încă al tatălui şi, la cimitir, ucigaşul îi va strânge mâna, în vreme ce în urechi îi răsuna discursul primarului «Algeria franceză pierde în el unul dintre fiii ei preaiubiţi. Dar jurăm în faţa rămăşiţelor lui asasinii vor plăti!»

Şi, iată acum zilele care se rostogolesc, sorocul care se apropie (dar, tocmai, unde să-l situezi?). Şi numai gândul «Vor fi curând independenţi, şi *el* tot n-a…», cu inevitabile variaţiuni de la o zi la alta «Poate că nu e în stare s-o facă… Poate că singurul lucru de care e capabil este să-i lase pe ai lui să crape de foame şi să crape şi el însuşi…», apoi, pe măsură ce

2 iulie* se apropia (şi din ce în ce mai mult, în ciuda împuşcăturilor izolate, a răfuielilor, a răpirilor, pacea, încă fragilă, părea să se instaureze pe câmpii) «Dacă măcar ar avea curajul să recunoască locul pe care, de săptămâni şi de luni, ceva din privirea lui, scotocind încâlceala de

trunchiuri, l-a ales – pe care îl cunoaşte pe dinafară, pentru că s-a dus acolo de o mie de ori, poate în vis…» Şi gândul surorii (niciodată cuvintele, ea rămase mută până la capăt, ştiind că fapta înainta cu paşi mari spre împlinire) se alătură celui al său, intră în comunicare cu el. Luna iunie grăbi alergarea; 25, 26, apoi 27 trecură. Nu mai rămâneau decât patru zile până la 2 iulie, până la data când armele aveau să tacă în mod oficial. Şi el îşi zicea «Peste patru zile, lucrul nu va mai fi cu putinţă şi, într-un fel sau altul, mă voi rata pe mine însumi…» Apoi trei, apoi două. «Şi gâfâi moş Deharo, să nu-mi spui că nu l-am văzut. Era în dimineaţa de întâi, adică a datei fatidice. N-are importanţă ce făceam la marginea poienii; dacă n-aş fi fost eu acolo ca să culeg ciuperci, vechiul resort care face ca un omega să încheie lungul şirag de mătănii inaugurat de alfa ultrajului, al mâniei, al răzbunării (uită-te la piciorul meu de lemn şi ai să înţelegi ce vreau să zic), ar fi inventat un alt martor, o altă combinaţie de locuri şi de timpi pentru ca sânge e să poată striga în cerul pângărit pe totdeauna. Ai să poţi spune, deci, că eram acolo pentru un cu totul alt motiv şi n-o să te contrazic, fiindcă asta n-are nicio importanţă. Sigur este că eu l-am văzut şi el nu m-a văzut; începuse să facă ce mai făcuse de vreo sută de ori – inspecta locul, sau mai curând îl cerceta, îl interoga, să afle dacă poartă într-adevăr semnul faptei pe care el avea s-o săvârşească în chiar acea după-amiază. Iar poiana, humusul, insulele de lumină ce pluteau peste trunchiuri trebuie să-i fi dat asentimentul lor, deoarece peste câteva ore totul era îndeplinit. Numai că în dimineaţa cu pricina, spre deosebire de vizitele precedente, avea la el carabina. Şi acum nu mai întreba locul, ca să descifreze acolo sudoarea crimei

Vezi nota de la p. 62.

purtate în vine, ci îşi ascundea arma sub un copac putrezit. Mi-am dat seama de asta abia când a plecat, când a luat-o pe drumul spre casă unde, la prânz, avea să ia masa în tovărăşia bunicului, probabil cu o mină

indiferentă, ca şi cum lovitura n-ar fi fost plănuită la ora patru după-amiază, adică în momentul când, conform obiceiului, îl va duce pe bătrân la o plimbare asemeni, în aparenţă, celei făcute împreună ieri şi alaltăieri, şi altă dată, când în locul lui era fratele mai mare. Am văzut arma camuflată sub o creangă de eucalipt, patul şi ţeava care străluceau stins în scorbura întunecată. Şi, fireşte, o să mă întrebi dacă în clipa aceea ceva din mine a ştiut. Mai târziu mi-am pus şi eu întrebarea, de atâtea ori, încât până la urmă m-am gândit că, într-adevăr, acel ceva din mine ştia, fără să m? poată hotărî să mă duc la moşneag şi să-l previn – nu imediat, pentru că despre lucrul acela ştiut de ceva din mine nu exista nicio dovadă evidentă, ci numai presupuneri, dar mai târziu, în clipa când, rămas vigilent după descoperirea mea, deci supraveghind cele mai mici gesturi ale tânărului şi splendidului animal (care aproape că asistase la uciderea tatălui său şi dăduse mâna cu asasinul poate fiindcă vedea în acest fapt un fel de repetiţie generală a aceluia pe care va ajunge să-l săvârşească la rândul lui), am precedat victima şi pe călău în poiana unde existau şanse ca intenţia să fie pusă în aplicare; da, acel ceva (o anume nervură îngropată în zece straturi de opacitate) îşi dădea seama de sfârşitul posibil al evenimentelor, ca şi cum el se pregătea să săvârşească omorul, pe care îl săvârşea el însuşi ca să pună ultrajului un punct final; încât acum nu-mi mai e îngăduit să ţi-o ascund – povestindu-ţi faptele şi încercând să acopăr golul căscat între insuliţele de certitudine, graţie valului mişcător al posibilului şi al probabilului, nu-mi mai e îngăduit să nu pătrund şi în mine însumi, să nu mă consider de data asta nu în pielea povestitorului, ci a actorului; când aveam douăzeci de ani, n-aş fi rămas nicio clipă în ocna asta, mă refer la Bello-Rive aşa cum era pe atunci, nu moşia cu făgăduielile ei de roade, cum o vedeţi azi, nici conacul cu fronton şi grădina mărginită de pilaştri – ci ocna unde fiecare ştia că va fi exploatat, că i se vor lua şapte rânduri de piei, cu spectrul bogăţiei căreia sudoarea

şi sângele tău trebuia să-i dea fiinţă într-o zi (casa, grădina, arborii cu flori roşii, bougainvilleele, colinele îmbrăcate în butuci de vie şi în spice, prezente toate în mintea fostului linotipist, promovat senior) –, o clipă n-aş fi stat dacă n-o iubeam pe femeia aceea şi n-aş fi fost iubit de ea, tot o prizonieră, dar a convenţiilor sociale, a reputaţiei tatălui său, subprefectul coloniei; el o vânduse bărbatului, soţul şi stăpânul ei, care avea s-o ţină sub tutelă – era mai tânără decât el cu o generaţie, deci era exact de anii mei – până la moarte, adică până la naşterea lui Hubert, primul cu acest nume. Din toate astea rămâne doar cadavrul încă fascinant, însă descompus al amintirii – cât să-mi slujească drept cârjă existenţei, cum o poţi constata, şi o să-mi îngădui, chiar dacă îi vezi numai continuarea, să-l păstrez pentru mine; cadavrul ăsta şi cel al fiului meu, dacă m-ar ajuta cineva să-l găsesc, iată întreaga măsură a vieţii mele. Deci ea şi cu mine ne iubeam şi îmi vine să cred că el ştia sau ghicea ceva (doar ghicea, adulmeca, fiindcă dovezi n-a avut niciodată, nici măcar în privinţa ei şi a mea; simple certitudini, mai elocvente decât dovezile însele), fiindcă altfel cum să-mi explic că în locul unui picior în carne şi oase am ciotul ăsta de lemn scârţâitor şi îndărătnic. Când maşinăria mi l-a prins şi l-a rupt (nu are importanţă dacă era prima combină apărută în zonă sau un biet brăzdar de plug), după cum a spus doctorul chemat să mă consulte l-aş fi putut salva, cu condiţia să fiu dus de urgenţă la spitalul cel mai apropiat. Dar el nu s-a grăbit, Manuel, afurisitule, zicea, eşti tare ca piatra. Strânge niţel din dinţi, ce dracu'! Piciorul dumitale o să aştepte până punem recolta la adăpost, altminteri grindina aia care vezi bine că ne ameninţă o să ne lipsească de mâncare şi băutură tot anul viitor, nu-i aşa? * Şi din timp în timp, cu faţa luminată ca de un râs interior, Răbdare, răbdare, băiete! O scoatem noi la capăt!" Când s-a hotărât să mă ducă la oraş, îmi pierdusem cunoştinţa de două ceasuri. Ea era însărcinată. Nu s-a lăsat păcălită nici cât oricare altul, şi din motive evidente. A înţeles, din instinct, că soţul acţionase ca un

hingher şi, din clipa când a aflat că a fost nevoie să mă amputeze, instinctul însuşi, accesele care, surde sau violente, după caz, ne comand A străfundurile inimii, au făcut-o să lepede sarcina pe care acum o renega cu toată forţa de animal rănit ce o domina. Aşa încât copilul s-a născut refuzat, respins, deci blestemat de mama lui, care mai bine a murit decât să supravieţuiască pentru a hrăni un fiu ce purta urmele pângăririi, ale ultrajului, ale hingherului care îl zămislise; da, a murit din pricina asta. Şi acum citesc pe chipul dumitale că ştii; ştii de ce, după ce mi-am pierdut piciorul, după moartea soţiei mele am rămas în iadul ăsta până ce, peste o jumătate de secol, o încărcătură de alice i-a venit insului de hac. Ştii, ştii, îmi pun mâna în foc…»

Cu aceste cuvinte moş Deharo se ridicase. Se ridicase cu bruscheţea unui resort, răsturnându-şi scaunul şi făcând-o pe nora lui să se repeadă ca pentru a-i da ajutor. Faţa îi ardea în ultimele luciri ale jarului muribund din vatră şi ochii decoloraţi îi explodau sub fruntea arămie. Rămăsese în picioare, întinerit de triumf şi ceva din trupul său infirm părea că vrea să-i sporească dimensiunile, să-l facă să-şi ia zborul din carcasa lui jalnică. Şi, neputând să sară şi să tropăie (de bucurie? de ură?), acel ceva se agita şi tremura pe loc. Iar el continua «Iată de ce nu ştiam – ştiind totuşi foarte bine; nu eu, nu spuma limpede a conştiinţei animalul întunecat care, fără un picior, rămăsese în tot acest timp la Bellle-Rive, ca să trăiască momentul când ultrajul va fi spălat, când canaliile din acest neam se vor sfâşia între ele. El, animalul ştia ce-o să urmeze, nu eu, nu eu – şi nu vreau să-mi liniştesc conştiinţa, nu sunt mai bun, probabil, decât oricare altul, poate nici chiar decât asasinul sau asasinii pe care, la urma urmei, i-am văzut, crescând nevinovaţi de crima ce aveau să o comită într-o zi şi de care mi-a fost milă, fiindcă lucrurile nu sunt niciodată aşa de negre încât să refuze o rază de lumină. Şi, la o săptămână după ce făcuse isprava, când şi-a dat seama că a fost pungăşit (că proprietatea-nu-

vş fi niciodată vândută şi că îşi ucisese bunicul degeaba, aşadar că un demon mai de demult, anterior naşterii sale şi poate şi a tatălui şi bunicului se slujise de braţul lui, de cap, de sângele pe care alţii i-l turnaseră în vine, ca să îndeplinească nu ştiu ce scopuri obscure, absurde, impenetrabile pentru o simplă inteligenţă omenească – când şi-a dat seama de toate astea (proprietatea pierdută sau aproape şi bunicul mort, ucis de mâna lui), şi-a luat calul, ca în perioada când îi murise tatăl şi a dispărut o săptămână întreagă. Iar noaptea rămâneam treji ca să-l auzim urlând prin împrejurimile casei, pesemne lângă poiană, ca o fiară sălbatică. Urla, şi casa, câmpul, copacii îi trimiteau ecoul strigătelor. Iar sora lui stătea dreaptă ca o luminare în deschizătura ferestrei, mama gemea, plângea în hohote, îşi frângea mâinile. Căci în prezent crima era (este mereu) acolo, între zidurile unde a germinat ideea, între copacii unde a fost săvârşită – crima, nu numai simpla apăsare pe trăgaci, împuşcătura, ţâşnitura de sânge negru, bătrân – ci şi tot restul. Restul: drumul străbătut încă odată cu mersul lor obişnuit, moşneagul clătinându-se şi gâfâind sub veşnica lui pălărie, rezemându-se – în baston, făcând popasuri din când în când, şi silueta subţire, dură şi suplă a animalului tânăr care o ia puţin înainte, încordat sub hainele lui, în ziua aceea ceva mai rigid în jocul muşchilor, pe când se mândepărtează lăsând în urmă bougainvilleele şi arborii de foc, apoi balustrada, scara şi aleea de araucana, apoi se apropie de liziera pădurii, o depăşesc, după care, o sută-două de metri mai încolo, trunchiurile devin mai dese, întunericul se îngroaşă, în ciuda luminii de vară (inocenta, reconfortanta efigie a maturităţii, decrepitudinea vizionară sprijinindu-se de puterile vii, generoase ale tinereţii, aproape ale adolescenţei; şi cine, în tenebrele vegetale, nu i-ar fi luat pe amândoi drept perechea, vestită la zece leghe împrejur, a strămoşului, fireşte şi a tânărului cavaler care hotărâse să răscumpere greşelile bunicului, să-i deschidă porţile veşniciei, nu Hubert, ci Geoffroy, care voia să renunţe la

lume, ca să se regăsească pe sine, din nebunie, din orgoliu, din bravadă?), în vreme ce, acum, copacii se dau la o parte, tânărul ajunge lângă trunchiul de stejar putrezit unde ştie că o creangă de eucalipt pusă peste o scorbură ascunde carabina, îl părăseşte pe moşneag după ce l-a ajutat să se aşeze pe o moviliţă, pe o umflătură de humus, pe urmă se trage înapoi, rămâne mult timp în spatele bunicului, ca pentru a-i da o ultimă şansă, deoarece ştie că, dacă acesta se întoarce, el nu va mai ajunge niciodată la armă sau, dacă a luat-o, nu va trage niciodată – şi iar se retrage, pentru că bătrânul nu s-a întors, spatele lui a rămas neclintit, abia mişcându-se de respiraţia lentă şi spasmodică, că se poartă ca şi cum ar şti şi i-ar da permisiunea (rostind cuvinte care, poate; sie repercutează în capul celuilalt: „Dă-i drumul! Am dus-o destul; dacă nu tu, atunci cine să-mi dea lovitura de graţie?”), aşa că acum puşca se află în mâinile ce nu tremură, se apropie de spatele mereu nemişcat, care provoacă şi consimte, degetul se crispează pe trăgaci; şi atunci o mare pată roşie, alta decât cea care se întinde pe spatele ce se clatină, acoperă pupilele ucigaşului – ca o sumbră iluminare ce se rostogoleşte deodată pe cerul interior, de la un capăt la altul al existenţei – înainte ca el să o rupă la fugă, cu mâna crispată pe armă. Nu-i mai rămâne nimic altceva: să fugă, mereu, mereu. Fiindcă se opreşte; trebuie să ascundă arma. Trebuie să se fi tras ultimul foc al războiului şi asasinul să fi dispărut (oricine, un partizan, un felah cuprins de setea răzbunării, cu condiţia să fie algerian, adică o fiinţă care în perioada aceea se putea bucura de impunitate). După aceea îşi reluă fuga drept spre casă, fără a se mai opri lângă cadavru. Toate astea, crima, fuga, urletele mereu prezente, mereu acolo, în limitele decorului un soi de emanaţii impalpabile, prizoniere, unde răstimpul vieţii lor se repetă la nesfârşit, asemeni tremurului pe loc al frunzelor de copac – pădurea, dealurile acoperite cu viţă şi grâu, capela, lacul, pe scurt amintirea: *blestemată*! *blestemată*! *blestemată*! Aşa încât

succesorii, când au intrat în posesia locurilor (nu felahii care udaseră brazda cu sudoarea lor, ci vasalii neexperimentaţi ai baronului care, de la război, stăpânise regiunea – Şi Said ca să-i spunem pe nume), se tot întrebau de ce pământul şi zidurile li se împotriveau, încercau să se scuture de ei, să-i aruncifjoş\ca o iapă sălbatică, de ce formidabila lucrare a înaintaşilor rămânea stearpă în mâinile lor…

Dacă e să-l credem pe moş Deharo, ce putea face Geoffroy împotriva blestemului? întrucât nu va întârzia să se întoarcă, şi deoarece simţea că timpul de şedere în sanatoriul de lângă Grenoble i se terminase, şi pentru că mama (sau mai curând sora şi fratele), acum când ştia că proprietatea nu va fi vândută, îi tăiaseră mijloacele de subzistenţă. Avea să se întoarcă pentru a constata că uraganul suflase peste toţi ai lui, peste regatul pradă unei lente descompuneri; nu mai era nici fiinţa neştirbită pe care ai săi o putuseră vedea la înmormântarea tatălui, nici măcar trupul asemeni unui cadavru masiv care zăcea legat, în timpul vizitei lor la spitalul din Sidi-Chami – nu ci o umbră, o pisică mare, jumulită, încovoiată, care nu putea urca o scară fără să se odihnească pe palier, nu începea o frază care să nu se termine într-o bolboroseală informă pe buzele lui extenuate. Se întoarse, deci, se reculese la mormântul bunicului său şi înregistră cuvintele celorlalţi sau mai curând întrebările pe care ei ajunseseră să şi le pună «Ce-i de făcut? să plecăm? s-o lăsăm baltă?…» Înregistră, luă cunoştinţă de proporţiile neantului, fără să se încrunte, indiferent la ce va fi sau nu va fi. De aceea, când deschise gura prima oară (erau la masă, iar moş Deharo se afla acolo, pentru că acum, când bătălia fusese pierdută, mânca totdeauna împreună cu stăpânii) fu uimit, probabil, să se audă zicând «Eu, unul, nici vorbă să plec!» Şi îşi dădu seama că nu el vorbeşte, cel puţin nu partea din el despre care păstra un simulacru de conştiinţă; era, în adâncul lui, animalul care, cu măruntaiele împrăştiate în praful arenei, refuză să moară. Din ziua acieea încetă să

mai lâncezească în aşternut. Înşeuă un cal şi începu să colinde moşia în toate părţile. Puterile îi reveneau; rana, moartea care locuia în el făceau casă bună cu animalul ce dorea să trăiască. Degeaba era prezentul doar o prelungire a trecutului, acest trecut, în fundul apelor negre, începea să se agite, să emane mirosuri pestilenţiale care atestau întoarcerea la viaţă. Totuşi ştia că n-are putere să călărească. Şi ore la rând se lăsa legănat, la pas, de zgomotul paşnic al copitelor – gândindu-se «în clipa asta mă clatin şi pământul urcă spre mine şi stau întins fără nicio imagine în minte, afară de cerul absent de deasupra a ceea ce ar trebui să fie coama calului sau creanga unui smochin…» Şi deodată se dezmeticea, fiindcă îşi oprise calul, şi îşi spunea «*Va* să zică încoace m-au purtat paşii!… Era în apropierea fermei Al-Amri, de cealaltă parte a pădurii. Zadarnic văzuse zidurile arse, ruinele unde flecăreau nu ţărani în zdrenţe, ci mujahedini în uniformă, zavlarnic îşi adusese aminte că şi Mekki murise (memoria nu va fi niciodată o carne cicatrizată definitiv, însemnată cu urmele, care se măresc din zi în zi, ale copacilor, ci o cloacă însângerată unde se pescuiesc incertitudini pentru a fi expuse în aer liber, întrebări sfredelind văzduhul ca un roi de viespi «*Da*. Asta e. Mi-au spus – unde şi când? – că a murit sub tortură? în ce perioadă? înainte, sau după moartea lui Nejma?…»), până la urmă zise cu glas tare «Aştept pe cineva. Pe *el*, bineînţeles… Şi, după ce-şi extirpase lucrul acela, acum cu totul dezmeticit «De ce tipii ăştia în uniformă? Pălăvrăgesc, râd, îşi sorb ceaiul de mentă. Şi *el*?… N-ar trebui să fie aici, în locul lor?…» – întrebarea pusă acum zi de zi – pe când vara se apropia de sfârşit, căldurile umede din august aveau să cedeze locul transparenţelor lui septembrie (şi deci se anunţa culesul viilor) – se încărca de alte întrebări, sortite să nu primească răspuns cel puţin nu în lunile următoare «Oare el însuşi o mai fi în viaţă? Şi, dacă e, nu se grăbeşte deloc să afle de soarta vărului lui? Şi, admiţând că o ştie, nu se grăbeşte să-mi ceară socoteală!…» întrebări care aveau să-

şi afle dezlegarea abia în ianuarie următor, când *el* (eu adică) va fi în măsură să găsească vreo câteva ore libere în mijlocul activităţilor politice, fugind de lângă şi Said şi alte mărimi ale Partidului, ale căror activităţi politice se împleteau cu ale lui, ca să bată, condus de ordonanţa lui şi Said, drumul dintre Oran şi Belle – TSVe-şi să-l găsească (pe Geoffroy) culcat pe o saltea de paie în sala de biliard, jupuită de tapetul ei de piele de Córdoba şi de marmura căminului, apoi, după ce-i scuipase în faţă veninul, să se întoarcă la Oran fără măcar să se fi întrebat de ce l-a primit pe salteaua aceea mizeră – adică într-o perioadă (ianuarie 1963) când urgenţa acestor întrebări, şi deci şi a răspunsului, se va fi estompat din pricina altor urgenţe.

Deoarece într-o dimineaţă, la micul dejun, Hubert îşi formulase întrebarea lui nu cu ochii în gol, cum o făcea de luni de zile, ci ca şi când de data asta privirea i s-ar fi oprit asupra unui duşman în carne şi oase «Via asta, ar trebui să ştim dacă o culegem sau nu!…» Şi imediat riposta fratelui mai mare «Trebuie s-o culegem…» Iar Gisèle, sărind acum în ajutorul lui Hubert: «De la 2 iulie până azi au furat patru proprietăţi; un progres în comparaţie cu ce se întâmpla mai înainte. Tu nu erai aici ca să ştii cine se împotrivea era ridicat sau pur şi simplu tăiat în faţa alor lui, în curtea fermei. În clipa aceea, prin forţa lucrurilor, pământul devenea *bun vacant* şi armata, sau mai exact micul potentat local, care îşi zicea adjutant, locotenent sau căpitan, n-avea decât să-l înhaţe… Nouă, slavă Domnului, nu ne-a fost dat să trecem prin asta. Azi e mai simplu: acelaşi mic potentat ajunge să debarce în curtea fermei tale, cu o mână de oameni în uniformă şi să zică: „Faceţi-vă bagajele. Tot ce-i aici îmi aparţine!” Şi prin bagaje ei înţeleg o valiză-două, nu mai mult!…» Şi din nou vocea fratelui, gâfâită până la răguşeală, de parcă vorbele, aglomerându-se, se împiedicau între ele: «De atunci au făcut progrese. Nu mai vin să-ţi ia pământul. De ce? Dacă pun mâna pe vie, vor avea destul de muncă să organizeze, să plătească muncitorii etc. Dacă ne lasă să facem treaba

în locul lor, pot veni la vreme să ne spună, Căraţi-vă, totul e al nostru! \ când recolta va începe să fermenteze în vane…» Şi răspunsul veni, produs parcă de un resort care nu aştepta decât să se declanşeze în clipa când Hubert va fi terminat de vorbit: «Sigur *e că eu* am să culeg… Fiindcă important e să mai ai ceva de făcut…» Şi-şi dădu seama că nu era genul de cuvinte pe care să le rostească în faţa fraţilor lui mai mici. De aceea, nelăsându-le timp să protesteze, făcu apel la experienţa pe care o căpătase în ţara aceea – întâi la reziduul lăsat în memoria lui de imaginile de odinioară: fericirea dinainte de cădere, ce rezuma siguranţa, letargia celor din neamul lui, totul îngropat în oroarea recentă, nu numai încercările prin care trecuse el, ci şi cele ale altora. Şi debarcase la Oran după un exil ce ar fi trebuit să-i aducă uitarea, dar nu uitase nimic, nici măcar locurile, fiindcă le recunoştea datorită diferenţei de fază în raport cu trecutul: portul pustiu, apa fără vapoare, cheiurile aglomerate de munţi de cuburi multicolore (containere cu obiecte ale celor ce se evacuau), apoi străzile goale, maşinile rare, cei câţiva pietoni strecurându-se pe trotuare cu paşi precauţi, zidurile strivite de lumină, storuri coborâte la câte douăzeci de etaje, un oraş mort, acoperit parcă de o plasă invizibilă (soarele, absenţa, plictiseala care îl rodeau bucată cu bucată). După care câmpia – tăcerea ce îmbrăţişa copacii şi viile, în clipa când Hotchkiss-ul trecea pe malul golfului Arzew (marea şi dealurile parcă diluate de o lepră de albastru şi ocru ce păleau şi se năpusteau rând pe rând), în timp ce Hubert II povestea despre ultimele dispariţii, despre carcasele automobilelor arse în şanţuri, despre istorisirile supravieţuitorilor ascunşi în sate («bărbaţi înjunghiaţi în pântece, femei şi fete târâte până la colibe unde aveau să fie batjocorite»), goniţi uneori de hoarde în zdrenţe din casele unde se născuseră, mobile din lemn preţios trase pe trotuare spre târguri de vechituri (la Oran, satul Lamur transformat într-un imens bâlci al deşertăciunilor, unde se înghesuiau voliere cu păsări

exotice, piane cu coadă, sufragerii Henri II, paturi de aramă şi băi stricate), pe când dincolo de parbriz defilau ruinele, case fără acoperiş unde fermenta incendiul, ziduri pe care se puteai – T citi, eu litere scrise neîndemânatic, cu gudron: *Aici e Franţa*, sau *suntem acasă*, *nu vom abandona NICIODATĂ* şi, cel mai des, *Ordine Viitor Securitate*. Îşi aminti de toate dintr-odată, ca şi de vorbele schimbate la câte o masă, pe la un colonist vecin sau la Belle-Rive şi de lectura din *VEcho dyOran*, de câte ori Hubert aducea gazeta din sat. Şi continuă: «Bine. Suntem în plină perioadă de anarhie şi ne putem întreba care facţiune are să câştige în final. Dar nu e greu să cântărim forţele existente şi să contăm pe victoria lui Benbella. În orice caz, ca mâine armata va fi probabil pusă la punct şi recuperată sub un comandament unic, dând o anumită largheţe şi garanţii individuale, fireşte.» Apoi conchise «Dacă aţi fi ştiut să rezistaţi până atunci, poate n-aţi fi cules via în zadar…»

Spuse asta, şi Hubert acceptă. Fratele şi sora acceptară. O făcură fără să plece urechea la scâncetele mamei care dorea cu orice preţ să-i târască pe celălalt continent, asigurându-i că nu-i nimic dacă pierd Belle-Rive, fiindcă bătrânul Renaud le dăruise, murind, pământuri şi case pe care le avea în sudul Franţei, fără a mai vorbi de banii lichizi care le vor permite să înfrunte necunoscutul. Ei n-o ascultară (sau, mai curând, doar o parte din fiinţa lor, deoarece în fond admonestaţiile, implorările, mustrările mamei, chiar dacă ei, într-un mod cam prea îndrăzneţ, le puneau în seama alcoolului, găsiseră ecou şi la unul şi la altul) şi trecură la treabă. Angajară zilieri, alcătuiră echipe, ca şi când via ignora zguduiturile Independenţei, ca şi când aşteptase doar să fie culeasă de mâinile care o mai făcuseră an de an, pe timp de pace sau de război, cu aceleaşi cosoare, aceleaşi coşuri prinse de spate, aceiaşi catâri înhămaţi la aceleaşi căruţe. Numai că Geoffroy termină culesul de unul singur; la cinci zile după începerea lucrului, Hubert o ştergea la Oran, ca să ia

legătura cu o întreprindere de mutări (şi avea să se întoarcă furios, pentru că i se răspunsese că ar putea fi servit abia peste o lună, o lună şi jumătate, niciun om nefiind liber deocamdată din pricina abundenţei cererilor) – nu că mama ar fi învins pe neaşteptate ci pur şi simplu deoarece moş Deharo, într-o pauză, stătuse de vorbă cu un şef de echipă, un ins care, deşi avea astm, fusese luat la război în floarea vârstei şi se întorsese sub înfăţişarea unui bătrân, după ce-şi pierduse şi cei trei fii – o conversaţie alandala, care, la început, evoca pentru amândoi un fel de *pipă a păcii* (jovialitate puţin forţată, labe moi care, în unele momente, lăsau să apară ghearele), dar se terminase cât se poate de serios, chiar cu îngrijorare, încât moş Deharo, cu fruntea întunecată, nu se putuse împiedica să i-o reproducă Giselei. «La drept vorbind, ar fi trebuit să ne dăm seama, şopti bătrânul pirat. De atâta vreme de când ardeau şurile – şi nu era vorba numai de şuri, de ce să nu spunem şi de argaţii cu gâtul retezat şi de stăpânii tăiaţi în bucăţi, de grajdurile prefăcute în abatoare, de butucii de vie smulşi până în faţa fermelor? Şi toate se petreceau de fiecare dată la doi-trei kilometri de aici şi păreau că se apropie, că ne şi spuneam, Gata, data viitoare va fi rândul nostru… Şi până la urmă tot la vecini, niciodată la noi… Dacă-mi daţi voie, după chestia asta ar fi trebuit să intrăm la bănuială. Şi poate fratele dumneavoastră a intrat, de vreme ce, mai întâi, zicea să vândă şi pe urmă s-o lase baltă, ca să nu fi muncit pentru acest… acest… Şi pesemne asta avea şi el în cap, când a venit cu oamenii lui, tocmai în ziua înmormântării bunicului dumneavoastră şi când eu l-am oprit din drum; da, venise nu să intre în posesia bunurilor pe care le cruţase şi le cocoloşise în timpul tuturor anilor de război ca să le regăsească intacte, gata să fie exploatate din clipa când armele vor fi tăcut – venise pur şi simplu ca să-şi treacă proprietatea în revistă. Şi dacă n-a ajuns la sicriul care adăpostea rămăşiţele bunicului dumneavoastră, n-a făcut-o nu de frica mea sau pentru că ar fi dat înapoi în faţa unui cadavru, ci fiindcă

era întovărăşit de tânărul acela, colegul de liceu al fratelui dumneavoastră, cum îl cheamă? Saladin, sau aşa ceva!… Pe scurt, la cules nu e om să nu ştie că pentru şi Said îşi rupe oasele, chiar dacă dumneavoastră îl plătiţi săptămânal, ca şi în trecut. Şi sunt furioşi (cel puţin aşa mi-a spus bătrânul) pentru că, fireşte, ar fi socotit că e mai drept ca, dacă dumneavoastră aţi fi plecat, sau, mai bine, aţi fi obligaţi s-o faceţi în curând, proprietatea să fi intrat în mâinile lor mai degrabă decât în acelea ale unui individ care îi va trata ca pe nişte sclavi şi le va lăsa numai atât cât să nu crape de foame, ca să-i poată stoarce în continuare!…

Aşadar bătrânul Deharo vorbi cu Gisèle, iar Hubert se duse la Oran şi se întoarse la Belle-Rive unde petrecu o lună întreagă rozându-şi zăbala şi aşteptând ca întreprinderea de mutări să-i trimită cu ce să-şi ia mobilierul. Când lucrul se petrecu, Geoffroy avusese destulă vreme să-şi ducă recolta, nu ca până atunci, în pivniţele moşiei (care aduna toţi strugurii bătrânului Renaud şi pe cei ai vecinilor apropiaţi) ci, dată fiind nesiguranţa conjuncturii, în pivniţa cooperativei din Saint-Roch – şi, prin urmare, Hubert să-l şicaneze.

scrâşnind din dinţi la spectacolul adăpării animalelor ca în timpuri normale «ca şi cum, striga el de pe calul ce dansa pe loc cu hăţurile strânse, şeptelul şi recolta ar mai fi ale vreunui Ferrier, nu ale bandei de muritori de foame care de obicei îngrijeau via!», năvălind în trombă, mereu pe calul în spume, în mijlocul culegătorilor şi, când îşi vedea fratele mai mare dând instrucţiuni unui şef, râdea demonstrativ (de fapt, cu privirea iar nebună, cu pupilele dilatate de o viziune care preluase ştafeta de la aceea ce-l bântuia în perioada când rătăcea noaptea prin pădure urlând) «Sunt unii care se prăpădesc de dragul muncii în zadar. N-aş avea nimic împotrivă, dar pentru zădărnicia asta o să se lepede de mamă, şi de tată, şi de tot neamul lor…» Spunea asta jucându-şi mereu calul, iar sudoarea i se scurgea de pe frunte amestecându-se cu spuma lăsată

de dinţii strânşi peste buze, şi culegătorii priveau la el, cu mâna încremenită pe cosor, purtând în ochi umbra unei întrebări ce avea înţelesul unei certitudini implacabile. Apoi, în ziua când primi telefon de la cei cu mutările, care îi fixau data şi numărul de metri cubi (mama îl vedea parlamentând la capătul firului cu o voce redusă la un simplu ţârâit şi care probabil că spunea ceva de felul: «Dar de unde dracu' vreţi să scot toate astea? Dacă doriţi mai multe, e nevoie să mai aşteptaţi…»), adică la prânz, în timpul mesei în familie, când se hotărî că femeile vor pleca imediat – nu numai pentru că acum, când zarurile erau aruncate, ele nu mai aveau mare lucru de făcut la Belle-Rive, poate doar să aleagă mobilele ce trebuiau ambalate dacă era loc pentru ele în cele trei containere puse la dispoziţie, ci pentru că trebuia, pe celălalt ţărm al mării, să caute o casă care să le adăpostească – el se ridică deodată cât era de înalt, răsturnându-şi scaunul şi, îndreptând spre Geoffroy cravaşa pe care n-o mai părăsea niciodată (privindu-l cu ochii nebuni, unde lumina ferestrelor se prefăcea în doi stropi de metal înroşit, în vreme ce o briză venită dinspre mare, obişnuită la ora aceea, îi agita părul deasupra frunţii acum pergamentoase, de parcă pielea avea să se rupă în bucăţi din pricina dilatării oaselor) – cu un glas aidoma unui horcăit: «Aşadar e momentul!» Şi cum

Geoffroy îl întreba din priviri «Perfect! Ai să ne spui şi nouă cam ce ai în minte…» Atunci Geoffroy repetă ceea ce toată lumea din casă ar fi trebuit să ştie de mult că pentru el nu se punea problema să plece, chiar dacă oamenii lui şi Said veneau să-l alunge cu împuşcături – o spuse cu tonul de altă dată, cu aceeaşi răbdare încăpăţânată şi plină de aşteptări, dar care, în acest caz, era croită din sâmburele certitudinii implacabile ce o rezuma. La care Hubert II replică (aceeaşi violenţă latentă ca a unui alcoolic care se poartă totdeauna cu un calm aparent, înainte de a izbucni), cu vocea parcă laminată de adineauri «Proprietatea, via, casa… Şi s-a sfârşit: o odraslă din neamul lui Renaud Ferrier le poate sluji de valet!…»

Apoi, mai tare (şi începu să se plimbe în jurul mesei, ca un actor care intră atât de mult în pielea personajului, încât uită că joacă în faţa unui public): «TOTUL! Vor totul!, şi el e de acord…» Acum începuse să cravaşeze scaunele, pereţii, cristalul de pe cămin: «Dar eu jur că n-o să le las nimic acestor râioşi nenorociţi care mi-au ucis tatăl şi bunicul!…» – exact acestea fură cuvintele pe care le rosti le rosti prin gura lui fiara sălbatică ce refuza, în el, să muşte ţărâna, ca şi cum cele două asasinate încetaseră să-i încarce memoria – ca şi cum împrejurările, fatalitatea, aveau puterea să armeze o puşcă şi să ochească fără a recurge la mâinile, ochii, inima ucigaşului.

Şi asta a fost totul pentru ziua aceea. Nu merse mai departe, nu pentru că, după obiceiul ei, mama începu să geamă, ori pentru că sera îl chemă la ordine (cu un cuvânt scurt, aproape mângâietor, puţin ca acela al unui călăreţ care îşi alintă calul), ci fiindcă în adâncul lui ceva îi şoptea că, dacă ameninţările trebuiau urmate de punerea lor în practică, era nevoie să le amâne până la ivirea unui moment favorabil. Aşteptă ca mama şi sora să plece (le conduse el însuşi la aeroportul de la Es-Senia, iar moş Deharo avu ultima imagine a mamei răvăşite de plâns, cu o batistă mototolită dusă la gură, cu privirea, pe măsură ce Mercedesul se îndepărta, încercând să se agaţe de un detaliu al zidurilor între care trăise, ca şi a surorii cu ochii uscaţi şi cu profilul de struţ carnasier, fără nicio privire pentru Geoffroy, pentru fiinţele şi plantele din care îşi trăsese seva celor nouăsprezece primăveri). Avu răbdarea să aştepte ca toate trei containerele puse la dispoziţia lui să fi dispărut după colţul pilcului de arraucaria – şi totuşi Geoffroy, care îl ajutase la împachetat, îl văzuse, în tot acest timp, cravaşând mobilele pe care nu avea să le poată lua; auzise, din timp în timp, frânturi din pomelnicul strecurat printre dinţii strânşi, pe când, alb ca varul, cu nările umflate din lipsă de aer, cu o vână zvâcnindu-i pe fruntea plină de sudoare, urmărea cu ochi de nebuni mesele, scaunele, comodele ambalate şi îngrămădite în

containere, întorcându-se fără încetare la camerele al căror mobilier urna să fie abandonat, privind lambriurile, draperiile, paturile monumentale, şifonierele cu oglindă, casetele cu fotografii de familie, lovind cu pumnul în marmura şemineelor, întârziind în odaia bătrânului Renaud, căruia îi scruta portretul de deasupra unei comode de nuc sculptat (cu veşnica lui panama, trăsăturile întinerite, cu douăzeci de ani mai puţin decât atunci când murise şi implacabila căutătură de pasăre de pradă care îl făcea pe nepot să se tragă înapoi, cu politeţea glacială care îl pironea, îl judeca, îl executa; strămoşul pus în prezenţa ultrajului, a dezmembrării puterii sale, a mişcării de du-te-vino a oamenilor în albastru care luau, aboleau, bucată cu bucată, ultimele dovezi ale domniei lui din lumea aceasta) – da, Geoffroy auzise de pe buzele fratelui său, întinse peste dinţii încleştaţi «Şi asta, şi asta, şi asta!... Niciun cui, vă zic... Puii de căţea! Lepădăturile de nemernici!... Şi dacă-şi închipuie...» Apoi, când unul după altul camioanele se puseră în mişcare, strigătele, în casa pe jumătate goală, repercutate de ecou, multiplicate de absenţă «Independenţa! Independenţa!...» Şi din nou, după o vreme, dar răguşit, fără vlagă: «Independenţei! Independenţa, vă zic!...» Şi mai aşteaptă ca în ziua aceea Geoffroy să ajungă în sat, de unde aducea proviziile pentru toată săptămâna. Aşteptă ca fratele mai mare să iasă, apoi se puse pe treabă (iar moş Deharo încercă să intervină şi încasă o lovitură de cravaşă peste singurul lui picior şi hotărî să înşeueze un cal, să încalece ajutat de un argat şi să se repeadă în galop spre Saint-Roch în speranţa de a-l aduce îndată pe Geoffroy). Şi când Geoffroy ajunse la

Belle-Rive, îl găsi în sala de biliard, ciopârţina zi. aşa de palisandru cu o ploaie de lovituri de topor, opirtindu-se la fiece lovitură, într-un soi de horcăială abia auzită: «Independenţă! Independenţă!... Vă zic că şi suntem independenţi!...» Călca în picioare bucăţile de marmură ale căminului, suporturile de bronz şi cioburile celor două globuri de opalină, şi tapetul din piele de Córdoba atârna

de-a lungul zidurilor, ici sfâşiat, colo tăiat cu briciul. Faţa îi era plină de sânge – dar Geoffroy nu se miră, fiindcă trecuse prin şirul de saloane pe care le găsise în aceeaşi stare ca şi sala de biliard, cu oglinzile aurite de pe şeminee dărâmate, cu ramele pline de cioburi dintre care unul îl lovise pe fratele lui în frunte. Şi Geoffroy vru să se repeadă să-i ia toporul, dar putea fi lovit, aşa că rămase locului pentru o clipă, să contemple dezastrul, apoi ridică glasul pentru a traversa lătratul surd, răgetul sufocat, opintit «Independenţă! Vă zic…» Vorbi şi celălalt se opri treptat, îşi încetini loviturile, privindu-şi fratele printre genele năclăite de sânge, mereu cu aceeaşi căutătură, acum puţin şi mai nebunească, de parcă vederea fratelui lui îl chema nu la ordinea pe care acesta se străduia să i-o impună, ci la aceea primită de la fiara din adâncul său (iar Geoffroy, văzând cum se aprinde iar flacăra aceasta sălbatică, îşi spuse: «Gata! Acum o să ridice securea la mine L.» Dar el nu făcu nimic, lăsă toporul şi începu să râdă, răsturnându-se pe spate – nu un râs dement, ci pur şi simplu râsul cuiva care nu are putere să rostească niciun cuvânt şi care nu găseşte altă resursă de a se exprima decât râsul – până ce, în sfârşit, prin mişcarea de foaie care-i umfla şi dezumfla plămânii, care-i ţinea gura larg deschisă şi nările dilatate (sângele şi sudoarea şiroindu-i de pe frunte în colţul buzelor şi de acolo pe bărbie înainte de a i se revărsa pe pieptul gol) Geoffroy să poată auzi, strecurate încetişor – abia un simulacru de cuvinte în spatele horcăitului ce le acoperea: «Prea târziu!… Nu vor găsi nici cuiele…» După care dispăru; nu avu decât să treacă peste spaţiul desfigurat (rămăşiţele de lemn preţios, de marmură, de bronz şi de sticlă), şi lumina de afară îl absorbi, îl volatiliză – nu cea care inunda terasa şi grădina, eu florile şi aleile ce abordaseră de câtva timp faza abandonului; o lumină care încetase a mai fi aceea a cerului şi a fiinţelor ce se profilau deasupra; razele ajunse deja ale amintirii şi pe care, absente, silueta lui se decupa acum, cu trăsăturile gravate în interiorul contururilor, arzând ca inalienabila

convingere a veşniciei. Dispăru, şi Geoffroy începu să colinde pe scări, prin coridoare şi camere, pur şi simplu ca să afle proporţiile dezastrului – nu fiindcă spera să salveze ceva ori să-l găsească cruţat: ştia că în prezent arterele lui purtau naufragiul şi voia să-şi umple cu el ochii, gura şi nasul. Şi ceva în el ştia – o ştia, dacă nu în clipa când fu în măsură să o constate, cel puţin cu o fracţiune de secundă înainte de a o ţii făcut, aşa încât, atunci când văzu lucrul acela, Timpul se refuză de la sine fibrelor lui intime – în momentul când intră în odaia bătrânului Renaud mişcarea clanţei coborând sub apăsarea mâinii şi, deja, convingerea că *undeva*, aiurea (părea uşor de spus în vis, dacă nu cumva visul încetează a mai fi o rătăcire a imaginaţiei sau tot ce se petrece în lumea noastră este numai un vis), făcuse gestul acesta, deschisese uşa – prevenit, nu se ştie când, de mirosul de fum. Şi sub ochii lui, în prezent, iată incendiul: flăcări care se înghesuie încet pe comoda unde bunicul, deschizând un sertar la întâmplare, îşi întâlnea trecutul, scotocind cu mina prin fleacurile dintr-o altă epocă. Dar nu, nu doar pe comodă: pe patul mare de acaju, pe dulapul răsturnat; iar cărămida, în dreptul portretului (sfâşiat, spart, pânza ruptă despărţind cei doi ochi şi alcătuind o altă faţă, mai largă, cu privirea nu pironită în fixitatea acuzatoare a păsării de pradă, ci afectată de un strabism divergent), prefăcut într-un jeratic aprins, străveziu…

De aceea nu-i mai rămase decât să se repeadă în baia de la etaj – un morman de faianţă spartă, dar din fericire cu ţevăria întreagă. Şi, de la fereastră, dădu câteva ordine celor doi argaţi şi se întoarseră imediat cu furtunul de stropit grădina pe care îl legară la un robinet de deasupra căzii.

Iar incendiul stagna, dădea înapoi după ce atinsese camera alăturată, când sosi şi bătrânul Deharo; şi jetul de apă, spărgându-se pe suprafeţele în flăcări, lăsa să se audă cadenţa piciorului de lemn care, urcând treptele, apoi străbătând coridorul, nu încetei să se pie. Şi bătrânul rosti,

strigă sau mai degrabă expectora ce avea de spus; trebui să repete de două-trei ori înainte ca Geoffroy să lase stingerea focului în grija celor doi argaţi – fiindcă bătrânul pirat se întorsese din sat în goana mare ca să dea, pe drum, de spectacolul care poate nu l-ar fi făcut să se oprească dacă simţurile nu i-ar fi fost în alertă, dat fiind că decorul, mareea de viţă-de-vie unde se ridicau, la intervale regulate, smochini în pericol, absorbea personajul redus la un punct, ca şi maşina care îl manevra. Iar personajul, monstrul de oţel vopsit cu miniu şi pe care acesta se cocoţase apărură din nou, peste câteva clipe (Hotchkiss-ul parcursese distanţa dintre casă şi coline, ridicând în urma lui o trâmbă de praf negru), în centrul câmpului vizual nu numai al său, ci şi al lui Geoffroy – apropiindu-se rapid, încât ceea ce câteva secunde mai înainte era doar un punct, deveni frumuşel Hubert II crispat la volanul tractorului, legănându-se cu maşina pe valurile brazdelor. Şi pe măsură ce distingeau muşchii de pe spatele de culoarea aramei, încordaţi de manevre, apoi ceafa palidă pe care se zburlea părul rebel, cei doi văzură, prin norii de fum negru acompaniaţi de păcănitul ţevii de eşapament, oamenii care, unul câte unul, se adunau pe deluşorul golit de butucii de vie, stând drepţi în jelabele lor ca un snop de luminări pe o insuliţă bătută de valuri. Văzură şi auziră toate astea în vreme ce maşina trecea pe lângă viţele strivite, însângerate, înfipte în catifeaua neagră şi adâncă a pământului, iar apoi în vreme ce depăşea tractorul, laolaltă cu cel care îl conducea, cramponat la volan şi căruia acum îi distingeau trăsăturile: cuta dintre sprâncene unde sângele se usca, gura strâmbată într-un rictus pesemne din cauza efortului. Maşina se opri la vreo cincizeci de metri mai departe, şi moş Deharo – împiedicat de piciorul de lemn ce se înfunda la fiece pas în pământul negru – şi oamenii de pe deluşor îl văzură pe Geoffroy alergând spre tractor, tractorul cotind la dreapta, tăind brazdele în diagonală, ca şi cum ar fi avut de gând să se întoarcă, iar Geoffroy corectându-şi imediat direcţia. Îl

văzură (oamenii mereu neclintiţi şi moş Deharo gâfâind pe numele lui Geoffroy) cum ajunge, se face că se agaţă, apoi că depăşeşte maşina, coleopterul monstruos care îşi scuipa fumul negru, cum se ridică ori poate sare în două-trei rânduri până la scaun; şi înainte ca tractorul să se imobilizeze, urmăriră scurta bătaie, sau mai curând ghiciră momentul de luptă care precedă, determină oprirea maşinii. Şi în clipa următoare îi văzură pe cei doi fraţi rostogolindu-se de pe maşinărie şi tăvălindu-se printre viţele smulse, acoperiţi îndată de ecranul prafului negru pe care îl stârniseră. Şi oamenii îl mai văzură şi pe moş Deharo, aruncându-şi înainte piciorul de lemn ca să se sprijine după aceea pe jumătatea validă a trupului, legănat într-o greoaie mişcare asimetrică şi ajungând la cei doi băieţi îmbrăţişaţi în linţoliul subţire de praf mătăsos, aplecându-se să-i dea ajutor unuia dintre ei sau pur şi simplu să-i despartă. Şi Geoffroy se ridică în picioare; se aplecă şi el să-şi prindă fratele şi să-l ridice, apoi, când celălalt îşi căuta echilibrul, clătinându-se, cu picioarele depărtate, cu mâinile întinse, începu să-l burduşească de pumni, pe când mezinul, sub izbituri, se apleca înainte, cu genunchii la pântece, se ridica parcă sub şocul unei descărcări electrice şi se apleca din nou. Iar moş Deharo auzi: «Nenorocitul e!… Vrei să ne linşeze?…» Atunci îl cuprinse îndoiala. Se întrebă dacă ochii şi urechile nu-l înşală. Şi totuşi nu, aşa era Hubert II râdea. Râdea nu până la a-şi pierde răsuflarea, fiindcă pumnii fratelui îl făcuseră să şi-o piardă de mult. Râdea înghiţind şi scuipând un lichid rozdeschis, sânge, sudoare şi salivă. Râdea şi se lăsa bătut fără să opună nici cea mai mică rezistenţă. Şi la sfârşit moş Deharo îl auzi spunând, aplecat tot în faţă sau într-o parte, ridicându-se sub ploaia de izbituri «Loveşte! Hai! Nici nu ştii ce plăcere îmi faci! Nu te opri, când îţi zic!…» Încât Geoffroy, trezit de aceste cuvinte, sau pur şi simplu ca să le îngăduie să ajungă la urechile lui, se opri. Şi-l auzi pe celălalt cum şoptea, cu acelaşi râs lipsit de suflu «Te rog. Nu te opri. Continuă… Şi

când se lăsă să cadă pe umărul fratelui şi să fie purtat ca un sac de grâu, Geoffroy constată că bolboroseala de pe buzele mezinului se metamorfoza într-un fel de scâncet fără sex şi vârstă, aidoma celui al unui sugar, despre care nu ştii dacă plânge sau cântă, legănându-se moale după zdruncinăturile drumului. Dar când Geoffroy îşi vârî fratele în Hotchkiss. scâncetul se prefăcu în strigăt, un prelung ţipăt de cucuvaie, care îl făcu pe moş Deharo să se întoarcă la vremea când, în tovărăşia Giselei şi a mamei, asculta acelaşi ţipăt afară, în noapte, şi-şi zicea «Acuma uite-l în pădure. Se depărtează. Curând va ajunge în poiană…» Şi mai putea să-şi spună, ca şi azi: «*Blestemat*! *De trei ori blestemat*! Fiindcă sângele e otrăvit!…»

«Bineînţeles, comenta moş Deharo pentru mine. oamenii de pe colină l-ar fi putut linşa, şi pe noi cu ocazia asta. Dacă n-au făcut-o, a fost fiindcă ştiau că, în ciuda a tot ce pătimiseră în timpul vieţii bătrânului Renaud (şi dacă nu ei, atunci părinţii şi bunicii lor) pământul n-avea să le aparţină niciodată; cele câteva rânduri de vie pe care Hubert apucase să le distrugă erau, la urma urmei, bunul lui şi Said. Şi poate acestui lucru îi datorăm viaţa…»

Atunci nu-i rămase decât să-şi ducă fratele acasă, să-l întindă pe o litieră încropită din resturile mobilierului distrus; amenajase în acest scop sala de biliard, probabil fiindcă era singura odaie cu geamurile întregi. Îl veghe acolo, întins el însuşi, noaptea, de-a dreptul pe pardoseală şi ziua aşezat pe un taburet, pe când afară toamna venea cu primele înfiorări, şi arborii de arraucaria se aplecau pe neaşteptate la întâile rafale de vânt. Îl veghea, îl pansa, îi spăla faţa şi îl hrănea, în timp ce celălalt îşi recăpăta puterile, mergea de la saltea la cămin şi de la cămin la fereastră unde rămânea ore în şir cufundat într-o tăcere care îl ducea *în altă parte*. Şi nu numai pe el, ci şi încăperea acum deflorată, colţul de terasă şi de grădină pe care îl zărea dincolo de fereastră, acum pe o altă planetă, ca şi cum totul ar fi luat-o de la capăt după un cataclism universal, viaţa reintrând în drepturi cu o grabă înceată,

ale cărei năzuinţe le aboleau pe acelea ale oamenilor. Se afla acolo, convalescent, ascultând nu ştiu ce glasuri care aveau darul să acţioneze asupra corpului său, să-l pregătească pentru un viitor a cărui cheie o aveau numai ele. Deşi se lăsa în grija lui Geoffroy, uşurându-i sarcina când îi curăţa rănile, luându-i farfuria din mâini când îi aducea de mâncare. părea să-l ignore, poate fiindcă, recunoscându-i prezenţa, ar fi însemnat să întoarcă spatele tuturor fantomelor care îl invitau – acelui *în altă parte* unde ceva din el desluşea salvarea. Cât despre Geoffroy, şi el era *aiurea*; poate nu pe fratele lui îl veghea şi-l îngrijea. Poate dincolo de uşa-fereastră ce dădea spre terasă se întindea tabăra militară, cu barăcile ei şi singurul pin din curte şi toate încercările nebuneşti şi repetate ale blestemului, ale graniţei pe care nu trebuia s-o treacă pentru a nu se pierde definitiv. Ştia că a depăşit graniţa aceea şi că în ziua când a făcut-o s-a condamnat poate să se învârtească în cerc în *camera de gazare*, risipindu-şi puterile în încercarea de a ieşi, ca să fie iremediabil adus înapoi, ca un înotător care luptă împotriva curentului – locul dezastrului (scena cu decorul ei contrafăcut şi ordinea de intrare a fiecărui personaj, jocurile de lumini şi celelalte artificii ale teatrului) având forţa să renască din nimic – o încăpere devastată, jupuită până la tencuială, unde se îngrămădeau spectrele trecutului, unde două fantome, bătrânul Renaud şi şi Brahim, aplecate rând pe rând deasupra palisandrului defunct, deasupra postavului verde dispărut, îşi disputau în ochii unuia o caleaşcă şi în ochii celuilalt o pădure cu sanctuarul ascuns în ea. Incit în anume momente privilegiate cerul lui interior era brăzdat de fulgerări incoercibile: adevărul strălucea de la un capăt la altul al zării, cu puterea de a strânge într-o scurtă contracţie a Timpului interminabila înaintare a fatalităţii şi ştia că, în această sală de biliard (în această *cameră de gazare*), viermuiau amestecate secole de intrigi şi de sânge, cu personajele pe care Timpul le traversase ori le dusese cu sine. Şi, se gândi atunci, nu se ştie care din doi

era mai bolnav – pacientul sau infirmierul; deoarece, în clipa când scopul lui devenea salvarea unuia dintre semeni, era silit de fatalitatea care îi circula, aproape fără ştirea lui, prin artere, să lovească, să rănească, să ia viaţa, ca odinioară strămoşii lui cărora se jurase să le oprească zborul limpede şi sângeros. Şi îşi spunea, în clipele cele mai sumbre, că era pedepsit ca să ştie că e greu să prefaci un uliu în porumbel”.

În apartamentul de pe terasă, Lancelot (Saiah şi el se aflau acum în mijlocul sălii mari, în faţa vetre: unde, într-o zi, va arde poate un copac întreg) se scutură, dădu jos zăpada pe care, de ore întregi, povestirea tovarăşului său o aduna între pereţii tapetaţi cu ţesături preţioase; piramida de substanţă spectrală se fisură imediat; lumina se clătină în raze lungi ca firele de păianjen şi ceea ce părea o rafală de vânt, ieşită nu din trecutul zăvorât, ci dintr-o zonă unde Timpul nu se oprise niciodată, unde şansele existenţei umile, de fiece zi, rămâneau intacte, răsturnă spaţiul cu violenţa bruscă a unei deflagraţii; oraşul, de partea cealaltă a geamurilor poleite de strălucirea lămpilor, ieşi încă o dată la suprafaţă, în aşa fel încât, dacă privirea insista, falezele de la Canastei îşi aşezau până la urmă masa opacă deasupra valurilor care oglindeau nehotărârea cerului aflat poate la două degete de a-şi schimba culoarea; şi era cu neputinţă de ştiut dacă noaptea înaintează spre zori ori dacă e momentul somnului deplin care precede miezul nopţii. Pe scurt, spaţiul era pustiu, populat de valul sunetelor care încă se îngrămădeau, de ecoul în suspensie nu numai prin volumul camerei goale, ci şi în locurile ascunse privirii, bântuite de imaginaţie; portul cu navele rare acostate de-a lungul cheiurilor, capela cu statuia Fecioarei schiţând deasupra oraşului gestul convenţional al binecuvântării, fortul unde, înecat în întuneric, continua să fâlfâie drapelul culorilor făcute de ruşine. Şi, după câteva minute, tăcerea, reverberată de spaţiul îngheţat, nocturn, de cristalul dur al absenţei, ar fi sfârşit prin a răsuna ca un strigăt, dacă vorbele n-ar fi

ţâşnit din nou de pe buzele lui Salah, întâi rare, vătuite, precaute, ca şi când reluarea discursului, ca şi când mersul lent al sunetelor le-ar fi însemnat cu pecetea sacrilegiului.

„Iată! spuse el (şi din nou noaptea se dădu la o parte, se şterse ca să facă loc luminii aceleia venite de nicăieri, prin care se înfruntau fiinţe nu mai mari deci! cele obişnuite, ci aflate în afara a ceea ce Istoria autorizează oamenilor făcuţi din carne şi oase). Nu-i mai rămânea decât să-şi conducă fratele la debarcader. O făcu în Mercedesul pe care îl abandonă şi se întoarse la Belle-Rive cu Hotchkiss-ul care îi însoţise, condus de un argat. Nimeni în afară de omul acela nu asista când îşi luară rămas-bun. Şi întrucât argatul păstră tăcere, ne e uşor să ne închipuim cele două profiluri de vultur, ochii limpezi, acizi, larg deschişi, fireşte, la oameni şi lucruri (vameşi, hamali, marinari şi aglomerarea de catarge, etrave şi pânze bună să alcătuiască unul din acele tablouri intitulate *Plecare* sau *Briza marină*), fără ca privirile să i se întâlnească niciodată, astfel încât (poate pentru că) amândoi se puteau întreba dacă soarta le va îngădui să se reîntâlnească într-o zi.

Toate astea ne e uşor să ni le imaginăm. Ca şi singurătatea lui Geoffroy animal rănit, purtând în pântece un fetus putred pe care nu reuşea să-l dea afară – acela al umbrelor ce dansau, în noaptea vărgată de fulgere, în faţa uşii larg deschise a *camerei de gazare*, aşteptând moartea lui Nejma – bântuind casa dezolantă, câmpia goală, sub ochii bătrânului şi ai Emmanuelei (în sat se deschisese iarăşi şcoala, şi timpul pe care nu-l avea ocupat cu orele ea îl consacra copilului şi celor doi bărbaţi, cârpindu-le rufele şi făcându-le de mâncare). Şi scurgerea înceată a zilelor de toamnă, apoi de iarnă. Da, Lancelot; cu întrebarea care-i îngăduia să supravieţuiască de la unul la altul, în speranţa unui răspuns, a unui început de certitudine: «Când va veni? Astăzi? Mâine?… Asta până ce aşteptarea s-a putut cristaliza nu în prezenţa mea fiindcă prezenţa asta n-a fost

decât o absenţă mai vie, mai apăsătoare, ci în ceea ce cuvintele mele şi tonul pe care le rosteam aveau ceva definitiv: «Un lucru e limpede ai profanat prietenia. Şi trădarea ta îmi dă dreptul să trădez: nu numai că n-am să-ţi tai gâtul, dar am să te şi abandonez pradă a ceea ce, în religia ta, se cheamă *mea culpa* /…»

Şi dincolo de aceste vorbe (nu se clintise, iar eu îi întorsesem spatele, urcând imediat în maşina Partidului unde aveam tot timpul să rumeg la ocazia ratată) ni-l putem închipui şi în intervalul care desparte vizita mea de ziua aceea însemnată cu o piatră albă, când a hotărât să adune lucrătorii în curte ca să le vorbească; da, câtă vreme oare a fost zdrobit de violenţa şocului, de spulberarea speranţelor – veşnica scurgere a zilelor acum încetinită de viitoarea provocată de acuzaţia mea, şi orele ce refuzau să se succeadă orelor, plin. e ochi cu neantul distilat mereu de aceleaşi ziduri, aceeaşi câmpie, aceeaşi prezenţă a bătrânului şi a Emmanuelei – cărora nu era încă în măsură să li se destăinuie – câtă vreme avea încă să se mai sufoce claustrat în *camera de gazare* pe care, în răstimpul vizitei mele, o ridicasem din ruine. Până când, într-o dimineaţă, hotărârea să sfârşească prin a se contura, până să aibă curajul, voinţa să o privească în faţă, sau mai degrabă nu: nu hotărârea ca atare, ci idee? perspectiva care, după o examinare matură, să încline balanţa spre acel *jiat* ce urma să dea un înţeles vieţii lui; până să aibă curajul de a-l chema pe moş Deharo şi a-i cere să-l ajute. Şi cei doi dădură un ocol prin satele vecine, chemându-i pe oameni la întâlnire, fără măcar să coboare din Hotchkiss, după care se întoarseră la Belle-Rive şi luară masa de prânz cu Emmanuele care îi servi fără să le pună întrebări; poate că se destăinui în faţa fostului argat al bunicului cu una dintre frazele acelea ce nu înseamnă mare lucru pentru un străin «Trebuia, cu timpul, să ajung aici, nu-i aşa?» Şi la ora trei după-amiază, când toţi oamenii se strânseră în curte, aşezaţi pe adăpătoare ori rezemaţi de butoaiele pentru vin (veniseră de vreun sfert de ceas, ca toţi felahii pentru care

timpul nu contează) – aceiaşi oameni ale căror trăsături, modelate de veacuri întregi de munca anonimă a pământului, le repetau pe cele ale taţilor şi bunicilor lor; cu acea răbdare din care erau plămădiţi şi asupra căreia, acum când războiul se sfârşise, evenimentele păreau să nu aibă nicio influenţă, deoarece, în ciuda mizeriei, ei răsfrângeau căldura solului, a recoltelor de unde se născuseră, ca şi cum interminabila lor ascendenţă îi prefăcea într-o unică şi aceeaşi fiinţă, abolind moartea şi toate războaiele viitoare, toate vicisitudinile, guvernele, vedetele de o zi ce vor decima Algeria, o vor deflora şi vor domni asupra ei – atunci el apăru pe terasa bucătăriei şi le vorbi. Iar noi putem repeta ca nişte ecouri cuvintele rostite de el – cele pe care moş Deharo crezu că le aude sau pur şi simplu le înregistră. Ne putem închipui încă o dată glasul lui leneş, reţinut, uşor cântat, ca şi când accentele, destinate nu auditoriului ci lui însuşi, ţineau să-i dezmintă vorbele – şi toţi oamenii aceia încremeniţi în jelabe, cu creştetul acoperit de turbane, acum ridicaţi în bătaia vântului, din când în când behăitul unei oi în staul sau sforăitul unui cal în grajd, şi mai ales chipurile, acelaşi chip impasibil şi încordat ce reflecta acelaşi gând sau aceeaşi lipsă de gânduri, ochii. pironiţi asupra lui fără să clipească, sprâncenele încruntate în efortul de a se adapta arabei lui. Spuse cam aşa: «Uite, acum s-a terminat. De multă vreme vedeam lucrul ăsta venind, fiindcă ştiam că şi voi pândiţi momentul când are să vină. Poate v-aţi dat seama că eram de acord cu el chiar de pe când trăiau tata şi bunicul. Dar ei au murit. Ai mei au plecat şi nu-mi mai rămâne decât pământul şi amintirea. Iar amintirea şi pământul sunt probabil mai mult decât pot duce pe umeri… Aşa că nădăjduiesc că-mi veţi lăsa un loc în casa asta şi pe pământul ăsta, şi că astfel o să pot mânca pe cât îmi va fi de foame. Dacă sunteţi de acord, veniţi să-mi spuneţi mâine dimineaţă…» Şi, pe dedesubtul cuvintelor, vocea furtunii ce continua să sufle în adâncul lui, prin el: «Da. Ştiu că ştiţi. Ştiţi că pe acest pământ care e al vostru,

n-am rămas astăzi decât eu, un reziduu extenuat. Tot ce vă cer e să mă acceptaţi aşa cum sunt, aşa cum poate nu mă accept eu însumi; să mă toleraţi printre voi, pe pământurile a căror proprietate nu am nici curajul, nici imaginaţia să v-o contest. Mai mult: să mă culegeţi ca pe un naufragiat, să-mi îngăduiţi ca, împărtăşind existenţa voastră, să supravieţuiesc şi să uit – pentru răstimpul care-mi e măsurat – de unde vin şi cine sunt...»

Toate astea, Lancelot şi – cum să numim ce a urmat, dacă nu ceremonie? Delegaţia prezentă în curte dimineaţa devreme, înainte ca el să se fi hotărât să deschidă obloanele (fiindcă nu dormise în noaptea aceea, nu mai dormea de mult timp) ca să pândească sosirea oamenilor, fără să-şi dea seama că ei erau deja acolo, gravi, vorbind cu glas scăzut, hotărâţi, cuprinşi de o febră care, în lunile următoare, îi va face să treacă peste propriile lor îndoieli şi chiar ale lui (ameninţarea, mereu agăţată deasupra capului lor, de a şi vedea proprietatea scăpându-le, confiscată, prin manevre subterane, de şi Said sau de unul dintre sateliţii lui), apoi saluturile de rigoare, discursul, mai degrabă cele câteva cuvinte scurte ale unuia dintre oameni, ce se deosebea de ceilalţi nu prin pretenţia de a fi purtătorul lor de cuvânt, ci numai prin uşurinţa de a se exprima. Fără a mai pune la socoteală cafeaua, servită de Emmanuele în ceea ce odinioară fusese sufrageria, acum mobilată cu masa, bufetul şi scaunele lui moş Deharo; tăcerea, mereu aceeaşi gravitate senină şi solemnă a oamenilor stând în picioare sau aşezaţi, în humusurile lor umede, sorbind cu zgomot lichidul fierbinte, în timp ce ceaţa se împrăştia peste câmpie, în grădină şi pe terasă, ascunzându-le. Apoi, în zilele următoare, familiile care se instalau, una câte una, cu un soi de timiditate, de rezervă aproape, împrejurul fermei, apoi în camerele goale din casă, în capelă – încât la orice oră din zi puteai întâlni femei sperioase, mute, cu pleoapele înnegrite de khol şi care, când îl vedeau, se duceau întins la el şi îi strângeau mâna, întorcând capul, copii în zdrenţe, care 11 priveau

fără să suf-e o vorbă, cu ochi care nu clipeau niciodată – până într-o zi când, ieşind din pădure cu calul, dăduse peste un grup şi provocase o debandadă însoţită de urlete de panică.

Astea toate, Lancelot, şi mai cu seamă – pe măsură ce intra în iarnă şi perdeaua de ceaţă şi de ploaie părea să ţească un ecran între ceea ce fusese el (ce fuseseră ai lui, moşia şi satul) şi ceea ce devenea atunci, discutând cu oamenii în jurul unei ceşti de ceai, făcând planuri, punând la punct calendarul lucrărilor, colindând pământul în tovărăşia lor şi aşteptând reluarea lucrului, spunând, ca să-i încurajeze pe ceilalţi şi pe el însuşi cu aceeaşi ocazie «Uite crini de pădure; recolta o să fie bună… «-sentimentul că viaţa continuă, că avea să supravieţuiască, tencuit din nou şi să uite. Fiindcă, Lancelot, uita. Uita, în ciuda şi poate din pricina goliciunii lui (fiindcă era acum redus la el însuşi, la epiderma lui, şi ceea ce în înţelepciunea sau nebunia lui numea Dumnezeu sfârşea prin a se manifesta de-a binelea; desigur, încă jucându-se cu el de-a v-aţi ascunselea, dar dându-i de înţeles că, dacă într-o zi va vrea să-L cunoască, era pe drumul cel bun). Uita, în ciuda şi din pricina nenumăratelor greutăţi provocate de convieţuirea cu familiile lucrătorilor – începând cu ameninţarea lui moş Deharo că-l părăseşte şi se întoarce în sat: «<înţelege-mă! mormăia bătrânul bandit către mine. Trebuie să-ţi fi dat seama că n-am plecat de pe moşie doar fiindcă eram găzduit pe gratis, mă instalasem în mobilele mele şi primeam bani ca să nu fac nimic. Şi asta nu-i tot: asistasem, cu voie sau fără voie, la începutul comediei, acum ne apropiam de final şi n-aş fi vrut să pierd nicio replică. Dar cu harababura aia!… Un trib de desculţi, care nu avuseseră niciodată, în chip de locuinţă, altceva decât colibe din crengi acoperite cu frunze de palmier sau de smochin sălbatic, totul lipit cu pământ pe care îl spăla prima furtună, şi care năvălesc deodată între pereţi destinaţi altor întrebuinţări, cu kanoun, şi piei de oaie, şi douăzeci sau treizeci de copii plini de jeg, pe care trebuie

să-i înveţi să-şi facă nevoile în locul potrivit, fără să mai vorbesc de adulţi, care nu ajung să înţeleagă că o casă, o grădină, tot arsenalul confortului sau al luxului (bucătării, băi, mansarde) necesită îngrijiri deosebite, adaptate modului de viaţă pe care îl presupun, deci o privaţiune suplimentară a libertăţii tale; pe scurt, când ai venit pe lume în mizerie absolută, e greu să te institui proprietar de pe o zi pe alta, mai ales când bunurile îţi depăşesc nevoile şi sunt o moştenire prea grea pentru umerii tăi. Şi pesemne că oamenii, zilierii avansaţi castelani, au simţit din instinct, fiindcă atitudinea lor faţă de el era aceea a neofiţilor faţă de un mentor; dacă hotărâseră să-l păstreze printre ei, pe el, odrasla seniorului care-i jupuise timp de generaţii, o făcuseră deoarece contau să le nezetească grosul dificultăţilor din noua viaţă, fiindcă avea în el o ordine, o metodă a căror emanaţie era, la urma urmei, moşia însăşi, şi sub conducerea lui via, animalele, tractoarele ar fi avut mai puţin de suferit decât dacă ar fi fost abandonate în voia lor. În fond, în ignoranţa lor, ştiau cel puţin asta fără să-şi dea seama cu claritate; animalul natural din ei devenea bănuitor în faţa a ceea ce noi numim civilizaţie, adică, poate, excrescenţa monstruoasă, cancerul, proliferarea de celule bolnave cărora fericirea la nivelul linguriţei şi a apei de izvor nu are ce le face.

Îl acceptau fiindcă aveau nevoie de el. Dar să: – drepţi: nu era singurul motiv – erau generoşi cum eşti atunci când nu ai nimic, şi acest nimic eşti dispus să-l împărţi cu cel dintâi venit, mai exact dacă acesta a ştiut cum să te ia (şi el ştiuse, descărcându-se asupra lor de propria lui mizerie). Şi îi răsplătea; ştia ce aşteaptă de la el şi-şi spunea că o astfel de moşie, cu teate rafinamentele, toate splendorile impuse de vanitatea de a poseda şi necesitatea de a supravieţui, era un dar otrăvit. De aceea trecea peste promiscuitate, jeg şi lipsă de igienă, îi făcea să înţeleagă treptat că de aici încolo erau sclavii unei ordini, unor reguli, unui sistem străine vederilor lor anterioare şi că posesiunea pământurilor, a copacilor, a

zidurilor, a uneltelor şi a maşinilor de stropit via, de recoltat grâul şi strugurii, a canalizării şi a cablurilor ce asigurau aducerea apei şi a electricităţii, fără a mai pomeni drumurile şi şoselele, pe scurt plăcerea de a te bucura de resturile unui imperiu colonial cerea pierderea unei anume inocenţe, o servitute prudentă, trecerea cu încetul la alte moravuri. Spectrul distrugerii nu-l speria, şi nu-i păsa dacă zeii bătrânului Renaud erau condamnaţi să se înfioare, dacă rămăşiţele lui descompuse se răsuceau în mormânt, nu pentru că îşi propusese să procedeze astfel, ci pentru că acum era eliberat de atare preocupări. Erau treburile lui, nu ale mele, bătrânul Deharo – care se născuse ca să înţeleagă, să vadă lucrurile putrezind până la culmea apocalipsului final, dar să nu se scufunde în timpul naufragiului general, asta nu. De aceea, la urmă, i-am şi zis: „Cineva, dintre mine şi muritorii ăştia de foame, trebuie să dispară. Ştiu prea bine că eu sunt acela, şi n-am să stau să mai cer şi restul. Se mulţumi să-mi răspundă, Nu. Nu acum. Ei au nevoie de dumneata, deci şi eu. Discursul a ţinut o oră întreagă şi am rămas – eu, om bătrân, care am trăit destul ca să mă cunosc până în străfunduri, ca să ştiu că oricare se supune repulsiei rasiale, vechiului fond de ranchiună şi spaimă, refulat în cele mai multe cazuri pentru comoditatea existenţei şi care n-aveam niciun motiv deosebit să fac mulţi purici în ţara asta, doar faptul că casele fiului meu putrezesc la o depărtare cuprinsă între douăzeci şi o sută de kilometri. Bătrânul a rămas poate fiindcă ştia că nu s-a dat ultima replică şi fiindcă şi el fusese înduioşat de vlăstarul aceluia ce încarna propriul lui blestem. Da, poate că nebunia sau înţelepciunea lui Geoffroy mă seduseseră până la urmă, şi mă întrebam dacă într-adevăr se născuse un om care să meargă în susul blestemului, să cureţe definitiv memoria şi Timpul…»

Aşadar moş Deharo rămase. După o lună, Benbella naţionaliza toate pământurile europenilor, inclusiv Belle-Rive. Zilierii şi familiile lor fură alungaţi de pe moşie, din

casă şi din capelă. Se întoarseră la vechile lor colibe, iar locul fu ocupat de un comitet de gestionare alcătuit din sateliţi ai lui şi Said. De data asta, moş Deharo se retrase la Saint-Roch, cu nora lui şi cu fiul lui Francis.

Cât despre Geoffroy, oriunde se ascunde astăzi, într-o casă, colibă sau pădure, ştiu că locuieşte din nou în *camera de gazare* pe care o duce mereu cu el…”

Partea a treia

VIII

Se TERMINASE. Rămaseră câtva timp nemişcăţi, sau mai degrabă gândul lor, prea îndelung înfrânat, se scutură şi se aruncă prin spaţiu, provocat de arhitectură şi perspectivă – sala cea mare, ce-şi aştepta mobilierul, covoarele şi lustrele, cele trei uşi de sticlă deschise spre noapte, spre haloul de lumină prăfoasă ce-şi schimba lent culoarea deasupra oraşului – târânau-le trupurile care începură să se clatine pe nesimţite, înţepenite de ecoul ale cărui valuri se estompau încet-încet, înainte să fi fost schiţat primul pas, apoi al doilea. Şi acum nu le rămânea decât să se afunde în măruntaiele adormite ale imobilului – spre apartamentul călduţ de la etajul al cincisprezecelea, scos pe neaşteptate din uitare, din zona de umbră unde memoria îl vârâse de-a valma cu oraşul, cu zidurile înalte ce adăposteau pretutindeni aceeaşi letargie. Când pătrunseseră în vestibulul strâmt, primiţi încă o dată de armonium şi de stampa japoneză (înfăţişarea vioaie, bombată a obiectelor obişnuite; nişte paznici sau, mai bine, un câine care ar fi vegheat cu un singur ochi) putură distinge, în fundul coridorului, lumina lămpii cu abajur ce-i aştepta pe măsuţa din salon, densă şi zaharisită, trimiţându-le spectrul ei ostil, aşa încât intrară în încăpere ca să aibă confirmarea sentimentului că pusese stăpânire pe ei pe măsură ce înaintau spre deschizătura violent luminată;

Germaine se ridica din balansoar unde, dat fiind nivelul sticlei aşezate pe măsuţă, era evident că petrecuse clipe lungi în implacabila, vătuita luciditate a alcoolului.

Acum stătea în faţa lor, oprită la jumătatea mişcării care adineauri ar fi dus-o spre Salah, probabil după o oprire la fereastră sau la oglinda de deasupra bufetului. Se mărgini să se clatine o clipă, cu privirile interferate de strălucirea ochelarilor, încât era greu de ştiut ce exprimau şi chiar dacă exprimau ceva; poate era doar abrutizată de alcool, hipnotizată de imaginea iubitului ieşit brusc din noapte, de maceraţia interminabilă în care fusese cufundată ore în şir. Dar nu; după nările ei, dilatate ca într-un început de sufocare, însuşi Lancelot îşi putea da seama că o tigroaică adulmeca evenimentul. Aşa cum se aşteptau şi unul, şi celălalt, se puse în mişcare, dar nu în direcţia ferestrei sau a bufetului; merse direct către ei, oprindu-se în dreptul lui Lancelot pe care îl privi cu duşmănie, apoi coti la dreapta, proclamând cu voce înceată, plină, pe care alcoolul o făcea aproape palpabilă: „Soţia dumitale, dragul meu, nu s-a mulţumit doar să telefoneze. A venit după dumneata – la stăruinţele mele, desigur… O poţi găsi în cameră…44 Zicând acestea, îşi îndreptă iar ochii spre el, ca şi cum l-ar fi sfidat să poată bâigui cea mai mică scuză, fiindcă îşi dădea seama că orice ar fi putut spune ar fi sunat nu ca o pledoarie pro domo, ci ca o mediere indirectă între Salah şi ea. Salah se hotărî să intervină: „Cred că ar fi cel mai cuminte să dormiţi amândoi aici44.

Atunci Germaine „Excelentă idee!… Iar asta va amâna mâine scena care oricum va mai avea loc…44 Apoi, constatând neclintirea bruscă şi aerul de furie reţinută ce punea stăpânire pe Salah (se încăpăţâna să privească spre Lancelot şi înregistră starea iubitului stând cu profilul către el): „Fiindcă, fără îndoială, vom avea o scenă, dragă… O *şi avem*, acum, aici! 44

El vorbi fără ca niciun muşchi al feţei să i se fi mişcat, şi glasul îi semăna cu mârâitul unei pisici ce se pregăteşte de atac: „E mai bine să vă duceţi acasă, Lancelot! Vedeţi bine că se anunţă furtună…44 Şi nu se adresa numai lui Lancelot, fiindcă de o clipă apăruse şi Geneviève fusese trezită din aţipire de izbucnirea

Germainei şi asistase la explozia din final, încât, după ce rămase un moment nehotărâtă, rătăcind cu privirea de la unul la altul, îşi trase pantofii pe care îi ţinea în mână şi se duse spre mantoul pus pe un scaun. Mai târziu, pe când închidea uşa de la vestibul şi îl întâmpinau pereţii şi mobilele familiare (geamul bibliotecii, a cărui strălucire o estompa pe aceea a titlurilor aurii, berjerele adânci de catifea purpurie şi, pe covoarele orientale, împletitura de ramuri şi frunze decolorate) Lancelot simţi răsunând înăuntrul lui ceva ca un clopoţel de alarmă declanşat, după cât se părea, în ziua când Germaine pusese prima oară piciorul în chiar acest salon, dar atunci nelămurit, iar apoi mai vehement (ţârâitul nu încetase să se întărească din clipa când glasul Germainei, apoi cel al lui Salah eliberaseră maelstromul unui Trecut prea îndelung zăvorât). Şi ştia de acum că începuse să meargă un gigantic mecanism de ceasornic – acelaşi care, azi sau odinioară, zdrobea orele Germainei, ale lui Salah şi, mai încolo, ale lui Geoffroy, apoi ale lui Nejm el Arab şi ale tuturor spectrelor efemere, ieşite din valul ce se sparge.

De aceea, când Geneviève, văzându-l nemişcat în mijlocul salonului, printre atâtea dovezi ale fericirii lor, cu fruntea brăzdată de o cută, strigă „E ceva în neregulă?”, el răspunse îndată, fără răgazul unei reflecţii indispensabile pentru a găsi o portiţă de scăpare „O furtună se ridică din adâncul veacurilor şi mă simt mai puţin decât oricine în stare să o împiedic…”

Ea avea să rupă tăcerea abia după scurtul ceremonial al culcării „Am uitat să-ţi spun a telefonat Benamar. E aici pentru câtva timp şi ţine neapărat să te vadă”. Iar el, în vreme ce primul val de somn îl rostogolea spre fundul de mare, aşternut cu nisip şi alge „Benamar…” – în vreme ce, învelind marea linişte a nopţii, departe deasupra lui, oceanul în mers murmura „Benamar!… Nu cumva, din întâmplare, există vreo legătură…”

Şi instinctul (eliberat de mişcarea de basculă de la veghe la somn) nu-l înşelase – exista realmente o legătură

între Benamar şi încercarea prin care trecea. Dar înainte de a fi în măsură să verifice, ziua avea să-şi deruleze cu nonşalanţă meandrele – Benamar telefonând de dimineaţă că va veni la cină, din cauza nenumăraţilor veri pe care trebuia să-i salute mai întâi (încât Lancelot, în acest răstimp, în mijlocul cursurilor şi, mai târziu, când răspundea la telefon sau îşi aşeza perna pentru siestă, se simţi vizitat de miriade de părticele pe care le împuternicea, ca pe tot atâţia prevestitori, prietenul aşteptat în aceeaşi seară; omuleţul loial, cu fruntea înaltă încununată de tăcere, cu buze cărnoase de pe care se desprindeau, ca tot atâtea oracole, monosilabe încăpăţânate, morocănoase, cu privirea galbenă, dură, străbătută de licăriri copilăreşti); nu numai Benamar, ci şi Germaine Maynardier, la ora prânzului, cu obişnuita ei gâfâială multiplicată de telefon: „Trebuie să vă spun… Da, am fost ridicolă ieri-seară… mai mult decât ridicolă – odioasă. Odioasă, nu protesta; ştiu eu ce sunt şi cât îmi poate pielea – nu se va putea spune vreodată că, măcar în ceea ce mă priveşte, sunt lipsită de luciditate… Ba nu, eşti prea bun!… Şi mai întâi nu caut iertare, ar fi prea uşor. Să-mi fie de-ajuns că trebuie să port curajos şi cu cinism povara propriilor greşeli. Da… Da… Dar nu de asta te-am chemat, Lancelot; trebuie neapărat să mă ajuţi. Veţi socoti poate că, după scena de ieri, e un pic cam prematur, că ar fi trebuit să mă fac mică, cel puţin un timp… Nu, o spun fără ruşine, am nevoie de voi, de Geneviève şi de dumneata; de perechea extraordinară pe care o alcătuiţi amândoi…” De aceea aştepta acum în salon, îmbrăcat cu halatul de casă, plimbându-se între bibliotecă şi canapea, pătruns mai mult ca oricând de ideea (sau mai degrabă imaginea) unui soi de complot, de uliu aruncat asupra existenţei şi a libertăţii sale. Iar la ora convenită ea sună, el o conduse în acelaşi salon, lângă vatra unde tocmai pusese o buturugă; şi ea vorbi. El îşi dădu seama că ar fi vorbit încă din vestibul, dacă nu i s-ar fi încurcat cuvintele pe buze cât traversase salonul până la cămin şi se lăsase

să cadă în berjera aurită unde avea obiceiul să se instaleze când venea la ei în vizită. Mai întâi răspunse la întrebarea ei „Nu, Geneviève nu-i aici. E la liceu”. Ea spuse că după noaptea trecută îşi luase – încă o dată – un concediu de boală. Şi continuă: „Trebuie să afli de la început pasărea şi-a luat zborul. Exact, din nou. Nu, să nu te gândeşti că eclipsa se datorează scenei noastre de ieri. În paranteză, nu ţi-am zis la telefon cât de mult regret; am fost, cinstit, la pământ cu totul… Nu… Lasă-mă să vorbesc, te implor… E nevoie să ţi-o repet, deşi mi-e imposibil să simt cea mai mică remuşcare. Cum să ai remuşcări pentru fapte în care eşti târât fără ca liberul tău arbitru să fi fost consultat? Da, ştiu, alcoolul, aş fi putut a mă lipsesc… Chiar asta, Lancelot, e rezultatul unui drum greşit pe care cineva sau situaaţia a trebuit să mă împingă… Nevinovată, deci – sau atât de puţin… Ce trebuie să vă intre bine în cap (şi aveţi mintea prea limpede, dumneata şi Geneviève, ca să nu vă fi şi spus-o) e că în afacerea asta mie îmi revine rolul de servitoare, ori să spunem de slujnicuţă a marelui bărbat, nimic mai mult. Mă epuizează, mă jecmăneşte, dispune de libertatea mea (chiar aşa de orele de muncă, de somn, de băutură, de mâncare – cu alte cuvinte de tot ce am – de mine, de sângele şi viaţa mea!) ca să înhaţe, să împodobească, să mobileze un apartament unde să-şi refacă un regat. O să spui că l-am acceptat, că între el şi mine există un contract, chiar tacit. Sunt de aceeaşi părere. Dar în contractul ăsta sunt clauze neîndeplinite. Nu cele pe care *eu* trebuia să le satisfac; eu am dat mai mult decât îmi stătea în putere. Să nu mă întrebi dacă din pricina a ceea ce oamenii (şi acuma sunt obligată să vorbesc ca ei) cheamă dragoste; eu însămi nu ştiu şi mi-ar trebui, fără îndoială, mult timp ca s-o aflu. În orice caz, un lucru e sigur – am plătit toate facturile, iar con pensaţia e slabă; inutil să-ţi dau amănunte, trăim amândoi într-o lume a convenţiilor pe care, vrând-nevrid, nu le putem distruge, deci facem sacrificii în numele decenţei. Be scurt, şi ca să-ţi spun totul, sunt, cum s-ar zice, exploatată la rândul meu;

colonizată. Colonizată!… Revanşă îndreptăţită, Lancelot?… Poate. Dar de ce asupra mea? Ideea nu e nouă; mi s-a întâmplat nu o dată să arunc vorba asta) şi e o vorbă, nu glumă) în discuţiile noastre. Râde, râde cu lacrimi; spune că am dreptate, dar că la vârsta şi experienţa lui (războiul, ascensiunea politică şi căderea) e cam târziu să se gândească la schimbarea ei – «Perfectă analiză marxistă colonizatori colonizaţi, sclavagişti prefăcuţi în sclavi, nu numai fiindcă suntem incitaţi să-i imităm pe stăpânii noştri de odinioară, inclusiv şi poate mai cu seamă fiindcă pretindem să ne despărţim de filosofia lor putredă, deci să fim *noi înşine* o dată pentru totdeauna, ci şi fiindcă, în pretenţia de a nu fi decât noi, excluzând orice agent exterior, reînnodăm tradiţiile medievale de supunere, aservire, colonizare a unui sex de către celălalt. Ce mă omoară, Lancelot, e luciditatea lui, capacitatea de a înhăţa argumentul adversarului şi a-l întoarce împotriva acestuia. Degeaba protestez că dialectica lui e doar un potpuriu de sofisme, o învălmăşeală în care Molina face casă bună cu Marx, că el însuşi nu e decât un mâncător de oameni ceva mai cinic decât un agent de trust, nu câştig nimic; el se tăvăleşte pe jos şi între două hohote îmi aruncă – «Haide-haide, nu înţelegi nimic; mi-am pus o dată pentru totdeauna în serviciul lui Marx pofta de mâncător de oameni!…» Şi eu continui să plătesc facturile; apartamentul se îmbracă în tapet, în faianţă şi în parchet cu mozaic. Săptămâna viitoare va fi gata să primească pasărea rară pentru care se pare că a fost conceput – Geoffroy vei zice, singur cu el, deasupra învălmăşelii (la ultimul etaj, înainte de cer şi de Santa-Cruz), ca şi el suveran, regal, şi ca şi el decăzut. Cel puţin asta e teza oficială. Pentru că, dincolo de puterea mea de a zice nu în ultima clipă, de a refuza să plătesc ultima factură (cea a mobilierului) şi de a spune *Afară*! *astea sunt ale mele*, s-a întâmplat acest lucru, Lancelot; şi dacă el a plecat azi-dimineaţă, cu puţin înainte de telefonul meu – în grabă, trebuie să ştii – e fiindcă a primit o vizită o femeie, de astă

dată, o fiinţă care de la prima vedere te avertiza că era (că este, vai!) de o regalitate şi mai imperioasă, şi mai de nestăpânit decât pasărea jumulită, geamănul din copilărie ars de zece ori în *camera de gazare* – nu o fantomă, în ciuda aerului ei de bocitoare: chipul de marmură sub părul lung de abanos şi ochii albaştri ca marea, pelerina scămoşată, ponosită, care avea asupra acestui gen de femeie acelaşi efect ca o diademă pe fruntea unei regine. Pe scurt, o femeie care să răstoarne legea sexelor şi să provoace dragostea oricărei alte femei dacă aceasta i s-ar putea abandona – un lux pe care în împrejurările de faţă îmi e imposibil să mi-l ofer; presupun că m-ar cuprinde invidia şi ura – regret, dar nu am altă soluţie, dat fiind că abia dacă s-a aşezat în salonul nostru, adresându-mi un z-mbet convenţional, la fel de izbutit ca şi restul persoanei (ori să zic al personajului?) ei – eu nu eram nimic, viaţa ei se desfăşura aiurea, în recea, în fierbintea şi imateriala substanţă din care era plămădită, cu toate meandrele unei existenţe unde eu nu intru în niciun fel –, şi fiindcă i-a spus «Totul e extrem de simplu; n-am să ţi-o pot spune de faţă cu el. De aceea a trebuit să fac drumul de la Saint-Kcch la Oran ca să ţi-o spun prin viu grai. Am profitat că joia avem zi liberă, ştii…» El nu răspundea nimic. O lăsa să vorbească şi, după felul cum o privea, mă întrebam dacă e în stare să priceapă înţelesul cuvintelor. Ea continua, cu acelaşi ton răbdător, monocord – câteva pe care, în ciuda celor numai douăzeci de ani, viaţa l-a măcinat destul pentru ca, hotărând o dată pentru totdeauna să se simtă bine oriunde s-ar afla, ţine să-şi respecte hotărârea, şi mai cu seamă acum: mereu marmoreeană, indiferentă, cu veşnica detaşare a fiinţelor cărora nici chiar suveranitatea lor nu mai e în stare să li se supraestimeze «Tot ce doreşti e să ştii unde s-a ascuns – nu că asta ar vrea şi el; ne putem întreba dacă mai e capabil să dorească indiferent ce, după încercările prin care a trecut; fiindcă, prin forţa lucrurilor, a ieşit în afara lumii. Pot să-ţi spun că socrul meu (şi dacă-l trădez, află că o fac cu bună ştiinţă) îi

cunoaşte ascunzătoarea. Nu ţi-a vorbit de ea, evident, ca să-l apere de lumea din care – iarăşi prin forţa lucrurilor – s-a retras. Dar nu numai pentru asta, ci şi pentru că speră, poate fără să-şi dea seama, că dispui de o monedă de schimb – are ceva să-ţi ceară, o propunere pe care, din pudoare sau din pricina onoarei lui de bătrân hidalgo, nu îndrăzneşte s-o formuleze. Şi ai să mă scuzi că am venit să-ţi tulbur liniştea căminului ca să o formulez în locul lui, nu numai fiindcă m-am născut în împrejurimile Parisului, acum douăzeci şi patru de ani (şi nu la Alicante, la sfârşitul veacului trecut) şi nu sunt legată ca el de acelaşi simţ al onoarei, ci şi fiindcă existenţa din aceşti ultimi patru-cinci ani mi-a înăbuşit ultimele scrupule. Pe scurt, socrul meu nu va părăsi ţara până nu va găsi rămăşiţele lui Francis – soţul meu. Şi acum, din păcate, a fost mai puţin soţul meu decât fiul lui, am şi eu mai puţine motive decât el să mă arăt răbdătoare. Dumitale pot să-ţi spun: aş vrea să mă întorc iar acasă – pentru mine e timpul să închid paranteza algeriană, cu tot ce a avut ea fatal, sângeros şi, în mod tragic, hispano-maur (şi, crede-mă, deşi sunt născută pe un pământ în aparenţă mai îngăduitor, nu oi renunţa niciodată la rolul acceptat cu toată convingerea; o voi întrupa până la capăt pe soţia, pe văduva lui Francis Deharo sau mai curând pe nora tatălui lui, iar la ora actuală ajung să-mi spun că totul trebuia să fie aşa, pentru că a fost aşa cu adevărat); mi-ar plăcea să mă întorc, să zicem la sfârşitul anului şcolar, pentru că n-aş putea înainte. Şi asta face de asemenea parte din rolul în care am fost distribuită; n-am să plec înainte ca socrul meu să-şi satisfacă ceea ce alţii vor socoti un capriciu (nu eu, care am învăţat să cunosc preţul sângelui şi care, deci, ţin să-i dau această ultimă dovadă de prietenie filială, omenească etc.), să închidă ce a mai rămas din Francis – tatăl fiului meu, nu-i aşa? – într-o cutie cât de decentă o pot face azi tâmplarii din această ţară, ca să-l poată duce cu el unde se va retrage până la urmă; în Franţa, lângă mine sau în Spania, la nepoţii lui…» Vorbea fără să se poată despărţi de un zâmbet vag qe-i

plutea în ochi, de ceva solemn, neînfricat în felul cum rostea cuvintele, încât se părea că ar fi continuat să vorbească pe acelaşi ton chiar dacă oraşul ar fi fost zguduit de un cutremur, dacă un vulcan ar fi început să scuipe flăcări de pe piscul Santa Cruz; un disc pe care acul continuă să se mişte imperturbabil şi atunci când nu mai e nimeni să-l asculte, când toţi cei ce o puteau face cu o clipă înainte au murit, doborâţi de explozia unui obuz. Şi zidurile, salonul, existenţa noastră din dimineaţa aceea, cu amintirea scenei de aseară, totul fusese măturat, totul se afla *în altă parte*, pe urmele ei, cel dintâi el, fireşte, dar trebuie să spun că şi eu, eu care mă născusem nu ca să-i deplâng soarta ori ca să-i laud curajul, ci ca s-o urăsc, fiindcă fusese de ajuns să apară în salon, victimă şi totodată călău, ca să simt trezindu-se în mine o ură care n-o aştepta decât pe ea, care o preceda la fel cum ea însăşi îşi precedase intrarea în scenă. Şi ea continua, liniştită «Tocmai aici intervii dumneata; ai făcut războiul în tabăra algeriană, e firesc, socrul meu o ştie şi te-am auzit spunându-i-o, ai străbătut regiunea în toate direcţiile, cei cinci sute sau cinci mii de kilometri pătraţi unde sunt nouăzeci la sută şanse să odihnească rămăşiţele soţului meu. Trebuie să ai suficiente relaţii şi să fii în stare, mult mai bine decât un moşneag şi o femeie tânără, constrânsă la exercitarea profesiei ei, să pui mina pe cineva care ar putea şti ceva…» Şi adăugă (de data asta zâmbetul îi dezvelea dinţii lungi, albi, de o regularitate perfectă): «Bineînţeles, dacă şi dumneata, în ce te priveşte, vrei să ştii unde…» Nu apucă să termine, că el se şi ridicase ca un arc: «Atunci trebuie să plecăm imediat. E un tren după-amiază… poate următorul, fiindcă prin Mostaganem ajungem mai bine… O spusese pentru el însuşi, cu vocea pe care o avea dimineaţa, la deşteptare, când buzele îi erau umflate de somn şi m-am mirat că ea a înţeles «Nu. Mai am câteva drumuri de făcut înainte…» Pe urmă linişte; ceva din ea încremenise; tot trupul părea că-i e în aşteptare, albastrul marin din ochii ei se prefăcuse într-un

albastru de noapte întunecoasă, în care ardea o licărire nemişcată. Şi spuse, ca şi cum ar fi ezitat: «De ce să ne grăbim? îmi închipui că trebuie să faci o anchetă, două-trei ore mai mult sau mai puţin… Iar el (cu un aer încurcat, plin de vinovăţie, care de fiece dată îl ducea înapoi cu trei ani, adică la începutul legăturii noastre, când abia ieşea din adolescenţă) «Inutil să fac o anchetă…» Atunci ea, după o lungă pauză, ca pentru a se pătrunde de ceea ce cuvintele lui îi dezvăluiau pretinzând că ascund (şi de data asta privirea îi era atât de directă, de implacabilă încât el n-a fost în stare să o susţină mult timp şi, pentru prima oară de la începutul întrevederii, o îndreptă spre mine); «Vrei să spui… Vrei să spui…» Dar nu termină; cuvintele continuară pur şi simplu să răsune în încăpere, pâsloase şi dure, încât în cele din urmă el fu nevoit să o privească din nou şi să dea afirmativ din cap. De data asta se făcu tăcere; se priveau, se descifrau, continuând să stea nemişcaţi, înfruntând şi unul şi altul clipa când le va fi dat un răspuns, după ani de aşteptare, cu ceea ce fiecare găzduia, păstra, întreţinea din Trecut în adâncul lui. Până ce ea strigă, cu vocea deodată aspră, gravă, totuşi cu o uşoară catifelare «Nu-i spune socrului meu… Nu-i spune că ştii… Prefă-te că începi o anchetă, o săptămână, poate două… ca să pară că…» Iar el, înclinând capul: «Da… înţeleg… înţeleg… Dar ce mă împiedică să mă duc la el chiar acum, să închei târgul?…» Şi ea, tot la distanţă, ca pentru a-l privi în voie, ca să-şi adapteze viziunea de ansamblu la imaginea pe care, în prezent, era obligată să şi-o facă despre el «Bineînţeles… N-am zis că…» Aşa încât, înainte ca ea să schiţeze cea mai mică mişcare ca să rupă vraja (în realitate ca să plece, acum când avea toate motivele să-şi considere misiunea ca îndeplinită), el şoptise, către mine şi către ea totodată «Cel mai simplu e să ne dăm întâlnire. Îmi fac valiza şi alerg să-mi iau bun-rămas de la părinţi… La ce oră crezi că vei putea?…» Şi au plecat împreună, fiindcă valiza, aproape numai cu o periuţă de dinţi şi două batiste, aştepta într-un colţ al

camerei, cum obişnuieşte de luni, acum de ani întregi.

Au plecat, şi eu am rămas în salonul şi în camera de fiecare dată ceva mai goale, nemişcată şi eu, fără îndoială ca să-i las o suprafaţă mai mare luminii de la amiază, care se strecura prin ferestrele în unghi drept – o lumină din adâncul nu ştiu cărei nopţi care mă convingea, în orele de luciditate eliberate de alcool, că mai devreme sau mai târziu geamătul din legendă va fi dublat de o umbră cu atribute exasperant de feminine, ca în virtutea unei necesităţi compensatorii, a unei revanşe a sorţii, Geoffroy nefiind la urma urmei decât crisalida de unde avea să apară, mult mai real, irezistibil, feroce, fluturele după care el să arunce plasa şi să-şi piardă răsuflarea. I-a fost de ajuns o vizită de zece minute, de un sfert de oră cel mult, ca să se lămurească. Sau mai curând nu trebuia să te văd, cu sau fără Geneviève, să-ţi vorbesc pentru ca lucrurile să se contureze cu claritate, eliberate de glasul meu – iată-le acum aici, în faţa mea, în goliciunea lor absolută, încetând să mai fie amestecate cu mine, cu noaptea unde erau prizoniere şi care, în unele momente privilegiate (alcoolul, somnul) începea să le secrete. Şi în prezent ştiu că lucrurile stau exact aşa cum am spus, că idila exist; într-adevăr, chiar dacă nu e făcută nici din acceptare, nici din complicitate, că se eschivează tocmai pentru că există, nu în fapt, nu în atingeri vulgare (cel puţin nu încă), ci în eterul pur al posibilului, mult mai ucigaş, mult mai sacrilegiu…”

Şi acum Lancelot (tot prizonier între pereţii salonului pe care nu-l părăsise de după-amiază; şi nu numai al lor, ci şi al spaţiului unde era aşezat oraşul şi care părea să se strâmteze pe măsură ce ziua se scurgea, ce asfinţitul, peste Santa Cruz, îşi schimba culoarea la roşu-purpuriu, apoi la violet) încerca să prindă ultimele ecouri ale povestirii, să le deznoade ca pentru a scăpa de neliniştea care îl ţintuia; „La urma urmei, asta e tot ce voiam să ştiu, Lancelot, şi poate să te şi consult în privinţa atitudinii mele de acum înainte; am plătit facturile ca să-l instalez pe el în

tovărăşia acestei fantome născute din copilărie, fiică ea însăşi a unei Algerii crepusculare. Am admis, am tolerat totul, pesemne cu o urmă de masochism, ca să văd până unde puteau merge lucrurile în minciună (mai puţin a lui, fiindcă presupun că în povestea asta s-a pomenit şi el amestecat împotriva voinţei lui, ca şi a celei a evenimentelor, pe scurt a sorţii). Dar nu ca s-o văd instalată aici, în locul lui Geoffroy, pe doamna gândurilor sale, o alegorie ieşită din praful romanelor siropoase, dominând evenimentele, dar şi supusă injuriei lor, cu atât mai fatală cu cât sub marmură circulă un sânge viu, care nu putrezeşte, abia omenesc – pe această Emmanuéle, căreia Geoffroy se născuse pentru a-i servi drept introducere… îmi rămâne să zic nu (ce crezi, Lancelot?), să-mi folosesc ultimele arme apartamentul şi mobilele sunt ale mele… Şi pe urmă, dacă aş avea curajul, de câte mijloace de presiune n-aş dispune – adică dacă lucrurile ar degenera, dacă ar fi vorba nu de *Tristan* sau de *Romanul Trandafirului*, ci de o altercaţie vulgară… până la urmă, cine garantează că n-o să ajungem acolo?… Eu ştiu nişte lucruri, nu-i aşa? Nu l-am văzut întorcându-se, şi de câte ori! la ora două-trei dimineaţa cu mâinile murdare de cerneală? Nu l-am auzit recitindu-mi proza lui pseudorevoluţionară? Ce zici de asta, ia spune?…” Şi el îşi amintea că a răspuns pe dată, parcă să scurtcircuiteze destinul care ameninţa „Ştiu că n-ai să faci asta. Scuză-mă, dar e ceea ce se cheamă vorbe în vânt…” Atunci ea, ridicând capul, ca şi cum ar fi primit o lovitură de cravaşă: „S-o crezi dumneata! Nu ştii ce sunt în stare când cineva mă scoate din fire!…” Ochii ei continuară să ardă în aşteptarea unui răspuns, dar el nu răspunse, ştiind că orice tentativă de a o face să bată în retragere ar fi turnat gaz peste foc. Şi cum trebuia să vorbească, se mărgini să zică „Dumneata eşti singur judecător. Ştii cel mai bine cum să joci ca să eviţi catastrofa”.

Îşi aminti că a spus asta, dar acum nu de-a lungul interminabilei agonii a după-amiezii ce urmase după

plecarea Germainei (cerul schimbându-şi imperceptibil culoarea peste Santa Cruz, unde fortul, capela şi platoul nu încetau să-şi reliefeze contururile, asemeni unei epave gigantice scoase din apă şi a cărei siluetă se preciza pe măsura apropierii de suprafaţă); era în clipa când vorbea Benamar şi, firește, mai târziu, când cina se termină şi uşa apartamentului se închise în urma vizitatorului. Şi îşi mai spunea, între alte reflecţii, amestecate, înglobate în discursul lui Benamar sau în ecourile lui „Trebuie să fie calea aleasă de destin!…” îşi spunea asta pentru că vorbele lui Benamar (şi nu numai vorbele; fruntea, privirea paşnice şi încăpăţânate, de vită de povară, debitul – tot ceea ce le învăluia şi sublinia relieful lor ciudat, făcut parcă din ezitări, din repezişuri, din silabe intervertite, ca şi cum el şi-ar fi reţinut cuvintele în clipa când începea să le rostească) veneau să se instaleze în spaţiile libere lăsate de cele ale Germainei, ca şi cum al doilea discurs ar fi fost complementul natural al celui dintâi şi cei care le rostiseră s-ar fi pus mai întâi de acord, şi alesese fiecare partea ce-i revenea dintr-un duo pe care nu aveau să-l cânte niciodată împreună: „Cum am aflat de asta? O întâlnire pusă la cale de întâmplare. Inutil să mă întrebi cu cine, dat fiind că animalul ocupă un post şi că funcţia lui îl plasează pe orbita mărimilor din această lume (că, deci, calităţile lui de mâncător de oameni îi vor permite, poate, să ajungă, din aproape în aproape, nu în vârful ierarhiei, dar pe un loc abia inferior – dacă nu cumva mişcă un pion greşit într-un moment greşit), mi-a cerut să-l las în umbră. Dar îţi pot spune următoarele la Tlemcen, ţi-a fost elev şi pesemne că nu-i chiar de tot putred, fiindcă ştie să-şi amintească. Am să mai adaug că, în preistoria Revoluţiei, s-a aflat în subordinea mea şi că astăzi lucrul ăsta e mai degrabă jenant, nu pentru mine, ci pentru el, care ar vrea să se creadă că încă din leagăn era vulturul de acum… * Iar în clipa aceea Geneviève (şi Lancelot îşi amintea că spaţiul, dincolo de zidurile salonului, încetase deodată să se mai îngusteze, deoarece plămânul gigantic, în care era prins

oraşul cu locuitorii lui, se blocase): „Şi ai făcut drumul de la Alger până aici doar ca să ne previi?…”

Benamar reluase firul presupunerilor: „Poate nu mi-a spus totul… Poate socotea de datoria lui să treacă sub tăcere anumite aspecte ale dosarului, dar, după părerea mea, nu era nici măcar asta; el era acolo, în faţa mea, pe terasă, iar dosarul la loc sigur, într-un seif sau pe biroul lui, la minister, într-un morman de altele, asemănătoare; pur şi simplu, mi-a spus ce-i oferea memoria lui, din compartimentul referitor la această afacere (adică, la urma urmei, un soi de produs grosolan filtrat prin oboseala unei zile de muncă, prin surpriza întâlnirii noastre şi, imediat, imaginea pusă în mişcare a oraşului Tlemcen, a mentorului ce rezuma, mai mult decât oricine, o întreagă bucată din viaţa lui). Pe scurt, mi-a dezvăluit destule lucruri, graţie, poate, unei dezordini din inima pe care atribuţiile lui de sticlete superior nu vor fi îngheţat-o în întregime; sau atunci, nu sticletele ăsta o fi un demiurg, care ştia perfect greutatea fiecăruia dintre cuvintele lui, deci îşi dădea seama că a doua zi voi lua trenul ca să vin să te găsesc la Oran şi că tu te vei duce să-i repeţi acestui Lansări tot ce-mi va fi spus el. Un balon de încercare, poate o capcană care să stârnească vânatul, să-l scoată din vizuina unde trăieşte de câţi ani?… Fiindcă e limpede, o să-ţi faci o datorie din a-i spune acestui Salah Eddine ceea ce la Alger ştie tot Ministerul de Interne – nu numai poliţia oficială, ci şi cea specială, secretă: este unul din capii O.R.P.[17]-ului, tipăreşte o dată la două săptămâni o foaie volantă care cheamă ta, să-i zicem, Revoluţie, primeşte arme pe la frontiera marocană. Ei cunosc până şi numele dactilografelor cu care se culcă între două şedinţe. Şi mai cu seamă ştiu că de câtva timp activităţile lui s-au rărit şi poate au încetat cu totul (nu-şi dau seama, de altfel, dacă nu e liniştea care precede furtuna). Ceea ce ar însemna că, dacă îl iartă, o fac cu speranţa că poate într-o zi îl vor recupera. Pentru că, în ciuda căderii lui – sub Benbella, să

17 Organisation de la Résistance Populaire.

nu uităm –, a lăsat amintirea unui om destul de seducător şi periculos totodată încât să trezească dorinţa de a nu se număra printre adversari. Bineînţeles, în cazul când ar persista în opoziţia faţă de regim, ar fi uşor de eliminat cum s-a făcut până acum cu păsări de mai mică anvergură. Dar adeziunea lui la Boumediene (s-a şi încercat cumpărarea lui, o dată sau de două ori, punându-i-se în mână ceva în secretariatul Partidului, contra unui apartament vizavi de universitate, în Alger, a unei maşini personale, a scoaterii în evidenţă a diplomelor, sau cam aşa ceva, şi el s-a eschivat, pretextând necazuri cu sănătatea – un uriaş în stare să mute munţii din loc!…) ar fi avut ca efect potolirea unei întregi părţi a tineretului căreia i-a căzut greu lovitura de stat de anul trecut…” Benamar tăcu un moment, aşa că Lancelot, prin deriva care pusese stăpânire pe salon şi mobile şi, dincolo de ziduri, pe oraş şi bucata de pământ unde se ridica acesta, în picioare, pe valul nocturn (îşi amintea acum) îşi putu descurca iarăşi ecoul gândurilor: „Nu. A întors definitiv spatele tuturor acestora – fiindcă a venit să-mi ceară să alcătuiesc un refugiu, un regat unde să trăiască alături de resturile copilăriei…” Totuşi Benamar reluase: „Acum, când ţi-am spus totul, sunt din ce în ce mai convins că omul nostru n-a vorbit la întâmplare; era de ajuns pentru asta să-mi aud sunetul vocii şi să-i urmăresc efectul pe chipul tău. Aşa am şi făcut. Şi mai e ceva: Şi Said… Mi-ai spus că ţi-a vorbit mult de el… Cred că e ultimul lor mijloc de presiune… Vor să-i dea de înţeles că ştiu ceva, dacă nu chiar totul. Totul ce? Nu ştiu, grangurul nu mi-a zis mare lucru… Pur şi simplu a aruncat că e posibil ca Lansări să fie cumva amestecat în eliminarea lui şi Said. Poate cu asta îl vor avea la mână… Când te vei duce să-l cauţi, dat fiind că ţi-a povestit pe larg viaţa lui, n-ai decât să-l întrebi dacă din întâmplare n-a uitat ceva…”

De aceea, acum când îl condusese pe Benamar până la lift, nu-i mai rămânea decât să aştepte clipa când, a doua zi, decenţa îi va permite să ridice telefonul şi să dea

glas întrebării pe care avea s-o repete în fiecare zi, în clipa când presupunea că Germaine ia prânzul – până când (după vreo două săptămâni) auzi vocea în aşteptarea căreia îi ieşise sufletul „Ai avut mare noroc să dai peste mine, fiindcă mă pregăteam de plecare… Da, sunt ocupat momentan, dar, aşa cum ai ghicit, am pus mâna pe el şi l-am adus cu mine. Şi pentru că şi dumneata eşti duşmanul meu cel mai bun, te invit, dacă vrei, în apartamentul de la etajul douăzeci şi unu, la ora nouăsprezece. De acord?…”

Deci în ziua aceea, la ora convenită, se duse pe terasa blocului Méditerranée, unde Salah Eddine îl întâlni peste cinci minute. Îşi petrecură alte cinci minute făcând înconjurul apartamentului, ca şi când timpul nu era presant, ca şi cum Lancelot ignora întrebările care-i stăteau pe limbă, şi tovarăşul lui ar fi stăpânit haita de explicaţii pe care urma să i le dea; Trecutul era invariabil acolo, cu prelungirile lui într-un Prezent oprit, împietrit în aşa măsură încât pretutindeni, cât vedeai cu ochii, părea să domnească numai Moartea, numai Legenda –, Salah îi făcea complimente pentru rezultatele celor şase luni de muncă neîntreruptă (dar, Lancelot o simţea prea bine, vorbea astfel fiindcă era de datoria lui şi fiindcă după ultima eclipsă a lui Salah, era preambulul cel mai comod la întrevederea lor – nu pentru că entuziasmul sau pur şi simplu plăcerea de a-şi descoperi regatul căruia nu-i lipsea nici cel mai mic amănunt l-ar fi înclinat la asta; căci Lancelot, pe fruntea largă, pe coama olimpiană, în surâsul gânditor, ca într-o aşteptare şi fără obiect citea stigmatele înfrângerii, nu numai, ca altă dată, o fisură, ceea ce îi dădea lui Salah un surplus de nobleţe indescifrabilă, monolitică o tresărire de fiară înainte de a muşca ţărâna); apartamentul terminat, cu toate mobilele – o reşedinţă regală, un sarcofag unde puteau odihni, îmbălsămate, visurile zdrobite a ceea ce fuseseră douăzeci şi cinci de ani de viaţă aidoma unui torent, nemăsurată în ambiţiile ei, nemărginită în aspiraţii. Cinci minute, după care luară loc în două fotolii gemene, în colţul vetrei fără foc; Lancelot

vorbi, puse întrebarea, cu o blândeţe amestecată cu fermitate, sinuoasă totuşi, puţin lâncedă, de care ştia să dea dovadă în anumite ocazii – încât zâmbetul de vizavi nu se şterse ci, dimpotrivă, se accentuă, deodată la un păs de explozie, nu izbucnirea cinstită, ci pur şi simplu rezultatul distanţei pe care cel interesat (Salah) o lua faţă de personajul întruchipat şi de destinul ce trăgea sforile, în vreme ce privirea îi ardea în faţa imaginii lui însuşi aşa cum o prezenta Lancelot cea a unui om în afara legii, acum descoperit, cu semnalmentele cunoscute, fişat, obiect al unor manevre subterane. Apoi Salah Eddine vorbi la rândul lui, sau mai degrabă nu; râsul pe care şi-l stăpânea de câtăva vreme îl scutura, şi Lancelot nu-i înţelese decât cuvintele rostite în intervalele dintre hohote. Trecu destul timp cu întrebările unuia şi răspunsurile celuilalt, după care Salah, hipnotizat de imaginile trecutului ce se năpusteau, incoerente, ca de cealaltă parte a unei oglinzi cu argintul mâncat de Timp, vorbi singur. Apoi Lancelot se retrase, coti spre Front de Mer, se întoarse acasă pe jos, aproape în pas alergător, împins de viziunile ce i se îngrămădeau în cap. Geneviève şi Benamar îl aşteptau în salon; masa era pusă în sufragerie, dar Lancelot preferă mai întâi să vorbească. Şi pe când vorbea (tot astfel cum, ceva mai devreme, pe când asculta, în faţa lui Salah, dinaintea căminului monumental, virgin de orice flacără, sau când, mai târziu, zbura spre casă fără să vadă luminile navelor ce pluteau în bazinul portuar, sau, de cealaltă parte a şoselei, şobolanii ce alergau printre picioarele vagabonzilor, pe pragul imobilelor abandonate), halucinaţiile de adineauri, puse în mişcare de Salah, spulberau decorul şi pe auditori, cu strălucirea buturugilor consumate în vatră, umbrele ce dansau pe titlurile aurii ale cărţilor aflate de pază pe rafturile bibliotecii şi miile de alte dovezi ale confortului casnic şi fericirii conjugale – incit fiinţele şi lucrurile ce se substituiau lor acum nu mai evoluau pe lumea aceasta, ci se mişcau, imobile, într-o *altă parte* luminescentă, suspendată între pământ şi cer,

deasupra spaţiului probabil real unde avuseseră şansa să existe, iar Lancelot, dezvăluindu-le în faţa ochilor Genevièvei şi ai lui Benamar, nu mai era Lancelot. Nici Lancelot, nici măcar Salah Eddine, care le dăduse viaţă cu trei sferturi de oră mai înainte, nici vreunul dintre cei ce fuseseră martori ai existenţei lor, ci toţi şi totul laolaltă, adică o frântură de Dumnezeu amestecat cu mâlul din care se plămădise totul…

Şi Lancelot nu se mulţumea să fie numai Salah (dar ce? efigia lui Salah care îl aborda pe moş Deharo, în timp ce Emmanuèle, în camera de alături, îşi făcea de lucru cu copilul, înfăşându-l, sau nici măcar, numai ca să nu fie de faţă în clipa când presupunea că Salah încheie târgul: „M-am gândit că o să vă intereseze, domnule Deharo. Da, până la urmă am aflat, şi din întâmplare, şi după tatonări îndelungate, locul exact unde odihneşte…”; sau, de pildă, Salah scrutând chipul lui Geoffroy în geamul compartimentului de clasa întâi transformat în oglindă de câte ori defilau ogoare de grâu sau frunzişuri – pini, chiparoşi, măslini – adică de partea cealaltă a sticlei decorul se întuneca, Salah rumegând iar şi iar pentru sine însuşi „De data asta l-am prins, îl duc la Oran… Dar, Doamne sfinte, el să fie?… Oare să fie chiar el?…” Şi, prin vacarmul roţilor la macazuri şi fluieratul locomotivei când trenul trecea prin cartierele periferice de la Mohammadia „Un cadavru!… O fantasmă!… Nişte oase, o carne care abia îşi mai amintesc să fi adăpostit substanţa aceluia ce într-o zi, probabil pe o altă planetă, se chema Geoffroy! …”); era şi Emmanuèle, şi moş Deharo; maşina alerga pe asfaltul umbrit de eucalipţi, iar câmpurile de secară îşi desfăşurau covorul de un verde furtunos sub cerul diafan. Toţi tăceau, pironiţi pe pielea uzată a banchetelor, aspiraţi de orizontul mişcător al colinelor, de smochinii răsuciţi sub frunzişul abia născut şi, de acum, şi de acoperişurile ce anunţau Belle-Côte. Şi pe când distanţa se topea, o parte din ei înşişi, din adâncul fiinţei lor obscure, era ţintuită la Belle-Rive, în locuinţa amărâtă, de două camere, unde, în

lipsa Emmanuelei, soţia băcanului avea să se ocupe de copil toată ziua. Şi acum Belle-Cote se îndepărta în spatele lor, cu zidurile lui turtite la pământ sub soarele pe care ceţurile îl umflau, îl făceau să se rotească asemeni unui platou gigantic de aramă palidă, ale cărui margini deveneau puţin câte puţin cele ale cerului. Şi deodată pământul se scobea, cerul înceta să-i mai apese; îşi rotunjea calota foarte sus în azurul devenit străveziu, fără margini, între privirea lor şi infinit, în timp ce catârii care-i duceau, încet, în cadenţa curajoasă a copitelor lovind asfaltul, se prăvăleau spre vale. Erau pe un coborâş, şi Salah putea simţi sub pulpe crisparea muşchilor animalului care frâna ca să nu alunece pe pantă; în faţa lui, ceva începu să danseze sub mantia Emmanuelei al cărei păr zburătă de dată; rămase suspendat, parcă agăţat în azur (aceeaşi siluetă gravă şi suplă, asupra căreia zdruncinăturile convoiului, ca şi accidentele existenţei păreau să aibă doar o influenţă îndepărtată, fiindcă ea, cu un soi de răbdare semeaţă şi detaşată, îşi urma drumul, oriunde acesta ar fi dus-o); şi moş Deharo, cocoşat în şa, cu pălăria fără culoare trasă pe ochi, dansă la rândul lui, grotesc, cu trupul ridicat ba din stânga, ba din dreapta, pe când piciorul îi scârţâia pe coastele animalului. Iar Salah auzea din vreme în vreme, în spatele lui, sunetul de clopot dogit al uneltelor lovite unele de altele la câte o săritură bruscă a catârului pe spinarea căruia erau legate – cele două lopeţi şi târnăcopul care în curând aveau să atace, să muşte pământul din nou virgin, acoperit de ierburi şi de muşchi abia mai pipernicite, ca şi cum Trecutul ţinea să se dizolve în masa staţionară a Timpului, de parcă s-ar fi temut să nu fie exhumat într-o zi. Şi acum fluviul urca spre ei, de cealaltă parte a drumului în serpentine; curgea între malurile înecate în mii gălbui, unde cerul, în locurile nemişcate, se risipea în insuliţe de lumină bălţată. Când trecură peste pod (loviturile copitelor fiind estompate acum de zgomotul apei), văzură torentul noroios, asemeni mulţimii de spinări ale unei cirezi furioase, rostogolindu-se

spre marea pe care le-o ascundea privirilor un şir de culmi argiloase, a căror culoare te trimitea cu gândul la o piele de elefant. Şi ei merseră mai departe, indiferenţi la valea ce-şi înmulţea prăpăstiile şi arcadele, aspiraţi de ideea care zăcea acolo, în spatele şirului de coline, într-un punct ce avea să se precizeze la capătul unei dimineţi de mers, de surde şi regulate cadenţe de copite lovind la fiecare pas pământul acum negru şi purpuriu. Treceau, urcau, urcau peste coline, acum cu fluviul înapoia lor, redus din nou la dimensiunile unei panglici de culoarea cafelei cu lapte, iar zborul corbilor stârniţi de convoi (cei doi oameni, în jelabe, care mergeau în frunte, de o parte şi de alta a primului catâr, apoi moş Deharo, mereu cocoşat, cu borul pălăriei coborât peste crăpăturile ochilor limpezi, urmat de silueta neagră, funebră a foarte frumoasei tinere, parcă suspendată, abia pământească pe legănarea cerului şi a dealurilor, şi a lui Salah Eddine; şi, în sfârşit, omul care ducea catârul încărcat cu materiale) părea agăţat deasupra capului lor, ca tot atâtea constelaţii deplasându-se odată cu ei…

Şi, din nou în compartimentul de clasa întâi, Salah Eddine, rezemat de spătarul plin de praf, învelit cu o pânză cu marginea de dantelă (pe când, dincolo de geam, dansau, întârziau în fereastră crucile şi chiparoşii cimitirului de la Valmy, apoi apărea şi se năpustea palisada cu inscripţia ei, litere roşii pe fond alb: ORAN 2 KILOMETRI), continua să scruteze profilul necunoscutului, la două degete de chipul lui, spunându-şi „Nu. Nici măcar eu, Salah, nu-i trezesc interesul. E cu gândul aiurea… Pesemne incapabil să trăiască pe lumea asta…” Şi deodată ameninţarea naufragiului, ce începea să licărească asemeni unei lămpi solitare, apropiindu-se din adâncul unui tunel „Atunci la ce bun apartamentul?… La ce bun Lancelot?…” Şi acum moş Deharo, în colţul vetrei; tăcea, şi în liniştea prelungită ochii îi deveniseră două lame de oţel înroşit, încât Salah, cuprins de îndoială, se întrebă: „Şi dacă a aflat că Francis şi eu?… Dacă o să mă ia de gât?…”

Şi ca de fiece dată în clipa primejdiei, simţea că va începe să zâmbească. (în camera de alături, copilul scoase un soi de plânset, o cascadă vaporoasă – capriciu de sugar căruia i s-a luat sânul.) Dar moş Deharo vorbi (cu glas limpede, de om care nu s-a atins niciodată de alcool, însă lent, sigur de el, grav) „Mulţumesc, domnule Lansări… în ce mă priveşte, am să te decepţionez – mi-e imposibil să fac altfel; da, cred că ştiu unde poţi să-l găseşti, dar n-o s-o afli decât *in extremis*, adică în clipa când… w şi Salah, după o lungă tăcere suplimentară, în cursul căreia rămaseră amândoi neclintiţi, cu trupurile la pândă, înşurubate în scaune, dar gata să se repeadă unul la altul, în vreme ce privirile li se înfruntau: „Şi dacă până atunci o să dispari?… La urma urmei, nimeni nu e veşnic… Apoi gestul lui moş Deharo, mâna ce-şi lua zborul pe neaşteptate, în timp ce faţa îi rămânea mereu la fel de gravă, vocea la fel de joasă: „O să trăiesc până atunci; ca să te oblig, domnule Lansări…” Acestea, evident, pe când se apropia de coliba (era în spatele unui pâlc de eucalipţi ale căror frunze aproape că atingeau pământul, răvăşite de un fel de convulsii şi foşnind ca pentru a-şi striga martiriul, şi copiii îl precedau pe Salah, speriaţi de hainele lui de croială europeană, ca şi cum n-ar fi înţeles, după accent, că era unul de-al lor şi spuneau ridicându-şi mereu capul spre el „Uitaţi. Aici e…”) înăuntrul căreia ştia, din instinct – şi îşi simţea picioarele înmuindu-se, faţa golindu-i-se de sânge, de parcă animalul din adâncul lui ar fi şi trăit decepţia: silueta prea cunoscută, care n-ar mai fi adăpostit acelaşi suflet, carnea suptă, chinuită de amintire în aşa măsură, încât să nu mai fie în stare să slujească drept receptacul pentru ceea ce, în ochii lui Salah, însemna Geoffroy (ca şi cum, pentru a fugi de amintire, nu-i mai rămânea decât să moară) – că avea să-l găsească; şi, după o clipă, se află în faţa lui – da, silueta înaltă, acoperită cu o jelaba de lână grosolană, un dar al felahilor la care trăia de când Belle-Rive ajunsese pe mâna sateliţilor lui şi Said, nici măcar fiinţa în curs de descompunere pe care Salah o găsise pe salteaua de paie,

în camera de biliard dezafectată, în timpul ultimei vizite la moşie. Nimic, sau aproape; poate o licărire undeva, în adâncul privirii, când ochii lui de culoarea florii de colţ îi întâlniră pe aceia ai lui Salah. Şi, neapărat, ceea ce aveau să-şi spună (îşi spuseseră) „Nu poţi rămâne aici. La mine n-ai să fii niciodată o povară, ştii bine…

— La tine mai mult decât la oricare altul…” Şi el replica „Am umeri solizi, n-ai să atârni greu… O să mă urmezi, afurisitule; sunt ani de zile de când alerg să te găsesc. Ca să nu mai vorbim de… u Spunea toate astea în acelaşi perimetru delimitat de eucalipţii ale căror frunzişuri continuau să geamă şi să se contorsioneze în văzduh – în vreme ce, sub pasul catârilor, colinele se răsturnau succesiv, purtând în văgăuni pete de filimici şi crucifere, tufişuri de fistic şi arbatus, de unde fugeau iepuri şi chiţcani de pădure. Şi arcadele ce susţineau cerul se înmulţeau de o parte şi de alta a caravanei, aduse de cadenţa inexorabilă a copitelor şi clinchetul lopeţilor, mărginind un drum la al cărui capăt, la câteva ore de aici, era înmormântată o umbră – ce anume? câteva rămăşiţe descompuse, topite în pământul care de ani în şir nu-şi întrerupsese lenta luare în posesiune, nici măcar un martor a ceea ce fusese cândva – un germene ieşit din imensitatea lichidă şi care apoi redevenise licoare. (Şi moş Deharo, pe catârul care sărise într-o parte, dansă, chircit ca o ferestruică de pod, cu piciorul de lemn scârţâind iarăşi, cu maxilarul de fiară bătrână şi năpârlită ceva mai crispat, cu privirea, sub borul pălăriei, mai stăruitor îndreptată spre ţintă, spre cele câteva oase jalnice pe care le şi adulmeca, în ciuda distanţei.) Şi Salah Eddine vorbea în marele salon de la etajul al douăzeci şi umilea, în colţul vetrei. Şi Lancelot vorbea. Şi spunea: „Umbra a ceea ce într-o zi fusese Geoffroy, dincolo de exil şi de zidurile spitalului de psihiatrie, de mareea de sânge care înecase trunchiurile pădurii interzise, dincolo de incinta taberei în adâncul căreia continua să lucească, redusă la dimensiunile sclipirii unui cristal, ale unei geme cu puteri

malefice, *camera de gazare* (loc geometric al torturilor şi, prin asta, de aici înainte, centru al universului), mergea acum de-a lungul peronului în gară, înfăşurat în jelaba grosolan ţesută, prin mulţimea ce se scurgea spre ieşire, ce se îngrămădea la control, apoi pe esplanada din faţa holului maur, pe când Salah pleca în căutarea unui taxi. Şi, prăbuşit pe bancheta din spate a rablei obosite, Geoffroy putea să scruteze oraşul cu privirea lui absentă; nu oraşul unde, adolescent, se plimba prin ultimele vâlvătăi ale orgiei coloniale (un întreg popor fericit, care îşi ignora crima şi destinul), nici măcar zidurile, turnurile pustii, cele câte douăzeci de etaje de storuri coborâte, pe care le cunoscuse la întoarcerea din Franţa, purtând deja în artere începutul lentului du-te-vino (căruţe lăsate până la pământ sub mormane de catrafuse, saltele, mobile ieftine, cu femei acoperite cu haik-ul, pe când bărbatul mergea în frunte, ţinând măgarul sau catârul de hăţuri, iar copiii, desculţi, se tăvăleau prin rigole; apoi, mai rare, automobile încărcate cu mic-burghezi, respectabilităţi irascibile, debarcate de la Tlemcen, Ain-Temouchent, Sidi Bel-Abbès: negustori, medici, funcţionari transferaţi) care inaugurase substituirea unui sânge cu altul, transfuzia la sfârşitul căreia zidurile care până de curând adăpostiseră europeni aveau să adăpostească fiinţe până atunci alungate, învinse, abandonate pe trotuare, în voia agoniei lor, la picioarele aceloraşi ziduri, când se aventurau acolo din nevoia de a învăţa sau a munci; Oranul, deci aşa cum era azi: un oraş unde amintirea fermenta până aproape de nivelul pavajului, înlănţuit de trecutul lui, de măreţia de odinioară, supus unei descompuneri lente, fiindcă: era incapabil să-şi smulgă rădăcinile, să ridice iar fruntea, să o ia de la început; cartiere devastate de Q.A.S., garaje, prăvălioare, cafenele arse, populate noaptea de şobolani, de vagabonzi şi beţivi ce se încălzeau la câte un foc hrănit cu resturi de mobile, de uşi şi ferestre; hoarde de copii, transformând în maidane terenurile de tenis particulare, rupând balustradele şi gardurile metalice, iar în cartierele

periferice furnicarul nocturn umblând să cineze printre lămpile cu acetilenă ale negustorilor ambulanţi, în lumina cafenelelor cernută prin fumul frigărilor, prin răgetele cântăreţilor de inimă albastră. Astfel era oraşul descoperit de el, cu dezolarea nu a unei amărăciuni nostalgice, ci pur şi simplu a acceptării, poate a ineluctabilei împliniri a urărilor lui – gândind: „E bine. E drept. Lepra şi ruina să înece lumea unde am crescut; să-i nimicească rămăşiţele, să prefacă în pulbere dărâmăturile şi pe mine odată cu ele. Iar oamenii, copiii aceştia să ridice peste oasele mele un oraş, unul adevărat!...”

Şi, în timp ce Lancelot vorbea (Geneviève şi Benamar îl ascultau cu sufletul la gură şi pe feţe le dansau lucirile din vatră), mareea umană acoperea spaţiul plantat cu ficuşi şi palmieri, ca un val ce s-ar fi oprit la picioarele podiumului unde Salah Eddine se agita în spatele microfonului pe care din când în când îl prindea în mână, nu ca să-l împiedice să cadă şi să se spargă, ci ca să fie sigur că nu-l desparte de toate aceste chipuri (acelaşi licăr al privirilor, acelaşi exemplar al omenirii reprodus de zece mii de ori, purtând în trăsături aceeaşi patimă tinerească, neastâmpăr plin de atenţie, gata să se dezlănţuie în strigăte de trăiască şi să se prelungească în fapte) care îi sorbea cuvintele, acolo, la picioarele lui, ca un lut căruia el i-ar fi insuflat propria lui viaţă; da, era el însuşi dincolo de toate aceste învelişuri, de toate capetele ce alcătuiau mulţimea, nu numai pe toţi tinerii pe care îi domina, îi ridica la răscoală, ci şi pe ceilalţi ciorchinii de copii cuibăriţi pe crengile copacilor, adulţi, inclusiv femei – până la bătrânii cu barbă lungă, încălţaţi cu cizme de piele roşie, înfăşuraţi în largi burnuzuri negre, ce evocau o imagerie din secolul trecut, cu cai făcând volte în cerc, prin nori de praf, şi bătăliile emirului Abd El-Kader; la toate etajele, din susul în josul zidurilor ce ar fi trebuit să bareze calea Cuvântului agitat de el, pe balcoanele cu pilaştri, prelungite de capitelurile şi fusurile coloanelor, susţinute de cariatide cu pieptul gol, un popor numeros

care să servească drept releu electricităţii care îl zguduia, drept palier între el şi infinit: „Popor algerian, strigase el, îţi declar de la această înaltă tribună: la ora actuală, în vreme ce noi ne-am adunat ca să împărtăşim acelaşi avânt patriotic, spirite machiavelice îşi unesc eforturile ca să smulgă roadele luptei tale drepte şi ale victoriei tale. Patrimoniul sacru şi inalienabil al poporului, obţinut de popor cu preţul a opt ani de război, cu preţul martiriului a un milion dintre fiii lui, ei încearcă să-l confişte pentru profitul lor personal – ca şi când Republica Algeriană Democratică şi Populară, născută din sacrificiul şi voinţa unanimă a fiilor ei, ar putea împăca binele public cu profitul personal. Îţi declar, popor algerian, că mă aflu aici ca să-ţi fac următoarea dezvăluire gravă pământurile abandonate de colonişti sau recuperate prin decretul din martie 1963, imobilele, întreprinderile, localurile cu caracter industrial şi comercial, ca şi materialele aflate înăuntrul lor au căzut pradă unui pumn de aventurieri care n-au înţeles că epoca jafurilor legale şi a îmbuibării capitaliste a apus o dată pentru totdeauna. Cine sunt aceşti oameni, popor algerian? îi cunoşti; de acum, văd bine, numele lor sunt rostite de buzele tale – oamenii care au ştiut să se bată, da, însă nici mai mult, nici mai puţin decât fraţii lor de luptă; care au ştiut să se sacrifice, dar nu atât încât să-şi dispute cu morţii noştri numele de martiri. Pe scurt, oameni faţă de care războiul s-a arătat îndurător; nu numai fiindcă gloanţele, închisorile, torturile i-au cruţat, ci şi fiindcă jebelul[18] le-a încredinţat autoritatea de a comanda, şi prin asta puterea. Şi puterea aceasta, acum, când a venit vremea reconstrucţiei şi a muncii, ei ar vrea s-o păstreze ca să obţină cu ajutorul ei beneficii personale. Şi împing îndrăzneala până la a pune mâna unii pe o fermă abandonată, alţii pe un hotel, pe o fabrică de cherestea, un garaj, o cafenea, după ce i-au expulzat pe proprietarii europeni, iar alţii după ce le-au cumpărat cu sume despre

18 Jeunesse du Front de la Libération Nationale, organizaţia da tineret a F.L.N.

care, chiar derizorii cum sunt, vă întrebaţi, şi eu odată cu voi, de unde le-au putut scoate. Popor algerian, cei mai buni fii ai tăi au murit. De ce? Ca să pună temelia unei republici libere şi independente? Ca să-ţi redea demnitatea călcată în picioare în decursul a o sută treizeci şi doi de ani de ocupaţie colonială? Sau ca să îngraşe o mână de profitori care urmăresc să preia puterea pentru a-şi împărţi trupul naţiunii? Îţi aud răspunsul, popor algerian. El e limpede: le dai de ştire tuturor acestor sclavi ai ambiţiilor lor egoiste, ai capacităţii lor bestiale, că stai mereu în picioare, ca în orele nobile ale istoriei tale eroice şi că mânia ta va şti să-i mături de pe drumul pe care ai putut să ţi-l croieşti…”

Şi acum cerul, sub strigătele ce se ridicau din piaţă, părea să se disloce; turlele Teatrului municipal, leii de la primărie, faţadele albe la picioarele cărora mişuna mulţimea clătinată de o undă subterană, decorul întreg păru să se legene, descompus sub efectul unui soi de ebuliţie. Valul omenesc se arunca la asaltul podiurnului, plin de braţe, de plete, de guri strâmbate într-un strigăt*: „În mare cu profitorii*!” apoi. „*Trăiască Benbella*! *Trăiască J.F.L.N.**! şi la sfârşit *vârăiască Lansări*!” Iar el, Salah Eddine, ridicat acum de valul a cărui spumă se spărgea de podium, purtat, aruncat în oceanul omenesc care îi făcea legământ de credinţă, săltat pe umerii triumfului, cu timpanele izbite de un horcăit în care până la urmă îşi recunoştea numele, în timp ce podiumul se depărta ca un ţărm, cu oficialităţile, prefectul, primarii, secretarii secţiei F.L.N., unii în picioare, alţii tot aşezaţi, încremeniţi ca marionetele de bâlci – „cea mai frumoasă baie de mulţime şi ultima”, spunea Salah Eddine, în fundul fotoliului, în colţul vetrei fără foc, în marele salon de la etajul douăzeci şi unu („imaginea înfrângerii înseşi”, se gândea Lancelot, în faţa lui, „senin, formidabil, sfidând o ultimă oară cerul care se pregăteşte să-l strivească de pământ…” („Da; apa purificatoare, regeneratoare, ce te spală şi te poartă – ceea ce, în adâncul meu, ştiusem totdeauna că masele, tineretul

sunt pure şi dacă s-ar ridica cineva să le dea ocazia, ele ar sări să-i zdrobească pe aventurierii în mâinile cărora e pe cale să intre ţara. Cuvântarea aceea numai după ce am cântărit argumentele pro şi contra şi am măsurat toate riscurile. O bombă, dacă e să judecăm după explozia de entuziasm din după-amiaza aceea memorabilă; delirul sfânt care îl smulge pe om din el însuşi, la ora marilor hotărâri istorice, îl topeşte cu sufletul în elanul general – singura comuniune de-a dreptul *religioasă* pe care mi-a fost dat vreodată să o cunosc!… Rezultatul la început, aşa cum mă aşteptasem (după atitudinea tuturor oficialităţilor de la tribună, dintre care o infimă minoritate venise să-mi strângă mâna fiindcă avusesem curajul să spun cu glas tare ceea ce ei se mulţumeau să spună în şoaptă, apoi, la trecerea entuziasmului, tineri – care nu voiau să mă mai lase, care cereau fapte, de orice fel o moţiune, o petiţie cu zece, douăzeci, o sută de mii de semnături – au început, peste noapte, să reflecteze, s-au întors la cenuşiul dimineţilor, deci la adevăr), rid e menţiune în presa locală de a doua zi. Procedeul cegmatic banalităţile celorlalţi oratori se lăfăiau, cenzurate, înfrumuseţate titlul principal era consacrat unei formule găunoase culese de pe buzele prefectului. Toate lucrurile mergeau bine în cea mai bună dintre Algeriile posibile. După o lună, Benbella îmi semna concedierea, eram înlocuit cu una dintre acele creaturi versatile, fără coloană, vertebrală, care fac fericirea tuturor ortodoxiilor. Benbella, din ce în ce mai încercuit, paralizat, trecea în apărare, credea că îi adoarme pe cei ce îl ocheau în cap, poate că îi îmbună, lichidându-mă în culmea, să zicem, popularităţii mele. Să fim drepţi însă: poate nu numai pentru asta. La urma urmei jafurile pe care le denunţasem se produseseră sub gestiunea lui, le acoperise cu aripa lui tutelară, iar tăcerea lui nu era poate decât o mărturie a neputinţei. În această Algerie a comploturilor şi a ghearelor îmbrăcate în catifea, am călcat, cum se zice, în străchini şi ei mă făceau să plătesc; după câteva luni, nici măcar un an întreg. Benbella era

răsturnat de la putere şi condamnat să se întoarcă în închisoarea unde îi mersese prima dată atât de bine…” [19]

Pe podium, se gindea Lancelot, era neapărat şi chipul lui şi Said (mai puţin chipul, cât ceea ce lăsau să apară pe el discursul lui Salah Eddine, explozia valului de oameni, aclamaţiile şi ritualul triumfului – presupunând că în clipa aceea şi Said ar fi continuat să existe pentru Salah Eddine; omuleţul uscat şi dur – care te trimitea cu gândul la o prună ajunsă la dimensiunile sâmburelui – şters dintr-odată de succesul iluzoriu al rivalului său tânăr, aşteptând neînfricat pe scaun momentul revanşei, fără să-şi schimbe culoarea, fără să-şi vâre capul între umeri ca alţii cu nervi mai puţin tari, ca prefectul însuşi, tentat o clipă să împiedice insubordonarea tinerilor, oceanul dezlănţuit al *băieţandrilor jără experienţă*, să adune laolaltă toate energiile ortodoxe de la tribună, cuprinse de panică, şi în cele din urmă renunţând, pentru a se feri de un eşec şi ştiind că îi vor fi de ajuns numai câteva ore ca să potolească furtuna). Da, şi Sala care, atunci când Salah se întoarse să-şi reia locul la tribună, înconjurat de o aură de singurătate, păru că vrea să-i evite privirea şi să i-o agaţe totodată, apoi, după încheierea ceremoniei, în clipa când oficialităţile se retrăgeau la primărie să servească răcoritoare (adică atunci când valul se precipită pentru a doua oară la tribună, ca să-l ia pe Salah Eddine), încercă să se apropie, probabil ca să-i spună ceva, să-i dea o întâlnire şi renunţă în faţa fluxului care îl lua şi-l ducea pe Salah.

De aceea, noaptea, când se întoarse acasă (era vreo trei dimineaţa şi avea capul plin de făgăduieli, de jurăminte făcute în sediile J.F.L. N.), îşi găsi mama trează, lungită în propriul lui pat şi care-i spuse „A venit şi a zis că vrea să te vadă – ştii cine, omul jebelului, cel care seamănă cu o maimuţă44. O întrebă: „Când?” Ea răspunse: „La noapte, a spus că începând de la ora nouă…44 Abia când

19 Aluzie la faptul că Ben Bella a fost o lungă perioada întemniţat in timpul colonialismului.

luă loc în maşină alături de şi Said (nu avusese deloc timp să se pregătească pentru întâlnire, să examineze cauzele şi consecinţele pentru că îşi petrecuse restul nopţii meditând la valul de entuziasm pe care îl stârnise şi restul zilei dormind ca să-şi refacă forţele) îi veni ideea – nu o licărire timidă care, pe măsură ce ochiul se obişnuieşte, scoate din întuneric, una câte una, forme somnoroase, ci un impact brutal, fulgerarea subită a *lucrului* în sine (şi îşi simţi imediat inima bătând năvalnic, faţa golindu-i-se de sângie); asta în clipa când maşina ieşea din cartierul spaniol, unde statuile bisericii Saint-Louis apăreau în luminile farurilor, apoi unde oraşul, prin pădurea de pini din cartierul Plantatorilor, începu să-şi etaleze, pe bolta diamantină, constelaţiile în agonie, risipite sub linia orizontului, întrerupte >rusc de Front de Mer – de parcă explozia de substanţă spectrală, nebuloasă ce dansa dincolo de trunchiuri se repercuta acum în capul lui, se amplifica în ecouri din clipă în clipă mai limpezi „Singur cu el în maşină!…44 Şi mama, care veghease până la trei dimineaţa, ca să-l informeze de întâlnire – un avertisment al sorţii al cărei oracol ea devenea fără să ştie, pe măsură ce înainta în vârstă, subminată de război de despărţirea de fiul cel mare… Era inutil să se întoarcă spre omuleţul de la volan – nu numai efigia lui şi Said pe care îi era uşor s-o desluşească, un amestec de intenţii obscure, încăpăţânate, implacabile, ce făceau corp comun cu asfaltul pe care pneurile nu încetau să scrâşnească şi cu ţinta, cunoscută numai de el, spre care îl târa (şi viziunea sfâşie tenebrele: maşina oprită undeva, în plin câmp, şi de ce nu printre pinii ce continuau să defileze, cu cele două umbre, cea a călăului, din pumnul căruia ţâşnea o flacără scurtă ca un spasm, şi celălalt, care se prăbuşea, se scufunda laolaltă cu cerul nopţii – „Nu. Nu eu! mârâi animalul din adâncul lui Salah Eddine. Eu ştiu, sunt prevenit!…”, totul înlocuit îndată de imaginea drumului ce se întindea în lumina farurilor, de panoul în formă de săgeată ce arăta: *Belvédère 2, 5 km Bel Horizon 8 km*), ci mai cu seamă

diferitele identităţi pe care le luaseră, de când făcuseră cunoştinţă, numeroşii şi Said pe care Salah îi văzuse succedându-se din ziua când intrase în maquis, fiindcă de această succesiune de măşti depindea interpretarea dată de el măştii actuale – altfel spus, sorţii rezervate de şi Said. „O greşeală de neiertat!…44 continua să scrâşnească Salah, cu fălcile agitate de o surdă măcinare, în timp ce, puţin câte puţin, îi revenea stăpânirea de sine; da (şi ideea era acum prea clară ca să nu împrăştie frica şi ceilalţi demoni), şi Said nu se despărţea niciodată de armă. Şi pistolul apăru – nu o imagine, o simplă prezenţă, nici măcar un obiect, deoarece crosa era prelungirea mâinii lui, deci prea strâns legată de ei ca să nu i se fi încorporat o masă grea, rece, care purta în ea apăsarea degetului tău pe trăgaci, aşa cum un trup de femeie poartă în el mângâierile tale. Revolverul apăru, odată cu furia ce-l inundă din cap până-n picioare; în sertarul de la bufet, care odinioară adăpostise crucea lui Geoffroy, surghiunită laolaltă cu alte vechituri din război, de care învăţase cu greutate să se lipsească pe măsură ce se instala pacea (de parcă războiul, pânda, alerta ar fi încetat vreodată!). Şi pe când maşina cotea la dreapta („Belvédère, deci?” îşi spuse văzând luminile localului lunecând prin frunzişuri în voia virajelor), el era – sau mai degrabă un delegat al fiinţei lui obscure, o emanaţie fragmentară a lui însuşi – la Saint-Roch, în piaţa primăriei, probabil o scurtă escală înaintea portului de înregistrare, adică jalnica locuinţă de două camere unde moş Deharo o sechestra pe Enminuele înainte de a afla unde odihneau rămăşiţele filuiiui lui. Şi fiinţa care în prezent se ivise dinaintea lui (în picioare în faţa palmierilor de pe strada mare şi a clădirii joase în ciuda etajului, pe frontonul căreia putea desluşi aurul şters al literelor pe micul panou de mozaic: *Primărie* – iar deasupra tuturor acestora cerul ce devenea tot mai albastru pe măsură ce-ţi ridicai privirea, ireal ca un decor pictat din atelierul unui fotograf) era şi Abderrahmane, ilar îmbuibai acum, ca şi când, de la sfârşitul războiului, şi-ar fi

schimbat faciesul de lup famelic contra unei burţi de om aşezat, a secretarului de primărie căruia îi ţinea locul. Şi Salah îl auzi spunând „Da, vechile şi bunele timpuri de odinioară, de pe vremea când încă nu avusese loc nimic! Totul era înaintea noastră, poate inclusiv moartea, care dă lucrurilor preţ… u Atunci Salah, cu un hohot de râs „Nu te plânge, ai o mutră de gropar, vreau să spun a unuia care îi îngroapă pe toţi ceilalţi!” Şi celălalt (mereu cu urma râsului pe trăsături o umbră de moleşeală ce ţinea, îşi zise Salah, de relativa lui opulenţă la capătul tuturor acestor ani de alertă şi care, fără ştirea moralităţii, se contura ca acul unui barometru, marcând invariabil vreme bună): „Nu mă plâng. Tu şi cu mine am avut mult noroc, mult mai mult decât destui alţii…” Urmă o pauză (şi el se gândi dacă să pună întrebarea, dacă merita osteneala): „Ştii cumva ce au ajuns?… aruncă în sfârşit (şi continuă să se gândească „Doamne, Dumnezeule, le-am uitat până şi numele…”). Celălalt vorbea deja, poate înainte să fi terminat Salah întrebarea, de parcă avea răspunsul gata pregătit (de parcă, avea el să-şi spună mai târziu, răspunsul acesta era punctul de convergenţă al tuturor întâmplărilor de peste zi călătoria, întâlnirea, conversaţia – deci nu al întâmplărilor, ci al necesităţii profunde, al angrenajului tenebros) şi gândirea părea că i se istoveşte pe parcursul rostirii a trei-patru fraze, înlocuite imediat de o tăcere ce reclama alte întrelări – spuse oare (şi se înţelegea prin asta, dacă chiar asta spusese?): „… da, un adevărat cimitir!…” „Ce-ai zis?” Atunci celălalt (zâmbetul i se ştersese de pe buze, dar îi rămăsese în colţul ochilor, în prezent o reţea de riduri însemnate de soare): „Nimic altceva decât cadavre… sau aproape!…” Şi, de data asta liniştea coborî de-a binelea. Până când, în sfârşit „Ce vrei să zici cu toate cadavrele tale?… Oare nu cumva?… Şi, mai întâi, cine?…” Şi Abderrahmane clătină din cap: „Toţi… Toţi cei din vechea echipă, afară de tine, fireşte pentru că, ştii, eu făceam parte din cea nouă; da, eram cel mai vechi din cea nouă…” Şi cum, încă o dată, liniştea întărea spaţiul ce-i despărţea

(ochii unuia sâcâiţi invariabil de umbra zâmbetului, sau poate a acceptării are «semnării, iar ai celuilalt, dimpotrivă, măriţi de rostogolirea furtunii, de năvala întrebărilor prea numeroase pentru a fi formulate) „Toţi supravieţuitorii, adăugă el. Nu vorbesc, desigur, de cei care muriseră deja în clipa când am ajuns eu. Ceilalţi, ultimii recrutaţi, aşezaţi pe stânga şi pe dreapta. Pot să-ţi dau noutăţi despre ei, sau mai curând le-ai face plăcere dacă te-ai duce să-i vezi – nu departe de aici, unii sunt la Belle-Rive…” De data asta cita locuri şi nume. Dar Salah nu le înregistra. Imaginaţia îi rătăcea la mai multe leghe, şi ştia că, dacă interlocutorul nu abordează problema care îi umbla prin cap, va fi obligat el să o formuleze. Încât, după câteva clipe, şi Abderrahmane, cu acelaşi ton curajos (ca şi cum îi opunea lui Salah Eddine propriul lui fatalism, adică, în ultimă instanţă, o dezminţire a demonilor acestuia) „Au murit şi gata…” Iar Salah, fără a-i lăsa timp să respire „Dar cum?… Am dreptul s-o ştiu, nu? Toţi vechii camarazi, nişte fraţi…” Şi Abderrahmane vorbi. Vorbi, iar Salah Eddine renunţă la proiectul lui de a se duce încă o dată în vizită la moş Deharo, şi mai puţin la moş Deharo cât la nora lui. În timp ce se învârtea în locul unde şi Abderrahmane îl lăsase, rumega vorbele acestuia, ridicând din instinct, mecanic, o stavilă în faţa adevărului „Nu, ziarele n-au pomenit nimic; era vorba, probabil, de răfuieli, printre ultimele de după război. Pe scurt, şi Said s-a întrebat dacă n-o să ducă lipsă de braţe pentru a administra bunurile statului…” Salah nu înceta să rumege, mai puţin vorbele lui şi Abderrahmane, cât ecoul multiplu, variabil, interferent care le prelungea şi le ce: „2 „Deci ultimul de pe listă… Următoarea lovitură.: r. mod logic – *eu*…” Aici se opri din mers; trupul se imobilizase, capul se ridicase ca pentru a atrage nişte fulgere de pe cerul acum nu mânjit cu albastru, e: de un negru lăptos şi transparent: „De ce, de ce?… Şi răspunsul „Avea nevoie de mine. De acord, mi slujit drept tutore şi viceversa… Dar de ce, Doamne. Dumnezeule? Şi mai ales de ce toţi cei vechi?…”

Răspunsul la această întrebare (sau ceea ce putea fi un răspuns; un element la început rătăcit printre multiplii posibili şi care, reluat şi corelat cu alte elemente – circumstanţe, cauze şi efecte aliniate într-o ecuaţie ce-i satisfăcea gustul pentru logică născut din lectura cărţilor poliţiste şi a *Capitalului* – capăită până la urmă forţa unei certitudini) îi fu dat în timpul vizitei amânate pentru a doua zi, la moş Deharo; aşteptase, fireşte, ca Emmanuele să se fi întors de la şcoală. Ea se grăbise să schimbe scutecele copilului, după care le propusese un ceai. „Pentru mine, nu! spuse moş Deharo. Eu vreau o cafea”. „Cum i-aţi pus numele?” întrebă Salah, arătând spre copilul ce gângurea. „Ca al lui taică-său!” răspunse bătrânul bandit. „Francis. Francis II”, murmură Salah pentru sine.

Şi încă o dată colinele – în ochii hipnotizaţi ai lui Lancelot (ca şi în urmă cu abia o clipă, în cei fascinaţi ai lui Salah, în colţul vetrei fără foc, fără căldură, asemeni întregului apartament care, glacial şi rigid, îşi ridica zidurile pe terasa învăluită în ceţuri) – plutiră în derivă, nu sub cerul albastru, cu şirul de catâri pe spinările cărora zăngăneau târnăcoapele şi lopeţile izbite între ele, nici cu echipa de gropari escortându-l, sub zborul corbilor, pe bătrânul pradă ideii lui fixe şi pe văduva indiferentă, marmoreeană; ele lunecau, de data asta, sub acelaşi cer însă negru, crepuscular, umflat de apă. Şi oamenii se bălăceau ba în argila pe care ploile o prefăceau într-o cocă negricioasă, care îi aspira, îi respingea şi din care se răspândeau clătinându-se, ba pe pietrele unde piciorul le aluneca (şi se ţineau de arbuştii de fistic, cu mâinile însângerate, zgâriaţi de frunzişul ţepos, în vreme ce fluviu], în adânciturile dintre culmi, îşi desfăcea impasibil meandrele până la orizont, în fundul câmpiei unde îneca malurile şi aducea trunchiuri, animale şi oameni, sălbatic, solemn în mantia lui de noroi livid, colorat uneori cu negru. Oamenii mergeau, încovoiaţi în vântul ce le acoperea spinarea cu o cuirasă de ploaie pe care

străluceau intermitent fulgere născute nicăieri – nu într-un punct anume al cerului, ci în magma unde se amestecau pământul, aerul şi oamenii; mergeau, cu şi Said în fruntea convoiului, urmat de escortă şi de prizonieri, fiecare dintre paşii lor suprapunându-se unei serii inepuizabile de paşi asemănători, învinşi de furia elementelor, deci de răbdare, de durere, din clipa când, mai înainte cu patru zile, la hotarul Dahrei, le fuseseră predaţi prizonierii. Şi Salah mergea, abandonându-se vigilenţei, hotărârii trupului său, care purta, dincolo de experienţa aproape zilnică a pândei, dincolo de cicatricea numită Nejma, memoria mereu prezentă a sfidării, a duelului care-l lega de şi Said, ca şi cum, în clipa când acţiunea îi reclama toate forţele, fiecare dintre automatismele cu migală puse la punct de măcinarea în maquis, o porţiune din carnea lui continua să-şi repete „Dumnezeule mare! I-am spus totul în faţă, şi el m-a iertat!… Sunt încă viu – o amânare ce se va prelungi până când?…” – ca şi cum, în adâncul fiinţei care ochea, apăsa pe trăgaci, se foljosea de mecanismul mereu pregătit al nervilor şi al muşchilor, răsuna râsul şefului, gras, aspru, întrerupt de accese de tuse, după care acesta părea pe punctul de a-şi scuipa plămânii (şi toţi ceilalţi râzând în ecou; râsete de curteni, care aveau să înceteze odată cu râsul şefului, flautul lui Charef amestecându-se cu trombonul lui Khodja, poate la un semn, la o clipire care însemna ceva de felul „Puneţi mâna pe imbecilul ăsta blând şi tăiaţi-l în bucăţi! w). Şi, prin supraimpresiune, propriile lui cuvinte „Le mănânci pâinea, îi jecmăneşti şi de ultimul gologan, îi înjunghii ca pe porci când îţi refuză nevestele şi fetele lor; asta numeşti tu a face revoluţie?…” – da, propriile lui cuvinte, şi acum acel ceva îngheţat, întepenit în fizionomia oamenilor aşteptând verdictul lui şi Said; hohotul de r: s ¿e elefant tuberculos care, într-o clipă, avea să descongestioneze blocul de tăcere ce-i lega şi, după accesul de tuse, în chip de comentariu, aceste câteva cuvinte iscusit filtrate: „Cinstit să fiu, m-ar plictisi să te aud strigând după maică-ta sau după Marx ori Lenin.

Mai bine să te recuperez, cum se zice pe limba ta, şi să te învăţ ce-i războiul…” Toate astea erau, deci, călduros acoperite sub zece straturi de întuneric, însă dormeau cu un ochi deschis – trecutul mereu aproape şi situat dedesubtul prezentului, al lungului marş care îi purta de la Dehra spre munţii Tlemcenului şi frontiera cu Marocul, unde, la rândul lor, aveau să lase prizonierii pe mina celor însărcinaţi să-i ducă la Rabat, în vederea unui schimb, în faţa unei comisii a Crucii şi Semilunii Roşii (prizonieri francezi, contra unor prizonieri din F.L.N., sub ochiul camerelor de luat vederi, cu mare pompă; discursuri ale oficialităţilor, în stilul *„Nu dorim altceva decât să fim drepţi, e de ajuns pentru asta ca adversarul să ne dea o dovadă a bunăvoinţei lui”*); aceasta era perspectiva prezentului, a oamenilor agăţaţi de misiunea lor, a ultimului discurs al lui şi Said, prelungindu-şi ecoul în capetele lor „M-aţi înţeles bine, e vorba să trecem peste orice piedici. Prizonierii trebuie să ajungă intacţi de cealaltă parte a graniţei. Avem cu asta un mijloc de a-i constrânge, este deci o misiune politică; dacă au consimţit la un schimb, este un mod de a ne recunoaşte oficial, existăm, de data asta nu ca o bandă de proscrişi buni să le fim serviţi pe tavă, ci ca F.L. N.-A. L.N. Totodată recunosc că nu mai e vorba de operaţiuni de poliţie de un gen deosebit, ci de un război de la naţiune la naţiune”. Aceste cuvinte, apoi potopul; un început de apocalips ce părea să aducă la cunoştinţă hotărârea Cerului de a pune piedici nu numai misiunii lui şi Said, ci întregii operaţiuni, prelungirilor ei politice, câştigurilor scontate pe plan internaţional – încât şi Said, între două etape de marş (în peşteri, în sate v.nde îl aşteptau, cu aşternuturi şi mâncare, curieri scrupulos de exacţi) găsea mereu o clipă să se defuleze „Da, băiete!” îi spunea lui Salah, întinzând mâinile spre kanoun-ul pe care unul dintre oameni tocmai îl aşeza pe pardoseaua de pământ bătătorit (Salah Eddine, din adâncul fiinţei lui preschimbate în bloc de piatră, îi cuprindea căutătura în fundul căreia dormita un jar gata

să scoată flăcări la cea dintâi alertă, fulgerul dinţilor mici şi încleştaţi pe care pândea un zâmbet vag; un cimpanzeu mai mare, cu gesturi puţine, delicate, în stare să intre în pielea oricărui rol, inclusiv a aceluia de călugăr, de filosof desprins de bunurile lumeşti), „Da, toată povestea asta e găunoasă. Aş vrea să-l am în mâini pe imbecilul care a pus operaţia la cale; de parcă duşmanul n-ar simţi capcana! Mie-mi spui: un schimb de prizonieri, ca să ajungem la o recunoaştere *de facto* Mai întâi că guvernul francez nici măcar n-o să se angajeze în treaba asta, nu el acţionează, ci Crucea Roşie, adică un organism umanitar, nici măcar mandatat de el. Nu, pentru moment, suntem departe de a fi deschis acest capitol; e vremea sângelui, a bombelor şi a masacrului, de preferinţă al celor nevinovaţi (cel mai potrivit ca să împingă lucrurile înainte). Când ne vom fi ciopârţit destul unii pe alţii, atunci are să vină şi timpul pentru drăgălăşenii şi salamalecuri[20]... Ascultă ce-ţi spun, sunt sigur că, înainte să ajungem la Beni-Bahdel, mi se va trimite un contraordin..." Apoi mai târziu, poate a doua zi „Nicio îndoială. Peste două-trei zile o să primesc ordin să las totul baltă, pentru că, aşa cum se spune oficial, conjunctura nu e favorabilă, în realitate pentru că din pornire lucrul nu stătea în picioare. Şi beneficiul probabil al operaţiunii pentru noi risipit un timp preţios, oboseli inutile (presupunând că unui soldat oboseala i-a folosit vreodată). Şi pe urmă la ce va fi slujit s-o mai lungim cu toţi oamenii ăştia, ia spune?..." A doua zi, diluviul (se apropia clipa când convoiul trebuia să treacă peste Chelii: fluviul, în creştere, nu putea fi traversat decât pe poduri, care erau ameninţate de apă şi, pe deasupra, păzite) în loc să slăbească moralul lui şi Said, părea să-i stimuleze nu numai ardoarea de a triumfa asupra elementelor dezlănţuite (îi îndemna când prin insulte, când prin mari hohote de râs pe oamenii care se împotmoleau şi lunecau întruna împărţind pe spinările prizonierilor palme viguroase, însoţite de înjurături vesele „Haideţi, dumnezeii

20 De la formula arabă de salut Salam aleikum (pacea ■cu noi).

voştri de pui de căţea, încă un pas; eliberarea nu-i departe! …” şi chiar, uneori, cântând de mama focului obscenităţi de mahala, cu fruntea ridicată spre aversele pe care părea să le sfideze), ci mai mult: dragostea de viaţă – o veselie care, în ochii oamenilor, făcea din lupta actuală o înfruntare personală cu demonii lui, ca şi când de data asta ar fi fost vorba nu de o miză strict pământeană, ci de un pariu încheiat cu o forţă invizibilă. La un moment dat „în timpul unei înseninări (oamenii dârdâiau, la început inerţi pe pietrele lucitoare, prizonierii culcaţi de-a dreptul în noroi, asemeni unor naufragiaţi care, cu preţul unor eforturi extenuante, abia au ajuns pe uscat): „Trebuie să ai milă de oameni, băiete! Trebuie să ai milă!…” Nimic mai mult; se şi întorsese spre cerul invariabil noros, ca şi când n-ar fi existat în acea clipă nimic mai important decât să-l întrebe, ochii lui mici şi vioi alergând de la un nor la altul şi târâindu-i capul şi imediat şi restul corpului, într-o rotire întreruptă, sacadată, iar Salah, privind la mormanul de cârpe ude (la claia de păr de un roşu palid, năclăită de un pârâiaş de mocirlă) ce se numea Francis Deharo, se întrebă: „Doamne, oare ce mai cloceşte?…”, ca şi cum ar fi cercetat nu silueta lui şi Said, aplecată acum peste o stâncă de deasupra văii, ci ceafa murdară de noroi a lui Francis; a fiinţei în care un demon obscur dinăuntrul lui presimţea o apropiere de destinul său (da; zadarnic, de când îl regăsise, la început amestecat în grupul de prizonieri ce le fuseseră încredinţaţi, apoi detaşându-se deodată din masa celorlalţi, când el îşi dăduse seama că, de câteva momente, o voce îi şoptea: „Îl cunoşti. *El* e, dacă-ţi spun…; zadarnic îşi întorsese ochii de câte ori privirile li se întâlneau – şi îşi dădea seama că şi celălalt făcea la fel, din orgoliu sau din pudoare, ori pentru că trebuia să fi mirosit că recunoaşterea lor declarată i-ar fi luat şansele de salvare – încercase să-l împingă înapoi în zona ceţoasă de unde, în noaptea preluării prizonierilor, ieşise la suprafaţă ca un spectru; în lumina insolită a împrejurărilor, el căpăta un relief care îl purta pe Salah cu

ani în urmă; dincolo de această siluetă descărnată, ruptă în două de hazardurile plimbării interminabile, în adâncul ochilor de câine bătut care, în ciuda platoşei de orgoliu sau de ură, implorau ajutor şi protecţie – aceeaşi privire ca a răniţilor a căror viaţă se duce în clipa când ceva din corpul reglat mereu de mecanismul instinctului caută un sprijin, o asperitate de care să se agaţe, n-o găseşte şi totuşi refuză să renunţe, cel puţin nu imediat, ci după un timp când ochii reflectă stupoarea, apoi scandalizarea, de parcă ar striga „Cum?… Mie una ca asta?!…”, şi în sfârşit apelul la ajutor, discret, ca pentru a nu trezi moartea care pândeşte; cu resemnare, cu acceptare – se ridica, mereu viu, intact, Trecutul; aceste faze întrepătrunse, ba imprecise ca nişte profiluri învăluite în ceaţă, ba limpezi, abrupte ca un şir de paloşe goale, pe care trebuia să le respingă, să le ignore, ca să nu aparţină decât Prezentului: măcelului, mecanismelor care te iau în stăpânire pe de-a întregul, aşa încât a te detaşa pentru o clipă înseamnă uneori a renunţa la viaţă). Pe parcursul restului etapei (ploaia începuse din nou, dar mai puţin deasă, un soi de burniţă, deoarece convoiul străbătea un nor pe care lipsa vântului îl culcase pe pământ, de aceea oamenii se deplasau acum ca în interiorul unui halou dincolo de care colinele, stâncile, tufişurile de fistic apăreau cu încetineală ca să dispară la loc, puţin câte puţin, în învelitoarea de substanţă lăptoasă), şi Said se manifestă iar în două-trei rânduri; de câte ori ajungea în dreptul lui Salah, când se lăsa ajuns din urmă de grosul convoiului, murmură ca pentru el însuşi, cu aerul unui călugăr pocăit: „Perfect! Să aplicăm regulamentul mai elastic… Să avem milă; necesar să ne arătăm umani…” Şi în timpul pauzei de noapte, pe când îşi despacheta porţia de kesra şi măsline („Mâine, dădea asigurări, vom încerca să îmbunătăţim puţin meniul, dat fiind că suntem pironiţi în peşterile astea până ce Chelitul ne va îngădui să trecem”) îl luă pe Salah deoparte „Ia şi mănâncă”, spuse şi se aşeză picior peste picior, cu un aer profund absorbit, ca şi cum pentru el n-ar mai fi existat

peştera la intrarea căreia veşnica perdea a ploii înceţoşa grohotişul şi siluetele oamenilor ce treceau încolo şi încoace prin ultimele sclipiri ale zilei. Când şi Said vorbi (la început monosilabe întrerupte de râgâieli, smiorcăieli şi scuipături, ca şi cum n-ar fi pus la inimă ceea ce spunea, ea şi cum s-ar fi exprimat mai puţin şeful, omul, în particular, care admitea în intimitatea lui pe unul dintre subordonaţi, trecuse mai bine de un sfert de oră, dar de data asta, în spatele măştii de călugăr retras din lume, Salah surprinsese, cu colţul ochiului, licărul de felină ce se joacă, pupila de cotoi ce se aprinde de poftă şi se preface că nu vede şoarecele pe care îl va prinde cu o lovitură de labă. „La început tăiam gâtul oricăruia dintre bărbaţii care se atingea de vreo femeie. Aşa era regula. Înţelegi: în ochii acestor amărâţi noi reprezentam oastea Domnului, şi cum nu eram decât o mână, trebuia să-i ducem după noi, dacă doream să câştigăm partida. Azi e altceva; îi ţin în frâu pe oameni, e indispensabil ca ei să se teamă de mine, să mi se supună la cel mai mic semn, dar simt că, din când în când, trebuie să mai slăbesc hăţurile. Din omenie, eşti de acord? – şi ca să obţin de la ei randamentul maxim…” Aici, un nou amănunt: Şi Said îi căuta ochii lui Salah. În ciuda întunericului ce se îngroşa, Salah distingea alături de el strălucirea dublă a pupilelor dilatate de poftă, confirmată de răsuflarea reţinută, grăbită ce-i mângâia faţa. Şi Said reluase (cu vocea umedă, ca un ecou într-o peşteră, aspră din dorinţa de a fi gravă, ca şi cum s-ar fi târât pe pământul pe care îl jupuia) „Ce mă plictiseşte e că de trei luni încheiate îi oblig să se abţină – şi pe mine şi pe tine la fel, ştiu bine (dar tu şi eu suntem bărbaţi, nu animale; suntem croiţi să rezistăm mai mult, nu-i aşa?). Ar trebui găsită o soluţie, a venit momentul pentru aşa ceva; fiindcă nici vorbă să traversăm fluviul în creştere… Afară, bineînţeles, de cazul când organizăm o hărţuială şi doborâm santinelele care păzesc podul – ceea ce e exclus, cu ghiuleaua asta legată de picioarele noastre…” A doua zi, către amiază, îl chemă pe Salah într-o grotă unde acesta

îl găsi tăindu-şi unghiile la picioare. Fără să ridice ochii, atacă frontal: „E bine, trebuie să ştii că atunci când am hotărât un lucru, nimic nu mă face să dau înapoi. Cei care ar vrea să mă împiedice n-ar rămâne mult timp în viaţă; asta e regula şi văd cu plăcere că-ţi faci un scrupul din a i te supune. Ţi-am mai spus, m-ar durea să oblig un băiat de valoarea ta să-şi cheme în ajutor mama sau pe Karl Marx…” Ridică ochii spre Salah, mereu zâmbitor, apoi îi coborî spre picioarele mici, albe, străbătute de vine albastre „Aşadar, se împlinesc trei zile de când, în privinţa prizonierilor, am primit contraordinul aşteptat…” Scotoci într-un buzunar de sus al tunicii şi scoase o hârtie împăturită în patru, care luase forma pieptului: „Uite, poţi s-o citeşti!” Salah scuturǎ din cap, fără să-şi descleştеze dinţii, de aceea, după o clipă, şi Said ridică din nou ochii spre el, privi la hârtia umflată de ploaie ce-i atârna la capătul degetelor şi o retrase, zâmbind şi mai tare: „Cum vrei!” făcu mai mult pentru el însuşi decât pentru celălalt. „Între altele, hârtia spune aşa poţi dispune de prizonieri după cum crezi de cuviinţă…” O pauză, apoi reluă *„Cum crezi de cuviinţă*, băiete…” între ei se aşternu o tăcere care de data asta păru definitivă, zâmbetul din colţul ochilor lui şi Said rămânea agăţat ca o ameninţare căreia i-ar fi fost de ajuns un bobârnac, o adiere ca să fie pusă în aplicare. Totuşi el se întoarse la picioarele care-l aşteptau, pasive, lucioase, albe ca nişte viermi. Continuă, despărţind fiece silabă (altfel, se gândi Salah, vocea lui ar fi semănat în cele din urmă, cu un soi de horcăit): „Şi tu ştii perfect ce crede de cuviinţă şi Said, nu-i aşa? De aceea te însărcinez să mergi şi să le anunţi vestea cea bună oamenilor care nu bănuiesc nimic; nişte animale şi nimic mai mult, băiete!…” Şi deodată, ca şi cum ar fi uitat ceva esenţial: „Se înţelege de la sine, prizonierii nu trebuie să ştie că îi împuşcăm a doua zi după nuntă. Trebuie să fim omenoşi, va fi ţigara condamnatului, vor avea o oca de plăcere înainte să-i halească viermii. Şi pe urmă, dacă le-am spune, nu le-ar mai rămâne nicio speranţă şi poate nu s-ar lăsa. Deşi, la

urma urmei… în starea în care sunt, ca să poată respira zece minute în plus, fac prinsoare că i-ar vinde pe mă-sa şi pe tat-su…” Terminase; acum se înfruntau, ochi în ochi, pândind fiecare pe chipul celuilalt primul semn al capitulării – adolescentul încremenit mereu în acel soi de scafandru ce-i izola nu numai de scenă (de orice sprijin material: grota, pereţii, blocurile de piatră prinse în pardoseală, cuţitul cu care interlocutorul îşi curăţa unghiile), ci şi de el însuşi, ca şi cum în clipa aceea nu el se încleşta cu şi Said; având, deci, toată libertatea să asculte demonul care îi şoptea că celălalt e dezarmat, că ar fi fost de ajuns un singur gest, nici măcar repezit pentru a restabili situaţia; acea voce clară, aproape liniştită, totuşi un pic contrariată de un murmur ce izvora din adâncuri „Nu acum, nu. Să-l baţi pe terenul lui propriu; urmează-i cursurile, fiindcă face greşeala să ni le predea…”; omul prins asupra faptului, care de câteva clipe îşi dădea seama că a început să se joace cu propriul lui destin, care desluşea pe fruntea şi în ochii antagonistului său (ale fiinţei care i-ar fi plăcut să fie dacă nu era atât de pătimaş prins în cleiul propriului personaj), înaintarea crimei, scadenţa îndepărtată la care nu se va mărgini să asiste, la propria lui dezmembrare, ci s-o şi trăiască – incapabil să nu joace, să nu arunce o sfidare omului ce risca să încarneze acest destin, ca şi cum nu-şi cântărea şansele de a fi învins, ca şi cum mai întâi miza pe speranţa de a-i transmite tânărului zeu propria lui cangrenă. Tăcerea fu întreruptă de şi Said: „Bine. Ai ceva de adăugat, presupun. Te ascult”. Salah lasă să treacă un timp, apoi: „Tipul roşcovan…” Din nou linişte; dar de data asta pupilele lui şi Said se micşoraseră ca două gămălii de ac foarte strălucitoare, unde întrebări urmau întrebărilor, în vreme ce un surâs i se desena în colţul buzelor* întâi ezitant, apoi deşănţat cu prudenţă, pe măsură ce nările i se dilatau „Am nevoie de el, spuse Salah. Să nu fie pângărit…” Şi Said izbucni în râs; se răsturnă pe spate, scoase un răget, tuşi, pe urmă, cu ochii umezi, spuse cu voce congestionată: „Ia-

l, băiete…

Ia-l…” De atunci încolo nu-i mai rămase după-amiezii decât să-şi desfăşoare serbările începute – cu soarele diluat acum pe toată întinderea cerului care se scurgea, gălbui după zilele de potop neîntrerupt, ca şi când o molimă sumbră ar fi atins pământul cu aripa ei scrofuloasă, împingând orele către lenta agonie a zilei, către clipa de descompunere absolută când noaptea nu va avea decât să apese trupurile cu iluzia unui ultim strop de căldură; tenebra caldă, moale, abisală din sânul căreia Timpul va fi expulzat, după îngheţul unei procesiuni ce nu voia să se săvârşească (în fiece singurătate, pielea, muşchii întinşi pe oasele ce se umflau) – oamenii abandonaţi speranţei în golul fiecărei grote, în fiecare sarcofag rupestru; nu numai prizonierii, adică nişte fiinţe a căror viaţă începuse de mult să fugă (aşa erau sub diluviu: o procesiune de fantasme – prin învelişul subţiat, albăstrit, spălat, prin carnea care se topea, aspirată *aiurea* de vreun principiu ce impunea derularea colinelor şi arbuştilor de fistic prin faţa pupilelor lor şi, deasupra, cea a norilor îndreptându-se, laolaltă cu pământul pe care-l învăluiau, spre ţărmuri inexistente, încât în noaptea aceea, la primul semn de omenie, ultimele lor ziduri de apărare se prăbuşiseră şi fiecare, în întuneric, desluşea răsuflarea, prezenţa din faţa lui, pe aceeaşi pardoseală unde era lungit; o aură de opacitate călduţă înăuntrul căreia ştia că se ridică un chip anonim, în aşteptare, întorcându-i propria respiraţie şi, pe acest chip, nişte trăsături ideale, pe măsura armistiţiului şi a tenebrelor – şi acum vorbeau; vorbeau într-o franceză prescurtată, numai cât să comunice esenţialul uzina sau plugul, femeia – mamă sau soţie – care aştepta, oraşul ori satul şi, sub aceste semne convenţionale, lucrurile despre care erau obligaţi să tacă din lipsa posibilităţii de a se explica prin gesturi sau cuvinte; profilul Trecutului care îi rezuma, care le croia o identitate – ceea ce era dincolo de priviri, de gesturi sau de vorbe, o bucată de substanţă omenească, aproape identică

bucăţii din faţa lor; şi, o ştiau, toate aceste vorbe schimbate odată cu răsuflarea erau un ocol şi o scurtătură ducând la sorocul temut de unii, nădăjduit de alţii, temut poate în măsura în care, la unii, animalul liber, sălbatic sub zece straturi de tenebre, o spera şi o dorea; amestecul care, în ochii unora era preţul plătit pentru o problematică eliberare, iar în ochii altora domolirea, poate machiată a foamei ce-i cuprinsese de luni întregi şi căreia alerta, măcelul nu-i erau, la urma urmei, decât un derivativ sărac) – nu numai prizonierii, deci, ci acum şi ceilalţi, guerilleros care, până în clipa de intimitate, fuseseră pentru cei dintâi numai *duşmanul*; cărora, în slaba efuziune din fiecare grotă li se comunicase puţin câte puţin, speranţa celorlalţi, ca şi cum ei aveau să regăsească oraşul şi femeia ce-i aşteptau acolo, pe ţărmul opus al mării – de parcă, peste abia câteva ceasuri, n-avea să iasă la lumină adevărul, n-avea să răsară rele deasupra aceloraşi prizonieri pe care ei îi vor pâr-s. cu puţin înainte de zorii zilei, ca să-i regăsească aliniaţi la picioarele falezei, în faţa armelor ce se pregăteau să-i ucidă, unii ochiţi de efemerul prieten de peste noapte, purtând în pupilele măr: întrebarea *De* ce? *şi* în urma ei umbra unui răspuns *Pentru că e război*! sau poate „Pentru trebuie, spre binele lor, să se şteargă pângărirea. Abandonaţi astfel toţi nădejdii şi minciunii – Salah Eddine în faţa lui Francis, care spera, fiindcă la flacăra lumânării (Salah desluşea speranţa în albastrul spălăcit al privirii de oaie sălbatică, sub mărăcinişul de aramă roşie al bărbii ce camufla buzele lacome, animalice), îi întindea cartonaşul lustruit, îndoit tot. care spravieţuise interminabilului drum prin ploaie şi noroi – zicând cu glasul lui surd, abia adult „Uite-o. N-o să-ţi spună mare lucru, pentru că, în carne şi oase, n-ai să crezi – e într-adevăr cineva. Îţi jur…” Şi Salah, după ce contemplase un moment fotografia, cu un glas uşor răguşit, poate din pricina efortului de a-i ascunde instabilitatea situaţiei „Ei bine, am impresia că ai câştigat lozul cel mare!…” Şi o spusese nu numai fiindcă trebuia să i-o spună; orice, ca să

mobileze orele ce continuau să se scufunde învârtindu-se încet, imperturbabil, până dimineaţă, ci fiindcă exclamaţia îi fusese smulsă fără voia lui, aproape cu de-a sila. Fiindcă îl şi ispitea destinul, cel ce ştie să aranjeze atât de bine lucrurile – o mână atât de expertă, încât nu mai era vorba de o întâmplare nelămurită; de o tramă psihologică împotmolită în cotidian, ci de o parabolă ce strecura o lumină supranaturală şi în această lumină roluri de însemnătate nefirească soţia cioplită în marmură, drapată în părul ei sepulcral, suverană lângă cerul sfâşiat de fulgere; soţul cu coamă roşcovană, plămădit dintr-un mâl în putrezire; amantul căruia soţul îi deschide drumul spre soţie – fiindcă nunta, cea adevărată, nu putea avea loc decât între această femeie şi un om din acelaşi neam un conducător născut cu sceptrul în mână, care va şti să-şi croiască un drum până la ea, trecând prin gloanţe, peste cadavre, ca să se împlinească unirea poruncită prin moartea soţului. Salah zise: „E învăţătoare în sat. De când *V1* Şi în vreme ce Francis răspundea, îşi dădea seama că singura lui grijă, până la ora când va fi trebuit să-şi lase tovarăşul, adică puţin înainte ca doi oameni să-l caute ca să-l împingă, împreună cu ceilalţi prizonieri, la picioarele falezei, are să fie găsirea unui răspuns la întrebarea rezervată lui însuşi: „E cazul oare să-i spun? E mai bine să fie pregătit?…” Când îl părăsi pe Francis, aceasta zâmbea în barbă; era culcat pe jos, cu bustul ridicat uşor în coate. Ţinea încă fotografia în mâna dreaptă. Picioarele le avea încrucişate; doi cai, se gândi Salah, nemişcaţi în liniştea grajdului, cu gâturile rezemate cuminte unul de altul. Şi ultimele cuvinte ale lui Francis îi răsunau încă în urechi „Mi-a scris că aşteaptă un copil. Francis dacă e băiat, aşa i-am spus; la urma urmei, eu sunt tatăl!…”

Încât acum colinele îşi încetaseră veşnica răsturnare sub paşii catârilor; târnăcoapele şi lopeţile îşi opriseră zăngănitul de nicovală dogită, ca să muşte pământul acoperit de scaieţi şi ridichi sălbatice pline de melci. Oamenii se dezbrăcaseră de jelabe, care odihneau pe un

tufiş de fistic; îşi aruncau trupurile în faţă, fără niciun sunet, iar pământul tăiat, însângerat, scotea de fiece dată un geamăt greu, masiv, un horcăit scurt şi înfundat. În picioare lângă faleză Salah privea. Şi, dincolo de târnăcoapele ce cădeau şi de lopeţile ce se ridicau, soţia – foarte frumoasă femeie cu ochi de culoarea abisului – privea şi ea. Privea dreaptă, indiferentă, înfăşurată invariabil în văduvia ei, la picioarele catârului care îl purta pe moşneag. Şi moşneagul – tatăl, chezăşia obstinată a onoarei familiale – privea şi el; în timp ce mâinile îi erau ocupate să răsucească o ţigară, ochii, reduşi la o fentă de lumină acidă, desluşeau mai puţin pământul rănit de târnăcoape şi cazmale cât ideea fixă care, după ani îndelungaţi, încetase să mai odihnească în acest loc precis, la picioarele acestei faleze, ca să invadeze, de la un capăt la altul, cerul existenţei. De aceea, când fierul izbi ceea ce putea să fie întâiul os (era o bucată de piatră şi prezenţa ei avu ca rezultat protejarea primului trup ce ieşea deja la iveală) niciun muşchi nu i se clinti pe chip; continua să şadă, nu *cocoşaca* în timpul lungului parcurs, ci drept pe spatele animalului pe care piciorul valid şi ciotul de lemn G strângeau cam prea tare, cu mucul ţigării consumându-se între buzele întărite ca două suluri de piele arsă, în vreme ce ochii nemişcaţi îşi aruncau spre gropari imperturbabila ţâşnitură de acid. Şi se auzi o exclamaţie urmată de pauza uneltelor şi a oamenilor. Aceştia se întoarseră spre Salah, rostiră câteva cuvinte aspre, întretăiate, parcă agăţate în aşteptarea unui răspuns. Dar Salah nu vorbi. Nu imediat; ştia. Pândise exclamaţia, întreruperea. La capătul privirii lui tremura încă licărirea (stupoare, mânie, resemnare, şi poate mai puţin astea toate, cât o acuzaţie, prea violentă ca să nu rămână mută; o somaţie, o cerere de a da socoteală atât la adresa oamenilor, a celor din escortă, metamorfozaţi pe neaşteptate în călăi; cât şi la adresa acelui lucru vârât în ei împotriva voinţei lor şi care se putea numi moarte, destin sau altfel, oricum îi spune omenirea, în lipsă de ceva mai bun, ca să acopere golul

lui), licărirea iute atenuată care se rostogolise în ochii prizonierilor, în dimineaţa aceea, în clipa când fuseseră aliniaţi cu toţii la picioarele falezei, în faţa ţevilor căscate şi, dincolo de ele, a oamenilor prefăcut impasibili şi care aşteptau semnalul măcelului; izbitura privirilor prin care toţi protestau în numele trecutului lor, a ceea ce erau, a lumii ce se întindea cât vedeai cu ochii, definitiv pângărită; veşnic inocentă înapoia lor – până ce ecoul împuşcăturilor începuse să se estompeze în zgomotul lopeţilor de pământ ce cădeau peste trupurile calde încă. Atunci Salah vorbi. Vorbi către grupul, încremenit mereu în bronz sau argilă, pe care îl alcătuiau moşneagul cocoţat pe catâr şi femeia în picioare lângă el. Spuse cu voce reţinută, ce nu părea în stare să ajungă mai departe de capătul buzelor lui (dar care, ştia el, putea răzbate foarte departe, mult mai departe decât moşneagul şi femeia) „Nu e singur, domnule Deharo…” Şi, cu glas mai palid, mai jos, gata să se târască pe sub pământ: „E o groapă comună…44 Privea în direcţia bătrânului, care continua să privească în direcţia oamenilor aplecaţi acum peste coada târnăcoapelor, peste gaura roşie săpată în grosimea pământului cald, îndurător, catifelat. Şi silueta călare pe catârul impasibil nu se clintea, se mulţumea să primească aversa egală, vitejească a Timpului, şi o lentă epuizare îl cuprindea pe nesimţite, îi rodea suprafaţa, îi coroda contururile – munca răbdătoare a termitelor care subminau, deasupra lui, soarele oprit la zenit şi imensitatea suspendată. „Ce-i de făcut, domnule Deharo? întrebă Salah, cu aceeaşi voce gravă, plină de solicitudine şi de o umbră de regret, îi răspunse numai tăcerea, sau mai curând croncănitul corbilor, la diferite înălţimi ale falezei, pe vârful arbuştilor de fistic, cu fluturarea surdă a aripilor care simula uneori un avânt – iar tânăra întoarse în mai multe rânduri capul spre socrul ei, înainte să revină la imobilitatea de adineauri, la absenţa dintotdeauna. Salah le spuse ceva groparilor. Aceştia îşi reluară îndată lucrul, dar cu precauţie; lopeţile ezitau, şi ei se aplecau câteodată să cureţe, cu mâinile negricoase şi

roşii ca pământul. Coborâseră acum în groapă – puţin adâncă, pentru că bustul le ieşea afară, ca şi o parte din abdomen. Salah se apropiase de ei şi-şi arunca privirea printre osemintele dezgolite, prinse laolaltă de acelaşi înveliş de argilă din care păreau făurite mâinile sârguincioase care le râcâiau, le apucau, trăgeau de bucăţile de ţesătură putredă de care se lipiseră bucăţi dintr-o materie întărită, casantă, abia distinctă de mraniţa ce le luase în stăpânire. Salah rosti din nou ceva în arabă; oamenii se ridicară şi aşteptară. În ochii lor tremura un soi de febră, o licărire de răbdare la pândă. Îl urmăriră cu privirile pe Salah care merse pe marginea gropii, până la bătrânul încremenit. Îl văzură vorbindu-i, dar nu-l auziră; urmăriră mişcarea buzelor şi, deşi nu ştiau franceza, îi putură ghici cuvintele – probabil ceva de felul „Domnule Deharo, sunt cinci sau şase. Doreşti cumva… doreşti cumva să te convingi singur?…” Nu căpătă răspuns. Şi de data asta moşneagul se mărgini să rămână împietrit pe catâr, cu privirea oprită nu la groapa pe care o movilă de pământ însângerat i-o ascundea ochilor, ci dincolo de ea, în adâncuri, unde trupurile erau amestecate. Sau mai degrabă, nu; imperceptibila scufundare a cerului (perseverenţa neobosită a termitelor ce rodeau lucrurile şi oamenii) trebuia să-i fi înfrânt rigiditatea, deoarece, în ciuda fulgerului lichid al privirii nemişcate de sub marginea pălăriei, mina, tot sprijinită de pulpă, pierduse capătul de ţigară; peste câteva clipe, pălăria i se rostogoli de pe creştet pe greabănul animalului, altfel spus, capul îşi începuse basculare ce făcea să se răstoarne şi corpul. Salah îi sări în ajutor; aplecat până aproape de pământ, susţinea cu braţele greutatea trupului inert al cărui picior valid continua să alunece pe spinarea animalului. Iar catârul, zgâriat de blacheul desprins de pe toc, făcu o săritură bruscă, eliberând piciorul; trupul îşi redobândi poziţia şezând, astfel că Salah, ajutat de femeie, îl putu întinde printre silimici şi ridichi sălbatice. Şi acum se aplecaseră amândoi asupra moşneagului, îi scrutau chipul

deodată foarte palid – pielea castaniu-aurie sub care lucrau insecte încăpăţânate. Bătrânul deschisese ochii, dar aceştia refuzau să se oprească la feţele plecate peste el. Priveau mai departe – nu mai sus, fiindcă cerul, dincolo de cele două capete din faţa lui (aureolate de soarele pe care îl acopereau) era prea aproape, mult prea aproape, cu azurul spălat de lumină; pur şi simplu *în altă parte*, poate dincolo de roşul colinelor ce nu încetau să se răstoarne sub pasul catârilor; dincolo de trunchiurile acum pângărite, printre care copiii se înfundau în fiecare dimineaţă, unul dintre ei, roşcovan la coamă, croindu-şi drum cu ajutorul carabinei încărcate cu gloanţe de cartof. Mai târziu, când îşi lipise urechea de pieptul lui şi întorsese către femeie o privire care însemna „Ce trebuie să facem acuma?”, Salah îşi dădu seama că pentru el problema consta mai întâi în acest chip ce continua să-şi îndrepte sfidarea către lucruri şi oameni, fiindcă ochii, cu împroşcătura lor de lămâie închegată, nu voiau să se închidă, iar gura, cele două suluri de carne stricată, se sfâşia într-un rictus imobil care îi dădea înfăţişarea unui leu ce rage pe când inima îi plesneşte sub gloanţe. Acum tânăra femeie se ridicase în picioare şi se întorcea cu spatele. Salah, aplecat în continuare deasupra moşneagului, o întrebă „Ce ai de gând să?…” Ea nu răspunse imediat. Vorbi peste câteva minute întregi, fără să tremure „Tot ce mai avem de făcut e să-l ducem înapoi în sat… Apoi, întorcându-se spre Salah, dar fără să-l privească: „N-avem decât să acoperim toate astea şi să lăsăm lucrurile cum erau…44 Abia mai târziu, când convoiul prefira lungul şirag de mătănii al colinelor (mereu aceeaşi legănare a crupelor care izbea târnăcoape şi lopeţi, acelaşi zbor al corbilor neîncetat smulşi pământului şi căzând înapoi într-un fâlfâit de aripi grele, pâsloase, dar de data asta cadavrul bătrânului dansând în sacul destinat să primească rămăşiţele fiului lui), în momentul când ajungeau iar în dreptul fluviului şi, de cealaltă parte a văii, puteau ghici acoperişurile de la Belle-Cote, ea rupse tăcerea. O făcu de parcă, pe parcursul celor

trei-patru ore de drum, Salah şi ea nu încetaseră să stea de vorbă – de parcă se mărginea să răspundă la o întrebare a bărbatului (a cercetaşului angajat mai devreme de socrul ei), care acum călărea alături de ea: „Nu, domnule Lansări, socrul meu nu te-a furat. Adresa e acasă şi o să ţi-o dau.44

„Exhumare… spuse Salah Eddine din colţul căminului monumental (şi Lancelot, din fundul berjerei, în faţa vetrei unde trosnea focul, repetă, fascinat, spre Geneviève şi Benamar, care-l ascultau cu sufletul la gură: „Da, exhumare…44) dar nu numai a cadavrelor, ci a tuturor prelungirilor care încă se mai ţineau de trupurile acelea putrezite, fiindcă ani de zile după aceea şi Said era tot viu, iar toţi martorii a ceea ce numise el însuşi *noaptea nunţii* (toţi cei pe care îi lega taina greşelii) morţi – afară de mine, evident”. Şi acum, ţopăind sub privirea uluită a lui Lancelot, se înşirau umbrele, luminile oprite în spaţiu de ecranul legendei – maşina ale cărei portiere pocneau una după alta în întunecimea zidurilor (de partea cealaltă luna, spre oraş, iar Santa Cruz în faţă, o piramidă de reflexe încremenite), şi cei doi oameni: silueta scundă, cu mers hotărât, care îl preceda cu puţin pe tovarăşul ei uriaş ce mergea ceva mai încet, mereu în alertă; coborând scările şi înaintând către esplanada de la Belvédère, înaintea miilor de scânteieri ale oraşului de jos; înainte să se aşeze la una dintre măsuţele de lemn, rămaseră o vreme nemişcaţi, parcă absorbiţi de decor. Apoi şi Said (bătuse din palme de trei sau patru ori şi un chelner venea să ia comanda): „Ce serveşti?” Şi după ce chelnerul dispăru în dosul geamurilor puternic luminate (pesemne înăuntru era un banchet şi hohote îndepărtate ajungeau până la ei, şterse de liniştea nopţii, de mirosul pinilor şi furnicarul luminos de la poalele muntelui): „Aşadar, băiete… cavaler singuratic?…” zâmbea cu subînţeles, iar Salah, cu răsuflarea tăiată, aştepta urmarea. Şi Said îl privea în ochi, simţindu-se în largul lui; îl studia sau, mai curând, conform obiceiului, intra în pielea rolului pe care nici nu ascundea că se mulţumeşte să-l joace – ca şi cum ar fi fost constrâns pe neaşteptate să

întrupeze din nou imaginea pe care ani îndelungaţi de convieţuire forţată i-o impuseseră lui Salah. O făcea cu un fel de ostentaţie, poate ca să-i dovedească interlocutorului că lucrul acesta nu-l costa niciun efort, că în toate împrejurările e liber, intangibil şi că în discuţia care începea el era stăpânul. Şi, continuând să zâmbească, spunea: „Eram convins totuşi că războiul te-a preschimbat într-un adult... Cum, băiete, numai atât te-am învăţat eu?... Am făcut pentru tine mai mult decât pentru oricare altul de pe lume! Şi iată cum sunt răsplătit pentru lecţiile mele! ...” Vorbea fără să ridice tonul, ridurile de lângă ochi luminându-i faţa uscată, zbârcită ca o prună deshidratată, iar glasul egal, mereu gros, cavernos contrasta cu mimica lui un patos deliberat, instinctiv, la un pas de bufonerie „Mă dezamăgeşti. Nu zic că în fond n-ai dreptate; dar nu asta e problema: toate aceste sentimente frumoase (şi mai ales vorbele astea frumoase!) le scoţi la iveală cu douăzeci-treizeci de ani prea devreme. La ce foloseşte să o iei înaintea vremii tale? Doar să suferi prosteşte, băiete, nimic mai mult. Nu-ţi închipui că te vor lăsa să continui povestea în care te-ai lansat; ai produs destule stricăciuni ieri dimineaţă, şi dacă nu eram acolo (nici n-aş fi fost, bineînţeles, dacă nu era vorba de un tip ca tine), ei dispun de suficiente mijloace, legale sau nu, ca să te facă s-o simţi amarnic – înţelegi ce vreau să spun, fireşte. Aşa că, băiete, a sosit momentul să alegi: intri în rânduri şi continui să ai acelaşi viitor înainte, sau eşti un om terminat, pierdut – şi când spun pierdut, sunt sigur că pricepi, nu-i aşa?...”

Şi acum nu mai era chipul lui şi Said (fiindcă întrevederea avea să aibă loc o lună mai târziu – o lună în care, în fiece zi, Salah îşi făcuse o datorie de onoare din a călca în picioare sfaturile patronului, stând dimineaţa, la prânz şi seara în sediile din care se mira că nu a fost încă expulzat, încercând să murmure la urechea ascultătorilor – dar murmurele, în focul predicii, aveau să se transforme fără greutate în strigăte – cam aşa ceva: „Nu avem nimic; doar piepturile goale şi capetele ca să gândim. Dar noi

suntem cei mai tari, fiindcă mâine, când ei vor fi la doi metri sub pământ, noi vom fi tot vii, şi după noi copiii noştri. Suntem învingători, mai devreme sau mai târziu. Şi ei nu sunt atât de proşti încât să n-o ştie. Dacă vrem, îi avem în mână; sunt nevoiţi să negocieze cu noi, doar să ne strângem rândurile. Şi-i vom face să scuipe toate bunurile pe care le-au furat; le vor da poporului, singurul proprietar. Şi vă mai spun ceva: au şi încercat să mă cumpere, pe mine, Lansări, pentru că nu sunt destul de orbi ca să nu vadă forţa pe care o reprezint…”); de data asta era un facies de cotoi care evită să-şi scoată ghearele, un soi de leopard marcat de vârstă, de meniurile prea copioase ale recepţiilor oficiale şi whisky-ul sorbit la domiciliu, între fiarele de mare anvergură, legate prin aceleaşi interese – da, una dintre piesele de valoare ale statului, pe care remanierile ministeriale ale lui Benbella nu o atinseseră până atunci, pentru că, văzându-l, ai fi zis că Algeria îi datora cu prisosinţă un portofoliu pe măsura corpolenţei lui, a vorbei scurte, capabile să arunce geamurile în ţăndări, a mustăţii turceşti, agitate fără încetare de mecanismul ce-i mişca mâinile şi capul. De data asta nici măcar nu-l mai privea; nu, îl executa, pur şi simplu, cu un bobârnac, cum scapi de o grijă, printre multe altele, în timp ce scotocea cu mâinile, scoţând dosare pe care se prefăcea că le cercetează; „Acum o lună ţi-a fost trimis cineva acasă, ca să-ţi dea pe degeaba un sfat bun: să stai în banca ta. N-ai ţinut cont deloc. Acum au trebuit să aducă un ministru de la Alger, dar îţi dai seama: e ultima oară când se mai ocupă de tine. Cu indivizii de teapa ta nu-i complicat: îi duci într-o noapte fără lună pe falezele de la Gambetta şi acolo le faci felul. Şi pot să-ţi jur că n-ai să fii primul, nici ultimul; un mort anonim, într-o colecţie – asta nu ne ţine nici de cald, nici de frig. Suntem departe de a te preface în martir, după cum vezi…” Şi acum mustaţa încetase să i se aplece peste hârtiile oficiale; se îndrepta spre Salah, iar sub peria ei cenuşie apărea ceva ce aducea cu un zâmbet. Zâmbeau şi ochii; strălucirea lor ar fi fost

insuportabilă câţiva ani în urmă, dar acum tot ce mai puteau reflecta ochii îngălbeniţi de alcool era abia o privire de peşte fiert: „Bineînţeles, te-ai lins pe bot de caşcaval. E şi normal, nu? a

Şi din nou şi Said – sau mai degrabă fantasma ce avea să i se substituie pentru restul existenţei; şi corpul dezarticulat, şi aura ce plutea deasupra lui, în timp ce vidul îl absorbea – zdrobit aşadar de pământ şi condamnat totodată să se rotească, de parcă momentul izbiturii n-avea să mai intervină niciodată; memoria a ceea ce fusese în timpul vieţii, adică teama de mortul care avea să fie de aici înainte.

Şi pe urmă, în ce clipă anume începuse moartea lui? Nu cumva la abia câteva ore după întrevederea cu ministrul, la prefectură? Soarele se îndrepta spre asfinţit, iar maşina alerga de-a lungul împrejmuirilor menite să ascundă construcţiile abandonate, macaralele care continuau să ruginească, ridicate de antreprenori ce fugiseră cu ani în urmă, puţin după 5 iulie. În momentul când maşina trecu peste podul de la Gambetta, Salah nu se clintise; arma din buzunarul hainei îl apăsa cu toată greutatea pe piept, în aşa fel încât atingerea desemna crosa şi ţeava, de parcă cilindrul rece de metal s-ar fi încălzit deodată, ar fi ajuns la incandescenţă. Şi nu era o iluzie; arma devenise o prelungire a corpului său, trăia, simţea, ştia. Da, în ce moment pistolul hotărâse moartea lui şi Said?… Şi, în vreme ce pe fundalul mării dansau locuinţele mici, zidurile albe, sub varul cărora un ochi atent putea încă descifra, cu litere uriaşe *Da*, *pentru Franţa* sau *Ordine Viitor Securitate* – totul măturat de viteza maşinii – Salah murmura: „Canastei! u… Nu Gambetta, ci Canastei, probabil fiindcă acesta era mai izolat decât Gambetta. Deci mai puţine şanse să se afle pe acolo un martor incomod… Automobilul cotea spre sat; urma defilarea albă a zidurilor ce camuflau grădinile părăsite, storurile coborâte ale camerelor jefuite de mai multe ori de hoţii născuţi din război. Trecură ruinele

unităţii militare, pădurea; întâi pinii rari, ce aveau să se îndesească în curând de o parte şi de alta a drumului desfundat, până la luminişul acela, pe stânga, vălurirea aceea uşoară a platoului descojit, semănat ici-colo cu resturi de materiale militare sfărâmate, îngropate în pământ de ploaie, de vânt, de succesiunea imperturbabilă a anotimpurilor. Maşina se oprise; Şi Said mergea spre marginea falezei. Şi Salah îl urma cu paşi înceţi, cu ochii aţintiţi spre silueta măruntă pe care asfinţitul o ardea – figurina fragilă şi dură aşezată în centrul spiralei în care, în lipsa celei mai mici adieri, decorul pătrundea pe măsură ce el se apropia de margine; golul ce se căsca, ametistul rocilor ce se aruncau în spuma nemişcată de la poalele falezei şi, dincolo de prăpastia incandescentă, Santa Cruz şi capul Falcon al cărui far nu va întârzia să se aprindă. Acum şi Said gesticula pe marginea liniilor şi volumelor ce începuseră să se clatine; gesticula foarte departe, ireal, parcă zburând perpendicular pe soare, pe valuri şi pe contururile întunecate de la orizont. Mâna i se prelungea în revolver, şi vorbea – vocea îi exploda în sughiţuri scurte, furioase, printre care Salah avea să-şi amintească a fi auzit: „Trădare, foarte bine!... De unde ştii că nu m-au însărcinat pe mine să te... Da, acolo... faleza... golul şi, după asta, imposibil să te mai ridici, să te... Numai ce meriţi... Nu eşti decât un...” Vorbea şi ţopăia, târând soarele şi piatra după el. Spunea: „Numai ce meriţi, pentru că m-am lăsat prostit. Şi au dreptate nici primul, nici ultimul...” Iar pistolul îi juca la capătul braţului: se îndrepta spre Salah, pentru ca după o clipă să coboare spre pământ sau să-i zboare pe deasupra capului – până ce, deodată, mâna îi căzu pe lângă corp, cu arma, acum inertă, ţinută numai cu vârful degetelor. În clipa aceea încetase să mai vorbească; urmă un soi de scuipat, o expectoraţie scurtă şi brutală. Aproape în acelaşi moment privirea i se imobilizase; o înţepenire a întregii fiinţe, ca un început de catalepsie impusă muşchilor feţei de către privire şi, la capătul privirii, de revolverul pe care îl

descoperea în pumnul lui Salah Eddine. Şi ochii lui făceau naveta între ochii şi mâna lui Salah – colcăind de întrebări cărora le urmau (le precedau aproape) tot atâtea răspunsuri; o accelerare a memoriei care, cu o repeziciune infernală, revenea asupra momentelor care determinaseră apariţia celui din prezent, apoi se arunca, în graba hazardului, în trecut. Nu zise: „Te înşeli, e o neînţelegere… a Nici: „Te-am iertat cu ani în urmă, adu-ţi aminte…" Nu o spuse, fiindcă ceva din el ştia că acesta e ultimul lucru care ar trebui spus – pentru ca fiara dresată să ucidă nu era în stare să formuleze aşa ceva cu glas tare. Dar trupul lui, adunat în jurul sâmburelui dur al alertei şi al orgoliului, o proclama. Astfel încât Salah, deşi revolverul din mâna înţepenită i se grăbea, auzi chemarea. Iar omuleţul din faţa lui îi citi în ochi tremurul imperceptibil al ecoului. Degeaba constatase însă că apelul îi fusese înregistrat, ştia că arma, gura căscată la capătul ţevii subţiri nu-l va ierta; nicio armă prelungită de mâna aceea, de degetul mare trunchiat, cu unghia redusă la o semilună – o armă prelungită de mâna ea însăşi prelungită acolo sus, de cele două pupile fixate asupra lui. Continuă încă o clipă să-şi citească moartea în ochii lui Salah, uimit poate – dar, în orice caz, nu derutat: cunoştea moartea pe dinafară. Apoi nemişcarea păru că-l apasă – şi mai puţin nemişcarea, cât cauzele şi efectele pe care ea le presupunea eşecul, umilinţa descoperite dintr-odată; şi ura, bineînţeles; un univers în care nu lăsase, nicicând, vreun loc cât de mic îndurării – cu excepţia unei dăţi, a unei zile; şi avea să plătească pentru această unică iertare acordată nici el nu ştia de ce. Îşi aruncă, deci, arma la picioarele lui Salah; cu o mişcare numai a mâinii, pentru că arma, desprinsă de corp, îi atârna doar de vârful degetelor. În clipa aceea, un soi de zguduitură, la început discretă, urcă din adâncurile lui; aproape un nimic – gura i se despică, ochii i se strânseră, se umeziră poate, iar râsul ieşi la iveală încet, pe îndelete; la început, sughiţuri foarte rare, care ar fi rămas imperceptibile fără mişcarea umerilor; apoi un

spasm mai grăbit, care îi dezvelea dinţii şi începea să-l răsucească, să-l aplece în faţă, în timp ce glasul pornea să i se opintească, să horcăie în izbucniri scurte. Şi acum râsul, fără suflu, lătrat, care îl făcea să se clatine, să dea un pas înapoi, pe urmă să revină, ca să-şi păstreze echilibrul – râs şi tuse amestecate, o serie de explozii, de rateuri, lovind soarele şi prăpastia gata să se crispeze – pe când se străduia să întindă mâna către revolver, cu palma ridicată, degetele desfăcute, ca pentru a implora (şi gura era incapabilă să rostească ceea ce numai gestul spunea limpede: „O clipă, o clipită, te rog!...”) Şi Salah îl văzu. profitând de ocazie, de scurtul răgaz în care pistolul din mâna lui părăsi orice voinţă, uită setea de a ucide – ca să se întoarcă spre faleză şi să sară.

Acum cădea. Nu înceta să cadă, sorbit de pinii descărnaţi de la poale. Cădea de zile întregi, în vreme ce râsul, din ce în ce mai slab, făcea să se rotească şurubul ce trăgea după el decorul.

Şi Salah se apleca; „Aş fi făcut-o, desigur!” îşi zicea. „Resortul fusese declanşat de prea mult timp. Dar n-a vrut să-mi dăruiască moartea lui...”

XI

C ONSUMMATUM EST...”, spuse Lancelot.

Era singur. De data asta, publicul lui nu era nici Geneviève (care făcea prea mult parte din el, iar valurile ce-l răscoleau o afectau şi pe ea în aceeaşi măsură), nici Benamar. Discursul, inepuizabil flux şi reflux al incantaţiei, nu avea nevoie, pentru a se exprima, de chipurile atente ale prietenilor (privirile în adâncul cărora halucinaţiile ardeau, se îmbulzeau fără istov – ceea ce presupunea un spaţiu închis ca un sipet buturugi arzând în vatră, reflexele focului pluteau peste titlurile cărţilor din bibliotecă şi, în faţa draperiilor închise, canapeaua şi berjerele unde se ghemuiau ascultătorii); poate nici nu trebuia să se exprime, fiindcă acum Lancelot îl purta în el ca pe o maree, întunecoasa memorie a tuturor timpurilor, ce-l scaldă pe om în întreaga lui viaţă. Pur şi simplu, într-o

clipă sau în alta, amintirea ieşea la suprafaţă, şi el îşi dădea seama că, în toată vremea cât crezuse că uită (intrat într-o altă epocă a vieţii, îndreptat spre alte fiinţe, spre alte locuri) nu încetase să fie susţinut de valul, fără odihnă, al evenimentelor pe care Timpul le împingea acum departe de el, ca pe nişte epave şi care, totuşi – împrejurări, decoruri şi personaje – refuzau să moară. Fiindcă nu mai avea sub ochi Algeria, nici Oranul, nici Santa Cruz, iar privirile nu i se mai opreau la fort, la capelă sau la mausoleu, acolo sus, pe platou. Nu, nu mai erau albastrul Mediteranei, nici falezele de la Canastei. Atunci ce? Probabil un alt oraş arab, sterilizat şi fecundat de apropierea Europei, adică a unei civilizaţii care dăduse primele lupte sub egida crucii şi îşi abandona vestigiile – în curând ruinele – după hazardul cuceririlor coloniale, ca pe tot atâţia ghimpi în carnea africană; o amplă recoltă de minarete şi zgârie-nori, de artere mărginite de palmieri nonşalanţi sau de jacarandee ce explodau în lungi ghirlande de un albastru electric, sub care circulau popoarele Bibliei şi maşinile americane. Aici sau dincolo, ce importanţă avea?... de vreme ce Algeria, colina Santa Cruz erau de acum înainte pentru Lancelot Acoperişul Lumii şi el dobândise puterea de a le duce cu sine oriunde şi-ar fi ridicat cortul...

Consummatum est... „Să uiţi..." spunea Benamar. „Să uiţi ce?..." Iar el (trecuseră abia două zile de la catastrofă şi, cu toate că nu înceta să repete pentru el însuşi, ca pentru a avea măsura dezastrului, fatidicul Consummatum, viziunile nu începuseră încă să-şi piardă din vigoare; animalul, calul Apocalipsului – cel care, odinioară, îi dusese pe cei doi adolescenţi, prin pădurea interzisă, până la mausoleul lui şi Abderrahmane, adică decalcul iepei cu coama în vânt, luată în pinteni de unchiul cel sălbatic, Salah Eddine întâiul cu acest nume – alerga purtându-şi încărcătura de speranţe fulgerate şi hotărâri neclintite – încă o dată, dar pentru ultima, perechea alcătuită din geamănul întunecat şi din cel luminos; acum adulţi, la

patru ani după terminarea războiului, învinşi de revoluţiile oamenilor şi ale aştrilor – alerga spre capelă, trecea pe la picioarele fortului şi galopa către Bel Horizon, unde îl aşteptau norii, apoi trăsnetul şi Consummatum) „Tot ce nu erau în stare să uite ei înşişi. În altă parte, fireşte. Undeva, în afara mlaştinii. Un port unde să-mi refac forţele, unde să impun ordinea mea oamenilor (personajelor) şi evenimentelor…" Atunci Benamar „Dacă trebuie să uiţi, fă-o aici, în ţara ta. Nu întorcându-i spatele, ci încercând să o refaci pe măsura ta; suflecându-ţi mânecile…" Aşa încât, la ani de zile după această discuţie, o voce tot mai răsuna în adâncul lui, poate aceea a lui Benamar – mai puţin timbrul, cât suflul care dădea viaţă cuvintelor, cascada de *hăha-uri* care le amenda: „Trădare!… Trădare!…" Şi cine ştie dacă vocea nu era a lui Lancelot – aici, pe acest Acoperiş al Lumii, în faţa unei eternităţi la aare el nu avea să ajungă niciodată, fiindcă împrejurările, locurile, personajele refuzau să moară, să se lase înlănţuite de o serie de *fiat* impuse dinafară… „Trădare?… Carnea e plină de slăbiciune… Dar şi el a fost cuprins de panică, iar el era croit ca să lupte. Când şi-a dat seama că punţile erau prăbuşite, poate nu pentru el (cine are s-o ştie vreodată? …), ci pentru dublura lui hiperboreeană, a suit-o pe cai, a sărit el însuşi în crupă şi amândoi au fugit spre norul aprins care îi aştepta, pe culme, la Santa Cruz…"

Da, era omega ce închidea lunga serie inaugurată odinioară (când? la naşterea unuia sau a altuia, cu vreo douăzeci şi cinci de ani mai devreme? sau înainte de acea dată, când la un alt 5 iulie francezii puseseră piciorul la Sidi Ferruch?) de către un alfa improbabil; totul convergea spre acest final, spre această ultimă cavalcadă. Totul ce? Fiindcă explicaţia stătea în fapte, iar faptele, încă o dată, se eschivau. Mai mult, de data asta Salah Eddine n-avea să mai fie acolo ca să restabilească adevărul; el regăsise fiinţa fără de care se simţea cu rădăcinile smulse. Dispăruse împreună cu ea şi, dacă dispariţiile de felul acesta erau un lucru obişnuit, asta avea să fie ultima acel *în altă parte*

unde va continua să călărească în tovărăşia dublurii lui nu era dintre cele ce se lasă atinse de simplii muritori – dacă nu cumva, fireşte, ziarele locale, în raportarea faptelor, minţiseră cu bună credinţă şi, prin urmare, şi soldatul de la baza Mers el-Kébir, martor al cavalcadei. Astfel că tot ce deţinea acum Lancelot ca să alimenteze Discursul, erau conjuncturile ce precedaseră, întovărăşiseră ultima retragere şi îi urmaseră ecoul sporit, interfèrent al ultimelor confidenţe ale lui Salah, în colţul vetrei fără foc, în marea sală pregătită să primească rămăşiţele îmbălsămate ale celor doi gemeni.

Pentru că Salah Eddine continua să vorbească adâncit în fotoliu – şi şi Said, căzând, căzând fără încetare, să treacă în zbor pe deasupra spumei tăiate de vasele pescăreşti ce se întorceau în port. Şi spunea cam aşa „Nu, nu l-am ucis. Am făcut totul pentru asta – mai puţin tocmai să-i descarc revolverul în pântece. Să nu crezi că aşa îmi simt conştiinţa mai liniştită; moartea lui îmi revenea mie. Făcea parte din destinul, din carnea mea; de aceea nu m-am simţit doar escrocat, ci amputat de o parte din mine însumi. Înţelege-mă: nu moartea ca atare, sau, cu alte cuvinte, o linie trasă cu tocul peste o existenţă (ceea ce sunt morţii când au murit; pur şi simplu aboliţi, la doi metri în pământ – ca să-i lase în pace pe cei vii). Îmi trebuia mai mult decât atât: sângele concret, roşu, vâscos, cu care să-mi ung mâinile – cele patru sau cinci găuri prin care să se fi scurs pentru că a sfidat toate lucrurile în care crezusem până atunci. Şi încă ar fi fost prea mică răsplata… Fiindcă, Lancelot, ucigându-l, nu pentru el îl ucidem. Nu numai pe el… Pe toţi ceilalţi, pe toţi adulţii pe care, vai, moartea îi va aduna prea târziu. Nu vorbesc de bătrâni, adică de martorii altor vremuri, de figurile din Trecut ce se luptau pentru onoare şi credinţă – un ordin cavaleresc perimat, niţel găunos, însă generos şi nobil… Pe ceilalţi; pe toţi cei care-şi împart ciolanul, care se lăfăie în trăsură şi cer aplauze pentru felul cum administrează bunurile poporului! Crede-mă, Lancelot, e aici mai mult

decât furia, mai mult decât destinul meu – un întreg tineret condamnat la asfixie şi care vrea, mai presus de orice, să respire. Toată Algeria, Lancelot; fiindcă în ţara asta viaţa se sfârşeşte la douăzeci şi cinci de ani şi, pentru unii, înainte de a fi început, înţelege-mă, aceste câteva amărâte de gloanţe, pe care nu m-am învrednicit să i le vâr în burtă, refuz să cred că vor rămâne să-mi ruginească în încărcător. Ştiu că îmi e cu neputinţă să rămân cu vechea sete nepotolită şi că există cineva pe pământ căruia îi sunt sortite… Cine? Nu are importanţă acum; într-o zi o să se prezinte unul pe linia mea de ochire… poate dumneata, Lancălot… Şi dacă nu e nimeni, o să-mi rămân cel puţin eu 7”.

Cuvintele rostite abia cu câteva zile înainte de dispariţie. De aici ispita, pentru cel ce le prinsese (deja în epoca aceea Discursul nu înceta să se rostogolească în valuri monocorde, cu ani de zile înainte de exil şi de Acoperişul Lumii), să vadă în ele cheia de boltă a misterului, o profeţie pe termen scurt, deoarece maşinării francez din faţa împrejmuirii de la staţia de radio auzise în mod sigur împuşcătura înainte de a se pomeni cu spectrul – norul ce se târa, cu zdrenţele lui de ceaţă agăţate în pini şi în tufişurile de fistic dându-se brusc la o parte ca să ofere viziunea calului palid pe pielea căruia (pe gât, pe greabăn, picura, şiroia sângele purpuriu, şi pe cei doi călăreţi dintre care unul, pe crupă, îl ţinea pe celălalt, din şa, sectând ceea ce martorul putuse lua drept enorme hohote de râs, dacă admitem că bubuitul tunetului îţi îngăduie să mai auzi ceva, ca şi fulgerele care în acea clipă nu. Încetau să se apropie, împiedicându-l probabil să vadă limpede, încât până la urmă, în cursul interogatoriului, omul se întrebă dacă într-adevăr unul dintre călăreţi, cel care îl ţinea pe celălalt strâns la piept, trăsese asupra acestuia, dacă desluşise cu adevărat o scurtă fulgerare în dreptul inimii, ţâşnind din pumnul care strângea arma – aceasta (viziunea marinarului, a soldatului de la bază) găsindu-şi poate explicaţia în restul celor spuse lui

Lancelot câteva zile mai înainte; Salăh Eddine fiind convins că, pentru cineva de seama lui, nu mai exista niciun fel de viitor într-o Algerie administrată (confiscată, după el) de cei mai vârstnici, pe care, pe drept sau pe nedrept îi considera răufăcători, cu alte cuvinte că pentru el viaţa se sfârşise la douăzeci şi cinci de ani. De aceea ultima lui dispariţie (cavalcada Apocalipsuli i) putea fi socotită drept un *jiat* impus de conştiinţa eşecului său: „Inutil să merg mai departe… Să ne recunoaştem înfrângerea şi să fim la înălţimea destinului!…” Altfel spus: respins de Istorie, îşi alegea pentru cel din urmă demers Legenda… La urma urmei, o sinucidere (presupunând că se punea din partea lui problema unei alegeri şi că nu era jucăria împrejurărilor: cuprins de vechea lui mânie, îl suia pe Geoffroy în prima rablă ieşită în cale – o hodoroagă ce staţiona întâmplător în faţa casei lui, cu geamurile coborâte şi cheia în contact – şi se repezea orbeşte de-a curmezişul oraşului până la Esplanada Plantatorilor, unde maşina refuza să mai înainteze un pas. Iar acolo, destinul calul de culoarea zorilor, închiriat îndată şi care nu-i putea duce, pe el şi pe tovarăşul lui, decât spre Santa Cruz, astfel încât „la un moment dat, în ciuda ceţii de care i se umpluse capul, în ciuda hohotelor de râs ce urcau în el, îşi spuse: „Aşadar, într-acolo, sus, mă duceau paşii Sinucidere, cu condiţia ca lucrurile să se fi petrecut aşa cum declara unicul martor; deoarece chiar pentru un marinar de la staţia de radio nu era mare lucru de văzut – abia nişte umbre întrezărite în norul deodată mai puţin des, apoi, după o clipă, din nou gros să-l tai cu cuţitul, încât în mijlocul fulgerelor ce se apropiau era imposibil să prevezi în ce moment va apărea iarăşi viziunea calului cabrat, înălţat pe picioarele dinapoi, cu riscul de a-i trânti pe cei doi călăreţi. Mai limpede spus nu era imposibil, la urma urmei, ca el să fi scăpat (el singur, după toate probabilităţile, nu celălalt – pe care martorul se complăcu în a-l descrie drept înalt, descărnat, încovoiat pe deasupra braţului ce-l susţinea, ca şi cum vomita sau viaţa îl

părăsea; el singur, pentru că de unde venea sângele care îi uda mâna şi se rostogolea pe calul ce continua să joace în loc prin sfâşierile ceţii?), nu era imposibil, nu, ca panta, abruptă în acel loc, să-l fi furat, să-l fi absorbit spre Mers el-Kébir sustrăgându-l privirilor simplilor muritori, înainte ca el să hotărască să abandoneze ceea ce şansa îi putea oferi drept refugiu, poate căminul unui pescar, pentru un altul, mai îndepărtat, mai bine b & ricadat, oricum în afara lumii unde-şi arsese aripile…

Simplă presupunere, vizavi de care se ridicau, azi ca şi ieri, faptele, totuşi din ce în ce mai deformate de năvala Timpului, deci şi a discursului – în stare să sprijine teza sinuciderii şi, în egală măsură, pe aceea a accidentului, adică a mâniei, a oboselii transformându-se brusc într-un soi de dementă (împuşcăturile, hohotele de râs) spre care împingea şi furia elementelor; furtuna ce se năpustea de-a lungul întregii coaste, din Andaluzi, dinspre Insula Şobolanilor, dinspre Promontoriul Acului spre platoul suspendat deasupra valurilor, fulgerele care aprindeau Canastelul printre luminile lor crude, de parcă un şir de fitile, de cealaltă parte a golfului, ar fi făcut să tragă tot atâtea tunuri, iar acum deflagraţia sosea, adusă cu iuţeala vântului şi a ceţii; dementă poate nu numai suportată, ci şi dorită, sau măcar încurajată de cel interesat, care, după o perioadă de prostraţie, sau mai curând de abandon în voia legii ce guverna în el animalul instinctual (fuga orbească, rabla scârţâind şi pârâind ce-l adusese împreună cu Geoffroy până în cartierul Plantatorilor şi acolo refuzase să mai înainteze un pas), el – Salah – realizase deodată zădărnicia eforturilor şi ironia sorţii lui, deci, într-o ultimă sfidare, izbucnise în râs şi scosese pistolul…

Şi alte fapte, capabile să ducă la *Consummatum* – ce continua să răsune ca un clopot de înmormântare pe Acoperişul Lumii; în acest sfârşit al ciclonului pe care părea că l-a dezlănţuit de la prima apariţie în salonul din Rampe Faraj – încât fotoliile, biblioteca şi tapetul, chiar după ce ea plecase de la faţa locului, erau parcă înghiţite

lacom de vârtej urile lăsate în urma ei (ca şi vocea caldă, aspră ca o carne veştedă; şi sufletul totdeauna gâfâitor, ca şi cum, pentru ea, totoul era numai teatru şi, în locul geamurilor ce dădeau spre noaptea bătută de grindină şi spre antenele de pe acoperişuri, era sigură că mii de ochi la pândă îi spionează agonia lentă) – Germaine Maynardier îşi etala încă o dată spectacolul impudic, chiar în prezenţa lui Benamar, pe care nu-l cunoştea pe care nici Geneviève, nici Lancelot nu avuseseră timp să i-l prezinte; şi chiar dacă ar fi făcut-o, ea ar fi neglijat mâna ce i se întindea şi toate celelalte îndatoriri elementare ale politeţii, fiindcă nu vedea şi nu auzea pe nimeni, nici măcar pe Lancelot căruia, spunea, venise să-i ceară o consultaţie – orbită de un demon identificat cu spaţiul mereu virgin, în afara intenţiilor ei ce călăreau oraşul, muntele şi probabil câmpiile la infinit), nefiind nici măcar beată; ajuna de zile în şir – de când Salah dispăruse şi era fără ştiri despre el – cu răsuflarea urât mirositoare a oamenilor în post, cearcănele din jurul ochilor îi străluceau acum într-un verde acid în dosul celor două lentile strâmbe (pesemne moţăise cu ochelarii pe nas, şi printre genele răvăşite i se citea blefarita); stătea în picioare, sub lustra din salon, cu un mantou ponosit, îmbrăcat peste cămaşa de noapte mototolită, ale cărei poate atârnau până la pământ; „Nu ştiu, spunea. Mă întreb. Sunt în stare doar să-mi pun întrebări, nu să şi răspund la ele…” Vorbea, vorbea, iar pereţii, lemnul, bronzul nu încetau să se răstoarne, şi părea că fusese dintotdeuana acolo, sub lustră, că imaginea salonului aşa fusese *dată*, cu ea în centru, vorbind şi gâfâind, vorbind şi răsucindu-şi mâinile sau dându-şi capul pe spate ca să respire mai uşor aerul de care ducea lipsă. Şi tot ce mai puteau ceilalţi face – tot în picioare, adunaţi în cerc împrejurul ei, fiindcă accentul, atitudinea femeii, faldurile mantoului, ale cămăşii de noapte, parcă animate de freamătul care străbătea carnea ei zaharisită, lăptoasă, îi situa, de voie, de nevoie, în rolul de spectatori – era să asculte, să înregistreze, dincolo de

cuvinte, viziunile ademenite fără încetare, ce se descompuneau treptat sub presiunea viziunilor ulterioare (ţinându-şi respiraţia toţi trei, sau mai curând condamnaţi să respire după diapazonul plămânilor ei, să adopte ritmul întrebărilor ce o hărţuiau); deci ea şi Salah, în spaţiul desfigurat a ceea ce erau siliţi să admită drept tragedie (a ei, acea de amantă părăsită) – în ciuda dimensiunilor personajului său, niţel ridicol, niţel casnic în comparaţie cu acela al amantului – cu alte cuvinte camera de zi a apartamentului pe care îl împărţea cu el în blocul Méditerranée. Şi spunea, repeta: „Da, aşa am făcut L. Dacă nu mă crezi, n-ai decât să te duci la ei şi să-i întrebi…” Şi el o privea, sau mai degrabă nu, se mărginea să-şi oprească ochii asupra ei – de parcă vorbele nu-i produceau nicio surpriză şi pentru că ea se afla aici, la locul ei, de-a lungul unei traiectorii al cărei sfârşit nu mai era acum foarte îndepărtat. Şi pe când ea îi povestea scena lui Lancelot (Genevièvei, acestui necunoscut pe care tocmai îl descoperea), îşi amintea de expresia lui Salah Eddine: nu supunere „nici măcar acceptare (şi încă mai puţin revoltă; nu avea să ridice mâna asupra ei, cum ea, poate, nădăjduise; nu avea să scape vreunul din cuvintele acelea care se spun în asemenea situaţii, când ai prea multe de zis, iar în locul a ceea ce îi putea veni la gură, tăcerea avea să fie de ajuns „Mă dezguşti!… îmi repugni! …”, adică începerea unui scandal care nu s-ar mai fi încheiat nici după ani de zile) – se mărginea să constate că totul era la locul lui, îndeosebi ea, cu vorbele ce-l copleşeau (mai puţin pe el, cât pe ea singură), personajul pe care ştia să-l joace fals, şi tocmai de aceea, în vreme ce, cu cât se încurca în rolul de femelă răzbunătoare, cu atât Salah părea să se unească în faţa ei cu sine însuşi; tragic până la firesc, admiţând fără îngrijorare salturile bruşte ale destinului. De aceea triumful victimei o scotea din sărite; simţea cum el îi scapă, zboară dincolo de orbita ei. „Dacă nu mă crezi, declama ea, n-ai decât să citeşti ciorna denunţului…” Şi flutura hârtia neterminată, i-o vira sub

nas, dar ea, numai ea o vedea. El o contempla pe ea, dar acum zâmbind „Să ştii că eşti formidabilă 1 spunea fără să ridice glasul. N-aş fi crezut că tu… Şi ea, aruncându-i hârtia în faţă, gata să plângă „Sfinte Dumnezeule… Îţi spun că am făcut-o, le-am scris, când îţi zic. În clipa asta ei ştiu tot şi iau măsuri…” Pe urmă, deodată, fără ca nimic să-l fi prevestit, hohotul de râs, nechezatul, un soi de cascadă a acutelor – întâi cu capul dat pe spate, apoi cu bustul aplecat pe neaşteptate, astfel încât, după o clipă, şedea pe vine, gata să se tăvălească pe jos (şi Lancelot se gândi; da, Santa Cruz, de pe acum – hohotele de râs prin sfâşierile ceţii, pe când marinarul ori soldatul francez vede umbra calului ce înaintează smucindu-se sub fulgere, cu cei doi călăreţi dintre care unul îl susţine pe celălalt, cu mâna plină de sânge, pe când în dreapta (dreapta, evident) i se vede, după toate probabilităţile, pistolul…). Iar ea „Am făcut-o! Am făcut-o, nu înţelegi?… Cară-te, e tot ce-ţi mai rămâne…” Striga, îşi dădea sufletul (şi ceva din ea asista la scenă cu destulă detaşare încât să se mire „Da, eu sunt, chiar eu Deci aici am ajuns!…” – doar să se mire, nu să-şi măsoare capacitatea de a interpreta personajul până la capăt, nu ca să-şi spună că, la urma urmei, era în pielea unei Hermione de fapt divers, a unei mahalagioaice în stare să-şi înjunghie amantul într-un acces de gelozie – şi nu o prinţesă a cărei crimă să fie înnobilată prin hotărârea zeilor), încât acum plângea, izbutise în sfârşit; rolul ei de aici încolo devenea foarte simplu. Şi el râdea întruna, ghemuit la picioarele ei, apăsându-şi pântecele cu mâna, ca şi când l-ar fi durut – până ce, la urmă, un soi de spasm îl destinsese brutal, aruncându-i bustul înapoi, cu umerii: la podea (şi trupul i se întoarse pe o parte, genunchii, i se adunară la piept), pe când hohotele de râs se răreau, înlocuite treptat cu o serie de sughiţuri scurte „ce lăsară loc îndată unei răsuflări regulate, aceea a unui animal gata să adoarmă. Se ridică în capul oaselor, îşi şterse ochii cu pumnii, după care, stând tot os, cu genunchii îmbrăţişaţi, o privi cu un fel de aviditate liniştită. Îl privea şi ea, uluită,

încetând deodată să mai plângă, de parcă o evidenţă uitată, camuflată până atunci de frenezia îndelungatei lupte corp la corp, îi apărea acum din nou atât de goală şi orbitoare, încât ea ezita să o fixeze cu un cuvânt – nebunie! nebunie!… (Nu-i spusese el într-o zi: „Trebuie să te obişnuieşti cu ideea asta Algeria, după război, nu mai e decât un imens spital de psihiatrie!…”) Şi el vorbea, cu o voce de copil morocănos, înţărcat prea devreme, totuşi aşezată, plină, gravă, încât sub mângâierea ei ceva din Germaine se deznodă; pielea, dresată de un vechi reflex, îi fu străbătută de un fior „Nu-ţi face probleme, te cred… u şi, după o clipă (întorsese capul) „Dar, Doamne, ce fel de importanţă să mai aibă acum?…” Abia după ce se ridicase adăugă şi restul (acum străbătea coridorul cu paşi înceţi: mersul lui de tigru gata să se năpustească…) „Ai dreptate. Trebuie să mă grăbesc… Poate îi voi găsi în lift, cine ştie? …” Zâmbea, complice, cu gura până la urechi, dezvelindu-şi colţii, ca şi cum s-ar fi jucat, ca şi cum o sfida, iar o parte a ei însăşi, detaşată, o urmărea cu privirea în timp ce ea alerga pe coridor după el şi el deschidea uşa către palier. Şi simţi, undeva lângă stomac, ca o particulă de materie străină, poate nu mai mare decât o gămălie de ac, care îi răvăşea carnea în clipa când cuvintele îi urcau spre buze, oprite de o voce care îi şoptea „Nu. Asta nu, asta nu (dublura din adâncul ei, care asista la scenă, curioasă dar impasibilă) şi împinse în sus de mingea ce nu înceta să i se umfle în piept şi acum şi în gât „Te duci la femeia aceea, aşa-i?…” – cuvintele pocnind ca dopul unei sticle de şampanie, încât în mijlocul vârtejurilor ce o asaltau ea îşi zise „Gata, punţile sunt tăiate…” Şi văzu, auzi următoarele el care continua să surâdă cu mâna pe clanţă (o amânare la mijlocul gestului, care pentru tot restul zilelor ei avea s-o despartă de el, de prezenţa lui, sperată şi temută în fiece clipă), rostind, strecurând aproape: „Nevinovato!…” Apoi, după un răstimp prelungit ca pentru a judeca efectul produs (cu zâmbetul la fel de vioi, la fel de crud; nici măcar crispat: cu un şuvoi de lumină în ochi şi pe şiragul

de dinţi laţi, bine înfipţi) „Doamne sfinte!… Dacă mi-ar fi spus cineva că într-o zi am să fiu doborât în flăcări de o femeie!…”

Trânti uşa, iar Lancelot, ai cărui nervi, acum destinşi, lăsau să treacă, asemeni unui val mânios. Discursul – Incantaţia – era tentat să facă legătura cu cavalcada (da, pentru că îndată după ce se despărţise de walkyria înlăcrimată, cu ghearele scoase, Salah Eddine se repezea acasă, în satul Lamur, ca să-l înhaţe pe Geoffroy care refuzase până la capăt să locuiască în apartamentul de pe terasă, invocând teama de a se târî ca un suflet damnat prin acea anfiladă a paşilor pierduţi – apoi să-l arunce în fundul maşinii ce staţiona din întâmplare în faţa casei şi să traverseze nebuneşte oraşul, înainte de a fi încolţit de refuzul de a se mai supune al mecanismului care îşi dădea sufletul; şi acolo, pe Esplanada Plantatorilor, se găsiră, ca la o întâlnire, omul şi calul, un animal superb, cu părul de moar, în culoarea ceţii, al cărui pseudoproprietar, un hoţ de cai pe care, după catastrofă, nimeni nu avea să mai pună mâna niciodată, se lăsă extorcat, după spusele unui adolescent, martor al tranzacţiei, la suma de o sută de dinari, numai pentru răstimpul dimineţii, apoi de alţi zece dinari pentru fiecare oră de după-amiază. Aşa încât acum drumul era liber; calul şi cei doi călăreţi urcau printre pini de-a lungul serpentinelor ce duceau la Belvédère, apoi la capelă, spre Santa Cruz şi vâlvătaia cerului). Dar nu, mai era ceva. Faptele erau prezente, ca să pună stavilă imaginaţiei ori să-i lărgească graniţele la nesfârşit. În picioare în mijlocul salonului, Germaine vorbea, vorbea, aidoma unui copac ale cărui frunze ar fi fost cuprinse de convulsii în lipsa oricărei adieri „Sigur că-l minţeam; era un joc, un joc crud, înţelegeţi ce vreau să spun… Doar nu era să creadă, nu, că mă apucasem să scriu aşa ceva. Dar, în orice caz asta i-am spus şi el m-a crezut – ori s-a prefăcut, trebuie să-i fi convenit…” Vorbea, şi Lancelot o urmărea pe coridorul din blocul Méditerranée, cum, cu fălcile strânse, înghiţindu-şi lacrimile (totuşi orbită de

aburul ce-i acoperea lentilele) se ducea spre uşa biroului, se repezea la măsuţa acoperită de cărţi şi de caiete necorectate de-ale elevilor; şi acolo lua plicul şi citea *Domnului prefect al departamentului Oran*, apoi vira înăuntru un deget febril şi trăgea o hârtiuţă pe care o ştia pe dinafară. Şi citea, recitea, poticnindu-se în cuvinte, în literele deformate de un scris excitat – nebună, îşi zise; dacă trimit asta or să creadă că sunt o nebună...” Nu e o scrisoare anonimă. Vă stau la dispoziţie, în ziua şi la ora pe care veţi binevoi să mi le fixaţi pentru a suporta povara acuzaţiilor... Este vorba, în câteva cuvinte, despre...” Literele îi jucau în faţa ochilor; scrisoarea nu mai era decât un roi de puncte luminoase şi ea încerca să le alunge ca să desluşească frânturi de fraze, cuvinte izolate, amputate „... *activităţi clandestine Organizaţia Rezistenţei Populare Mâinile pătate de cerneală mâine de ce nu de sânge Nu ezit Dacă nu dau niciun nume Inutil să precizez motivul care mă...*” Nu mai citea, îşi îndrepta spatele, se afla între măsuţă şi fereastră cu scrisoarea în mână, în centrul unei suprafeţe suspendate, cincisprezece etaje deasupra golului, cuprinsă de legănarea oraşului şi a blocului, repetându-şi „Da, ar ajunge să fac trei paşi, să deschid şi să sar...” Şi, ca un răspuns, cu voce tare „Caraghios!... Nimeni ca să te plângă L”. Ştia că n-o să se ducă la fereastră, că nu va face niciunul dintre aceste gesturi să ia un scaun, să-l pună lângă perete, să rupă cărţile şi caietele – nevinovate, ponderate, de pe tăblia mesei ori de pe rafturi. Şi să spargă vazele (de sticlă, de porţelan!) un proiectil în stare să facă zgomot... Nu, se aflau în dulapul din bucătărie – prea departe. Nici măcar să strige, să plângă; totul fără urmări, inutil... Mai degrabă să coboare, liftul să lunece însoţit de obişnuitul zgomot de lanţuri; şi acum acolo, pe stradă, cutia poştală – deschizătura avidă, lustruită de întrebuinţare. Terminat. Expediat. Zarurile sunt aruncate. Mă spăl pe... În picioare în mijlocul ciclonului nemişcat, cu capul drept şi privirile nicăieri, ţinea cu /înul degetelor scrisoarea ruptă liniştit, aproape

metodic. Apoi deschise mâna; un stol de fluturi, de aripi albe zburară spre pardoseală. Atunci, încet, se duse la bufet, în camera de zi; imediat, sticla la gură, şi incendiul care începea, ca de obicei, pretutindeni în acelaşi timp, poate totuşi în ceafă mai înainte…

Şi nu numai atât, îşi zise Lancelot; scotch-ul sau bourbonul erau doar o treaptă, chiar dacă, din punctul ei de vedere – acela al unui naufragiat asupra căruia se năpusteau doi ani de convieţuire; prolapsul vertical spre care duceau reclădirea apartamentului şi alte simptome de demenţă, mai puţin izbitoare – utilizarea în aceste împrejurări a *lichidului auriu* constituia un scop în sine; întărită de căldura pe care acum o avea în cap, nu-mi mai rămânea decât să se supună poruncilor alcoolului, acelui *după*, care îi punea la îndemână norul luminos care să-i aureoleze gândurile şi gesturile. Aşa că, după zece minute, se afla în faţa uşii apartamentului de la etajul douăzeci şi unu; şi de data asta suna – dat fiind că ştia, în prezent, că pereţii încetaseră s-o mai învăluie cu zbor de himere fluturându-şi – aripile.

Suna, şi Lancelot îşi amintea de acea altă vizită a ei în apartament, când deschisese cu dublura cheilor, ştiind că înăuntru nu e nimeni (şi când văzuse valiza aşezată lângă peretele de la intrare şi cele câteva haine aruncate pe un scaun, orbită de prefăcuta bună-credinţă care îi desemna veşminte bărbăteşti în locul scutecelor, al pantofilor fără toc şi al micului burnuz de lână, îşi spusese: „În sfârşit… o să văd pasărea mai de aproape!…” – fără să-şi dea seama că tocmai asta nu-i va fi sortit niciodată şi că, după câteva zile, pasărea avea să se evaporeze definitiv pe cerul de la Santa Cruz, doborâtă de alter ego-ul ei, care, suit în crupa Calului palid, îi va ţine în braţe doar cadavrul), încât acum cele două femei se înfruntau, una oprită în locul unde auzise zgomotul, pasul lent pe parchet, cealaltă în deschizătura uşii cu două canaturi ce dădea, spre sala mare – cea dintâi întreruptă în mişcarea către prezenţa străină, mai întâi stupidă, preocupată să alunge

din minte spectrul improbabil, niciodată materializat până atunci şi pe care se pregătise în cele din urmă să-l înfrunte, apoi, pe măsură ce se uita la silueta încovoiată sub greutatea părului de abanos şi căreia lumina îi cădea din spate, strivită de evidenţa propriului destin, gândindu-se, măcinând în minte *Toate lucrările de milioane apartamentul Pentru femeia asta jir este*. *Şi eu destul de proastă ca să-mi închipui*, dar nu numai atât: savurând cu anticipaţie înfruntarea ce urma să aibă loc peste câtva timp, argumentele deja găsite, frazele gata făcute, mărturisirea stoarsă în confuzia scandalului; cealaltă mărginindu-se să fie acolo, în întunecimea ei monolitică, neaşteptând, nesperând nimic, neînchipuindu-şi nici măcar că e obiectul vreunor întrebări – fără să opună privirilor decât imaginea morţii, pe care o întâlnise de când pusese piciorul în această ţară – un bloc de carne anesteziată, prin care circula o sevă stearpă, mecanică, fiindcă, datorită vârstei, obişnuinţa de a trăi îşi prelungea în ea avântul la nesfârşit (şi în spatele ei, aprecia Lancelot, convoiul se târa printre colinele când negre, când purpurii, răsturnându-se fără încetare sub paşii catârilor, se afla zborul corbilor agăţat peste cadavrul moşneagului bălăbănit în sacul lui, după cum se mişca, în ritmul paşilor, crupa animalului, pe când la mică distanţă, tânăra foarte frumoasă, stând drept în şa, învăluită în mantia ei funebră, continua să lunece în acelaşi ritm prin defileul de stânci şi arbuşti de fistic, iar fruntea ei era ţinta privirilor compătimitoare, dar lacome – da, ispita supremă, schimbul imposibil: să iubeşti, să doreşti monumentul funerar unde curând nu va mai odihni nici măcar umbra soţului, adică să încălzeşti rămăşiţele în care urma defunctului era pe cale să se şteargă – pupila de felină la vânătoare a tânărului mâncător de oameni, a arhanghelului Războiului Sfânt ce-i şoptea la ureche „După toate aceste încercări, îţi jur că ai dreptul… După ce-l vei pune în mormânt – am să fiu lângă dumneata, poţi să contezi pe mine, pentru toate formalităţile – o săptămână-două de odihnă; inspectorul n-

o să zică nu, îl cunosc, am cu ce să-l vâr în buzunarul de la vestă… Sus, la etajul douăzeci şi unu, deasupra aglomeraţiei, se află exact ceea ce vă trebuie, copilului şi dumitale…”); amândouă faţă în faţă – şocul prelungit al privirilor, contrapunctul răsuflărilor – până ce buzele Emmanue-l ei lasă în sfârşit să scape: „Mulţumesc… mulţumesc pentru toate, pentru ospitalitatea dumneavoastră… /1 Şi Germaine, interzisă o clipă, încercând să mistuie cuvintele, apoi pe punctul de a replica orice, inventând fraze pe care nu avea să le rostească, înainte să-i întoarcă spatele şi să trântească uşa; coborând pe scară cele şase etape ce o despărţeau de apartamentul ei şi acolo plimbându-se pe culoar şi în camera de zi ca o fiară în cuşcă, explodând deodată „O s-o fac, da! O s-o fac…”

Iar acum, când suna a doua oară (şi distanţa care, mai mult ca oricând, o ţinea uşor în afara personajului ci, îi trecu peste şira spinării o mână şi mai catifelată din pricina ceţii lucide a alcoolului: „Da, îşi spuse aproape cu satisfacţie, ca şi când acum intra pe deplin în rol: am avut curajul. Şi de ce să nu sun şi a treia oară, de vreme ce nu mă costă nimic?…”), evidenţa îi dezvălui pe neaşteptate ceea ce scandalul de adineauri – strigătele, lacrimile, toate şiretlicurile unui teatru de mâna a doua – îi ţineau aproape ascuns nicio rezistenţă, o cvasi acceptare, fără măcar să deschidă gura, pentru a încerca să se justifice ori să dezmintă. De ce? De ce?

Uşa era deschisă; în pragul ei se afla femeia ţinând în braţe o povară pe care, în ciuda semiîntunericului, Germaine o identifică puţin câte puţin copilul – ceea ce explica întârzierea, faptul că sunase de două ori – mama ocupată pesemne să-l îngrijească). Şi în vreme ce aceasta se dădea la o parte ca să-i facă loc, lumina, a cărei sursă, destul de îndepărtată, era uşa bucătăriei, deschisă fiindcă acolo stătuse mama şi fiul înainte de năvala vizitatoarei (o sticluţă cu lapte de încălzit, o supă de gătit), cădea din plin asupra sugarului, sau asupra a ceea ce, treptat, înceta să

mai fie aşa ceva, pe măsură ce razele mohorâte izvorând de data asta din spaţiul interior, din coordonatele ascunse în cutele memoriei (divagaţiile lui Salah despre vizitele ia moş Deharo, care nu făcuseră caz niciodată de totuşi în mod manifest) îl izolau, subliniind la fiinţa această piesă principală a puzzle-ului, *subînţ elegand-o* care îl ţinea în braţe prin simpla conexiune a cărnii şi a scutecelor, iradierea aureolei sale de singularitate cu totul deosebită; o distorsiune a naturii în stare să reorganizeze, la acela ce o constata, toate perspectivele peisajului mental, lunga înşiruire a evenimentelor, stabilită o dată pentru totdeauna – încât Germaine, fascinată, dezmeticită, nu-şi putea lua ochii de la fruntea translucidă, un enorm cartilagiu bombat ca un dovleac, sub care două pupile imense ardeau de o inteligenţă care nu dispunea poate de cuvinte pentru a-şi revărsa preaplinul, cu marginea superioară a irisului ajunsă aproape lângă pleoapa de jos, pesemne din pricina mişcării ce arunca spre spate capul prea greu, ca şi de la braţele musculoase, durdulii, agitate frenetic ca să compenseze imobilitatea bazinului şi a membrelor inferioare, mici, prea mici sub învelitoarea de lină Francis, Francis II, se gândi ea, cel care moştenise de la tatăl lui, în afară de coama roşie, puterea de a da lucrurilor o a doua înfăţişare, de a modifica iluminarea şi reliefurile – cum se întâmpla cu femeia peste care domnea, cu decorul prea somptuos în centrul căruia ajunsese, acum când mama lui o conducea pe vizitatoare în sala mare (arama căminului monumental, fotoliile stil, acoperite cu ţesături decorate cu motive florale mari, geamurile mărginite de draperii grele, romburile parchetului, toată această orgie de forme şi. sclipiri nefiind aici decât ca să accentueze inocenţa copilului, mizeria, precaritatea aduse de el pe lume – nu folosinţa pentru care locul fusese dotat, restaurat, smuls din straturile sterile de praf, vânt şi grindină, cel puţin după mărturisirea lui Salah Eddine: să-ţi aduni propriile rămăşiţe în vârful acestui mirador, în plin cer, deasupra noroiului care curge în arterele unui oraş în

descompunere). De aceea Germaine rămânea acolo, să plutească printre contururi şi umbre, împodobită cu franjurile scânteierilor ieşite din centrul lor întunecos, printre vorbele strânse de Trecut între aceste ziduri, printre rădăcinile ascunse ale lucrurilor „Eram… era gata să-mi închipui…” bolborosi, făcând eforturi să-şi desprindă privirile de la copil (şi se gândi. „Doamne! trebuie, altfel ea o să-şi dea seama. „Credeam, după ce mi se spusese, că era abia un sugar…” Atunci mama, cu vocea ei adâncă, uniformă „Şase ani… Şi începu să se uite la Germaine, retrasă în spatele acelui zâmbet vag, difuz, pe care învăţase să-l opună lucrurilor şi oamenilor ca să le arate distanţa faţă de ei şi susţinută de decorul care, înapoia ei, continua să strălucească sobru – nu numai formele, liniile lustruite în atelierele ebeniştilor din alt veac, ci, de cealaltă parte a geamurilor, falezele de la Canastei aruncându-şi filoanele de porfir în apele albastre. Aşa încât ochii Germainei se opreau acum asupra ei. Rămăseseră nemişcaţi de câtva timp, când vizitatoarea, cu un glas care în aparenţă se mişca lin în balamale, lăsă să-i scape „Dar scuză-mă… copilul… Şi nu fu în stare să continue. De aceea mama. cu privirile mereu adâncite în ochii ei, aşteptă o clipă înainte să-şi clatine încet capul, în semn de aprobare, pe când surâsul i se accentua, condamnat să-i rătăcească la nesfârşit în colţul buzelor „O hernie a măduvei spinării, spuse fără să ridice tonul. L-am operat, picioarele îi sunt paralizate…” Germaine făcu o pauză înainte să pună întrebarea următoare „Şi are să…” De data asta i se răspunse „Nu. N-are să trăiască…

În salonul de la Rampe Faraj, Germaine vorbea, vorbea; debita frazele cu toptanul, solemnă, şi încordată ca un crater în erupţie. Gazdele, obosite s-o asculte stând în picioare, izbutiseră să o facă să se aşeze, dar era în echilibru instabil pe marginea unui scaun şi-şi păstra toată libertatea să se răsucească, să-şi lase capul pe spate şi să-şi arunce braţele în toate direcţiile, în timp ce-şi vomita, în atmosfera supraîncărcată, cuvintele înveninate „Evident,

repeta întruna, de multă vreme îmi vârâsem cuţitele înapoi în teacă. N-am mai avut nici măcar curajul să-i pun întrebarea pentru care urcasem şase etaje. Tot ce-am reuşit să scot din mine a fost „Iertaţi-mi atitudinea de adineauri” şi, ca să evit a suporta tăcerea ei în chip de răspuns – felul ăla de-a te privi în ochi fără să-şi descleşteze dinţii – m-am grăbit să adaug „Sunteţi aici la dumneavoastră acasă. Rămâneţi cât va fi nevoie, o să-mi facă plăcere…” Mi-a mulţumit şi am rămas cu întrebarea în gât…”

„Nu, răspunse cu un suspin Lancelot. Nu l-am văzut. N-a trecut pe aici n-a telefonat. Îţi dai seama că imediat ce aş fi primit de la el un semn de viaţă, ţi-aş fi dat de ştire…”

Acord final, hotărî el (sub presiunea Discursului care acum atingea orgasmul, pretutindeni se întindea apa, iar Trecutul se năpustea prin deschizătură fluierând, cântând, urlând, încât el avea toate dificultăţile de pe lume să pescuiască evenimentul în acest maelstrom); fiindcă, începând de aici, lucrurile intrau pe făgaşul lor, îndreptându-se nu spre sfârşitul fatal, de acum dobândit, dacă era să se dea crezare ştirii publicate peste două zile în singurul cotidian din regiune (sub titlul *Doi călăreţi loviţi de trăsnet*, o relatare laconică a faptelor, sau mai degrabă a ceea ce marinarul ori soldatul de gardă în faţa staţiei de radio crezuse că vede, cu menţionarea, fireşte, a datei, anterioară cu cinci zile publicării), ci spre descoperirea unei chei susceptibile mai puţin să explice Calul, hohotele de râs şi sângele ce părea să curgă de sub mâna călăreţului din crupă – de fapt din pieptul celui aflat în faţă şi pe care mâna celuilalt îl acoperea, ca şi cum ar fi vrut să se mânjească de sângele acela, ori poate să-l oprească, să-i pună stavilă –, cât să arunce asupra dramei şi a protagoniştilor o lumină izvorâtă dintr-un contur ascuns al lucrurilor, sub razele căreia, orice căutare a unui adevăr suplimentar avea să se dovedească inutilă; nu inoportună – inutilă, deoarece sub această lumină adevărul avea să nu mai existe. Da, aşadar în dimineaţa aceea, ca

urmare a spectacolului din ajun, telefonul Germain zi Maynardier „Te rog… Încearcă. Ţi-o cer ca pe o favoare extraordinară – în genunchi; dumneata nu eşti prins în angrenaj… Eu simt că înnebunesc; am urcat până acolo de trei ori fără să am curaj să sun…” şi, neapărat, acceptarea lui Lancelot, conţinută în cerere ca efectul în cauză (la capătul firului, gâfâitul care preceda, întrerupea sau urma cuvintele, distinct ca relieful metronomului în uniformitatea unei melodii) aşa că, peste douăzeci de minute, Benamar îl ducea în mica lui maşină la picioarele blocului Méditerranée. Şi acolo, în apartamentul de pe terasă, după preliminariile indispensabile, schimb de scrisori de acreditare şi atingeri de antene (el recunosc ind-o imediat drept ceea ce era, în imaginea făcută despre ea prin depunerile succesive pe ecranul memoriei graţie povestirilor lui Salah şi rapoartelor Germainei „Da, chiar ea e!” îşi şoptea sie însuşi, corectând portretul după original – şi operaţia, la abia câteva secunde după primul contact, fusese dusă la bun sfârşit, dat fund că, la adevărul modelului, reflexul se grăbise să se scufunde în adâncul oglinzii „Străină în faţa propriei drame, prin urmare şi a altora – asemeni morţii: neraportându-se niciodată la ravagiile pe care le provoacă… Şi uite şi copilul Francis, Francis II… W), întrebarea fu pusă şi răspunsul fu dat fără ocolişuri, cu vocea profundă, ciudat de materială pe care închipuirea lui până atunci o presupusese – doar că mai abruptă decât îşi imaginase el; femeia nu ştia că Salah dispăruse, antrenându-l şi pe Geoffroy în fuga lui. Iar lucrurile bineînţeles, nu puteau rămâne aici: nu avea idee de un refugiu unde eventual să fie găsiţi cei doi tovarăşi (de ce nu, de vreme ce şi unul şi celălalt erau obişnuiţi cu acest fel de dispariţii şi că, de curând, îi putuse da lui Salah o adresă unde să-l găsească pe Geoffroy)? Şi acum răspunsul: „Nu Nu văd… *Doar dacă*…” Toiul spus cu simplitate, fără ca ea să-şi fi dat seama vreo clipă că acolo se ascundea Sesamul – nu cel pe care îl sconta Germaine şi, în urma ei, Lancelot, ci altceva; o chemare a sorţii la

prospectarea unor terenuri neexplorate, cvasi virgine, fiindcă la ora actuală numai doctorul Aboudarrham ştia, păzea intrarea în labirint. De aceea, Lancelot rugând-o să se explice: „Da, doctorul Aboudarrham. Lucrează tot la Sidi Chami… I-am sugerat să meargă să-l vadă acum patru-cinci zile – pentru că el s-a ocupat de Geoffroy pe vremuri, în perioada crizei… De aceea, convorbirea fiindu-i raportată în cele mai mici detalii Germainei, care, încordată ca un burete pe timp de secetă în ciuda alcoolurilor înghiţite fără încetare (imagine a propriei răvăşeli – faţa trasă de nesomn, carne grasă şi palidă, unde străluceau, ca două pete acidulate, ochii mici de mioapă fără ochelari – incapabilă să şteargă silueta rivalei ce închisese uşa în urma lui Lancelot şi pe care acum o urmărea în gând, dreaptă, cu gesturi încete, solemnă, în lumina de acvariu filtrată prin storurile coborâte, o umbră pe fundalul de reflexe unde se pârguiau, ca tot atâtea obiecte de cult, scaunele, mesele candelabrele, îmbrăcămintea căminului), se aruncă lacomă asupra osului întins de el: „Spitatul de psihiatrie?… da, de ce nu?… Fă-o, fă-o pentru mine, te implor… Incapabilă să… Nu, Lancelot. Nu mâine… în după-amiaza asta, acum, imediat ce… Nu înţelegi că trebuie să le-o luăm înainte?…”, se asigură, prin telefon, că doctorul Aboudarrham era de serviciu la Sidi Chami după-amiază şi obţinu de la el o întâlnire. Apoi, după trei ore, dus tot de Benamar, se îndrepta spre satul unde nu mai rămăseseră, din vestigiile trecutului colonial, decât casele golite de ocupanţii lor europeni şi spitalul unde câţiva dintre ei îşi mai adăposteau nevrozele, anterioare sau datorate războiului – deci spre grilajul evident păzit ce domina aleea de palmieri şi accesul la clădire nu numai configuraţia locurilor, care nu erau decât copia materială a iluminării negre închise în ele, ci şi, presimţi Lancelot, însuşi acel adevăr care, îngropat acolo, transpirase până la urmă prin ziduri şi invadase decorul ca o colonie de ciuperci. Aşa că prea puţin conta acest decor, interschimbabil, aproape anonim, asemănător unui ecran

virgin ce se pregăteşte să primească imaginile pe care eşti dispus să le proiectezi acolo (şi Lancelot era frapat atât de des încât, în continuare, a fost ispitit să revină asupra acestei vizite, de faptul că aleea de palmieri, sala de aşteptare unde îl abandonă pe Benamar, însuşi biroul medicului, mobilat totuşi cu un gust ce nu avea nimic comun cu profilaxia – de parcă doctorul ar fi vrut, prin alegerea formelor şi a culorilor, să pună stavilă albului de clinică impus pretutindeni în altă parte –, nu emanau altă viaţă decât aceea imprimată în seara cu pricina, de revelaţie; o plămadă de apocalips care nu avea să întârzie a-i devia cursul existenţei, pentru a-l părăsi apoi, solitar, pe Acoperişul Lumii). Prea puţin conta personalitatea doctorului Aboudarrham – în care Lancelot îl recunoscu pe unul dintre foştii lui colegi de la liceul Lamoriciere, măturat în timpul cursurilor de legile de excepţie de la Vichy şi acum ajuns şeful spitalului; înalt, slab, rasat, numai gesturi scurte şi întrerupte, purtând un costum prea sobru, prea elegant, pe care îl arbora ca pe un alibi, având la rever emblema clubului Rotary, plin de timiditate, de o blândeţe ce nu era doar produsul atavismului, ci o reacţie deliberată împotriva iremediabilei dependenţe a stărilor omului, căreia meseria lui îl silea în fiece clipă să-i întocmească procesul-verbal de constatare – sau preliminar; la început regăsirea „La dracu’ dacă m-aş fi aşteptat, după atâţia ani… etc.”, pe ur-a abordarea subiectului „Da, înţeleg perfect ce vrei să spui… A venit să mă vadă acum câteva zile, şi secretul profesional a suferit o primă entorsă. Dar dacă apreciezi că e vorba de un precedent şi, în aceste împrejurări, trebuie să mai sufere şi o a doua…” În esenţă, doctorul Aboudarrham vorbea, cum ar fi făcut orice demiurg însărcinat cu această funcţie printr-o hotărâre superioară, retras, bineînţeles, în spatele barajului fragil al biroului din lemn de amara. ni cu ritmul lui sacadat, cu frazele care duceau uneori, în câte o fundătură, şi mai ales cu ochii lui plini de bunătate, care verificau în cei ai lui Lancelot imaginile eliberate de

relatarea faptelor, deci micşorându-se întruna, ca sub efectul pudorii, ori ca şi cum el însuşi n-ar fi putut suporta violenţa viziunii). Vorbea şi, pe măsură ce cuvintele îşi luau zborul şi cădeau înapoi în atmosfera vătuită, letargică, Lancelot, anesteziat de lenta, imobila explozie, orbit de incandescenţa ce se prelungea la nesfârşit înţelegea mai bine de ce Timpul, deodată, înceta să mai existe – de ce, de la începutul aventurii, pierdut ireparabil în prezent, el nu existase niciodată, e i alte cuvinte de ce toate elementele dramei, fără ieşire, erau condamnate să se învârtească în cerc şi să se repete la nesfârşit. Pentru că atunci el însuşi *era* Timpul şi încetase să-i mai suporte acţiunea. Prin urmare mort. Abolit, ca şi toate bătăile inimii, tic-tacul ceasornicului omenesc (diastolă şi sistolă; visuri, speranţe, terori), nu numai la el, ci şi la emanaţiile izvorâte din el însuşi, la proiecţiile fiinţei lui obscure pe suprafaţa mişcătoare a lucrurilor: Salah Eddine, Geoffroy şi toţi figuranţii care erau aici doar ca să le servească drept fundal. (Şi numai retras în spatele acestei evidenţe putu suporta, după întoarcerea la Oran, asediul Germaniei, sau peste două zile avu puterea să răspundă la telefonul ei; femeia plângea şi îi citea ştirea din *la République – După cum a raportat plantonul care păzea împrejmuirea staţiei de radio, atunci când trăsnetul a căzut şi norul s-a risipit, nu a mai fost posibilă găsirea nici celei mai mici urme a calului şi a celor doi călăreţi… După toate probabilităţile, cele două victime, a căror identitate, la ora când tipărim aceste rânduri, ne este necunoscută*… Găsi chiar curajul să protesteze: „Ba nu, te asigur… Nu-ţi poţi reproşa una ca asta… Mai întâi, de unde ştim că e vorba de el? Şi chiar admiţând că el ar fi fost, totul aduce cu un accident deplorabil… Şi pe urmă, Germaine, gândeşte-te la asta: adevărul, dacă e un adevăr, se află neapărat *în altă parte*., Unde anume nu ştiu, dar… Am să te rog să mă ierţi… Uite, nu ţi-am spus totul, vreau să zic nu tot ce mi-a povestit doctorul Aboudarrham…” – curajul să protesteze şi să promită: „Înţeleg, înţeleg foarte bine… Geneviève pleacă

într-o clipă de acasă ca să vină să stea cu dumneata… între timp, Benamar şi cu mine ne ducem la Santa Cruz să facem o anchetă…”).

Şi sub privirea uluită a lui Lancelot (aceeaşi incandescenţă orbitoare, fie că doctorul vorbea ori că întrevederea lua sfârşit; chiar şi după ani de zile, în exilul din acel oraş plin de minarete şi palmieri nonşalanţi) – deci *omniprezentă* – acum se perindau Salah Eddine, în vreme ce existenţa lui începea cotitura care avea să-l ducă spre culmea din final – o serie de clişee interceptate în diferite momente ale benzii animate, pe ultimii metri (cei ce precedau imediat cavalcada, trăsnetul); imagini complenentare, dafe fiind că unele îl arătau, mereu şi mereu, în luptă cu întrebarea – „… el, bineînţeles! Şi totuşi exact invers – de parcă pielea întinsă pe oase, scheletul frânr. În faţă din lipsa muşchilor, pupilele fără strălucire, ascunse în fundul orbitelor, toate astea şi încă nu mai ştiu ce principiu menit să roadă zi de zi sâmburele elementarei furii de a trăi, prin urmare învelişul care-i slujeşte drept lăcaş ar ţine să dezmintă tot ceea ce divulgă memoria din ziua când el şi eu am făcut cunoştinţă – de ce, de ce?…” – altele în luptă cu răspunsul, atât de disproporţionat în comparaţie cu întrebarea încât, departe de a umple golurile, dădea naştere altora; asta pe când doctorul Aboudarrham vorbea, apoi pe când taxiul îl ducea înapoi la Oran, nu acasă la el, unde locuia Geoffroy, fiindcă în prezent trebuia să despartă chipul lui Geoffroy, aşa cum îl înregistrase, acceptase, conservase până acuma în adâncul lui însuşi şi cel pe care medicul, cu o mulţime de precauţii, tocmai i-l administrase, nici chiar ia Germaine, fiindcă tot ce ştia despre amanta lui.

despre hazardurile vieţii lor în comun nu se potrivea cu viziunea lui recentă asupra lucrurilor – noile perspective ale existenţei lui ca şi cele ale alter egoului (da: existenţa unui *alter* ameninţând-o pe cea a lui *ego*, încât poate că restabilirea ordinii reclama o ispăşire comună, deci moartea pe Calul şi de sabia serafimului ce

aprindea cerul); pur şi simplu în oraş. fiindcă îi ceruse şoferului să-l lase pe Promenade de Letang; şi acolo începuse să rătăcească de pe o alee pe alta, fără să arunce o privire spre port sau spre munte, mut, în ascultarea vocilor ce se înverşunau să îmbine de la început trecutul lui Geoffroy, adică, la urma urmei, al lui însuşi, până ce vârtejul lor se potolise (sau poate că trunchiurile acoperite de iederă, fumul vapoarelor ce ieşeau în larg sau faldurile albe ale statuii de pe capela Santa Cruz începuseră să iasă la iveală), ori că îl făcuse să tacă, strigând sub privirile rarilor trecători „Asta e!… ASTA E rezemat de balustradă, la capătul povârnişului dinspre chei, dinspre calea ferată şi docuri, apoi conştient de felul cum arată şi hotărând să se aşeze pe banca cea mai apropiată, aşa încât să nu-şi pună în ordine ideile, ci să scape din ceţuri datorită acestei prime hotărâri, acestei reîncarnări a propriei autorităţi – începutul unui astfel de *fiat* urmat de un nou sabat al imaginilor, de data asta mai puţii dezlănţuit, deoarece, în mod evident, el încerca să le impună ordinea; tabăra în plin câmp, da, *camera de gazare* pe care, de curând, în cursul diferitelor investigaţii pe urmele lui Geoffroy, avusese curajul sau curiozitatea s-o viziteze (Şi moş Deharo era acolo, în locuinţa de două camere unde el însuşi fusese în urmă cu două zile să-i ia pe Emmanuele şi pe fiul lui Francis; şi vorbea în colţul vetrei, iar zidurile, devastate după plecarea trupelor franceze de un furnicar de felahi în zdrenţe, de zilieri rămaşi fără lucru şi care zi de zi, cărau uşile, ferestrele, stâlpii, un rest de instalaţie sanitară, se ridicau din ruine, aşa cum continuaseră să existe în imaginaţia lui, laolaltă cu incinta fostei ferme, spoită cu var, cu foişoarele de pază în cele patru colţuri şi cu bărăcile; nu numai decorul, ci şi oamenii, materialul uman (călăi, simpli gură-cască, ofiţeri pe care toată afacerea îi stingherea şi, fireşte, păstorul – Geoffroy – şi oaia – Nejma); iar el (Saiah

Eddine) îşi zicea: „*Războiul, dai războiul l*… Acest (cum se chema?) Ducroc, Rougier, un tip pesemne cu nimic

mai rău decât oricare altul. Răspunsul, deci, nemăsurat, tentacular, în virtutea miilor lui de implicaţii şi repuneri în discuţie şi, din pricina asta, la fel de puţin apt să se dimensioneze după întrebare pe cât ar fi un joben să acopere capul unui colibri, altfel spus să reducă la tăcere glasul care întreba, încât chiar atunci, adică după vizita lui Salah la doctorul Aboudarrham, în clipa când totul fusese spus, întrebarea nu numai că rămânea ca la început, dar la fel se întâmpla şi cu trecutul, rămas aşa cum îl acceptase el, înainte ca medicul să fi rostit cuvintele care îl reformau, care îl aboleau. Şi Geoffroy se afla acolo, aşa cum îl găsise în fundul colibei, întins în jelaba de lână toarsă prost, cu firul aspru, întărit de sudoarea amestecată cu praf; era acolo, pe blana de oaie, lângă doi copii care jucau arşice. Şi se ridica în capul oaselor, dădea la o parte de pe ochi şuviţele de păr acum roşcate, o cânepă dintr-o materie coagulată ce se rupea dacă o ciufuleai. Şi în privirea lui nu era nimic, nici surpriză, nici cel mai mic freamăt de animal sălbatic – vechiul mecanism, niciodată stricat cu totul şi care nu aşteaptă decât să pornească din nou. „Văd că preferi viaţa la castel!… spunea ca să mobilizeze tăcerea. Apoi mai târziu, pe peronul gării, în vreme ce aşteptau expresul, în picioare, ferindu-se de familiile aşezate pe baloturi, de rândaşii ce nu încetau să se uite la perechea pe care o alcătuiau cu dublura lui acum descărnată, încovoiată, golită de sânge (o fantasmă, fără jegul ce-i acoperea pielea, fără relieful trăsăturilor, al mâinilor, a tot ceea ce ieşea de sub jelaba): „Dar pentru Dumnezeu!… Măcar dacă ai vrea să deschizi gura!… Nu mare lucru, ceva de felul «S-a sfârşit, arcul e rupt, nu-ţi mai rămâne decât să-mi dai lovitura de graţie» Iar celălalt, privind drept înaintea lui (buzele ce se mulţumesc să se mişte fără a-şi da osteneala să rostească, aşa încât, pesemne, înainte de a fi putut înţelege, Salah era obligat să-i pună întrebarea de două ori la rând, fără să obţină răspuns „Ce? Ce spui?…”) „*Spun… Am şi spus*!” sau poate nici măcar atât, se gândea Lancelot: „În locul de unde vin, măcar nu

exista obiceiul să se pună întrebări… /4 în cele din urmă, acasă, în satul Lamur, în sufrageria care, după cină, se transforma în dormitor (şi, prin uşa deschisă, le puteau auzi amândoi pe Lalla Nefissa şi Halima trebăluind la bucătărie) tot el, Salah – inepuizabilă doză de răbdare, măritată acum de doi ani de vânătoare infructuoasă, la capătul cărora războinicul îşi ajunsese până la urmă vânatul: „Bine. De acord, puiul ăsta de nemernic ţi-a suflat moşia. Notează că n-o va fi dus în paradis; asta trebuie să-şi fi pus şi timpul care a avut curajul să-i facă de petrecanie…” Monologul începea sau mai degrabă reîncepea cu aproape aceleaşi accente, aceeaşi obstinaţie compătimitoare ce scotea la iveală aceleaşi colţuri prost rotunjite ca şi în urmă cu două minute sau două ceasuri „Am înţeles bine nu era vorba despre ciolanul tău. Să zicem că era acela al familiilor care acum trăiau în casa părinţilor tăi, foştii lucrători ai bunicului tău, cu care ajunseseşi la un modus vivendi ce le îngăduia lor să mănânce pe cât le era de foame şi ţie să te continui, să uiţi, nu-i aşa?…” Niciun răspuns, în afară de fruntea arămie, pielea întinsă pe oasele pe care încercările, nesfârşita rumegare a iremediabilului păreau să le fi umflat, să le fi coşcovit şi de obrajii supţi acoperiţi cu barbă, pometii ieşiţi în afară ca pentru a sublinia şi mai tare înfundarea ochilor în orbite, privirea care de multă vreme abandonase chipul. Continua „Salvarea ta. Şi să nu-mi spui că mă înşel; salvare pe plan elementar, salvare pe plan religios – ai să-mi zici şi în ceea ce te priveşte e acelaşi lucru, ştiu… Şi pe urmă tâlharul ăsta nenorocit a venit cu clica lui şi, cu puterea dată de ordinul de rechiziţie pe care îi avea în buzunar, v-a aruncat afară, pe tine şi pe ceilalţi!… A plătit!… A plătit pentru asta şi pe deasupra pentru multe alte lucruri, nu-ţi face sânge rău!… Dar, Dumnezeule mare! toate astea acum s-au sfârşit. Nejnr el Arab e mort şi îngropat, am purtat doliu’ după el, şi eu şi toată familia; soră-mea, care trebuia să se mărite cu el şi care l-a aşteptat până la sfârşitul războiului şi chiar

după aceea; tata, mama, în faţa cărora a fost făcută promisiunea de căsătorie… Şi, în sfârşit, uită-te la tine eşti singurul care mai porţi doliu astăzi. De ce, de ce?…” Aceste cuvinte sau altele asemănătoare, uşor de prins prin tumultul Disursului, de eliberat dintre rocile sterile pe care depărtarea, Timpul nu încetau să le aglomereze împrejur. oricât de puţin s-ar fi străduit cel care le rostea

— Războinicul până atunci neînvins, avid să meargă până la capătul enigmei „A murit, da!… Şi tu nu erai Dumnezeu, te-ai lăsat copleşit de haita aceea de şacali care se ţineau pe urmele tale încă de la plecare

— Şi nu numai atât tatăl tău a găsit momentul favorabil să clacheze şi el şi a trebuit să mergi la înmormântare. La ce serveşte să-ţi spui astăzi că, atâta pagubă, n-ar fi trebuit să pleci din tabără? Admiţând că ai făcut o greşeală (şi oricine în locul tău, chiar eu, să-ţi intre bine în cap, ar fi procedat ca tine), s-a sfârşit ai avut vreme să ispăşeşti, nu?… Ascultă era vărul *meu* sângele meu, dacă preferi. Ei bine, eu te dezvinovăţesc şi toată familia odată cu mine. *Ego te absolvo*, mă auzi? Sau atunci e altceva la mijloc. Ce, puşlama fără pereche? CE?…” Iar răspunsul, după două zile, când în loc să obosească vânatul, se simţi el însuşi epuizat de rezistenţa acestuia, de ceea ce încetase a mai fi forţa lui de inerţie ca să devină încăpăţânare de animal constrâns, care zgârie, care mă muşcă în clipa când i se dă lovitura de graţie (cu privirile îndreptate acum spre depărtări inaccesibile vânătorului, cu capul sus, în ciuda gâtului descărnat, mişcarea bărbiei ce trăda maxilarele strânse, agitate ca nişte pietre de moară); răspunsul, mai întâi în cabinetul de la Sidi Charni. unde perdelele trase, pereţii acoperiţi cu saltele păreau să sterilizeze cuvintele, să le rupă de prelungirile lor halucinante (fără viziuni, fără strigăte – numai buzele medicului care se mişcă, însoţite de un sunet adecvat), apoi pe banca aceea de pe Promenade de Letang: „Asta e! … ASTA E!…”, când imaginile începeau să ţâşnească una după alta din sabatul lor, pe urmă mai târziu, în decorul

montat şi cu toate personajele (el, Salah, oprindu-se deodată în mijlocul şoselei, printre claxoane şi înjurăturile şoferilor, zicându-şi „Da. Poate că îi spusese lui moş Deharo, iar moş Deharo minţea prin omisiune – ca să-l apere ca să mă ferească să-l torturez într-o zi – şi poate că nu, când îşi mormăia litania în colţul vetrei.

strecurând adevărul bucăţică cu bucăţică, încât faptele se înecau în valul de peroraţie dinadins posomorâtă, fără nimic deosebit, ca să mă împiedice să înţeleg… Dar nu, minciuna e flagrantă, lucrurile nu s-au petrecut aşa cum spunea el – nu s-ar fi încăierat cu tovarăşii de dormitor aşa, la întoarcerea în tabără, după convorbirea cu Mathusalem; mai întâi i-au trebuit *dovezi*…”, spunându-şi asta, pe urmă dând înapoi „Nu neapărat: lucrul esenţial exista – inclusiv silueta căpitanului Megara care din beţie în beţie, sfârşise prin a-şi pierde orice autoritate în faţa celor de teapa lui Rougier, şi aceasta destul de bine conturat, în ciuda povestirii de mâna a doua (el sau Ducroc, unul dintre capi, în stare să-i arunce lui Geoffroy, adică unuia care dorea să treacă drept sfânt, nu în faţa celorlalţi, ci a lui însuşi, sau mai curând a acelei priviri superioare, nesfârşite, pe care o simţea îndreptată mereu asupra lui «Foarte bine, avem de gând să facem rost de un felah şi să ne împărţim, cu băieţii, carnea şi sângele lui. Intri şi tu în combinaţie?…»), fără a mai vorbi de Njem el Arab, probabil atât de exact, atât de asemănător, că mi-e greu să-l identific – eu, care n-am văzut în el decât ceea ce lăcomia mea, când eram adolescent, voia să facă – oaia revoltată, dorind, chemând sacrificarea (e adevărat că avea febră, că delira) … Aşadar, în ciuda lacunelor, o povestire destul de completă pentru ca, şi dacă o presupun amputată de Geoffroy, moş Deharo să fi întrezărit, să fi pătruns adevărul; nu eu, care dispuneam de aceleaşi elemente, doar dacă, bineînţeles…”), sau când, după ce rătăcise prin oraş până la căderea nopţii, hotărî să se întoarcă acasă, să se ducă la Geoffroy, pe care îl privi drept în ochi şi să-i spună „Acum

ştiu. L-am văzut pe doctorul Aboudarrham…” (şi de data asta constată că lovise la ţintă; în faţa lui, privirea ieşi încet-încet din golul în care se străduia să rămână aţintită, începu să strălucească, să strălucească atât dv? tare, încât Salah îşi zise că dacă licărirea continuă să crească, până la urmă ceva are să explodeze în craniul şi prin urmare şi trupul ruinat dinaintea lui; în acelaşi timp buzele, cele două suluri ajunse ca două aţe suprapuse, se întindeau greoi, penibil peste dinţii de lup flămând; o grimasă în locul surâsului uitat, de care gura se dezobişnuise de ani de zile. Şi cuvintele îşi făcură loc, grave, îmbucătăţite, parcă în urma unei jubilaţii a măruntaielor „Deci ştii acuma!…” Iar Salah „Da, ştiu…” Şi celălalt „Acuma îţi dai seama…” Salah „Ce să-mi dau seama?” „Ce-ţi rămâne de făcut!…”). Răspunsul, în prezent stăpân peste spaţiu, peste cerul ce se rotunjea deasupra muntelui, peste oraşul ce se clătina la marginea valului etilic cu turnurile, minaretele, săgeţile halucinate, ca *în aşteptare*, oriunde îl purtau paşii, în orice momient, antrenat în această altă căutare a dublurii lui unde ştia că n-o va mai întâlni niciodată, şi totuşi încercând să refacă în minte periplul care, începând cu data fatidică, îl despărţise de ea, urmărindu-i din popas în popas interminabila rătăcire, lenta cufundare în noapte „El!” îşi spunea; „Geoffroy! Cine, de fapt? Cu adevărat *ceva ce nu va mai îi niciodată*? În locul spiriduşului tare, luminos, care ştiuse să spună nu atunci când Salah îl provocase la duel, care îl urcase în crupa calului ca să-l ducă prin pădure până la mausoleul lui Sidi Abderrahmane – nimic, sau mai curând altceva acest necunoscut, ieşit de nicăieri, născut nu din pântecele unei femei, nu din el însuşi, ci dintr-o cută a Timpului. Păşind peste spaţii, traversând anotimpurile, plimbând ba ici, ba colo principiul care îi măcina carnea. Aidoma unui mormânt ambulant, şchiopătând, mergând într-o parte pe fundalul câmpiilor şi al pădurilor al faţadelor îmbrăcate în bougainvillee şi al colibelor lipite cu argilă roşie; această casetă capitonată cu muşchi în curs de topire, cu artere în

curs de putrezire, înăuntrul căreia îşi săvârşeau dizolvarea resturile ostiei otrăvite. Da, târând pretutindeni lucrul acela împreună cu trupul lui pe cale de a se descompune – mai întâi la Belle-Rive, aruncându-şi în balanţă ultimele puteri pentru a pune stavilă nebuniei ucigaşe a lui Hubert II, securii ce sfărâma în bucăţi ziduri şi marmură, incendiului ce consuma mobilele bătrânului, Renaud, buldozerului ce însângera viţele. (Şi triumfa chilul infect care-i reteza maţele înceta să se manifeste); apoi învins, cu umerii ţintuiţi pe patul mizer din blană de oaie, în coliba unde prezenţa celor doi copii ce jucau arşice nu însemna nici măcar o îndulcire a sorţii lui – dat fiind că în vremea aceea stârvul purtat în el, plimbat cu el ajunsese aproape stăpân pe carnea lui (niciodată în totalitate; numai cât să-i îngăduie să simtă înăuntrul lui invazia proliferarea străină; şi o rămăşiţă de religie care să-l împiedice să stingă cu mâna lui această flacără muribundă). Aşa încât Salah era tentat să bată în retragere, să se întoarcă la clipa când lucrurile încă nu începuseră să se dea peste cap, când, în spatele biroului de lemn roşu, cu hârtii meticulos clasate, doctorul Aboudarrham încă nu începuse să vorbească – ba nu, la clipa când se afla în apartamentul de pe terasă, în faţa Emmanuelei care se pregătea să-i dea sugestia, neînfricată, detaşată mereu de treburile acestei lumi, asemeni unei prezicătoare în posesia adevărului, ce n-are decât să deschidă gura ca să reteze, ca să taie în carnea bolnavă „Geoffroy? în locul dumitale m-aş duce să-l consult pe doctorul care l-a îngrijit odinioară, în perioada crizei!…” – şi nici măcar; la clipa când, în faţa căminului îmbrăcat în aramă, în atmosfera aceea de galion aurit, plutind în derivă pe mări nemişcate, erau aşezaţi unul în faţa altuia, ea fără să vorbească, aşteptând fără nicio grabă ca el să se fi decis, el ştiind că nu-i va spune cuvintele ce-i urcau spre buze, atât de uşor de murmurat la urechea altor femei şi pe care de data asta le împingea înapoi, ca să asculte glasul ce-i repeta necontenit: „Geoffroy!… Geoffroy mai întâi!… u şi el vorbea. Şi ea vorbea.

Şi doctorul Aboudarrham vorbea.

Deci în noaptea aceea, în tabără. Momentul când se desparte de căpitanul Mercier; sentimentul dezastrului, în ambuscadă în adâncul nopţii ce se preface într-un soi de ceaţă pe măsură ce, înapoia lui, se îndepărtează luminile feroce, orgiace ale biroului demolat; şi totuşi, în aceeaşi clipă, oboseala imensă care pune stăpânire pe el, care H învăluie (fiindcă şi ea îl pândea, îl urmărea de când trăia încordat în el însuşi, strâns să se rupă sub aparenţa indiferenţei% iar ea aştepta această primă fisură – comandantul taberei terorizat, uşa spartă, sergentul molestat umplând de sânge masa lustruită unde se află hârtii cu antet, mesaje confidenţiale – ca să-l cuprindă, să-l absoarbă ca o matrice caldă, abisală, tutelară). Ştie că prin spaţiul neformulat, parcă suspendat, tabăra, în ciuda liniştii (în noaptea asta niciun freamăt, niciun lătrat, nici măcar reptaţia multiplă care dă osatură tenebrelor) e la pândă şi că el, de voie, de nevoie se găseşte în centrul unei suprafeţe de jertfă ideale, aproape palpabile din pricina densităţii atmosferei nocturne. Şi totuşi se abandonează, se lasă legănat; un fel de somn în adâncul căruia o voce îi şopteşte: „Bine. S-a terminat. Mai bine că s-a găsit soluţia asta. E într-un loc sigur, la Mostaganem, în cazarma Colonieu. Nu puteai face mai mult…” Poate ceva din el ştie că se înşală, protestează. Dar ziua a fost grea, iar părerea, murmurată în adâncuri, nu-i ajunge la ureche.

Atunci, pe neaşteptate, întunericul se sfâşie. Fascicolul unei lanterne e îndreptat asupra lui. Apoi, fiindcă el clipeşte, razele se apleacă spre pământ pe care îl mătură, astfel încât, dincolo de conul de lumină, el distinge o pereche de picioare îmbrăcate în pantaloni încreţiţi ca o armonică şi două ghete cu şireturile desfăcute şi din care ies gleznele goale. Mina ce ţine lanterna e vizibilă, ca şi antebraţul şi centura, luminate de un halou inegal, ce scoate în relief carnea şi stofa; restul abia se ghiceşte, dincolo de ecranul de întuneric ce se îngroaşă pe măsură ce privirile urcă spre cap. Din acea parte iese glasul mai

degrabă surd), dar, ar fi gata să jure, nu din locul unde, prima oară, i se părea că se află gura; poate niţel mai înapoi, spre stânga. Şi îşi dă seama că diferenţa nu se datorează vreunei înşelăciuni a luminii sau vreunui complot înnodat în ţesătura tenebrelor şi care s-ar înverşuna să travestească, să defazeze lucrurile; pur şi simplu glasul pe care îl aude nu e cel al individului cu lanterna. Şi glasul spune „Am aflat de tatăl tău, Ferrier… Te asigur că ne pare rău”. El nu răspunde. Nu încă; ştie că peste o clipă îl va recunoaşte şi că, atunci când îi va mulţumi, îşi va putea chema interlocutorul pe nume.

În orice caz, vocea e caldă, accentul sincer. Şi cel care a vorbit (îl va afla într-o zi, când va putea să revină pe îndelete asupra evenimentului) e plin de cucernicie. „Şi mie”, zice băiatul cu lanterna Aş vrea să-ţi spun acelaşi lucru. L-am pierdut şi eu pe bătrânul meu, acolo, când eram puşti şi ştiu ce înseamnă…” În clipa aceea, silueta camaradului aflat ceva mai în urmă, la stânga, a început să se desluşească, şi vălul ce masca primul chip este gata să se risipească. Şi el îi recunoaşte „Mulţumesc, spune Mulţumesc, Rougier. Mulţumesc, Ducroc. E drăguţ din partea voastră…”

Şi acum se ridică amândoi, mai puţin în lumina mereu difuză, cât în întuneric, conturaţi mai mult de memorie decât de privire. Rougier spune: Ne-am gândit amândoi că, fatalmente, ai să te întorci târziu şi că ţi-ar prinde bine poate să pui ceva în gură înainte de-a te vârî în pat… / (Ducroc adăugă: „Nu-ţi face griji, ţi-am păstrat mâncarea caldă. Hai, vino, tacâmul te aşteaptă…” Au rostit cuvintele fără să tremure, fără să ezite, nu fiindcă, înainte să-l abordeze, s-ar fi înţeles ce să vorbească fiecare şi şi-ar fi învăţat replicile pe dinafară, ci fiindcă acum pentru ei lucrurile au luat sfârşit; setea de violenţă, ajunsă la paroxism încă din ajun, când dansau goi în furtună şi se crestau amândoi cu ajutorul cuţitelor sau al cutiilor de conserve, acum e stinsă. Şi dacă îşi duc fapta până la capăt nu o fac ca nişte oameni dornici să-şi împlinească

răzbunarea (altfel spus, să spele o dată pentru totdeauna ultrajul adus de seminţia, orgoliul, crucea veşnic ridicată a lui Geoffroy); o fac cu umilinţa, cu fervoarea neofiţilor beţi de repeziciunea dobândită în transa din ajun, prin cântecele stropite cu sânge alcool şi drog.

De aceea Geoffroy se lasă să alunece încă puţin în adâncul somnului. Poate îşi dă seama că doarme şi că peste câteva clipe, când se va trezi, va trebui să facă faţă nu celor doi serafimi care îi toarnă în urechi vorbe dulci ca ambrozia, ci celor doi ucenici de măcelar care i-au dat destinul peste cap. Numai că ispita de a înghiţi momeala, de a crede îngropată securea de război pe care până acum cei doi tovarăşi o ridicau împotriva lui îl cuprinde cu atât mai uşor, cu cât jelui lor de a vorbi nu-l înşală; cuvintele le sunt dictate de milă. Atunci, deşi nu ştie dacă-i e foamef le acceptă propunerea. Le spune „Bine. Sunteţi într-adevăr nişte tipi drăguţi…”

În timp ce merge spre sala de mese, între cei doi tovarăşi, simte că noaptea îl duce, complice şi că face corp comun cu umbrele risipite în spaţiu. Şi le aşază ca şi cum le-ar vedea limpede: acolo lavoarele, sub prelată, colo puţul, cu găleata pe marginea ghizdului, dincolo pinul unde obişnuieşte să se refugieze pentru a medita.

Uşa sălii de mese e deschisă. El intră primul, fiindcă ceilalţi se dau la o parte, şi vede ce a văzut întotdeauna, când afară e noapte şi înăuntru sunt aprinse luminile mesele şi băncile, inofensive, cenuşii, răbdătoare ca nişte măgari ce aşteaptă să li se pună povara. Numai că, de data asta, mesele sunt goale. Goale, în afară de una, prima din dreapta intrării, la mijlocul căreia sunt aşezate farfuria şi cana de tablă, cu furculiţa şi cuţitul puse de o parte şi de alta. „Stai jos”, spune Rougier, în timp ce Ducroc dispare pe uşa dinspre bucătărie. „N-o să dureze mult… u Rougier se aşază şi el în dreapta şi, pe când îl ţine de vorbă, capul i se apleacă spre el, părul lung, uscat şi încâlcit aproape îi atinge obrazul, încât atunci când Geoffroy schiţează o mişcare de retragere, suferă şocul privirii decolorate din

mijlocul feţei castanii, plină de pete vinete; privirea e lacomă, imploratoare. O licărire lascivă şi totuşi fanatică tremură între genele lungi, decolorate. „Zău, Ferrier, spune cu un glas gata să se stingă, deşi plin până la capăt, ameţitor, te asigur, eu şi băieţii n-am vrea… n-am vrea ca lucrurile să mai continue aşa. Ne-am făcut rău unii altora, înţelegi?… Şi acum nu mai există motive, pentru că totul e spălat… Toţi pentru unul, unul pentru toţi, nu crezi?…” Şi cum Geoffroy răspunde că nici nu cere mai mult, că asta a nădăjduit de când a pus prima oară piciorul în tabără: „Nu ştiu dacă îţi dai seama… O să fie mai greu decât crezi. Dar trebuie s-o faci, Ferrier. Chiar dacă e un sacrificiu, trebuie s-o faci Altfel, într-o bună dimineaţă o să ne trezim toţi cu boaşele cusute între gingii cu sârmă ghimpată… pentru că n-am fost atenţi şi pentru că aici, în tabără, ne-am războit între noi…”

Geoffroy îşi desprinde privirea dintr-a lui; răspunde că, în ceea ce-l priveşte, regretă şi că religia ar fi trebuit să-l înveţe să se arate mai conciliant. Dar Rougier nu-l ascultă; se ridică, sau mai degrabă, înainte să ajungă în picioare şi să treacă peste banca unde fusese aşezat, îşi îndreptă spatele şi îl urmăreşte cu ochii pe Ducroc care vine printre mese ducând în mâini un castron aburind pe care îl aşază acum alături de farfuria goală. În vreme ce Ducroc umple, farfuria, Rougier ocoleşte masa şi vine în faţa lui Geoffroy, scrutând pe rând chipul căruia somnul îi îngreunează pleoapele şi cele câteva bucăţi de carne acoperite cu sos roşu, limpede. În stânga lui Geoffroy, Ducroc priveşte şi el; nimic nu se va clinti în ochii lui, pe faţa sau în trupul lui încremenit o clipă (dar atât de puţin; nimic izbitor în atitudinea sau în gesturile celor doi fraţi slujitori; dimpotrivă, ceva suplu, uleios, aproape abandonat în întreaga lor persoană) când Geoffroy se va atinge de mâncare şi o va duce la gură. Rougier aştepta această clipă ca să-i spună: „Bine. Noi ne cărăm… îţi zicem pe curând…” Iar Ducroc: „Şi mai ales nu uita să laşi totul în ordine. Trebuie să stingi tot, să speli vasele şi să ai grijă să

acoperi cazanul dacă o să vrei să te mai serveşti. Asta din cauza şobolanilor, care ar găsi sosul pe gustul lor… Şi pe urmă să încui uşile, da?…”

Au terminat de vorbit şi totuşi nu pleacă. Nu imediat; îl privesc pe Geoffroy încuviinţând cu o mişcare a pleoapelor şi înghiţind o a doua, apoi o a treia îmbucătură. Atunci se retrag, zicând unul după altul „Pe curând!” Şi, în timp ce răspunde: „Da, pe curând!”, Geoffroy îi simte cum dispar în spatele lui, cu mersul lor nonşalant un pic legănat. Şi chiar după ce au închis uşa sălii de mese şi s-au înfundat în noapte, precedaţi de fascicolul luminos care le deschide drumul, are vaga impresie că între carnea lor ce se îndepărtează şi aceea a lui există o legătură, mai ales cu ceafa lui, printr-un soi de fir invizibil ce nu încetează a se întinde. În vreme ce înghite şi restul din farfurie, ar fi gata să jure că o dublură, un geamăn de materie spectrală se scurge afară din învelişul lui, se ridică prin văzduhul unde se coace lumina mişcătoare a lămpilor; şi dublura asta pluteşte deasupra lui şi îl contemplă, aşezat pe bancă şi lunecând treptat printr-un strat, apoi printr-altul, de somn în stare de veghe, murmurând chiar, în liniştea deasă din sala mare, cu încetineală, pentru el însuşi: „Ar fi trebcii să-mi dau seama că aveau nevoie de aşa ceva ca să o scoată la capăt… Dar ce? Haşiş? Morfină?…”

Şi acum a terminat masa. Goleşte cana până la ultima picătură şi-şi şterge buzele cu mina. Apoi pune cana, furculiţa şi cuţitul în farfurie. Se ridică. Trece peste bancă, se apleacă să ia cu dreapta castronul unde câteva bucăţi de carne plutesc în ceea ce camarazii lui numesc de obicei „spălătură de vase” sau „urină ele caprău şi cu stânga farfuria cu celelalte tacâmuri. Şi se îndreaptă spre bucătăria pe care o întrezăreşte prin uşa deschisă, la capătul coridorului, luminată, cu un scaun, o masă şi colţul unei maşini de gătit, strălucind parcă de o lumină interioară. Acolo pune farfuria în chiuvetă, apoi castronul pe sobă, aproape de cazanul descoperit. Şi dublura care nu încetează să plutească deasupra lui, să-l contemple, pare

să intervină în acest moment şi să-i şoptească „Nu. Nu cazanul. îmâi farfuria 1” De aceea se îndreaptă spre chiuvetă, unde începe să spele farfuria, cuţitul, furculiţa şi cana pe care le pune la scurs şi priveşte dârele de lichid gras ce se agaţă din când în când de metalul strălucitor

De data asta, nu mai poate da înapoi, şi cu toate că dublura îi şopteşte: „Nu! Asta nu… Găseşte altceva…” se duce la mica maşină de gătit, ia castronul, goleşte resturile în cazanul mare, al cărui capac, pe măsură, se află pe grătarul de metal. Şi acea emanaţie a lui însuşi, agăţată mereu deasupra, îl scrutează în clipa când face gestul.

Şi gestul încremeneşte. Castronul rămâne o clipă suspendat deasupra cazanului; o clipă lungă, lungă, în cursul căreia el va ieşi încetul cu încetul la suprafaţă (şi când va fi complet treaz, dublura îşi va fi reintegrat complet învelişul), ascultând, mult timp, foarte mult timp anesteziat, cum se târneşte vântul unei mâini care nu-l va mai părăsi toată viaţa. Fiindcă mult timp, foarte mult timp, cu braţul ridicat, încremenit la mijlocul gestului de a vărsa în cazan conţinutul castronului, va rămâne să privească lucrul acela, acolo, scăldat în sosul limpede, ca şi cum nu l-ar fi identificat, ca şi cum n-ar fi ştiut că îi trecuse prin gură şi că în curând îi va circula prin artere, îi va hrăni creierul, îi va unge articulaţiile.

Da, cu numai câteva secunde înainte de explozia care îl va arunca asupra căpitanului Mercier şi a colegilor de dormitor, are tot timpul să-şi repete că Rougier nu intenţiona deloc să glumească în ziua când i-a spus: „Auzi, băieţii şi cu mine avem de gând să facem 7-ost de un felah şi să ne împărţim carnea şi măruntaiele lui. Ai vrea să intri şi tu în combinaţie?…”

Iată de ce drumul era acum liber. Calul mergea încet pe coasta muntelui, de-a lungul cotului roşu ce întreţăia catifeaua verde a pinilor. În timpul urcuşului, părea susţinut de golul în adâncul căruia se înghesuia, se strivea încet-încet oraşul. De fapt zbura, plutea dincolo de valul ce invada cerul, iar portul defila aproape la verticală, cu digul

în spatele căruia încremenea un cordon lat de spumă; în bazin, navele nu mai erau decât nişte purici agăţaţi de o blană.

Pe vârful copacilor lunecă la un moment dat cununa de piatră de pe capul statuii Fecioarei. Apoi apăru şi faţa, urmată de cutele albe de unde ieşeau braţele, întinse spre oraş, într-un gest tutelar. La sfârşit, printr-un gol din frunzişuri, se ivi clădirea, cu ogivele şi cu clopotniţa ei, strivite de fortul de deasupra lor, care-şi înşira meterezele, bolţile, terasele şi cupolele. Calul lovea pământul cu copita, la intervale regulate, răbdător, şi oraşul dispăruse în fundul prăpastiei, altfel că, dincolo de coama lui şi de urechile clătinate în cadenţă nu mai rămăseseră decât marea care oglindea cerul cât vezi cu ochii şi, pe Muntele Lehor, Creasta Acului, către Arzew. În clipa aceea, calul păru că se opreşte, ca şi cum ar fi fost fascinat de norul de plumb ce se rostogolea peste imensitatea mării; un fulger străluci de cealaltă parte a golfului, ca în fundul unei peşteri. Urmă tunetul, îmbucătăţit în ecouri lungi, morocănoase şi inofensive.

Acum calul întorcea spatele furtunii, aşa că tunetele păreau să galopeze după el. O serpentină îl condusese spre fort şi capelă, şi el trecea între una şi alta, având de o parte statuia şi dincolo tulpinile cactuşilor sub care coboară fundaţia colosului. Când ajunse în trecătoare, la poalele mausoleului, furtuna părea să bată pasul pe loc, fiindcă pintenul pe care era cocoţată fortăreaţa se ridica asemeni unei stavile între el şi bubuiturile tunetului. Abia mai încolo, pe creasta ce mergea spre Bel Horizon, norul îl ajunse din urmă. Înaintă atunci în interiorul unei sfere translucide ai cărei pereţi de câlţi lăptoşi se învârtejeau apropiindu-se şi depărtându-se fără încetare; în anumite momente, acoperişurile de la Mers el-Kébir ieşeau brusc la suprafaţă, în adâncul prăpastiei, pentru a dispărea îndată. În altele nu se mai vedeau nici trunchiurile pinilor şi ale plutelor. Totuşi el îşi continua drumul fără să ezite, lăsând asfaltul pentru mraniţa plină de ghinde şi conuri, de parcă

mâna care îl conducea l-ar fi purtat de-a lungul unui traseu ideal. Când ajunse în faţa barăcilor în ruină (acoperişuri care în timpul celuilalt război adăpostiseră trupele americane, bucăţi de zidărie arsă şi pardoseală de ciment crăpată), îl cuprinse un soi de tremurătură comunicată de aer, de pământ şi de trunchiuri, ca şi când muntele agitat suporta loviturile de berbec ale elementelor dezlănţuite.

Atunci începu să danseze. Şi în spinarea lui, pe crupă, dansară şi cei doi călăreţi. Mai departe, în clipa când, într-o succesiune de spasme repezi, începu să ardă împrejmuirea de sârmă ghimpată ce apăra staţia de radio, calul se opri brusc; nicio mână nu-l mai conducea de câtăva vreme. Fulgerele se succedau, umplând de lovituri date cu ritul pereţii sferei îngheţate ce se legăna din pricina şocului, iar animalul nebun se cabra, se împleticea, se ridica pe picioarele dinapoi în timp ce tunetul i se spărgea în cap, în nările spumegânde, în ochii alungiţi spre urechi, dilataţi de fulgerarea albă al cărei reflex îi fugea de la un capăt la altul al pleoapelor. În acelaşi timp auzea, înecat în vacarmul furtunii, glasul celor doi călăreţi ameninţaţi să fie azvârliţi la pământ. Unul dintre ei, acela urcat în crupă, exploda din când în când într-un râs pornit din măruntaie, care se desfăcea imediat într-un gheizer de note ascuţite, jupuite, ca nişte ţipete. Scosese din buzunarul hainei un pistol şi îl agita deasupra capului, agăţându-se cu braţul drept de mijlocul călăreţului urcat în şa, în faţa lui. împuşcătura porni, acoperită îndată de ecoul unui tunet ce murea într-un zgomot ca o prăbuşire de apă. După care el înfipse ţeava armei în spatele tovarăşului său, în dreptul inimii şi strigă „Ia zi, nu după asta umblai, pui de ticălos fără pereche?…” Şi auzi, ori simţi, după o rezonanţă pe care mâna, petrecută pe după mijlocul partenerului, o intercepta, o pipăia, repercutată acum în tot trupul lui (în pulpele strânse pe crupa animalului, în piept, în cap), că celălalt îi răspundea la întrebare. Nu putea înţelege cuvintele, fiindcă tovarăşul lui era prea slab ca să domine zgomotul furtunii. Ar fi putut însă jura că

spusese „Dacă nu-mi dai tu lovi tura de graţie, atunci cine s-o facă?…”

Cuprins

Prefaţă. *5*
Partea întâi 15
Partea a doua 158
Partea a treia 305

Lector: ANGELA CISMAŞ Tehnoredactor: ELENA DINULESCU

Bun de tipar 31 X 1989 Coli de tipar: 24, 75

Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918” str. Grigore Alexandrescu nr. 89 – 97 BUCUREŞTI

— Unitatea administrativă cea mai importantă din Algeria, după sistemul francez.

— Plural al cuvântului arab *mujahid*, adică luptător, militant, partizan al războiului din Algeria; sub această denumire erau desemnaţi cei care purtau arme în permanenţă.

— Munte (ar.) Aluzie la faptul că în timpul războiului de independenţă ţinuturile muntoase au furnizat luptători dintre cei mai dârji şi, ulterior, grupări radicale, pe care capii revoluţiei contau pentru a determina în mod hotărâtor cursul evenimentelor.